ШОҲНОМА

Равшанфикр
Огоҳӣ Озодӣ Ободӣ
www.ravshanfikr.tj

АКАДЕМИЯИ ФАНҲОИ РСС ТОҶИКИСТОН
ИНСТИТУТИ ШАРҚШИНОСӢ

АБУЛҚОСИМ ФИРДАВСӢ

ШОҲНОМА

ИБОРАТ АЗ 9 ҶИЛД

ДУШАНБЕ «АДИБ» 1990

Ф75

АКАДЕМИЯИ ФАНҲОИ РСС ТОҶИКИСТОН
ИНСТИТУТИ ШАРҚШИНОСӢ

АБУЛҚОСИМ ФИРДАВСӢ

ШОҲНОМА

781437
КИТОБХОНАИ
Академияи Фанҳои РСС Тоҷикистон
БИБЛИОТЕКА
Академии Наук
Таджикской ССР

ҶИЛДИ 8

ДУШАНБЕ «АДИБ» 1990

ББҚ83.3(0)9
Ф 75

Ҳайати таҳририя:

М. Осимӣ, Қ. Айнӣ, З. Аҳрорӣ, А. Мaниёзов, М. Н. Османов, Х. Шарифов, М. Қаноат

Таҳияи
Камол Айнӣ, Зоҳир Аҳрорӣ, Баҳром Сирус
ва ҷилдҳои 7, 8, 9 бо иштироки *А. Девонақулов*

Муҳаррир *Ю. Аҳмадзода*

© Нашриёти «Адиб» 1990

ПОДШОҲИИ ЯЗДГИРД ПИСАРИ БАҲРОМИ ГӮР

Ҳаждаҳ сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ ЯЗДГИРД ВА АНДАРЗ ҚАРДАН БА САРДОРОН

Чу шуд подшо бар ҷаҳон Яздгирд,
Сипоҳи пароканда(ро) кард гирд.

Нишастанд пас мӯбадону радон,
Бузургону солорфаш бихрадон,[1]

Ҷаҳонҷӯй бар тахти заррин нишаст,
Дари ранҷу дасти бадиро бубаст.

Нахустин чунин гуфт, к-«ӯ аз[2] гуноҳ
Баросуд, эмин шуд аз кинахоҳ.

Ҳар он кас, ки дил тира дорад зи рашк,
Мар он дардро дев бошад пизашк.

Қи рашк оварад озу курму ниёз,
Дижогоҳ деве бувад кинасоз.

---

[1] И — б. 2 нест. [2] Л — к. — Он, к-аз.

Мар он чиз, к-онат наёяд писанд,
Макун ҳеҷ касро бад-он дардманд.

Мадоро хирадро бародар бувад,
Хирад бар сари дониш афсар бувад.

Ба ҷои касе гар ту некӣ кунӣ,
Мазан бар сараш, то дилаш нашканӣ.

Чу некикунаш бошиву бурдбор,
Набошӣ ба чашми хирадманд хор.

Агар бахти пирӯз ёрӣ диҳад.
Маро бар ҷаҳон комгорӣ диҳад,

Яке дафтаре созам аз ростӣ,
Ки напзирад он кажживу костӣ».

Хаме дошт якчанд гетӣ ба дод,
Замона бад-у[1] шоду ӯ низ шод.

Ба ҳар сӯ фиристод бемар сипоҳ,
Ҳаме дошт гетӣ зи душман нигоҳ.

Даҳу ҳашт бугзашт сол аз бараш,
Бинолид чун тира гашт афсараш.

Бузургону донандагонро бихонд,
Бари тахти заррин ба зонӯ нишонд.

Чунин гуфт, к-«ин чархи нопойдор,
На парварда донад, на парвардигор.

Ба тоҷи гаронмоягон нангарад,
Шикоре, ки ёбад ҳаме бишкарад.

Кунун рӯзи ман бар сар омад ҳаме,
Ба нерӯ шикаст андар омад ҳаме.

---

1 И — аз ӯ.

Супурдам ба Ҳурмуз кулоҳу нигин,
Ҳамон лашкару ганҷу[1] эронзамин.

Ҳама гӯш дореду фармон кунед,
Зи фармони[2] мо[3] ромиши ҷон кунед.

Агар чанд Пирӯзи бо фарру ёл,
Зи Ҳурмуз фузун аст чанде[4] ба сол,

Зи Ҳурмуз ҳаме ёбам оҳистагӣ,
Хирадмандиву шарму шоистагӣ».

Бигуфт ину як ҳафта з-он пас бизист,
Бирафту бар ӯ тахт чанде гирист.

Агар сад бимонӣ, агар бисту панҷ,
Бибояд-т рафтан зи ҷои сипанҷ.

Ҳар он чиз, к-ояд ҳаме дар шумор,
Сазад гар нахонӣ варо пойдор.

ПОДШОҲИИ ҲУРМУЗ ПИСАРИ ЯЗДИГАРД

Як солу як моҳ буд

БАР ТАХТ НИШСАТАНИ ҲУРМУЗ ВА СИТАДАНИ ТОҶИ Ӯ БАРОДАРАШ ПИРӮЗ

Чу Ҳурмуз баромад ба тахти падар,
Ба сар барниҳод он каӣ тоҷи зар.

Ту Пирӯзро вижа гуфтӣ зи[5] хашм,
Ҳаме оби рашк[6] андаромад ба чашм.

Сӯи шоҳ Ҳайтол шуд ногаҳон,
Або лашкару ганҷу чанде меҳон.

---

[1] ИЛ — ганчи. [2] Л — паймони. [3] И — гуфтори ӯ. [4] Л — чандин.
[5] ИЛ — ба. [6] И — зард.

Чағонишаҳе буд Фағониш ном,
Ҷаҳонҷӯю бо лашкару ганҷу ком.[1]

Фағонишро гуфт, к-«эй некхоҳ,
Ду фарзанд будем зебои гоҳ.

Падар тоҷи шоҳӣ ба кеҳтар супурд,
Чу бедодгар буд, супурду[2] бимурд.

Чу лашкар диҳӣ мар маро[3] ғанҷ ҳаст,
Салеҳу бузургиву[4] нерӯи даст».

Чағонӣ бад-ӯ гуфт, к-«оре равост,
Ҷаҳондорро ҳам писар подшост.

Ба паймон супорам сипоҳе туро,
Намоям сӯи дод роҳе туро.

Ки бошад маро Тирмизу Висагирд,
Ки худ аҳд ин дорам аз Яздгирд».

Бад-ӯ гуфт Пирӯз, к-«оре, ту рост,
Фузун з-он ҳама подшоҳӣ туrost».

Бад-ӯ дод шамшерзан сӣ ҳазор,
Зи ҳайтолиён лашкаре номдор.

Сипоҳе биёвард Пирӯзшоҳ,
Ки аз гард торик шуд чархи[5] моҳ.

Баровехт бо Ҳурмузи шаҳриёр,
Фаровон набардошт он корзор.

Саранҷом Ҳурмуз гирифтор шуд,
Ҳама тоҷҳо пеши ӯ хор шуд.

---

[1] И — б. 4 нест. [2] Л — бибуду. [3] И — Маро гар ту лашкар диҳӣ.
[4] И — Бузургиву гурдиву.
[5] Л — чарху; И — хуру.

Чу Пирӯз рӯи бародар бидид,
Дилаш[1] меҳру пайванди ӯ баргузид.

Бишуд тез бигрифт[2] дасташ ба даст,
Бифармуд то бораги барнишаст.

Фиристод бозаш[3] ба айвони хеш,
Бар ӯ хонд он аҳду паймони хеш,

Бад-ӯ гуфт Ҳурмуз, ки «яздон сипос,
Ки доно бувад марди яздоншинос.

Ки аз ман бародар ситад тоҷу тахт,
Ки Пирӯзро бод пирӯз бахт».[4]

ПОДШОҲИИ ПИРӮЗ — ПИСАРИ ЯЗДГИРД

Ёздаҳ солу чаҳор моҳ буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ ПИРӮЗ ВА ХУШКӢ ҲАФТ СОЛ АФТОДАН БАР ЗАМИНИ ЭРОН

Зи Ҳурмуз чу Пирӯз дилшод шуд,
Равонаш зи андеша озод шуд,[5]

Биёмад ба тахти каӣ барнишаст,
Чунон чун бувад шоҳи яздонпараст.

Нахустин чунин гуфт бо меҳтарон,
Ки «эй пурҳунар бо гуҳар сарварон,[6]

Ҳаме хоҳам аз довари бениёз,
Ки бошад маро зиндагонӣ дароз.

Ки кеҳтар ба кеҳ дораму меҳ ба меҳ,
Фаровонхирад бошаму рӯзбеҳ,

[1] Л — Ҳама. [2] Л — бибсуд. [3] И — ӯро. [4] И — б. 20 нест. [5] И — б. 21 нест.
[6] И — Чунин гуфт бо номвар кеҳтарон.
Ки Эй пурхунар кеҳтару меҳтарон.

Сари мардуми бурдбори бувад,
Сабуксар ҳамеша ба хорӣ бувад.

Сутуни хирад доду бахшоиш аст,
Дари бахшиш ӯро чу ороиш аст.

Забон чарб гуяндагӣ фарри ӯст
Далериву мардонагӣ парри ӯст.[1]

Ҳар он номвар, к-ӯ надорад хирад,
Зи тахти бузургӣ куҷо бар хӯрад?!

Хирадманд ҳам низ ҷовид нест,
Фаре бартар аз фарри Ҷамшед нест.

Чу тоҷаш ба моҳ андар омад, бимурд,
Нишасти каӣ дигареро супурд.

Намонад бар ин хок ҷовид кас,
Зи ҳар бад ба яздон паноҳеду бас».

Ҳаме буд як сол бododу панд,
Хирадманду аз[2] ҳар баде бегазанд.

Зи тангӣ ба ҷуй об чун мушк шуд,
Дигар сол руи ҳаво хушк шуд.

Се дигар ҳамон буду чорум[3] ҳамон,
Зи хушкӣ набуд эч[4] кас шодмон.

Ҳаворо даҳон хушк чун хок шуд,
Ба ҷӯй андарун об тарьёк шуд.

Зи бас мурдани мардуму чорпой,
Паеро набуд бар замин низ[5] ҷой.

Шаҳаншоҳи Эрон чу дид он шигифт,
Хироҷу газет аз ҷаҳон баргирифт.

---

[1] Л — б. 7, 8 нест; И — б. 8 нест. [2] Л — в-аз. [3] Л — ҳамону чаҳорум. [4] ИЛ — ҳеҷ. [5] Л — Якеро надиданд бар хок.

Ба ҳар шаҳр, к-анбор будаш ниҳон,
Бубахшид бар кеҳтарону меҳон.

Хурӯше дар омад[1] зи даргоҳи шоҳ,
Ки «эй номдорони бо дастгоҳ,

Ғала ҳар чи доред, бипроканед,[2]
Зи динори Пирӯз ганҷ оганед.

Ҳар он кас, ки дорад ниҳонӣ ғала,
В-агар гову гар гӯсфанди яла,

Ба нархе фурӯшад, ки ӯро ҳавост,
Ки аз хӯрданӣ ҷонҳо[3] бенавост.

Ба ҳар кордореву худкомае,
Фиристод тозон яке номае,

Ки анборҳо баркушоянд[4] боз,
Ба гетӣ бар[5] он кас, ки ҳасташ ниёз.

Қасе, к-у бимирад зи ноёфти нон,
Зи барнову аз пирмарду занон,[6]

Бирезам зи тан хуни анбордор,
Ки ӯ кори яздон гирифтаст хор.[7]

Бифармуд то хона бугзоштанд,
Ба дашт омаданд даст бардоштанд.

Ҳаме б-осмон андар омад хурӯш,
Зи бас мӯяву зориву дарду[8] ҷӯш.

Зи кӯҳу зи ҳомуну аз дашту ғор
Зи яздон ҳаме хостанд зинҳор.

---

1 ИЛ — баромад. 2 Л — Зи хурд он чӣ доред, бипроганед. 3 И — одамӣ: Л — ҷонвар. 4 ИЛ — дар кушоянд. 5 И — Зи гетӣ ҳар. 6 И — Зи хурду бузургу зи пиру ҷавон.
7 ТПЗ — Миёнаш бибуррам ба шамшери тез,
Барангезам аз ҷони ӯ растахез.
8 И — гирьяву нолаву бонгу.

Бар ин гуна то ҳафт[1] сол аз ҷаҳон
Надиданд сабзӣ кеҳону меҳон.

Ба ҳаштум биёмад[2] маҳи фарвадин.
Баромад яке абри боофарин.

Ҳаме дурр борид[3] дар хоки хушк.
Ҳаме омад аз бӯстон бӯи мушк.

Пур аз жола дар чанги гулбун[4] қадаҳ,
Ҳаме тофт аз чарх қавси қузаҳ.

Замона бираст аз бади бадгумон,
Ба ҳар ҷой бар зеҳ[5] ниҳода камон.

ҶАНГИ ПИРӮЗ БО ТӮРОНИЁН

Чу Пирӯз аз он рӯзи тангӣ бираст,
Ба ором бар тахти шоҳӣ нишаст.

Яке шорсон кард Пирӯз, Ром —
Бифармуд, к-ӯро ниҳоданд ном.

Ҷаҳондори гӯянда гуфт: «Ин Рай аст,
Ки ороми шоҳони фаррухпай аст».

Дигар кард Бодони Пирӯз ном,
Ҳама ҷои шодиву[6] орому ком.[7]

Ки акнун-ш хонӣ ҳаме Ардабайл,*[1]
Ки қайсар бад-ӯ дорад аз дод майл.

Чу ин бумҳо яксар обод кард,
Дили мардуми пурхирад шод кард.

---

[1] И — бар ҳашт. [2] И — Нӯҳум чун баромад. [3] И — дур биборид. [4] Л — Шуда жола бар гул чу мул дар. [5] И — бе зеҳ. [6] Л — Хандида ба ҳар ҷой. [7] И — б. 39 нест.
*[1] Ардабил.

Дирам дод то[1] лашкари номдор,
Сӯи ҷанги туркон баророст кор.

Бад-он ҷанг Ҳурмуз будаш пешрав,
Ҳаме рафт бо корсозони нав.

Қубод аз паси пушти Пирӯзшоҳ
Ҳаме ронд чун бод лашкар ба роҳ,

Ки Пирӯзро покфарзанд буд,
Хирадманду шохе барӯманд буд.

Балош аз бари тахт биншаст шод,
Ки кеҳтарписар буд бо фарру дод.

Яке порсе буд бас номдор,
Ки Сархобш хондӣ ҳаме шаҳриёр.[2]

Бифармуд Пирӯз, к-«эдар бибош
Чу дастури покиза пеши Балош».

Сипаҳро сӯи ҷанги туркон[3] кашид,
Ҳаме тоҷу тахти бузургон кашид.

Ҳаме ронд бо лашкару ганҷу соз,
Ки пайкор ҷӯянд бо Хушнавоз.

Нишоне, ки Баҳроми ял карда буд,
Зи пасти баландӣ бароварда буд.

Навишта яке аҳди шоҳаншаҳон,
Ки аз турку эрониён дар ҷаҳон

Қасе з-ин нишон ҳеҷ барнагзарад,
На аз руд берун ба пай наспарад.

Чу Пирӯзи шеравжан он ҷо расид,
Нишонкардаи шоҳи Эрон бидид.

---

1 И — бо. 2 Л — б. 43—47 нест. 3 И — марзи Тӯрон.

Чунин гуфт яксар ба гарданкашон,
Ки «бар пеши туркон бар ин ҳамиишон,

Манора барорам ба шамшеру ганҷ,
Зи Ҳайтол то кас набошад ба ранҷ.

Чу бошад манора ба пеши Тарак,
Бузургон ба пеши ман оранд чак.

Бигӯям, ки ин кард Баҳроми Гӯр,
Ба мардиву доноиву фарру зӯр,

Намонам ба ҷое паи Хушнавоз,
Ба Ҳайтол турк аз нишебу фароз»,

НОМАИ ХУШНАВОЗ БА ПИРӮЗ

Чу бишнид фарзанди хоқон, ки шоҳ
Зи Ҷайҳун гузар кард худ бо сипоҳ,

Ҳаме бишканад аҳди Баҳроми Гӯр.
Бар ин буму бар тоза шуд ҷангу шӯр,

Дабири ҷаҳондидаро Хушнавоз
Бифармуд то шуд бари ӯ, фароз.

Яке нома бинвишт бо офарин,
Зи додор бар шаҳриёри замин.

Чунин гуфт к-«аз аҳди шоҳони дод,
Ба гурдӣ нахонам-т хусравнажод.

На ин буд расми ниёкони ту,
Гузида ҷаҳондору[1] покони ту.

Чу паймони озодагон бишканӣ,
Нишони бузургон[2] ба хок афканӣ,

---

[1] Л — сарафроз. [2] И — Ки аҳди пиёгон.

Маро низ паймон бибояд шикаст,
Ба ночора[1] бурдан ба шамшер даст».

Ба нома зи ҳар кораш огоҳ кард,
Басе ҳадья бо нома ҳамроҳ кард.

Саворе сарояндаи сарфароз,
Ҳаме рафт бо номаи Хушнавоз.

Чу он нома бархонд Пирӯзшоҳ,[2]
Барошуфт аз он[3] номвар пешгоҳ.

Фиристодаро гуфт: «Бархезу рав,
Ба наздики он марди бемоя шав.[4]

Бигӯяш, ки то пеши руди Тарак,[5]
Шуморо фиристод Баҳром чак.[6]

Қунун то лаби руди Ҷайҳун туроаст,
Баландиву пастиву ҳомун туроаст.

Ман инак биёрам сипоҳе гарон,
Сарафроз гурдону ҷанговарон,[7]

Намонам ҳаме[8] сояи Хушнавоз,
Ки бошад ба рӯи замин-бар дароз».[9]

Фиристода омад ба кирдори гард,
Шунида суханҳо ҳама ёд кард.[10]

Чу гуфтор бишниду нома бихонд,
Сипоҳи парокандаро барнишонд.

---

[1] Л — бечора [2] И — мӯъбад ба шоҳ. [3] И — бо. [4] И — номвар боз шав. [5] Л — бузург. [6] Л — шоҳи сутург.

[7] ИМ — Бузургони Эрону ҷанговарон
Ман акнун сипоҳе биёрам гарон.

[8] Л — магар; И — куҷо. Ҳаме гуфт якчанд бо Хушнавоз. [9] И — Аз он шоҳи гарданкашу сарфароз; Л — Аз ин кор моро дил андар гудоз. [10] ИЛ — б. 76 нест.

Биёвард лашкар ба дашти набард,
Ҳамон[1] аҳдро бар сари найза кард.

Ки бистуд ниёяш зи Баҳромшоҳ,
Ки Ҷайҳун миёнҷист моро ба роҳ.

Яке марди бинодили чарбгӯй,
Зи лашкар гузин кард бо обрӯй.

Бад-ӯ гуфт: «Наздики Пирӯз рав,
Ба чарбӣ сухан гӯву посух шунав.

Бигӯяш, ки аҳди ниёи туро,
Баландахтару раҳнамои туро,

Ҳаме бар сари найза пеши сипоҳ
Биёрам чу хуршеди тобон ба роҳ.

Бад-он то ҳар он кас, ки дорад хирад,
Ба маншури[1] он додгар бингарад.

Маро офарин бар ту нафрин бувад,
Ҳамон номи ту шоҳи бедин бувад.

На яздон писандат, на яздонпараст,
На андар ҷаҳон мардуми зердаст.

Ки бедод ҷуяд касе дар[3] ҷаҳон,
Бупечад[4] сар аз аҳди шоҳаншаҳон,

Ба доду ба мардӣ чу Баҳромшоҳ
Қасе низ нанҳод бар сар кулоҳ.

Бар ин-бар ҷаҳондор яздон гувост,
Ки ӯро гуво хостӣ,[5] носазост.

Ки бедод ҷӯӣ ҳаме ҷанги ман,
Чунин бо сипаҳ карда оҳанги ман.

---

[1] И — мар он. [2] И — сӯи аҳди. [3] И — кас андар. [4] И — Битобад.
[5] Л — хостан.

Набошӣ дар ин ҷанг пирӯзгар,
Наёбӣ ҳамон з-ахтари нек бар.

Аз ин пас нахоҳам фиристод кас,
Бад-ин ҷанг яздон маро ёр бас».

Фиристода бо нома омад чу гард,
Суханҳо ба Пирӯз-бар[1] ёд кард.

Чу бархонд он номаи Хушнавоз,
Пур аз хашм шуд шоҳи гарданфароз.

Фиристодаро гуфт: «Чандон сухан
Нагӯяд, ҷаҳондида марди куҳан

Гар аз Чоч як пай ниҳӣ пеши руд,
Ба нуки сиșонат фиристам дуруд».

Фиристода омад бари[2] Хушнавоз,
Фаровон сухан гуфт бо ӯ[3] ба роз.

Ки «наздики Пирӯз тарси худой
Надидам, набудаш касе раҳнамой.

Ҳама кинаву ҷанг ҷӯяд ҳаме,
Ба фармони яздон напӯяд ҳаме!»

Чу бишнид аз ӯ он сухан Хушнавоз,
Ба яздон паноҳиду бурдаш намоз,

Чунин гуфт, к-«эй довари додпок,
Туӣ офаринандаи боду[4] хок,

Ту донӣ, ки Пирӯзи бедодгар,
Зи Баҳром бартар[5] надорад ҳунар.[6]

Суханҳои бедод гӯяд ҳаме,
Бузургӣ ба шамшер ҷӯяд ҳаме.

---

[1] Л — Суханҳои пирӯзро. [2] И — баргашт зӣ. [3] И — Мар ӯро бигуфт он суханҳо. [4] И — обу. [5] Л — бешӣ. [6] И — Баҳрому Хурмуз бидорад гузар.

Паи ӯ зи руи замин баргусил,
На нерӯш бодо, на дониш, на дил!»[1]

Ба гирди сипаҳ дар[2] яке канда кард,
Сарашро бипӯшиду оганда[3] кард.

Қаманде фуру бурда болои ӯ,
Сараш бист раш буд ба паҳнои ӯ.

Чу ин карда шуд, номи яздон бихонд,
Зи шаҳри[4] Самарқанд лашкар биронд.

АФТОДАНИ ПИРӮЗ БА ЧОҲ
ВА КУШТА ШУДАН

Аз ин рӯй пурбим дили[5] Хушнавоз,
Чунин то бари канда омад фароз,[6]

В-аз он рӯй саргашта Пирӯзшоҳ,
Ҳаме тохт бо хормоя сипоҳ.

Баромад зи ҳар ду сипаҳ бӯқу кӯс,
Ҳаво шуд зи гарди сипаҳ обнус.

Чунон тирборон шуд аз ҳар ду рӯй,
Ки чун об хун андар омад ба ҷӯй.[7]

Чу омад ба наздикии Хушнавоз,
Сипаҳдори туркон аз ӯ гашт боз.

Инонро бупечиду бинмуд пушт,
Паси ӯ сипоҳ андар омад дурушт.[8]

Барангехта бора Пирӯзшоҳ,
Ҳаме тофт бо хормоя сипоҳ.

---

[1] И — б. 103, 104 нест. [2] И — сипоҳ ӯ. [3] И — Сипаҳро ба гирдаш пароганда. [4] Л — пеши [5] Л — Чу наздики он канда шуд. [6] И — б. 108 нест; Л — ҳаме гуфт бо довари пок, роз.

[7] ТПЗЛ — Ҳамон гоҳ чун гард* Пирӯзшоҳ,
Ҳаме ронд бо гурзу руми кулоҳ.

[8] И — б. 110—113 нест.

* Л — В аз он рӯй чун бод.

Ба канда дарафтод бо чанд мард,
Бузургону[1] шерони рӯзи набард.

Чу Нарсӣ бародаршу[2] фаррух Қубод,
Бузургону шоҳони фаррухнажод,

Бар ин сон нагун шуд сари ҳафт шоҳ,
Ҳама номдорони зарринкулоҳ.[3]

В-аз он ҷойгаҳ шоддил Хушнавоз
Ба наздикии канда омад фароз,

Баровард аз он канда ҳар кас, ки зист,
Ҳаме тахт бар бахти эшон гирист.

Шикаста сару пушти Пирӯзшоҳ,
Сари номдорони бо тоҷу гоҳ.

Зи шоҳон набуд зинда кас ҷуз Қубод,
Шуд он лашкару подшоҳӣ ба бод.

Ҳаме ронд бо коми дил Хушнавоз,
Сарафроз бо лашкари размсоз.

Ба тороҷ дод он сипоҳу буна,
На кас майсара дид, на маймана.

Аз эрониён чанд бурданд асир,
Чи афканда бар хоки тира ба тир.

Набояд, ки бошад ҷаҳонҷӯй зуфт,
Дили зуфт бо хоки тираст ҷуфт.

Чунин ояд ин чархи нопойдор,
Чи бо зердасту чи бо шаҳриёр.

---

[1] И — Далерону. [2] Л — Хурӯше баромад зи.
[3] ТПЗМ — Бузургону пайкорҷӯён ҳамон,
Касеро, ки бар канда омад замон.

Бипечонад онро, ки худ парварад,
Агар беҳуш аст, ар сутуни хирад.

Намонад бар ин хок ҷовид кас,
Туро тӯша аз ростӣ боду бас.

Чу бугзашт бар канда-бар Хушнавоз,
Сипоҳаш шуд аз хоста бениёз.

Ба оҳан бубастанд пои Қубод,
Зи тахту наҷодаш накарданд ёд.[1]

Чу огоҳӣ омад ба эронсипоҳ,
Аз он кандаву размы Пирӯзшоҳ,

Хурӯше баромад зи кишвар ба дард,
Аз он шаҳриёрони озодмард.

Чу андар замон ин[2] сухан гашт фош,
Фуруд омад аз тахти заррин Балош.

Ҳама муи шоҳона аз сар[3] биканд,
Ҳаме рехт бар тахт хоки нажанд.[4]

Сипоҳиву шаҳрӣ ба[5] Эрон ба[6] дард,
Зану марду кӯдак ҳаме мӯя кард.

Ҳама канда мӯю,[7] ҳама хаста рӯй,
Ҳама шоҳгую ҳама шоҳҷуй.[8]

Нишаста ҳама бо ғаму андуҳон,
Дар андешаҳо[9] кеҳтарону меҳон,[10]

Ки то чун биронанд аз эронзамин,
Гурозанда бинанд аз он дашти кин.

---

[1] И — б. 130 нест. [2] Л — ҷаҳон он. [3] Л — гӯшти бозу ба дандон. [4] И — б. 133, 134 нест. [5] И — аз. [6] Л — зи. [7] И — Зану марду кӯдак. [8] И — шоҳҷӯю ҳама шоҳгуй. [9] Л — Ба андеша он. [10] И — б. 137 нест.

ПОДШОҲИИ БАЛОШ ПИСАРИ ПИРӮЗ

Панҷ солу як моҳу шаш рӯз буд

АНДАРЗ ҚАРДАНИ БАЛОШ ЭРОНИЁНРО

Чу биншаст бо суг моҳе Балош,
Сараш пур зи гарду рухаш пурхарош,

Сипоҳ омаду мӯбади мӯбадон,
Ҳар он кас, ки буд аз раду бихрадон.

Фаровон бигуфтанд бо ӯ зи панд,
Суханҳо, ки будӣ[1] варо судманд.

Бар он тахти шоҳиш[2] биншонданд,
Басе зарру гавҳар[3] барафшонданд.

Чу биншаст бар гоҳ гуфт: «Эй радон!
Биҷӯед рои дили бихрадон.

Шуморо бузургист наздики ман,
Чу равшан шавад кори[4] торики ман.

Ба гетӣ ҳар он кас, ки некӣ кунед,
Бикӯшед то рои мо[5] нашканед.[6]

Ҳар он кас, ки бад бошаду бадсигол,
Қи хоҳад шудан шоҳи[7] худро ҳамол,

Нахустин ба пандаш тавонгар кунем,[8]
Чу напзирад, аз хунаш афсар кунем.[9]

Ҳар он гах, к-аз ин[10] лашкари дарпараст,
Бинолад бари мо яке зердаст,

---

[1] И — будаш. [2] И — зарринш. [3] И — Забарҷад ба тоҷаш. [4] Л — рон. [5] Л — ӯ. [6] Л — б. 7 нест. [7] Л — ҳаме кори. [8] Л — кунед. [9] Л — кунед. [10] **И — к-ӯ аз ин.**

Дили марди бедодгар бишканем,
Хаме[1] беху шохаш зи бун барканем.[2]

Мабошед густох бо подшо,
Ба вижжа касе к-ӯ бувад порсо.

Ки ӯ гоҳ заҳр асту гаҳ пойзаҳр,
Ту ҷуянда тарьёк аз заҳр баҳр.[3]

Зи гетӣ ту хушнудии шоҳ ҷӯй,
Машав пеши тахташ магар[4] тозарӯй.

Чу хашм оварад шоҳ, пӯзиш гузин,
Ҳаме хон ба бедоду дод офарин.

Ҳар он гаҳ ки гӯӣ, ки доно шудам,
Ба ҳар донише бар тавоно шудам,

Чунон дон, ки нодонтарӣ он замон,
Машав бар тани хеш-бар бадгумон,

Агар кор бандед панди маро,
Сухангуфтани судманди маро,

Зи шоҳони donанда ёбед ганҷ,
Қасеро зи дониш надидам ба ранҷ».[5]

Бар ӯ меҳтарон офарин хонданд,
Зи донони ӯ фуру монданд.[6]

Бирафтанд хушнуд аз айвони ӯй,
Ба яздон супурда тану ҷони ӯй.

Пур аз меҳр дилҳо, забон пурсано,
Ки ҷовид бод инчунин подшо!

---

[1] ИЛ — Ҳама. [2] И — бифканем. [3] И — аз ҳар ду ҷуянда тарьёк.
[4] И — Марав пеши тахташ ба ҷуз. [5] И — б. 19 нест.
[6] ТПЗ — Бигуфтанд як бо дигар он сипоҳ,
Ки з-ин шоҳ рахшанда шуд тоҷгоҳ,
Зи дидори ӯ чашми бад дур бод,
Тани бадсиголон-ш ранҷур бод.

НОМА НАВИШТАНИ СУФАРОЙ БА ХУШНАВОЗ

Бад-он гаҳ, ки Пирӯз шуд сӯи ҷанг,
Яке паҳлавон ҷуст борою санг,

Ки бошад нигаҳбони тахту кулоҳ,
Балоши ҷавонро шавад[1] некхоҳ.

Бад-он кор шоиста шуд[2] Суфарой,
Яке моявар буд покизарой.

Ҷаҳондида аз шаҳри Шероз буд,
Сипаҳбаддилу гарданафроз буд.

Ҳам ӯ марзбон буд ба Кобулситон,
Ба Бусту ба Ғазнину Зобулситон.

Чу огоҳӣ омад сӯи Суфарой,
Зи Пирӯзи берою бераҳнамой,[3]

Зи мижгон сиришкаш ба рух барчакид,
Ҳама ҷомаи паҳлавӣ бардарид.

Зи сар баргирифтанд гурдон кулоҳ,
Ба моҳе[4] нишастанд бо[5] сӯги шоҳ.

Ҳаме гуфт бар кинаи шаҳриёр,
Балоши ҷавон чун бувад хостор.

Бидонист, к-он кор бесуд гашт,
Сари тоҷи шоҳӣ пур аз дуд гашт.[6]

Сипоҳи парокандаро гирд кард,
Бизад кӯсу аз дашт бархост гард.

Фароз омадаш теғзан сад ҳазор,
Ҳама размҷӯю ҳама кинадор.[7]

---

[1] ИЛ — бувад. [2] Л — буд. [3] И — бедонишу раҳнамой. [4] Л — Ба мотам. [5] И — Пур аз ғам нишастанд пур аз. [6] И — б. 32 нест. [7] И — номдор.

Дирам доду он лашкар обод кард,
Дили мардуми кинавар шод кард.

Фиристодае хост ширинзабон,
Хирадманду бедору равшанравон,

Яке нома бинвишт пурдоғу дард,
Ду дида пур аз хуну[1] рухсора зард.[2]

Ба нома дарун пандҳо кард ёд,
Зи Ҷамшеду Қайхусраву Қайқубод.

В-аз он пас фиристод назди[3] Балош,
Ки шоҳо, ту аз марг[5] ғамгин мабош,

Ки ин дард ҳар кас бихоҳад чашид,[5]
Шикебоиву ном[6] бояд гузид.

Зи бод омада боз гардад ба дам,
Яке дод хонадш,[7] дигар ситам.

Кунун ман ба дастурии шаҳриёр
Бисечам бад-ин кинавар корзор,

Ки аз кинаи хуни Пирӯзшоҳ,
Бинолад зи чархи фалак хуру моҳ.

Фиристода з-ин рӯй бардошт пой,
В-аз он рӯй гирьён бишуд Суфарой.[8]

Биёрост лашкар чу парри тазарв,
Биёмад зи Зобулситон сӯи Марв.

Яке мард бугзид бедордил,
Ки оҳиста дорад ба гуфтор дил.

---

[1] И — пуробу ду. [2] Л — б. 37 нест. [3] И — Фиристодаро гуфт: «Гу бо. [4] И — аз марги Хусрав ту. [5] И — кашид. [6] И — сабр. [7] Л — хонадшу. [8] И — б. 43, 44 нест.

Нависандаи номаро гуфт: «Хез,
Ки омад сари хомаро растахез.[1]

Яке нома бинвис зӣ Хушнавоз,
Ки «эй бехирад рӯбаҳи девсоз,

Гунаҳгор кардӣ ба яздон танат,
Шавад мӯягар бар ту пироҳанат.

Кӣ кард, он чи кардӣ ту, эй бевафо,
Бубини кунун дуди теғи ҷафо!

Бикуштӣ ҷаҳондорро[2] бегуноҳ,
Набери[3] ҷаҳондор[4] Баҳромшоҳ.

Яке кини нав сохтӣ дар ҷаҳон,
Ки он кина ҳаргиз нагардад ниҳон.

Чаро пеши ӯ чун саги чоплус
Нарафтӣ, чу бархост овои кӯс?[5]

Ниёи ту з-ин хонадон[6] зинда буд,
Падар пеши Баҳром чун банда буд,

Ман инак ба Марв омадам кинаҷӯй,
Намонам зи ҳайтолиён рангу бӯй.

Асирону он хоста ҳар чи ҳаст,
Қ-аз ин размгаҳ омадастат ба даст,

Ҳама боз хоҳам ба шамшери кин,
Ба Марв оварам хоки тӯронзамин.

Намонам ҷаҳонро ба фарзанди ту,
На парвардаву[7] хешу пайванди ту.

---

[1] Л — б. 46, 47 нест. [2] Л — шаҳаншоҳро; И — ту Пирӯзро. [3] Л — Набера. [4] И — ҷаҳонҷӯй. [5] И — надодӣ бар он хок бӯс. [6] Л — ҷойгаҳ. [7] И — Бисӯзам ҳама.

Ба фармони яздон бибуррам сарат,
Зи хун ҳамчу дарьё кунам кишварат.[1]

Шавӣ зери пои сипоҳам[2] табоҳ,
Ба яздон[3] равонаш бувад додхоҳ».

Фиристода бо номаи Суфарой
Биёмад чу шери диловар зи ҷой.

Чу ошуфта омад бари Хушнавоз,
Бишуд пеши тахту набурдаш намоз.[4]

Бад-ӯ дод пас номаи Суфарой,
Сарафрози лашкар бипардахт ҷой.[5]

Нависандаи номаро доду гуфт,
Ки «Пинҳон бигӯй он чи хуб асту зуфт».

Ба меҳтар чунин гуфт марди дабир,
Ки «ин нома пуртеғу гурз асту тир».

Шикаста шуд он марди ҷангозмой,
Аз он пурсухан номаи Суфарой.

Ҳам андар замон зуд посух навишт,
Сухан ҳар чи буд андарун[6] хубу зишт!

Нахустин чунин гуфт, к-аз кирдгор
Битарсему аз гардиши рӯзгор,

Ки ҳар кас, ки будаст[7] яздонпараст,
Наёвард бар[8] аҳди шоҳон шикаст.

---

1 ТПЗИЛ — На кин бошад ин* чанд гӯям дароз.
Ки аз хуни Пирӯз чун Хушнавоз

2 И — Шавад зери хоки сиёҳ дар; Л — Шавад зери хок аз паи ман. 3 И — Зи дӯзах.

4 И — Сипаҳдор бар шуд сӯи Хушнавоз,
Фуруд омаду бурд пешаш намоз.

5 И — б. 63 нест. 6 Л — андар ӯ. 7 И — ӯ буд. 8 И — дар.

* Л — яке бошад ар

Фиристодамаш номае пандманд,[1]
Дигар[2] аҳди он шаҳриёри баланд.

Бар ӯ хор буд он чи гуфтам[3] сухан,
На андешаи рӯзгори куҳан.

Чу ӯ кинавар гашту ман чораҷӯй,
Сипаҳро чу рӯй андар омад ба рӯй,

Ба Пирӯз-бар ахтар ошуфта шуд,
На бар коми мо шоҳи ту кушта шуд.

Чу бишкаст паймони шоҳони дод,[5]
Набуд аз ҷавониш як рӯз[6] шод,

Наёмад писанди ҷаҳонофарин,
Ту гуфтӣ, ки бигрифт бояш замин.

Ҳар он кас, ки аҳди ниё бишканад,
Сари ростиро ба пай[7] афканад,

Чу Пирӯз бошад ба дашти набард,
Шикаста ба канда дарун[8] пур зи гард.

Гар оӣ, туро он ҳам ороста аст,
На ганҷу на ҷанговарам костаст».

Фиристода бо нома тозон зи ҷой
Ба як ҳафта омад сӯи Суфарой.

Чу бархонд он номаро паҳлавон,
Ба дашном бикшод гӯё забон.

Зи майдон хурӯшидани говдум
Шуниданду овози руйинахум.

---

1 Л — судманд. 2 И — Або. 3 И — гуфта. 4 И — Ҳамон аҳди он шаҳриёри. 5 И — паймон зи шоҳони род. 6 И — ҷавониву аз тахт. 7 Л — пой; И — хок. 8 И — Фитода ба гирд андарун.

Ба Қашмеҳан овард чандон сипоҳ,
Ки хуршед бар чарх гум кард роҳ.

Бар ин ҳамнишон руд бугзоштанд,
Ҳама роҳро хона пиндоштанд.

РАЗМИ СУФАРОЙ БО ХУШНАВОЗ

Чу огоҳӣ омад бари[1] Хушнавоз,
Ба дашт омаду ҷангро кард соз.

Ба Байканд шуд, размгоҳе гузид,
Ки чархи равон рӯи ҳомун надид.

В-аз ин рӯй пуркина дил[2] Суфарой,
Ба кирдори бод андар омад зи ҷой.

Чу шаб тира шуд, паҳлавони сипоҳ
Ба пилони осуда барбаст роҳ.

Талоя ҳаме гашт бар ҳар ду рӯй,
Ҷаҳон шуд пуровози пархошҷӯй.

Ғави посбонону бонги ҷарас,
Ҳаме омад аз дуру аз[3] пешу пас.

Чунин то падид омад он теғи[4] шед,
Дару дашт шуд чун[5] булӯри сапед.

Ду лашкар ҳаме размро сохтанд,
Дурафши бузургӣ[6] барафрохтанд.

Аз овози гурдони пархошхар,
Бидаррид мар аждаҳоро ҷигар.

---

[1] Л — суи. [2] И — покизадил. [3] Л — дур в-аз. [4] И — аз чарх. [5] И — Ҷаҳон гашт ҳамчун. [6] И — Синонро ба гардан.

Ҳаво думми[1] каргас шуд аз парри тир,
Замин шуд зи хуни сарон обгир.

Ба ҳар сӯ, ки дидӣ тале кушта буд,
Қиро аз ялон рӯз баргашта буд.

Бичунбид аз[2] қалбгаҳ Суфарой,
Сипоҳ андар омад ба тундӣ[3] зи ҷой.

В-аз он рӯй бо теғи кин Хушнавоз,
Бичунбиду омад ба тундӣ[4] фароз.

Бидид он ки шуд рӯзгораш дурушт,
Инонро бупечиду бинмуд пушт.[5]

Чу боди дамон аз пасаш Суфарой,
Ҳаме тохт бо найзаи ҷонгизой.[6]

Басе кард аз он номдорон асир,
Басе кушта шуд[7] ҳам ба шамшеру тир.

Ҳаме тохт пеши куҳандиж расид,
Ба раҳ-бар басе куштаву хаста дид.

Зи боло нигаҳ кард пас Хушнавоз
Сипаҳро зи ҳомун нишебу[8] фароз.[9]

Ҳама роҳ[10] пуркуштаву хоста
Шуду[11] дашт чун боғи ороста.[12]

---

[1] Л — парри. [2] Л — бар. [3] Л — тангӣ. [4] И — ба як раҳ.
[5] ТПИЛМ — Яке чӯб зад бар сараш Суфарой,
Ки гуфтӣ, ки гардун баромад* зи ҷой.
Бичаст аз бари** чӯбзан Хушнавоз,
Ба шеб андар андохт асп аз фароз***.
[6] Л — саргизой. [7] И — омад. [8] Л — нишеб аз. [9] И — б. 100, 101 нест. [10] И — дашт. [11] Л — Шуд он. [12] И — Замин ҳамчу гардун баророста.
* Л — Сипоҳ андар омад ба ҳар сӯ.
** Л — кафи. *** И — б. 2 мавҷуд:
ИМ — Бичаст аз кафи Суфарой Хушнавоз,
Ба шеб андар омад сари бар фароз.

Силеҳу камарҳову аспу раҳи,
Ситому синону кулоҳи меҳӣ.

Ҳаме бурд ҳар кас суи Суфарой,
Тале[1] гашт чун кӯҳи Албурз ҷой.

Бубахшид яксар ҳама бар сипоҳ,
Накардончунон чизи туркон нигоҳ.

Ба лашкар чунин гуфт, к-«имрӯз кор
Ба коми дили мо буд аз рӯзгор.

Чу хуршед бинмояд аз чарх даст,
Бар ин дашт хира набояд нишаст.

Ба кини шаҳаншоҳи Эрон шавем,
Бар ин диж ба кирдори шерон шавем».[2]

Ҳама[3] лашкараш даст бар бар заданд,
Ҳаме[4] ҳар касе рои дигар заданд.

Бар ин ҳамнишон то зи хумми сипеҳр
Падид омад он зевари тоҷи меҳр.[5]

Табира баромад зи пардасарой,
Нишаст аз бари борагӣ[6] Суфарой.

Фиристодае омад аз Хушнавоз,
Ба наздики солори гарданфароз,

Ки аз ҷангу пайкору хун рехтан,
Набошад ҷуз аз ранҷу овехтан.

Ду марди хирадманди гурди ҷавон,
Ба дӯзах фиристем ҳар ду равон.

Агар боз ҷӯй раҳи бихрадӣ,
Бидонӣ, ки ин кор буд эзадӣ.

---

[1] И — Тане. [2] И — б. 108 нест. [3] Л — Бад-ин. [4] И — Бар он. [5] И — б. 110 нест. [6] Л — бора бар.

На бар бод шуд кушта Пирӯзшоҳ,
Қ-аз ахтар саромад бар ӯ солу моҳ.

Гунаҳгор шуд з-он, ки бишкаст аҳд,
Гузин кард ҳанзал, биёндохт шаҳд.

Кунун будани бар сари[1] мо гузашт,
Хунук он, ки гирди дурушти нагашт.

Асирону он хоста ҳар чи буд,[2]
Зару симу аз гавҳари нобисуд,[3]

Зи аспу силеҳу зи тоҷу зи тахт,
Ки бар дашт бугзашт Пирӯз рахт.[4]

Фиристам ҳама назди[5] солори шоҳ,
Чи аз вижжаганҷу чи чизи[6] сипоҳ.

Ки[7] пирӯзгар сӯи Эрон шави,
Ба наздики шоҳи далерон шави.

Набошад маро сӯи Эрон басеч,
Ту аз аҳди Баҳром гардан мапеч,

Шаҳаншоҳ гети бубахшид рост,
Маро Турку Чин асту Эрон турост.

Чу бишнид пайғоми ӯ Суфарой,
Биёвард лашкар ба пардасарой.

Фиристодаро гуфт: «Пеши сипоҳ
Бигӯй он чи бишниди аз размхоҳ».

Биёмад фиристодаи Хушнавоз,
Бигуфт он чи буд ошкорову роз.

---

1 И — буд, бар. 2 И — аспони ороста. 3 И — зевару гавҳару хоста.
4 И — Зи тавку зи тоҷу зи бора, зи рахт,
Ки бугзашт Пирӯзи гумбуда бахт.
5 И — пеши. 6 И — Чу наздики пурмоягони. 7 И — ту.

Чунин гуфт бо лашкараш Суфарой,
Ки «акнун бар ин дар чӣ бинед рой?»[1]

Чунин гуфт лашкар, ки «фармон турост,
Бад-ин оштӣ[2] рою паймон туроcт.

Ба Эрон[3] надонад касе аз ту беҳ,
Ба мо-бар туӣ шоҳу солору меҳ».[4]

Чунин гуфт бо саркашон[5] Суфарой,
Ки «имрӯз моро ҷуз ин нест[6] рой.

Қ-аз эшон аз ин пас нахоҳем ҷанг[7]
Ба Эрон барем ин сипаҳ бедиранг.[8]

Ки[9] дар дасти эшон бувад Қайқубод,
Чу фарзанди пирӯзи[10] хусравнажод.

Ҳамон мӯбади мӯбадон Ардашер,
Зи лашкар бузургони[11] барнову пир.

Агар ҷанг созем бо Хушнавоз,
Шавад кор бесуд бар мо дароз.

Қушанд он ки доранд[12] аз Эрон асир,
Қубоди ҷаҳонҷӯю чун Ардашер.

Агар нестӣ дар миёна Қубод,
Зи мубад накардӣ дилу мағз ёд.

Гар ӯро зи туркон бад ояд ба рӯй,
Намонад ба Эрон ҷуз аз гуфтугӯй.

Яке нанг бошад, ки то растахез
Шавад дар миёни далерон ҷаҳез.

---

1 ИЛ — б. 128 нест. 2 И — Бар ин орзу. 3 И — Зи гурдон. 4 И — ту шоҳиву солормеҳ. 5 И — лашкар он. 6 Л — аст. 7 И — наҷуем аз ин беш, кин. 8 И — б-офарин. 9 И — чу. 10 И — Гави номвар шоҳӣ. 11 И — гурдон басе низ. 12 Л — Кушад он ки дорад.

Фиристодаро нағз посух диҳем,
Бад-ин оштӣ рои фаррух ниҳем.

Магар боз бинем рӯи Қубод!
Ки бе ӯ сари подшоҳи мабод!

Ҳамон мӯбади мӯбадон Ардашер,
Касеро, ки доранд барнову пир».

Сипоҳаш ҳама хонданд офарин,
Ки «ин аст паймону оини дин».

Фиристодаро хонд пас паҳлавон,
Сухан гуфт бо ӯ ба ширинзабон.

Чунин гуфт, к-«ин эзадӣ буду бас,
Ҷаҳон бад сиголад, нагӯяд ба кас.

Бузургони Эрон, ки гаштанд асир,
Қубодаст бо мӯбади Ардашер.

Дигар ҳар кӣ доранд бар пой банд,
Фиристед[1] то зӣ манаш арҷманд.

Дигар хоста ҳар чӣ доред низ,
Зи динору тоҷу зи[2] харгуна чиз.

Якояк фиристед наздики ман,
Ба пеши бузургони он анҷуман.

Ба тороҷу куштан наёзем даст,
Ки мо бениёзему яздонпараст.

Зи Ҷайҳун ба рӯзи даҳум бугзарем,
В-аз он пас ҳаме хокро наспарем.

Ҳама ҳар чӣ гуфтам туро, гӯш дор,
Чу рафтӣ якояк бар ӯ баршумор».

[1] Л — Фиристӣ ба назди. [2] Л — динор в-аз тоҷу.

Фиристода ҳам бар замон[1] гашт боз,
Биёмад гурозон суи[2] Хушнавоз.

Бигуфт он чи бишниду ӯ гашт шод,
Ҳамон гоҳ бардошт банд аз Қубод.

Ҳам аз мӯбади мӯбадон Ардашер,
Қасеро, ки буданд[3] аз Эрон асир.

Ҳама хоста сарбасар гирд кард,
Ҷуҷо ёфт аз хоки дашти набард

Ҳамон тахт бо тоҷи Пирӯзшоҳ
Ҳар он чӣ пароканда буд дар[4] сипоҳ.

Фиристод яксар сӯи[5] Суфарой,
Ба дасти яке марди покизарой.

БОЗ ГАШТАНИ ҚУБОД БА ЭРОНЗАМИН

Чу лашкар бididанд руи Қубод,
Зи дидори ӯ анҷуман гашт шод.

Ҳамон мӯбади мӯбадон Ардашер,
Асирон, ки буданд барнову пир.

Бузургон ҳама хайма бугзоштанд,
Ҳама даст бар осмон доштанд,

Ки пури шаҳаншоҳро бегазанд
Бидиданд бо ҳар кӣ буд арҷманд.

Ҳамон гаҳ фурӯ ҳишт пардасарой,
Сипаҳбад ба асп андар овард пой.

Зи Ҷайҳун гузар кард пирузу шод,
Або мӯбадонмӯбаду Қайқубод.

---

1 Л — дар замон. 2 Л — бари. 3 Л — доранд. 4 Л — Чӣ чизи паро-кандаи он. 5 Л — бари.

Чу огоҳи омад ба эронзамин,
Аз он некпай[1] меҳтари б-офарин.

Ҳам аз ҷангу пайкор бо Хушнавоз,
Зи рон чунон марди найрангсоз,

Ки аз ҷанг баргашт пирузу шод,
Кушода шуд аз банд пои Қубод.

Ҳамин мӯбади мӯбадон Ардашир,
Қасеро, ки бурданд[2] аз Эрон асир.

Биёварду акнун зи Ҷайҳун гузашт,
В-аз[3] Эрон сипоҳаст бар обу дашт.

Хурӯше баромад аз Эрон, ки гӯш —
Ту гуфтӣ ҳаме кар шавад аз[4] хурӯш.

Бузургони фарзона бархостанд,
Пазира шуданро биёростанд.

Балош он замон тахти заррин ниҳод,
Ки бо паҳлавон барнишонад[5] Қубод.

Чу омад ба шаҳр андарун Суфарой,
Бузургон бирафтанд яксар зи ҷой.

Пазира шуданро биёрост шоҳ,
Ҳаме рафт бо он ки будаш сипоҳ.

Балош он замон дид рун Қубод,
Раҳо гашта аз банд пирузу шод.

Мар ӯро сабук шоҳ дар бар гирифт,
Зи Ҳайтолу Чин даст бар сар гирифт.

Зи роҳ андар айвони шоҳ омаданд,
Халидадилу кипахоҳ омаданд.

Бифармуд то хон биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

---

[1] Л — некдил. [2] Л — буданд. [3] Л — Аз. [4] Л — з-он. [5] Л — паҳлавонон нишинад.

Ҳаме буд ҷашне на бар орзӯй,
Зи тимори Пирӯзи озодахӯй.

Ҳама чомагӯ Суфароро сутуд,
Ба барбат ҳаме разми Турон суруд.

Меҳонро ҳама чашм бар Суфарой,
Аз ӯ гашта шоду бад-ӯ тозарой.

Ҳама шаҳри Эрон бад-ӯ гашта[1] боз,
Қасеро, ки буд кинаи Хушнавоз,

Бад-он паҳлавон дил ҳаме шод кард,
Равонро аз андеша озод кард.[2]

Бибурд Суфарой аз ҷаҳон беҳамол,
Ҳаме рафт аз ин гуна то чор сол.

Набудӣ ҷуз он чиз, к-ӯ хостӣ
Ҷаҳонро ба рои худ оростӣ.

Чу фармони ӯ дар ҷаҳон гашт фош,
Ба чарбӣ бипардахт[3] гоҳ аз Балош.

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳӣ наронӣ ҳаме,
Бадонро зи некон надонӣ ҳаме.

Ҳаме[4] подшоҳӣ ба бозӣ кунӣ,
Зи каҷживу аз бениёзӣ кунӣ.

Қубод аз ту дар кор донотар аст,
Бад-ин подшоҳӣ тавонотар аст».

Ба айвони хеш андар омад Балош,
Наёраст[5] гуфтан, ки эдар мабош.

Ҳаме гуфт беранҷ тахт ин бувад,
Ки бекӯшишу дарду нафрин бувад.

---

1 Л — гашт. 2 И — б. 135—183 нест. 3 Л — бипардохт. 4 И — Ҳама.
5 И — Нашоист.

ПОДШОҲИИ ҚУБОДИ ПИРӮЗ

Чиҳил сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ ҚУБОД ВА АНДАРЗ ҚАРДАН БА МЕҲОН

Чу бар тахт биншаст фаррух Қубод,
Кулоҳи бузургӣ ба сар барниҳод.

Сӯи Тайсафун шуд зи шаҳри Ситахр,
Ки гарданкашонро бад-он[1] буд фахр.

Чу бар тахти пируза биншаст, гуфт,
Ки «аз ман мадоред чизе нуҳуфт.

Шуморо сӯи ман кушодаст роҳ,
Ба рӯзи сапеду шабони сиёҳ.

Бузург он касе, к-ӯ ба гуфтори рост,
Забонро биёросту каҗҗӣ нахост.

Чу бахшоиш орад ба хашм[2] андарун,
Сари ростон хонадаш раҳнамун.

Ниҳад тахти хушнудӣ андар ҷаҳон,
Биёбад ба дод офарини меҳон.[3]

Дили хеш агар дур дорӣ[4] зи кин,
Меҳону кеҳонат[5] кунанд офарин.

Ҳар он гаҳ, ки шуд подшо кажгӯй,[6]
Зи каҗҗӣ шавад зуд пайкорҷӯй.[7]

Суханро бибояд шунидан нахуст,
Чу доно бувад, посух орӣ*[1] дуруст.

---

[1] Л — бад-ӯ. [2] И — кор. [3] И — б. 7 нест. [4] И — шоҳ гар дур бошад. [5] И — кеҳону меҳонаш. [6] И — озгӯй. [7] И — Наёмад ба ҷӯз оби тира ба ҷӯй.
*[1] — орад.

Чу донанда мардум[1] бувад озвар,
Ҳаме[2] дониши ӯ[3] наёяд ба бар.

Ҳар он гаҳ, ки доно бувад пуршитоб,
Чӣ дониш мар ӯро, чи дар шӯра об.

Чунон ҳам, ки ёбад дили лашкарӣ,
Ҳаме дар накӯҳиш кунад кеҳтарӣ.

Тавонгар куҷо сахт бошад ба чиз,
Фурӯмоятар шуд зи дарвеш низ.[4]

Чу дарвеши нодон кунад бартарӣ,
Ба девонагӣ монад ин доварӣ.

Чу айби тани хеш донад касе,
Зи айби касон барнагӯяд басе.

Сутуни хирад бурдборӣ бувад,
Чу тезӣ кунӣ, тан ба хорӣ бувад,

Чу хурсанд гаштӣ ба доди худой,
Тавонгар шавӣ якдилу покрой.

Гар озода дорӣ танатро зи ранҷ,
Тани марди беоз беҳтар зи ганҷ.[5]

Ҳам онро, ки бахшиш бувад, туша бурд,
Бимирад-ш тан, ном ҳаргиз намурд.

Ҳама сарбасар дасти некӣ баред,
Ҷаҳони ҷаҳонро ба бад миспаред».

Ҳама меҳтарон офарин хонданд,
Забарҷад ба тоҷаш барафшонданд.

Ҷавон буд солаш се панҷу яке,
Зи шоҳӣ варо баҳра буд андаке.

---

[1] И — фарзонамардум. [2] И — Хама. [3] Л — дониш ӯро. [4] Л — б. 1 нест. [5] И — б. 19 нест.

Ҳаме ронд кори ҷаҳон Суфарой,
Қубод андар Эрон набуд кадхудой.

Ҳама кори ӯ паҳлавон рондӣ,
Қасеро бари шоҳ наншондӣ.

На мӯбад буд ӯро, на фармон, на рой,[1]
Ҷаҳон пур зи дастурии Суфарой.[2]

БАДГУМОН КАРДАНИ ЭРОНИЁН ҚУБОДРО АЗ СУФАРОЙ ВА КУШТАНИ Ӯ СУФАРОЙРО

Чунон буд, то бистуяксола гашт,
Ба ҷом андарун бода чун лола[3] гашт.

Биёмад бари тоҷвар Суфарой,
Ба дастурии бозгаштан ба ҷой.

Сипаҳбад худу[4] лашкараш соз кард,
Бизад кӯсу оҳанги Шероз кард.

Ҳаме рафт шодон сӯи шаҳри хеш,
Зи ҳар ком[5] бардошта баҳри хеш.

Ҳама Порс ӯро шуда чун раҳӣ,
Ҳама буд ҷуз тоҷи[6] шоҳаншаҳӣ.

Бар он буд, ки ман шоҳ биншондам,
Ба шоҳӣ бар ӯ офарин хондам.

Гар аз ман касе зишт гӯяд бад-ӯй,
Варо сард гӯяд, биронад зи рӯй.

Ҳаме бож ҷустӣ зи ҳар кишваре,
Зи ҳар номдореву ҳар меҳтаре.

---

[1] Л — мар ӯро, на фармону рой.
[2] ИМ — На кишвар буд ӯро, на фармону рой,
Ҷаҳон зери дастурии Суфарой.
[3] ИЛ — жола. [4] Л — бишуд. [5] И — кор. [6] Л — номи: И — тахти.

Чу огоҳӣ омад суи Қайқубод,[1]
Зи Шерозу аз кори бедоду дод.

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки ҷуз ном[2] шоҳ
Надорад аз Эрон, на[3] ганҷу[4] сипоҳ.

На фармон-ш бошад ба чизе, на рой,
Ҷаҳон шуд ҳама бандаи Суфарой.

Ҳар он кас, ки буд роздори Қубод,
Бар ӯ ин суханҳо[5] ҳаме кард ёд.

Ки «аз подшоҳӣ ба номе басанд
Чаро кардӣ, эй шаҳриёри баланд?

Зи ганҷи ту огандатар ганҷи ӯ,
Бибояд гусист аз ҷаҳон ранҷи ӯ.

Ҳама Порс чун бандаи ӯ шуданд,
Бузургон парастандаи ӯ шуданд.»

Зи гуфтор бад шуд дили Қайкубод,
Зи ранҷаш ба дил-бар накард эч ёд.

Ҳаме гуфт агар[6] ман фиристам сипоҳ
Сари ӯ бигардад, шавад размхоҳ.[7]

Чун ӯ душмане карда бошам ба ганҷ,
Аз ӯ дид бояд басе дарду ранҷ.

Кунад ҳар касе ёди кирдори уй,
Ниҳонӣ надонанд бозори уй.

Надорам дар Эрон ҳаме размхоҳ,
Қ-аз эдар шавад пеши ӯ бо сипоҳ.

---

[1] И — ба суи Қубод. [2] И — точ. [3] Л — Зи Эрон, зи. [4] И — Зи Эрону ганҷу. [5] Л — суханро. [6] И — гар. [7] И — Наояд ба фармон, шавад кинахоҳ.

Бад-у гуфт фарзона: «Мандеш аз ин,
Ки ӯ шаҳриёре шавад б-офарин.

Туро бандагонанду солор ҳаст,
Ки соянд бо чархи гарданда даст.

Чу Шопури Розӣ биёяд[1] зи ҷой,
Бидаррад дили бадкуниш Суфарой».

Шунид ин сухан шоҳ, неру гирифт,
Ҳунарҳо бишуст аз дил оҳу гирифт.[2]

Ҳамон гаҳ ҷаҳондидае Қайкубод
Бифармуд то барнишинад чу бод.

Ба наздики Шопури Розӣ шавад,
Бар овози нахчирбозӣ[3] шавад.

Ҳам андарзамон барнишонад варо,
Зи Рай сӯи даргоҳ хонад варо.

Дуаспа фиристода омад ба Рай,
Чу боди хазони ба фармони Қай.

Чу дидаш, бипурсид солори бор,
В-аз ӯ бистуд он номаи шаҳриёр.

Биёмад[4] ба Шопури Розӣ супурд,
Савори сарафрозро[5] пеш бурд,

Чу бархонд он номаи Қайкубод,
Бихандид Шопури Меҳракнажод,

Ки бар Суфаро душман андар ҷаҳон
Набудӣ ҷуз ӯ ошкору ниҳон.

Чу бишнид, фармонбаронро бихонд,
Сӯи Тайсафун тез[6] лашкар биронд.

---

1 И — биҷунбад. 2 И — б. 50 нест. 3 ИЛ — нахчиру бозӣ. 4 И — Дарун шуд. 5 И — Фиристодаи шоҳро. 6 И — зуд.

Чу овард лашкар ба наздики шоҳ,
Ҳам андарзамон баркушоданд роҳ.

Чу дидаш ҷаҳондор, бинвохташ,
Бари тахти пирӯза биншохташ.

Бад-ӯ гуфт: «Аз ин тоҷ бебаҳраам,
Ба беҳуда андар[1] ҷаҳон шӯҳраам,

Ҳама Суфаророст баҳр аз меҳӣ,
Ҳаме ном бинам зи шоҳаншаҳӣ.

Аз ин доду бедод дар гарданам,
Ба фарҷом рӯзе бупечад танам.

Ба Эрон бародар будӣ кадхудой,
Беҳастӣ зи бедодгар Суфарой».

Бад-ӯ гуфт Шопур, к-«эй шаҳриёр,
Дилатро бад-ин кор ранҷа[2] мадор.

Яке нома бояд навиштан дурушт,
Туро фарру ному нажодаст пушт.

Бигӯй, ки аз тоҷи шоҳаншаҳӣ,
Маро баҳра ранҷ асту ганҷи[3] тиҳӣ.

Туӣ божхоҳу манам бо гуноҳ,
Нахоҳам, ки хонӣ маро низ шоҳ.

Фиристодам инак яке паҳлавон,
Зи кирдори ту чанд бошам навон?

Чу нома бад-ин гуна бошад бад-ӯй,[4]
Чу ман бошаму лашкаре ҷангҷӯй,[5]

Намонам, ки барҳам занад низ чашм,
Нагӯям, сухан пеши ӯ ҷуз ба хашм».

---

[1] Л — беҳудагӣ дар. [2] И — ғамгин. [3] Л — ганҷе. [4] И — бар ӯй. [5] И — Душману лашкаре кинаҷуй.

Нависандан номаро хонданд,
Ба наздики Шопур биншонданд.

Бигуфт он суханҳо, ки бо шоҳ гуфт,
Шуд он килки печанда бо бод ҷуфт.[1]

Чу бар нома-бар муҳр бинҳод шоҳ,
Биёвард Шопур лашкар ба роҳ.

Гузин кард пас ҳар кӣ буд номдор,
Пароканда аз лашкари шаҳриёр.

Худу номдорони пархошҷӯй,
Сӯи шаҳри Шероз бинҳод рӯй.

Чу огоҳ шуд з-он сухан Суфарой,
Ҳамон гаҳ биёвард[2] лашкар зи ҷой.

Пазира шудаш бо сипоҳи гарон,
Гузидасаворону ҷавшанварон.[3]

Расиданд пас як ба дигар фароз,
Фуруд омаданд он ду гарданфароз.

Чу биншаст Шопур бо Суфарой,
Фаровон заданд аз баду нек рой.

Бад-ӯ дод пас номаи шаҳриёр,
Сухан рафт[4] ҳар гуна душхору[5] хор.

Чу бархонд он номаро паҳлавон,
Бипажмурду шуд тангу тира равон.

---

[1] И — Бад-он сон суханҳо, ки Шопур гуфт,
Набишту бупечид андар нуҳуфт.
[2] И — Биёвард чун бод.
[3] И — Ҳамон гаҳ ба парда дарун шуд давон,
Або ӯ бузургону фаррух гавон.
[4] Л — ҳаме рафт. [5] И — Душвору.

Чу ӯ нома бархонд, Шопур гуфт,
Ки «акнун суханро набояд нуҳуфт.

Туро банд фармуд шоҳи[1] ҷаҳон,
Фаровон бинолид пеши меҳон.

Бар он[2] сон, ки бархондӣ номаро,
Ту донӣ шаҳаншоҳи[3] худкомаро».

Чунин дод посух бад-ӯ паҳлавон,
Ки донад маро шаҳриёри ҷаҳон.

Аз[4] он ранҷу сахтӣ, ки бурдам зи шоҳ,
Ки рафтам ба Зобулситон бо сипоҳ.

Ба мардӣ раҳонидам ӯро зи[5] банд,
Намондам, ки ояд ба рӯяш[6] газанд.

Маро дастҳо буд[7] наздики шоҳ,
Ҳамон назди гурдони эронсипоҳ.[8]

Гар эдун, ки банд аст подоши ман,
Туро ранҷа кардан[9] ба пархоши ман,

Нахоҳам замон аз ту, поям бубанд,
Надорад маро банди ӯ мустаманд.

Зи яздону аз лашкараш нест шарм,
Ки ман чанд полудаам хуни гарм.

Бад-он гаҳ куҷо шоҳ дар банд буд,
Ба яздон маро сахт савганд буд,

Ки дастам набинад магар дасти[10] теғ,
Ба разм[11] офтоб андар орам ба меғ.

---

[1] И — Зи навмедии шаҳриёри. [2] И — ин. [3] И — сипаҳдори. [4] Л — Ки. [5] И — Раҳонидам ӯро зи зиндону банд. [6] И — ба кас бар. Л — бар ӯ бар. [7] И — пойгоҳест. [8] И — пурмоягони сипоҳ. [9] И — роҳ додан. [10] И — ба ҷуз гурзу. [11] Л — чанг.

Магар сар диҳам, ё сари Хушнавоз,
Ба мардӣ зи тахт андар орам ба гоэ.

Қунун банд фармуд, бандам сазост,
Суханҳои носудмандам ҷазост.

Зи фармони ӯ ҳеҷ гуна магард,
Ту пероя дон банд бар пои мард».

Чу бишнид Шопур, пояш бубаст,
Бизад нои рӯину худ барнишаст.

Биёвардаш аз Порс пеши Қубод,
Қубод аз гузашта накард эч ёд.

Бифармуд, к-ӯро ба зиндон баранд,
Ба наздики ноҳушмандон баранд.

Зи Шероз фармуд то ҳар чи буд,
Зи ранҷу зи ганҷу зи киштуу дуруд,

Биёранд яксар сӯи Тайсафун,
Супорад ба ганҷури ӯ раҳнамун,

Чу як ҳафта бугзашт, ҳар гуна рой,
Ҳаме ронд бо мӯбад аз Суфарой.

Чунин гуфт пас шоҳро раҳнамун,
Ки «ёранд бо ӯ ҳама Тайсафун.

Ҳамон лашкару зердастони мо,
Зи деҳқону аз дарпарастони[1] мо,[2]

Гар ӯ андар Эрон бимонад дуруст,
Зи шоҳӣ бибояд туро даст шуст.

Бадандеши шоҳи ҷаҳон кушта беҳ,
Сари бахти бадхоҳ баргашта беҳ».

---

[1] Л — деҳқон в-аз дизпарастони. [2] И — б. 100—106 нест.

Чу бишнид меҳтар зи мубад сухан,
Ба нав тохту безор гашт аз куҳан.

Бифармуд пас тош беҷон кунанд,
Бар ӯ-бар дили дуда печон кунанд.

БАНД КАРДАНИ ЭРОНИЁН ҚУБОДРО ВА БАР ТАХТ НИШОНДАН ҶОМОСП БАРОДАРАШРО

Чу огоҳи омад ба[1] эрониён,
Ки он пилтанро сар омад замон.[2]

Хурӯше баромад зи Эрон ба[3] дард,
Зану марду кӯдак ҳама[4] мӯя кард.

Ба нафрин забонҳои эрониён
Биёлуду бархост роз аз миён.

Барошуфт Эрону бархост гард,
Ҳаме ҳар касе кард сози набард.

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки тахти Қубод
Агар Суфаро шуд, ба Эрон мабод!

Сипоҳиву шаҳри ҳама шуд яке,
Набурданд номи Қубод андаке.

Бирафтанд яксар ба айвони[5] шоҳ,
Зи бадгӯй пурдарду фарьёдхоҳ.

Қасе, к-ӯ бари шоҳ бадгӯй буд,
Бар андешаи бад балоҷӯй буд,

Бикуштанду бурданд аз айвон кашон,
Зи Ҷомосп ҷустанд аз он пас[6] нишон.

---

[1] **И — огоҳ** гаштанд. [2] И — зиён. [3] И — аз Эрон баромад зи. [4] Л — **хаме.** [5] И — даргохи. [6] Л — чанде.

Ки кеҳтар бародар буду сарфароз,
Қубодаш ҳаме парваридӣ ба ноз.

Варо баргузиданду биншонданд,
Ба шоҳӣ бар ӯ офарин хонданд.

Ба оҳан бубастанд пои Қубод,
Зи фарру нажодаш накарданд ёд.

Яке пур буд Суфароро гузин,
Хирадманду покизаву[1] б-офарин.[2]

Ҷавоне беозору Размеҳр ном,
Ки аз номи ӯ буд падар шодком.

Супурданд баста бад-ӯ шоҳро,
Бад-он гуна бадрои[3] бадхоҳро,

Ки он меҳрубон кинаи Суфарой
Бихоҳад ба дард аз ҷаҳонкадхудой,

Беозор Размеҳри яздонпараст
Насудӣ ба бад бо ҷаҳондор даст.

Парастиш ҳаме кард пеши Қубод
В-аз он кин накард ҳеҷ бар шоҳ ёд.

Ҷаҳондор аз ӯ[4] монд андар шигифт,
В-аз ӯ бахшиши мардумӣ[5] баргирифт.

Ҳаме кард пузиш, ки бадхоҳи ман
Пурошӯб кард ахтару моҳи ман,

Гар эдун, ки ёбам раҳоӣ зи банд,
Туро бошам аз ҳар баде[6] судманд.

---

[1] Л — покизаи. [2] И — покдин. [3] Л — бадроҳу; И — то кушад хасми. [4] И — Ҷаҳонҷуй з-у. [5] И — Ба размеҳр — бар офарин. [6] И — андар ҷаҳон.

Зи дил пок бардорам озори ту,
Кунам чашм равшан ба дидори ту.

Бад-ӯ гуфт Размеҳр, к-«эй шаҳриёр,
Равонро бад-ин бора[1] ранҷа мадор.

Падар гар накард он чи боист кард,
Зи маргаш писар курму тимор х(в)ард.

Туро ман ба сони яке бандаам,
Ба пеши ту андар парастандаам,

Чу гӯӣ ба савганд паймон кунам
Ки ҳаргиз вафои туро нашканам.[2]

ГУРЕХТАНИ ҚУБОД ВА ПАНОҲ ГИРИФТАН НАЗДИ ҲАЙТОЛИЁН

Аз ӯ эминӣ ёфт ҷони Қубод,
Зи гуфтори он пурхирад гашт шод.

Аз он пас бар ӯ роз букшоду гуфт,
Ки «андеша аз ту нахоҳам нуҳуфт.

Кушодаст бар панҷ тан рози ман,
Ҷуз ин нашнавад як тан овози[3] ман.

Бихонемашону кушоем роз,
Агармон бад он мардум ояд ниёз.

Агар банд бардорӣ аз пои ман,
Чунон дон, ки бар хӯрдӣ аз рои ман».

Чу бишнид Размеҳри покизарой,
Сабук бандро баргирифташ зи пой.[4]

Шаби тира аз шаҳр берун шуданд,
Зи дидори душман ба ҳомун шуданд.

---

[1] И — кор.
[2] ТПЗЛ — Чу Размеҳр гуфт ину Хусрав шунид,
Дили шоҳ аз хуррамӣ бардамид.
[3] И — Ки ҳастанд ёру ҳамовози. [4] И — б. 140—142 нест.

Суи марзи Ҳайтол карданд руй,
Аз андешагон хаставу роҳҷӯй.

Бар ин гуна саргашта ин ҳафт мард,
Ба Аҳвоз рафтанд тозон чу гард.

Расиданд пуён ба пурмоя деҳ,
Ба деҳ дар яке номбардор меҳ.

Бад-он хони деҳқон фуруд омаданд,
Бибуданду якбора дам барзаданд.

Яке духтаре дошт деҳқон чу моҳ,
Зи мушки сияҳ бар сараш-бар кулоҳ.

Ҷаҳонҷӯй чун руи духтар бидид,
Зи мағзи ҷавон шуд хирад нопадид.

Ҳамон гаҳ биёмад ба Размеҳр гуфт,
Ки бо ту сухан дорам андар нуҳуфт.

Бирав[1] рози ман пеши деҳқон бигӯй,
Магар ҷуфти ман гардад ин моҳруй.[2]

Бишуд тезу розаш ба деҳқон бигуфт,
Ки «гар духтари хубро нест ҷуфт,

Яке пок анбозаш орам ба ҷой,
Ки гарди ба Аҳвоз бар кадхудой».

Гаронмоя деҳқон ба Размеҳр гуфт,
Ки «ин духтари хубро нест ҷуфт.[3]

Агар ҳаст шоиста, фармон турост,
Мар инро бад-он деҳ, ки ӯро ҳавост».

Биёмад хирадманд назди Қубод,
Чунин[4] гуфт, к-«ин моҳ ҷуфти ту бод.

---

[1] Л — Бишав. [2] Л — хубруй. [3] Л — б. 153, 154 нест. [4] И — Бад-у.

Писандидаву[1] ногаҳон дидияш,
Бар он сон, ки дидӣ, писандидияш».

Қубод он парируйро пеш хонд,
Ба зонуи кундовараш барнишонд.

Або ӯ як ангуштарӣ буду бас,
Ки арзи нигинаш надонист кас.

Бад-ӯ доду гуфт: «Ин нигинро бидор,
Бувад рӯз, к-инро шавам хостор».

Дар он деҳ ба як ҳафта аз баҳри моҳ,
Ҳаме буду ҳаштум биёмад ба роҳ.

Бари шоҳи ҳайтолиён[2] шуд Қубод,
Гузашта суханҳо бар ӯ кард ёд.

Бигуфт он чи карданд эрониён,
Бадиро бубастанд яксар миён.

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Аз бади Хушнавоз,
Ҳамоно бад-ин рӯзат омад ниёз.

Ба паймон супорам туро лашкаре,
Аз он ҳар яке бар сарон афсаре.[3]

Ки гар боз ёбӣ ту ганҷу кулоҳ,
Чағонӣ маро бошаду ганҷу гоҳ.

Маро бошад он марзу, Эрон туро,[4]
Зи карда набошад пушаймон туро».[5]

Забардастро гуфт хандон Қубод,
К-«аз ин марз ҳар кас[6] нагирем ёд.

---

[1] И — Пазируфтиву. [2] Л — шоҳи Ҳайтол. [3] И — Або ҳар гуруҳеву ҳар меҳтаре. [4] И — фармони ман. [5] И — Нигаҳдории аҳди паймони ман. [6] И — ганҷу.

Чу хоҳӣ фиристам-т бемар[1] сипоҳ,
Чағонӣ, ки[2] бошад, ки дорам нигоҳ».

Ба шоҳи ҷаҳондор додаш рама,
Силеҳу саворони лашкар ҳама.[3]

Пазируфт шамшерзан сӣ[4] ҳазор,
Ҳама номдорони гурду савор.[5]

Зи ҳайтолиён сӯи Аҳвоз шуд,
Саросар ҷаҳон з-ӯ пуровоз шуд.

БОЗ ГАШТАНИ ҚУБОД АЗ ҲАЙТОЛ ВА ЗОДАНИ КИСРОИ НӮШИНРАВОН ВА БАР ТАХТ НИШАСТАНИ ҚУБОД

Чу наздикии хони деҳқон расид,
Ҳама кӯй[6] мардум пароканда дид.

Ҳама мужда burданд назди Қубод,
Ки «ин пур бар шоҳ фархунда бод!

Писар зод ҷуфти ту дар шаб яке,
Ки аз моҳ пайдо набуд андаке».

Чу бишнид, дар хона шуд шодком,
Ҳамон гоҳ Кисриш карданд[7] ном.

Зи деҳқон бипурсид он гаҳ[8] Қубод,
Ки «эй некбахт,[9] аз кӣ дорӣ нажод?»

---

1 Л — Бар он бум ҳаргиз. 2 Л — Чи. 3 ИЛ — б. 170 нест;

ТПЗ — Чу карданд аҳд он ду гарданфароз,
Дари ганҷ бикшоду динор соз.

4 И — Бад-ӯ дод шамшерзан чил. 5 И — номдор аз дари корзор. 6 И — кӯча. 7 И — Мар он хурдро хонд Кисро ба. 8 И — пурсид фаррух. 9 И — номвар.

Бад-ӯ гуфт, к-«аз офаридуни гурд,
Ки аз тухми[1] Заҳҳок шоҳӣ бибурд,

Падар гуфтам ину ниё ҳамчунин,
Ки бо Офаридун кунем офарин».

Зи гуфтори ӯ шодтар шуд Қубод,
Зи рӯзе, ки тоҷи кай барниҳод.

Иморӣ бисечиду омад ба роҳ,
Нишаста бар ӯ андарун ҷуфти шоҳ.

Биёвард лашкар сӯи Тайсафун,
Дил аз дарди[2] эрониён пур зи хун.

Ба Эрон ҳама солхӯрда радон,
Нишастанд бо номвар бихрадон.

Ки «ин кор гардад ба мо-бар дароз,
Миёни ду шоҳ он[3] ду гарданфароз.

Зи Руму зи Чин лашкар[4] ояд кунун,
Бирезанд аз ин марз[5] бисьёр хун.[6]

Бибояд хиромид пеши Қубод,
Магар к-он суханҳо нагирад ба ёд.

Биёрем Ҷомосппи даҳсоларо,
Ки бо дурр ҳамто кунад жоларо.

Магар мо зи торочу хун рехтан
Ба як сӯ гурезему овехтан».

Бирафтанд яксар бари Кайқубод,
Бигуфтанд, к-«эй шоҳи хусравнажод,[7]

---

[1] Л — тахти. [2] И — Дилу ҷони. [3] Л — шоҳу. [4] И — Турку ки Чин мардум. [5] И — беҳуда.

[6] ТПЗИ — Яке гуфт аз он ҷумла, к-эй меҳтарон,
Сарафрозу гурдону ҷанговарон.

[7] И — б. 187—189 нест.

Гар[1] аз ту дили мардумон хаста шуд,
Ба шӯхӣ дарун[2] дидаҳо шуста шуд.

Қунун комрон шав бар он ч-ат[3] ҳавост,
Ки шоҳи ҷаҳон бар ҷаҳон подшост».

Пиёда ҳама пеши ӯ дар давон,
Бирафтанд пурхоку тира равон,

Гуноҳи бузургон бубахшид шоҳ,
Зи хун рехтан кард пӯзиш паноҳ.

Бубахшуд[4] Ҷомаспро ҳамчунин,
Бузургон бар ӯ хонданд офарин.[5]

Биёмад ба тахти кай барнишаст,
Варо гашт Ҷомосп меҳтарпараст.

Ҳама кори он подшоҳии хеш,
Ба Размеҳр биспурду биншонд[6] пеш.

Варо гашт он шоҳӣ ороста,
Ҷаҳон гашт пурдоду пурхоста.[7]

Бар ин гуна то гашт Кисро бузург,
Яке кудаке шуд далеру сутург.

Ба фарҳангиён дод фарзандро,
Чунон тозашоҳи баруманд ро,

Ҳама кори Эрону Тӯрон бисохт,
Ба гардун кулоҳи меҳӣ барфарохт.

В-аз он пас биёвард лашкар ба Рум,
Шуд он бора ӯро чу як муҳра мум.[8]

---

[1] Л — Ки. [2] Л — дилу. [3] Л — комрон ту бад-он к-ат. [4] Л — Бубахшид. [5] И — б. 192—194 нест. [6] Л — овард. [7] И — б. 196, 197 нест. [8] И — б. 200—201 нест.

Ҳаме кард аз он буму бар хорсон,
Аз ӯ хост зинҳори ду шорсон.

Яке Ҳандиёву яке[1] Форикин,
Биёмӯхташон Занду бинҳод дин.

Ниҳод андар он марз оташкада,
Бузургиву[2] Наврӯзу ҷашни Сада,

Мадони пай афканд, ҷон каён,
Пароканд[4] бисьёр суду зиён.

Зи Аҳвоз то Порс як шорсон[5]
Бикарду биёвард беморсон.[6]

Арон хонд он шорсонро[7] Қубод,
Ки тозӣ кунун ном Ҳулвон ниҳод.[8]

Кушоданд ҳар ҷой руде пуроб,[9]
Замин шуд[10] ҳама[11] ҷон орому хоб.

ПАЗИРУФТАНИ ҚУБОД ДИНИ МАЗДАК

Биёмад яке мард Маздак ба ном,
Сухангую бодонишу рою ком.

Гаронмоя мардеву донишфурӯш,
Қубоди диловар[12] бад-ӯ дод гӯш.

Ба назди шаҳаншоҳ дастур гашт,
Нигаҳдори он ганҷу ганҷур гашт.

Зи хушкӣ хӯриш танг шуд дар ҷаҳон,
Миёни меҳону миёни кеҳон.

---

[1] ИЛ — дигар. [2] И — Ҳамон меҳри. [3] И — Ба ҳар ҷой афканда. [4] И — Пароканда. [5] Л — шорситон. [6] Л — баровард беморситон. [7] Л — шористонро. [8] И — Пас аз б. 207 ин б. омада:

Кушуданд ҳар гуна оби равон,
Ҳаме тоза гашт аз ҳавояш равон.

[9] И — Ҳаме рафт ҳар гӯша ҷӯе зи об. [10] И — Заминаш. [11] Л — пур аз. [12] И — сутуда.

Зи руи ҳаво абр шуд нопадид.
Ба Эрон[1] касе барфу борон надид.

Меҳони ҷаҳон бар дари Қайқубод,
Ҳаме ҳар кас аз обу нон кард ёд.

Бад-эшон чунин гуфт Маздак, ки «шоҳ
Намояд шуморо ба уммед роҳ».

Давон худ биёмад бари шаҳриёр,
Чунин[2] гуфт, к-«эй шоҳи парҳезгор[3]

Ман акнун[4] сухан пурсам аз ту яке,
Гар эдун, ки посух диҳӣ андаке».

Қубоди сароянда гуфташ: «Бигӯй,
Ба ман тоза кун аз сухан[5] обрӯй».[6]

Бад-ӯ гуфт: «Он[7] кас, ки мораш газид,
Ҳаме аз танаш ҷон бихоҳад парид.

Яке дигареро бувад пойзаҳр,
Газида наёбад зи тарьёк баҳр.

Сазои чунин мард гуй, ки чист,
Ки тарьёк дорад дирам санг нест?»[8]

Чунин дод посух варо[9] шаҳриёр,
Ки «хунист ин марди тарьёкдор.

Ба хуни газида бибояд-ш кушт,
Ба даргоҳ чун хасмаш орад ба мушт».

Чу бишнид бархост аз пеши шоҳ,
Биёмад ба наздики фарьёдхоҳ.

---

1 И — соле. 2 И — Бад-ӯ. 3 И — беҳрӯзгор. 4 Л — ба гетӣ; И — зи гетӣ. 5 Л — дар ҷаҳон. 6 И — Сухан ҳар чи дорӣ ба мо роҳ ҷуй. 7 Л — к-он. 8 И — Пас аз б. 221 ин б. омада:

Чӣ бошад, бигу, эй сари анҷуман,
Сазад гар бирезанд хунаш зи тан.

9 И — бад-ӯ.

Бад-эшон чунин гуфт, к-«аз шаҳриёр,
Сухан кардам аз ҳар даре хостор.

Бибошед то бомдоди пагоҳ,
Намоям шуморо суи дод роҳ».

Бирафтанду шабгир боз омаданд,
Сухан дар дилу пургудоз[1] омаданд.

Чу Маздак зи дур ин гавонро бидид,
Зи даргаҳ суи шоҳи Эрон давид.[2]

Чунин[3] гуфт, к-«эй шоҳи пирузгар,[4]
Сухангую бедору бозуру фар,[5]

Сухан гуфтаму посухаш додиям,
Ба посух дари баста букшодиям.

Гар эдун, ки дастур бошад,[6] кунун
Бигуям сухан пешат, эй[7] раҳнамун».

Бад-у гуфт: «Баргую лабро мабанд,
Ки гуфтор бошад маро судманд».

Чунин гуфт, к-«эй номвар шаҳриёр,
Касеро[8] ба банде бубанд устувор.

Ба бечорагӣ ҷон ба ноне супурд,
Хуриш боз гиранд аз ӯ то бимурд.

Мукофоти он кас, ки нон дошт у,
Мар ин бастаро хор бугзошт у.

Чӣ бошад, бигуяд маро[9] подшо,
Гар ин мард доно буду порсо?»

---

[1] И — Шаҳудадили баргудоз. [2] Л — кашид. [3] И — Бад у. [4] И — бедорбахт; Л — пирузбахт. [5] И — донову зебои тахт; Л — зебои тахт. [6] Л — бошӣ. [7] Л — то бувад. [8] И — Якеро. [9] Л — магар.

Чунин дод посух, ки мискин танаш,
Ки «нокарда хун аст[1] дар горданаш»

Чу бишнид Маздак, замин бӯса дод,
Хиромон биёмад зи пеши Қубод.

Ба даргоҳи ӯ шуд ба анбӯҳ гуфт,
Ки ҷое, ки гандум бувад дар нуҳуфт,

Шаведу ҳама баҳра з-ӯ баргиред,
Баҳо гар бигиранд деҳ биспаред.[2]

Ба тороҷ дод он ки будаш ба шаҳр,
Бад-он то якояк биёбанд баҳр.

Давиданд ҳар кас, ки буд гурсуна,
Ба тороҷ доданд гандум ҳама.

Чи анбори шаҳрӣ, ки они Қубод,
Ба як дона гандум набуданд шод.

Чу диданд, рафтанд корогаҳон,
Ба наздики бедор шоҳи ҷаҳон.

Ки «Тороҷ карданд анбори шоҳ,
Ба Маздак ҳаме боз гардад гуноҳ».

Қубод он сухангӯйро пеш хонд,
Зи тороҷи анбор чанде биронд,

Чунин дод посух: «Анӯша бадӣ,[3]
Хирадро ба гуфтор тӯша бадӣ![4]

Сухан ҳар чӣ бишнидам аз шаҳриёр,
Бигуфтам ба эрониён[5] хор-хор.

Ба шоҳи ҷаҳон гуфтам «аз мору заҳр,
В-аз он кас, ки тарьёк дорад ба шаҳр.

---

1 ИЛ — хунест нокарда. 2 И — б. 239—240 нест. 3 И — бизӣ. 4 И — Равонро ба дидор тӯша бизӣ. 5 Л — бозориён.

Бад-ин банда посух чунин дод шоҳ,
Зи тарьёкдору зи тарьёкхоҳ,

Ки «гар моркушта бимирад ба заҳр,
Наёбад аз он мард тарьёк баҳр.[1]

Агар хуни ин марди тарьёкдор
Бирезад касе, нест бо ӯ шумор.[2]

Чу шуд гурсуна, нон бувад пойзаҳр,
Ба сери нахоҳад зи тарьёк баҳр.

Агар додгар бошӣ, эй шаҳриёр,
Дар анбор гандум наёяд ба кор.[3]

Шикам гурсуна чанд мардум бимурд,
Ки анбор осуда ҷонаш бибурд».

Зи гуфтори ӯ[4] тангдил шуд Қубод,
Бишуд тез мағзаш[5] зи гуфтори дод.

В-аз он пас бипурсиду посух шунид,
Дилу ҷони ӯ пур зи гуфтор дид.[6]

Зи чизе, ки гуфтанд пайғамбарон,
Ҳамон додгар мӯбадону[7] сарон,

Зи гуфтори Маздак ҳаме[8] кажж гашт,
Суханҳо зи андоза андар гузашт.

Бар ӯ[9] анҷуман шуд фаровон сипоҳ,
Басе кас ба бероҳӣ омад[10] зи роҳ.

Ҳаме гуфт ҳар к-ӯ тавонгар бувад,
Тиҳидаст бо ӯ баробар бувад.

---

[1] Л — б. 250, 251 нест.
[2] ТПИ — Бихоҳанд хунаш аз он марди зифт,
Ки кори шаҳӣ хурд натвон гирифт.
[3] И — б. 252—254 нест. [4] И — Агарчанд аз он. [5] И — бо ӯ. [6] И — б. 257 нест. [7] И — хусравону. [8] И — ҳама. [9] И — Бад-ӯ. [10] И — Ба ин роҳ омад ҳама кас.

Набояд, ки бошад касе барфузуд,
Тавонгар бувад тору дарвеш пуд.

Ҷаҳон рост бояд, ки бошад ба чиз,
Фузунӣ ҳаром асту нохуб[1] низ.

Зану хонаву чиз[2] бахшиданист,
Тиҳидаст кас бо тавонгар якест.

Ман инро кунам рост бо дини пок,
Шавад вижа пайдо баланд аз мағок.

Ҳар он кас, ки ӯ ҷуз бар ин[3] дин бувад,
Аз эзад бар он роҳ[4] нафрин бувад.

Ҳаме гашт[5] дарвеш бо ӯ яке,
Агар пир буданд, агар[6] кӯдаке.

Аз ин[7] бистудӣ чиз, додӣ бад-он,
Фуру монданд андарон бихрадон.[8]

Чу бишнид дар дини ӯ шуд Қубод,
Зи гетӣ ба гуфтори ӯ буд шод.

Варо ром биншонд бар дасти рост,
Надонист лашкар, ки мубад куҷост.

Бари ӯ шуд он кас, ки дарвеш буд,
В-агар нонаш аз кӯшиши хеш буд.

Ба гирди ҷаҳон тоза шуд дини ӯй,
Наёраст ҷустан касе кини ӯй.[9]

Тавонгар ҳаме сар зи некӣ бигошт,
Супурдӣ ба дарвеш чизе, ки дошт.

---

[1] ИЛ — тавонгар ҳаром аст. [2] И — молу фарзанд. [3] И — бад-ин.
[4] И — Зи яздон бар он дев. [5] Л — Бибуд ҳар кӣ. [6] И — в-агар.
[7] И — ӯ. [8] И — монд аз кори ӯ мубадон. [9] И — б. 271, 272 нест.

ОВЕХТАНИ ҚИСРО МАЗДАКРО ВА ҚУШТАН ӮРО

Чунон буд, ки як рӯз Маздак пагоҳ
Зи хона биёмад ба наздики шоҳ,

Чунин гуфт, к-«аз динпарастони мо,
Ҳам аз покдил зердастони мо,

Фаровон зи гетӣ сарон бар даранд,
Фуруд оварамшон агар бугзаранд».

Зи Маздак шунид ин суханҳо Қубод,
Ба солор фармуд то бор дод.

Чунин гуфт Маздак ба пурмоя шоҳ,
Ки «ин ҷой тангасту чандон сипоҳ.

Ҳамоно нагунҷанд дар пеши шоҳ,
Ба ҳомун хиромад кунадшон нигоҳ».

Бифармуд то тахт берун баранд,
Зи айвони шоҳӣ ба ҳомун баранд.

Ба дашт омад аз маздакӣ се[1] ҳазор,
Бирафтанд шодон бари шаҳриёр.

Чунин гуфт Маздак ба шоҳи замин,
Ки «эй бартар аз донишу офарин.

Чунон дон, ки Қисро на бар дини мост,
Зи дин сар кашидан варо кай равост?

Яке дасхатташ бибояд ситад,
Ки сар боз гардонад аз роҳи бад.

Бупечонд аз ростӣ панҷ чиз,
Ки доно бар ин панҷ нафзуд низ.

---

[1] ИЛ — сад.

Қуҷо рашку кин асту хашму ниёз,
Ба панҷум, ки гардад бар ӯ чира оз.

Ту гар чира бошӣ бар ин панҷ дев,
Падид оядат роҳи кайҳонхидев.

Аз ин панҷ моро зану хостаст,
Ки дини беҳӣ дар ҷаҳон костаст.

Зану хоста бояд андар миён,
Чу дини беҳиро нахоҳӣ зиён.

Бад-ин ду бувад рашку озу ниёз,
Ки бо хашму кин андар ояд ба роз.

Ҳаме дев печад сари бихрадон,
Бибояд ниҳод ин ду андар миён.

Чу ин гуфта буд,[1] дасти Қисро гирифт,
Бад-ӯ монда буд шоҳи Эрон шигифт.

Аз ӯ номвар даст бистуд ба хашм,
Ба тундӣ зи Маздак битобид чашм.

Ба Маздак чунин гуфт хандон Қубод,
Ки «аз кини Қисро чӣ дорӣ ба ёд?»

Чунин гуфт Маздак, ки «ӯ[2] роҳи рост
Ниҳонӣ надорад, на бар[3] дини мост».

Ҳамон гаҳ зи Қисро бипурсид шоҳ,
Ки «аз дини беҳ бугзарӣ, нест[4] роҳ».

Бад-ӯ гуфт Қисро: «Чу ёбам замон,
Бигӯям, ки кажж аст яксар гумон,

Чу пайдо шавад[5] кажживу костӣ,
Дурафшон шавад[6] пеши ту[7] ростӣ».

---

1 Л — шуд. 2 И — Ба шоҳи ҷаҳон гуфт, к-ӯ. 3 И — Надорад ба дил дар, на дар. 4 ИЛ — чист. 5 И — кунам. 6 И — Дурахшон кунам. 7 Л — ман.

Бад-у гуфт Маздак: «Замон чанд рӯз
Ҳаме хоҳӣ аз шоҳи гетифурӯз?»

Варо[1] гуфт Кисро: «Замон панҷ моҳ,
Шашумро ҳама боз гуям ба шоҳ».

Бад-ин барниҳоданду гаштанд боз,
Ба айвон шуд он шоҳи гарданфароз.

Фиристод Кисро ба ҳар ҷой кас,
Ки донандае диду фарьёдрас.

Қас омад сӯи хурраи Ардашер,
Ки ояд ба даргоҳи Ҳурмузи пир.

В-аз[2] Истахр Меҳродари[3] порсӣ
Биёмад ба даргоҳ бо ёрасӣ.

Нишастанд донишпижӯҳон ба ҳам,
Сухан рафт ҳар гуна бар бешу кам.

Ба Кисро супурданд яксар сухан,
Хирадманд донандагони куҳан.

Чу бишнид, Кисро ба назди Қубод
Биёмад, зи Маздак ҳаме кард[4] ёд.

Ки акнун фароз омад он рӯзгор,
Ки дини беҳиро кунам хостор.

Гар эдун, ки ӯро бувад ростӣ,
Шавад[5] дини Зардушт дар[6] костӣ.

Пазирам ман ин пок дини варо,
Зи ҷон баргузинам гузини варо.

Чу роҳи Фаредун шавад нодуруст,
Набояд ба гетӣ ҳаме Занду Уст.

[1] И — Бад-у. [2] И — Зи. [3] ИЛ — Меҳрозари. [4] Л — басе кард. [5] Л — Бувад. [6] Л — бар.

Сухан гуфтани Маздак ояд ба ҷой,
Набояд ба гетӣ ҷуз ӯ раҳнамой.

В-ар[1] эдун, ки ӯ каҷжӣ гӯяд ҳаме,
Раҳи покьяздон наҷӯяд[2] ҳаме,

Ту безор гард аз раҳу дини ӯй,
Бинеҳ дур нохуррам оини ӯй.

Ба ман деҳ ваю он[3] ки дар дини ӯст,
Мабодо якеро аз ин[4] мағзу пӯст.

Гуво кард Размеҳру Харродро,
Фароҳину Бандую Беҳзодро.

В-аз он ҷойгаҳ шуд ба айвони хеш.
Нигаҳ кард[5] он рост паймони хеш.

Чу[6] шабгир хуршед, бинмуд тоҷ,
Замин шуд ба кирдори дарьёи[7] оҷ,

Ҳаме ронд[8] фарзанди шоҳи ҷаҳон,
Сухангӯй бо мӯбадону[9] меҳон.

Баробар ба айвони шоҳ омаданд,
Сухангӯву ҷӯяндароҳ омаданд.

Дилорой мӯбад сӯи Қайқубод
Биёмад, суханро дар андар кушод.

Чунин гуфт мӯбад[10] ба пеши гурӯҳ,
Ба Маздак, ки «эй марди донишпижӯҳ,

Яке дини нав сохтӣ дар[11] ҷаҳон,
Ниҳодӣ зану хоста дар миён.

Чӣ донад писар, к-аш кӣ бошад падар,
Падар ҳамчунин чун шиносад писар?

---

[1] Л — Гар. [2] Л — нагуяд. [3] Л — ваю в-он. [4] Л — ба тан. [5] Л — дошт. [6] И — Ба. [7] И — тобанда. [8] И — Ҳаме рафт. [9] И — бихрадону [10] И — Қисро. [11] Л — бор.

Чу мардум баробар бувад дар ҷаҳон,
Набошанд пайдо кеҳону меҳон.

Кӣ бошад, ки ҷӯяд дари кеҳтарӣ,
Чӣ гуна тавон сохтан меҳтарӣ?

Кӣ бошад марову туро коргар,
Чу мардум ҷудо монад аз беҳ батар?

Қасе, к-ӯ мурад ҷою чизаш[1] кирост,
Чи шуд шоҳ бо коргар ҳар ду[2] рост?

Ҷаҳон з-ин сухан пок вайрон шавад,
Набояд, ки ин бад ба Эрон шавад,

Ҳама кадхудоянду муздур кист,
Ҳама ганҷдоранд, ганҷур кист?

Зи диноварон ин сухан кас нагуфт,
Ту девонагӣ дошти дар[3] нуҳуфт,

Ҳаме мардумонро ба дузах барӣ,
Ҳаме кори бадро ба бад нашмарӣ».

Чу бишнид гуфтори мубад Қубод,
Бағошуфгу андар[4] сухан дод дод.

Гаронмоя Кисро варо ёр гашт,
Дили марди бедин пурозор гашт.

Пуровоз гашт[5] анҷуман сарбасар,
Ки «маздак мабодо бари тоҷвар!

Ҳаме дорад ӯ дини яздон табоҳ
Мабодо бад-ин номвар боргоҳ!»[6]

Аз он дин ҷаҳондор безор гашт,[7]
Зи карда сараш[8] пур зи тимор гашт.[9]

---

1 И — Чизу молаш. 2 И — Муъбаду банда; И — Ки шуд коргар-банда бо шоҳ. 3 И — дори андар. 4 Л — ҳам. 5 Л — шуд. 6 И — пешгоҳ. 7 И — ҷаҳонҷуй безор шуд; Л — шуд. 8 И — дилаш. 9 ИЛ — шуд.

Ба Қисро супурдаш ҳамон гоҳ шоҳ,
Або ҳар кӣ ӯ дошт он дину роҳ,

Бар он роҳ буд номвар се[1] ҳазор,
Ба фарзанд гуфт он замон шаҳриёр,

Ки «бо ин сухан[2] ҳар чӣ хоҳӣ бикун,
В-аз ин пас[3] зи Маздак магардон сухун.

Ба даргоҳи[4] Қисро яке боғ буд,
Ки девори ӯ бартар аз роғ буд.

Ҳаме[5] гирд бар гирди он канда кард,
Мар ин мардумонро пароканда кард.

Бикуштандашон ҳам ба сони дарахт,
Забар пою сар зер огапда сахт.

Ба Маздак чунин гуфт Қисро, ки «рав,
Ба наздики боғи гаронмоя шав.

Ки тухме, ки киштӣ бад-ин рӯзгор,
Туро дод, эй ноҳушивор бор.[6]

Дарахтон бубинӣ, ки он кас надид,
На аз кордонони пешин шунид».

Бишуд Маздаку боғ букшод дар,
Ки бинад магар бар чаман[7] борвар.

Ҳамон гаҳ, ки дид аз танаш рафт ҳуш,
Баромад баногоҳ аз ӯ як хурӯш.

Яке дор фармуд Қисро баланд,
Фуру ҳишта аз дор печон каманд.

Нагунбахтро зинда бар дор кард,
Сари марди бедин[8] нагунсор кард,

[1] И — бар маздакӣ шуд. [2] Л — сарон; И — Або он сагон. [3] И — Або ман. [4] Л — майдони. [5] Л — Ҳама. [6] И — б. 345 нест. [7] И — Магар бар чаман бинад ӯ. [8] И — баддин.

В-аз он пас бикушташ ба борони тир,
Ту гар боҳушӣ роҳи Маздак магир![1]

Бузургон шуданд эмин аз хоста,
Зану зодаву ганҷн[2] ороста,

Ҳаме буд бо шарм чанде Қубод,
Зи нафрини Маздак ҳаме кард ёд.

Ба дарвеш бахшид бисьёр чиз,
Бар оташкада хилъат афканд низ.

Зи Кисро чунон шод шуд шаҳриёр,
Ки шоҳаш ҳаме гавҳар овард бор.

Қ-аз он пас ҳама рой бо ӯ задӣ,
Сухан ҳар чи гуфтӣ, падар бишнадӣ.

ВАЛИАҲД ҚАРДАНИ ҚУБОД КИСРОРО ВА БУЗУРГОН НОМИ НУШЕРВОН ДОДАН ӮРО

Зи шоҳиш чун сол бугзашт чил,
Ғами рӯзи марг андар омад ба дил.

Яке нома бинвишт пас бар ҳарир,
Бад-он хатти шоистаи дилпазир.

Нахуст офарин кард бар додгар,[3]
Ки у дод дину хирад ҳам ҳунар.[4]

Бибошад ҳаме бегумон ҳар чӣ гуфт,
Чи бар ошкоро, чи андар нуҳуфт,

---

1 ТПМ — Шунидам дигаргуна аз бихраде,
Ҷаҳондидае пиргашта раде,
Ки ин Маздак аз шоҳ духтар-ш хост,
Ҳамон шоҳиву тоҷу афсар-ш хост.
Бифармуд то қир бугдохтанд,
Нагунсор дар қираш андохтанд.

2 Л — боғи; И — хонаву кохи. 3 И — кирдгор. 4 И — Қ-аз ӯ дид неку бади рӯзгор.

Сари подшоҳишро кас надид,
Нашуд хор ҳар кас, ки ӯро гузид.

Ҳар он кас, ки бинед хатти Қубод,[1]
Ба ҷуз панди доно магиред ёд.

Ба Кисро супурдам сазовор тахт,
Пас аз марги мо ӯ бувад некбахт.

Ки яздон аз он пур хушнуд бод,
Дили бадсиголаш пур аз дуд бод.

Бад-ин муҳр ҷустем аз мӯбадон,
Чи аз зердастону фаррухрадон.

Зи гуфтори ӯ ҳеҷ мапроканед,
Аз ӯ шод бошеду ганҷ оганед.

Бар он нома-бар муҳри заррин ниҳод,
Бари мубади Ромбарзин ниҳод.

Ба ҳаштод шуд солиёни Қубод,
Набуд рӯзи пирӣ ҳам аз марг шод.

Ба гетӣ дар аз марг хушнуд кист,
Ки фарҷом кораш кӣ донад, ки чист?

Намонду[2] ҷаҳон мурдарӣ монд аз ӯй,
Шуд он ранҷу[3] осониву рангу бӯй.

Зи гирд оваридан кӣ ёбад беҳӣ,
Ки мерафт[4] бояд ба дасти тиҳӣ[5]

Танашро ба дебо биёростанд,
Гулу мушку кофуру май хостанд.

Яке дахма карданд шоҳаншаҳӣ,
Яке[6] тахти заррину тоҷи меҳӣ.

Ниҳоданд бар тахти зар шоҳро,
Бубастанд то ҷовидон роҳро.

---

[1] И — бинад хатти Қайқубод. [2] Л — Бимурду. [3] Л — ганҷу. [4] Л — ҳамерафт. [5] И — б. 371 нест. [6] И — Дар ӯ.

Аз он пас надиданд чеҳри Қубод,
Ба гетӣ гузар кард гуфтӣ чу бод.

Чӣ бошӣ ту эмин зи гардуни пир,
Ки фарҷом анҷомадат ногузир?[1]

Чу мубад бипардохт аз сӯги шоҳ,
Ниҳод он каинома бар пешгоҳ.

Ба Эрон бузургон бо[2] мубадон,
Ба гирд омаду номвар бихрадон.[3]

Бар он анҷуман нома бархонданд,
Валиаҳдро шод биншонданд.

Чу Кисро нишаст аз бари гоҳи нав
Ҳаме хонданди варо шоҳи нав.

Ба шоҳӣ бар ӯ хонданд офарин,
Ба фармони ӯ шуд замону замин,

Ҷаҳон тоза гашт аз сари тоҷи ӯй,[5]
Або гург меш об хурдӣ ба ҷуй.[6]

Ки ин шоҳ бар гоҳ ҷовид бод,
Фараш бартар аз фарри Ҷамшед бод.

Зи бас хубиву доду оини ӯй,
В-аз он номвар донишу дини ӯй.[7]

Варо ном карданд Нушинравон,
Ки чеҳраш ҷавон буду давлат ҷавон.

Ба сар шуд кунун номаи Қайқубод,
Зи Кисро барам з-ин сипас ному ёд,

---

[1] И — б. 375, 376 нест. [2] К — або. [3] И — б. 378 нест.
[4] ТПМ — Ҳам эдун ба оини фаррух падар,
Або ҷоҳу бо обу бо зебу фар.
[5] Л — шуд аз сару тоҷи ӯ. [6] Л — ӯ;
ТПМ — Аз он тахти рахшанда шодон шуданд,
Ҳама кас бар ӯ офарин хонданд.
[7] И — б. 380—384 нест; Л — б. 383, 384 нест.

АЗ ПИРӢ НОЛИДАНИ САРОЯНДА

Ало, эй дилорой, сарви баланд,
Чӣ будат, ки гаштӣ чунин мустаманд?

Бад-он шодмониву он фарру зеб,
Чаро буд[1] дили равшанат пурниҳеб?

Чунин гуфт пурсандаро сарвбун,
Ки шодон будам, то нагаштам куҳун,

Чунин суст гаштам зи неруи шаст,
Бипарҳезу бо ӯ масов эҷ даст.

Дами аждаҳо дораду чанги шер,
Бихояд касеро, ки ояд ба зер.

Ҳамовози раъд асту ҳамзӯри карг,
Ба як даст ранҷу ба як даст марг.

Зи сарви дилорой чанбар кунад,
Суманбаргро ранги анбар кунад.

Гули арғвонро кунад заъфарон,
Пас аз заъфарон ранҷҳои гарон.[2]

Шавад бастаи банд пои[3] наванд,
В-аз ӯ хор гардад тани арҷманд.

Маро дурри хушоб сустӣ гирифт,
Ҳамон сарви озод пастӣ гирифт.

Хурӯшон шуд он[4] наргисони дижам,
Ҳаме гирад аз сустиву ранҷ нам.[5]

Дили шоду беғам пур аз дард гашт,
Чунин рӯзи мо ноҷавонмард гашт.

---

[1] Л — шуд. [2] Л — б. 394 нест. [3] Л — баста ин тундпои. [4] Л — ин.
[5] Л — ранҷи ӯ пушт хам.

Бад-он гаҳ, ки мардум бувад сери[1] шир,
Шитоб оварад маргу хонанд-ш[2] пир.

400 Чилу ҳашт шуд аҳди Нӯшинравон,
Ту бар шаст рафтӣ, намонӣ ҷавон.

Саранҷом ҷуй аз ҳама кори хеш.
Ба тимори бешӣ макун дил-т реш.[3]

---

1 Л — хурад сер. 2 Л — хонад-ш. 3 Л — б. 401 нест; И — ба ҷои б. 387—201 ин б. омада:

Ба номи худованди хуршеду моҳ,
Ки дилро ба номаш хирад дод роҳ,
Худованди ҳастиву ҳам ростӣ,
Нахоҳад зи ту кажживу костӣ.
Худованди кайвону баҳрому шед,
В-аз ӯям навиду в-аз ӯям умед.
Аз ӯ гашт хуршед пайдо замон,
Паи мӯр хастӣ бар ӯ бар нишон,
Сутудан мар ӯро надонам ҳаме,
Аз андеша ҷон барфишонам ҳаме,
Зи гарданда хуршед то тирахок,
Сари гавҳарон оташу оби пок.
Ҷами ӯ физояндаву бениёз,
Ту дар подшоҳиш нозу гудоз.
Зи дастуру ганҷуру аз тоҷу тахт,
Зи каммиву бешиву аз ному бахт
Ҳам ӯ бениёз асту мо бандаем,
Ба фармону рояш сар афкандаем,
Чу ҷону хирад бегумон кардаанд,
Сипеҳру ситора баровардаанд.
Чунин омад аз гунбади тезгард,
Гаҳе шодмонӣ диҳад, гоҳ дард.
Ҷуз ӯро мадон кирдгори баланд,
К-аз ӯ шодмонӣ в-аз ӯ мустаманд.
Шабу рӯз, гардонсипеҳр офарид.
Хӯру хобу тундиву меҳр офарид,
Ба хушкӣ чу пилу ба дарьё наҳанг,
Хирадманди биноли̣ду марди санг.
Зи ҳукме, ки ӯ кард барнагзарад,
В-агар фарқи кайвон ҳаме биспарад.
Шигифтӣ ба гетӣ чу Рустам басест,
К-аз ӯ достон дар дили ҳар касест.
Сари мояи мардиву ҷанг аз ӯст,
Хирадмандиву донишу санг аз ӯст,
Кунун адли Кисрой пеш оварем,
Зи дафтар ба гуфтори хеш оварем.

ПОДШОҲИИ ҚИСРОИ НӮШИНРАВОН

Чилу ҳашт сол буд

АНДАРЗ КАРДАНИ НӮШИНРАВОН САРДОРОНИ ЭРОНРО

Чу Қисро нишаст аз бари тахти оҷ,
Ба сар барниҳод он дилафрӯз тоҷ,

Бузургони гетӣ шуданд анҷуман,
Чу биншаст солор бо ройзан.[1]

Сари номдорон забон баркушод,
Зи дидори некидиҳиш кард ёд.

Чунин гуфт, к-«аз кирдгори сипеҳр,
Дили мо пур аз офарин боду меҳр.

К-аз[2] ӯяст неку баду нангу[3] ном,
Аз у мустамандем,[4] аз ӯ шодком.

Ба фармони ӯ тобад аз чарх хур
Аз ӯяст фарру бад-ӯяст зӯр.

Зи рою зи фармони ӯ нагзарем,
Нафас ҷуз ба фармони ӯ нашмарем.[5]

Ба тахти меҳӣ-бар ҳар он кас, ки дод,
Кунад, дар дил ӯ бошад аз дод шод.

Ҳар он кас, ки андешаи бад кунад,
Ба фарҷом бад бо тани х(в)ад кунад.

Аз андешаи дил кас огоҳ нест,
Бад-ин тангӣ андар маро роҳ нест.

Зи мо ҳар чӣ хоҳед[6] посух диҳем,
Ба хоҳишгарон рӯзи[7] фаррух ниҳем.

---

1 Л — б. 2 нест. 2 И — Аз. 3 Л — кому. 4 Л — мустаманду. 5 И — б. 7 нест. 6 И — пурсанд. 7 И — посух ҳама рои.

Агар подшоро бувад пеша дод,
Шавад,[1] бегумон, ҳар кас аз дод шод.[2]

Аз имрӯз коре ба фардо мамон,
Кӣ донад,[3] ки фардо чӣ гардад[4] замон?

Гулистон, ки имрӯз бошад ба бор,
Ту фардо чинӣ гул, наёяд ба кор.

Бад-он гаҳ, ки ёбӣ танат зӯрманд,
Зи беморӣ андешу дарду газанд.

Паси зиндагӣ ёд кун рӯзи марг,
Чунонем бо марг чун боду барг.

Ҳар он гаҳ, ки дар кор сустӣ кунӣ,
Ҳаме рои нотандурустӣ кунӣ.

Чу чира шавад бар дили мард ришк,
Яке дардманде бувад бепизишк.

В-агар бар хирад чира гардад ҳаво,
Нахоҳад ба девонагӣ бар гуво.

Дигар марди бекору бисьёргӯй,
Намонад ба назди касаш[5] обрӯй,

Ба каждкӣ туро роҳ ториктар,
Сӯи ростӣ роҳ бориктар.

Ба коре, ки ту пешдастӣ кунӣ,
Бад ояд, ки кундиву сустӣ кунӣ.

Агар ҷуфт гардад забон бо дурӯғ,
Нагирӣ зи тахти сипеҳрӣ фурӯғ.

Сухан каждкӣ гуфтан зи бечорагист,
Ба бечорагон бар бибояд гирист.

---

[1] ИЛ — кунад. [2] И — ёд. [3] И — Чӣ донӣ. [4] И — созад. [5] Л — Намонад-ш назди касе.

Чу бархезад аз хоб шоҳ аз нахуст,
Зи душман бувад эмину тандуруст.

Хирадманду аз хӯрданӣ бениёз,
Фузунӣ бар ин дарду ранҷ асту оз.

Агар шоҳ бододу бахшоиш аст,
Ҷаҳон пур зи хубиву ороиш[1] аст.

В-агар каҷжӣ орад ба роҳ андарун,
Қабасташ бувад хӯрдану об хун.

Ҳар он кас, ки ҳаст андарин анҷуман,
Шунид ин баровардa[2] овози ман,

Бидонеду сартосар огаҳ бувед,
Ҳамасола бо бахт ҳамраҳ бувед,

Ки мо тоҷдорон басе дидаем,
Ба доду хирад роҳ бугзидаем.[3]

Валекин зи дастур бояд шунид,
Баду нек бе ӯ[4] наёяд падид.

Ҳар он кас, ки ояд бад-ин боргоҳ,
Ба боиста коре наёбанд роҳ,

Набошам зи дастур ҳамдостон,
Ки бар ман бипӯшад чунин достон.

Ба даргоҳ-бар кордонони ман,
Зи лашкар набарда саворони ман,

Чу рӯзӣ бар эшон надорем танг,
Нигаҳ кард бояд ба ному[5] ба нанг.

Ҳама мардумӣ бояду ростӣ,
Набояд ба додан дарун костӣ.

---

[1] ИЛ — осоиш. [2] И — Ҳама гӯш доред. [3] И — рой парвардаем. [4] Л — некро з-ӯ. [5] Л — Ба некӯ.

Ҳар он кас, ки бошад зи эрониён,
Бубандад бар ин боргаҳ-бар миён.

Биёбад зи мо ганҷу гуфтори нарм,
Чу бошад парастанда бо рою шарм.

Чу бедод гирад касе зердаст,
Набошад хирадманду эздпараст[1]

Мукофот ёбад бад-он бад, ки кард,[2]
Набояд ғами ноҷавонмард х(в)ард.

Шумо дил ба фармони яздони пок
Бидореду аз[3] мо мадоред бок.

Ки ўяст бар подшо подшо,
Ҷаҳондору пирузу фармонраво.

Фурўзандаи тоҷу хуршеду моҳ,
Намоянда моро сўи дод роҳ.

Ҷаҳондору бар доварон довар аст,
Аз андешаи ҳар касе бартар аст.

Замону замин[4] офариду сипеҳр,
Биёрост ҷону дили мо ба меҳр.[5]

Нигаҳдори тоҷ асту тахти баланд,
Туро бар парастиш бувад ёрманд.[6]

Шуморо дил аз меҳри мо барфурўхт,
Дилу чашми[7] душман ба фармон бидухт.[8]

---

[1] И — яздонпараст; Л — б. 38—40 нест. [2] Л — бояд бад-он коркард. [3] Л — в-аз. [4] Л — Макону замон.
[5] И — Макону замону сипеҳр офарид,
Биёрост ҷонрову меҳр офарид.
[6] ТПМ — Агар додгар низ бошем, аз ўст,
Чу бахшандаи чиз бошем, аз ўст.
Ҳама кардаи ў бувад ҳар чӣ ҳаст,
Ғаму шодмониву болову паст.
[7] И — ҷони. [8] ИЛ — бисўхт.

Ҳама тандурустӣ ба фармони ӯст,
Ҳама некӯвӣ[1] зери паймони ӯст.

Зи хошок[2] то ҳафт чархи баланд,
Ҳамон оташу обу хоки нажанд,

Ба ҳастии яздон гувоӣ диҳанд,
Равони туро ошноӣ диҳанд.

Ситоиш ҳама зери фармони ӯст,
Парастиш ҳама зери паймони ӯст».

Чу Нушинравон ин сухан баргирифт,
Ҷаҳоне аз ӯ монда андар шигифт.

Ҳама яксар аз ҷой бархостанд,
Бар ӯ офарине нав оростанд.

БАХШИДАНИ КИСРО ПОДШОҲИРО БА ЧАҲОР БАҲР ВА ТАДБИР ҚАРДАН ХИРОҶРО

Шаҳаншоҳ донандагонро бихонд,
Суханҳои гетӣ саросар биронд.

Ҷаҳонро бубахшид бар чор баҳр,
В-аз ӯ номзад кард обод шаҳр.

Нахустин Хуросон аз он ёд кард,
Дили номдорон бад-ӯ шод кард.

Дигар баҳра з-ӯ Қум буду Исфаҳон,
Ниҳоди бузургону ҷои меҳон.

В-аз он баҳрае[3] Озарободагон,
Ки бахшиш ниҳоданд озодагон.

В-аз Армения то дари Ардабил,
Бипаймуд бинодилу[4] буми Гил.

---

[1] И — ростӣ. [2] Л — аз ин хок. [3] И — Сайум баҳра з-ӯ. [4] Л — бино бар ӯ.

Савум Порсу[1] Аҳвозу марзи Хазар,
Зи Ховар варо[2] буд то Бохтар.

Чаҳорум[3] Ироқ омаду буми Рум,
Чунин подшоҳиву ободбум.

В-аз ин марзҳо ҳар кӣ дарвеш буд,
Ниёзаш ба ранҷи тани хеш буд,

Бубахшид оганда ганҷе бар ин,
Ҷаҳоне бар ӯ хонданд офарин.

Зи шоҳон ҳар он кас, ки буд пеш аз ӯй,[4]
Агар кам будаш ҷоҳ,[5] агар беш аз ӯй,[6]

Биҷустанд баҳра зи кишту дуруд,
Нарастаст кас пеш аз ин нобисуд,

Сеяк буд то чор як баҳри шоҳ,
Қубод омаду даҳьяк овард роҳ.

Зи даҳьяк бар он буд, ки камтар кунад,
Бикӯшад, ки кеҳтар чу меҳтар кунад.

Замона надодаш бар он-бар диранг,
Ба дарьё бас эмин машав аз наҳанг.

Чу Кисро нишаст аз бари тахти оҷ,
Бубахшид бар ҷои даҳьяк хироҷ.

Шуданд анҷуман бихрадону радон,
Бузургону бедордил мӯбадон.

Ҳама подшоҳӣ шуданд анҷуман,
Заминро бубахшиду барзад расан.

Газете ниҳоданд бар як дирам,
Гар эдун, ки деҳқон нагардад дижам.

---

[1] И — чаҳорум чу. [2] И — аз ӯ. [3] И — Ба панҷум. [4] И — ӯ. [5] И — гоҳ. [6] И — ӯ.

Қасеро куҷо тухм, ё чорпой,
Ба ҳангоми варзиш набудӣ ба ҷой,

Зи ганҷи шаҳаншоҳ бардоштӣ,
Зи киштан замин хор нагзоштӣ.

Ба нокишта андар набудӣ сухан,
Пароканда шуд расмҳои куҳан.

Газети рази борвар шаш дирам,
Ба хурмостон бар ҳамин зад рақам.

Зи зайтуну аз кавзу аз[1] мевадор,
Ки ҳар[2] меҳргон шох будӣ ба бор,

Зи даҳ бун дирам як[3] расидӣ ба ганҷ,
Набудӣ ҷуз ин низ то сол ранҷ.

В-аз ин хӯрданиҳои хурдодмоҳ,
Накардӣ ба бож андарун кас нигоҳ.

Қасе, к-аш дирам буду деҳқон набуд,
Надидӣ ғаму ранҷи кишту дуруд.[4]

Бар андоза аз даҳ дирам то чаҳор,
Ба соле аз ӯ бистудӣ кордор.[5]

Қасе бар кадевар[6] накардӣ ситам,
Ба соле ба се баҳра буд[7] ин дирам.

Гузоранда бурдӣ ба девони шоҳ,
Аз ин бож баҳре бар ҳар чор моҳ.

Дабиру[8] парастандаи шаҳриёр,
Набудӣ ба девон касе бешумор.[9]

---

1 Л — зайтун в-аз кавзу ҳар. 2 Л — дар. 3 Л — дираме. 4 И — б. 80, 81 нест. 5 И — шаҳриёр. 6 Л — касе-бар. 7 И — се баҳра будӣ. 8 И — Дабирӣ. 9 И — з-ин шумор.

Газету хироҷ он чи буд, ном бурд,
Ба се[1] рӯз нома ба мубад супурд.

Яке он ки бар дасти ганҷур буд,
Нигаҳбони он нома дастур буд.

Дигар то фиристад ба ҳар кишваре
Ба ҳар кордореву ҳар меҳтаре.[2]

Се дигар, ки наздики мубад баранд,
Газети сару божҳо бишмаранд.

Ба фармони ӯ буд, коре, ки буд,
Зи божу[3] хироҷу зи кишту дуруд.

Пароканда корогаҳон дар ҷаҳон,
Ки то неку бад з-ӯ намонад ниҳон.

Ҳама рӯи гетӣ пур аз дод кард,
Ба ҳар ҷой вайронӣ[4] обод кард.

Бихуфтанд бар дашт хурду бузург,
Ба обишхур омад ҳаме мешу гург.

НОМА НАВИШТАНИ НӮШИНРАВОН БА КОРДОРОНИ ХЕШ

Яке нома фармуд бар паҳлавӣ,
Писанд оядат чун зи ман бишнавӣ.

Нахустин сари нома гуфт аз меҳ аст,
Шаҳаншоҳ Кисрои яздонпараст.[5]

Баруманд шох аз дарахти Қубод,
Ки тоҷи бузургӣ ба сар барниҳод.

---

1 И — шаш. 2 И — б. 87, 88 нест. 3 И — тоҷу. 4 ИЛ — **вайрона.**
5 ТПЛМ — Ки буд* рӯзи Баҳроми пурдодмоҳ,
Ки яздон бидодаш ҳаме** тоҷу гоҳ.
* бар. ** Яздон-ш дод аз ҷаҳон.

Суи кордорони божу хироҷ,
Парастандаи сояи фарру тоҷ.[1]

Беандоза аз мо шуморо дуруд,
Ҳунар бо нажод ар бувад[2] барфузуд.

Нахустин сухан чун кушоиш кунем,
Ҷаҳонофаринро ситоиш кунем.

Хирадманду бинодил онро шинос,
Ки дорад зи додори гетӣ[3] сипос.

Бидонад, ки ҳаст ӯ зи мо бениёз,
Ба наздики ӯ ошкор аст роз.

Қасеро куҷо сарфарозӣ диҳад,
Нахустин дараш бениёзи диҳад.[4]

Маро дод фармуду худ довар аст,
Зи ҳар бартарӣ ҷовидон бартар аст.

Ба яздон расӣ шоҳу кеҳтар якест,
Қасеро ҷуз аз бандагӣ кор нест.

Зи жарфи[5] замин то ба чархи баланд,
Зи хуршед[6] то тирахоки нажанд.

Паи мур бар хештан-бар гувост,
Ки мо бандагонему ӯ подшост.

Нафармуд моро ба ҷуз рости,
Ки дев оварад каждживу кости.

Агар баҳри ман з-ин ҷаҳони фарох[7]
Набудӣ ҷуз аз боғу майдону кох,[8]

---

[1] ТПЗ — Аз ӯ вижа* обод ҳар буму бар,
Ки яздони додовараш** дод фар.

[2] Л — он ки буд. [3] Л — кайҳон. [4] И — б. 102 нест. [5] И — қаъри.
[6] Л — хошок. [7] И — сарои сипанҷ. [8] И — боғ девони ганҷ.

* Л — бар. ** Яздон-ш дод аз ҷаҳон.

Наҷусти дили ман ҷуз аз доду меҳр,
Кушодан ба ҳар кор бедор[1] чеҳр.

Кунун руи буми замин сарбасар,
Зи Ховар бар ӯ то дари Бохтар,

Ба шоҳӣ маро дод яздони пок,
Зи хуршеди рахшанда то тирахок.

Набояд, ки ҷуз доду меҳр оварем,
Дигар чин ба коре ба чеҳр оварем.

Шубоне камандешу дашти[2] бузург,
Ҳаме гусфанде намонад зи гург.

Набояд, ки бар зердастони мо,
Зи деҳқону аз дарпарастони мо,

Ба хушкӣ ба хоку ба киштӣ бар об,
Ба рахшанда рӯзу ба ҳангоми хоб,

Зи бозоргонон, ки бар тарру хушк
Дирам дораду дурри хушобу мушк,

Набояд, ки худ ҷуз ба доду ба меҳр
Бар эшон битобад зи хамми сипеҳр.

Бад-ин гуна рафт ин нажоду гуҳар,
Писар тоҷ ёбад ҳаме аз падар.

Ба ҷуз доду хубӣ набуд дар ҷаҳон,
Яке буд бо ошкоро ниҳон.

Ниҳодем руи заминро хироҷ,
Дарахту газет аз паи тахту тоҷ.

Чу ин нома оранд назди шумо,
Ки фархунда боз урмузди шумо,

---

[1] Л — кори бедод. [2] ИЛ — даште.

Қасе, к-у бар ин як дирам бугзарад,
Ба бедод бар як нафас бишмарад.

Ба яздон, ки ӯ дод дайҳиму[1] фарр,
Агар на миёнаш бибуррам ба[2] арр.

Бад-ин низ бодафраи кирдгор
Биёбад, чу тухми бад орад ба бор.

Ҳамин расму ин нома бинҳед пеш,
Магардед аз ин фаррух оину кеш.

Ба ҳар чор моҳе яке баҳра з-ин
Бихоҳед, бо доду бо офарин.

Ба ҷое, ки бошад зиёни малах,
В-агар таффи хуршед тобад ба шах,

В-агар барфу боди сипеҳри баланд,
Бад-он киштмандон расонад газанд,

Ҳамон гар наборад ба навруз нам,
Зи хушки бувад[3] дашти хуррам дижам,

Махоҳед бож андар он буму руст,
Гар[4] абри баҳораш ба борон нашуст.

Зи тухми пароканда в-аз музди ранҷ,
Бубахшед корандагонро зи ганҷ.

Замине, ки ӯро худованд нест,
Бимурду варо хешу пайванд нест,

Мабодо, ки он[5] бум вайрон шавад,[6]
Ки дар сояи шоҳи Эрон бувад.

Ки бадхоҳ бар ганҷ нанг оварад,
Ки чунин баҳона ба чанг оварад.

---

[1] И — онну. [2] И — Ки буррам миёнаш ба бурранда. [3] Л — шавад.
[4] ИЛ — Ки. [5] Л — Набояд, ки ин. [6] Л — бувад.

Ки вайрон бувад бум дар фарри ман,
Натобад бар ӯ сояи парри ман,

Зи ганҷ он чи бояд мадоред боз
Ки кардаст яздон аз он бениёз.[1]

Қасеро, ки бошад бад-ин пойкор,
Агар гирад ин кори душвор хор,

Кунам зинда бар дор ҷое, ки хаст,
Агар сарфароз аст, агар зердаст.

Бузургон, ки шоҳони пешин буданд,
Аз ин кор бар дигар оин буданд.

Баду нек бо кордорон будӣ,
Ҷаҳон пеши аспи саворон будӣ.

Хирадро ҳаме хира бифрефтанд,
Аз афзунии ганҷ нашкефтанд.

Маро ганҷ додаст деҳқон сипоҳ,
Нахоҳам ба динор кардан нигоҳ.

Шумори ҷаҳон бозҷустан ба дод,
Нигаҳ доштӣ арҷи марди нажод.

Гиромитар аз ҷанги бадхоҳи ман,
Ки ҷӯяд ҳаме кишвару гоҳи ман.

Сипаҳбад, ки мардум фурӯшад ба зар,
Наёбад бад-ин боргаҳ-бар гузар.

Қасеро бувад арҷ аз ин боргоҳ,
Ки бо доду меҳрасту бо расму роҳ.

Чу бедордил кордорони ман,
Ба девони[2] мубад шаванд[3] анҷуман.

---

[1] Л — б. 135, 136 нест. [2] И — Ба наздики. [3] Л — бувад.

Падид ояд аз гуфти як тан дуруғ,
Аз он пас нагирад бари мо фуруғ.

Ба бедодгар-бар маро меҳр нест,
Палангу ҷафопеша мардум якест.

Ҳар он кас, ки у роҳи яздон биҷуст,
Ба оби хирад ҷони тира бишуст,

Бар ин боргоҳаш баландӣ бувад,
Бари мубадон арҷмандӣ бувад.[1]

Ба наздики яздон зи тухме, ки кишт,
Биёбад ба подош хуррамбиҳишт.

Ки мо бениёзем аз ин хоста,
Ки гардад ба нафрин равон коста.

Чу аз[2] гушти дарвеш бошад хуриш,
Зи чармаш бувад бегумон парвариш.

Паланге[3] беҳ аз шаҳриёре[4] чунин,
Ки на шарм дорад, на оини*[1] дин

Кушодаст бар мо дари ростӣ,
Чи кубем хира дари костӣ?

Ниҳонӣ бад-у дод додан бар уй,
Бад-он то расад назди мо гуфтугуй.

Ба наздики яздон бувад нописанд,
Набошад бад-ин боргаҳ арҷманд.

Зи яздону аз мо бад-он кас дуруд,
Ки аз меҳру додаш бувад тору пуд!

[1] И — б. 151 нест. [2] Л — Киро. [3] Л — Пашизе. [4] Л — шаҳриёри
*[1] М — оину

Агар додгар бошӣ, эй шаҳриёр,
Бимонӣ ба гетӣ яке ёдгор,

Ки ҷовид ҳар кас кунад офарин,
Бар он шоҳ, к-обод шуд з-ӯ замин.[1]

ДОСТОНИ БОБАК МУБАДИ КИСРО ВА АРЗИ СИПОҲ ДОДАНАШ

Зи шоҳон, ки бо тахту[2] афсар буданд,
Ба ганҷу ба лашкар тавонгар буданд,

Набуд додгартар зи Нуширавон,[3]
Ки ҷовид бодо равонаш ҷавон!

На з-ӯ пурҳунартар ба мардонагӣ,
Ба тахту ба дайҳиму[4] фарзонагӣ.

Варо мӯбаде буд Бобак ба ном,
Ҳушивору бинодилу шодком.

Бад-ӯ дод девони арзи сипоҳ,
Бифармуд то пеши даргоҳи шоҳ

Биёрост ҷои баланду фарох,
Сараш бартар аз тоғи даргоҳи[5] кох.

Бигустурд фарше бар ӯ шоҳвор,
Нишастанд ҳар кас, ки будаш ба кор.

Зи девони[6] Бобак баромад хуруш,
Ниҳоданд ҷумла[7] ба овоз гуш.

Ки эй номдорони ҷангозмой,
Саросар[8] ба асп андар оред пой.

---

[1] ТПЗ — Хирадманду бинодил онро шинос,
Ки дорад зи додори кайҳон сипос.

[2] И — тоҷу. [3] Л — Нушинравон. [4] И — ба тоҷу ба. [5] И — айвону. [6] И — даргоҳи. [7] И — гурдон; Л — яксар. [8] Л — якояк.

Хиромед яксар ба даргоҳи шоҳ,
Ба сар барниҳода зи оҳан кулоҳ.

Зиреҳдору бо гурзаи говсор,
Касе к-ӯ дирам хоҳад аз шаҳриёр.

Биёмад ба девони Бобак сипоҳ,
Ҳаво шуд зи гарди саворон сиёҳ.

Чу Бобак сипаҳро ҳама бингарид,
Дурафшу сари тоҷи Кисро надид.

Зи девон[1] ба асп андаровард пой,
Бифармудашон бозгаштан ба ҷой.

Бар ин чанд бугзашт[2] гардонсипеҳр,
Чу хуршеди тобанда бинмуд чеҳр.

Хурӯше даромад зи даргоҳи шоҳ,
Ки эй гурздорони эронсипоҳ,

Ҳама бо силеҳу камону каманд,
Ба даргоҳи[3] Бобак шавед арҷманд.

Бирафтанд бо найзаву ходу кабр,
Ҳаме гарди лашкар баромад ба абр.

Нигаҳ кард Бобак ба гарди сипоҳ
Чу пайдо набуд фарру авранди шоҳ,

Чунин гуфт, к-«имрӯз бо меҳру дод
Ҳама бозгардед пирӯзу шод»!

Ба рӯзе се дигар баромад хуруш,
Ки «эй номдорони бо фарру ҳуш,

Мабодо, ки аз лашкар он[4] як савор
На бо таргу бо ҷавшани корзор

[1] Л — Аз айвон. [2] Л — низ бигзашт чанде. [3] Л — девонӣ. [4] Л — лашкарӣ.

Биёяд бад-ин боргаҳ бугзарад,
Ба девон араз номи ӯ бингарад.

Ҳар он кас, ки ҳаст ӯ ба тоҷ арҷманд,
Ба фарру бузургиву тахти баланд,

Бидонед, к-ин арз озарм нест,
Сухан бар муҳобову бо шарм нест».

Шаҳаншоҳ Кисро чу бинҳод гӯш,
Зи девони Бобак шунид он хурӯш,

Бихандиду хафтону миғфар бихост,
Дурафши бузургӣ дарафрошт рост.

Ба девони Бобак хиромид шоҳ,
Ниҳода ба сар-бар зи оҳан кулоҳ.[1]

Фурӯ ҳишта аз тарги румӣ зireҳ,
Зада бар зиреҳ-бар фаровон гиреҳ.

Яке гурзаи говпайкар ба чанг,
Зада бар камар чор тири хаданг.

Ба бозу камону ба зин-бар каманд,
Миёнро ба зарринкамар карда банд

Барангехт аспу бияфшорд[2] рон,
Ба гардан бароварда гурзи гарон.

Инонро чапу рост лахте бисуд,
Силеху саворӣ[3] ба Бобак намуд.

Нигаҳ кард Бобак писанд омадаш,
Шаҳаншоҳро фарҳаманд[4] омадаш,

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳо, анӯша бадӣ,
Равонро ба фарҳанг[5] тӯша бадӣ!

---

[1] И — б. 172—189 нест. [2] ИЛ — бияфшурд. [3] И — савориву гурдӣ.
[4] Л — фарраманд. [5] И — дидор.

Биёростӣ руи кишвар[1] ба дод,
Бад-ин гуна дод аз ту дорем ёд.

Далерӣ буд аз банда ин гуфтугӯй,
Сазад гар напечӣ ту аз дод руй.

Инонро яке боз печӣ ба рост,
Чунон к-аз хирадмандии ту сазост.

Дигар бора Қисро барангехт асп,
Чапу рост бар сони озаргушасп.

Нигаҳ кард Бобак бад-ӯ хира монд,
Ҷаҳонофаринро фаровон бихонд.

Саворе ҳазору яке ду ҳазор
Набудӣ касеро гузар бар ҷаҳор.

Дирамме фузун кард рӯзӣ ба шоҳ,
Ба девон хурӯш омад аз боргоҳ.

Ки аспи сари ҷангҷӯён биёр
Савори ҷаҳон, номвар шаҳриёр.

Фаровон бихандид Нуширавон,[2]
Ки давлат ҷавон буду хусрав ҷавон.

Чу бархост Бобак зи девони шоҳ,
Биёмад бари номвар пешгоҳ,

Бад-ӯ гуфт, к-«эй шаҳриёри бузург,
Ки[3] имрӯз ман банда гаштам сутург.

Ҳама дар дилам ростӣ буду дод,
Дуруштӣ нагирад зи ман шоҳ ёд.

Дуруштӣ намояд ки,[4] бошад дуруст,
Анӯша касе к-ӯ дуруштӣ наҷуст».[5]

---

[1] И — гетӣ. [2] Л — Нушинравон. [3] Л — к-аз. [4] Л — набошад чу.
[5] Л — дурустӣ биҷуст.

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй ҳушивор мард,
Ту ҳаргиз зи роҳи дурустӣ магард.

Тани хешро гар муҳобо кунӣ,
Дили ростиро ҳаме бишканӣ.

Бад-ин арзи ту пеши[1] ман беш гашт,
Дилам суи андешаи хеш гашт.

Ки то[2] дар сафи коргоҳи набард,
Чигуна барорем з-овард[3] гард».

Чунин дод посух ба пурмоя[4] шоҳ,
Ки «чун ту набинад нигину кулоҳ

Чу дасту инони ту эй шаҳриёр
Ба Эрон[5] надидаст пайкарнигор.

Ба коми ту гардад[6] сипеҳри баланд,
Дилат шод боду дилат[7] бегазанд»!

Ба мубад чунин гуфт Нушинравон,
Ки «бо доди мо пир гардад ҷавон.

Ба гетӣ набояд, ки аз шаҳриёр
Бимонад ҷуз аз ростӣ ёдгор.

Чаро бояд ин ранҷу ин ози ганҷ
Равон бастан андар сарои сипанҷ?[8]

Чу эдар нахоҳӣ ҳаме орамид,
Бибояд чариду бибояд чамид.

Пурандеша будам ба кори ҷаҳон
Суханро ҳаме доштам дар ниҳон.

---

1 И — Бад-он арҷи ту назди; Л — Бад-он арҷи ту назди. 2 Л — мо.
3 Л — аз овард.
4 И — посух овард Бобак ба. 5 Л — айвон. 6 Л — бодо. 7 Л — танат. 8 Л — б. 219 нест.

Қи бо тоҷи шоҳи маро душман аст,
Ҳама гирд бар гирдам оҳарман аст.

Ба дил гуфтам, ар ман зи ҳар сӯ сипоҳ
Бихоҳам зи ҳар кишваре размхоҳ.

Нагардад силоҳ анҷуман ҷуз ба ганҷ
Ба ман баҳр ояд аз он ганҷ ранҷ.

Агар бад ба дарвеш хоҳад расид,
Аз ин орзу дил бибояд бурид![1]

Ҳаме рондам бо дили хеш роз,
Чу андеша пеши хирад шуд дароз,[2]

Сӯи паҳлавонону сӯи радон,
Ҳамон назди бедордил бихрадон,

Навиштам ба ҳар кишваре номае
Ба ҳар номдореву худкомае,

Ки ҳар кас, ки доранд ҳушу хирад,
Ҳаме кеҳтариро писар[3] парварад.

Ба майдон фиристед бо сози ҷанг,
Биҷӯянд наздики мо ному нанг.

Набояд, ки андар фарозу нишеб,
Надонанд ҷангу[4] инону рикеб.

Ба гурзу ба шамшеру тиру камон
Бидонанд кӯшид бо бадгумон.

Ҷавон бе ҳунар сахт нох(в)аш бувад,
В-агар чанд фарзанди Ораш бувад.

Араз шуд зи дар сӯи ҳар кишваре
Дирам бурд наздики ҳар меҳтаре.

---

[1] Л — кашид. [2] Л — фароз. [3] ИЛ — ба сар. [4] И — битобанд ҷангӣ.

Чиҳил рӯз будӣ аразро диранг,
Бирафтӣ ҷаҳонҷуй бо сози ҷанг —

Ба девон[1] динор бардоштӣ,
Бад-ин хуррамӣ рӯэ бугзоштӣ.

Кунун лоҷарам руи гетӣ ба мард
Биёростам, то ки орад набард.

Маро сози лашкар зи шоҳони пеш
Фузун асту ҳам донишу рои беш».[2]

Суханҳо чу бишнид мӯбад зи шоҳ,
Ҳаме[3] офарин хонд бар тоҷу гоҳ,

ДАР ДОДУ ФАРҲАНГИ НӮШИНРАВОН

Чу хуршед бинмуд тобанда чеҳр,
Дари боғ букшод гардонсипеҳр.

Падид омад он тудаи шанбалид,
Ду[4] зулфи шаби тира шуд нопадид.

Нишаст аз бари тахт Нӯшинравон,
Ба дил доду хуррам, ба[5] давлат[6] ҷавон.[7]

Ҷаҳоне ба даргоҳ биниҳод[8] рӯй,
Ҳар он кас, ки буд дар ҷаҳон додҷӯй.[9]

Ба овоз гуфт он замон шаҳриёр,
Ки «ҷуз пок яздон мадоред ёр.

---

1 И — девону. 2 И — б. 238 нест. 3 И — басе. 4 И — Чу. 5 Л — Диле шоду хандону. 6 Хуҷаста дилафруз шоду.

7 ТПЛМ — Хуруше баромад зи даргоҳи шоҳ,
Ки ҳар кас, ки ҷӯяд сун дод роҳ,
Биёяд ба даргоҳи Нушинравон,
Хуҷаста дилафруз шоҳи ҷаҳон.

Л — ҷавон. 8 — даргаҳ ниҳоданд. 9 Л — замин роҳҷӯй; 10 — ҷангҷӯй.

Ки доранда ӯясту ҳам раҳнамой,
Ки ӯ даст гирад ба ҳар ду сарой.

Мабошед тарсон ба[1] тахту кулоҳ,
Кушодаст бар ҳар кас ин боргоҳ.

Ҳар он кас, ки ояд ба рӯзу ба шаб,
Зи гуфтор баста мадоред лаб.

Агар май гусорем бо анҷуман,
Гар оҳиста бошем бо ройзан,

Ба чавгону бар дашти нахчиргоҳ
Бари мо шуморо кушодаст роҳ.

Ба хобу ба бедориву ранҷу ноз
Аз ин боргаҳ кас надоред боз.

Магар орзуҳо ҳама ёфта
Махуспанд як тан зи ман тофта.

Бад-он гаҳ шавад шод равшан дилам,
Ки ранҷи ситамдидае[2] бугсилам.

Мабодо, ки аз кордорони ман,
Гар аз лашкару пешкорони ман,

Бихуспад касе бо дили дардманд,
Ки аз дарди ӯ бар[3] ман ояд газанд.

Сухан гарчи андак бувад дар ниҳон,
Бипурсад зи ман кирдигори ҷаҳон.

Зи божу хироҷ он кучо мондаст,
Ки мӯбад ба девони мо рондаст,

Нахоҳанд низ аз шумо зарру сим,
Махуспед аз ин пас дил аз ман ба бим».

---

[1] ИЛ — зи. [2] Л — ситамдидагон. [3] И — бо.

Баромад зи айвон яке офарин,
Зи хуршед то тира руи замин.

Ки Нушинравон бод бо фарраҳӣ
Ҳама сола бо тоҷи[1] шоҳаншаҳӣ.

Мабодо зи ту тахт пардахту гоҳ,
Ҳам ин номвар хусравонӣ кулоҳ!

Бирафтанд бо шодиву хуррамӣ,
Чу боғи ирам гашт руи замӣ.

Ба гетӣ надидӣ касеро дижам,
Зи абр андаромад ба ҳангом нам.

Ҷаҳон шуд ба кирдори хуррам[2] биҳишт,
Ҳаме абр дар бустон лола кишт.

Дару дашту полез шуд чун чароғ,
Чу хуршед шуд боғу чун моҳ роғ.

Пас огоҳ[3] омад ба Руму ба Ҳинд,
Ки шуд руи Эрон чу румипарин.[4]

Заминро ба кирдори тобандамоҳ
Ба доду ба лашкар биёрост шоҳ.

Касе он сипаҳро надонад[5] шумор,
Ба ғетӣ магар номвар[6] шаҳриёр.

Ҳама бо дили[7] шоду бо този ҷанг,
Ҳама гетиафрӯз бо ному нанг.

Дили шоҳи ҳар кишваре хира гашт,
Зи Нушинравоншон[8] равон тира ғашт.

---

1 И — Ҳама сол бо тахти. 2 Л — боғи. 3 Л — огоҳӣ. 4 И — б. 265 нест. 5 И — Надонист кас он сипаҳро. 6 И — Ки гирд омада буд бари. 7 ИЛ — диле. 8 И — Нуширвоншон.
ТПЗИЛ — Фиристода омад зи Ҳинду зи Чин,
Ҳама шоҳро хонданд офарин.

Надиданд бо хештан тови ӯй,
Сабук шуд ба дил бож бо сови ӯй.

Ҳама кеҳтаринро биёростанд,
Басе бардаву бадраҳо хостанд.

Ба заррин амуду ба заррин кулоҳ,
Фиристодагон баргирифтанд роҳ.

Ба даргоҳи шоҳи ҷаҳон омаданд,
Або[1] сову божи гарон[2] омаданд.

Биҳиште шуд ороста боргоҳ,
Зи бас бадраву бардаву борхоҳ.

Бар ин низ бугзашт чандин сипеҳр,
Ҳаме рафт бо шоҳи Эрон ба меҳр.[3]

БАРГАШТАНИ НӮШИНРАВОН ГИРДИ ПОДШОҲИИ ХЕШ

Хирадманд Кисро чунон кард рой,
Қ-аз он марз лахте биҷунбад зи ҷой.

Бигардад яке гирди хуррам ҷаҳон,
Кушода кунад корҳои[4] ниҳон.

Бизад кӯсу аз ҷой лашкар биронд,
Ҳаме моҳу хуршед аз ӯ хира монд.[5]

Зи бас пайкари лашкару симу зар,
Камарҳои заррину заррин сипар,

Ту гуфтӣ ба кон андарун зар намонд,
Ҳамон дурри хушобу гавҳар намонд.

---

1 Л — Чу бо; И — Ки бо. 2 ИЛ — меҳон. 3 И — б. 275 нест. 4 И — розҳои. 5 И — хира бимонд.

Таносон ба суи[1] Хуросон кашид,
Сипаҳро бар оини[2] Сосон кашид.

Ба ҳар буми[3] ободд, к-ӯ баргузашт,
Саропардаву хаймаҳо зад ба дашт.

Чу бархостӣ нолаи карраной,
Мунодигаре пеш кардӣ[4] ба пой,

Ки эй зердастони шоҳи ҷаҳон,
Кӣ дорад газанде зи мо дар ниҳон?

Махуспед ноэмин аз шаҳриёр,
Мадоред аз андеша ҷонро низор.[5]

Аз ин гуна лашкар ба Гургон кашид,
Ҳаме тоҷу тахти бузургон кашид.

Чунон дон, ки каммӣ наёяд зи дод,
Ҳунар бояд аз шоҳу рою нажод.

Зи Гургон ба Сориву Омул шуданд,
Ба ҳангоми овози[6] булбул шуданд.

Дару дашт яксар ҳаме[7] беша буд,
Дили шоҳи Эрон пурандеша буд.

Зи ҳомун ба кӯҳе баромад баланд,
Яке тозие барнишаста саманд.

Сари кӯҳу он бешаҳо бингарид,
Гули сунбулу обу нахчир дид.

Чунин гуфт, к-«эй довари[8] кирдгор,
Ҷаҳондору пирӯзу парвардигор,

---

1 И — зи. 2 И — Бар оину бар расми. 3 И — буму. 4 И — карда
5 Л — ба зор. 6 Л — овои. 7 Л — пур аз. 8 ИЛ — равшани.

Тун офаринандан хуру моҳ,
Кушояндаву ҳам намоянда роҳ.

Ҷаҳон офаридӣ бад-ин хуррамӣ.
Ки аз осмон нест пайдо замӣ.

Қасе, к-у ҷуз аз ту парастад ҳаме,
Равонро ба дузах фиристад ҳаме.

Азэро Фаридуни яздонпараст,
Бад-ин гӯша[1] бархост ҷон нишаст».[2]

Бад-ӯ гуфт гӯянда: «Эй додгар,
Гар эдар зи туркон набудӣ гузар,

Аз ин моявар ҷою ин фаррахӣ,
Дили мо набудӣ зи ромиш тиҳӣ.

Наёрем гардан барафрохтан,
Зи бас куштану ғорату тохтан.

Намонанд бисьёру андак ба ҷой,
Зи паррандаву мардуму чорпой.

Газанде ки ояд бар эронсипоҳ,
Зи кишвар ба кишвар ҷуз ин нест роҳ.

Басе пеш аз ин кӯшишу разм буд,
Гузар туркро роҳи Хоразм буд.

Кунун чун зи деҳқону бозоргон[3]
Бурун оварад, сар диҳад ройгон.[4]

Сипоҳ оваридӣ бад-ин ҷойгоҳ,
Бигардон бад аз мову барбанд роҳ.[5]

---

1 Л — Бар ин куҳ.
2 ТПЗ — Басе хуб ҷой асту бас дилпазир,
Ки обаш гулоб асту хокаш абир.
3 И — озодагон. 4 И — Зи Руму Раю Озарободагон. 5 Л — б. 304 нест.

Накоҳад ҳаме ганҷ, к-афзоиш аст,
Ба мо-бар кунун ҷои бахшоиш аст».

Сиришк аз ду дида биборид шоҳ,
Чу бишнид гуфтори[1] фарьёдхоҳ.

Ба дастур гуфт он замон шаҳриёр,
Ки «пеш омад ин кори душхор хор.

Нашояд, к-аз ин пас ҷамему[2] ҷарем
В-агар хештан тоҷро парварем.

Ҷаҳондор напсандад аз мо ситам,
Ки бошем шодону деҳқон дижам.

Чунин кӯҳу ин даштҳои фарох
Ҳама аз дари боғу майдону[3] кох.

Пур аз гову нахчиру оби[4] равон,
Зи дидан ҳаме тоза[5] гардад равон.

Намонем, к-ин бум[6] вайрон кунанд,[7]
Ҳамон ғорати[8] шаҳри Эрон кунанд.[9]

Зи шоҳиву аз рою фарзонагӣ,
Нашояд чунин ҳам зи мардонагӣ.[10]

Нахонанд бар мо касе[11] офарин,
Чу вайрон бувад рӯи эронзамин».

Ба дастур фармуд, к-аз Ҳинду Рум,
Куҷо ном бошад ба[12] обод бум.

Зи ҳар кишваре мардуме жарфбин,
Ки устод ёбӣ бад-ин,[13] баргузин.

---

[1] И — овози. [2] И — ҷаҳему. [3] Л — айвон. [4] И — обу нахчири руди. [5] И — хира. [6] Л — кас бум. [7] Л — кунад. [8] Л — ғорат аз. [9] Л — кунад. [10] Л — девонаги. [11] И — гурдон маро. [12] И — донӣ аз. [13] И — донӣ бар ин.

Яке бора аз об баркаш баланд,
Бунаш паҳну болои ӯ даҳ каманд.

Ба сангу ба гаҷ бояд аз жарфи[1] об,
Баровардa то чашмаи офтоб.

Ҳамоно к-аз ин гуна созем[2] банд,
Зи душман[3] ба Эрон наёяд газанд.

Набояд, ки бошад касе з-ин ба ранҷ,
Бидеҳ ҳар чи хоҳанду букшой ганҷ.

Кашоварзу[4] деҳқону марди нажод,
Набояд, ки озор ёбад зи бод.

Яке пирмӯбад[5] бад-он кор кард,
Биёбон ҳама пеш девор кард.

Даре барниҳоданд аз оҳан бузург,
Рама яксар эмин шуд аз ранҷи[6] гург.

Ҳама рӯи кишвар нигаҳбон нишонд,
Чу эмин шуд, аз дашт лашкар биронд.

САЗО ДОДАНИ КИСРО АЛОНОН ВА БУЛУҶИЁН ВА ГЕЛОНИЁНРО

Зи дарьё ба роҳи Алонон кашид,
Яке марзи вайрони бекор дид.

Ба озодагон гуфт: «Нанг аст аз ин,
Ки вайрон бувад рӯи Эронзамин.

Набояд, ки бошем ҳамдостон,
Ки душман занад з-ин нишон достон».

[1] ИЛ — қаъри. [2] И — ҳамон то ки созем з-ин гуна. [3] И — Турон.
[4] ИЛ — Кашоварз. [5] И — пири доно. [6] ИЛ — бими.

Зи лашкар фиристодае[1] баргузид,
Сухангӯву доно чунон чун сазид.

Бад-ӯ гуфт: «Шабгир аз эдар бипӯй,
Бад-ин марзбонону лашкар бигӯй.

Шунидам зи гуфтори корогаҳон,
Сухан чанд[2] рафт[3] ошкору ниҳон,

Ки гуфтед моро зи Қисро чӣ бок,
Чи Эрон бари мо, чи як мушти хок.

Кунун мо ба назди шумо омадем,
Саропардаву гоҳу хайма задем.

Биёбон фарох асту кӯҳаш баланд,
Сипоҳ аз дари тиру гурзу каманд.[4]

Дару ғор ҷои камини шумост,
Бару бум, кӯҳу замини шумост.

Ҳаме[5] ҷангҷӯёни бегонаем,
Сипоҳу сипаҳбад на з-ин хонаем».

Фиристода омад бигуфт ин сухун,
Ки солори Эрон чӣ афканд бун.[6]

Сипоҳи алонӣ шуданд анҷуман,
Бузургону фарзонаву ройзан.

Сипоҳе ки-шон тохтан пеша буд,
В-аз озодмардӣ кам андеша буд,

В-аз эшон будӣ марзи[7] Эрон ба бим,
Намондӣ ба кас ҷомаву зарру сим.

Зану мард бо кӯдаку чорпой,
Ба ҳомун расидӣ, намондӣ ба ҷой.

---

[1] И — гаронмояе. [2] Л — ҳарчи. [3] И — ҳарчи хаст. [4] Л — б. 333 нест. [5] И — Ки мо. [6] Л — б. 336 нест. [7] Л — шаҳри.

Фиристода пайғоми шоҳи ҷаҳон
Бад-эшон бигуфт ошкору ниҳон.

Рухи номдорон аз он тира гашт,
Дил аз гуфти Нӯшинравон хира гашт.

Бузургони эшону[1] кундоварон,
Бирафтанд бо сову божи гарон.[2]

Ҳамон[3] бардаву ҷомаву симу зар,
Гаронмоя аспони бисьёр мар,

В-аз эшон ҳар он кас, ки пирон буданд,
Сухангӯву донишпазирон буданд,

Ҳама пеши Нӯшинравон омаданд,
Зи кори гузашта навон омаданд.[4]

Хирад чун бувад бо диловар ба роз,
Ба шарму ба пӯзиш наёяд ниёз.

Чу пеши саропардаи шаҳриёр,
Расиданд бо ҳадьяву бо нисор,

Хурӯшону ғалтон ба хок андарун,
Ҳама дида пур з-обу дил пур зи хун.[5]

Бар эшон бубахшуд бедор шоҳ,
Бубахшид яксар гузашта гуноҳ.

Бифармуд, к-ин ҳар чи вайрон шудаст,
Ҷуноми палангону шерон шудаст,

Яке шорсоне[6] бароранд зуд,
Бад-ӯ андарун ҷои кишту дуруд.

---

[1] И — он марзу [2] И — наздики шоҳу сарон. [3] И — Або. [4] И — б. 345, 346 нест. [5] И — 349 нест. [6] Л — шорстоне.

Яке борае гирдаш андар баланд,
Бад-он то зи душман наёд[1] газанд.

Бигуфтанд бо номвар шаҳриёр,
Ки «Мо бандагонем бо гӯшвор,

Барорем аз ин сон, ки фармуд шоҳ,
Яке бораву номвар ҷойгоҳ».

В-аз он ҷойгаҳ шоҳ лашкар биронд,
Ба Ҳиндустон рафту чандон[2] бимонд.

Ба фармон ҳама пеши ӯ омаданд,
Ба ҷон ҳар касе чораҷӯ омаданд.

Зи дарьёи Ҳиндустон то ду мил
Дирам буд бо ҳадьяву аспу пил.[3]

Бузургон ҳама пеши[4] шоҳ омаданд,
Зидуда дилу некхоҳ омаданд.

Бипурсид Кисрову бинвохтшон,
Бар андоза-бар пойгаҳ сохтшон.

Диле шод баргашт аз он ҷойгоҳ,
Ҷаҳон шуд пур аз аспу пилу сипоҳ.[5]

Ҳаме рафту[6] огоҳӣ омад ба шоҳ.
Ки гашт аз булуҷӣ ҷаҳоне табоҳ.[7]

Зи бас куштану ғорату тохтан,
Заминро ба об андар андохтан.

Ба Гелон табоҳӣ фузун аст аз ин,
Зи нафрин пароканда гашт офарин.

1 Л — набошад зи душман. 2 ИЛ — чанде. 3 И — б. 357, 358 нест. 4 И — наздики. 5 И — б. 361 нест. 6 И — В-аз он пас чу. 7 И — сиёҳ.

Дили шоҳ Нӯшинравон шуд ғамӣ,
Баромехт андӯҳ бо хуррамӣ.

Ба эрониён гуфт Алонону Ҳинд,
Шуд аз бими шамшери мо чун паринд.

Басанда набошем бо шаҳри хеш,
Ҳаме шер ҷӯем печон зи меш.

Бад-ӯ гуфт гӯянда, к-эй шаҳриёр,
Ба полиз гул нест бе ранҷи хор.

Ҳамон марз то буд бо ранҷ буд,
Зи баҳри пароканданн ганҷ буд.

Зи кори булуҷ арҷманд Ардашер
Бикӯшид бо кордонони пир.

Набуд судмандӣ зи афсуну ранг,
На аз банду ранҷу на пайкору ҷанг,

Агар чанд буд он сухан ногузир,
Бипӯшид бар хештан[2] Ардашер.

Зи гуфтори деҳқон барошуфт шоҳ,
Ба сӯи булуҷ андар омад зи роҳ.

Чу омад ба наздики он бурзкӯҳ,
Бигардид гирд андараш бо гурӯҳ.

Бар он гуна[3] гирд андаромад сипоҳ,
Ки бастанд аз анбӯҳ бар бод[4] роҳ.

Ҳама домани кӯҳ то рӯи шах
Сипаҳ буд бар сони мӯру малах.

---

[1] И — Варо. [2] И — чашму дил. [3] Л — Бад-он кӯҳ. [4] Л — бар мору бар мӯр; И — бар боду бар пашша.

Мунодигаре гирди лашкар бигашт,
Хурӯше баромад зи кӯҳу зи[1] дашт.

Ки аз кӯчиён ҳар ки ёбед х(в)ард[2]
В-агар теғдорону мардони мард,[3]

В-агар анҷуман бошад ар андаке
Набояд, ки ёбад раҳой яке.

Чу огоҳ шуд лашкар аз хашми шоҳ,
Савору пиёда бубастанд роҳ.

Аз эшон фаровону андак намонд,
Зану марди ҷангию кӯдак намонд.

Саросар ба шамшер бугзоштанд,
Ситам кардани куч бардоштанд.

Бибуд эмин аз ранҷи эшон ҷаҳон,
Булуче намонд ошкору ниҳон,

Чунон шуд, ки бар кӯҳи эшон гала
Будӣ бенигаҳбону карда яла.

Шубон худ[4] набудӣ паси гӯспанд,
Ба ҳомуну бар теғи кӯҳи баланд.

Ҳама ранҷҳо хор бугзоштанд,
Дару кӯҳро хона пиндоштанд.

В-аз он ҷойгаҳ сӯи Гелон кашид,
Чу ранҷ омад аз Гилу Дайлам падид.

Зи дарьё сипаҳ буд то теғи кӯҳ,
Ҳаво пур дурафшу[5] замин пур гурӯҳ.

---

[1] Л — Хуруш омад аз ғору ҳомуну. [2] Л — Ҳар чӣ бошанд мард. [3] Л — гурдн набард. [4] Л — Шубоне. [5] И — хурӯшу.

Чунин гуфт, к-«эдар зи хурду бузург
Набояд, ки монад паи шеру гург!».

Пароканд[1] бар гирди Гелон сипоҳ,
Бишуд[2] равшаной зи хуршеду моҳ.

Чунон шуд зи куштан ҳама буму руст,
Ки аз хун ҳама руи кишвар бишуст.

Зи бас куштану ғорату сӯхтан,
Хурӯш омаду[3] нолан марду зан.[4]

Бубастанд яксар ҳама дасти хеш,
Занон аз пасу кудаки хурд пеш.

Зи Гелон ҳар он кас, ки ҷангӣ буданд,
Ҳушивор бо рою сангӣ буданд,

Хурӯшон бари шаҳриёр омаданд,
Дарида бару хоксор омаданд.

Шуданд андар он боргоҳ анҷуман,
Ҳама дастҳо баставу хаста тан.

Ки мо бозгаштем аз он бадкуниш,
Магар шоҳ гардад зи нохуш маниш.

В-агар шоҳро дил зи Гелон бихаст,
Бибуррем сарҳо зи танҳо ба даст.

Дили шоҳ хушнуд гардад магар
Чу бинад бурида яке тӯда[5] сар.

Чу чандон хурӯш омад аз боргоҳ,
В-аз он гуна овоз бишнид шоҳ,

---

[1] Л — Пароканда. [2] Л — Ки шуд. [3] И — омад аз.
[4] ТПЗ — Зи кушта ба ҳар сӯ яке тӯда буд,
Гиёҳо ба мағзи сар олуда буд.
[5] И — зи танҳо ҷудо карда.

Бар эшон бубахшид[1] шоҳи ҷаҳон
Гузашта шуд андар дили ӯ ниҳон.

Наво хост аз Гилу Дайлам дусад,
Қ-аз он пас нагирад касе роҳи бад.

Яке паҳлавон назди эшон бимонд,
Чу боиста шуд кор, лашкар биронд.

ФАРЬЁД ХОСТАНИ МАНЗАРИ ТОЗӢ АЗ БЕДОД КАРДАНИ ҚАЙСАРИ РУМ

Зи Гелон ба роҳи Мадоин кашид,
Шумору канори сипаҳро надид.

Ба раҳ бар яке лашкари бекарон,
Падид омад аз дур найзаварон.

Саворе биёмад ба кирдори гард,
Қ-аз ин лашкари гашн буд поймард.

Пиёда шуд аз аспу букшод лаб.
Чунин гуфт, к-«ин Манзар аст аз араб.»

Чу Манзар биёмад ба наздики шоҳ,
Ҳама меҳтарон баркушоданд роҳ.

Бипурсид аз ӯ шоҳу шодӣ намуд,
Зи дидори ӯ равшаноӣ фузуд.

Ҷаҳондида Манзар забон баркушод,
Зи Руму зи Қайсар сухан дод[2] ёд.

Бад-ӯ гуфт: «Гар[3] шоҳи Эрон туӣ,
Нигаҳдору пушти[4] далерон туӣ.[5]

Чаро румиён шаҳриёрӣ кунанд,
Ба дашти саворон саворӣ кунанд?!

---

[1] И — Бад-эшон бубахшуд; Л — бубахшуд. [2] Л — ҳаме кард. [3] Л — чун. [4] Нигаҳдори дашти. [5] И — б. 410, 411 нест.

Агар шоҳ бар тахт Қайсар бувад,
Сазад гар сарафроз бесар бувад.

Чу дастур бошад гаронмоя шоҳ,
Набинад чу мо низ фарьёдхоҳ.

Саворони даштӣ чу румисавор[1]
Биёбанд,[2] ҷавшан наёяд[3] ба кор».

Зи гуфтори Манзар барошуфт шоҳ,
Ки Қайсар ҳаме[4] барфарозад кулоҳ,

Зи лашкар забоноваре[5] баргузид,
Ки гуфтори Кисро[6] бидонад[7] шунид.

Бад-ӯ гуфт: «Аз эдар бирав то ба Рум,
Маёсой ҳеҷ андар обод[8] бум.

Ба Қайсар бигӯй ар надорӣ хирад,
Зи рои ту мағзи ту кайфар барад.

Агар шери ҷангӣ битозад ба гӯр,
Қабобаш кунад шеру ҳам оби шӯр.

Зи Манзар ту гар дод ёбӣ бас аст,
Ки ӯро нишаст аз бари каргас[9] аст,

Чапи хеш пайдо кун аз дасти рост,
Чу пайдо кунӣ,[10] марз ҷуӣ равост.

Чу бахшандаи буму кишвар манам,
Ба гетӣ сарафрозу меҳтар манам.

Ҳаме он кунам кор, к-аз ман сазад,
Намонам, ки боде бар ӯ барвазад.

---

1 Л — румӣ чу даштисавор. 2 Л — Биёянду. 3 Л — наёяд. 4 И — ҷаро. 5 И — фиристодае. 6 И — қайсар. 7 Л — қайсар тавонад. 8 И — ободу. 9 Л — Хар кас. 10 И — Аз он пас агар.

Чу бо тозиён даст ёзӣ ба кин,[1]
Яке дар ниҳон хештанро бубин.[2]

Ва дигар, ки он подшоҳӣ мароcт,
Дари гов то бурҷи моҳӣ мароcт.

Агар ман сипоҳе фиристам ба Рум,
Туро теғи пӯлод гардад чу мум».

Фиристода аз пеши Нӯшинравон[3]
Биёмад ба кирдори боди дамон.[4]

Бари Қайсар омад паёмаш бидод,
Бупечид бемоя Қайсар зи дод.

Надод эч посух варо ҷуз фиреб,
Ҳаме дур дид аз баландӣ нишеб.

Чунин гуфт, к-«аз Манзари камхирад,
Сухан бовар он кун, ки андархӯрад.

Агар хира Манзар бинолад ҳаме,
Бар ин гуна ранҷиш биболад ҳаме,

Гар эдун, ки аз дашти найзаварон,
Бинолад[5] касе аз карон то карон.

Замин он ки болост, паҳно кунам,
В-аз[6] он дашти беоб дарьё кунам».

Фиристода бишниду омад чу гард,[7]
Шунида суханҳо ҳама ёд кард.[8]

Барошуфт Кисро ба дастур гуфт,
Ки «бо мағзи Қайсар хирад нест ҷуфт.

---

1 Л — хун. 2 Л — хештанро ту танҳо кунун. 3 И — Нӯширвон. 4 И — давон; Л — обн равон. 5 И — Бичунбад. 6 Л — Бар. 7 И — бод. 8 И — Суханҳои Қайсар ҳама кард ёд.

Ман ӯро намоям, ки фармон кирост,
Ҷаҳон ҷустану ҷангу паймон кирост!

Зи бешиву[1] он гардан афрохтан,
В-аз он куштану[2] ғорату тохтан,

Пушаймонӣ афзун хӯрад з-он ки маст,
Ба шаб зери оташ кунад ҳар ду даст.»

Бифармуд то баркашиданд пой,
Сипоҳ андаромад ба[3] ҳар сӯ зи[4] ҷой.

Зи даргоҳ бархост овои кӯс,
Замин қиргун гашту кӯҳ[5] обнус.

Гузин кард аз он лашкари номдор,
Саворони шамшерзан сӣ[6] ҳазор.

Ба Манзар супурд он сипоҳи гарон,
Бифармуд, к-аз дашти найзаварон

Сипоҳе бар аз ҷангҷӯён ба Рум,
Ки оташ баронанд аз он марзу бум.

Ки ҳарчанд ман шаҳриёри туам,
Бад-ин гуна-бар моядори туам,

Зи Руму зи румӣ мадор эч бок,
Чи румӣ бари ман, чи як мушт хок[7]

Фиристодае[8] мо кунун чарбгӯй,
Фиристем бо нома[9] наздики ӯй,

Магар худ биёяд-т з-ин пас газанд,
Ба Қайсар бувад Рум, моро писанд.

---

[1] ИЛ — аз. [2] ИЛ — ин кӯшишу. [3] ИЛ — зи. [4] ИЛ — ба. [5] ИЛ — шуд, хаво. [6] Л — сад. [7] И — б. 445, 446 нест; Л — б. 440 нест. [8] ИЛ — фиристодаеро. [9] Л — Аз Эрон фиристам.

НОМА ФИРИСТОДАНИ НӮШИНРАВОН НАЗДИКИ ҚАЙСАРИ РУМ ВА ПОСУХИ Ӯ

Нависандае[1] хост аз боргоҳ,
Ба Қайсар яке нома фармуд шоҳ.

Зи Нӯшинравон шоҳи фаррухнажод,
Ҷаҳонгиру[2] зиндакуни Қайқубод,

Ба наздики Қайсар сарафрози Рум,
Нигаҳбони он марзи ободбум.

Сари нома кард офарин аз нахуст,
Гаронмоягӣ ҷуз ба яздон наҷуст.

Худованди гарданда хуршеду моҳ,
Худованди[3] пирӯзиву дастгоҳ,

Ки берун шуд аз рои гардонсипеҳр,
Агар ҷанг ҷӯяд, агар доду меҳр.

Ту гар Қайсари Румро меҳтарӣ,
Макун ҳеҷ[4] бо тозиён доварӣ.

В-агар меш ҷӯӣ зи чанголи гург,
Ту донӣ, к-аз ӯ ранҷ бинӣ бузург.

В-агар сӯи Манзар фиристӣ сипоҳ,
Намонам ба ту лашкару ганҷу[5] гоҳ.

Агар зердасте бувад[6] пурманиш,
Ба шамшер ёбад зи мо сарзаниш.

Ту з-он марз як раш мапаймой пой,
Чу хоҳӣ, ки паймон бимонӣ ба пой.[7]

---

[1] И — Набисандае. [2] Л — ҷаҳонгири. [3] ИЛ — Қ-аз ӯяст. [4] Л — беш; И — низ, [5] Л — тоҷу. [6] Л — шавад. [7] Л — бимонад баҷой.

В-агар бугзарӣ з-ин сухан, бугзарам
Сару гоҳи ту зери пай биспарам.

Дуруди худованди дайҳиму зӯр,
Бад-он ки наҷӯяд ба бедод шӯр.

Ниҳоданд бар нома-бар муҳри шоҳ,
Саворе гузиданд аз он боргоҳ.

Чунон чун бибоист чиразабон,
Ҷаҳондидаву[1] гурду равшанравон.

РАСИДАНИ НОМАИ НӮШИНРАВОН НАЗДИ ҚАЙСАР ВА ФИРИСТОДАНИ ҚАЙСАР ПОСУХИ ОН

Фиристода бо номаи шаҳриёр[2]
Биёмад бари Қайсари номдор.[3]

Бар ӯ офарин карду нома бидод,
Ҳама рои Кисро бад-ӯ[4] кард ёд.

Суханҳош[5] бишниду нома бихонд,
Бупечиду андар шигифтӣ бимонд.

Зи гуфтори Кисро сарафроз мард,
Буру пур зи чин карду рухсора зард.

Нависандаро[6] хонду[7] посух набишт,[8]
Падидор кард андар ӯ хубу зишт.

Сари нома чун гашт зангӣ чу[9] кор,
Нахуст офарин кард бар кирдгор.

Нигорандаи баркашидасипеҳр,
К-аз ӯяст пархошу орому меҳр.

---

[1] Л — ҷаҳондидае. [2] И — фиристод бо номаи номдор. [3] И — шаҳриёр. [4] И — Суханхои Кисро бар ӯ. [5] И — Суханҳо чу. [6] И — Набисандаро. [7] Л — Нависандае хосту. [8] Л — навишт. [9] И — мушкин зи; Л — зи.

Ба гетӣ якеро кунад тоҷвар,
В-аз ӯ беҳ яке пеши ӯ бо камар.

Агар худ сипеҳри равон зери туст,
Сари муштарӣ зери шамшери туст,

Ба девон нигаҳ кун, ки руминажод,
Ба тухми каён бож ҳаргиз надод.

Ту гар шаҳриёрӣ, на ман кеҳтарам,
Ҳамон босару афсару лашкарам.

Чӣ боист пазруфт чандин фусӯс,
Зи бими паи пилу овои кӯс.

Бихоҳам кунун аз шумо божу сов,
Кӣ дорад ба пархош бо Рум тов?

Сикандар шунидӣ ба Эрон чи кард,
Зи мо буд он шоҳи озодмард.

Нуҳуфта нашуд теғи искандарӣ,
Чӣ созӣ ба мо-бар чунин доварӣ?[1]

Ба тороҷ бурданд якчанд чиз,
Кунун[2] он ситам барнагирем низ.

Зи дашти саворони найзаварон,
Барорем гард аз карон то карон.

На хуршед Нӯшинравон[3] офарид,
В-агар бистуд аз чархи гардон калид.

Ки касро нахонад меҳе аз меҳон,
Ҳама коми худ ёбад ӯ дар ҷаҳон.

Фиристодаро ҳеҷ посух надод,
Зи тундӣ[4] зи Кисро наёмад-ш ёд.

---

[1] И — б. 477, 478 нест. [2] Л — Гузашт. [3] И — Нӯширвон. [4] Л — тунди.

Чу мӯҳр аз бари мушк[1] бинҳод, гуфт,
Ки «бо ту масеҳу салиб аст ҷуфт».

Фиристода бо ӯ назад ҳеҷ дам,
Дижам дид посух, биёмад дижам.

Биёмад бари шоҳи Эрон чу бод,[2]
Суханҳои Қайсар ҳаме кард ёд.[3]

ЛАШКАР ҚАШИДАНИ НӮШИНРАВОН БА ҶАНГИ ҚАЙСАРИ РУМ

Чу бархонд он номаро шаҳриёр,
Барошуфт бо гардиши рӯзгор.

Ҳама *мӯбадону радонро бихонд,*
В-аз он нома чанде суханҳо биронд,

Се рӯз андар он буд бо ройзан,
Чи бо паҳлавонони лашкаршикан.

Чаҳорум бар он рост шуд рои шоҳ,
Ки ронад сӯи ҷанги Қайсар сипоҳ.

Баромад зи дар нолаи ковдум,
Хурӯшидани кӯсу рӯина хум.

Ба оромиш андар набудаш диранг,
Ҳаме аз паи ростӣ ҷуст ҷанг.

Сипаҳ баргирифту буна барниҳод,
Зи яздони некидиҳиш кард ёд.

Яке гард бар шуд, ки гуфтӣ сипеҳр
Ба дарьёи қир андар андуд[4] чеҳр.

---

1 Л — нома. 2 ИЛ — гард. 3 ИЛ — Ҳама ёд кард. 4 И — овард.

Бипӯшид рӯи заминро ба наъл,
Ҳаво[1] яксар аз парниён гашт лаъл,

Набуд бар замин пашшаро ҷойгоҳ,
На андар ҳаво бодро монд роҳ.

Зи ҷӯши саворону аз гарди пил.
Замин шуд ба кирдори дарьёи Нил.

Ҷаҳондор бо коваёнӣ дурафш
Ҳаме рафт бо тоҷу заррина кафш,

Ҳаме бар шуд овозашон бар ду мил,
Ба пеши сипоҳ андарун кӯсу пил.

Паси пушту пеш андар озодагон,
Бишуд тез то Озарободагон.

Чу чашмаш баромад ба[2] Озаргушасп,
Пиёда шуд аз дуру бугзошт[3] асп.

Зи дастури покиза барсам биҷуст,
Ду рухро ба оби ду дида бишуст.

Ба бож[4] андар омад ба оташкада,
Ниҳоданд гоҳе ба[5] зар озада.

Ниҳода бар ӯ номаи Занду Уст,
Ба овоз бархонд мубад дуруст.

Раду ҳирбад пеш ғалтон ба хок,
Ҳама домани куртаҳо карда чок.

Бузургон ҳама гавҳар афшонданд,
Ба замзам ҳама офарин хонданд.[6]

---

[1] И — ҷаҳон. [2] И — зи. [3] И — ба пеш андару дошт. [4] Л — роз. [5] Л — курсии.

[6] И — Бузургон бар ӯ офарин хонданд,
Ҳама зарру гавҳар барафшонданд.

Чу наздиктар шуд, ниёиш гирифт,
Ҷаҳонофаринро ситоиш гирифт.

В-аз ӯ хост пирӯзиву дастгоҳ,
Намудан дилашро сӯи дод роҳ.

Парастандагонро бубахшид чиз,
Ба ҷое, ки дарвеш диданд[1] низ.

Яке хайма зад пеши оташкада,
Кашиданд лашкар зи ҳар сӯ рада.

Дабири хирадмандро пеш хонд,
Суханҳои бояста бо ӯ[2] биронд.

Яке нома фармуд бо офарин,
Сӯи марзбонони Эронзамин,

Ки тарсанда бошеду бедор бед,
Ҷаҳонро зи душман нигаҳдор бед.

Кунаранг бо паҳлавон ҳар ки ҳаст,
Ҳама дод ҷӯед бо зердаст.[3]

Бидоред чандон, ки бояд сипоҳ,
Бад-он то наёбад бадандеш роҳ.

Дурафши маро то набинад касе,
Набояд, ки эмин бихуспад басе.

Аз оташкада чун бишуд сӯи Рум,
Пароканда шуд з-ӯ хабар гирди бум.

Ба пеш омад он кас, ки фармон гузид,
Зи гурдон бару бум шуд нопадид.

Ҷаҳонҷӯй бо ҳадьяву бо нисор
Фаровон баромад бари шаҳриёр.

---

[1] И — буданд. [2] Л — чанде. [3] И — б. 514 нест.

520 Ба ҳар буму бар, к-ӯ фуруд омадӣ,
Зи ҳар сӯ паёму дуруд омадӣ.

Зи гетӣ ба ҳар сӯ,[1] ки лашкар кашид,
Ҷуз аз базму нахчир чизе[2] надид.

Чунон буд, ки ҳар шаб зи ғурдон ҳазор,
Ба базм омадандӣ бари шаҳриёр.

Чу наздик шуд, размро соз кард,
Сипаҳро дирам додан оғоз кард.

Сипаҳдор Шерӯи Баҳром буд,
Ки дар ҷанг бо рою ором буд.

525 Чапи лашкарашро ба Фарҳод[3] дод,
Басе пандҳо бар дилаш кард ёд.[4]

Чу истод Пирӯз бар[5] маймана,
Гушаспи ҷаҳонҷӯй пеши буна.

Ба қалб андаровард Меҳрон ба пой,
Ки бар кинагаҳ доштӣ дил ба ҷой.

Зи лашкар ҷаҳондидагонро бихонд,
Басе панду андарзи некӯ биронд.

Талоя ба Ҳурмузди Харрод дод,
Басе гуфт бо ӯ ба бедоду[6] дод.

530 Ба ҳар сӯ бирафтанд корогаҳон,
Бад-он то намонад сухан дар ниҳон.

Чунин гуфт, к-«аз[7] лашкари бекарон,
Зи пурмоягону зи кундоварон,

---

[1] И — Ба ҳар буму шаҳре. [2] И — шодӣ. [3] И — Баҳром. [4] И — Дилашро ба неку бад ором дод. [5] Л — бар зин абар. [6] Л — Равону дилаш бо хирад ёд; И — пандҳо бар дилаш ёд. [7] Л — к-ин.

Агар як тан аз роҳи ман бугзарад,
Дами хеш бе рои ман бишмарад,

Ба дарвешмардум расонанд[1] ранҷ,
В-агар бар бузургон, ки доранд ганҷ,

В-агар[2] киштманде бикӯбад ба пой,
В-агар пеши лашкар биҷунбад зи ҷой,

Гар оҳанг бар мевадоре кунанд,[3]
В-агар нописандида коре кунанд,[4]

Ба яздон, ки ӯ дод дайҳим зӯр,
Худованди кайвону баҳрому ҳур,

Агар на миёншон бибуррам ба тег,
В-агар чун ситора бароянд ба мег.

Ба пеши сипаҳ бар талоя манам,
Ҷаҳонҷӯву дар қалб моя манам.

Нигаҳбони пилу сипоҳу буна
Гаҳе, бар чапам,[5] гоҳ бар маймана.

Ба хушкӣ равам[6] гар ба дарьёи об,
Наҷӯям ба разм андар орому хоб».[7]

Мунодигаре номи ӯ Шерзод,
Гирифт он суханҳои Кисро ба ёд.

Биёмад дамон гирди лашкар бигашт,
Ба ҳар хаймаву хиргаҳе баргузашт

Хурӯшид, к-«эй бекарона сипоҳ,
Чунин аст фармони бедоршоҳ,

---

[1] Л — расонед. [2] И — Агар. [3] Л — кунед. [4] Л — кунед; И — б. 535 нест. [5] Л — майсара. [6] Л — бувам. [7] И — б. 539, 540 нест.

Ки гар[1] ҷуз ба меҳру ба доду хирад
Қасе сӯи хоки сиёҳ бингарад,[2]

Бар он[3] тирахокаш бирезанд хун,
Чу ояд зи фармони яздон бурун».

Ба панди мунодӣ нашуд шоҳ ром,
Ба рӯзи сапеду шаби тирафом.

Ҳаме гирди лашкар бигаштӣ ба роҳ,
Ҳаме доштӣ неку бадро нигоҳ.

Зи кори ҷаҳон огаҳӣ доштӣ,
Баду некро хор нагзоштӣ.

Зи лашкар касе, к-ӯ бимурдӣ ба роҳ,
Варо дахма кардӣ бад-он ҷойгоҳ.

В-агар бозмондӣ аз ӯ симу зар,
Қаманду[4] кулоҳу камону[5] камар,

Баду нек бо мурда будӣ ба хок,
Набудӣ беҳ аз мардум андар мағок.

Ҷаҳоне аз ӯ монда андар шигифт,
Ки Нӯшинравон он бузургӣ гирифт.[6]

Ба ҳар ҷойгоҳе, ки ҷанг омадӣ,
Варо рою ҳушу диранг омадӣ,

Фиристодае хостӣ ростгӯй,
Ки рафтӣ бари душманӣ чораҷӯй.

Агар ёфтандӣ сӯи дод роҳ,
Накардӣ ситам он хирадманд шоҳ.

---

[1] И — мо. [2] Л — б. 543, 544 нест. [3] Л — Ки бар. [4] Л — Зи ҷома, [5] Л — каманду. [6] И — б. 552 нест.

В-агар ҷанг ҷустӣ, ба ҷанг омадӣ,
Ба хашми[1] диловар наҳанг[2] омадӣ.

Ба тороҷ додӣ ҳама буму руст,
Ҷаҳонро ба доду ба шамшер ҷуст.

Ба кирдори хуршед шуд[3] рои шоҳ,
Ки бар тарру хушкӣ битобад ба[4] роҳ.

Надорад зи кас равшаной дареғ,
Чу бугзорад[5] аз чархи гарданда меғ.

Ҳамаш хоку регу ҳамаш рангу бӯй,[6]
Ҳамаш дурри хушобу ҳам оби ҷӯй.

Фурӯғи баландӣ напӯшад[7] зи кас,
Дилафрӯз, бахшанда[8] ӯясту бас.

Шаҳаншоҳро моя з-ӯ буду[9] фарр,
Ҷаҳонро ҳама дошт[10] дар зери парр.

Варо ҷангу бахшиш чу бозӣ будӣ,
Азеро бад-он сарфарозӣ[11] будӣ.

Агар пилу шер омаданднш пеш,
Набардоштӣ ҷанг як рӯз беш.

Сипоҳе, ки бо хӯду ҳафтони[12] ҷанг
Ба пеши сипоҳ омадӣ бедиранг,

Агар кушта будӣ, в-агар баста хор,[13]
Ба зиндони пирӯзгар шаҳриёр.

---

1 И — чашми. 2 И — паланг. 3 Л — буд. 4 Л — битобид. 5 Л — бугрезад. 6 Л — хоки тира, ҳамаш хоки куй. 7 Л — наҷӯяд. 8 Л — Дилафрӯз рахшанда. 9 Л — Шаҳаншоҳ бо доду бо рою. 10 Л — ҳаме дошт. 11 Л — В-аз эрониён бениёзӣ. 12 Л — хафтону. 13 Л — агар баста зор.

ДИЖҲО ГИРИФТАНИ НУШИНРАВОН ДАР БУМИ РУМ

Чунин то биёмад бад-он шорсон,
Ки Шӯроб буд номи он корсон.[1]

Баровардае дид сар дар[2] ҳаво,
Пур аз мардуму сози ҷангу наво.

Зи хоро пай афканда дар жарфи[3] об,
Қашида сари бора андар саҳоб.

Ба гирди ҳисор андаромад сипоҳ,
Надиданд ҷое бадаргоҳ роҳ.[4]

Бар ӯ сохт аз чор сӯ манҷаниқ,
Ба пой омад он бораи ҷосалиқ.

Баромад зи ҳар сӯи диж растахез,
Надиданд ҷое гузору гурез.

Чу хуршеди тобон зи гунбад бигашт,
Шуд он бораи диж ба кирдори дашт,

Хурӯши саворону гарди сипоҳ
Ҳаме дуду оташ баромад ба моҳ.

Ҳама ҳисн бетан, сару пой буд,
Тани бесароншон дигар ҷой буд.

Ғави зинҳору[5] хурӯши занон,
Баромад зи[6] захми табиразанон.

Аз эшон ҳар он кас, ки пурмоя буд,
Бимурдиву ганҷаш гаронмоя[7] буд,

---

[1] ТПЗ — Аз Эрон чу Гуштосп омад ба Рум,
Гирифт андар он шаҳри Шӯроб бум.
[2] Л — бар. [3] Л — қаъри. [4] Л — даргоҳи шоҳ. [5] Л — Чу зинҳору бонги. [6] Л — чу. [7] Л — Ба ганҷу ба мардӣ гаронсоя.

Бубастанду бар пил карданд бор,
Хурӯш омаду нолаи зинҳор.

Набахшуд бар кас ба ҳангоми разм,
На бар ганҷу динор ҳангоми базм.

В-аз он ҷойгаҳ лашкар андар кашид,
Ба раҳ-бар диже дигар омад падид,

Ки дар банди ӯ ганҷи Қайсар будӣ,
Нигаҳбони он диж тавонгар будӣ.

Ки Ороиши Рум буд номи ӯй,
Зи Кисро бад омад ба фарҷоми ӯй,

Бад-он диж нигаҳ кард бедоршоҳ,
Ҳанӯз андарун норасида сипоҳ,

Бифармуд то тирборон кунанд,
Ҳаво чун тагарги баҳорон кунанд.

Ба мардӣ сарон бораро бистуданд,
Ба шаҳру ба диж оташ андар заданд.[1]

Яке ҷонвар худ зи[2] лашкар намонд,
Бад-он бум-бар[3] хору ховар намонд,

Ҳама ганҷи Қайсар ба тороҷ дод,
Сипаҳро ҳама бадраву тоҷ дод.

Баровард аз он шорсон растахез,
Ҳама баргирифтанд роҳи гурез.

Хурӯш омад аз кӯдаку марду зан,
Ҳама пиру барно шуданд анҷуман.

Ба пеши гаронмояшоҳ омаданд,
Ғиревону фарьёдхоҳ омаданд.

---

[1] Л — б. 584 нест. [2] Л — тоҷварро ба. [3] Л — буму бар.

Ки дастуру ганҷуру ганҷ они туст,
Ба Рум андарун разму ранҷ они туст.

Ба ҷон вижжа зинҳорхоҳи туем,
Парастори фарри кулоҳи туем.

Бифармуд то кас накуштанд низ,
Бар эшон бубахшид бисьёр чиз.

РАЗМ КАРДАНИ НУШИНРАВОН БО ФАРФУРИУСИ РУМӢ ВА ГИРИФТАНИ ҚОЛИНИЮС ВА АНТОКИЯ

В-аз он ҷойгаҳ лашкар андар кашид,
Аз ороиши Рум бартар кашид.

Қас омад бигуфт ин ки Қайсар сипоҳ
Фиристоду инак, ки омад зи роҳ.

Чу бишнид, к-омад сипоҳи гарон,
Ҳама найзадорону ҷавшанварон.

Ба лашкар бигуфт он чи бишнид шоҳ,
Бад-он то бисеҷида бошад сипоҳ.

Бирафтанд чун кӯҳи оҳан зи ҷой,
Хурӯш омаду нолаи карраной.[1]

Наванде зи гуфтори корогаҳон
Биёмад ба наздики шоҳи ҷаҳон,

Ки Қайсар сипоҳе фиристод пеш,
Аз он номдорону гурдони хеш.

Ба пеш андарун паҳлавони сутург,[2]
Сипоҳӣ ҳама размҷӯён чу гург.

[1] Л — Қарраной. [2] Л — бузург.

Саворе сарафроз бо буку кус
Ба румиш хонанд Фарфуриус.

Чу ин гуфта шуд пеши бедоршоҳ,
Падид омад аз дур гарди сипоҳ.

Бихандид аз ӯ шаҳриёри ҷаҳон,
Бад-ӯ гуфт, к-«ин нест аз мо ниҳон,

Ки мо пеш аз ин ҷангро сохтем,
Аз андеша ҳаргиз напардохтем».

Қаи тоҷвар бар лаб оварда каф,
Бифармуд то баркашиданд саф.

Сипоҳе биёмад ба пеши сипоҳ,
Ки шуд танг аз гард бар бод[1] роҳ.

Шуда номвар лашкари анҷуман
Ялони сарафрози шамшерзан.

Ҳама ҷангро танг баста миён,
Бузургону фарзонагону каён.

Ба хун об[2] дода ҳама теғро,
Бад-он теғи бурранда мар[3] меғро.

Сипаҳро набуд бештар з-он диранг,
Ки нахчир гирад зи боло паланг.

Ба ҳар сӯ зи румӣ тале кушта буд,[4]
В-агар хаста аз ҷанг баргашта буд.[5]

Бишуд хаста аз ҷанг[6] Фарфуриус,
Дарида дурафшу наҕунсор кӯс.

Саворони Эрон ба сони паланг
Чунон ҳам ҳаме рафт бо сози чанг,

[1] Л — барбаст бар боду бар гард. [2] Л — хуноб. [3] Л — буррандае.
[4] Л — шуд. [5] Л — шуд. [6] Л — Ҳазимат сипаҳ, хаста.

Паси румиён дар ҳаме тохтанд,
Дару дашт аз эшон бипардохтанд.

Чунон ҳам ҳаме рафт бо сози ҷанг,
Ҳама найзаву гурзу ханҷар ба чанг.

Сипаҳро ба ҳомуне андар кашид,
Баровардае дид, к-омад[1] падид.

Диже буд бо лашкару бӯку кӯс,
Қуҷо хондандиш Қолиниус.

Сари бора бартар зи парри[2] уқоб,
Яке кандае карда гирдаш[3] пуроб.

Яке шорсон гирдаш андар фарох,
Ба айвону майдони полизу кох.

Зи румӣ сипоҳи бузург андар ӯй,
Ҳама номдорони пархошҷӯй.

Ду фарсанг пеш андарун буд шоҳ,
Сиях гашта гетӣ зи гарди сипох.

Зи дарвозаҳо ҷанг барсохтанд,
Ҳаме тиру корура андохтанд

Бад-он шорсон дар нигаҳ кард шоҳ,
Ҳаме ҳар замоне[4] фузун шуд сипоҳ.

Хурӯше баромад зи Қолиниус,
К-аз[5] он наъра андак шуд овози[6] кӯс.

Чу хуршеди тобанда баргашта зард,
Зи гарданда як нима шуд ложвард.

Аз он бораи диж намонд андаке,
Ҳама шорсон бо замин шуд яке.

---

[1] Л — дигар омад. [2] Л — бораи ӯ надидӣ. [3] Л — гирдаш андар.
[4] Л — замон худ. [5] Л — Аз. [6] Л — овои.

Хурӯше даромад[1] зи даргоҳи шоҳ,
Қи эй номдорони эронсипоҳ,

Ҳама пок аз ин шаҳр берун шавед,
Ба торикӣ андар ба ҳомун шавед.

Агар хеҷ бонги зану марди пир,
В-агар ғорату куштану[2] дору гир,

Ба гӯши ман ояд ба торикшаб,
Қи букшояд аз ранҷ як тан ду лаб,

Ҳам андар замон он ки фарьёд аз ӯст,
Пур аз коҳ бинедаш[3] оганда пӯст.

Чу барзад зи харчанг теғ офтоб,
Бифарсуд жангу биполуд хоб.

Табира баромад зи даргоҳи шоҳ,
Гаронмоягон баргирифтанд роҳ.

Аз он диж в-аз он шорсон марду зан,
Ба даргоҳи Қисро шуданд анҷуман,

Қи эдар зи ҷангӣ саворе намонд.
Бад-ин шорсон номдоре намонд.

Ҳама хаставу кушта шуд бегуноҳ,
Гаҳ омад, ки бахшоиш ояд зи шоҳ.

Зану кӯдаки хурд бо марди пир,
На хуб ояд аз дод бурдан асир

Чунон шуд дижу бораи шорсон.
Қ-аз ин худ набинӣ ҷуз аз хорсон

Чу Қайсар гунаҳгор шуд, мо кием,
Ба Қолиниус андарун бар чием?

---

[1] Л — баромад. [2] Л — шӯришу. [3] Л — биниш.

Бар он румиён бар бубахшуд шоҳ,
Гунаҳгор шуд раста бо бегуноҳ.

Басе хоста пеши эшон бимонд,
В-аз он ҷойгаҳ тез[1] лашкар биронд.

Ҳар он кас, ки дид аз дари корзор,
Бубастанду бар пил[2] карданд бор.

Ба Антокия дар хабар шуд зи шоҳ,
Ки бо пилу лашкар баромад зи роҳ.

Сипоҳе дар ин шаҳр буд бекарон,
Далерони румиву кундоварон,

Се рӯз андар он шоҳро шуд диранг,
Бад-он то набошад ба бедод[3] ҷанг.

Чаҳорум сипоҳ андаромад зи[4] кӯҳ,
Далерони Эрон гурӯҳогурӯҳ

Бирафтанд яксар саворони Рум,
Зи баҳри зану кӯдаку ганҷу бум.

Се ҷанги гарон карда шуд дар ду рӯз,
Се дигар[5] чу бифрӯхт гетифурӯз,

Кушода шуд он марзи ободбум,
Саворе надиданд ҷангӣ зи Рум.

Ба шаҳр андаромад саросар сипоҳ,
Паеро[6] набуд бар замин низ[7] роҳ.

Бузургон, ки бо тахту афсар буданд,
Ҳам он кас, ки ганҷури Қайсар буданд,

---

[1] Л — низ. [2] Л — Бубастанд бар пилу. [3] Л — падидор. [4] Л — чу.
[5] Л — Чаҳорум. [6] Л — Қасеро. [7] Л — ҳеч.

Ба шоҳи ҷаҳондор доданд ганҷ,
Ба ҷанг омадаш ганҷ чун дид[1] ранҷ.

В-аз эшон ҳар он кас, ки ҷангӣ буданд,
Ниҳоданд бар пушти пилон баланд.[2]

Асирону он ганҷи Қайсар зи роҳ,
Ба сӯи Мадоин фиристод шоҳ.

ОБОД КАРДАНИ НӮШИНРАВОН ШАҲР БА МОНАНДИ АНТОКИЯ ВА НИШОНДАН ДАР ИН АСИРОНИ РУМИРО

Бигардид бар гирди он шаҳр шоҳ,
Замин дид рахшонтар аз чархи[3] моҳ.

Зи боғу зи[4] майдону оби равон,
Ҳаме тоза шуд пиргашта ҷавон.

Чунин гуфт бо мӯбадон шаҳриёр,
Ки Антокият ин в-агар[5] навбаҳор?

Касе, к-ӯ надидаст хуррамбиҳишт,
Зи мушкаш ҳама хоку заррина[6] ҳишт.

Дарахтон[7] зи ёқуту обаш[8] гулоб,
Заминаш сипеҳр, осмон офтоб,

Нигаҳ кард, бояд бад-ин тозабум,
Ки обод бодо ҳама буми Рум.

Яке шаҳр фармуд Нӯшинравон,
Бад-ӯ[9] андарун обҳои равон.

---

1 Л — нодида. 2 Л — Ба пеши саф андар дирангӣ буданд; Л — Пас аз б. 654 ин б. омада:

Абар пушти пилон-ш бар ҷой кард,
Ҳама меҳтарон банд бар пой кард.

3 Л — чарху. 4 Л — Басе боғу. 5 Л — агар. 6 Л — Мушк андар ӯ хоку аз зар-ш. 7 Л — Дарахташ. 8 Л — бораш. 9 Л — Бад-ӯй.

Ба кирдори Антокия чун чароғ
Пур аз гулшану коху майдону боғ.

Бузургони равшандилу[1] шодком
Варо Зеби Хусрав ниҳоданд ном,

Чи шуд Зеби Хусрав чу хуррамбаҳор,
Биҳиште пур аз рангу бӯю нигор.

Асирон, к-аз он шаҳрҳо баста буд,
Ба банди гарон буд, ё хаста буд,

Бифармуд то банд бардоштанд,
Бад-ин шаҳри нав шод бугзоштанд.

Чунин гуфт, к-«ин нав бароварда ҷой,
Ҳаме[2] гулшану бӯстону сарой.

Бигардем то ҳар касеро ба ком,
Яке ҷой бошад сазовори ном».[3]

Бубахшид бар ҳар касе хоста,
Замин чун биҳиште шуд ороста.

Зи бас барзану кӯю бозоргоҳ,
Ту гуфтӣ, намондаст бар бод роҳ.

Биёмад яке пурсухан кафшгар,
Чунин гуфт, к-«эй шоҳи бедодгар,

Ба Қолиниус андарун хони ман,
Яке туд буд пеши болони ман.

Аз ин Зеби Хусрав маро суд нест,
Ки бар пеши даргоҳи[4] ман туд нест».

Бифармуд то бар дари шӯрбахт,
Бикиштанд шодоб чанде дарахт.

---

[1] Л — равшандили. [2] Л — Ҳама. [3] И — б 557—669 нест аз байни саҳ. 785, 786 як варак афтода. [4] Л — пеши дари кохи.

Яке марди тарсо гузин кард шоҳ,
Бад-ӯ дод фармону ганҷу сипоҳ.

Бад-ӯ гуфт, к-«ин Зеби Хусрав турост,
Ғарибону ин хонаи нав турост.

Ба сони дарахти барӯманд бош,
Падар бош гоҳе чу[1] фарзанд бош.

Ба бахшиш биёрою зуфтӣ макун,
Ба андоза бояд ба[2] ҳар дар сахун».

В-аз Антокия шоҳ лашкар биронд,
Ҷаҳондида тарсо нигаҳбон бимонд.

ОШТӢ ҶУСТАНИ ҚАЙСАРИ РУМ АЗ НӮШИНРАВОН

Пас огоҳӣ овард Фарфуриус,
Бигуфт он чи омад ба Қолиниус,

Ба Қайсар чунин гуфт,[3] к-омад сипоҳ,
Ҷаҳондида[4] Кисрову пилону гоҳ.

Сипоҳаст чандон, ки дарьёву кӯҳ,
Ҳаме гардад аз гарди эшон[5] сутӯҳ.

Бупечид Қайсар зи гуфтори хеш,
Бузургони фарзонаро хонд пеш.

Зи Нӯшинравон шуд дилаш пурҳарос,
Ҳаме рой зад рӯзу дар шаб се пос.

Бад-ӯ гуфт мӯбад, ки «ин рой нест,
Ки бо разми[6] Кисро туро пой нест.

---

[1] И — гаҳ, гоҳ. [2] ИЛ — зи. [3] И — бигуфто. [4] Л — Ҷаҳондор; И — Ҷаҳонҷӯй. [5] Л — аспон. [6] Л — ҷанги.

Бароранд аз ин марзи обод хок,
Шавад гирдаи қайсарон дар мағок.

Забони сароядаву рои суст,
Ба ҷуз ранҷи ин подшоҳӣ наҷуст».

ПАЙҒОМИ ҚАЙСАР НАЗДИ НӮШИРВОН БО БОЖУ СОВ

Чу бишнид Қайсар дилаш хира гашт,
Зи Нӯшираон[1] рои ӯ тира гашт.

Гузин кард аз он файласуфони Рум,[2]
Сухангӯю бодонишу покбум.[3]

Ба ҷой омад аз мӯбадон шаст мард,
Зидуда равону хирадро зи гард.

Паямбар[4] фиристод наздики шоҳ,
Гаронмоягон баргирифтанд роҳ.

Чу Меҳроси донанда шуд[5] пешрав,
Гаве дар хирад пиру дар сол нав.

Зи ҳар чиз ганҷе ба пеш андарун,
Шумораш гузар кард бар[6] ҷанду чун.

Басе лобаву панду неку сухан.
Пушаймон зи гуфторҳои[7] куҳан.

Фиристод бо сову божи[8] гарон,
Гаравгон зи хешону кундоварон.[9]

---

[1] Л — Нушинравон. [2] И — марзи ободбум. [3] И — Ҳар он кас, ки донандае буд ба Рум. [4] ИЛ — Паёме. [5] ИЛ — донандашон. [6] И — аз. [7] И — кирдорҳои. [8] Л — бас божу сови.

[9] ТПИЛМ — Чу Меҳрос гуфтори* қайсар шунид,
Падид омад он банди бадро калид.
Расиданд** наздики Нӯшинравон,***
Чу алмос карда забону**** равон.*****

* И — пағвоми. ** И — Биёмад.
*** И — Нӯширвон. **** И — забони
***** Л — Танҳо байти дуюм мавҷуд аст.

Чу Меҳрос наздики[1] Кисро расид,
Ба румӣ яке[2] офарин густарид.

Ту гуфтӣ, ки аз тезиву ростӣ,
Ситора барорад ҳаме з-остӣ.[3]

Ба Кисро чунин гуфт, к-«эй шаҳриёр,[4]
Ҷаҳонро бад-ин арҷмандӣ мадор,

Ба румӣ ту акнуну Эрон тиҳист,
Ҳама марз беарзу бефарраҳист.

Ҳар он гаҳ, ки Қайсар набошад ба Рум,
Насанҷад ба як пашша ин марзу бум.

Ҳама судманди зи мардум бувад,
Чу у гум шавад, некӯӣ[5] гум бувад.

Гар ин растахез аз паи хостаст,
Ки озарму дониш бар ӯ[6] костаст,

Биёвардам инак[7] ҳама ганҷи Рум,
Ки равшанравон беҳтар аз ганҷу бум».

Чу бишнид аз ӯ ин сухан шаҳриёр,
Дилаш гашт хуррам чу боғи баҳор.

Бипазруфт аз ӯ ҳар[8] чи оварда буд,
Агар бадраи зар, агар[9] барда буд.

Фиристодагонро ситоиш гирифт,
Бар он некӯиҳо физоиш[10] гирифт.

Бад-ӯ гуфт, к-«эй марди равшан хирад,
Набурди касе, к-ӯ сухан[11] парварад.

---

[1] И — наздикии тахти. [2] И — румизабон. [3] Л — б. 698 нест. [4] И — номдор. [5] И — мардумӣ. [6] Л — бад-ин. [7] И — акнун. [8] Л — он. [9] И — Дигар бадраву ҷомаву. [10] И — Бад-он некӯӣ — бар ниёиш. [11] ИЛ — Набарда касе, к-ӯ хирад.

9 — 6229

Агар зарр гардад ҳама хоки Рум,
Ту сангитарӣ з-ин сарафроз бум».

Ниҳоданд бар Рум-бар божу сов,
Пароканда динор даҳ[1] чарми гов,

Ки ҳар сол Қайсар бари шаҳриёр
Фиристад або ҳадьяву бо нисор,

Нагардад сипоҳаш ба гирди Яман,
Нахоҳанд чизе аз он анҷуман.[2]

Фиристодаро хилъат оростанд,
Кулоҳу нигину камар хостанд.[3]

В-аз он ҷойгаҳ нолаи говдум,
Шуниданду овози руинахум.

Ҷаҳондори бедор лашкар биронд,
Ба Шом омаду рӯзгоре бимонд.

Биёвард чандон[4] силеҳу сипоҳ,
Ҳам аз бадраву бардаву[5] тоҷу гоҳ,

Ки пушти заминро ҳаме дод ҳам,
Зи пилону аз ганҷҳои[6] дирам.

В-аз он марз чун рафтан омад-ш рой,
Ба Шерӯи Баҳром биспурд ҷой.

Бад-ӯ гуфт, к-«ин божи Қайсар бихоҳ,
Макун ҳеҷ сустӣ ба рӯзу ба моҳ».

Бибӯсид Шерӯй рӯи Замин,
Ҳаме хонд бар шаҳриёр офарин.

---

[1] Л — сад. [2] И — б. 711, 712 нест. [3] И — б. 711—713 нест. [4] И — чанде. [5] И — Ҳама бардаву бадраву. [6] И — бадраҳои.

Ки пирузгар бошу бедорбахт,
Магардод зард ин каёни дарахт!

Табира баромад зи даргоҳи шоҳ,
Суи Арман[1] омад дурафшу сипоҳ.

ДОСТОНИ НУШЗОД ПИСАРИ НӮШИНРАВОН ВА ЗАНЕ ТАРСО

Ҷаҳондор Кисро[2] чу хуршед буд,
Ҷаҳонро аз ӯ биму уммед буд.

Бад-ин сон равад офтоби сипеҳр,
Ба як даст шамшеру як даст меҳр.

На бахшоиш орад ба ҳангоми хашм,
На хашм оядаш гоҳи[3] бахшиш ба чашм.

Чунин буд ин шоҳи хусравнажод,[4]
Биёроста буд ҷаҳонро[5] ба дод.

Агар шоҳе дидӣ, агар зердаст,
В-агар покдил марди яздонпараст,

Чунон дон, ки чора набошад зи ҷуфт,
Зи пӯшидану хурду ҷои нуҳуфт.

Агар порсо[6] бошаду ройзан,
Яке ганҷ бошад пароканда зан,

Ба вижжа, ки бошад ба боло баланд,
Фурӯ ҳишта то пой мушкин каманд.

Хирадманду ҳушьёру бо[7] рою шарм,
Сухан гуфтани чарбу овози[8] нарм.

---

[1] ИЛ — Озар. [2] И — Ҷаҳонгир хусрав. [3] Л — рӯзи. [4] И — онни он покзод. [5] И — Баророста рӯи гети. [6] Л — подшоҳ. [7] Л — бо донишу. [8] Л — гуфтанаш хубу овои.

Бар ин сон зане дошт пурмоя шоҳ,
Ба болой сарву ба дидор моҳ.

Ба дини масеҳо буд он моҳрӯй,
Зи дидори ӯ шаҳр пургуфтугӯй.[1]

Яке кӯдак омад-ш[2] хуршедчеҳр,
Зи ноҳид[3] тобандатар бар сипеҳр.[4]

Варо номвар хондӣ[5] Нӯшзод,
Наҷастӣ зи ноз аз бараш[6] тундбод.

Биболид бар сони сарви саҳӣ,
Ҳунарманду зебои шоҳаншаҳӣ.

Чу дӯзах бидонисту роҳи биҳишт,
Узайру[7] Масеҳу раҳи зардиҳишт,

Наёмад ҳаме Занду Усташ дуруст,
Ду рухро ба оби Масеҳо бишуст.

Зи дини падар кеши модар гирифт,
Замона бад-ӯ монда андар шигифт.

Чунон тангдил гашт аз ӯ шаҳриёр,[8]
Ки аз гул наёмад ҷуз аз[9] хор бор.

Дари коху фархунда айвони ӯй,
Бубастанду карданд зиндони ӯй.

Нишастангаҳаш Ҷундшопур[10] буд,
Зи Эрону аз Бохтар [11] дур буд.

Басе баставу пургазандон буданд,
Бад-ин шаҳр бо ӯ ба зиндон буданд.

---

[1] И — б. 733 нест. [2] И — овард. [3] И — хуршед. [4] И — Пас аз б. 734 ин б. омада:

Ба дидор моҳу ба болой соч,
Сазовори дайҳиму аврангу тоҷ.

[5] И — хонд Нӯширвон. [6] И — Нахастӣ бар он хубрух. [7] Л — Азизу. [8] И — Аз ин тангдил гашт дайҳимдор. [9] И — ба ҷуз. [10] ИЛ — Кундшопур. [11] Л — Ки аз шодиву тохтан.

Бад-он гаҳ, ки боз омад аз Рум шоҳ,
Бинолид аз он ҷунбишу ранҷи роҳ.

Чунон шуд зи сустӣ, ки аз тан бимонд
Зи ранҷи тан аз бор додан бимонд.

Қасе бурд зӣ Нӯшзод огаҳӣ,
Қи тира шуд он фарри шоҳаншаҳӣ.

Ҷаҳондори бедор Кисро бимурд,
Замона замин дигареро супурд.

Зи марги падар шод шуд Нӯшзод,
Қи ҳаргиз варо ном Нӯшӣ мабод!

Қасе, к-ӯ зи марги шаҳи додгар
Шавад шодмон, тира дорад гуҳар.[1]

Бад-ин достон зад яке марди пир,
Қи гар шодӣ аз марги ман, ту мамир.

Чу донӣ, ки аз марг худ чора нест,
Чи аз пеш бошад, чи пастар якест.

Зи марг он набошад равон коста,
Қи бо эзадаш кор пироста.[2]

Писар, к-ӯ зи роҳи падар бугзарад,
Ситамгора хонемаш ар[3] бехирад.[4]

Агар бехи ҳанзал бувад тарру хушк,
Нашояд, ки бор оварад бӯи[5] мушк.

Чаро гашт, бояд ҳаме з-он сиришт,
Қи полизбонаш ба оғоз кишт.

Агар майл дорад ҳаме сӯи хок,[6]
Бибуррад зи хуршеду аз оби пок.[7]

---

[1] И — б. 747—749 нест. Л — б. 749 нест. [2] ИЛ — б. 751, 752 нест.
[3] Л — аз. [4] И — бошад, надорад хирад. [5] И — шох. [6] Л — пок.
[7] Л — в-аз боду хок.

На з-у бор бояд, ки монад,[1] на барг,
Зи хокаш бувад зиндагониву марг.

Яке достон кардам аз Нушзод,
Нигаҳ кун, ки то[2] сар напечи зи дод.

Агар чархро ҳеч мидро будӣ,
Ҳамоно, ки мидриш Қисро будӣ.

Писар сар чаро печад аз роҳи ӯй,
Нишасти кай ҷустану[3] гоҳи ӯй.

Зи ман бишнав ин достон сарбасар,
Бигӯям туро, эй писар, дарбадар.

Чу гуфтори деҳқон биёростам,
Бад-ин хештанро нишон[4] хостам.

Ки монад зи ман ёдгоре чунин,
Бар ӯ офарин, к-ӯ кунад офарин.

Пас аз марг бар[5] ман, ки гӯяндаам,
Бад-ин номи[6] ҷовид ҷӯяндаам.[7]

Чунин гуфт гӯяндаи порсӣ,
Ки бугзашт сол андараш чор сӣ.

Ки «Ҳар кас ки бар додгар душман аст,
На мардумнажод аст, к-оҳарман аст!»

БЕМОР ШУДАНИ НУШИНРАВОН ВА ФИТНА БАРПО ЗАДАНИ НУШЗОД

Ҳам аз Нӯшзод омад ин достон,
Ки ёд омад аз гуфтаи бостон.

Чу бишнид фарзанди Қисро, ки тахт
Бипардахт аз он хусравони дарахт,

[1] Л — монад, ки бошад. [2] Л — магар. [3] Л — Нишастан ҳаме ҷуст бар. [4] Л — хубӣ достон. [5] Л — марги ман, [6] Л — нома. [7] И — б. 764 нест.

Дари кох букшод фарзанди шоҳ,
Бар ӯ анҷуман шуд зи ҳар су[1] сипоҳ.

Қасе, к-у зи банди хирад ҷаста[2] буд
Ба зиндони Нушинравон баста буд,

Зи девонагон бандҳо баргирифт,
Ҳама шаҳр з-ӯ даст бар сар гирифт.

Ба шаҳр андарун ҳар ки тарсо буданд,
Агар ҷосалиқ, ар сакубо буданд,

Басе[3] анҷуман кард бар хештан,
Саворони гарданкаши теғзан.

Ҳаме дод модар варо хоста,
Ки аз шоҳ буд ганҷаш ороста.[4]

Фароз омадандаш тане си[5] ҳазор,
Ҳама найзадор аз дари корзор.

Ҳамон шаҳрҳое, ки буд гирди ӯй,
Гирифту баромад аз ӯ гуфтугӯй.

Яке нома бинвишт наздики хеш,
Ба Қайсар аз ин рои торики хеш.

Ки бар Ҷундшопур меҳтар[6] туӣ,
Ҳамовозу ҳамкешу ҳамсар туи.[7]

Ҳама шаҳр з-ӯ пургунаҳгор шуд,
Сари бахти баргашта бедор шуд.

---

[1] И — фаровон. [2] Л — падар хаста. [3] И — Ҳама. [4] ИЛ — б. 774 нест. [5] И — сад. [6] ИЛ — б. 776 нест;

ТПМ — Зи аҳвозу Шуштар ситад божу сов,
Або ӯ набуд мардро ҳеч тов.

[7] ТПЗ — Ҳама шаҳри Эрон туро шуд чу Рум,
Чу Эрону Озар, чӣ ободбум.

Хабар з-ин ба шаҳри Мадоин расид,
Ки омад зи фарзанди Кисро падид.

Нигаҳбони марзи Мадоин зи роҳ
Саворе барафканд наздики шоҳ.

Сухан ҳар чи бишнид, бо ӯ бигуфт,
Чунин огаҳӣ он чи буд дар нуҳуфт.

Фиристода бар сони оби равон
Биёмад ба наздики Нӯшинравон.

Бигуфт он чи бишниду нома бидод,
Суханҳо, ки пайдо шуд аз Нӯшзод.[1]

Аз ӯ шоҳ бишниду нома бихонд,[2]
Ғамӣ гашт аз он[3] кору хира бимонд.[4]

Ҷаҳондор бо мӯбади сарфароз,
Нишасту сухан гуфт чанде ба роз.

Чу гашт ин сухан бар дилаш ҷойгир,
Бифармуд то пеши ӯ шуд дабир![5]

НОМАИ НӮШИНРАВОН БА РОМБАРЗИН, НИГАҲБОНИ МАРЗИ МАДОИН, ДАР БОРАИ ГИРИФТОР КАРДАНИ НУШЗОД

Яке нома бинвишт пурдоғу дард,
Пурожанг рух, лаб пур аз боди сард.

Нахустин бар он офарин густарид,
Ки чарху замону замин офарид.

Нигорандаи хуру кайвону моҳ
Фурӯзандаи фарру дайҳиму гоҳ.

---

[1] Л — б. 783, 784 нест. [2] Л — хира бимонд. [3] И — Ғамин гашт з-он. [4] Л — кор, нома бихонд. [5] И — б. 787 нест.

Зи хошоки ночиз то пушти пил,
Зи гарди дами мур то руди Нил.

Агарчанд ба м-ёни сандон раванд,
Ҳама зери фармони яздон раванд.

На фармони уро карона падид,
На з-у подшоҳи бихоҳад бурид.

Бидонистам ин номаи нописанд,
Ки омад зи фарзанд чандин газанд.

В-аз он[1] пургуноҳони зиндоншикан,
Ки гаштанд бо Нӯшзод[2] анҷуман.

Чунин рӯз гар чашм дорад касе,
Сазад гар намонад ба гетӣ басе.

Ки ҷуз маргро кас зи модарназод,
Зи Кисро ба оғоз то Нӯшзод.

Паи пашшаву мур то шеру[3] карг,
Раҳо нест аз чангу минқори марг.

Замин гар кушода кунад рози хеш,
Намояд саранҷому оғози хеш.

Канораш пур аз тоҷдорон бувад,
Бараш пур зи хуни саворон бувад.

Пур аз марди доно бувад доманаш,
Пур аз хубрух[4] чоки пероҳанаш,

Чи афсар ниҳӣ бар сарат-бар, чи тарг,
Бар ӯ бугзарад парру пайкони марг.

Сухан он ки эдар намонад касе,
Ба марги писар шод набвад басе.[5]

---

[1] И — ин. [2] И — наздики ӯ. [3] И — Тани пашшаву пил то мӯру.
[4] И — моҳрух. [5] И — б. 803 нест; Л — б. 799—803 нест.

Гурухе, ки ёранд бо Нӯшзод,
Ки ҷуз марги Кисро нагиранд ёд,

Агар худ гузар ёбад[1] аз рӯзи бад,[2]
Ба марги касон[3] шод бошад,[4] сазад.

Ва дигар, ки аз марги шоҳони дод
Нагирад касе ёд ҷуз баднажод.

Сари Нӯшзод ар зи мо боз гашт,
Чунин дев бо ӯ ҳамовоз гашт,

Набошад бар ӯ пойдор ин сухун,
Барафрухт чун хост омад ба бун.[5]

Набоист, к-аз назди мо пойгоҳ,
Бад-ин огаҳӣ хира гардад табоҳ.

Агар тахт гаштӣ зи Кисро тиҳӣ,
Ҳам ӯро будӣ тоҷи шоҳаншаҳӣ.

Чунин буд худ дархури кеши ӯй,
Сазовори ҷони бадандеши ӯй.

Аз ин бар дил андешаву бок нест,
В-агар[6] кеши фарзанди мо пок нест.

В-аз он хоста, к-ӯ[7] табаҳ кард низ,
Ҳаме бар дили мо насанҷад ба чиз.[8]

Ҳар он кас, ки бо ӯ ба ҳам сохтанд,
В-аз озарми мо дил бипардохтанд,

Бадандешу бадкору[9] бадгавҳаранд,
Бад-ин зердастӣ[10] на андархӯранд.

---

[1] Л — ёбӣ. [2] И — Қасе, к-ӯ гузар ёбад аз марг х(в)ад. [3] ИЛ — касе. [4] Л — бошӣ. [5] Л — б. 808 нест;

ТПМ — Ҳаме то сари ман бувад тоҷдор,
Чу ман кас набошад ҷаҳоншаҳриёр.

[6] ИЛ — Агар. [7] И — гар. [8] И — пашиз. [9] И — бадсозу. [10] И — подшоҳӣ.

Аз ин даст хор аст бар мо[1] сухун,
Зи кирдори эшон ту дил[2] бад макун.

Маро тарсу бок аз ҷаҳондовар аст,
Ки аз дониши бартарон бартар аст.

Мабодо,[3] ки шуд ҷони мо носипос,
Ба наздики яздони некишинос.

Маро дод пирузиву фаррахӣ,
Фузуниву[4] дайҳими[5] шоҳаншаҳӣ.

Сазои диҳиш гар ниёиш будӣ,
Маро бар фузунӣ физоиш будӣ

На аз пушти ман рафт як қатра об,
Ба ҷои дигар ёфт орому хоб.

Чу бедор шуд душман омад маро,
Битарсам, ки ранҷ аз ман[6] омад маро.

Агар гоҳи хашми ҷаҳондор нест,
Маро аз чунин кор тимор нест.[7]

Ҳамон кас, ки бо ӯ шуданд анҷуман,
Ҳама зору хоранд бар чашми ман.

Аз он нома, к-аз Қайсар омад бад-ӯй,
Ҳаме оби тира даромад ба ҷӯй.

Аз он, к-ӯ ҳамовозу ҳамкеши ӯст,
Гумон буд,[8] ки Қайсар ба тан хеши ӯст.

---

[1] И — бо ман; Л — моро. [2] И — Ту дилро зи кирдорашон. [3] Л — набояд. [4] И — Бузургиву. [5] Л — дайҳиму. [6] Л — тан.
[7] ТПМ — Ҳанӯз ар маро ёрӣ аз бахт ҳаст,
Аз ин кор бар ман наёяд шикаст.
[8] Л — Гумонам.

Қасеро, ки кӯтоҳ бошад хирад,
Ба[1] дини[2] ниёкони худ нангарад.[3]

Писар он бувад беҳ, ки дини падар
Бигирад, наёзад ба кини падар.[4]

Гар ин[5] бехирад сар бубечад зи дод,
Ба дашноми ӯ лаб набояд кушод,

Ки дашноми ӯ вижа дашноми мост,
Ки ӯ аз паю хуну андоми мост.[6]

Ту лашкар биёрою барсоз ҷанг,
Мадоро кун андар миёну диранг.

В-ар эдун, ки танг андарояд сухун,
Ба ҷанг ояд ӯ ҳеҷ тундӣ макун.

Гирифтан-ш беҳтар зи куштан бувад,
Магар-ш аз гунаҳ бозгаштан бувад.

Ба оне, ки аз сарви озод рӯст,
Ба оби хирад боядат хок шуст.

В-агар хор гирад тани арҷманд,
Ба пастӣ ниҳад рӯй сарви баланд.[7]

Сараш баргираояд[8] зи болини ноз,
Мадор эч аз ӯ гурзу шамшер боз.

Гиромӣ чу[9] хорӣ кунад орзӯй,[10]
Нашояд ҷудо кардан ӯро зи хӯй.[11]

Яке арҷманде бувад гашта хор,
Ки[12] бо шоҳи гетӣ кунад корзор.

---

[1] Л — Зи. [2] И — Зи роҳи. [3] ИЛ — бугзарад. [4] ИЛ — б. 828 нест. [5] ИЛ — он. [6] И — б. 830 нест. [7] Л — б. 834, 835 нест. [8] Л — гар гирояд. [9] Л — ки. [10] Л — орзу. [11] Л — ху. [12] ИЛ — Чу.

Ту аз куштани ӯ мадор эч бок,
Чу хуни сари хеш ҷӯяд ба хок.

Суи кеши Қайсар шитобад ҳаме,
Зи дайҳими мо сар битобад ҳаме..

Азизе шавад[1] зору хору нажанд,
Гузида табоҳӣ[2] зи чархи баланд.

Бад-ин достон зад яке Меҳрнӯш,
Парастори боҳушу[3] пашминапуш,

Ки ҳар, к-ӯ ба марги падар гашт шод,
Варо ромиши[4] зиндагонӣ мабод.

Ту бетирагӣ рӯшноӣ маҷӯй,
Ки бо оташ об андарояд ба ҷӯй.

На осоние дид беранҷ кас,
Ки расми замона бар ин асту бас.[5]

Ту бо чархи гардон макун дӯстӣ,
Ки гаҳ мағз ёбиву гаҳ пӯсте.

Чӣ ҷӯӣ зи кирдори ӯ рангу бӯй,
Бихоҳад рабудан чу бинмуд рӯй?

Бад-он гаҳ бувад ранҷу биму газанд,
Ки гардуни гардон барорад баланд.

Сипоҳе, ки ҳастанд бо Нӯшзод,
Куҷо сар бипечанд чандин зи дод,

Ту онро чуз аз боду бозӣ мадон,
Газофи ҷаҳон бину розӣ мадон.

Ҳар он кас, ки тарсост бо лашкараш
Ҳаме аз паи кеш печад сараш.

---

[1] ИЛ — бувад. [2] Л — сиёҳӣ. [3] И — бо кори. [4] ИЛ — ромишу. [5] И — б. 840 нест.

Ба кор оварад кажжин[1] душманӣ,
Бадандешиву кеши оҳарманӣ,

Бад-ин подшоҳӣ набошад, равост,
Ки фарри писар афсари чеҳри мост.

ҶАНГ СОХТАНИ РОМБАРЗИН БО НӮШЗОД ВА ПАНД ДОДАНИ ПИРӮЗ НӮШЗОДРО

Ниҳоданд бар нома-бар мӯҳри шоҳ,
Фиристода баргашт пуён[2] ба роҳ.

Чу аз раҳ сӯи Ромбарзин расид,
Бигуфт он чи аз шоҳ Кисро шунид.

Чун ин гуфта шуд, нома ӯро[3] бидод,
Ба фармон, ки фармуд бо Нӯшзод,

Сипаҳ кардану ҷангро сохтан,
В-аз озарми ӯ мағз пардохтан.

Чу он нома бархонд марди куҳан,[4]
Шунид аз фиристода чанде сухан.[5]

Бад-он гаҳ, ки хезад хурӯши хурӯс,
Зи даргоҳ бархост овои кӯс.

Сипоҳе бузург аз Мадоин бирафт,
Бишуд Ромбарзин бари[6] ҷанг тафт.

Пас огоҳӣ омад сӯи Нӯшзод,
Сипоҳ анҷуман карду рӯзӣ бидод.

Ҳама чосаликону[7] батрики Рум,
Ки буд андар он марзи ободбум,

---

[1] Л — кажживу. [2] И — баргашту омад. [3] Л — номаи ӯ. [4] Л — фаррухдабир. [5] Л — он фиристодаи тезвир. [6] ИЛ — сӯи. [7] ИЛ — чосаликону.

Сипаҳдор Шаммос пеш андарун,
Сипоҳӣ ҳаме[1] даст шуста ба хун.

Баромад хуруш аз дари Нӯшзод,
Биҷунбид лашкар чу дарьё зи бод.

Ба ҳомун кашиданд яксар зи шаҳр,
Пур аз ҷанг сар, дил пур аз кину заҳр.

Чу гарди сипаҳ Ромбарзин бидид,
Бизад ной руйину саф баркашид.

Зи гарди саворону хуни сарон,
Гироидани гурзҳои гарон,

Дили санги хоро ҳаме бардарид,
Қасе руи хуршеди тобон надид.

Ба қалби сипоҳ андарун Нӯшзод
Яке тарги румӣ ба сар барниҳод.

Сипоҳе буд[2] аз ҷосаликони Рум,
Ки пайдо набуд аз паи наъл бум,

Ту гуфтӣ, магар хок ҷӯшон шудаст,
Ҳаво бар сари ӯ хурӯшон шудаст.

Зиреҳдор гурде баромад далер,
Куҷо номи ӯ буд Пирӯзи Шер.

Хурӯшид, к-«эй номвар Нӯшзод,
Сазад гар напечӣ саратро зи дод.

Макун разм бо лашкари шаҳриёр,
Ки гардӣ пушаймон аз ин корзор.[3]

Бигаштӣ зи дини каюмаррасӣ,
Ҳам аз роҳи Ҳушангу Таҳмурасӣ.

---

[1] ИЛ — ҳама. [2] И — пур. [3] ИЛ — б. 898 нест.

Масеҳи фиребанда худ кушта шуд,
Чу аз дини яздон сараш гашта шуд.

Зи диноварон дини он кас маҷуй,
Ки ӯ кори худро надонист руй.

Агар фарри яздон бад-ӯ тофтӣ,
Ҷуҳуде бар ӯ даст кай ёфтӣ?!

Падарт он ҷаҳондори[1] озодмард,
Шунидӣ, ки бо Руму Қайсар чӣ кард?

Ту бо ӯ кунун ҷанг созӣ ҳаме,
Сарат б-осмон барфарозӣ ҳаме.

Бад-ин чеҳри чун моҳу ин фарру бурз,
Бад-ин шоху ин ёлу ин дасту гурз,

Набинам хирад ҳеҷ наздики ту,
Чунин хира шуд ҷони[2] торики ту.

Падар зиндаву пур ҷӯёи гоҳ,
Чӣ гуна бувад, нест оину роҳ?

Гар ӯ бугзарад тоҷ ҷӯӣ, равост,
Кунун разми ӯ ҷустан аз ту хатост.[3]

Дареғ ин сару тоҷу ному нажод,
Ки акнун ҳаме[4] дод хоҳӣ ба бод!

Ту бо шоҳ Кисро басанда наӣ,
Агар шеру бабри даманда наӣ.

Чу дасту инони ту, эй шаҳриёр,
Бар айвони шоҳон надидам нигор.

Чу пою рикобу бару ёли ту,
Чунин шӯриши ҷангу кӯполи ту.

[1] И — ҷаҳонгири. [2] И — рои. [3] ИЛ — б. 907, 908 нест. [4] И — ба хира.

Нигоранда чунин нигоре надид,
Замона чу ту шаҳриёре надид.

Бад-ин кудакӣ ҷони Кисро масӯз,
Макун тира ин тоҷи гетифируз.[1]

Пиёда шав аз шоҳ зинҳор хоҳ,
Ба хок афкан ин гурзу румӣ кулоҳ.

Агар дур аз эдар яке боди сард
Нишонад ба рӯи ту бар тирагард,

Дили шаҳриёр аз ту бирьён шавад,
Зи рӯи ту хуршед гирьён шавад,

Ба гетӣ ҳама тухми зуфтӣ макор,
Ситеза на хуб ояд аз шаҳриёр.

Гар аз роҳи ман сар ба як сӯ барӣ,
Ба тундӣ гироиву кундоварӣ,

Басе панди Пирӯз ёд оядат,
Басе аз ҷигар сардбод оядат».[2]

Чунин дод посух варо Нӯшзод,
Ки — «эй пири фартути сар пур зи бод,

Зи лашкар чу ман зинҳорӣ махоҳ,
Сарафрози гурдону фарзанди шоҳ,[3]

Маро дини Кисро набояд ҳаме,
Дилам сӯи модар гирояд ҳаме.

Ки дини Масеҳо шуд оини ӯй,
Нагардам ман аз фарраву дини ӯй,

---

[1] ТП — Ки ҳарчанд фарзанд душман бувад,
Чу шуд кушта, бобаш ба шеван бувад.

[2] И — б. 919, 920 нест. [3] И — б. 922 нест.

Масеҳои диндор агар кушта шуд,
На фарри чаҳондор аз ӯ гашта шуд.

Сӯи покьяздон бишуд боз пок,
Баландӣ гузид ӯ аз ин тирахок.

Агар ман шавам кушта бас бок нест,
Ки заҳрест, к-аш хеч тарьёк нест».[1]

РАЗМИ РОМБАРЗИН БО НӮШЗОД ВА КУШТА ШУДАНИ НӮШЗОД

Бигуфт ин сухан пеши Пирӯзи пир,
Бипӯшид рӯи ҳаво парри[2] тир.

Бирафтанд гурдони лашкар зи чой,
Хурӯш омад аз кӯсу аз[3] карраной.

Чу оташ сипаҳбад барангехт асп,
Биёмад ба кирдори Озаргушасп.

Чапи лашкари шоҳи Эрон бибурд,
Ба пеши сипаҳ барнамонд[4] эч гурд.

Фаровон зи гурдони[5] лашкар[6] бикушт,
Аз он кор[7] шуд Ромбарзин дурушт.

Бифармуд то тирборон кунанд,
Ҳаво чун тагарги баҳорон кунанд.[8]

Ба гирд андарун хаста шуд Нӯшзод,
Басе кард аз он панди Пирӯз ёд.

---

[1] Л — б. 927 нест. [2] Л — хаворо ба. [3] Л — омаду нолаи. [4] ИЛ — дарнамонд. [5] И — шерони. [6] Л — лашкар-ш гурдон. [7] И — гох.

[8] ТП — Баромад деху дор аз ҳар ду сӯй,
Зи гурдони чангии пархошчӯй.

Биёмад ба калби сипаҳ шуд чу гард,
Тан аз тир хаста, рух аз дард зард.

Чунин гуфт пеши далерони Рум,
Ки «ҷанги падар хору зор асту шум».

Бинолиду гирьён сақафро бихонд,
Сухан хар чи будаш ба дил дар биронд.

Бад-у[1] гуфт, к-«ин рӯзгори дижам,
Зи ман бар ман овард чандин ситам,

Қунун чун ба хок андаромад сарам,
Саворе барафкан сӯи модарам.

Бигӯяш, ки рафт аз[2] ҷаҳон Нӯшзод,
Саромад бар ӯ рӯзи бедоду дод,

Ту аз ман магар дил надорӣ ба ранҷ,
Ки инаст расми сарои сипанҷ.

Маро баҳра ин буд аз ин тирарӯз,
Дилам чун буди шоду гетифурӯз.

Назояд ба ҷуз маргро ҷонвар,
Агар мурд хоҳӣ ғами ман мах(в)ар.

Дили ман зи куштан пур аз дуд нест,
Падар бадтар аз ман, ки хушнуд нест.

Макун дахмаву тахту ранҷи дароз,
Ба расми Масеҳо яке гӯр соз.

На кофур бояд, на мушку абир,
Ки ман з-ин ҷаҳон хаста гаштам ба тир.

Бигуфт ину лабҳо ба ҳам барниҳод,
Шуд он номвар шердил[3] Нӯшзод.

---

[1] И — чунин. [2] ИЛ — шуд з-ин. [3] И — тоҷвар.

Чу огоҳ шуд лашкар аз марги шоҳ,
Пароканда гаштанд ҳар су сипоҳ.

Чу бишнид, к-ӯ кушта шуд, паҳлавон
Ғиревон ба болини ӯ шуд давон.[1]

Аз он размгаҳ кас нагаштанд чиз.
Набуданд шоду набурданд чиз.

Варо кушта диданду афканда хор,
Сакубои румӣ сараш бар канор.[2]

Ҳама размгаҳ гашт аз ӯ[3] пурхурӯш,
Дили Ромбарзин пур аз дарду ҷӯш.

Зи Асқаф бипурсид, к-аз Нӯшзод,
В-«аз андарзҳояш чӣ дорӣ ба ёд?»

Чунин дод посух, ки «ҷуз модараш,
Бараҳна набояд, ки бинад сараш.

Тани хеш чун дид хаста ба тир,
Сутудон нафармуд, на мушку абир.

Ба расми масеҳо кунун модараш.
Кафан созаду гӯру пушад сараш.[4]

На афсар, на дебои румӣ, на тахт,
Чу аз бандагон дид торик бахт.

Қунун ҷони ӯ бо Масеҳо якест,
Ҳамон аст, к-ин[5] кушта[6] бар дор нест.

Масеҳӣ ба шаҳр андарун ҳар ки буд,
Намонд эч тарсо ба[7] рух[8] ношахуд.

Хурӯш омад аз шаҳру ҳар марду зан,
Ки буданд яксар шуданд анҷуман.

---

[1] И — равон. [2] Л — б. 951 нест. [3] Л — гашта з-ӯ. [4] Л — гӯр, пӯшад бараш. [5] Л — к-ӯ. [6] И — к-ӯ мурда. [7] Л — тарсову. [8] И — Бимонданд рухсорагон.

Ки шуд[1] шаҳриёре[2] далеру ҷавон,
Дилу дидаи шоҳ Нушинравон.[3]

Ба[4] тобут аз он дашт бардоштанд,
Се фарсанг бар даст бугзоштанд.

Чу огоҳ шуд з-он сухан модараш,
Ба хок андаромад сару[5] афсараш.

Зи парда баромад бараҳна ба роҳ,
Бар ӯ анҷуман гашта бозоргоҳ.

965 Саропардае[6] гирдаш андар заданд,
Ҷаҳоне ҳама[7] хок бар сар заданд.[8]

---

1 Л — буд. 2 И — Тани шаҳриёри. 3 И — Нуширвон.
4 ТПЗ — Аз он пас ду астар ба зер андараш,
Ҳаме бурд то пеши он модараш.
5 И — сари. 6 И - яке хайма. 7 И — Ҳама шаҳр бар. 8 И — Пас аз б. 265 инҳо омада:

Чу тобут бар шаҳр наздик шуд,
Зи гарди сипаҳ рӯз торик шуд.
Зи парда бараҳна дар он модараш,
Биёмад, пур аз хок фарқу сараш.
Ба финдиқ ҳаме барги гулро бихаст,
Ба муи бурида миёнро бубаст.
Хурӯшон баромад бари марди соч,
Ҳаме гуфт зорӣ худованди тоҷ,
Барафканданат тан, барафканда бод,
Ба чанголи шерон танаш канда бод!
Бари симрангат ба оҳан кӣ хаст,
Ки бодаш бурида ба шамшер даст!
Сазад гар бад-ин даҳр нафрин кунам,
Ман аз дарди ту хок болин кунам!
Нахоҳад ҷаҳон бе ту модар кунун,
Ҳам акнун чу ту ғарқа гардад ба хун.
Зи ходим яке теғ бистуд чу об,
Ки дарзад ҷигаргоҳи худ дар шитоб,
Парастандагон зуд даровехтанд.
Яке растахезе баровехтанд.
Зи бас зориву тоб бетуш гашт,
Ба хок андарафтоду беҳуш гашт.
Гирифтанд тобут аз астар ба зер.
Бузургон бар ӯ бар гиристанд дер.
Ба расми Масеҳову оини Рум,
Ниҳоданд сандуқ дар хоки шум.

Ба хокаш супурданду шуд Нушзод,
Зи бод омаду ногаҳон шуд ба бод.

Ҳама Ҷундшопур[1] гирьён шуданд,
Зи дарди дили шоҳ бирьён шуданд.

Чӣ печӣ ҳаме хира дар банди оз,
Чу[2] донӣ, ки эдар намонӣ дароз.

Гузар ҷӯю чандин ҷаҳонро[3] маҷӯй,
Гулаш заҳр дорад, ба хира мабӯй.[4]

Магардон сар аз дину аз ростӣ,
Ки хашми худо[5] оварад костӣ.[6]

Чу эмин шавӣ, дил зи ғам боз каш,
Мазан бар дилат-бар зи тимор таш.

Гарат ҳаст ҷоме, ман зард хоҳ,
Ба дил хуррамиро мадон аз гуноҳ.

Нишоту тараб ҷӯю мастӣ макун,
Газофа мапиндор мағзи сухун.

В-агар дар дилат ҳеҷ меҳри Алист,
Туро рӯзи маҳшар ба хоҳиш валист.[7]

---

1 ИЛ — Кундшопур. 2 Л — чӣ. 3 И — созу чандин баҳона. 4 И — Гули заҳр хира ба гетӣ мапӯй; Л — ба сабзӣ мапӯй. 5 И — худой.
6 ТПЗ — Чунин гуфт диновари тозиён,
Ки хашми падар ҷонат орад зиён.
Падар, к-аз писар ҳеҷ нохушнад аст,
Бидон, к-он писар тухму бори бад аст.
Маёзор ҳаргиз равони падар,
Агарчанд аз ӯ ранҷат ояд ба сар.
7 Л — пеши эзид ба хоҳишгарист;
ТПЗ — Ҳаворо мадеҳ чирагӣ бар хирад,
Чунон кун ту ҳар кор, к-андархурад.
Ба дониш ҳамеша нигаҳ дор дин,
Ки бар ҷонат аз дин бувад офарин.
Ба мину бад-ӯ раста гардему бас,
Дари растагорӣ ҷуз ӯ нест кас.
Агар дар дилат з-ӯ бувад ҳеҷ зеғ,
Бидон, к-ӯ бихишт аз ту дорад дареғ.

Дили шаҳриёри ҷаҳон шод бод,
Ҳама гуфтаи ман варо ёд бод.

Ҷаҳондор Маҳмуд ҷӯёи ҳамд,
К-аз ӯ дар ҳама дил бувад ҷои ҳамд.

Сари тоҷи ӯ шуд сутуни сипеҳр,
Ҳамеша зи фарраш фурузанда меҳр.[1]

ХОБ ДИДАНИ НӮШИНРАВОН ВА БА ДАРГОҲ ОМАДАНИ БУЗАРҶМЕҲР

Кунун дар суханҳои Бузарҷмеҳр
Яке тозатар баркушоем чеҳр.[2]

Нигар, хобро беҳуда нашмарӣ,
Яке баҳра донаш зи пайғамбарӣ.

Ба вижжа, ки шоҳи ҷаҳон бинадаш,
Равони дурахшанда бугзинадаш.

Ситора занад рой бо чархи[3] моҳ,
Суханҳо пароканда гардад ба роҳ.

Равонҳои равшан бубинад ба хоб,
Ҳама буданиҳо чу оташ дар об.

Шабе хуфта буд шоҳ Нушинравон,[4]
Хирадпиру бедору[5] давлатҷавон.

Чунон дид дар хоб, к-аз пеши тахт
Бирустӣ яке хусравонӣ дарахт.

Шаҳаншоҳро дил биёростӣ,
Маю руду ромишгарон хостӣ.

---

[1] Л — б. 975—977 нест;
ТП — Ҳамон чун шунид ин суханҳои ман,
Ба некӣ маро бод аз у нози тан.
[2] И — б. 974—978 нест. [3] ИЛ — чарху. [4] И — Нӯширвон. [5] И — бинову.

Або вай бар он гоҳи орому[1] ноз,
Нишастӣ яке тездандон гуроз.

Нишастиву майхурдан орастӣ,
Май аз ҷоми Нушинравон[2] хостӣ.

Чу хуршед барзад сар аз бурҷи гов,
Зи ҳар сӯ баромад хуруши чаков.[3]

Нишаст аз бари тахт хусрав[4] дижам,
Аз он хоб гашта дилаш пур зи ғам.

Гузорандаи хобро хонданд,
Радонро бари гоҳ биншонданд.

Бигуфт он куҷо дид дар хоб шоҳ,
Бад-он мубадони намоянда роҳ.

Гузорандаи хоб посух надод,
Қ-аз он[5] достонаш набуд эч ёд.

Ба нодонӣ он кас, ки ҳасту[6] шавад,
Зи воми[7] накӯҳиш ба як сӯ шавад.

Зи донанда чун шоҳ посух наёфт,
Пурандеша[8] дил сӯи чора шитофт.

Фиристод бар ҳар суе мубаде,
Ҷаҳонҷӯю бедордил бихраде.

Яке бадра бо ҳар яке бор кард,
Ба баргаштан уммеди бисьёр кард,

Ба ҳар бадрае-дар[9] дирам даҳ ҳазор,
Бад-он то кунанд аз ҷаҳон хостор.

---

1 И — Бар он тахт бо ӯ ба шодиву. 2 И — Нуширвон.
3 Л — Чу хуршеди рахшанда бинмуд рӯй,
Ҷаҳон гашт яксар пур аз гуфтугӯй.
4 ИЛ — Қисро. 5 Л — ин. 6 Л — хашну. 7 И — доми. Л — Забони.
8 И — Барандеша; Л — Ба андеша. 9 И — як бидод аз.

Гузорандаи хоб доно касе,
Ба ҳар донише роҳ ҷуста[1] басе.

Ки бугзорад ӯ[2] хоби шоҳи ҷаҳон,
Нуҳуфта барорад зи[3] банди ниҳон.

Яке бадра оганда ӯро диҳанд,
Сипосе зи[4] шоҳи ҷаҳон барниҳанд.

Ба ҳар сӯ бишуд, мӯбаде[5] кордон,
Саворе ҳушивору[6] бисьёрдон.

Яке аз радон номаш Озодсарв,
Зи даргоҳи Кисро биёмад ба Марв.

Баромад[7] ҳаме гирди Марву биҷуст,
Яке мӯбаде дид бо Занду Уст.

Ҳаме[8] кӯдаконро биёмӯхт Занд,
Ба тундиву хашму ба[9] бонги баланд.

Яке кудаке меҳтар андар бараш,[10]
Пижӯҳандаи Занду Усто[11] сараш.

Ҳаме хондандиш Бузарҷмеҳр,
Ниҳода бар он дафтар аз меҳр[12] чеҳр.[13]

Инонро бупечид мӯбад зи роҳ,
Биёмад, бипурсид аз он хоби шоҳ.

Нависанда[14] гуфт: «Ин на кори ман аст,
Зи[15] ҳар донише Занд ёри ман аст.

---

[1] И — ҷустӣ. [2] И — он. [3] И — надорад, бубинад. [4] ИЛ — ба. [5] И — суй шуд муъбади. [6] И — хушивори. [7] Л — Биёмад. [8] И — Ҳама. [9] И — Ба хашмеву тундиву. [10] И — кӯдаки меҳтаре бар дараш. [11] Л — Пижуҳанда бар Занду Вусто. [12] И — Бад-он дафтар аз меҳр биниҳод.
[13] ТПМ — Ба дониш беҳ аз бачагон омад ӯ,
Зи тухми пижӯхандагон омад ӯ.
[14] И — Набисанда. [15] И — Ба.

Биёмузам ин кӯдаконро ҳаме,
Бурун з-ин наёрам задан худ даме».[1]

Зи мӯбад чу бишнид Бузарҷмеҳр,
Бар ӯ дод гӯшу барафрохт чеҳр.

Ба устод гуфт: «Ин шикори ман аст,
Гузоридани хоб кори ман аст».

Яке бонг барзад бар у марди Уст,
Ки ту дафтари хеш кардӣ дуруст?

Гарон хобҳо чун гузориш кунӣ,
Шикамгурусна чун гувориш кунӣ?![2]

Фиристода гуфт: «Эй хирадманд мард,
Магар донад ӯ, гирди хорӣ магард.[3]

Магар бахти ин кӯдак афрӯхтаст,
Зи ту не, ки аз давлат омӯхтаст.

Ғамӣ[4] шуд зи Бузарҷмеҳр устод,
«Бигӯ он чӣ дорӣ,[5] бад-ӯ гуфт,— ёд».

«Нагӯям ман ин гуфт ҷуз пеши шоҳ,
Бад-он гаҳ, ки биншонадам пеши гоҳ»,

Бидодаш фиристода аспу дирам,
Дигар ҳар чи боисташ[6] аз бешу кам.

Бирафтанд ҳар ду баробар зи Марв,
Хиромон чу дар зери гулбун[7] тазарв.

---

[1] ИЛ — б. 1009 нест. [2] И — б. 1011—1013 нест; Л — б. 1013 нест; ТПЗИ — Ки бо бод гардан барафрохтӣ,
Гузоридани хобро сохтӣ.
[3] ТП — Чӣ донӣ ту аз гардиши рӯзгор,
Ки аз мард ҷома наёяд ба кор.
[4] И — Ғамин. [5] И — Бикун хар чи донӣ. [6] И — Ҳар он ч-аш бибоист. [7] И — зери гул андар.

Чунон ҳам гурозону гуён зи шоҳ,
Зи фармону аз фарру аз тоҷу гоҳ.

Расиданд ҷое куҷо об буд,
Чу ҳангомаи[1] хурдану хоб буд,

Ба зери дарахте фуруд омаданд,
Чу чизе бихӯрданд, дам барзаданд.

Бихуфт андар он соя Бузарҷмеҳр,
Яке чодар андар кашида ба чеҳр.

Ҳанӯз он гаронмоя бедор буд,
Ки бо ӯ[2] ба роҳ андарун ёр буд.[3]

Нигаҳ кард пешаш яке мор дид,
Ки он чодар аз хуфта андар кашид.[4]

Зи сар то ба пояш бибӯид сахт,
Шуд аз пеши ӯ суи барги дарахт.

Чу мори сияҳ бар сари дор шуд,
Сари кӯдак аз хоб бедор шуд.

Чу он аждаҳо шӯриши ӯ бидид,[5]
Бар он шохи борик шуд нопадид.

Фиристода андар шигифтӣ бимонд,
Фаровон бар ӯ номи яздон бихонд.

Ба дил гуфт, к-ин кӯдаки ҳушманд
Ба ҷое расад дар бузургӣ[6] баланд.

---

[1] И — Ҳам аз комаи. [2] Л — вай.
[3] ТПМ — Аз андешаи дил наёмад-ш хоб,
Аз он кудаки донишӣ дил ба тоб.
[4] И — чодари хуфта пурбор дид. [5] И — шунид. [6] ИЛ — баландӣ.

ГУЗОРИДАНИ БУЗАРҶМЕҲР ХОБИ КИСРОРО

В-аз он беша пуён ба роҳ омаданд,
Хиромон ба наздики шоҳ омаданд.

Фиристода аз пеши кӯдак бирафт,
Бари тахт[1] Қисро хиромид тафт.

Бад-ӯ гуфт, к-эй шоҳ Нӯшинравон,
Туӣ хуфта, бедор бахти[2] ҷавон.

Бирафтам зи даргоҳи шоҳӣ ба Марв,
Бигаштам чу андар гулистон тазарв.

Зи фарҳангиён кудаке ёфтам,
Биёвардаму тез биштофтам.

Бигуфт он сухан, к-аз лаби вай шунид,
Зи мори сияҳ он шигифтӣ ки дид.

Ҷаҳондор[3] Қисро варо пеш хонд,
В-аз он хоб чанде суханҳо биронд.

Чу бишнид кудак зи Нӯшинравон,
Сараш пурсухан гашту гӯё забон.[4]

Чунин дод посух, ки дар хони ту
Миёни бутони шабистони ту,

Яке марди барност, ки[5] хештан,
Ба ороиши ҷома кардаст зан.

Зи бегона пардахт кун ҷойгоҳ,
Бад-ин рои мо то наёбанд роҳ.

Бифармой то пеши ту бугзаранд,
Паи хештан бар замин бишмаранд.[6]

---

[1] И — Ба наздики. [2] И — Ки бодот ҳамвора давлат. [3] И — Сипаҳдор. [4] Л — б. 1038 нест. [5] Л — к-аз. [6] И — биспаранд.

Бипурсем аз он носазои далер,
Ки чун андаромад ба болини шер.[1]

Зи бегона айвон-ш пардахт кард,
Дари кохи шоҳаншаҳӣ сахт кард.

Занони шабистони он шаҳриёр,
Бирафтанд пурбӯю рангу нигор.

Суманбӯй хубони бо нозу шарм
Ҳама пеши Қисро бирафтанд нарм.[2]

Надиданд аз ин сон касе дар миён,
Барошуфт Қисро чу шери жиён.

Гузоранда гуфт: «Ин на андар х(в)ар аст,
Ғуломе миёни занон андар аст.[3]

Бараҳна дигар бора бугзорашон,
Ба жарфӣ нигаҳ дор бозорашон».

Бифармуд пас ходимонро, ки зуд
Бутонро саросар биёрад чу дуд.[4]

Чунин гуфт: «Рафтан ба афзун кунед,
Рух аз чодари шарм берун кунед.[5]

Дигар бора бар пеш бигзоштанд,
Гузорандаро чира[6] пиндоштанд.

Ғуломе падид омад андар миён,
Ба болой сарву ба чеҳри[7] каён.

---

[1] ТПЗ — Ниҳони ту бо кирдгори чаҳон
Бувад рост, то хуб дидӣ ниҳон,
[2] И — б. 1044—1046; Л — гарм.
[3] ТПМ — Агар хобат, эй шоҳ, дидӣ дуруст,
Набояд гузориш зи ҳар гуна чуст.
[4] И — б. 1050 нест. [5] Л — б. 1050, 1051 нест. [6] ИЛ — Ҳаме хобро жира. [7] Л — зи тухми.

Танаш ларз-ларзон ба кирдори бед,
Дил аз ҷони ширин шуда[1] ноумед.

Қанизак бад-он ҳуҷра ҳафтод буд,
Ки ҳар як ба тан сарви озод буд.

Яке духтари меҳтари Чоҳ буд,
Ба болой сарву ба рух оҳ буд.

Ғуломи[2] суманпайкару[3] мушкбӯй.
Ба хони падар меҳрубон шуд[4] бад-уй.[5]

Ба сони яке банда бар пеши ӯ,
Ба ҳар ҷо, ки рафтӣ, буди хеши ӯ.[6]

Бипурсид аз ӯ шоҳ к-«ин мард кист,
Қасе, к-ӯ чунин банда парвард, кист?

Чунин пургазанде[7] далеру ҷавон,
Миёни шабистони Нӯшинравон.[8]

Чунин гуфт зан, к-«ӯ зи ман кеҳтар аст,
Ҷавон асту бо ман зи ҳаммодар аст.

Падармон ҷудо модари мо якест,
Аз ӯ бар тани ман зи бад роҳ нест.[9]

Чунин[10] ҷома пушид, к-аз шарми шоҳ,
Наёрист кардан ба рӯяш нигоҳ.

Баҳона чунин кард он моҳрӯй,
Зи биму ниҳеби шаҳи меҳрҷӯй.

---

[1] И — шудаш. [2] И — Ғуломе. [3] Л — суманпайкари. [4] ИЛ — буд. [5] И — Пас аз б. 1057 ин б. омада:

Қанизак варо бо худ оварда буд,
Чунин чарбдастӣ бароварда буд.

[6] ИЛ — б. 1058 нест. [7] Л — баргузидӣ. [8] И — б. 1060 нест. [9] ИЛ — б. 1062 нест. [10] И — Ҳамин.

Бидонист, к-он гуфтани уст каж,
Дилаш з-оташи ғам баровард фаж.[1]

Буру[2] пур зи чин кард Нӯширавон,[3]
Шигифт омадаш кори ҳар ду ҷавон,

Барошуфт аз он пас ба дижхим гуфт,
Қи «ин ҳар дуро хок бояд нуҳуфт».

Кушанда бибурд он ҷавонро давон,
Паси пардаи шоҳ Нӯшинравон.

Баровехтшон дар шабистони шоҳ,
Бад-он то дигар кас наҷуяд гуноҳ.[4]

Гузорандаи хобро бадра дод,
Зи аспу зи пушиш дилаш кард шод.[5]

Фурӯ монд аз он дониши ӯ шигифт,
Зи гуфтораш андешаҳо[6] баргирифт.

Набиштанд номаш ба девони шоҳ,
Бари мӯбадони намоянда роҳ.

Фурӯзанда шуд кори Бузарҷмеҳр.
Бад ӯ чеҳр бинмуд гардон сипеҳр.

Ҳама рӯз рӯзаш фузун буд бахт,
Бад-ӯ шодмон буд дили шоҳ сахт.

Дили шоҳ Кисро пур аз дод буд,
Ба дониш дилу мағзаш обод буд.

---

[1] ТПЗИЛ — Бад-ӯ шоҳ гуфт: «Эй саги хоксор!
Биёлуда аз ту нажоду табор,
Бародар, ки аз ман напӯшид рӯй,
Зи шарми ту буд, ин баҳона маҷӯй!

[2] И — Ба рӯ. [3] И — гашт Нуширвон. [4] Л — Нагунсору пурхуну тан пургуноҳ; И — Нагунсор пурхуну дил пургуноҳ. [5] ИЛ — пушидани баҳра дод. [6] Л — андозаҳо.

11 — 6229

Ба даргоҳ-дар мубадон доштӣ,
Зи ҳар донише бихрадон доштӣ,

Ҳамеша сухангӯй ҳафтод мард,
Ба даргоҳ будӣ ба хобу ба ж(в) ард.

Ҳар он гаҳ, ки пардахт гашти зи кор,
Зи доду диҳиш в-аз маю корзор,

Зи ҳар мубаде нав сухан хостӣ
Дили худ[1] ба дониш биёростӣ.

Бад-он гоҳ[2] нав буд Бузарҷмеҳр,
Сарояндаву зираку хубчеҳр.

Чунон буд,[3] к-аз он номвар мубадон,
Ситорашиносону ҳам бихрадон,

Ҳаме дониш омӯхту андар гузашт,[4]
Бар он файласуфон сарафроз гашт.

Ба рози ситора чу ӯ кас набуд,
Зи роҳи пизишкӣ зи кас пас набуд.

Ба тадбиру оройишу рои нек,
Аз ӯ буд гуфтор ҳар ҷой нек.[5]

БАЗМИ НУШИНРАВОН БО МУБАДОН ВА ПАНД ГУФТАНИ БУЗАРҶМЕҲР

Чунон буд, ки як рӯз бинҳод хон,
Бифармуд, к-ин мӯбадонро бихон,

Ки бошанд донову донишпазир,
Сарояндаву боҳушу ёдгир.

Бирафтанд бедордил мӯбадон,
Зи ҳар донише роҳ ҷуста радон.

---

[1] ИЛ — дилашро [2] Л — гаҳ, ки. [3] ИЛ — шуд. [4] Л — Ба дониш бар эшон ҳама баргузашт. [5] Л — б. 1083. 1084 нест.

Чу нон хӯрда шуд, ҷоми май хостанд,
Ба май ҷони равшан биёростанд.[1]

Ба донандагон шоҳи бедор гуфт,
Ки «дониш кушода кунед аз нуҳуфт.

Ҳар он кас, ки дорад ба дил донише,
Бигуяд маро з-ӯ бувад ромише.

Аз эшон ҳар он кас, ки доно буданд,
Ба гуфтан далеру тавоно буданд,»

Забон баркушоданд бар шаҳриёр,
Чу ӯ буд донандаро хостор.

Чу Бузарҷмеҳр он суханҳо шунид,
Ба дониш нигаҳ кардани шоҳ дид,

Яке офарин карду бар пой хост,
Чунин гуфт, к-«эй довари доду[2] рост,

Замин бандаи тахти оҷи[3] ту бод,
Фалак равшан аз фарри тоҷи[4] ту бод!

Гар эдун, ки фармон диҳи[5] бандаро,
Ки букшояд аз банд гӯяндаро,

Бигӯям, агарчанд бемоям,
Ба дониш-бар аз камтарин[6] поягам.

Накуҳиш набошад, ки доно забон
Кушода кунад пеши Нушинравон».

Нигаҳ кард, Кисро ба донанда гуфт,
Ки «дониш чаро монад[7] андар нуҳуфт»?

---

[1] И — б. 1083—1088 нест;
ТПЗ — На чандон, ки ёбад накӯҳиш хирад,
Бале, андмоя, ки ҷон парварад.
[2] Л — дод. [3] Л — очтахти. [4] Л — фарру бахти. [5] Л — диҳад. [6] Л — ин кеҳтарӣ. [7] ИЛ — бояд.

Ҷавон[1] бар забон подшоҳи намуд,
Зи гуфтори ӯ равшаной фузуд.

Аз он хуб гуфтору он пандҳо,
Шуд он мубадонро ба дил бандҳо.

Нахустин чу аз банд букшод лаб,
Ба яздон сутудан ҳунар дод лаб.[2]

Дигар гуфт: «Равшанравон он касе,
Ки кутоҳ гӯяд ба маънӣ басе.

Қасеро,[3] ки мағзаш бувад бошитоб,
Фаровонсухан бошаду дерьёб.

Чу гуфтори беҳуда бисьёр гашт,
Сухангӯй дар мардумон[4] хор гашт.

Ҳунар ҷуву тимори беши мах(в)ар,
Ки гетӣ сипанҷ асту мо бар гузар.

Агар рузи мо пойдор омадӣ,
Ҷаҳонро басе хостор омадӣ.

Ба гетӣ беҳ аз мардумӣ кор нест,
Бад-ин бо ту дониш ба пайкор нест.

Ҳама равшанӣ[5] мардум аз ростист,
Зи торику каҗжӣ бибояд гирист.[6]

Дили ҳар касе бандаи орзуст,
В-аз ӯ ҳар касе бо дигаргуна хӯст.

Ба хӯ ҳар касе дар ҷаҳон дигар аст,
Туро бо вай омезиш андар х(в)ар аст.

---

[1] Л — Чу у. [2] ИЛ — б. 1101, 1102 нест. [3] И — ҳар он кас. [4] ИЛ — мардумӣ. [5] И — Ҳаме дусти.
[6] ТП — Сари ростӣ дониши эзадист,
Чу донистияш з-у натарсӣ, бадист.

Ҳар он кас, ки дар кор пешӣ кунад,
Бикӯшад, ки[1] оҳанги бешӣ кунад,

Хирадманду донову хуррамниҳон,
Танаш з-ин ҷаҳон асту дил з-он ҷаҳон

Ба ноёфт ранҷа макун хештан,
Ки тимори ҷон бошаду ранҷи тан.

Зи нерӯ бувад мардро[2]ростӣ,
Зи сустӣ дуруғ ояду костӣ.

Зи дониш чу ҷони туро моя нест,
Беҳ аз хомушӣ ҳеҷ пероя нест.

Чу бар дониши хеш меҳр оварӣ,
Хирадро зи ту бугсилад доварӣ.

Тавонгар бувад ҳар киро оз нест,
Хунук он касе, к-озаш анбоз нест.

Мадоро хирадро бародар бувад,
Хирад бар сари ҷон чу афсар бувад.

Чу доно туро душмани ҷон бувад,
Беҳ аз дӯстмарде, ки нодон бувад.

Тавонгар шуд он кас, ки хурсанд шуд,
Аз ӯ озу тимор дар банд шуд.

Ба омухтан чун фурутан шавӣ,
Суханро зи донандагон бишнавӣ.

Ба гуфтор агар хира шуд рои мард,
Нагардад касе чира дар коркард.

Ҳар он кас, ки дониш фаромуш кунад,
Забонро зи гуфтор хомуш кунад.

---

[1] Л — Ҳама рою. [2] И — неруи мардум бувад.

Чу дорӣ ба даст андарун хоста,
Зару симу аспони ороста.

Хазина чунон кун, ки бояд-т кард,
Набояд фишонду набояд фишард.[1]

Хирадманд, к-аз душманон дур гашт,
Тани душман ӯро чу муздур гашт.[2]

Чу дод аз тани хештан дод мард,
Чунон дон, ки пирӯз шуд дар набард

Магӯ он сухан, к-андар ӯ суд нест,
К-аз он оташат баҳра ҷуз дуд нест.

Маяндеш аз он, к-он нашояд будан,
Ки натвонӣ оҳан ба об ожадан.[3]

Фурӯтан бувад шаҳ[4] ки доно бувад,
Ба дониш бузургу тавоно бувад.

Ҳар он кас, ки ӯ кардаи кирдигор,
Бидонад, гузашт аз бади рӯзгор.

Парастидани довар афзун кунад,
Зи дил ковиши дев берун кунад.

Бипарҳезад аз ҳар чи нокарданист,
Наёзорад онро, ки нозурданист.[5]

Ба яздон гироем ба фарҷоми кор,
Ки рӯзидеҳ ӯясту парвардигор.»

Аз он хубгуфтори Бузарҷмеҳр,
Ҳакимон ҳама тоза карданд[6] чеҳр.

---

[1] И — б. 1125, 1126 нест.
[2] ТПЗ — Миёна гузини, бимонӣ ба ҷой,
Набошад ҷуз аз некият раҳнамой.
[3] ИЛ — озодан. [4] И — шоҳ. [5] Л — б. 1133, 1134 нест. [6] И — баркушоданд.

Аз у анҷуман монда андар шигифт,
Ки марди ҷавон он бузургӣ гирифт.

Ҷаҳондор Кисро дар у хира монд,
Сарафроз рӯзидеҳонро бихонд.

Бифармуд то номи ӯ сар кунанд,
Бад-он гаҳ, ки оғози дафтар кунанд.

Миёни меҳон бахти Бузарҷмеҳр
Чу хуршеди тобанда шуд бар сипеҳр.

Зи пеши шаҳаншоҳ бархостанд,
Бар ӯ офарини нав оростанд.

Ба пурсиш гирифтанд аз ӯ он чи гуфт,
Ки мағзу дилаш бо хирад буд ҷуфт.[1]

Забон боз букшод марди ҷавон,
Ки покизадил буду равшанравон.[2]

Чунин гуфт, к-«аз хусрави додгар,
Напечид бояд ба андеша сар,

Ки ӯ чун шубон асту мо гӯспанд,
В-агар мо замин, ӯ сипеҳри баланд.

Нашояд гузаштан зи паймони ӯй,
Напечидан аз роҳу[3] фармони ӯй.

Ба шодиш бояд, ки бошем шод,
Чу доди замона бихоҳем дод.[4]

Ҳунарҳош густурдан андар ҷаҳон,
Ҳама рози ӯ доштан дар ниҳон.

---

[1] Л — б. 1141, 1142 нест;
ТПЗИ — Дигар бора мӯбад ба пурсиш гирифт,
Ҳама бихрадон монда андар шигифт.

[2] Л — покизаҷон. [3] Л — рою. [4] И — б. 1146—1147 нест.

Машав бо гиромиш кардан далер,
Қ-аз оташ битарсад дили наррашер.

Агар кӯҳ фармон-ш гирад сабук,
Дилаш хира хонему[1] мағзаш тунук.

Ҳама бад зи шоҳ асту некӣ зи шоҳ,
Қ-аз ӯ банду чоҳ асту з-ӯ тоҷу гоҳ.[2]

Сари тоҷвар зери фармон бувад,
Хирадманд аз ӯ шоду хандон бувад.

Аз оҳарман аст он ки з-ӯ шод нест,
Дилу мағзаш аз дониш обод нест».

Шуниданд гуфтори марди ҷавон,
Фузун гашт фартутро з-ӯ равон.

Пароканда гаштанд аз он[3] анҷуман,
Пур аз офарин з-ӯ забону даҳан.

БАЗМИ ДУВВУМИ ШОҲ НӮШИНРАВОН БО БУЗАРҶМЕҲР ВА МӮБАДОН

Дигар ҳафта равшан дили шаҳриёр,
Ҳаме буд донандаро хостор.

Дил аз кори[4] гетӣ ба як сӯ кашид,
Куҷо хост гуфтори доно шунид.

Қасе, к-ӯ сазовортар гоҳ буд,
Ба донандагӣ дархури шоҳ буд,

Бирафтанд донандагони сухан,
Ҷавону ҷаҳондида марди куҳан.

---

[1] И — донему.

[2] ТПЗ — Зи меҳраш ҷаҳонро бувад арҷу фарр,
Зи хашмаш биҷӯшад ба тан-дар ҷигар.

[3] И — з-он; Л — гашт он бузург. [4] Л — Дили шоҳи.

Сарафроз Бузарҷмеҳри ҷавон,
Бишуд бо ҳакимони равшанравон.[1]

Ҳакнмони донандаву ҳушманд,
Расиданд[2] наздики тахти баланд,

Ниҳоданд сар[3] сӯи Бузарҷмеҳр,
Ки Кисро ҳаме з-ӯ барафрӯхт чеҳр.

Аз эшон яке буд фарзонатар,
Бипурсид аз ӯ аз қазову қадар.

Ки фарҷому анҷоми[4] чунин сухун,
Чи гунаст в-ин бар чи ояд ба[5] бун?

Чунин дод посух, ки «ҷуянда мард
Ҷавону шабу рӯз бо коркард.

Бувад роҳи рӯзӣ бар ӯ тору танг,
Ба ҷуй андарун оби ӯ бодранг.

Яке беҳунар хуфта бар тахти бахт,
Ҳаме гул фишонад бар ӯ-бар дарахт.

Ҷаҳондори донову парвардигор,
Чунин офарид ахтари рӯзгор».

Чунин аст расми қазову қадар,
Зи бахшиш наёбӣ ба кӯшиш гузар.

Дигар гуфт: «Он кас, ки рӯзипур аст,
Қадомасту бешӣ киро дар х(в)ар аст?»

Чунин гуфт, к-«он кас, ки кушандатар,
Ба некиву кирдораш ояд ба бар».

Дигар гуфт, к-«аз мо чӣ некӯтар аст,
Зи гетӣ киро некӯӣ дар х(в)ар аст?» —[6]

---

[1] Л — б. 1159, 1160 нест. [2] И — Нишастанд. [3] ИЛ — рух. [4] Л — анҷому фарҷоми. [5] Л — в-инро кӣ афканд. [6] Л — б. 1170—1171 нест.

Чунин дод посух, ки «оҳистагӣ,
Каримиву родиву шоистагӣ.

Фурӯтан кунад гардани хеш паст,
Бубахшад, на аз баҳри подош даст.

Бикӯшад ба кӯшиш биҷӯяд ҷаҳон,
Хиромад ба ҳангом бо ҳамраҳон».

Дигар гуфт, к-«андар хирадманд мард,
Ҳунар чист ҳангоми нангу набард?»

Чунин гуфт: «он кас, ки оҳуи хеш
Бубинад, бигардонад оину кеш».

Бипурсид дигар, ки «дар зистан —
Чӣ созӣ,[1] ки камтар бувад ранҷи тан»?

Чунин дод посух, ки «гар бохирад
Дилаш бурдбор аст, ромиш барад.

Ба доду ситад-дар кунад ростӣ,
Бубандад дари кажживу костӣ.

Бубахшад гунаҳ чун бувад комгор,
Набошад сараш тезу[2] нобурдбор».[3]

Бипурсид дигар, ки «бар анҷуман,
Нигаҳбон кадом аст бар хештан»[4]

Чунин гуфт, к-«он, к-аз паси орзӯ
Нарафт аз кариму аз некхӯ.

Дигар, к-ӯ ба сустӣ нашуд пешкор,
Чу дид аз фузунӣ бади рӯзгор».

Дигар гуфт, к-«аз бахшишу некхӯӣ
Кадомаст некӯтар аз ҳар ду сӯй?

---

[1] И — донӣ. [2] И — тунду. [3] Л — тира бо рузгор. [4] И — б. 1182 нест.

Куҷо аз ду гетиш бор оварад,
Ба соле ду бораш баҳор оварад»?

Чунин гуфт, к-«он кас, ки нохоста,
Ба бахшиш кунад ҷон[1] ороста.

В-агар бар ситонанда дорад сипос
Зи бахшанда бозоргонӣ шинос».

Дигар гуфт: «Бар мард пироя чист,
В-аз ин некӯиҳо гаронмоя чист?»

Чунин дод посух, ки «бахшанда мард,
Ки ӯ некӯӣ бо сазовор кард,

Биболад ба кирдори сарви баланд,
Ба полиз ҳаргиз нагардад нажанд.

Агар носазоро нишонад ба мушк,
Набуяд, наруяд гул аз хори хушк».

Дигар гуфт, к-«андар сарои сипанҷ
Набошад хирадманд бедарду ранҷ.

Чӣ созем, то номи нек оварем,
В-аз оғоз фарҷоми нек оварем»?

Бад-ӯ гуфт: «Шав,[2] дур бош аз гуноҳ,
Ҷаҳонро ҳама чун тани хеш хоҳ.

Ҳар он чиз, к-онат набошад писанд,
Тани хешу душман бад-он дармабанд».

Дигар гуфт: «Кушиш ба андозу беш
Чӣ гуӣ, к-аз он ду кадомаст пеш?»

Чунин дод посух, ки «андар хирад
Ҷуз андеша чизе на андар х(в)арад.

[1] ИЛ — ҷонаш. [2] ИЛ — рав.

Чу хохи ки ранҷе ба бор оядат,
Бикӯшӣ чу дар пеш[1] кор оядат».

«Сазои ситоиш дигар гуфт,— кист,
Агар барнакуҳида бояд гирист?»

Чунин гуфт, к-«он, ки[2] ба яздони пок
Фузун дорад уммеду ҳам тарсу бок.»

Дигар гуфт, к-«эй марди равшанхирад,
Ки сар-т аз бари чарх мебигзарад,[3]

Кадомаст хуштар варо рӯзгор,
Аз ин баршуда чархи нопойдор?»

Сухангӯй посух чунин дод[4] боз,
Ки «ҳар кас, ки гашт[5] эмину[6] бениёз,

Замона ба хубӣ варо дод дод,
Сазад гар нагирад ҷуз аз дод ёд».

Бипурсид дигар, ки «дониш кадом
Ба гетӣ, ки бошем аз ӯ[7] шодком?»

Чунин гуфт, к-«он, к-ӯ бувад бурдбор,
Ба наздики ӯ марди бешарм хор.

Дигар он, ки мағзаш биҷӯшад зи хашм,
Бихобад ба хашм аз гунаҳгор чашм».

Дигар гуфт, к-«он чист, эй ҳушманд,
Ки ояд хирадмандро з-ӯ[8] писанд?»

Чунин гуфт, к-«он, к-ӯ хирад парварад,
Надорад ғами он, ки з-ӯ бугзарад.

---

[1] Л — Зи кушиш ба хубӣ ба. [2] ИЛ — к-ӯ. [3] Л — Ҷуз андеша чизе на андархӯрад. [4] И — Чунин дод посух сухангӯй. [5] И — ҳаст. [6] Л — эмин шуду. [7] Л — он. [8] И — он.

В-агар арҷманде супорад ба хок,
Бубандад дил андар ғаму дарду бок.

Дигар,[1] к-ӯ зи нобуданиҳо умед
Чунон бугсилад ҳамчу аз бод бед»[2]

Дигар гуфт: «Бад чист бар подшо,
Қ-аз ӯ тира гардад дили порсо?»

Чунин дод посух, ки «бар шаҳриёр,
Хирадманд гуяд, ки оҳу чаҳор:

Яке он, ки тарсад зи душман ба ҷанг,
Ва дигар, ки дорад дили бахш танг.

Се дигар, ки рои хирадмандмард,
Ба як сӯ ниҳад рӯзи нангу набард.

Чаҳорум, ки дорад[3] сараш пуршитоб,
Наҷӯяд ба кор андар орому хоб».

Бипурсид дигар, ки «беайб кист,
Накӯҳидан озодагонро ба чист?»

Чунин гуфт, к-«инро бигӯем рост,
Куҷо з-ӯ хирад бар сухан-бар гувост.

Гаронмоягонро фусуну дуруғ,
Ба кижживу[4] бедор ҷустан фуруғ,

Маниш бастану ком бар подшо,
Ба беҳуда хастан дили порсо.[5]

Нишона[6] бувад мард, кундовари,
Накуҳиш куну[7] сар пур аз довари».

---

[1] Л — Ҳар он.
[2] ТП — Ҳамеша бувад шоду хуррам равон,
Беандуҳ бошад зи гашти замон.
[3] ИЛ — бошад. [4] Л — кину ба. [5] Л — б. 1221 нест. [6] ИЛ — миёна.
[7] ИЛ — к-аз ӯ.

Дигар гуфт, к-«он, к-у начуяд газанд,
Зи хӯҳо кадомаш бувад судманд?»

Чунин гуфт, к-«он, к-у бувад ростгӯй
Бар ӯ рост бошад ҳама рои ӯй.[1]

Забон рондану дида беоби шарм,
Гузидан хуруш андар овои нарм.

Хирадманд беҳ к-ӯ надорад раво,
Хирад дур кардан зи баҳри ҳаво».

Бипурсид дигар яке ҳушманд,
Ки «андар чаҳон чист, к-ӯ бегазанд[2]

Биёзад ба тадбиру чон парварад,
В-аз ӯ хешу пайванди у бар х(в)арад?»[3]

Чунин дод посух, ки «кор аз нахуст[4]
Ба наздики яздон бибояд-ш чуст.[5]

Қ-аз уят сипосу бад-уят паноҳ,
Худованди рӯзу шабу хуру моҳ.

Дили хешро ошкору ниҳон
Супурдан ба фармони шоҳи чаҳон.

Тани хешро парваридан ба ноз.
Бар ӯ сахт бастан дари ранчу оз.[6]

Нигаҳ доштан мардуми хешро,
Барафзудани туша дарвешро.

Супурдан ба фарҳанг фарзанди хурд,
Ки гети ба нодон набояд супурд.

Чу фармонпазиранда бошад писар,
Навозанда бояд, ки бошад падар».

---

[1] И — б. 1223, 1224 нест; Л — б. 1224 нест. [2] И — он судманд. [3] И — б. 1238 нест. [4] И — варо марди дод. [5] И — Ки он бегазанд асту пирӯзу шод. [6] И — 1232 нест.

Бипурсид дигар «Зи[1] фарзанди рост,
Ба назди падар-ҷойгоҳаш куҷост?»

Чунин дод посух, ки «назди падар,
Гиромӣ чу ҷонаст фаррухписар.

Пас аз марг номаш бидорад[2] ба ҷой,
Азеро писар хонадаш раҳнамой».

Бипурсид дигар, ки «аз хоста,
Чӣ донӣ, ки дорад дил ороста?»

Чунин дод посух, ки «мардум ба чиз
Гиромист, бечиз хор аст низ.[3]

Нахуст он ки ёбӣ бад-у орзу,
Зи ҳастиш пайдо шавад некхӯ.

Ва дигар чу ёбӣ, наёрӣ ба кор,
Ҳамон сангу он гавҳари шоҳвор».

Дигар гуфт: «Бо тоҷу номи баланд,
Киро хонӣ аз хусравон судманд?».[4]

Чунин дод посух, ки «он шаҳриёр,
Ки эмин аз ӯ[5] марди парҳезгор.

Зи овози ӯ бад ҳаросон шавад,
Замин зери тахташ таносон шавад».

Дигар гуфт: «Мардум тавонгар ба чист,
Ба гетӣ пур аз ранҷу дарвеш кист?»

Чунин гуфт, к-«он кас, ки ҳасташ писанд,
Ба бахши худованди чархи баланд,[6]

---

1 ИЛ — ки. 2 ИЛ — бимонад.
3 ТПЗ — Дар ӯ чанд чиз аст баста дуруст,
Нигар, то надорӣ сухан хору суст.
4 И — донӣ аз хусравон арҷманд? 5 ИЛ — бувад. 6 И — Пас аз б.
1247 б. зерин омада:
Дигар он ки давлат варо ёр нест,
Варо дар ҷаҳон ҳеҷ бозор нест.

Касеро кучо бахт анбоз нест,
Баде дар ҷаҳон бадтар аз оз нест».

Аз ӯ[1] номдорон фурӯ монданд,
Ҳама ҳамзабон[2] офарин хонданд.

БАЗМИ САВВУМИ НУШИРВОН БО БУЗАРҶМЕҲР ВА МУБАДОН

Чу як ҳафта бугзашт, ҳаштум пагоҳ,
Нишаст аз бари гоҳ[3] пирӯзшоҳ.

Бихонд он касеро,[4] ки доно буданд,
Ба гуфтору дониш тавоно буданд.

Бигуфтанд ҳар гунае, ҳар касе,
Ҳамоно писандаш наёмад басе.

Чунин гуфт Кисро ба Бузарҷмеҳр,
Ки «аз чодари шарм букшой чеҳр».

Сухангуи доно забон баркушод,
Зи ҳар гуна дониш ҳаме кард ёд.

Нахуст офарин кард бар шаҳриёр,
Ки пируз бодо сари тоҷдор![5]

Дигар гуфт: «Мардум нагардад баланд,
Магар сар бупечад зи роҳи газанд,

Чу бояд, ки дониш бияфзоядат,
Сухан ёфтанро хирад боядат.

Дари ном ҷустан далерӣ бувад,
Замона зи баддил ба сери бувад.[6]

---

[1] И — он. [2] И — як ба як. [3] ИЛ — тахт. [4] И — касонро.

[5] ТП — Ҷаҳонгиру шеравжану номдор,
Тавонову донову парҳезкор.

[6] ТП — Чу баддил бувад мард беком монд,
Чу баддил нашуд, дар ҷаҳон ком ронд.

В-агар тахт ҷуӣ, ҳунар боядат,
Чу сабзӣ диҳад шох, бар боядат.

Чу пурсанд пурсандагон аз ҳунар,
Нашояд, ки посух диҳӣ аз гуҳар.

Гуҳар беҳунар нописанд асту хор,
Бар ин достон зад яке шаҳриёр,

Ки гар гул набӯяд, зи рангаш магӯй,
К-аз оташ наҷӯяд касе оби ҷуй.

Тавонгар ба бахшиш бувад шаҳриёр,
Ба ганҷи нуҳуфта наӣ[1] номдор.[2]

Ба гуфтори хуб, ар гуҳар,[3] хостӣ,
Ба кирдор пайдо кун он[4] ростӣ.

Фурӯтан бувад ҳар ки дорад хирад,
Сипеҳраш ҳаме дар хирад парварад.

Чунин ҳам бувад мардуми содадил,
Зи каҷжиш баргардад озодадил.

Хирад дар ҷаҳон чун дарахти вафост,
В-аз у бар нахустин дили подшост.

Чу хурсанд бошӣ, таносон шавӣ,
Чу оз оварӣ, з-у ҳаросон шавӣ.

Макун некмардӣ ба рӯи касе,
Ки подоши некӣ наёбӣ басе.

Кушодадилонро бувад бахт ёр,
Ануша касе, к-ӯ бувад бурдбор.

Ҳар он кас, ки ҷӯяд ҳаме бартарӣ,
Ҳунарҳо бибояд бад-ин доварӣ.

---

[1] И — нашуд. [2] Л — б. 1262, 1263 нест. [3] И — хунар. [4] И — бувад.

Яке рою фарҳанг бояд нахуст,
Дувум озмоиш бибояд дуруст.

Савум ёр бояд-т ҳангоми кор,
Зи ҳар неку хар бад гирифтан шумор

Чаҳорум дилат бояду ростӣ,
Бишустан дил аз кажживу костӣ.[1]

Ба панчум гарат зӯрмандӣ бувад,
Ба тан кушиш ори, баландӣ бувад.[2]

Чу кушиш наёрад тани зӯрманд,
Наёрад сари орзуҳо ба банд.

Чу кушиш зи андоза андар гузашт,
Чунон дон, ки кӯшанда навмед гашт.

Хуи марди доно бигӯем панҷ,
В-аз ин панҷ ҳаргиз набошад-т[3] ранҷ.

Чу нодон кунад хӯй бо ҳафт чиз,
Набошад шигифт, гар ба ранҷ аст низ.

Нахуст он ки ҳар кас, ки дорад хирад,
Надорад ғами он, к-аз ӯ бугзарад.

На шодӣ кунад, з-он, ки ноёфта,
На гар бугзарад, з-ӯ бувад тофта.

Ба нобуданиҳо надорад умед,
Нагуяд, ки бор оварад шохи бед.

Чу аз ранҷу аз бад тан осон шавад,
Зи нобуданиҳо ҳаросон шавад.[4]

---

[1] ИЛ — Чаҳорум* чу ёрат бувад нексоз,
Бар ӯ — бар хам он гоҳат** ояд ниёз.

[2] ТПЗИЛ — Аз ин ҳар ду чун ҷуфт гардад сухун,
Ҳунар хира бе озмоиш макун.

[3] ИЛ — одат набошад ба. [4] И — б. 1282, 1283 нест.

* И — В-аз он. ** И — ба рӯзе ба ҳангомат сухун.

Чу сахтиш пеш ояд аз ҳар шумор,
Шавад пешу сусти наёрад ба кор.

1285 Зи нодон, ки гуфтем ҳафт аст роҳ,
Яке он ки хашм оварад бегуноҳ,

Кушояд дари ганҷ бар носазо,
На з-он музд ёбад, на ҳаргиз ҷазо.

Се дигар ба供 яздон шавад[1] носипос,
Тани хешро дар ниҳон ношинос.[2]

Чаҳорум, ки бо ҳар касе рози хеш
Бигӯяд, барафрозад овози хеш.

Ба панҷум ба гуфтори носудманд,
Тани хеш дорад ба дарду[3] газанд.

1290 Шашӯм гардад эмин ба ноустувор,
Ҳаме парниён ҷӯяд аз[4] хор бор.

Ба ҳафтум, ки бистеҳад андар дурӯғ,
Ба бешармӣ андар биҷӯяд фурӯғ.

Чунон дон, ту, эй шаҳриёри баланд,
Ки аз панд кас барнагирад газанд.

Чу бар анҷуман мард хомуш бувад,
Аз он хомуши дил ба ромиш бувад.

Супурдан ба донои гӯянда гӯш,
Ба тан туша ёбӣ, ба дил рою ҳуш.

1295 Шунида суханҳо фаромуш макун,
Ки тоҷ аст бар тахти шоҳӣ сухун.

Чу хоҳӣ, ки доништа ояд ба бар,
Ба гуфтор букшой банд аз гуҳар.

---

[1] ИЛ — бувад. [2] Л — Набошад хирадманду яздоншинос. [3] И — ранҷу. [4] ИЛ — аз.

Чу густурда хоҳи ба ҳар ҷой ном,
Забон баркашӣ чун ҳисом[1] аз ниём.

Чу бо марди нодон-т[2] бошад нишаст,
Забардаст гардад сари[3] зердаст.

Ба дониш бувад ҷону дилро фуруғ,
Нигар, то нагардӣ ба гирди дуруғ.

Сухангуй чун баркушояд сухун,
Бимон, то бигӯяд, ту тундӣ макун,

Зи ғуфтори доно тавоно шави,
Бигуй бар ин сон, к-аз ӯ бишнавӣ.

Зи дониш дари бениёзӣ биҷӯй,
В-агар чанд сахтит ояд ба руй.[4]

Забонро чу бо дил бувад рости,
Бубандад зи ҳар сӯ дари[5] кости.

Ҳамеша дили шоҳ Нуширавон
Мабодо зи омӯхтан нотавон.»

Бипурсид пас мӯбади тезмағз,
Ки «андар ҷаҳон чист зебову нағз,

Куҷо мардро рӯшноӣ диҳад,
Зи ранҷи замона раҳоӣ диҳад?».

Чунин дод посух, ки «ҳар, к-ӯ хирад
Биёбад, зи ҳар ду ҷаҳон бар х(в)арад».

Бад-ӯ гуфт: «Агар несташ бихрадӣ,
Хирад хилъати равшан аст эзадӣ».

---

[1] ИЛ — ҳамчу теғ. [2] И — донанда. [3] И — таш.

[4] ТП — Ки дониш ба сахтӣ чу ояд ба даст,
Ба осоният раҳнамо пеш хаст.

[5] И — дари кажживу.

Чунин дод посух, ки «дониш беҳ аст,
Чу доно бувад бар меҳон-бар меҳ аст».

Бад-ӯ гуфт: «Агар роҳи дониш наҷуст,
Бад-ин об ҳаргиз равонро нашуст?».

Чунин дод посух, ки «бо марди гурд,
Сари[1] хешро хор бояд шумурд.

Агар тов дорад ба рузи набард,
Сари бадсигол андарорад ба гард.

Гиромӣ шавад бар дили подшо,
Бувад ҷовидон шоду фармонраво».[2]

Бад-ӯ гуфт: «Гар[3] несташ бахра з-ин,
На дониш пижӯҳад, на оину дин».

Бад-ӯ[4] дод посух, ки «он беҳ, ки марг
Ниҳад бар сари ӯ[5] яке тира тарг».

Бад-ӯ гуфт, к-«аз бори он мевадор,
Ки доно бикорад ба боғи баҳор,

Чӣ созем то ҳар касе бар хӯрем,
В-агар сояи ӯ ба пай биспарем?»

Чунин дод посух, ки «ҳар, к-ӯ забон
Зи бад баста дорад, наранҷад равон.

Касеро надаррад ба гуфтор пӯст,
Бувад бар дили анҷуман низ дӯст.

Ҳама кори душвораш осон шавад,
Або душману дӯст як сон шавад!»

Дигар гуфт: «Ҳар[6], к-ӯ зи роҳи газанд
Бигардад, бузург аст, гар[7] арҷманд?

---

[1] И — Тани. [2] Л — б. 1310—1314 нест. [3] ИЛ — Агар. [4] ИЛ — Чунин. [5] И — сараш-бар. [6] И — Бипурсид, к-он, к-ӯ. [7] И — ё.

Чунон дон, ки андар ҷаҳон низ шоҳ
Яке чун ту нанҳода[1] бар сар кулоҳ.

Ба доду ба дониш, ба тоҷу ба тахт,[2]
Ба фарру ба чеҳру ба рою ба бахт,[3]

Чу парҳезгорӣ кунад шаҳриёр,
Чӣ некуст парҳез бо тоҷдор![4]

Зи яздон битарсад гаҳи доварӣ,
Наҷуяд баландиву куидоварӣ.

Хирадро кунад подшо бар ҳаво,
Бад-он гаҳ, ки хашм оварад подшо.

Набояд, ки андешаи шаҳриёр
Бувад ҷуз писандидаи кирдгор.

Зи яздон шиносад ҳама хубу зишт,
Ба подоши неки биҷуяд[5] биҳишт.

Забон ростгӯю дил озармҷуй,
Ҳамеша ҷаҳондору бообруй.

Беҳ аз ростӣ дар ҷаҳон кор нест,
Аз ин беҳ гуҳар бо ҷаҳондор нест.[6]

Сухангую равшандилу доддеҳ,
Кеҳонро ба кеҳ дораду меҳ ба меҳ.[7]

Касе, к-ӯ бувад шоҳро[8] зердаст,
Набояд, ки ёбад зи ҷое шикаст.

---

[1] ИЛ — нанҳод. [2] И — рою ба бахт. [3] И — дайҳиму тахт.
[4] ТПЗ — Зи нокардани кор бартофтан,
Беҳ аз дил ба андуҳ ғам ёфтан.
Чи неку зад ин достон хушьёр,
Ки некуст парҳез бо шаҳриёр.
[5] И — Биёбад ба подош хуррам. [6] Л — б. 1354 нест. [7] И — б. 1354 1355 нест. [8] И — Ҳар он кас, ки бошад ба кас.

Бад-он гаҳ шавад тоҷи хусрав баланд,
Ки доно бувад назди ӯ арҷманд.[1]

Чу дорад зи ҳар донише огаҳӣ,
Бимонад ҷаҳондор бо фарраҳӣ.[2]

Нигаҳ доштан кори даргоҳро,
Ба заҳр ожадан коми бадхоҳро.

Набояд, ки хуспад касе дардманд,
Ки ояд магар шоҳро з-он газанд.

Касе, к-ӯ ба бодафра андар х(в)ар[3] аст,
Куҷо баднажод асту бадгавҳар аст,

Кунад шоҳ дур аз миёни гурӯҳ,
Беозор то з-ӯ нагардад сутӯҳ.

Ҳар он кас, ки бошад ба зиндони шоҳ,
Гунаҳгор, агар мардуми бегуноҳ,

Ба фармони яздон бибояд кушод,
Ба жанду[5] ба Уст он чи кардаст ёд.

В-агар бадкуниш бошаду шӯху шум,
Бипардахт бояд аз ӯ рӯи бум,

Ки то рӯзи вожун бар ӯ нагзарад,
Табоҳӣ сӯи хони мардум барад.

Ҷаҳондор бояд, ки аз дину дод
Бувад дар ҷаҳон то бувад шоҳ, шод,[6]

Бувад кори ӯ ошкору ниҳон,
Ба теғ аз бади дев шустан ҷаҳон.[7]

[1] ТПЗ — Ба нодон агар ҳеҷ рой оварад,
Сари тахти худ зери пой оварад,
Ки нодон зи дониш гурезад ҳаме,
Ба нодонӣ андар ситезад ҳаме.
[2] И — б. 1358 нест. [3] Л — ба бодафраи эзад. [4] Л — нобихрад.
[5] ИЛ — Занду. [6] ИЛ — б. 1365—1367 нест. [7] И — б. 1368 нест.

Чу Хусрав[1] ба фарҳанг дорад сипоҳ,
Баросояд аз дарди фарьёдхоҳ.

Чу ожир бошӣ зи душман ба рой,
Бадандешро дил барояд зи ҷой.

Ҳама рахнаи подшоҳӣ ба мард
Барорӣ ба ҳангом пеш аз набард.

Зи чизе, ки гардад накӯҳида шоҳ,
Накӯҳиш бувад низ бар тоҷу[2] гоҳ.

Фузудан ба фарзанд бар меҳри хеш,
Чу дар об дидан бувад чеҳри хеш.[3]

Зи фарҳангу аз дониш омӯхтан
Сазад, гар дилаш ёбад афрухтан.

Кушодан бар ӯ-бар дари ганҷи хеш,
Набояд, ки ёд оварад ранҷи хеш.

Ҳар он гаҳ, ки дорад[4] ба бедод даст,
Дили шоҳбачча набояд шикаст.

Ба озарм боз ориаш боз роҳ,
Бар ӯ танг-дорӣ зи бун дастгоҳ.

В-агар душманӣ ёбӣ, андар дилаш,
Хаве бошад, аз бӯстон бугсилаш.

Агар дер монад ба нерӯ шавад.
В-аз ӯ боғи шоҳӣ пуроҳу шавад.

Чу бошад ҷаҳонҷӯй бо фарру ҳуш,[5]
Набояд, ки дорад ба бадгӯй гӯш.[6]

---

1 Л — Сипаҳбуд. 2 Л — фарру.
3 ТПЗЛ — Аз ӯ дур гаштан ба рағми ҳаво,*
Хирадро бар он кор кардан гуво.**
4 Л — ёзад. 5 Л — ҷаҳонҷуйро фарру бурз. 6 Л — ёзад ба тегу ба гурз;
ТПЗЛ — Чу бар бадкуниш даст гардад дароз,
Ба хун ҷуз ба фармони яздон матоз.
*Л — пур аз ғам равон; ** Л — рой кардан навон.

Зи дастури бадгавхару гуфти[1] бад,
Табоҳӣ ба дайҳиму[2] шоҳи расад.

Набояд шунидан зи нодон сухун,
Чу бад гуяд аз дод, фармон макун.[3]

Ҳама ростӣ бояд оростан,
Зи кажжӣ дили хеш перостан.

Зи шоҳи ҷаҳондор ҷуз ростӣ,
Назебад,[4] ки дев оварад костӣ.

Чу ин гуфтаҳо бишнавад порсо,[5]
Хирадро кунад бар дилаш подшо.[6]

Кунад офарин тоҷ бар шаҳриёр,
Шавад тахти шоҳӣ бар ӯ[7] пойдор.

Бинозад бад-ӯ тоҷи шоҳиву тахт,
Бадандеш навмед гардад зи бахт.

Чу баргардад ин чархи нопойдор,
Аз ӯ номи некӣ[8] бувад[9] ёдгор.

Бимонод то рӯз, монад ҷавон
Хунарёфта ҷони[10] Нушинравон.»

Зи гуфтори ӯ анҷуман хира гашт,
Ҳама рои донандагон тира гашт.

Чу Нӯшинравон он суханҳо шунуд,
Ба рӯзиш чандон ки буд[11], барфузуд.

---

[1] Л — ҷуфти. [2] Л — дайҳими.

[3] И — Бибояд шунидан зи гӯё сухун,
Чу бад гуяд, ӯро ту фармон макун.

[4] И — Набояд. [5] И — подшо. [6] И — ӯ гуво. [7] И — варо. [8] Л — Варо номи некӯ. [9] И — некӯ барад. [10] И — Хирадёфта. [11] И — Дигарбора рӯзии у.

Дахонаш пур аз дурри хушоб кард,
В-аз он пандҳо дида пуроб кард.

Яке анҷуман лаб пур аз офарин,
Бирафтанд аз айвони шоҳи замин.

БАЗМИ ПАНҶУМ НӮШИНРАВОН БО БУЗАРҶМЕҲР ВА МӮБАДОН

Бар ин низ бугзашт як ҳафта рӯз,
Ба ҳаштум чу бифрӯхт гетифуруз,

Биандохт он чодари ложвард,
Биёрост гетӣ ба дебои зард.

Шаҳаншоҳ биншаст бо мӯбадон,
Хирадманд пирону гӯяндагон,[1]

Сари мӯбадону радон Ардашер,
Чу Шопуру чун Яздгирди дабир,[2]

Сароянда Бузарҷмеҳри ҷавон,
Биёмад бари шоҳ Нушинравон.[3]

Ба донандагон гуфт шоҳи ҷаҳон,
Ки «бо кист ин дониш андар ниҳон,

К-аз ӯ дини яздон ба нерӯ шавад,
Ҳамон тахти шоҳӣ беоҳу шавад?»

Чу бишнид аз ӯ мубади мӯбадон,
Забон баркушод аз миёни радон,

---

[1] И — Ҷаҳондидаву кордида радон; Л — коркарда радон.

[2] ТПЗИЛ — Ситорашиносону ҷӯяндагон,
Хирадманду бедору гуяндагон.

[3] ТПЗ — Ҳаме хонд бар шаҳриёр офарин,
Аз ӯ шодмон гашт шоҳи замин.

Чунин дод посух, ки «аз доди шоҳ[1]
Дурахшон[2] шавад фарру дайҳиму гоҳ.

Чу[3] бо дод букшояд аз ганҷ банд,
Бимонад пас аз марг номаш баланд.[4]

Дигар, к-у бишӯяд забон аз дурӯғ,
Наҷӯяд зи каҷжӣ ба гетӣ фурӯғ.

Се дигар, ки бо доду бахшониш[5] аст,
Зи тоҷаш замона пуророниш аст.

Чаҳорум[6] ки аз кеҳтари пургуноҳ
Наҷушад сари[7] номвар пешгоҳ.[8]

Ба панҷӯм чунон бошад андар сухан,[9]
Ки номаш нагардад ба гети куҳан.

Ҳама рост гӯяд сухан камму беш,
Нагардад ба ҳар кор аз оини хеш.[10]

Шашум бар парастандаи тахти хеш,
Чунон меҳр дорад, ки бар бахти хеш.

Ба ҳафтум сухан гар чи[11] доно бувад,
Забонаш ба гуфтан[12] тавоно бувад,

Нагардад дилаш сер аз омӯхтан,
Ба андешагон мағзро сӯхтан.

Ба озодӣ аст аз хирад ҳар касе,
Чунон чун бинолад зи ахтар басе.[13]

---

[1] Л — подшо. [2] Л — Дарафшон. [3] Л — Ки.
[4] ТПМ — Ки номи баландӣ зи бахшиданист,
Ҳамин ганҷ аз баҳри пошиданист.

[5] И — Сипаҳбуд чу бо доду осоиш. [6] И — Ва дигар. [7] И — Бичушад дили. [8] И — подшо. [9] И — Ҷаҳонҷуи некусухан; Л — Ҷаҳондори некӯсухан. [10] ИЛ — б. 1407 нест. [11] И — агарчанд. [12] И — Равонаш ба дониш. [13] Л — б. 1412 нест;

ТПЗ — Хирад парварад ҷони донандагон,
Хирад раҳ намояд ба хонандагон.

Дилат магсил, эй шоҳ, ҳеҷ аз[1] хирад,
Хирад ному фарҷомро парварад.

Манишпасту камдониш он кас, ки гуфт,
Манам, к-ам зи дониш касе нест ҷуфт».[2]

Чунин гуфт пас Яздгирди дабир,
Ки «эй шоҳи донову[3] донишпазир,

Абар шоҳ зиштаст хун рехтан,
Ба андак сухан дил барангехтан.

Ҳамон чун сабуксор шуд шаҳриёр,
Беандеша даст андарорад ба кор.

Ҳамон бо хирадманд гирад ситез,
Кунад дил зи нодонии хеш тез.

Дили шоҳи гетӣ чу пуроз гашт,
Равони варо дев анбоз гашт.

В-ар эдун, ки довар[4] бувад тезмағз,
Наояд зи гуфтори ӯ кори нағз.

Агар корзорӣ, ки ҳангоми ҷанг
Битарсад зи ҷону натарсад зи нанг.

Тавонгар, ки бошад дилаш тангу зуфт,
Ба зери замин беҳтар[5] ӯро нуҳуфт.

Абар марди дарвеш кундоварӣ
На зебад, ки зебандаи меҳтарӣ.[6]

Чу каҗжӣ кунад пир,[7] нох(в)аш бувад,
Пас аз марг ҷонаш пуроташ бувад.

---

[1] Л — Дил, эй шоҳ, магсил зи роҳи. [2] И — б. 1413, 1414 нест. [3] И — диндори; Л — донои. [4] И — ҳоким. [5] И — Шикамми замин бояд. [6] И — б. 1423 нест. [7] Л — низ.

Чу коҳил бувад марди барно ба кор,
Аз ӯ сер гардад дили рӯзгор.

Намонад равон тандурусту ҷавон,
Мабодаш равону мабодаш забон[1]

Чу Бузарҷмеҳр он суханҳои нағз
Шуниду ба дониш биёрост мағз,

Чунин гуфт, к-«эй шоҳи хуршедчеҳр,
Ба коми ту бодо дурахшон[2] сипеҳр.[3]

Чунон кун, ки ҳар кас, ки дорад хирад,
Ба дониш равонро ҳаме парварад.

Зи нодон бинолад дили сангу кӯҳ,
Азеро надорад бари кас шукӯҳ.

Надонад аз оғоз анҷомро,
На аз нанг донад ҳаме номро.[4]

Накӯҳида бар кор, бар даҳ[5] гурӯҳ,
Накуҳидатар назди донишпижӯҳ,

Яке он ки довар[6] бувад пурдурӯғ,
Нагирад бари марди дониш[7] фурӯғ.

Сипаҳбад, ки бошад нигаҳбони ганҷ,
Сипоҳи, ки ӯ сар бупечад зи ранҷ,

Дигар донишуманд, к-ӯ аз база
Натарсад, чу чизе[8] бувад бомаза.[9]

Пизишке, ки бошад ба тан дардманд,
Зи бемор чун боздорад газанд?!

---

[1] Л — Бимонад зи нотандурусти равон,
Мабодаш забону мабодаш равон.

[2] Л — дурафшон. [3] И — дилат бод гардонсипеҳр. [4] ИЛ — б. 1430, 1431 нест. [5] Л — даҳ кор бар ду. [6] Л — олим. [7] Л — доно. [8] Л — ки хунӣ. [9] Л — пурмаза.

Чу дарвеш мардум, ки нозад ба чиз,
Ки он чиз гуфтан наярзад пашиз.

Ҳамон сифла, к-аз ҳар кас орому хоб,
Зи дарьё дареғ оядаш равшаноб.

В-агар боди нушӣ ба ту барҷаҳад,
Сипосе аз он бар сарат барниҳад.

Ба ҳафтум хирадманд, к-ояд ба хашм,
Ба чизи касон баргуморад ду чашм,

Ба ҳаштум ба нодон намоянда роҳ,
Супурдан ба коҳил касе дастгоҳ.[1]

Дили беҳунар, к-ӯ биёбад[2] хирад,
Пушаймон шавад ҳам зи кирдори бад,

Дили мардуми бехирад, б-орзӯ,[3]
Бад-ин гуна овезад, эй некху.

Чу оташ, ки гугирд ёбад хуриш,
В-агар[4] дар наистон бувад парвариш.

Дили шоҳ Нушинравон зинда бод,
Сарони ҷаҳон[5] пеши ӯ банда бод!»

БАЗМИ ШАШУМИ НУШИНРАВОН БО БУЗАРҶМЕҲР ВА МӮБАДОН

Бар ин низ як ҳафта бугзашт, шоҳ[6]
Бифармуд оростан боргоҳ.[7]

Биёмад, нишаст аз бари тахти зар,
Або ёраву тоҷу заррин камар.

---

[1] И — б. 1440, 1441 нест; Л — б. 1441 нест. [2] И — Ҳамон бадкуниш, к-ӯ надорад: Л — Ҳар он бехирад, к-ӯ надорад; [3] И — з-орзуй. [4] ИМ — Гараш. [5] И — Ҷаҳон сарбасар. [6] И — Бар ин низ бугзашт шодон ду моҳ; Л — моҳ. [7] ИЛ — Нишаст аз бари тахти пируз шоҳ. [8] ИЛ — б. 1447 нест.

Ба як даст мубад, ки будаш вазир,
Ба дасти дигар Яздгирди дабир.

Ҳамон[1] гирд бар гирди ӯ бихрадон,[2]
Сухангӯй Бузарҷмеҳру радон.

Ба Бузарҷмеҳр он замон шоҳ гуфт,
Ки «гавҳар чаро бояд андар нуҳуфт?

Суханҳо, ки ҷонро[3] бувад судманд,
В-аз он[4] марди беарҷ гардад баланд.

Аз ин ганҷ гӯё нагирад камӣ,
Шунидан шавад мағзро хуррамӣ».

Чунин гуфт мубад ба Бузарҷмеҳр
Ки «эй номвартар зи гардонсипеҳр,

Чӣ донӣ, ки бешиш бигзоядат,
Чу каммӣ бувад, зуд бифзоядат?»

Чунин дод посух, ки «камтар хӯрӣ,
Таносон шавӣ, ҳам равон парварӣ,

Зи кирдори неку чу бешӣ кунӣ,
Ҳаме[5] бар ҳамовард пешӣ кунӣ».[6]

Чунин гуфт ҳам[7] Яздгирди дабир,
Ки «эй марди гуяндаву[8] ёдгир,

Се[9] оҳу кадомаст бо дил ба роз,
Ки доранду[10] ҳастанд аз он [11] бениёз?»

Чунин дод посух, ки «боре нахуст,
Дил аз айб ҷустан бибояд-т шуст.

---

[1] И — Ҳама. [2] ИЛ — Мубадон. [3] Л — касеро; И — танро. [4] Л — ҳам он. И — у. [5] Л — Ҳамон. [6] И — б. 1457 нест. [7] ИЛ — пас. [8] Л — тезгуяндаи. [9] ИЛ — Даҳ. [10] Л — доранданда. [11] И — дорему хастем з-он

Бе оҳу касе нест андар ҷаҳон,
Тану ҷон чу бинсовад андар ниҳон.

Чу ту меҳтаре бар ту рашк оварад,
Чу кеҳтар туӣ ӯ сирашк оварад.

Се дигар суханчину дурӯя мард,
Бикӯшад,[1] барангезад аз об гард.

Чу гӯяндамардум на бар ҷойгоҳ
Сухан гуфт, аз ӯ дур шуд фарру ҷоҳ.[2]

Ҳар он, к-ӯ сухан сарбасар нашнавад,
Надонад ба гуфтору ҳам награвад.

Ба чизе надорад хирадманд чашм,
К-аз ӯ бозмонад, напечад ба хашм».

Бипурсид[3] пас мӯбади мӯбадон,
Ки «эй бартар аз дониши бихрадон,

Касе нест беорзӯ дар ҷаҳон,
Агар ошкоро бувад, гар[4] ниҳон.

Ҳамон орзӯро бад-ин асту роҳ,
Ки пайдо бувад мардро дастгоҳ,

Кадомин раҳ ояд туро судманд,
Кадом аст бо дарду ранҷу газанд?»

Чунин дод посух, ки «роҳ аз ду сӯст
Гузаштан туро то кадом орзӯст.

Яке роҳи бебокиву пурбадӣ,
Дигар раҳ накӯкориву бихрадӣ,

Зи гетӣ яке боз гаштан ба хок,
Ки роҳе дароз аст бо биму[5] бок.

---

1 ИЛ — Бад-он то. 2 Л — хуру моҳ. 3 И — Бад-ӯ гуфт. 4 И — в-агар дар. 5 И — тарсу.

Хирад бошадат з-ин сухан раҳнамун,
Бад-ин пурсиш андар чоройву чун?

Хирадмандро хилъати эзадист,
Сазовори хилъат нигаҳ кун, ки кист?

Тануманд, к-ӯро хирад ёр нест,
Ба гетӣ кас ӯро харидор нест.

Набошад хирад, ҷон набошад равост,
Хирад ҷони ҷон асту эзад гувост.

Чу буньёди дониш биёмухт мард,
Сазовор гардад ба нангу набард.

Зи дониш нахустин ба яздон гирой,
Куҷо ҳасту[1] бошад ҳамеша ба ҷой.

Бад-ӯ бигравӣ, коми дил ёфтӣ,
Расидӣ ба ҷое, ки биштофтӣ.

Дигар дониш он аст, к-аз хӯрданӣ,
Фароз оварӣ рӯи оварданӣ.

Ба хӯрду ба пӯшиш ба покӣ гирой,
Бад-ин дор фармони яздон ба пой.

Гар ояд-т рӯзе ба чизе ниёз,
Ба дасту ба ганҷи бахилон маёз

Ҳам аз пешаҳо он гузин, к-андар ӯй
Зи номаш нагардад ниҳон обрӯй.

Ҳамон дӯстӣ бо касе кун баланд,
Ки бошад ба сахтӣ туро ёрманд.

Ту бар анҷуман хомӯшӣ баргузин,
Чу хоҳӣ, ки яксар кунанд офарин.

---

[1] И — Ки будасту.

Чу гуйи ҳам, он гӯ, ки омӯхтӣ,
Ба омӯхтан-дар ҷигар сӯхтӣ.[1]

Сухан санҷу динори ганҷе масанҷ,
Ки бар донишӣ мард хор аст ганҷ.

Забон дар сухан гуфтан ожир кун,
Хирадро камону забон тир кун.

Чу разм оядат пеш, ҳушьёр бош,
Танатро зи душман нигаҳдор бош.

Чу бадхоҳ пеши ту саф баркашид,
Туро рою ором бояд гузид.

Баробар чу бинӣ яке[2] ҳамнабард,
Набояд, ки гардад туро рӯй зард.

Ту пирӯзӣ, ар пешдастӣ кунӣ,
Сарат паст гардад, чу[3] пастӣ кунӣ.

Бад-он гаҳ, ки асп афканӣ, гуш дор,
Силеҳи ҳамовардро ҳуш дор.

Чу[4] ӯ тез гардад, ту з-ӯ бармагард,
Ҳушивор ёрон гузин дар набард.

Чу бо душмани худ[5] натобӣ, макӯш,
Ба баргаштан аз разм боз ор ҳуш.

Чунин ҳам нигаҳ дор тан дар хуриш,
Набояд, ки бигзоядат парвариш.

Махӯр чиз бешӣ, ки бигзоядат,
Ки гар кам хӯрӣ, зӯр бифзоядат.[6]

Макун дар хӯриш хештан чорсӯ,
Чунон хӯр, ки пузат бувад орзӯ.

[1] И — б. 1485, 1486 нест. [2] И — касе; Л — Чу бинӣ ба овард кас. [3] Л — ки. [4] И — Ки. [5] ИЛ — донӣ, ки бо ӯ. [6] И — б. 1497 нест.

Зи май низ ту шодмонӣ гузин,
Ки маст аз касе нашнавад офарин,

Чу яздонпарастӣ, писандидаӣ,
Ҷаҳон чун тан асту ту чун дидаӣ.

Басе аз ҷаҳонофарин ёд кун,
Парастиш бар ин ёд буньёд кун.

Ба жарфӣ нигаҳ дор ҳангомро
Ба рӯзу ба шаб гоҳи оромро.

Миёна гузин дар ҳама коркард,
Ба пайвастагӣ ҳам ба нангу набард.[1]

Ту бодиву обӣ сиришта ба хок,
Фаромуш макун роҳи яздони пок.[2]

Парастиш зи хурд эч камтар макун,
Ту нав бош, агар ҳаст фармон куҳун.

Ба некӣ гирою ғанимат шинос,
Ҳам аз офаринанда дор ин[3] сипос.

Магард эч гуна ба гирди бадӣ,
Ба некӣ биёрой, агар бихрадӣ.

Сутудатар он кас бувад дар ҷаҳон,
Ки некаш бувад ошкору ниҳон.

Ҳаворо мабар пеши рою хирад,
Қ-аз[4] он пас хирад сӯи ту нангарад.[5]

Дабирӣ биёмӯз фарзандро,
Чу ҳастӣ бувад хешу пайвандро.

Чу хоҳӣ, ки ранҷи тан ояд ба бор,
Мабартоб танро[6] зи омӯзгор.

---

[1] Л — б. 1503 нест. [2] И — б. 1503, 1504 нест. [3] Л — Ҳама з-офаринанда дон он. [4] Л — Аз. [5] И — б. 1509 нест. [6] Л — сарро.

Дабири расонад ҷавонро ба тахт,
Шавад носазо з-ӯ сазовори бахт.

Дабирист аз пешаҳо арҷманд,
В-аз ӯ марди афканда гардад баланд.

Чу бо олату рой бошад дабир,
Нишинад бари подшо ногузир.

Тани хешро гар бидорад ба ранҷ,
Биёбад беандоза аз шоҳ ганҷ.

Балоғат чу бо хат фароз оядаш,
Ба андеша маъни бияфзоядаш.

Зи лутф[1] он гузинад, ки кӯтоҳтар,
Ба хат он намояд, ки дилхоҳтар.

Хирадманд бояд, ки бошад дабир,
Ҳамон бурдбору суханьёдгир.

Ҳушивору созандаи подшо,
Забон хомӯш аз бад, ба тан порсо,

Шикебову бодонишу ростгӯй,
Вафодору покизаву тозарӯй.

Чу бо ин ҳунарҳо шавад назди шоҳ,
Набошад нишасташ магар пешгоҳ».

Суханҳо чу бишнид аз ӯ шаҳриёр,
Дилаш тоза шуд чун гул андар баҳор.[2]

Чунин гуфт[3] Қисро ба мӯбад, ки «рав,
Варо пойгоҳе[4] биёрой нав.

Дирам хоҳу хилъат сазовори ӯй,
Ки дил шод гардад зи гуфтори ӯй.

---

[1] И — лафз. [2] И — б. 1522 нест. [3] И — Бифармуд. [4] Л — ҷойгоҳе.

БАЗМИ ҲАФТУМИ НУШИНРАВОН БО БУЗАРҶМЕҲР ВА МӮБАДОН

Дигар ҳафт рӯзе биёвехт тоҷ,
Биёмад, нишаст аз бари тахти оҷ.

Або мӯбадонмӯбаду бо[1] радон,
Ҷаҳонҷӯю бедордил бихрадон.

Ҳамон Соддаву[2] Яздгирди дабир,
Ба пеш андарун Баҳмани тезвир.

Ба Бузарҷмеҳр он замон гуфт шоҳ,
Ки «дилро[3] биёрою бинмой роҳ.

Зи ман ростӣ ҳар чи донӣ, бигӯй,
Ба кажжӣ маҷӯй аз меҳон[4] обрӯй.

Парастиш чигунаст фармони ман,
Нигаҳ доштан роҳу[5] паймони ман.

Суханҳо сабук гӯю баста магӯй,*[1]
Макун хомгуфтор бо рангу бӯй».

Чунин гуфт бо шоҳ бедормард,
Ки «эй бартар аз гунбади ложвард,

Парастидани шаҳриёри замин,—
Надорад[6] хирадманд ҷуз[7] роҳи дин.

Ба фармони шоҳон набояд диранг,
Набояд, ки гардад дили шоҳ танг.

Ҳар он кас, ки бар подшо душман аст,
Равонаш парастори Оҳарман аст.

---

[1] Л — мӯбади мӯбадону; И — номвар мӯбадону. [2] Л — шоҳ бо. [3] И — Дилҳо. [4] Л — ҷаҳон. [5] ИЛ — рою. [6] И — Биҷӯяд; Л — Наҷӯяд. [7] И — чун.

*[1] М — пас аз б. 1531 ин б. омада:

Зи гетӣ чу огаҳ кунад ин сарон
Суханҳо бигӯянд бо дигарон.

Диле, ки[1] надорад тани шоҳ дӯст,
Набояд, ки бошад варо мағзу пӯст.

Чунон дон, ки орому гетист шоҳ,
Чу некӣ кунем, ӯ диҳад пойгоҳ.

Ба неку ба бадмон[2] бувад дастрас,
Нағзад ба кину ба озарми[3] кас.

Ту мапсанд фарзандро ҷон ӯ,
Чу ҷон дор чеҳри дилорои ӯ.

Ба шаҳре, ки ҳаст андар ӯ меҳри шоҳ,
Наёбад ниёз андар он бум роҳ.

Бадӣ бар ту аз фарри ӯ нагзарад,
Ки бахташ ҳама некувӣ парварад.

Ҷаҳонро дил аз шоҳ хандон бувад,
Ки бар чеҳри ӯ фарри яздон бувад.

Чу аз неъматаш баҳра ёбӣ, бикӯш,
Ки дорӣ ҳамеша ба фармон-ш гӯш,

Ба андеша гар сар бупечӣ ту з-ӯй,
Бупечад[4] ҳамон гаҳ зи ту бахт рӯй.

Чу наздик дорад,[5] машав пурманиш,
В-агар дур гардӣ, машав бадкуниш.[6]

Парастанда, гар ёбад аз шоҳ ранҷ,
Нигаҳ кун, ки бо ранҷ ноз асту ганҷ.

Набояд, ки сер ояд аз коркард,
Ҳамон низ кундӣ кунад дар набард.[7]

Зи яздон бувад он, ки дорад сипос,
Кунад офарин марди яздоншинос.

---

[1] И — к-ӯ. [2] И — бад уро. [3] И — озори. [4] Л — Битобад. [5] Л — гардӣ. [6] Л — макун сарзаниш. [7] Л — б. 1547 нест.

Ва дигар, ки андар дилаш рози шоҳ
Бидорад, нагӯяд ба хуршеду моҳ.[1]

Ба фармони шоҳ он, ки сустӣ кунад,
Ҳаме аз тани хеш мастӣ кунад.

Накӯҳида бошад гули он дарахт.
Ки напроканад бор бар тоҷу тахт.

Зи касҳои ӯ, пеши ӯ бад магӯй,
Ки камтар кунӣ назди шоҳ обруй.

Ҳар он кас, ки бисьёр гуяд дуруғ,
Ба наздики[2] шоҳон нагирад фуруғ.

Сухан, к-он на андар хурад бо хирад,
Бикушад, ки бар подшо нашмарад.

В-агар[3] пурсадат, ҳар[4] чи донӣ, бигуй,
Ба бисьёр гуфтан, мабар[5] обруй.[6]

Фузун аст аз он дониш андар ҷаҳон,
Ки бишнуд гӯш ошкору ниҳон.

Қасеро, ки шоҳи ҷаҳон хор кард,
Бимонад ҳамеша равонаш ба дард.

Ҳамон дар ҷаҳон арҷманд он бувад,
Ки бо ӯ лаби[7] шоҳ хандон бувад.

Чу бинвозадат шоҳ, кажжӣ макун,
В-агар чи парастанда бошӣ куҳун.

Ки гар чанд гардад парастиш дароз,
Чунон дон, ки ҳаст ӯ зи ту бениёз.

---

[1] И — б. 1548, 1549 нест. [2] И — Бари тахти. [3] И — Агар. [4] И — он.
[5] И — маҷуй. [6] Л — б. 1553—1555 нест. [7] И — дили.

В-агар[1] парварад дигареро ҳам он,
Парастор бошад чу ту бегумон.

В-агар бо ту гардад ба чизе дижам,
Ба пӯзиш гирою мазан ҳеҷ дам.

В-агар нест огоҳият[2] аз[3] гуноҳ,
Бараҳна дилатро бубар пеши[4] шоҳ.

В-агар ҳеҷ тоб андар орӣ ба дил,
Бад-ӯ рӯй манмою пай баргусил.

Ба фар ӯ бубинад ниҳони[5] туро,
Дили кажжу тира равони[6] туро.

Аз он пас наёбӣ аз ӯ некӯвӣ,
Ҳамон гармгуфтори ӯ нашнавӣ.

Дари подшо ҳамчу дарьё шумар,
Парастанда маллоҳу киштӣ ҳунар,

Сухан лангару бодбонаш хирад,
Ба дарьё хирадманд чун бугзарад,

Ҳамон бодбонро кунад моядор,
Ки ҳам моядор асту ҳам соядор.

Қасе, к-ӯ надорад ҳунар бо хирад,
Сазад, гар дари подшо наспарад,[7]

Агар подшо кӯҳи оташ будӣ,
Парастандаро зистан х(в)аш будӣ,

Ки оташ гаҳи хашм сӯзон бувад,
Чу хушнуд бошад, фурӯзон бувад.

---

[1] Л — Ки гар. [2] И — Агар нестат огаҳӣ. [3] Л — хаст огоҳият з-он. [4] ИЛ — назди. [5] И — гумони. [6] И — тираву тарҷумони. [7] И — 1570 нест.

Аз ӯ як замон ширу шаҳд аст баҳр,
Ба дигар замон чун газоянда заҳр.

Ба кирдори дарьё бувад кори шоҳ,
Ба фармони ӯ тобад аз чарх моҳ.

Зи дарьё яке рег дорад[1] ба каф,
Дигар дурр дорад миёни садаф.

Ҷаҳон зинда бодо ба Нӯшинравон,
Хирадпиру бедору давлат ҷавон,[2]

Ки бар шаҳриёрони гетӣ сар аст,
Ба ҳар хубӣ оронши кишвар аст».[3]

Нигаҳ кард Кисро ба гуфтори ӯй,
Дилаш гашт зинда[4] ба дидори ӯй.

Чу гуфтӣ, ки зеҳ, бадра будӣ чаҳор,
Бад-ин гуна буд бахшишу шаҳриёр.

Чу бо зеҳ бигуфтӣ, зеҳозеҳ ба ҳам,
Чиҳил бадра будӣ зи ганҷу дирам.

Чу ганҷур бо шоҳ кардӣ шумор,
Ба ҳар бадра будӣ дирам даҳ[5] ҳазор.

Шаҳаншоҳ бо зеҳ-зеҳо зеҳ бигуфт,
Ки гуфтори ӯ бо дирам[6] буд ҷуфт!

Биёвард ганҷури хуршедчеҳр,
Дирамбадраҳо пеши Бузарҷмеҳр.

ДОСТОНИ МАҲБУД, ДАСТУРИ НӮШИНРАВОН

Бар ин достон-бар сухан сохтам,
Ба Маҳбуди дастур пардохтам.

---

[1] И — дурри зебо [2] Л — ҳамеша ба кайвон-ш фармонравон. [3] ИЛ — б. 1577 нест. [4] ИЛ — хуррам. [5] ИЛ — Варо бадра будӣ дирам сад. [6] Л — хирад; И — ҳунар.

Маёсой аз омӯхтан як замон,
Зи дониш маяфкан дил андар гумон.

Чу гӯӣ, ки воми хирад тӯхтам,
Ҳама ҳар чи боистам, омӯхтам.

Яке нағз бозӣ кунад рӯзгор,
Ки биншонадат пеши омӯзгор.

Зи деҳқон кунун бишнав ин достон,
Ки бархонад[1] аз гуфтаи бостон.

Чунин гуфт мӯбад, ки бар тахти оҷ
Чу Кисро касе низ нанҳод тоҷ,

Ба разму ба базму ба парҳезу дод,
Чун[2] ӯ кас надорад зи шоҳон[3] ба ёд,

Зи донандагон дониш омӯхтӣ,
Дилашро зи дониш барафрӯхтӣ.

Хӯру хоб бо мӯбадон хостӣ,
Ҳама дил ба дониш биёростӣ.

Бар у чун раво шуд ба дониш сухун,
Ту з-омӯхтан ҳеҷ сустӣ макун.

Надонӣ, чи гӯӣ, ки доно шудам,
Ба ҳар орзу-бар тавоно шудам.

Чу ин достон бишнавӣ, ёд гир,
Зи гуфтори гӯянда деҳқони пир.

Бипурсидам аз рӯзгори куҳан,
Зи Нушинравон ёд кард ин сухан,

[1] И — баргуяд. [2] Л — Чу. [3] И — шаҳаншаҳ надорад.

Ки уро яке пок дастур буд,
Ки бедордил буду ганҷур буд.

Дили пурхирад дошту рои дуруст,
Зи гетӣ ҷуз аз некноми[1] наҷуст.[2]

Ки Маҳбуд буд номи он покмағз,
Равону дилаш пур зи гуфтори нағз.

Ду фарзанд будаш чу хуррамбаҳор,
Ҳамеша парастандаи шаҳриёр.

Шаҳаншоҳ чун замзам[3] оростӣ,
В-агар барсами[4] мубадӣ[5] хостӣ,

Нахурдӣ ҷуз аз дасти Маҳбуд чиз,
Ҳам эмин будӣ з-он ду фарзанд низ.

Хӯришхона дар хони ӯ доштӣ,
Тани хеш меҳмони ӯ доштӣ.

Ду фарзанди ӯ[6] номвар порсо,
Хӯриш оваридӣ бари[7] подшо.

Зи Маҳбуд бар дар бузургон ба[8] рашк.
Ҳаме рехтандӣ бар ӯ-бар[9] сирашк.

Яке номвар буд Зарвон ба ном,
Ки ӯро будӣ бар дари шоҳ ком.

Куҳан буду ҳам ҳоҷиби шоҳ буд,
Фурӯзандаи базму даргоҳ буд.

Зи Маҳбуду аз ҳар ду фарзанди ӯй.
Ҳамасола будӣ пур аз обрӯй.

Ҳаме сохтӣ то сари подшо
Кунад тез дар кори он порсо.

---

[1] И — номи некӣ
[2] ТП — Накуҳуй буду накӯрой буд,
Бари хусраваш роҳу ҳам ҷой буд.
[3] И — базм; Й — базме. [4] Л — пурсиши. [5] И — Ба расми дигар мубадон. [6] Л — он. [7] Л — зӣ. [8] ИЛ — зи. [9] Л — зи хунӣ.

Ба бад гуфт, аз эшон надид эч роҳ,
Ки карди пурозор аз ӯ ҷони шоҳ,

Хирадманд аз он худ, ки[1] огоҳ буд,
Ки ӯро ба даргоҳ бадхоҳ буд,

Зи гуфтору кирдори он шӯхмард
Нашуд ҳеҷ Маҳбудро рӯй зард.

Чунон буд, ки як рӯз марди ҷуҳуд,
Зи Зарвон дирам хост аз баҳри суд

Шуд омад, бияфзуд наздики ӯй,
Баромехт бо ҷони торики ӯй.[2]

Чу бо ҳоҷиби шоҳ густох шуд,
Парастандаи хусравӣ кох шуд.

Зи афсун сухан гуфт рӯзе ниҳон,
Зи даргоҳу аз шаҳриёри ҷаҳон,

Зи найрангу аз тунбалу ҷодуӣ,
Зи кирдори[3] каҷживу аз бадхӯӣ.

Чу Зарвон ба гуфтори марди ҷуҳуд,
Нигаҳ карду рози фусунаш[4] шунуд,

Бад-ӯ роз букшоду гуфт: «Ин сухун
Ба ҷуз пеши ман[5] ошкоро макун.

Яке ҷодувӣ боядат сохтан,
Замона зи Маҳбуд пардохтан,

Ки ӯро бузургӣ ба ҷое расид,
Ки пои замона бихоҳад кашид.

Зи[6] гетӣ надорад касеро ба кас,
Ту гӯй, ки Нӯширавон асту бас.

---

[1] Л — бад на. [2] И — б 1614 нест. [3] И — гуфтори. [4] Л — овози афсун. [5] ИЛ — ҷон. [6] Л — Ба.

Ҷуз аз дасти фарзанди Маҳбуд чиз,
Хӯришҳо нахоҳад ҷаҳондор низ.

Шудаст аз навозиш чунон пурманаш,
Ки ҳазмон бибӯсад фалак доманаш».

Чунин дод посух ба Зарвон ҷуҳуд,
Қ-«аз ин доварӣ ғам набояд фузуд.

Чу барсам бигирад ҷаҳондор шоҳ,
Хӯришҳо бубин, то чӣ орад ба роҳ.

Нигар то бувад, ҳеҷ шир андар ӯй,
Пазира шаваш[1] хӯрданиҳо бибӯй.

Ҳамон бас, ки ман шир бинам зи дур,
На Маҳбуд бинӣ ту зинда, на пур.

В-агар з-ӯ хӯрад бегумон рӯю санг,
Бирезад[2] ҳам андар замон бединранг».

Нигаҳ кард Зарвон ба гуфтори ӯй,
Дилаш тозатар шуд зи[3] дидори ӯй.

Нарафтӣ ба даргоҳ бе он[4] ҷуҳуд,
Хӯру шодиву роз[5] бе ӯ набуд.

Чунин то баромад бар ин чанд гоҳ,
Бадомӯз пуён ба даргоҳи шоҳ.

Ду фарзанди Маҳбуд ҳар бомдод,
Хиромон шуданди бари шоҳ шод.

Паси пардаи номвар кадхудой,
Зане буд покизаву покрой.

Ки чун шоҳ Кисро хӯриш хостӣ,
Яке хони заррин биёростӣ.

---

[1] Л — шаву. [2] Л — Бимирад. [3] Л — ба. [4] И — Ҳаме рафт бо ӯ ба даргаҳ. [5] И — хобу ором.

Се коса ниҳоди бар у аз гуҳар,[1]
Ба дастори зарбафт пӯшида сар.

Зи дасти ду фарзанди он арҷманд,
Расидӣ ба наздики шоҳи[2] баланд.

Хӯришҳо зи шаҳду зи шиpу гулоб,
Бихӯрдиву оростӣ ҷои хоб,

Чунон буд, ки як рӯз ҳар ду ҷавон,
Бибурданд хон назди Нушинравон.

1640 Ба сар барниҳода яке пешкор,
Ки будӣ хӯриш назди ӯ устувор.

Чу хон андаромад ба болони шоҳ
Бад-ӯ кард Зарвони ҳоҷиб нигоҳ.

Чунин гуфт хандон ба марди ҷавон,
Ки «эй эмини шоҳ Нушинравон,

Яке рӯй бинмой, то з-ин хӯриш,
Ки бошад ҳаме шоҳро парвариш,

Чӣ рангаст, к-ояд ҳаме бӯи х(в)аш,
Яке чодири паринён з-ӯ бикаш.

1645 Хӯришро ҷавон зуд бикшод рӯй,
Нигаҳ кард Зарвон зи дур андар ӯй.

Ҳам эдун ҷуҳуд андар ӯ бингарид,
Пас омад чу ранги хӯришҳо бидид,

Чунин гуфт аз он пас ба солори бор,
Ки «омад дарахте, ки киштӣ ба бор».

Бибурданд хон назди Нӯшинравон,
Хирадманду бедор ҳар ду ҷавон,

---

[1] И — ҳам зи зар. [2] И — бари шаҳриёри.

Паси хон[1] ҳаме рафт Зарвон чу гард,
Чунин гуфт бо[2] шоҳи озодмард,

Ки «эй шоҳи некахтари додгар,
Ту бечошнӣ дасти хӯрдан мабар.

Ки рӯи фалак бахти хандони туст,
Ҷаҳон равшан аз тахту майдони туст.

Хуриш гар баромехт бо шир заҳр,
Бадандешро бод аз ин заҳр[3] баҳр».

Чу бишнид аз ӯ шоҳ Нӯшинравон,
Нигаҳ кард равшан ба ҳар ду ҷавон.

Ки холигараш моми эшон будӣ,
Хирадманду бо меҳру хешон буди.

Ҷавонон зи покиву аз ростӣ,
Навиштанд бар пушти даст остн.

Ҳам он чун бихӯрданд аз он шаҳду шир,
Ту гуфтӣ, бихастанд ҳар ду ба тир.

Бихуфтанд бар ҷой[4] ҳар ду ҷавон,
Бидоданд ҷон пеши Нӯшинравон.

Чу шоҳи ҷаҳон[5] андар он бингарид,
Барошуфту шуд чун гули шанбалид.

Бифармуд, к-аз хони Маҳбуд хок
Бароранду[6] аз кас надоранд[7] бок.

Бар он хок бояд буридан сараш,
На Маҳбуд бодо, на холигараш.

---

1 Л — Пас андар. 2 Л — то бари. 3 Л — з-ин шир. 4 И — хок.
5 И — Нӯширвон. 6 Л — Бароредy. 7 Л — мадоред.

Ба айвони Маҳбуд-дар кас намонд,[1]
Зи хешони ӯ дар ҷаҳон бас намонд.[2]

Ба тороҷ дод он ҳама хоста,
Зану кӯдаку ганҷи ороста,

Расид андар он кор Зарвон ба ком,
Гаҳе буд дид андар ин,[3] гоҳ ном.

Ба наздики ӯ шуд ҷуҳуд арҷманд,
Барафрохташ сар ба абри баланд.

Бигашт андар ин низ чанде сипеҳр,
Дурустӣ ниҳон карда[5] аз шоҳ чеҳр.

ОШКОР ШУДАНИ АФСУНИ ЗАРВОН ВА ЯҲУДӢ ВА КУШТА ШУДАНИ ҲАР ДУВОН

Чунон буд,[6] ки шоҳи ҷаҳон кадхудой,
Ба нахчири гургон ҳаме кард рой.

Бифармуд то аспи нахчиргоҳ
Басе бугзаронанд бар пешгоҳ.[7]

Зи аспон, ки Кисро ҳаме бингарид,
Аз он бар-ду бар[8] доғи Маҳбуд дид.

Аз он тозиаспон рухаш барфурӯхт,
Ба Маҳбуд-бар ҷони меҳраш бисӯхт.

Фурӯ рехт об аз ду дида ба дард,
Басе доғдил ёди Маҳбуд кард.[9]

Чунин гуфт, к-«он марди бо обуҷоҳ,[10]
Бибурдаш чаро[11] деви риман зи роҳ!

---

1 Л — мабод. 2 Л — мабод. 3 И — ком ҷуст андар он. 4 Л — Ки Кисро бипардохт з-он нангу. 5 И — кард. 6 И — шуд. 7 Л — чашми шоҳ; И — б. 1666 нест. 8 Л — Бар он бар яке: 9 Л — б. 1669, 1690 нест. 10 Л — ҷою ҷоҳ. 11 Л — чунон.

Бад-он дӯстдориву он ростӣ
Чаро ҷуст ҷонаш раҳи[1] костӣ?!

Надонад ба ҷуз як[2] худои[3] ҷаҳон,
Аз он ошкоро, дурустӣ ниҳон».

В-аз он ҷойгаҳ сӯи нахчиргоҳ
Биёмад чунон доғдил бо сипоҳ.

Зи ҳар кас ба раҳ-бар сухан хостӣ,
Ба гуфторҳо дил биёростӣ.

Сароянда бисьёр ҳамроҳ кард,
Ба афсонаҳо роҳ кутоҳ кард.

Дабирону Зарвону дастури шоҳ,
Бирафтанд як рӯз гӯён[4] ба роҳ.

Сухан рафт чанде зи афсуну[5] банд,
Зи ҷодуву Оҳармани[6] пургазанд.

Ба мубад чунин гуфт пас шаҳриёр,
Ки «дилро ба найранг ранҷа мадор

Сухан ҷуз зи яздону аз дин магӯй,
Зи найрангу ҷоду шигифтӣ маҷӯй!»

Бад-ӯ гуфт Зарвон, ки «нӯша бадӣ,[7]
Хирадро ба гуфтор тӯша бадӣ![8]

Зи ҷоду сухан ҳар чи гӯянд ҳаст,
Надонад ба ҷуз марди ҷодупараст,

Агар хӯрданӣ дорад аз шир баҳр,
Ба дидор гардонад аз дур заҳр».

---

[1] Л — Кушод аз равонаш дари. [2] Л - ниҳон ҷуз. [3] И — ҷуз аз кирдгори. [4] И — пуён. [5] И — Ҷазоро сухан рафта з-афсуну. [6] Л — аҳримани; И — ҷодуи в-оҳармани. [7] Л — Анӯша бизӣ. [8] Л — бизӣ.

Чу бишнид Нушинравон ин сухан,
Бар ӯ тоза шуд рӯзгори куҳан.

Зи Маҳбуду ҳар ду писар ёд кард,
Баровард шоҳ аз ҷигар боди сард.[1]

Ба Зарвон нигаҳ карду хомуш бимонд,
Сабук бораи гомзанро биронд.

Равонаш зи андеша пурдуд буд,
Ки Зарвон бадандеши Маҳбуд буд.

Ҳаме гуфт,[2] к-«ин марди носозгор,
Надонам, чи кард андар он рӯзгор?

Ки Маҳбуд бар дасти мо кушта шуд,
Чунон дударо рӯз баргашта шуд.

Магар кирдгор ошкоро кунад,
Дилу мағзи мо пурмадоро кунад,

Ки олуда бинам ҳаме з-у сухан,
Пур аз дардам аз рӯзгори куҳан».

Ҳаме рафт бо дил[3] пур аз дарду ғам,
Пурожанг рух, дидагон пур зи нам,

Ба манзил расид он замон шаҳриёр,
Саропарда зад бар сари ҷуйбор.

Чу Зарвон биёмад ба пардасарой,
Зи бегона пардахт карданд ҷой.

Зи ҷоду сухан гуфт в-аз шаҳду шир,
Бад-у гуфт: «Ҳаст ин сухан[5] дилпазир».

Зи Маҳбуд аз он пас бипурсид шоҳ,
Зи фарзанди ӯ то чаро шуд табоҳ.

---

[1] И — Лабонро зи андуҳ пурбод кард. [2] И — Ба дил гуфт. [3] И — як дил. [4] ИЛ — лаби. [5] И — Куҷо ин сухан кай бувад.

Ба посух сухан[1] ларз-ларзон шунид,
Зи Зарвон гунаҳгорӣ омад падид.

Бад-ӯ гуфт Кисро: «Сухан рост гӯй,
Макун чораву ҳеч каҷҷӣ маҷуй.

Ки каҷҷӣ наёрад магар кори бад,
Дили нек бад гардад аз ёри бад».[2]

Саросар сухан рост Зарвон бигуфт,
Нуҳуфта падид оварид аз нуҳуфт.

Гунаҳ яксар афканд суи ҷуҳуд,
Тани хешро кард пурдарду дуд.

Чу бишнид аз ӯ шаҳриёри баланд,
Ҳам андар замон пой кардаш ба банд.

Фиристод назди мушаъбад ҷуҳуд,
Дуаспа саворе ба кирдори дуд.

Чу омад бад-он боргоҳи баланд,
Бипурсид аз ӯ гарм шоҳи баланд.

Ки «ин кор чун буд бо ман бигӯй,
Зи дасти[3] дуруғ эҷ манмой руй».

Ҷуҳуд аз ҷаҳондор[4] зинҳор хост,
Ки пайдо кунад рози найранг рост.

Бигуфт он чи Зарвон бад-ӯ гуфта буд,
Сухан ҳар чи андар ниҳон рафта буд.

Ҷаҳондор[5] бишнид, хира бимонд,
Раду мӯбаду марзбонро[6] бихонд.

---

[1] И — Чу посух аз ӯ. [2] И — б. 1699 нест. [3] И — Ба суи. [4] И — ҷаҳонҷуй. [5] И — Сипаҳбад чу. [6] И — паҳлавонро.

Дигар бора кард он сухан хостор,
Ба пеши радон додгар[1] шаҳриёр.[2]

Бифармуд пас то ду дори баланд,
Фурӯҳишта аз дор[3] печон каманд,

Бизад марди дижхим пеши дараш,
Назора бар ӯ бар ҳама лашкараш.

Ба як дор Зарвону дигар ҷуҳуд,
Кушанда баровехту[4] тундӣ намуд.

Ба борони сангу ба борони тир,
Бидоданд сарҳо ба найранги шир.

Ҷаҳонро набояд сипардан ба бад,
Ки бар бадкуниш бегумон бад расад.

Зи хешони Маҳбуд чанде биҷуст,
К-аз эшон биёбад[5] касе тандуруст.

Яке духтаре ёфт пӯшидарӯй,
Се марди гаронмояву номҷӯй[6]

Ҳама ганҷи Зарвон бар эшон намуд,
Ҳама ҳар чи буд они[7] марди ҷуҳуд.

Равонаш зи Маҳбуд бирьён будӣ
Шаби тира то рӯз гирьён будӣ.[8]

Зи яздон ҳаме хостӣ зинҳор,
Ҳаме рехтӣ хуни дил бар канор.

Ба дарвеш бахшид бисьёр чиз,
Забонро[9] пур аз офарин дошт низ.

---

1 И — номвар.
2 ТПЗИ — Ҷуҳуди бадандеш яксар бигуфт.
Намонд аз бузургон сухан дар нуҳуфт.
3 И — Заданду фурӯҳишта. 4 И — шуд он ҷо. 5 И — Магар боз ёбад. 6 Л — гаронмоя дайҳимҷӯй; И — гурди гаронмоя дайҳимҷӯй. 7 Л — з-они. 8 И — б. 1718 нест. 9 И — Забоне.

Ки яздон бубахшад гуноҳаш магар,
Ситамгар нахонад варо додгар.[1]

Қасе, к-ӯ бувад пок[2] яздонпараст,
Наёзад[3] ба кирдори бад эч даст.

Агарчанд бад кардан осон бувад,
Ба фарҷом аз ӯ ҷон[5] ҳаросон бувад.

Агар баддилӣ санги хоро шавад,
Намонад ниҳон, ошкоро шавад.

Агарчанд нарм аст овози ту,
Кушода кунад рӯз ҳам[6] рози ту.

Надорад нигаҳ рози мардум ҷаҳон,
Ҳамон беҳ, ки некӣ кунӣ дар ниҳон.

Чу беранҷ бошиву покизарой,
Аз ӯ баҳра ёбӣ ба ҳар ду[7] сарой.

СОХТАНИ НУШИНРАВОН ШОРСОНИ СУРСОНРО

Кунун кори Зарвону марди чуҳуд,
Сар ояд,[8] хирадро бибояд сутуд.

Агар додгар бошӣ, эй шаҳриёр,[9]
Бимониву[10] номат бувад ёдгор.[11]

Тани хешро шоҳи бедодгар-
Наёрад ҷуз аз гӯру нафрин ба бар.[12]

Агар пеша дорад дилат ростӣ,
Чунон дон, ки гетӣ ту оростӣ.

---

1 Л — нахонад-шу бедодгар. 2 Л — поку. 3 Л — Наёрад. 4 Л — ҳеҷ; И — Сазад, гар наёзад ба бад ҳеҷ. 5 Л — дил. 6 И — рӯзҳо. 7 Л — ба дигар. 8 Л — омад. 9 И — сарфароз. 10 ИЛ — Намониву. 11 И — бимонад дароз. 12 И — б. 1731 нест.

Чу хоҳӣ ситоиш паси марги ту,
Хирад бояд, эй тоҷвар, тарги ту.

Чунон, к-аз паси марги[1] Нушинравон,
Ба гуфтори ман доди ӯ шуд ҷавон.

Аз он пас, ки гетӣ бар ӯ гашт рост,
Ҷуз аз офарин дар бузургӣ нахост.

Бихуфтанд дар дашт хурду бузург,
Ба обишхӯр омад ҳаме мешу гург.

Миҳон кеҳтариро биёростанд,
Ба дайҳим-бар номи ӯ хостанд.

Биёсуд[2] гардан зи банди зиреҳ,
Зи ҷавшан кушоданд гурдон гиреҳ.

Зи кӯполу ханҷар биёсуд душ,
Ҷуз овози ромиш наёмад ба гӯш.

Қасеро набуд бо ҷаҳондор тов,
Бипайваст аз ҳар сӯе божу сов.

Ҷаҳондор душворӣ осон гирифт,
Ҳама сози нахчиру майдон гирифт.

Нишаст андар айвони гавҳарнигор,
Ҳаме рой зад бо маю майгусор.

Яке шорсон кард дар роҳи Рум
Фузун аз ду фарсанг болои бум.

Бад-ӯ андарун коху майдону[3] боғ,
Ба як даст руду ба як даст роғ.

Чунин буд ба Рум андарун чанд шаҳр,
Ки Қисро бипаймуду бардошт баҳр.

---

[1] Л — шоҳ. [2] Л — Баросуд. [3] Л — айвону.

1745 Баровард аз у коххои баланд,
Набуд дар чаҳон назди кас нописанд.

Яке кох кард андар ӯ шаҳриёр,
Бад-ӯ андар айвони гавҳарнигор.

Ҳама сар ба сар тоқҳо симу зар,
Бад-ӯ андарун чанд гуна гуҳар

Яке гунбад аз обнӯсу зи оч,
Ба пайкар зи пиластаву шизу соч.

Зи Руму зи Ҳинд он ки устод буд,
В-аз устоди хешаш ҳунар ёд[1] буд.

1750 Аз Эрону[2] аз кишвари Нимрӯз
Ҳама кордонони гетифурӯз,

Ҳама кард бар гирди он шорсон,
Ки ҳам шорсон буду ҳам корсон.

Асирон, ки аз Барбар оварда буд,
Зи Буму зи ҷое, ки озурда буд,

Бад-ин шорсон андарун ҷой кард,
Дилоройро кишваророй кард.

Чу аз шаҳр яксар бипардохтанд,
Ба гирд андараш русто сохтанд.[3]

1755 Биёрост бар ҳар сӯе киштзор,
Замини баруманду ҳам мевадор.

Гаравгон, ки аз куч оварда буд,
Зи Гелону аз ҳар ки озурда буд,

Аз ин ҳар якеро яке хона кард,
Ҳама шорсон ҷои бегона кард.

---

[1] И — устодияш дар ҳунар дод. [2] Л — Зи Турону. [3] И — б. 1753, 1754 нест.

В-аз ин ҳар якеро яке кор дод,
Чу танҳо буд аз коргар ёр дод.

Яке пешагору дигар киштварз,
Яке он ки паймуд фарсангу марз.

Чи бозоргону чи яздонпараст,
Яке сарфарозу дигар зердаст.

Биёрост он шорсон чун биҳишт,
Надид андар он[1] чашм як ҷои зишт.[2]

Варо Сурсон хонд Кисро ба ном,
Ки дар сур ёбад ҷаҳонҷӯй ком.

Ҷуз аз доду обод кардан ҷаҳон,
Набудаш ба дил ошкору ниҳон,

Замона чу ӯро зи шоҳӣ бибурд,
Ҳамон тоҷи ӯ дигариро супурд.[3]

Чунон дон, ки яксар фиребасту бас,
Баландиву пастӣ намонад ба кас.

Қунун ҷанги хоқону ҳайтол гир,
Чу разм оядат пеш, купол гир.[4]

ДОСТОНИ РАЗМИ ХОҚОНИ ЧИН БО ҲАЙТОЛИЁН

Чунин гуфт пурмоя деҳқони пир,
Сухан ҳар чи з-ӯ бишнавӣ, ёд гир.

---

[1] Л — дар ӯ. [2] И — б. 1756—1761 нест.
[3] ТПЗ — Нахоҳад туро мондан ҷовидон,
Бипардоз дилро зи кори бадон.
[4] ТП — Чӣ гӯяд сухангӯи бо офарин,
Зи шоҳу зи ҳайтолу хоқони Чин.

Қи аз номдорони бофарру дод,
Ба мардони ҷангиву ганҷи нажод,

Чу хоқони Чин кас[1] набуд аз меҳон,[2]
Гузашта зи Кисро ба гирди ҷаҳон.[3]

Ҳама[4] то лаби руди Ҷайҳун зи Чин,
Бар ӯ хонданди ба дод офарин.

Сипаҳдор бо лашкару ганҷу тоҷ,
Ба Гулзарриюн буд аз он суи Чоҷ.

Суханҳои Кисро ба гирди ҷаҳон,
Пароканда буд[5] дар миёни меҳон.

Ба мардиву[6] донoиву фарраҳӣ,
Бузургиву оини шоҳаншаҳӣ.

Хирадманд хоқон бад-он рузгор,
Ҳаме дусти ҷуст[7] бо шаҳриёр.

Ба якчанд биншаст бо ройзан,
Ҳама номдорон шуданд анҷуман.

Ба оғози он ошноӣ нахуст,
Ҳаме аз раду мубадон рой ҷуст.

Яке ҳадья орост пас бешумор
Ҳама ёдгор аз дари[8] шаҳриёр.

Зи аспони Чиниву дебои Чин,
Зи тахту зи тоҷу зи теғу нигин,

Тароиф,[9] ки бошад ба Чин андарун,
Биёрост аз ҳар даре сад ҳаюн.

---

1 И — чинӣ. 2 Л — дар ҷаҳон. 3 Л — Зи Кисро гузашта зи дигар меҳон. 4 ИЛ — Ҳамон. 5 ИЛ — шуд. 6 И — Зи рою зи. 7 И — хост. 8 И — аз дари номвар. 9 ИЛ — Зароиф.

1780 Зи динори чинӣ зи баҳри нисор,
Ба ганҷур фармуд то сӣ[1] ҳазор

Биёварду[2] бо ҳадьяҳо ёр кард,
Даҳ уштур зи ганҷу[3] дирам бор кард.

Сухангӯй марде биҷуст аз меҳон,
Хирадманду гашта ба гирди ҷаҳон.

Бифармуд то пеши ӯ шуд дабир,
Зи хоқони Чин номае бар ҳарир

Набиштанд бар сони аржанги Чин,
Сӯи шоҳ бо сад ҳазор офарин.[4]

1785 Гузар мардро сӯи Ҳайтол буд.
Ҳама роҳ пуртиру кӯпол буд.

Зи Суғд андарун то ба Ҷайҳун сипоҳ
Кашида рада пеши ҳайтолшоҳ.

Гаве Ғотифар ном солорашон,
Ба разм андарун номбардорашон.

Чу огаҳ шуд аз кори хоқони Чин,
В-аз он ҳадьяи шоҳи Эронзамин,

Зи лашкар ҷаҳондидагонро бихонд,
Сухан сарбасар пеши эшон биронд.

1790 Чунин гуфт бо саркашон Ғотифар,
Ки «моро бад омад зи ахтар ба сар,

Агар шоҳи Эрону хоқони Чин,
Бисозанду аз дил кунанд, офарин,

Ҳарос аст аз ин дӯстӣ баҳри мо,
Ба ду рӯй вайрон шавад шаҳри мо.

---

[1] Л — сад. [2] Л — Биёвард. [3] Л — ганҷи. [4] И — б. 1784 нест. [5] И — аз он ҳадьяҳо.

Бибояд яке тохтан сохтан,
Ҷаҳон аз фиристода пардохтан».

Зи лашкар яке номвар баргузид,
Сарафрозу ҷангӣ чунон чун сазид.

Ба тороҷ дод он ҳама хоста,
Ҳаюнону аспони ороста.

Фиристодаро сар бибуррид[1] паст,
Зи гурдони чинӣ саворе биҷаст.

Чу огоҳӣ омад ба хоқони Чин,
Дилаш гашт пурдарду сар пур зи кин.

Сипаҳро ба Қочорбошӣ биронд,
Ба чину Хутан номдоре намонд.

Зи хешони Арҷоспу Афросиёб,
Напардахт як тан ба орому хоб.

Бирафтанд яксар зи Гулзарриюн,
Ҳама дил[2] пур аз хашму сар[3] пур зи хун.

Сипаҳдори хоқони Чин Фанҷ буд,
Ҳаме б-осмон барзад аз об дуд.

Зи ҷӯши саворон ба Чоҷ андарун,
Чу гул шуд ба ранг оби Гулзарриюн.

Чу огоҳ шуд Ғотифар з-он сухун,
Ки хоқони чинӣ чӣ афканд бун,[4]

Сипоҳе зи ҳайтолиён баргузид,
Ки гашт офтоб аз ҷаҳон нопадид.

Зи Балху зи Шукнону Омую Зам,
Силеҳу сипаҳ хосту ганҷ дирам.

---

1 ИЛ — буриданд. 2 ИЛ — сар. 3 ИЛ — дил. 4 И — б. 1801—1803 нест.

Зи Хатлону аз Тирмизу Висагирд,
Зи ҳар сӯ сипоҳ андаровард гирд.

Зи кӯҳу биёбону аз регу шах,
Биҷушид лашкар чу мӯру малах.

Чу бугзашт хоқон зи руди Тарак,[1]
Ту гуфтӣ, ҳаме теғ борад фалак.[2]

Сипоҳ анҷуман кард бар мою марғ,
Сияҳ гашт хуршед чун[3] парри чарғ.

Зи бас найзаву теғҳои бунафш,
Дурафшидани гуна-гуна[4] дурафш.

Бухоро пур аз гурзу кӯпол буд,
Ки лашкаргаҳи шоҳи Ҳайтол буд,

Бишуд Ғотифар бо сипоҳе чу кӯҳ,
Зи Ҳайтол гирд оварида гуруҳ.

Ба ҷанг[5] андаромад зи ҳар сӯ сипоҳ,
Зи тангӣ бубастанд бар бод роҳ.

Яке бод бархост з-абри сиёҳ,
Бишуд рӯшноӣ зи хуршеду моҳ.

Дурахшидани теғҳои сарон,
Гироидани гурзҳои гарон,

Ту гуфтӣ, ки оҳан забон[6] дораде,
Ҳаво[7] гурзро тарҷимон дораде.

Кашониву суғдӣ шуданд анҷуман,
Пур аз об рух кӯдаку марду зан.

---

[1] Л — бузург. [2] Л — Або лашкару кусу пили сутург. [3] И — Замин гашт монандаи. [4] И — Дурахшидани парниёнӣ; Л — коваёнӣ. [5] Л — танг; И — Чу танг. [6] И — равон. [7] И — Ҳамон.

Ки то чун бувад кори он размгоҳ,
Қиро тобад он гардиши ҳуру моҳ.

Ба як ҳафта он[1] лашкари размҷӯй,
Ба рӯй андароварда буданд рӯй.

Ба ҳар ҷой-бар тӯдаи кушта буд,
Зи хун хоку санг арғувон гашта буд.

Зи бас найзаву гурзу кӯполу теғ,[2]
Ту гуфтӣ, ҳаме санг борад зи меғ.

Ниҳон шуд ба гирд андарун офтоб,
Пур аз хок[3] шуд чашми парронуқоб.

Ба ҳаштум сӯи Ғотифар гашт гард,
Сияҳ шуд ҷаҳон чун шаби ложвард.

Шикаст андаромад ба ҳайтолиён,
Шикасте, ки бастан-ш то солиён

Надиданду ҳар кас, к-аз эшон бимонд,
Ба дил-дар ҳаме номи яздон бихонд.

Пароканда бар ҳар сӯе хаста буд,
Ҳама марз пуркуштаву баста буд.

Ҳаме ин бад-ин, он бад-ин гуфт: «Ҷанг
Надидем ҳаргиз чунин бодиранг».

Ҳамоно на мардум буданд он сипоҳ,
Нашоист кардан бад-эшон нигоҳ.

Ба чеҳра ҳама дев буданду дад,
Ба дил дур аз андешаи неку бад.[4]

Зи шамшеру аз найзаву гурзу теғ,
Ту гуфтӣ, надонанд, роҳи гуреғ.

---

[1] Л — бо. [2] Л — пӯлодтеғ. [3] И — об. [4] И — б. 1828, 1829 нест.

Ҳама чеҳраш аждаҳо доштанд,
Ҳама тир[1] бар кӯҳ бугзоштанд.

Ҳама ҷангҳошон ба сони паланг,
Нашуд сер дилшон зи разму зи ҷанг.

Яке зини аспон набардоштанд,
Бихуфтанд бар барфу нагзоштанд.[2]

Хуриш борагиро[3] ҳама хор буд,
Саворе нахуфтиву[4] бедор буд.

Ҳама шаб ба ҷуз ҷастану тохтан,
Тани хеш дар оташ андохтан

Набуду надонист кас хобу х(в)ард,
Магар дев ҷуяд аз эшон набард.

Надорем, мо тови хокони Чин,
Гузар кард бояд ба Эронзамин.

Гар эдун, ки фармон барад Ғотифар,
Бубандад ба фармони Қисро камар,

Супорад бад-ӯ шаҳри Ҳайтолро,
Фаромӯш кунад[5] гурзу кӯполро.

В-агар на худ аз тухмаи Хушнавоз
Гузинем ҷанговаре сарфароз,

Ки ӯ шод бошад ба Нӯширавон,
Бад-ӯ давлати пир гардад ҷавон.

Бигӯяд бад-ӯ кори[6] Хоқони Чин,
Ҷаҳоне бар ӯ-бар кунанд офарин.

Ки бофарру бурз асту бахшу[7] хирад,
Ҳаме ростиро хирад парварад.

---

[1] Л — теғ; И — найза. [2] И — б. 1832, 1833 нест. [3] Л — Хӯри борагишон. [4] И — Яке чун бихуфти ду. [5] И — Биандозад. [6] Л — варо ҳол. [7] Л — Мағзу.

Ниҳодаст бар қайсарон[1] божу сов,
Надоранд бо ӯ касе[2] тушу тов.

Зи ҳайтолиён кудаку марду зан,
Бад-ин як сухан баршуданд анҷуман.

Чағони, гаве[3] буд фаррухнажод,
Ҷавону ҷаҳонҷӯю бо бахшу дод.

Хирадманду номаш Фағониш буд,
Ки бо ганҷ бо лашкари[4] хеш буд.

Бузургони Ҳайтолу мардони кин,
Ба шоҳӣ бар ӯ хонданд офарин.

ОГОҲ ШУДАНИ НӮШИНРАВОН АЗ ҚОРИ ХАЙТОЛИЕН ВА ЛАШКАР ҚАШИДАН БА ҶАНГИ ЭШОН

Пас огоҳӣ омад ба шоҳи бузург,
Зи Хоқон, ки буд[5] номдоре сутург.

Зи Ҳайтолу гурдони он анҷуман,
Ки омад зи Хоқон бар эшон шикан.

Зи шоҳӣ чағонӣ, ки бо бахти нав
Биёмад, нишаст аз бари тахти нав.[6]

Пурандеша биншаст шоҳи ҷаҳон,
Зи гуфтори бедор корогаҳон.

Ба айвон биёрост ҷои нишаст,
Бирафтанд гурдони хусравпараст.

---

[1] И — хусравон. [2] И — ҳаме. [3] И — шаҳе. [4] Л — лашкару. [5] И — шуд.
[6] ТПЗ — Гирифт он сари тахти шоҳаншаҳи,
Далерону мардони бофарраҳи.
Ҳама як ба як пеши тахташ ба пой.
Занад ҳар замон бо бузургон-ш рой.

15 — 6229

Або мӯбади мӯбадон Ардашер
Чу Шопуру чун Яздгирди дабир.

Ҳама бихрадони[1] намоянда роҳ,
Нишастанд[2] яксар бари тахти шоҳ.

Чунин гуфт Кисро, ки «эй бихрадон,
Ҷаҳондидаву коркарда радон.

Яке огаҳӣ ёфтам нописанд,
Суханҳои нохуби носудманд.

Зи Ҳайтолу турку зи Хоқони Чин,
В-аз он марзбонони туронзамин.

Беандоза лашкар шудаст анҷуман,
Зи Чоҷу зи Турку зи Чину Хутан.[3]

Ба як ҳафта бо таргу шамшери кин,
Зи аспон набардоштанд эч зин.

Ба фарҷом Ҳайтол баргашта шуд,
Ду баҳра магар хаставу кушта шуд.

Бад-он номдорӣ, ки Ҳайтол буд,
Ҷаҳоне пур аз теғу кӯпол буд.

Шигифтаст, к-омад бар эшон шикаст,
Сипаҳбад мабод эч бо[4] рои паст.

Агар Ғотифар доштӣ ҳушу[5] рой,
Набурдӣ сипеҳр он сипаҳро зи ҷой.

Чи шуд марзи ҳайтолиён пур зи шӯр,
Биҷустанд аз тухми Баҳроми Гӯр.

Навоин яке шоҳ биншонданд,
Саросар бар ӯ офарин хонданд.

---

1 И — мӯбадони. 2 И — Бирафтанд. 3 Л — б. 1857—1859 **нест.**
4 Л — мабодо або. 5 Л — ному.

Нишастаст Хоқон бад-ин руи Чоч,
Сарафроз бо лашкару ганҷу тоҷ.

Зи хешони Арҷоспу Афросиёб,
Ба ҷуз[1] марзи Эрон набинад ба хоб.

Зи пирӯзии лашкари Ғотифар,
Ҳаме барфарозад зи[2] хуршед сар.

Сазад гар набошем ҳамдостон,
Ки Хоқон бихонад чунин достон.

Қашонизамин[3] подшоҳӣ мnative,
Ки доранд аз ӯ чиниён пушт рост.

Ҳама зердастон аз эшон ба ранҷ,
Супурда бад-эшон тану[4] марзу ганҷ.

Чӣ бинед яксар кунун андарин,[5]
Чӣ созем бо турку Хоқони Чин?»[6]

Бузургони донанда бархостанд,
Ҳама посухашро биёростанд.[7]

Гирифтанд яксар бар ӯ офарин,
Ки «эй шоҳи некахтару пешбин.

Ҳама марз Ҳайтоли оҳарманананд,
Дурӯянду ин марзро душмананд.

Бар эшон сазад ҳарчи ояд зи бад,
Ҳам[8] аз шоҳ гуфтори некӯ сазад.

Аз эшон агар нестӣ кину дард,
Ҷуз аз хуни он шоҳи озодмард.

---

[1] Л — Чуз аз. [2] Л — ба. [3] Л — Крушонзамин. [4] И — Ба тороҷ дода ҳама. [5] Л — бад-ин андарун. [6] Л — хоқон кунун. [7] И — б. 1874 нест. [8] И — Чу.

Бикуштанд Пирӯзро ногаҳон,
Чунон шаҳриёре чароғи ҷаҳон.

Мабодо, ки бошанд як рӯз шод,
Ки ҳаргиз нахезад зи бедод дод.

Чунин аст бодафраи додгар,
Ҳама бадкунишро бад ояд ба сар.[1]

Зи Хоқон агар шоҳ ронад сухан,
Ки дорад ба дил дарди[2] кини куҳан,

Сазад гар зи хешони Афросиёб,
Бадомӯз дорад ду дида пуроб.

Ва дигар, ки пирӯз шуд, дил гирифт,
Агар з-ӯ битарсӣ, набошад шигифт.

Зи Ҳайтолу аз лашкари Ғотифар,
Макун ёду тимори[3] эшон маҳ(в)ар.

Зи хешони Арҷосбу Афросиёб,
Зи Хоқон, ки биншаст аз он рӯи об,[4]

Ба равшанравон кори эшон бисоз,
Туӣ бар ҷаҳон шоҳи гарданфароз,

Фурӯғ аз ту гирад равону хирад,
Анӯша касе ки[5] хирад парварад.

Ту донотарӣ аз бузург анҷуман,
Набояд-т фарзонаву ройзан.

Туро зебад андар ҷаҳон тоҷу тахт,
Ки бо фарру аврангиву рою бахт.[6]

Агар шоҳ сӯи Хуросон шавад,
Аз ин подшоҳӣ ҳаросон шавад.

---

1 Л — б. 1880, 1881 нест. 2 ИЛ — дарду. 3 И — андуҳи. 4 И — б. 1886 нест. 5 ИЛ — к-у. 6 Л — аврангӣ, эй некбахт.

Ҳар он гах ки бешоҳ бинанд[1] бум,
Замон то замон лашкар ояд зи Рум.

Аз эрониён боз хоҳанд кин,
Намонад бару буми Эронзамин.

На кас пой бар хоки Эрон ниҳод,
На з-ин подшоҳӣ ба бад кард ёд.

Агар шоҳро рой кин асту ҷанг,
Аз ӯ ром гардад ба дарьё наҳанг».

Чу бишнид аз эрониён шаҳриёр,
Зи сулҳу зи пархошу аз корзор,

Бидонист шоҳи ҷаҳонкадхудой,
Ки андар дили бихрадон[2] чист рой.

Қасеро набуд размро орзуй,[3]
Ба базму ба ноз андарун карда хуй.[4]

Чунин дод посух, к-«аз эзад сипос,
К-аз ӯ дорам андар ду гетӣ ҳарос,

Ки шерон аз осоишу[5] хобу х(а)ард,
Фаромуш карданд гарди[6] набард.

Шуморо аз осоишу базмгоҳ,
Гарон шуд бад-ин сон[7] сар аз размгоҳ.

Таносон шавад ҳар ки разм[8] оварад,
Зи разм он гаҳе боз базм[9] оварад.

Ба неруи яздон сари шоҳро,
Бисечем яксар ҳама роҳро.

---

[1] И — ёбанд. [2] ИЛ — бихрадон. [3] Л — кард разм орзӯ. [4] Л — хӯ; И — б. 1897, 1898 нест. [5] И — гурдон зи осоиши. [6] И — яксар. [7] И — Ба яксар тиҳӣ шуд. [8] Л — ранҷ. [9] Л — ранҷи танаш боз ганҷ.

Ба суи Хуросон кашам лашкаре,
Бихонам сипоҳе зи ҳар кишваре,

Чунин номдорону гурдон, ки ҳаст,
Бубандем кӯс аз бари пили маст,

На Ҳайтол хоҳам, на Хоқони Чин,
Ки бар буми Эрон кунанд офарин.

Ҷаҳон аз бадон пок бехав кунам,[2]
Ба доду диҳиш кишваре нав кунам».[3]

Ҳама номдорон фурӯ монданд,
Ба пӯзиш бар ӯ офарин хонданд.

Ки «эй шоҳи пирӯзи бофарру дод,
Замона ба фармони ту шод бод!

Ҳама номдорон туро бандаем,[4]
Ба фармону роят сарафкандаем.[5]

Ҳар он гаҳ ки фармон диҳад корзор,
Набинад зи мо коҳилӣ шаҳриёр».

В-аз он пас чу биншаст бо ройзан,
Далерон саросар шуданд анҷуман.

Ҳаме рой зад шоҳ то моҳи нав
Баромад, нишаст аз бари гоҳи нав.

Бididанд бар чеҳраи шоҳ моҳ,
Хурӯше баромад зи даргоҳи шоҳ.

Чу барзад сар аз кӯҳ рахшон чароғ,
Замин шуд ба кирдори заррин чуноғ.

Ту гуфтӣ, ки ҷоме зи ёқути зард
Ниҳоданд бар чодари ложвард.

---

[1] ИЛ — Ҳамин. [2] И — кунем. [3] И — кунем. [4] И — бандаанд. [5] И — сарафгандаанд.

Хуруш омаду нолаи говдум,
Бубастанд бар пил руинахум.

Дамодам ба лашкаргаҳ омад сипоҳ,
Табиразанон баргирифтанд роҳ.

Ба даргоҳ шуд Яздгурди дабир,
Або ройзан мубади Ардашер!

Набиштанд нома ба ҳар кишваре,
Ба ҳар номдореву ҳар меҳтаре.

Ки шуд шоҳ бо лашкару сози разм,
Шумо кеҳтариро масозед базм.

Нафармуд нома ба Хоқони Чин,
Фуғонишро ҳам накард офарин.

ЛАШКАР КАШИДАНИ НӮШИНРАВОН БАРОИ ҶАНГИ ХОҚОНИ ЧИН

Яке лашкаре аз Мадоин биронд,
Ки рӯи замин ҷуз ба дарьё намонд.[1]

Замин кӯҳ то кӯҳ яксар сипоҳ,
Дурафши ҷаҳондор бар қалбгоҳ.

Яке лашкаре сӯи Гургон кашид,
Ки гашт офтоб аз ҷаҳон нопадид.[2]

Биёсуд[3] чанде зи баҳри шикор,
Ҳаме гашт дар кӯҳу дар марғзор,

Ба Суғд андарун буд Хоқон, ки шоҳ
Ба Гургон ҳаме рой зад бо сипоҳ,

[1] ТПМ — Зи гарди сипоҳаш замин тира шуд,
Ҳаме дида аз диданаш хира шуд.
[2] И — онро карона набудаш падид. [3] ИЛ — Баросуд.

Ба сӯи Хуросон кашам лашкаре,
Бихонам сипоҳе зи ҳар кишваре,

Чунин номдорону гурдон, ки ҳаст,
Бубандем кӯс аз бари пили маст,

На Ҳайтол хоҳам, на Хоқони Чин,
Ки бар буми Эрон кунанд офарин.

Ҷаҳон аз бадон пок бехав кунам,[2]
Ба доду диҳиш кишваре нав кунам».[3]

Ҳама номдорон фурӯ монданд,
Ба пӯзиш бар ӯ офарин хонданд.

Ки «эй шоҳи пирӯзи бофарру дод,
Замона ба фармони ту шод бод!

Ҳама номдорон туро бандаем,[4]
Ба фармону роят сарафкандаем.[5]

Ҳар он гаҳ ки фармон диҳад корзор,
Набинад зи мо коҳилӣ шаҳриёр».

В-аз он пас чу биншаст бо ройзан,
Далерон саросар шуданд анҷуман.

Ҳаме рой зад шоҳ то моҳи нав
Баромад, нишаст аз бари гоҳи нав.

Бididанд бар чеҳраи шоҳ моҳ,
Хурӯше баромад зи даргоҳи шоҳ.

Чу барзад сар аз кӯҳ рахшон чароғ,
Замин шуд ба кирдори заррин чуноғ.

Ту гуфтӣ, ки ҷоме зи ёқути зард
Ниҳоданд бар чодари ложвард.

---

1 ИЛ — Ҳамин. 2 И — кунем. 3 И — кунем. 4 И — бандаанд. 5 И — сарафгандаанд.

Хуруш омаду нолаи говдум,
Бубастанд бар пил руинахум.

Дамодам ба лашкаргаҳ омад сипоҳ,
Габиразанон баргирифтанд роҳ.

Ба даргоҳ шуд Яздгурди дабир,
Або ройзан мубади Ардашер!

Набиштанд нома ба ҳар кишваре,
Ба ҳар номдореву ҳар меҳтаре.

Ки шуд шоҳ бо лашкару сози разм,
Шумо кеҳтариро масозед базм.

Нафармуд нома ба Хоқони Чин,
Фуғонишро ҳам накард офарин.

ЛАШКАР ҚАШИДАНИ НӮШИНРАВОН БАРОИ ҶАНГИ ХОҚОНИ ЧИН

Яке лашкаре аз Мадоин биронд,
Ки руи замин ҷуз ба дарьё намонд.[1]

Замин кӯҳ то кӯҳ яксар сипоҳ,
Дурафши ҷаҳондор бар қалбгоҳ.

Яке лашкаре суи Гургон кашид,
Ки гашт офтоб аз ҷаҳон нопадид.[2]

Биёсуд[3] чанде зи баҳри шикор,
Ҳаме гашт дар кӯҳу дар марғзор,

Ба Суғд андарун буд Хоқон, ки шоҳ
Ба Гургон ҳаме рой зад бо сипоҳ,

---

[1] ТПМ — Зи гарди сипоҳаш замин тира шуд,
Ҳаме дида аз диданаш хира шуд.
[2] И — онро карона набудаш надид. [3] ИЛ — Баросуд.

Зи хешони Арҷоспу Афросиёб
Шуда Суғд яксар чу дарьёи об.

Ҳаме гуфт Хоқон: «Сипоҳи маро,
Замин бар натобад, на гохи маро.

Аз эдар сипаҳ сӯи Эрон кашам,
Ба наздики дашти саворон[1] кашам.

Ҳама хоки Эрон ба Чин оварам,
Ҳама тозиёнро ба дин оварам.

Намонам, ки кас тоҷ дорад на тахт,
На оини шоҳӣ, на кишвар, на бахт».

Ҳаме буд якчанд бо гуфтугӯй,
Ҷаҳонҷӯи болашкару обрӯй.

Чунин то биёмад зи шоҳ огаҳӣ,
К-аз Эрон бичунбид бо фарраҳӣ.

В-аз он бахти пирӯзу он[2] дастгоҳ
Зи дарьё ба дарьё кашида сипоҳ.

Бупечид Хоқон, чу огоҳ шуд,
Ба разм андараш рой кутоҳ шуд.

Пурандеша биншаст бо ройзан,
Бузургони лашкар шуданд анҷуман.

Сипаҳдор Хоқон ба дастур гуфт,
Ки «ин огаҳӣ хор натвон нуҳуфт.

Шунидам, ки Кисро ба Гургон расид,
Ҳама рӯи кишвар сипаҳ густарид.

Надорад ҳамоно зи мо огаҳӣ,
Дигар торак аз рой дорад тиҳӣ.

---

1 Л — В-аз он ҷо ба шаҳри далерон. 2 И — бахту пирузиву.

Зи Чин то ба Ҷайҳун сипоҳи ман аст,
Ҷаҳон зери парри[1] кулоҳи ман аст.

Маро пеши ӯ рафт бояд ба ҷанг,
Бипӯшад диранг оташи ному нанг.

Гумонад, к-аз ӯ бугзарӣ роҳ нест,
В-агар дар замона ҷуз ӯ шоҳ нест.

Биёгоҳад акнун чу ман размҷӯй,
Шавам бо саворони Чин пеши уй».

Хирадманд марде ба Хоқони Чин,
Чунин гуфт, к-«эй шаҳриёри замин,[2]

Ту бо шоҳи Эрон макун разм ёд,
Мадеҳ подшоҳиву лашкар ба бод.

Зи шоҳон наҷӯяд касе ҷои ӯй,
Магар тира гардад[3] дилу рои ӯй.

Ки бо фарри ӯ тахтро шоҳ нест,
Ба дидори ӯ бар фалак моҳ нест.

Ҳаме бож хоҳад зи Ҳинду зи Рум
Зи ҷое ки ганҷ асту ободбум.

Худованди тоҷ асту зебои тахт,
Ҷаҳондори бедору пирӯзбахт».

Чу бишнид Хоқон зи мӯбад сухун,
Яке рои шоиста афканд бун.

Чунин гуфт бо кордон роҳҷӯй,
Ки инро чӣ бинад хирадманд рӯй?

Ду кор аст пеш омада ногузир,
Ки хомуш нашояд будан хирахир.

[1] Л — фарри. [2] И — б. 1544, 1545 нест. [3] ИЛ — бошад.

Чу аз разми ӯ бор ҷуз ранҷ нест,
Беҳ аз барпарокандани ганҷ нест.

Зи динор пушиш наёяд на х(в) ард,
На ғустурданӣ рӯзи нангу набард.

Бад-ӯ эминӣ бояду хӯрданӣ,
Ҳамон пӯшиши нағзу густурданӣ.[1]

Ҳар он кас, ки аз бад ҳаросон шавад,
Дирам хор гирад, таносон бувад.[2]

НОМАИ ХОҚОНИ ЧИН БА НАЗДИ НУШИНРАВОН

Зи лашкар сухангӯй даҳ баргузид,
Ки ҳам ғӯяду гуфта донад шунид.

Яке нома бинвишт бо офарин,
Сухандони чинӣ ба оини Чин.

Бирафт ин хирадьёфта даҳ савор,
Даҳон[3] пурсухан[4] то дари шаҳриёр.

Ба Кисро чу бардоштанд огаҳӣ,
Биёрост айвони шоҳаншаҳӣ.

Бифармуд то парда бардоштанд,
Ба даргоҳашон шод бугзоштанд.

Бирафтанд ҳар даҳ бари шаҳриёр,
Або номаву ҳадьяву бо нисор.

Ҷаҳондор чун дид, бинвохтшон,
Зи Хоқон бипурсиду биншохтшон.

Ниҳоданд сар пеши ӯ бар замин,
Бидоданд пайғоми Хоқони[5] Чин.

---

[1] И — б. 1955, 1956 нест. [2] ИЛ — шавад. [3] Л — Ниҳон. [4] И — Сипарданд раҳ. [5] И — солори.

Ба чинӣ яке нома буд бар ҳарир,
Фиристода бинҳод пеши дабир.

Ҷавон Яздгурд он ба хондан гирифт,
Аз ӯ анҷуман монд андар шигифт.

Сари нома буд аз нахуст офарин,
Зи додор бар шоҳи эронзамин.

Дигар сарфарозиву ганҷу сипоҳ,
Силеҳу бузургӣ намудан ба шоҳ.

Се дигар сухан он ки Фағфури Чин
Маро хонд андар ҷаҳон офарин.

Маро дод-беорзӯ духтараш,
Наҷӯянд ҷуз рои мо лашкараш.

В-аз он ҳадья, к-аз пеш наздики шоҳ,
Фиристоду Ҳайтол баста ба роҳ.

Бад-он кина рафтам ман аз шаҳри Чоч,
Бибистонам*[1] аз Ғотифар ганҷу тоҷ.

Бад-он гуна рафташ зи Гулзарриюн,
Ки шуд лаългун оби Ҷайҳун зи хун.

Зи пирӯзии шоҳу мардонагӣ,
Хирадмандиву шарму фарзонагӣ,

Чу огоҳӣ омад ба Мочину[1] Чин,
Ба гӯянда бархондам офарин.

Ҳаме дӯстӣ ҷустам андар ниҳон,
Ки бошад або шаҳриёри ҷаҳон.

Чу он нома бишниду гуфтори ӯ,[2]
Бузургиву мардиву бозори ӯ,[3]

---

[1] Л — бари мо ба. [2] ИЛ — ӯй. [3] ИЛ — ӯй.
*[1] М — Ки бистонам.

Фиристодаро чойгаҳ сохтанд,
Сутуданд бисьёр бинвохтанд.

Чу хону май орості майгусор,
Фиристодаро хості шаҳриёр.

Бибуданд як моҳ наздики шоҳ,
Ба айвону базму ба нахчиргоҳ.

Яке боргаҳ сохт рӯзе ба дашт,
Зи гарди саворон ҳаво тира гашт.

Ҳама марзбонони зарринкамар,
Балӯчиву гилӣ ба зарринсипар.

Саросар бад-он боргоҳ омаданд,
Парастанда наздики шоҳ омаданд.

Чу сесад зи болои зарринситом,
Бибурданду шамшери зарринниём.

Дурахшидани теғу жӯпину хишт,
Ту гуфтӣ ба зар андар охан сиришт.

Ба дебо биёроста пушти пил,
Бар ӯ тахти пирӯза монанди[1] Нил.

Замин пурхурӯшу ҳаво пур зи ҷӯш,
Ҳаме кар шудӣ мардуми тезгӯш.

Зи дашти саворони найзагузор,
Бирафтанд яксар бари шаҳриёр.

Фиристодаи Бардаъу Ҳинду Рум,
Зи ҳар шаҳриёре ба ободбум.[2]

Ба чинӣ намуд он, ки шохи кирост,
Зи хуршед то пушти моҳӣ кирост.

---

[1] ИЛ — ҳамранги. [2] Л — б. 1990 нест.

Ба дашт андар овардгаҳ сохтанд,
Саворони ҷангӣ ҳаме тохтанд.

Ҳаво пур шуд аз ҷушу гарди савор,
Замин пур шуд аз олати корзор.

Ба куполу теғу ба тиру камон,
Бигаштанд гарданкашон як замон.

Ҳама дашт ҷупинвару найзадор,
Ба як сӯ пиёда, ба як сӯ савор,

Фиристодагонро зи ҳар кишваре,
Зи ҳар номдореву ҳар меҳтаре.

Шигифт омад аз лашкару сози ӯ,
Ҳамон чеҳраву ному овози ӯ.

Ҳадиси фиристодагон дар ниҳон
Бигуфтанд бо шаҳриёри ҷаҳон.

Ба ганҷур фармуд пас шаҳриёр,
Ки орад ба дашт олати корзор.

Биёвард хафтону ҳуду зиреҳ,
Бифармуд то баркушояд гиреҳ,

Кушодабаре[1] гурди урозмой,
Набардоштӣ ҷавшани ӯ зи ҷой.

Хамон ҳӯду хафтону кӯполи ӯй,
Набардоштӣ ҷуз бару ёли[2] ӯй.

Зи лашкар камонкаш[3] набудӣ чу ӯй,
На аз номдорон чун ӯ[4] ҷангҷӯй.

Ба овардгаҳ рафтӣ, чун пили маст,
Яке гурзаи говпайкар ба даст.

---

[1] И — Кушодагаве. [2] И — пару боли. [3] Л — камонвар. [4] Л — чун он.

Ба зер андарун бораи гомзан,
Зи болои ӯ хира гашт[1] анҷуман.

Хурӯш омаду нолаи карраной
Ҳам аз пушти пилон чаранги дарой.

Табиразанон пеш бурданд санҷ,
Замин омад аз наъли аспон ба ранҷ.

Шаҳаншоҳ бо ӯду баргустувон,[2]
Чапу рост гардону печон инон.

Парастандагон хонданд офарин,
Якояк ниҳоданд сар бар замин.

Ба айвон шуд аз дашт шоҳи ҷаҳон,
Якояк бирафтанд бо ӯ меҳон.

Фиристодагон як ба дигар ба роз
Бигуфтанд, к-ин шоҳи гарданфароз.

Ҳунар ҷӯяду ҳам бупечад инон,
Ба гурдони лашкар намояд синон.

Ҳунарҳо, ки бинмудамон шаҳриёр,
Аз ӯ дошт бояд ба дил ёдгор.

Чу ҳар кас бирафтӣ бари шоҳи хеш,
Сухан доштӣ ёду ҳамроҳи хеш.

Бигуфтӣ, ки чун шоҳ Нӯшинравон,
Ба дида надидаст пиру ҷавон.

ПОСУХИ НОМАИ ХОҚОНИ ЧИН АЗ НӮШИНРАВОН

Бифармуд то пеши ӯ шуд[3] дабир,
Або[4] мӯбади мӯбадон Ардашер.

---

[1] И — хирасанг. [2] И — кабру синон. [3] И — аз. [4] И — ҳамон.

Ба қиртос бар номаи хусравӣ,
Нависанда бинвишт бар паҳлавӣ.

Қалам чун ду рухро ба анбар бишуст,
Сари нома кард офарин аз нахуст.

Бад-он додгар, к-ӯ сипеҳр офарид,
Баландиву жарфиву[1] меҳр офарид.

Ҳама бандагонему ӯ подшост,
Хирад бар тавоноии ӯ гувост.

Нафас ҷуз ба фармони ӯ нагзарад,
Паи мӯр бе ӯ замин наспарад.

Аз ӯ хостам то магар офарин,
Расонад зи мо суи Хоқони Чин.

Нахуст он ки гуфтӣ зи ҳайтолиён,
Қ-аз он гуна басганд[2] бадро миён.

Ба бедод-бар хира[3] хун рехтанд,
Ба доми ниҳода баровехтанд.[4]

Агар бадкуниш зӯр дорад чу шер,
Набояд, ки бошад[5] ба яздон далер.

Чу эшон гирифтанд роҳи паланг,
Ту пирӯз гаштӣ[6] бар эшон ба ҷанг.[7]

Ва дигар, ки гуфтӣ зи ганҷу сипоҳ,
Зи нерӯи фағфуру тахту кулоҳ.[8]

Қасе, к-аз бузургӣ занад достон,
Набошад хирадманд ҳамдостон,

---

[1] И — тундиву [2] И — Қи бастанд аз он гуна. [3] И — бисьёр. [4] И — худ овехтанд. [5] Л — гардад. [6] Л — бошӣ. [7] И — б. 2026 нест.
[8] И — Дигар он ки гуфтӣ зи тахту кулоҳ,
Зи пирузиву фарру ганҷу сипоҳ.

Ту тахти бузурги надиди, на[1] тоҷ,
Шигифт оядат лашкару марзи[2] Чоч

Чунин бо касе гуфт, бояд, ки ганҷ
Набинад, на лашкар, на разму[3] на ранҷ.

Бузургони гетӣ маро дидаанд,
Қасе к-ам надиданд, бишнидаанд,[5]

Ки дарьёи Чинро надорам ба об,
Шавад кӯҳ аз ороми ман пуршитоб.

Саросар замин зери ганҷи ман аст,
Қуҷо хоку об аст, ранҷи ман аст.

Се дигар куҷо дӯстӣ хостӣ,
Ба пайванди[6] мо дил биёростӣ.

Ҳаме[7] базм ҷӯӣ, маро нест разм,
Нахаррад касе разм ҳаргиз ба базм.

Ва дигар, ки бо номбардор[8] мард
Наҷуяд хирадманд ҳаргиз набард

Ба вижа, ки ҳӯ карда бошад ба ҷанг,
Гаҳи разм ҷустан наҷӯяд диранг.[9]

Басе дида бошад дари корзор,
Нахоҳад гаҳи разм[10] омузгор.

Дили хеш бояд, ки дар ҷанги сахт,
Чунон ром дорад, ки бо тоҷу тахт.

Туро ёр бодо ҷаҳонофарин,
Бимонод равшан кулоҳу нигин!

---

1 И — надидиву. 2 И — кишвару ганҷи. 3 Л — марзу. 4 И — б. 2030 нест. 5 И — Ҳамон дар бузурги писандидаанд. 6 И — дидори. 7 И — Чу ту. 8 И — номдорон. 9 И — Ба кин з-ӯ напечад ба дарьё наҳанг. 10 И — набояд гаҳи размаш.

Ниҳоданд бар нома-бар номи шоҳ,
Биёрост он[1] хусравӣ тоҷгоҳ.

Ба расми каён хилъат оростанд,
Фиристодаро пеши[2] ӯ хостанд.

Зи пайғом ҳар ч-аш ба дил буд низ,
Ба гуфтор-бар нома бифзуд низ.

Ба хуби бирафтанд аз айвони шоҳ,
Ситоишкунон баргирифтанд роҳ.

Расиданд пас пеши[3] Хоқони Чин,
Саросар забонҳо пур аз офарин,

Ҷаҳондида Хоқон бипардахт ҷой,
Биёмад бари тахти ӯ раҳнамой.

Фиристодагонро ҳама пеш хонд,
Зи Қисро фаровон суханҳо биронд

Нахуст[4] аз ҳушу донишу рои ӯй,
Зи гуфтору дидору болои ӯй.

Дигар гуфт, чанд аст бо ӯ сипоҳ,
В-аз эшон кӣ дорад[5] нигину кулоҳ.

Зи доду зи бедоду аз лашкараш,[6]
Ҳам аз кишвару[7] ганҷу аз афсараш.[8]

Фиристода гуё забон баркушод,
Ҳама дидаҳо[9] пеши ӯ кард ёд.

Ба Хоқон чунин гуфт, к-«эй[10] шаҳриёр,
Ту ӯро бад-ин зердастӣ мадор.

---

[1] И — Биёростанд. [2] И — сӯи. [3] И — наздики. [4] Л — Сухан. [5] И — Кӣ дорад зи гурдон. [6] Л — кишвараш. [7] Л — лашкару. [8] И — ганҷу з-олоту ҳам кишвараш. [9] И — дидаро. [10] И — Чунин гуфт, к-эй номвар.

Бад-ин рӯзгоре, ки мо назди[1] ӯй,
Бибудем шодондилу[2] тозаруй.[3]

Ба айвони базму ба разму шикор,
Надидем харгиз чун ӯ шаҳриёр.[4]

Ба болой сарв асту ҳамзӯри[5] пил,
Ба бахшиш кафаш ҳамчу[6] дарьён Нил.

Чу бар гоҳ бошад, сипеҳри вафост,
Дар овардгаҳ чун наҳанги балост.

Агар тез гардад, биғуррад чу абр,
Аз[7] овози у ром гардад ҳизабр.

В-агар май гусорад ба овози нарм,
Ҳаме дил ситонад ба ғуфтори гарм.

Хуҷаста суруш аст бар гоҳу тахт,
Яке борвар шохи зебо дарахт.

Ҳама шаҳри Эрон сипоҳи ваянд,
Парастандагони[8] кулохи ваянд.

Чу созад ба дашт андарун боргоҳ,
Нагунҷад ҳаме дар ҷаҳон[9] он сипоҳ.

Ҳама гурздоронш зарринкамар,
Ҳама пешкоронш[10] бо зебу фар.

Зи пилону аз пояи [11] тахти оҷ,
Зи аврангу аз ёраву тавку тоҷ.

---

[1] Л — рӯзгорон кам ояд чун. [2] Л — Ба дидори ӯ шоддил.
[3] ТПЗ — Ба сад рӯзгорон кам ояд чун ӯй,
Сипаҳдору фарзонаву тозарӯй.
[4] Л — як савор. [5] И — аст ба зури. [6] И — Кафаш гоҳи бахшиш чу. [7] Л — В-аз. [8] И — Парастори парри. [9] И — замин. [10] И — майгусоронш. [11] И — аспону пилону аз.

Қас оини уро надонад шумор,
Ба гетӣ ҷуз аз додгар кирдгор.

Агар душманаш куҳи оҳан шавад,[1]
Бари хашми ӯ нуки сӯзан шавад.[2]

Ҳар он кас, ки сер ояд аз рӯзгор,
Шавад тезу бо ӯ кунад корзор.[3]

НОМАИ ХОҚОН ДАР БОРАИ ДОДАН ДУХТАРИ ХЕШРО БА НӮШИНРАВОН

Чу Хоқони Чин он суханҳо шунид,
Бипажмурду шуд чун гули шанбалид.

Дилаш з-он суханҳо пур аз бим гашт,
В-аз андеша мағзаш ба ду ним гашт.[4]

Пур аз дард биншаст бо ройзан,
Чунин гуфт бо номдор[5] анҷуман:

Ки «эй бихрадон, роҳи ин кор чист,
Бар андешаи хаста озор чист?

Набояд, ки пирӯз гашта ба ҷанг,
Ҳама номи мо боз гардад ба нанг».

Зи ҳар гунае мӯбадон сохтанд,
Чапу рост гуфтанду андохтанд.[6]

Чунин гуфт Хоқон, ки «он[7] аст роҳ,
Ки гурде[8] фиристем наздики шоҳ.

Ба андеша дар кор бешӣ кунем,
Бисозему бо шоҳ хешӣ кунем.

---

1 И — бувад. 2 И — чашми сӯзан бувад. 3 Л — б. 2066 нест. 4 И — б. 2067, 2068 нест. 5 И — номвар. 6 ИЛ — оростанд. 7 ИЛ — чи. 8 И — марде.

Паси пардаи мо басе духтаранд,[1]
Ки бар тораки бонувон афсаранд.[2]

Якеро ба номи шаханшаҳ кунем,
Зи кори вай андеша кутаҳ кунем.

Чу пайванд созем бо ӯ ба хун,
Набошад кас ӯро ба бад рахнамун.

Бад-у нозишу сарфарозӣ бувад,
В-аз ӯ бугзарӣ, ҷанг бозӣ бувад».

Радонро писанд омад он рои шоҳ,
Ба овоз гуфтанд, к-«ин аст роҳ».

Зи лашкар се пурмояро баргузид,
Ки гуянду донанд посух[3] шунид.

Дари ганҷи динор букшоду гуфт,
Ки «гавҳар чаро бояд андар нуҳуфт?

Магар номро бояду нангро,
Ва гар бахшишу базму оҳангро».

Яке ҳадьяе сохт, к-андар ҷаҳон
Касе он надид аз кеҳону меҳон.

Дабири ҷаҳондидаро[4] пеш хонд,
Сухан ҳарчи будаш ба дил-бар[5] биронд.[6]

Нахуст офарин кард бар кирдгор,
Тавонову донову парвардигор.

Худованди кайвону хуршеду моҳ,
Худованди пирӯзиву дастгоҳ.

---

[1] Л — духтар аст. [2] Л—афсар аст. [3] Л—гӯянда гуфтор донад. [4] Л—нависандаро. [5] Л — дар. [6] И — ҳама барфишонд.

Зи банда нахохад чуз аз ростӣ.
Наҷуяд[1] ба дод андарун костӣ.

В-аз ӯ бод бар шоҳи Эрон дуруд,
Худованди шамшеру куполу худ.

Худованди донииву точу[2] тахт,
Зи пирӯзгар ёфта кому бахт.

Бидонад ҷаҳондори[3] хусравнажод,
Хирадманди босангу фарҳангу дод,[4]

Ки мардум ба мардум бувад арҷманд,
Агар чанд бошад бузургу баланд.

Фиристодагони хирадманди ман,
Ки буданд наздику пайванди ман,

Аз он боргах чун бад-ин боргаҳ[5]
Расиданду гуфтанд чанде зи шаҳ.[6]

Зи доду хирадмандиву бахти ӯй,
Зи точу сарафрозиву тахти ӯй,

Чунон орзу хост аз фарри ӯй,
Ки бошем дар сояи парри ӯй.

Гиромитар аз хуни дил чиз нест,
Хирадманд фарзанд бо дил якест.[7]

Яке покдоман, ки оҳистатар,[8]
Накӯтар ба дидору шоистатар

Бихоҳад зи мо гар писанд оядаш,
Ҳамоно, ки ин[9] судманд оядаш.

[1] И — Наёрад. [2] И — аврангу дайҳиму. [3] И — ҷаҳонгири. [4] И — донандаву поксзод. [5] ИЛ — боргох. [6] ИЛ — шоҳ. [7] И — б. 2096 нест. [8] И — боистатар. [9] Л — он.

Набошад чудо марзи Эрон зи Чин,
Физояд зи мо дар чаҳон офарин.

Пас андар навиштанд чинӣ ҳарир.
Бибурданд бо муҳр пеши вазир.

Се марди гаронмояву чарбгӯй
Гузин кард Хоқон зи хешони ӯй.

Бирафтанд аз он боргоҳи баланд,
Ба Эрон ба наздики шоҳи баланд.[1]

Се дастору динор чун сӣ ҳазор,
Бибурдандy карданд пешаш нисор.

Зи заррину симину дебои Чин,
Дурахшонтар аз осмон шуд замин.

Фиристодагонро чу биншонданд,
Ба чинизабон офарин хонданд.

Сазовори эшон яке боргоҳ[2]
Ҳамон гаҳ биёрост дастури шоҳ.

Бигашт андар ин низ як шаб сипеҳр,
Чу барзад сар аз куҳ тобандамеҳр,

Нишаст аз бари тахти пирӯза шоҳ
Зи ёқут бинҳод бар сар кулоҳ.

Бифармуд то мӯбадону радон,
Нишастанд бо номвар бихрадон.

Чунин гуфт, к-«он номаи бар ҳарир
Биёреду бинҳед пеши дабир».

---

[1] ТПЗЛ — Чу биншаст Қисро, биёрост тоҷ,
Нишаст аз бари хусравӣ тахти оҷ.
Се марди гаронмояи ҳушманд.
Расиданд наздики тахти баланд.

[2] ИЛ — ҷойгоҳ.

Ҳама номдорон нишастанд гирд,
Хиромон бари шоҳ шуд Яздгирд.

Чу он нома бар шоҳи Эрон бихонд,
Яке анҷуман дар шигифтӣ бимонд.

Зи бас хубиву пӯзишу офарин,
Ки пайдо шуд аз гуфти хоқони Чин.

Ҳама сарфарозони парҳезгор,
Ситоиш гирифтанд бар шаҳриёр.

Ба яздон сипосу ба яздон паноҳ,
Ки биншаст як шоҳ бар пешгоҳ,

Ба пирузиву фарру авранги шоҳ,
Ба чарбиву нармиву бо сангу ҷоҳ,

Ба разм андарун жандапил аст маст,
Ба базм андарун моҳи меҳмонпараст.

Ҳама душманон пеши ту[1] кеҳтаранд,
Агар кеҳтариро худ андар х(в)аранд.

Ҳама бим аз ин лашкари Чоҷ буд,
Зи хоқон, ки бо ганҷу бо тоҷ буд.

Ба фарри шаҳаншоҳ шуд некхоҳ,
Ҳаме роҳ ҷуяд ба наздики шоҳ.

Ҳар он кас, ки дорад зи гурдон хирад,
Таносониву[2] ростӣ парварад.

Чу донист хоқон, ки бо подшоҳ
Натобад,[3] ба пайванди ӯ ҷуст роҳ

Набояд бар ин кор кардан диранг,
Ки касро[4] зи пайванди ӯ нест нанг.

---

[1] И — меҳтарон пеши ӯ. [2] И — хирадмандиву. [3] Л — Надорад.
[4] И — шаҳро.

Зи Чин то Бухоро сипоҳи ваянд,
Ҳама меҳтарон дар паноҳи ваянд.

Чу бишнид гуфтори он биҳрадон,
Бузургону бедордил мубадон.

Зи бегона айвон бипардохтанд,
Фиристодагон пеши ў тохтанд.

Шаҳаншоҳ бисьёр бинвохтшон,
Ба наздикии тахт[1] биншохтшон.[2]

Паёми ҷаҳонҷуй бугзорданд,
Ки лаб достонро наёзорданд.

Чу бишнид шоҳ он суханҳои гарм,
Зи гурдони чини ба овои нарм,

Чунин дод посух, ки «хоқони Чин
Бузургасту бо донишу офарин.

Ба фарзанд пайванд ҷўяд ҳаме,
Рухи дўстиро[3] бишўяд ҳаме.

Ҳар он кас, ки дорад равонаш хирад,
Ба чашми хирад корҳо бингарад.

Бисозем як рои фаррух ниҳем,
Сухан ҳарчи гуфтаст, посух диҳем

Чунон бояд акнун, ки хоқони Чин,
Кунад аз дили худ бад-ин беҳ гузин.[4]

Якеро фиристем, ки дорад хирад,
Шабистони ў сарбасар бингарад.

---

[1] И — хеш.
[2] ТПЗ — Сипаҳдори бо лашкару ганҷу тоҷ,
Бидиданд он баргузинони Чоҷ.
[3] И — оштиро. [4] Л — б. 2133, 2134 нест.

Яке баргузинад, ки номитар аст,
Ба хоқони Чин-бар гиромитар аст.

Бубинад, ки то чун[1] падар модараш,
Будаст аз нажоди каён[2] гавҳараш.

Чу ин карда бошад, ки кардем ёд,
Суханро ба пайвастагӣ дод дод».

Фиристодагон хонданд офарин.
Ки аз шоҳ шод аст хоқони Чин.

Шабистони ӯ гар гухарбор меғ,
Бар ӯ ҳам надорад зи Кисро[3] дареғ.

Якеро зи фарзонагон баргузин,
Ки ояд ба наздики хоқони Чин,

Ки дар парда пушидаруёни ӯй,
Зи дидори он кас напӯшанд руй.

Шаҳаншоҳ[4] бишнид аз эшон сухан,
Бар ӯ тоза шуд рӯзгори куҳан.

ФИРИСТОДАНИ НУШИНРАВОН МЕҲРОНСИТОДРО БАРОИ ДИДАНИ ДУХТАРИ ХОҚОН

Нависандаи номаро пеш хонд,
Зи хоқон фаровон суханҳо биронд.

Бифармуд то нома посух навишт,[5]
Гузини[6] суханҳои фаррух навишт.[7]

Нахуст офарин кард бар кирдгор,
Ҷаҳондору пирӯзу[8] парвардигор.

---

[1] И — хамчун. [2] И — Бувад аз нажоди шаҳон. [3] И — Шавад ӯ зи Кисро надорад. [4] И — Шаҳаншоҳ чу. [5] И — набишт. [6] ИЛ — Гузида. [7] И — набишт. [8] Л — Чахондори пируз.

Ба фармони уяст гети ба пой,
Ҳам[1] уяст бар неку бад раҳнамой.

Қасеро, ки хоҳад, кунад арҷманд,
Зи пастӣ барорад ба чархи баланд.

Дигар монда андар бади рӯзгор,
Чу неки нахоҳад бад-ӯ кирдгор.

Ба ҳар неку бад з-ӯ пазирам сипос,
В-агар бад кунам, з-ӯ дил андар ҳарос.

Нахоҳад, ки ҷон бошаду ҳам[2] дилам,
Агар биму уммед аз ӯ бугсилам.

Расид ин фиристодаи б-офарин,
Або хубгуфтори[3] хоқони Чин.

Шунидам зи пайвастагӣ ҳарчи гуфт,
Зи покон, ки ӯ дорад, андар нуҳуфт.

Маро шод шуд[4] дил зи пайванди ӯй,
Ба вижа зи пӯшида фарзанди ӯй,

Фиристодам инак яке ҳушманд,
Ки дорад хирад ҷони ӯро баланд.

Биёяд, бигӯяд ҳама рози ман,
Зи фарҷом пайванду оғози ман.

Ҳамеша туро ҷон пур аз шарм бод,
Дилат шоду пуштат ба мо гарм бод.

Нависанда чун хома[5] бекор гашт,
Биёрост қиртосу андар навашт.[6]

---

[1] Л — Ки. [2] ИЛ — Нахоҳам, ки ҷон бошад андар. [3] Л — чарбгуфтори. [4] Л — шодии дил. [5] И — Зи анбар чу қиртос. [6] И — унвону андар набашт.

Ҳаво[1] чун сиришки қалам кард хушк,
Ниҳоданд муҳре бар ӯ-бар зи мушк.

Бар эшон яке хилъат афканд шоҳ,
К-аз он монд андар шигифтӣ сипоҳ.

Гузин кард пире хирадманду род,
Куҷо номи ӯ буд Меҳронситод.

В-аз эрониён номвар сад ҳазор,
Сухангуву шоиставу номдор.

Чунин гуфт Кисро ба Меҳронситод,
Ки «шав[2] шоду пирӯзу бо меҳру дод.

Равону забон[3] боядат чарбгӯй,
Хирад раҳнамову дил озармҷӯй.

Шабистони ӯро нигаҳ кун нахуст,
Баду нек, бояд, ки дорӣ[4] дуруст.

Ба ороишу чеҳраву зарру[5] зеб,
Набояд, ки гирандат андар фиреб.

Паси пардаи ӯ яке духтар аст,
Ки бо бурзи болову бо афсараст.

Парасторзода наёяд ба кор,
Агарчанд бошад падар шаҳриёр.

Нигар то кадом аст бо шарму[6] дод,
Зи[7] модар кӣ дорад зи хотун нажод».[8]

Агар[9] гавҳари тан бувад бонажод,
Ҷаҳон з-ӯ шавад[10] шоду ӯ низ шод».[11]

---

1 И — Ҳамон. 2 ИЛ — Рав. 3 Л — Забону гумон. 4 ИЛ — донӣ.
5 ИЛ — фарру. 6 Л — меҳру. 7 ИЛ — Ба.
8 ТПЗИ — Набера сарафроз* фағфури Чин,
Падар шоҳ** Хоқони боофарин.
9 И — киро. 10 И — бувад. 11 Л — б. 2170 нест.
* И — Ниё шоҳӣ бododи.
** И — гурди.

Чу бишнид Меҳронситод ин зи шоҳ,
Басе офарин кард бар тоҷгоҳ.

Бирафт аз дари гоҳи гетифурӯз,
Ба фархунда ҳангоми хурдодрӯз.

Ба Хоқон чу огоҳӣ омад зи роҳ,
Пазира фиристод пешаш сипоҳ.

Чу омад ба наздики хоқони Чин,
Заминро бибусиду кард офарин.

Ҷаҳонҷӯй чун дид, бинвохташ,
Яке моявар ҷойгаҳ сохташ.

Аз он кор мағзаш пурандеша гашт,
Ба сӯи шабистони хотун гузашт.

Суханҳои Нӯширавон[1] баркушод,
Зи ганҷу зи лашкар ҳаме кард ёд.

Чунин[2] гуфт, к-«ин шоҳ Нӯширавон[3]
Ҷавон асту бедору бахташ ҷавон.

Яке духтаре дод хоҳам бад-ӯй,
Ки моро физояд бад-ӯ обрӯй.

Маро аз паси парда як духтар аст,
Ки ӯ бар сари бонувон афсар аст.

Ба дидори ӯ нест андар ҷаҳон,
Фаровон зи ман хостандаш меҳон.

Маро орзӯ нест аз меҳри ӯй,
Ки бинанда[4] бардорам аз чеҳри ӯй[5]

Чаҳор аст низ аз парастандагон,
Парастору бедордия бандагон

---

[1] И — Нуширвон. [2] Л — Бад-ӯ. [3] И — Нӯширвон. [4] И — ду дида.
[5] Л — б. 2180—2182 нест.

Аз эшон якеро супорам бад-ӯй,
Баросоям аз ҷангу аз гуфтугӯй.

Бад-ӯ гуфт хотун, ки «бо рои ту,
Нагирад кас андар ҷаҳон ҷои ту».

Бар ин гуфта[1] як шаб бипаймуд хоб,
Чунин то баромад зи кӯҳ[2] офтоб.

Биёмад бари гоҳ Меҳронситод,
Бари тахти ӯ рафту нома бидод.

Чу он нома бархонд Хоқони Чин,
Зи паймон бихандиду аз беҳ гузин.

Қалиди шабистон бад-ӯ доду гуфт:
«Бирав то киро бинӣ андар нуҳуфт?»

Парастанда бо ӯ биёмад чаҳор,
Ки Хоқон бад-эшон буди устувор.

Чу Меҳронситод он суханҳо шунид,
Биёвард бо устуворон калид.

Дари ҳуҷра букшоду андар шуданд.
Парастандагон достонҳо заданд.

Ки онро, ки акнун ту бинӣ ба роҳ,
Ситора надиду на хуршеду моҳ.

Шабистон биҳиште буд ороста,
Пур аз моҳу хуршеду аз хоста.

Паричеҳра бар гоҳ биншаст панҷ,
Ҳама дар сар он тоҷу дар зер ганҷ.

Магар духти хотун, ки афсар надошт,
Ҳамон ёраву тавқу гавҳар надошт.

---

[1] Пурандеша. [2] И — баланд.

Яке ҷома буд дошта бар бараш,
Кулоҳе зи мушк эзадӣ бар сараш.

Зи карда ба рух бар нигораш набуд,
Ҷуз ороиши кирдгораш набуд.

Яке сарв буд бар сараш моҳи нав,
Фурузон зи дидори ӯ гоҳи нав.

Чу Меҳронситод андар ӯ бингарид,
Якеро ба дидор чун ӯ надид.

Бидонист бинодили ройрод,[1]
Ки дуранд Хоқону хотун зи дод.[2]

Ба дастору дастон ҳаме чашми ӯй.
Бипӯшид, аз он тоза шуд хашми ӯй.

Парастандаро гуфт: «Наздики шоҳ
Фаровон бувад ёраву тоҷу гоҳ.

Ман инро, ки бетоҷу ороиш аст,
Гузидам, ки ин андар афзоиш аст.

Ба ранҷ аз паи беҳгузин омадам,
На аз баҳри дебои Чин омадам».

Бад-ӯ гуфт хотун, ки «эй марди пир,
Нагуӣ ҳаме як сухан дилпазир.

Меҳонро, ки бо фарру зебанду[3] рой,
Дилафрӯз гашта, расида ба ҷой.

Ба болой сарву ба рух чун баҳор,
Бидонад парастидани шаҳриёр.

Ҳаме кӯдаке норасида ба ҷой,
Бар ӯ баргузинӣ, наӣ[4] некрой».

---

1 Л — додрод. 2 Л — фарзанди хотун-хоқоннажод. 3 Л — Ту онро, ки бофарру бурз асту. 4 Л — Ту.

Чунин посух овард Меҳронситод,
Ки Хоқон агар сар напечад зи дод,

Бидонад, ки шоҳи ҷаҳон кадхудой,
Нахонад маро пири[1] нопокрой.

Ман инро писандам, ки бар тахти соҷ,
Надорад зи бун зевару[2] тавқу тоҷ.

Агар меҳтарон ин набинанд рой,
Чу фармон бувад, боз гардам ба ҷой.

Нигаҳ кард Хоқон ба гуфтори ӯй,
Шигифт омадаш рою кирдори ӯй.[3]

Бидонист, к-он пири покизамағз
Бузург асту шоистаи кори нағз.

Хирадманд биншаст бо ройзан,
Биполуд аз айвони шоҳ анҷуман.

Чу пардахт[4] шуд ҷойгоҳи нишаст,
Бирафтанд бо зичи румӣ ба даст.

Ситорашиносону кундоварон,
Ҳар он кас ки буданд аз эшон сарон,

Бифармуд то ҳар киро буд меҳр,
Биҷустанд яксар шумори сипеҳр.[5]

Ҳаме кард мубад ба ахтар нигоҳ,
Зи кирдори Хоқону пайванди шоҳ.

Чунин гуфт фарҷом, к-«эй шаҳриёр,
Дилатро ба бад ҳеҷ ранҷа мадор,

---

[1] Л — низ. [2] Л — зар ёвару.
[3] ТПЗ — Пас аз пеши хотун биёмад бурун,
Ба наздики Хоқон шуд он пурфусун.
Бигуфташ бад-ӯ он куҷо рафта буд,
Чу Хоқон варо дид, к-ошуфта буд.
[4] И — пардахта. [5] И — б. 2218, 2219 нест.

Ки ин кор чуз бар беҳи нагзарад,
Ба бадрои душман замин наспарад.

Чунин аст рои сипеҳри баланд,
Ҳамин[1] гардиши ахтари судманд.

Аз ин духти Хоқону аз пушти шоҳ
Биёяд яке шоҳ зебои гоҳ.

2225 Бар ӯ шаҳри Эрон кунанд офарин,
Ҳамон пурҳунар сарфарозони[2] Чин».

ФИРИСТОДАНИ ХОҚОНИ ЧИН ДУХТАРРО
ҲАМРОҲИ МЕҲРОНСИТОД НАЗДИ НӮШИНРАВОН

Чу бишнид Хоқон дилаш гашт х(в)аш,
Бихандид хотуни хуршедфаш.

Чу аз чора дилҳо бипардохтанд,
Фиристодаро пеш биншохтанд.

Бигуфтанд чизе, ки боист гуфт,
Зи фарзанди хотун, ки буд дар нуҳуфт.

Бипазруфт Меҳронситод аз падар,
Ба номи шаҳаншоҳи пирӯзгар.

2230 Миёнҷӣ бипазруфту Хоқон бидод,
Якеро, ки дорад зи хотун нажод.[3]

Парастандагон бо нисор омаданд,
Ба шодӣ бари шаҳриёр омаданд.

В-аз он пас яке ганҷ ороста,
Бад-ӯ-дар зи ҳар гунае хоста.

Зи динору аз гавҳару тавқу тоҷ,
Ҳамон маҳди пирӯзаву тахти оҷ.

---

[1] Л — Ҳамон. [2] И — номдорони. [3] И — б. 2230 нест.

Яке дигар аз уди ҳинди ба зар,
Бар ӯ бофта[1] чанд гуна гуҳар.

Або ҳар яке афсаре шоҳвор,
Сад аспу сад уштур ба зину ба бор.

Шутур бор карда зи дебои Чин,
Биёроста пушти аспон ба зин.

Чиҳил тои дебои зарбафтгун,
Қашида забарҷад ба зар андарун.

Сад уштур зи густурданӣ бор кард,
Парастанда сесад падидор кард.

Ҳаме дид то ҳар яке барнишаст,
Ба[2] оини Чин бо дурафше ба даст.

Бифармуд Хоқон ба пирӯзбахт,
Ки бинҳанд бар куҳаи пил тахт.

Бар ӯ бофта шафшаи симу зар,
Ба шафша дарун нобисуда гухар.

Дурафше дурафшон зи дебои Чин,
Ки пайдо набудӣ зи дебо замин.

Ба сад мардаш аз ҷой бардоштӣ,
Зи ҳомун ба гардун барафроштӣ.

Зи[3] дебо биёрост маҳде зи[4] зар,
Ба маҳд андар аз ҳар шуморе гуҳар.[5]

Чу сесад парастор бо моҳрӯй,
Бирафтанд шодондилу роҳҷӯй.

---

[1] ИЛ — тофта. [2] ИЛ — Бар. [3] И — Ба. [4] И — ба.
[5] ЛМ — Ба дебо биёроста маҳди зар,
Ба маҳд андарун нобисуда гухар.

Фиристод фарзандро назди шоҳ,
Сипоҳе ҳаме рафт бо ӯ ба роҳ.

Парастанда, дар пеш,[1] ходим чиҳил,
Бар ӯ баргузаштанд шодон ба дил.[2]

Чу пардахта шуд з-он, биёмад дабир,
Биёвард мушку гулобу ҳарир.

Яке нома бинвишт зӣ шаҳриёр,
Пуроронишу бую рангу нигор.

Нахустин сутуд офаринандаро,
Ҷаҳондори бедори бинандаро,

Ки ҳар чиз, к-ӯ созад андар бувиш,
Бад-он су кашад бандагонро равиш.

Шаҳаншоҳи гетӣ маро афсар аст,
На пайванди ӯ аз паи духтар аст,

Ки ман то шунидастам аз бихрадон,
Бузургону бедордил мӯбадон,

Зи фарру бузургиву авранди шоҳ,
Биҷустам ҳаме роҳи пайванди шоҳ.

Ки андар ҷаҳон сарбасар додгар,
Ҷаҳондор чун ӯ набандад камар[3]

Ба мардиву пирӯзиву дастгоҳ,
Ба фарру ба бурзу ба тахту кулоҳ,

Ба доду ба дониш ба дину хирад,
Варо покьяздон ҳаме парварад.

Фиристодам инак ҷаҳонбини хеш
Сӯи шоҳ[4] Кисро ба[5] оини хеш.

---

[1] Л — Фиристодас бисту. [2] ИЛ — шодон дил. [3] И — б. 2255 нест.
[4] И — Ба наздики. [5] Л — бар.

Бифармудамаш то бувад бандавор,
Чу ояд паси пардаи шаҳриёр,

Хирад гирад аз фарру фарҳанги ӯ,
Биёмӯзад оину оҳанги ӯ.

Ки бахту хирад раҳнамуни ту бод,
Бузургиву дониш сутуни ту бод!

Ниҳоданд муҳр аз бари мушки Чин,
Фиристодаро доду кард офарин.

Яке хилъат аз баҳри Меҳронситод
Биёрост, к-он кас надорад ба ёд,

Ки додӣ касе аз меҳони ҷаҳон,
Фиристодаро ошкору ниҳон.

Ҳамон низ ёрон-шро ҳадья дод,
Зи динору аз мушкашон баҳра дод.[1]

Хаме рафт бо духтару хоста,
Саворону пилони ороста.

Чунин то лаби руди Ҷайҳун кашид,
Ба мижгон ҳаме аз дилаш хун кашид.[2]

Ҳаме буд то руд бугзоштанд,
Ба хушкӣ бад-он руй бардоштанд.[3]

Зи Ҷайҳун диле пур зи хун боз гашт,
Зи фарзанд бо дард анбоз гашт.

Чу огоҳӣ омад зи Меҳронситод,
Ҳаме ҳар касе ҳадьяву мужда дод.

Якояк ҳаме хонданд офарин,
Абар[4] шоҳи Эрону солори Чин.

---

[1] Л — б. 2264, 2265 нест. [2] ЛМ — чакид. [3] Л — б. 2268 нест. [4] И — Або.

Диле шод бо ҳадьяву бо нисор,
Ҳама мизбону[1] ҳама дустдор.

Бубастанд озин ба шаҳру ба роҳ,
Дирам рехтанд аз бари духти шоҳ.

Ба Омую роҳи биёбону Марв,
Замин буд яксар чу парри тазарв.

Чунин то ба Бастому Гургон расид,
Ту гуфти замин осмонро надид.

Зи озину гунбад ба шаҳру ба дашт,
Ба роҳе, ки лашкар ҳаме баргузашт.

Зи айвон ҳама кудаку марду зан,
Ба роҳи бути Чин шуданд анҷуман,

Зи боло бар эшон дирам[2] рехтанд,
Зи мушку зи анбар ҳаме пехтанд.[3]

Баромехта таштҳои халуқ
Ҷаҳон шуд пур аз нолаи кӯсу буқ.

Ҳама ёли[4] аспон пур аз мушку май,
Шакар бо дирам рехта зери пай.

Зи бас нолаи ною чангу[5] рубоб,
Набуд бар замин ҷои ором у хоб.

Чу омад бут андар шабистони шоҳ,
Ба маҳд андарун кард Қисро нигоҳ.

Яке сарв дид аз бараш гирдмоҳ,
Ниҳода зи[6] маҳ бар зи анбар кулоҳ.

---

1 И — меҳрубону. 2 Л — гуҳар. 3 И — бехтанд; Л — Ба пай заъфарону дирам бехтанд. 4 И — наъли. 5 И — чангу бонги. 6 И — ба.

Қулохе дигар буд[1] мушкин зиреҳ,
Чу занҷир гашта[2] гиреҳ бар гирех.

Гиреҳ баста аз тору бартофта,
Ба афсун як андар дигар бофта.

Чу аз ғолия бар гул ангуштари,
Ҳамон зери ангуштарӣ муштарӣ.

Дар ӯ шоҳ Нӯшинравон хира монд,
Бар ӯ номи яздон фаровон бихонд.

Сазовори ӯ ҷой бигзид шоҳ,
Биёростанд аз паи моҳ гоҳ.

БОЗГАШТАНИ ХОҚОН ВА ЛАШҚАР ҚАШИДАНИ НӮШИНРАВОН СӮИ ТАЙСАФУН

Чу огоҳӣ омад ба хоқони Чин,
Зи[3] Эрону аз шоҳи эронзамин.

В-аз он шодмонӣ ба фарзанди ӯй,
Шудан шоҳ[4] хуррам ба пайванди ӯй.

Бипардахт Суғду Самарқанду Чоч,
Ба Кучғорбошӣ[5] фиристод тоҷ.[6]

Ҷаҳон нав шуд аз доди Нӯшинравон,
Бихуфтанд бар пушт пиру ҷавон.

Якояк ҳаме хонданд офарин,
Ба ҳар ҷой бар шоҳи эронзамин.

Ҳама даст бардошта б-осмон,
Ки «эй кирдгори макону замон,

---

[1] Л — ба кирдори. [2] Л — Табоеъ кашида. [3] ИЛ — Аз. [4] Л — шоду. [5] Л — кучқорбошӣ.
[6] ТПЗЛ — Аз ин шаҳрҳо чун бирафт ин сипоҳ,
Ҳама марзбонон фиристод шоҳ.

Ту ин дод бар шоҳ Кисро бидор,
Бигардон зи ҷонаш бади рӯзгор!»[1]

Ки аз фарру авранги ӯ дар ҷаҳон,
Бадӣ дур гашт ошкору ниҳон.

Ба нахчир чун ӯ ба Гургон расид,
Кушода касе руи Хоқон надид!

Бишуд хурду хоб аз саворони Чин,
Саворе набардошт аз асп зин.

Пароканда шуд турк сесад ҳазор,
Ба ҷое набуд кӯшишу корзор.

Камоне набоист кардан ба зеҳ,
На кеҳ монд эдар зи чинӣ, на меҳ.

Бад-ин сон бо[2] фарру бурзи каён,
Ба нахчир биштофт[3] шери жиён,

Ки бо номи вай[4] ахтари шоҳ буд,
Ки бо тахти вай[5] бахт ҳамроҳ буд.

В-аз он пас бузургон шуданд анҷуман
Зи Омӯй то шаҳри Чоҷу Хутан,

Бигуфтанд, к-ин шаҳрҳои фарох,
Пур аз боғу майдону айвону кох,

Зи Чоҷу Тарак то Самарқанду Суғд,
Басе буд вайрону ороми чуғд.

Чағониву Бомиву Хатлону Балх,
Шуда рӯз бар ҳар касе тору талх.

---

[1] ТПМ — Нигаҳ дор аз бад тану ҷони ӯй,
Ҷаҳон дор дар зери фармони ӯй.

[2] Л — бувад. [3] Л — оҳанги. [4] Л — ному паю. [5] Л — Куҷо тахт бо

Бухорову Хоразму Омӯю Зам,
Басе ёд дорем бо дарду ғам.

Зи бедоду аз ранҷи Афросиёб,
Қасеро набуд ҷои орому хоб.

Чу Қайхусрав омад, бирастем аз ӯй,
Ҷаҳоне шуд осуда аз гуфтугӯй.

В-аз он пас чу Арҷосп шуд зӯрманд,
Шуд ин марзҳо пур зи дарду газанд.

Аз Эрону чу Гуштосп омад ба ҷанг,
Надид эч Арҷосп ҷои диранг.

Биёсуд гетӣ зи кирдори ӯй,
Ки ҳаргиз мабодо фалак ёри ӯй!

В-аз он пас чу Нарсӣ сипаҳдор гашт,
Ҳама марзҳо пур зи тимор гашт.

Чу Шопури Ҳурмузд бигрифт ҷой,
Надонист Нарсӣ сарашро зи пой.

Ҷаҳон сӯи дод омаду эманӣ,
Зи бад баста шуд дасти оҳарманӣ.

Чу Хоқон ҷаҳон бистуд аз Яздгирд,
Ба бад тездастӣ баровард гирд,

Биёмад ҷаҳондор Баҳроми Гур,
Аз у гашт Хоқон пур аз дарду шӯр.

Шуд аз доди у ин ҷаҳон чун биҳишт,
Пароканда шуд кори нохубу зишт.

Ба ҳангоми Пирӯз чун Хушнавоз,
Ҷаҳон кард пурҷавру гурму[1] гудоз.

---

[1] Л — пур курму дарду.

Мабодо Фуғониш фарзанди ӯй,
На хешони бедоду пайванди ӯй!

Ҷаҳондор Кисро кунун марзамон[1]
Бипазруфту пурмоя кард арзамон.[2]

Ҷаҳон сарбасар чун тан асту сар ӯ,[3]
Бимонод то ҷовидон эдар[4] ӯ!

Чу з-ин сон замин дод бинад кунун,
Набинем ранҷу нарезанд хун.

В-аз он пас зи Ҳайтолу Турку Хутан,
Ба Гулзарриюн баршуданд анҷуман.

Ба ҳар сӯ, ки мӯбад будӣ кордон,
Раде поку хушьёру бисьёрдон.

Зи туркон ҳар он кас, ки буд ройзан,
Ба наздики ӯ шуд бузург анҷуман.[5]

Чунон рӯй диданд яксар сипоҳ,
Ки оянд бо ҳадья наздики шоҳ.

Чу наздики Нӯшинравон омаданд;
Ҳама якдилу якзабон омаданд,

Чунон гашт аз анбӯҳ даргоҳи шоҳ,
Ки бастанд бар мӯру бар пашша роҳ.[6]

Ҳама барниҳоданд сар бар замин,
Ҳама шоҳро хонданд офарин.

Бигуфтанд, к-«эй шоҳ, мо бандаем,
Ба фармони ту бар[7] ҷаҳон зиндаем,

---

1 Л — марзи мо. 2 Л — гашт арзи мо. 3 Л — яксара бод маъвои ӯй. 4 Л — ҷои. 5 ИЛ — б. 2326 нест. 6 И — б. 2329 нест. 7 Л — дар.

Ҳама сарфарозем бо сози чанг,
Ба ҳомун бидаррем чарми паланг».

Шаҳаншаҳ бипазруфт аз эшон нисор,
Бирафтанд пас аз дари шаҳриёр.[1]

Аз эшон Фуғониш буд пешрав,
Сипоҳе пасаш ҷангсозони нав.

Зи гурдон чу хушнуд шуд шаҳриёр,
Биёмад ба даргоҳ солори бор.

Бипурсид бисьёру бинвохтшон,
Ба ҳар барзане ҷойгаҳ сохтшон.

В-аз он пас шаҳаншоҳи яздонпараст,
Ба хок омад аз ҷойгоҳи нишаст.

Ситоиш ҳаме кард бар кирдгор,
Ки «эй бартар аз гардиши рӯзгор,

Ту додӣ маро фарру[2] фарҳангу рой,
Ту бошӣ ба ҳар неку бад[3] раҳнамой.

Ки ҳар кас, ки ёбад[4] зи ман огаҳӣ,
Аз он пас наҷуяд кулоҳи меҳӣ.

Ҳама кеҳтариро бисозанд кор,
Надорад касе заҳраи корзор.

Ба кӯҳ андарун мурғу моҳӣ дар об,
Чу ман хуфта бошам, биҷӯянд хоб,

Ҳама дому дад посбони мананд,
Меҳони ҷаҳон кеҳтарони мананд.

Киро баргузинӣ ту, ӯ хор нест,
Ҷаҳонро ҷуз аз ту ҷаҳондор нест.

---

[1] И — б. 2331—2333 нест. [2] И — хушу. [3] Л — некие. [4] Л — ояд ба хар кас.

Ту неру диҳи, то магар дар ҷаҳон
Нахуспад зи ман мур хаста ниҳон.

Чунин пеши яздон фаровон гирист,
Нигар, то чунин дар ҷаҳон шоҳ кист?

БОЗ ОМАДАНИ НУШИНРАВОН БА ЭРОНЗАМИН БА ПИРУЗӢ

Ба тахт омад аз ҷойгоҳи намоз
Сипоҳаш[1] ба рафтан гирифтанд соз

Баромад хурӯшидани говдум
Зи даргоҳу[2] овози руинахум.[3]

Зи яздони некидиҳиш кард ёд,
Сипаҳ барнишасту буна барниҳод.

Зи динору дебову тоҷу камар,
Зи ганҷи дирам, ҳам зи ганҷи гуҳар.

Зи аспону пӯшидаруёну тоҷ,
Дигар маҳди пирӯзаву тахти оҷ.

Нишастанд бар зин парастандагон,
Дилорову[4] ҳар гунае бандагон,[5]

Фиристод яксар сӯи Тайсафун,
Буторои[6] чини ба пеш андарун.

Ба фархунда фолу ба равшан равон[7]
Бирафтанду гирд андараш ходимон.

Сари мубадон буд Меҳронситод,
Бишуд бо шабистони хоқоннажод.

---

[1] И — Зи гурдон; Л — Зи Гургон. [2] ИЛ — даргоҳ. [3] Л — заррина-хум. [4] Л — Буторову
[5] ТП — Чу ороста гашташон корҳо,
Ҳамон боркашҳову ҳам борҳо.
[6] Л — шабистони. [7] ИЛ — рӯз осмон.

Суи Тайсафун рафт ганҷу буна,
Сипоҳе намонд аз ялон як тана.

Ҳама вижжа гурдону озодагон,
Биёмад суи Озарободагон

Сипоҳе биёмад зи ҳар кишваре,
Зи Гелону аз Дайламон лашкаре,

Зи кӯҳи Балуҷу зи дашти Саруҷ,
Бирафтанд ханҷаргузорони[1] Куч.

Ҳама пок бо ҳадьяву бо нисор,
Ба пеши саропардаи шаҳриёр.

Бад-он шод шуд шаҳриёри бузург,
Ки аз меш кутоҳ шуд чанги гург.

Ҷаҳон то ҷаҳон буд, кӯче[2] набуд,
Магар шаҳр аз эшон пур аз доғу дуд.

Ба фарри ҷаҳондор[3] Кисро сипеҳр
Дигаргунатар шуд ба оину меҳр.

Ба шаҳре куҷо баргузаштӣ сипоҳ,
Наёзорадӣ киштманде ба роҳ.

Наҷустӣ касе аз касе нону об,
Ба раҳ-бар биёростӣ ҷои хоб.

Бар ин сон ҳаме гирди гетӣ бигашт,
Нигаҳ кард ҳар ҷои ҳомуну дашт.

Ҷаҳон дид яксар пур аз киштманд,
Дару дашт пургову пургӯсфанд.

Замине, ки обод ҳаргиз набуд,
Бар ӯ-бар надиданд кишту дуруд,

---

[1] И — ханҷаргузорон ба. [2] ИЛ — булӯҷе. [3] И — ҷаҳонҷӯй.

Нигаҳ кард Кисро баруманд ёфт,
Ба ҳар хонае чанд фарзанд ёфт.

Хамида сар аз бор шохи дарахт,
Ба фарри ҷаҳондори бедорбахт.[1]

Чу якчанд баргашт гардуни моҳ,[2]
Фиристодаи Қайсар омад зи роҳ.

Або ҳадьяву ҷомаву симу зар,[3]
Зи дебои румиву румӣ гуҳар.

Нисоре, ки пӯшида шуд рӯи бум,
Чунон бож ҳаргиз наёмад зи Рум.

Зи динор пур карда даҳ чарми гов,
Сесола фиристода шуд божу сов.

Зи Қайсар яке номае бо нисор
Набишта бари[4] номвар[5] шаҳриёр.

Фиристодаро пеш биншонданд,
Нигаҳ кард[6] то нома бархонданд.

Басе гарм пайғомҳо дода буд,
Зи чизе, ки пешаш фиристода буд,

К-аз ин пас фузунтар фиристем чиз,
Ки ин боҷ буд, тоҷ боист низ.[7]

В-аз он тахт шаҳ андаромад ба асп,
Ҳаме рафт[8] то хони Озаргушасп.

---

[1] ИЛ — пирӯзбахт. [2] Л — Ба манзил расиданд шоҳу сипоҳ; Л — Ба манзил расиданд наздики шоҳ. [3] Л — симу ҳам тахти зар. [4] Л — Навишта сӯи. [5] И — Бад-он нома буд номи кай. [6] И — Бифармуд. [7] И — б. 2377, 2378 нест;
ТПИЛМ — Пазируфт шоҳ он чи* ӯ дид** ранҷ,
Фиристод яксар ҳама сӯи*** ганҷ.
[8] И — Ҳаме ронд.
* Л — Бипазруфт шоҳ он ки ** И — Сипаҳбад бидид, он чи буд дида. *** И — аз он пас фиристод яксар ба.

Чу аз дур ҷои парастиш бидид,
Шуд аз обп дида рухаш нопадид.

Фуруд омад аз аспу[1] барсам ба даст,
Ба замзам ҳаме гуфту лабро бубаст,

Навон пеши оташ ниёиш гирифт,
Ҷаҳонофаринро ситоиш гирифт.

Ҳама зарру гавҳар фузунӣ, ки бурд,
Саросар ба ганҷури оташ супурд.

Пароканд бар мӯбадон симу зар,
Ҳамон ҷома бахшидашон бо гуҳар.

Ҳама мӯбадон з-ӯ тавонгар шуданд,
Ниёишкунон пеши озар шуданд.

Ба замзам ҳаме хонданд офарин,
Бар он додгар шаҳриёри замин,

В-аз он ҷо биёмад сӯи Тайсафун,
Замин шуд зи лашкар кӯҳи Бесутун.[2]

Ба ҳар шаҳр, к-андар шуд он додгар,
Ба дарвеш додӣ басе симу зар.[3]

Зи кас хоста, к-аш пароканда шуд,
Зи ганҷу дирам кишвар оганда шуд.

В-аз он шаҳр сӯи Мадоин кашид,
Ки он ҷо будӣ ганҷҳоро калид.

Бутистони Чин бо чиҳил устод,
Ҳаме ронд аз пеш Меҳронситод.

---

[1] Л — асп. [2] Л — Сипохе паси пушту пеш андарун. [3] И — б. 2388 нест.

АНДАР ОРОМ ЁФТАНИ ҶАҲОНИЁН АЗ ОИНИ НУШИНРАВОН

Чу Кисро биёмад бари тахти хеш,
Гурозону анбоз бо бахти хеш,

Ҷаҳон чун биҳиште шуд ороста
Зи доду зи хубӣ пур аз хоста.[1]

Баросуда шоҳон аз[2] овехтан,
Ба ҳар ҷой,[3] бедод хун рехтан,

Ҷаҳон нав шуд аз фарраи эзадӣ,
Бубастанд гуфтӣ ду дасти бадӣ,

Надонист кас ғорату тохтан,
В-агар даст сӯи бадӣ охтан.

Ҷаҳоне ба фармони шоҳ омаданд,
Зи кажживу тори ба роҳ омаданд.

Қасе к-ӯ ба раҳ[4] — бар[5] дирам рехтӣ,
Аз он хоста дузд бугрехтӣ.

Зи дебову динор бар хушку об,
Ба рахшанда рӯзу ба ҳангоми хоб,

Зи биму зи доди ҷаҳондор[6] шоҳ,
Накардӣ бадандеш аз он[7] сӯ нигоҳ.

Ҷаҳон чун биҳиште шуд[8] ороста,
Дару дашт яксар пур аз хоста,[9]

Бипайваст[10] нома зи[11] ҳар кишваре,
Зи[12] ҳар номдореву ҳар меҳтаре.

---

[1] Л — б. 2391—2393 нест. [2] И — Баросуд мардум зи. [3] И — Зи ҳар ҷома. [4] Л — дар. [5] И — ба саҳро. [6] И — ҷаҳонҷӯй. [7] ИЛ — з-он. [8] Л — буд. [9] И — б. 2401 нест. [10] И — Бибинвишт. [11] ИЛ — ба. [12] ИЛ — ба.

Зи бозоргонону туркони Чин,
Зи Сақлобу ҳар кишваре ҳам чунин,

Зи бас номаи[1] мушку чинипаринд,
Аз ороиши Руму аз буи Ҳинд.

Шуд Эрон ба кирдори хуррамбиҳишт,
Ҳама хок анбар шуду зар-ш[2] хишт.

Ҷаҳоне ба Эрон ниҳоданд руй,
Баросуда аз дарду[3] аз[4] гуфтугӯй.

Гулобаст гуфтӣ[5] ҳаворо сиришк,
Биёсуда мардум зи ранҷу пизишк.

Бибορид бар гул ба ҳангом нам,
Набуд киштварзе[6] зи борон дижам.

Дару дашт гул буду бому сарой,
Ҷаҳон гашт пурсабзаву чорпой.

Ҳама рудҳо ҳамчу дарьё шуда,
Ба полиз гул чун сурайё шуда,

Ба Эрон забонҳо биёмухтанд,
Равонҳо ба дониш бияфрухтанд.

Зи бозоргонони ҳар марзу бум,
Зи Ҳинду зи Чину зи Турку зи Рум

Ситониш гирифтанд бар раҳнамой,
Физоиш гирифт аз гиё чорпой.

Ҳар он кас, ки аз дониш огоҳ буд,
Зи гуяндагон бар дари шоҳ буд.

---

[1] ИЛ — нофаи. [2] И — хоки у анбару зарр. [3] И — ранҷу. [4] Л — в-аз. [5] ИЛ — гуй. [6] И — киштзоре. [7] И — б. 2412, 2413 нест.

Раду мӯбаду бихрадон арҷманд,
Бадандеш тарсон зи бими газанд.

Чу хуршед гетӣ биёростӣ,
Хуруше зи даргоҳ бархостӣ,

Ки «-эй зердастони шоҳи ҷаҳон,
Мадоред як тан бад андар нихон!

Ҳар он кас, ки аз кор дидаст ранҷ,
Биёбад ба андоза аз[1] ранҷ ганҷ.

Бигуед яксар ба солори бор,
Ки аз мо кунад муздро хостор.

В-агар вомхоҳе биёяд зи роҳ,
Дирам хоҳад аз марди бедастгоҳ,

Набояд, ки ёбад тиҳидаст ранҷ,
Ки ганҷур вомаш битузад зи ганҷ[2]

Касе, к-ӯ кунад бар зани кас нигоҳ,
Чу хасмаш биёяд ба даргоҳи шоҳ,

Наёбад ба ҷуз чоҳу дори баланд,
Ки бо дор тир асту бо чоҳ банд.

В-агар асп ёбанд ҷое яла,
Ки деҳқон ба дар баркунад з-он гала,

Бирезанд хунаш бар он киштманд,
Барад гушт он кас, ки ёбад газанд.

Пиёда савораш бимонад зи асп,
Ба пузиш равад пеши Озаргушасп.

Араз бистурад номи девони ӯй,
Ба пой андар оранд айвони ӯй.

---

[1] Л — андозаи. [2] И — б. 2419—2421 нест.

Гуноҳе ки бошад каму беш аз ин,
Зи пастар бувад он ки буд пеш аз ин.[1]

Набошад бар ин[2] шоҳ ҳамдостон,
Ба дар-бар нахоҳад ҷуз аз ростон.

2430 Ҳар он кас, ки написандад ин роҳи мо,
Мабодо, ки бошад ба даргоҳи мо».

ПАНД ДОДАНИ БУЗАРҶМЕҲР НӮШИНРАВОНРО

Ҷаҳондор биншаст як рӯз шод,
Бузургони донандаро бор дод.

Сухан гуфт хандону букшод чеҳр,
Бари тахт биншаст Бузарҷмеҳр,

Яке офарин кард бар шаҳриёр,
Ки дил шуд ба кирдори хуррам баҳор.

Чунин гуфт к-«эй довари[3] тозарӯй,
Ки бар ту наёбад сухан айбҷӯй.

2435 Хуҷаста шаҳаншоҳи пирӯзгар,
Ҷаҳондори бодонишу богуҳар,

Навиштам сухан чанд бар паҳлавӣ,
Абар дафтару коғази хусравӣ.

Супурдам ба ганҷур то рӯзгор —
Барояд, бихонад магар шаҳриёр.

Бидидам, ки ин гунбади дерсоз[4]
Нахоҳад ҳаме лаб кушодан[5] ба роз.

Агар мард бархезад аз гахти базм,
Ниҳад бар кафи хеш ҷонро ба разм,

[1] Л — б. 2428 нест. [2] Л — ҳаме. [3] И — меҳтари. [4] И — дербоз.
[5] И — кушудан.

Заминро бипардозад аз душманон,
Шавад эмин аз ранҷи оҳарманон,

Шавад бар ҷаҳон подшо сар ба сар,
Биёбад суханҳо ҳама дарбадар,

Шавад даст дар кор кардан фарох
Кунад гулшану боғу майдону кох,[1]

Ниҳад ганҷу фарзанд гирд оварад,
Басе рӯз бар орзу бишмарад,

Фароз оварад лашкару хоста,
Шавад коху айвонаш ороста,

Гар эдун, ки дарвеш бошад ба ранҷ,
Фароз орад аз ҳар сӯе тоҷу ганҷ.

Зару сим бисьёр гирд оварад,
Зи сад сол будан-ш барнагзарад.

Шавад хоку бебар шавад ранҷи ӯ,
Ба душман бимонад ҳама ганҷи ӯ.

На фарзанд монад, на тахту кулоҳ,
На айвони шоҳи, на ганҷу сипоҳ.

Чу биншинад он ҷустани боди ӯ,
Зи гетӣ нагирад касе ёди ӯ.

Бар ин кор чун бугзарад рӯзгор,
Аз ӯ номи некӯ бувад ёдгор.

Ба гетӣ ду чиз аст ҷовид[2] бас,
Дигар ҳарчи бошад, намонад ба кас.

Сухан гуфтани нағзу гуфтори[3] нек,
Нагардад куҳан то ҷаҳон асту рек.

---

[1] И — б. 2442 нест. [2] И — неку. [3] И — хубу кирдори.

Зи хуршеду аз бод в-аз обу хок
Нагардад табаҳ[1] ному гуфтори пок.

Бар ин[2] сон бувад гардиши рӯзгор,
Хунук марди бошарму парҳезгор.

Макун, шаҳриёро, гунаҳ то тавон,
Гуноҳе, к-аз ӯ шарм дорад равон.

Беозориву судманди гузин,
Ки инаст фарҳангу оини дин.

Зи ман ёдгор аст чандин[3] сухан,
Гумонам, ки ҳаргиз нагардад куҳан».

Чу букшод[4] равшан дили шаҳриёр,
Фаровон сухан кард аз у хостор.

Бад-у гуфт: «Фаррух кадом аст мард,
Ки дорад дили шод бебоди сард?»

Чунин[5] гуфт, к-«он, к-ӯ бувад бегуноҳ,
Набурдаст оҳарман уро[6] зи роҳ».

Бипурсидаш аз кажживу роҳи дев,
Зи роҳи ҷаҳондор кайҳонхидев.

Бад-ӯ гуфт: «Фармони яздон беҳист,
Ки андар ду гетӣ бад-ӯ фарраҳист.

Дари бадтарӣ роҳи Оҳарман аст,
Ки марди парастандаро душман аст.

Хунук дар ҷаҳон марди бартарманаш,
Ки покиву шарм аст пероҳанаш.

Чу ҷонаш танашро нигаҳбон бувад,
Ҳама зиндагониш осон бувад.

---

1 И — куҳан. 2 И — Чу з-ин. 3 И — чанде. 4 И — букшуд. 5 И — Бад-у. 6 И — Оҳарманаш дил.

Бимонад бад-у родиву рости,
Накубад дари кажживу кости.

Ҳар он чиз, к-он баҳраи тан бувад,
Равонаш пас аз марг равшан бувад,

Аз ин ҳар ду чизе надорад дареғ,
Ки баҳри наём аст, ё баҳри теғ.[1]

Сухан машнав аз марди афсунманиш,
Ки бо ҷони равшан бувад бадкуниш.

Чу хасту наёяд ба дигар сарой,
Ҳам эдар пур аз дард монад ба ҷой.

Аз ин бугзарӣ, сифла онро шинос,
Ки аз покьяздон надорад ҳарос.

Дареғ оядаш баҳраи тан зи тан,
Шавад з-орзуҳо, бубандад даҳан.

Ҳамон баҳри ҷонаш, ки дониш бувад,
Надонад на аз донишӣ бишнавад».

Бипурсид, Қисро, ки «аз кеҳтарон,
Қиро бошад андозаи меҳтарон?»

Чунин гуфт, к-«он кас, ки донотар аст,
Ба ҳар орзу-бар тавонотар аст!»

«Қадом аст доно «-бад-ӯ шоҳ гуфт,
Ки дониш бувад мардро дар нуҳуфт?»

Чунин гуфт, к-«он, к-ӯ ба фармони дев
Набуррад дил аз роҳи кайҳонхидев.

Қасеро на бар хира фармон барад,
Ки хасми равон асту они хирад.

[1] ТПЗ — Қасе, к-ӯ бувад бар хирад подшо,
Равонро наронад ба роҳи ҳаво.

Даҳ Оҳармананд ин ба неруи шер,
Ки оранд ҷону хирадро ба зер».

Бад-ӯ гуфт Кисро, ки «даҳ дев чист,
К-аз эшон хирадро бибояд гирист?»

Чунин дод посух, ки «озу ниёз,
Ду деванд бозуру гарданфароз.

Дигар хашму рашк асту нанг асту кин.
Чу наммому дурую нопокдин.

Даҳум он ки аз кас надорад сипос
Ба некиву ҳам нест яздоншинос».

Бад-ӯ гуфт: «З-ин шум даҳ пургазанд
Кадом аст Оҳармани зӯрманд?»

Чунин дод посух ба Кисро, ки «оз
Ситамгора деве бувад дерсоз,

Ки ӯро набинанд хушнуд ҳеч,
Ҳама дар фузуниш бошад басеч.

Ниёз он ки ӯро аз андуҳу дард
Ҳама кӯр бинанду рухсора зард.

К-аз ин бугзарӣ, Хусраво, деви рашк
Яке дардманде бувад бепизашк.

Агар дар замона касе бегазанд
Бубинад, шавад ҷони ӯ дардманд.

Дигар нанг деве бувад пурситез,
Ҳамеша ба бад карда чангол тез.

Дигар дев кин аст пурҷӯшу хашм,
Зи мардум натобад гаҳи хашм чашм.

На бахшоиш орад ба кас-бар, на меҳр,
Дижогоҳ деве пурожанг чеҳр.

Дигар дев наммом, к-ӯ ҷуз дурӯғ
Надонад, наронад сухан бефурӯғ.

Бимонад суханчину дурӯй дев,
Бурида дил аз тарси кайҳонхидев.

Миёни ду тан ҷангу кин афканад,
Бикӯшад, ки пайвастагӣ бишканад.

Дигар дев бедонишу носипос,
Набошад хирадманду некишинос.

Ба наздики ӯ шарму рой андакест,
Ба чашмаш баду нек ҳар ду якест».

Зи доно бипурсид пас шаҳриёр,
Ки «чун дев бо дил кунад корзор?

Ба банда чӣ додаст кайҳонхидев,
Ки аз кор кутаҳ кунад дасти дев?»

Чунин дод посух, ки «дасти хирад,
Зи кирдори Оҳарманон бугзарад.

Зи шамшери девон хирад ҷавшан аст,
Дилу ҷони доно бад-ӯ равшан аст.

Гузашта сухан ёд дорад хирад,
Ба дониш равонро ҳаме парварад.

Хирад бод ҷони туро раҳнамун,
Ки роҳе дароз аст пеш андарун.

В-агар худ бувад он ки хонем хим,
Ки бо ӯ надорад дил аз дев бим.

Ҷаҳон хуш бувад бар дили некхӯй,
Нагардад ба гирди дари орзуй.

Суханҳои уммед гӯям кунун,
Ки дилро ба шодӣ бувад раҳнамун.

Ҳамеша хирадманди уммедвор
Набинад ба ҷуз шодӣ аз рӯзгор.

Наяндешад аз кори бад як замон,
Раҳи тир гирад, на роҳи камон.

Дигар, ҳар ки хушнуд бошад ба ганҷ,
Наёзад, наёрад танашро ба ранҷ.

Наяндешаду бар дирам нангарад,
Ҳама рӯзи ӯ бар хушӣ бугзарад.

Дигар, ҳар ки яздонпараст асту бас,
Ба ранҷу ба ганҷу ба озарм кас,

Зи фармони яздон нагардад сараш,
Сиришти бадӣ нест дар гавҳараш.

Бар ин ҳамнишон аст парҳез низ,
Ки нафрӯшад ӯ роҳи яздон ба чиз.

Бад-у гуфт, з-«инҳо кадом аст,-шоҳ,—
Сӯи некӯиҳо намоянда роҳ?»

Чунин дод посух, ки «роҳи хирад
Зи ҳар донишӣ бегумон бугзарад.

Ҳамон хӯи некӯ, ки мардум бад-ӯй
Бимонад ҳамасола бо обрӯй.

В-аз ин гавҳарон гавҳаре устувор,
Тани хушнудӣ дидам аз рӯзгор.

В-аз эшон умед аст оҳистатар,
Баросуда аз ранҷу шоистатар.

В-аз ин гавҳарон оз дидам ба ранҷ,
Ки ҳамвора серӣ наёбад зи ганҷ».

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Аз ҳунарҳо чӣ беҳ,
Ки гардад аз ӯ мардӣ ҷӯянда меҳ?»

Чунин дод посух, ки «дониш беҳ аст,
Хирадманд худ бар меҳон-бар меҳ аст,[1]

Ки доно наёзад ба тундӣ ба ганҷ,
Тани хешро дур дорад зи ранҷ».

Зи неруи хасмаш бипурсид шоҳ;
«Ва чун ҷуст хоҳад ҳаме дастгоҳ?»

Чунин дод посух, ки «кирдори бад
Бувад хасми равшанравону хирад.[2]

Зи доно бипурсид пас додгар,
Ки «фарҳанг беҳтар бувад, ё гуҳар?»

Чунин дод посух бад-ӯ раҳнамун,
Ки «фарҳанг бошад зи гавҳар фузун,

Ки фарҳанг ороиши ҷон бувад,
Зи гавҳар сухан гуфтан осон бувад.

Гуҳар беҳунар зору хор асту суст,
Ба Фарҳанг бошад равон тандуруст».

Бад-ӯ гуфт: «Ҷонро зудудан ба чист,
Ҳунарҳои танро ситудан ба чист?»

«Бигӯям кунун,— гуфт,— ман сар ба сар,
Агар ёд гирӣ ба ман дар ба дар.

---

[1] ТП — Чунин дод посух, ки ҳар к-у зи роҳ —
Нагардад, бувад бо тане бегуноҳ.
Биёбад ба гетӣ ҳаме ному ком,
Аз анҷом фарҷому аз ком ном.
Бипурсид аз у номбардор гав,
К-аз ин раҳ кадомин кунам пешрав?
Чунин дод посух ки овози нарм,
Суханҳо, ки ронад ба гуфтори гарм,
Фузунӣ наҷуяд бар ин ҷуз хирад,
Хирад бегумон бар ҳунар бугзарад.
В-аз он пас зи доно бипурсид меҳ,
Ки фарҳанги мардум кадом аст беҳ?

[2] Л — б. 2446—2524 нест.

Хирад чун яке хилъати эзадист,
Аз[1] андеша дур асту дур аз бадист.

Ҳунарманд, к-аз хештан дар шигифт
Бимонад, ҳунар з-у набояд гирифт.

Ҳамон хушманиш мардуми хешкор,
Набошад ба чашми хирадманд хор.

Агар бахшишу донишу расму дод
Ҳунарманд[2] гирд оварад бо нажод.

Бузургиву афзуниву ростӣ.
Ҳаме гирад аз хӯи бад костӣ»

В-аз он пас бипурсид Қисро аз ӯй,
Ки «эй номвар мардуми некхӯй.[3]

Бузургӣ ба кӯшиш бувад, ё[4] ба бахт,
Ки ёбад ҷаҳондор аз ӯ тоҷу тахт?»

Чунин дод посух, ки «бахту ҳунар
Чунонанд чун ҷуфт бо якдигар,

Чунон чун тану ҷон, ки ёранду ҷуфт,
Тануманд пайдову ҷон дар нуҳуфт.

Ҳамон колбад мардро кӯшиш аст,
Агар бахти бедор дар ҷӯшиш аст.

Ба кушиш бузургӣ наёяд ба ҷой,
Магар бахти некаш бувад раҳнамой.

Ва дигар, ки гетӣ фасонасту бод,
Чу хобе, ки бинанда дорад ба ёд.

Чу бедор гардад, набинад ба чашм,
Агар некӯӣ дид, агар дарду хашм!»

Дигар, пурсише баркушод аз нуҳуфт;
«Ба доно ситуда кадом аст?»-гуфт,

---

1 Л — Зи. 2 Л — Хирадманд. 3 Л — марди фарҳангҷӯй. 4 Л — гар.

Чунин дод посух, ки «шохе, ки тахт
Биёрояду зур ёбад зи бахт.

В-агар додгар бошаду некном,
Биёбад зи гуфтору кирдор ком».

Бад-у гуфт, к-«андар цахон мустаманд
Кадом асту бадрӯзи носудманд?»

Чунин дод посух, ки «дарвеши зишт,
Ки на ком ёбад, на хуррам бихишт».

Бипурсиду гуфто, ки «бадбахт кист,
Ки хамвораш аз дард бояд гирист?»

Чунин дод посух, ки «донандамард,
Ки дорад зи кирдори бад рӯй зард».

Бипурсид аз ӯ гуфт: «Хурсанд кист,
Ба беши зи чиз орзуманд кист?»

Чунин дод посух ки «он кас, ки мехр
Надорад бар ин кори[1] гардонсипехр».

Бад-ӯ гуфт: «Моро кӣ шоистатар?»
Бад-ӯ гуфт: «Он кас, ки охистатар».

Бипурсид аз ӯ гуфт: «Охиста кист,
Ки бар тезмардум бибояд гирист?»

Чунин дод посух, ки «аз айбчӯй,
Нигар то кӣ печад сар аз гуфтугӯй.

Ба наздики ӯ шарму охистагист,
Хирадмандиву рою шоистагист»

[1] Л — карди. [2] Л — Чунин.

Бипурсид аз у номвар шаҳриёр,
Ки «аз мардумон кист уммедвор?»

Бад-ӯ гуфт: «Он кас, ки кушотар аст,
Ду гӯшаш ба дониш ниюшотар аст».

Бипурсид аз ӯ шаҳриёри ҷаҳон,
Аз огоҳии неку бад дар ниҳон.

Чунин дод посух, ки «аз огаҳӣ,
Фаровон бувад кажжу мағзаш тиҳӣ.

Магар он ки гуфтанд хок аст ҷой,
Надонам чӣ гунаст дигар сарой».

Бад-ӯ гуфт Кисро, ки «обод шаҳр
Кадом асту мо з-ӯ чи дорем баҳр?»

Чунин дод посух, ки «обод ҷой
Зи доди ҷаҳондор бошад ба пой».

Бипурсиду гуфташ: «Кӣ бедортар,
Писандидатар марди ҳушьёртар?

Ба гетӣ кадом аст бо ман бигӯй,
Ки бифзояд аз дониши обрӯй?»

Чунин дод посух, ки «донои пир,
Ки бо озмоиш бувад ёдгир».

Бад-ӯ гуфт Кисро, ки «ромиш кирост,
Кӣ дорад ба шодӣ ҳаме пушт рост?»

Чунин дод посух, ки «он, к-ӯ зи бим
Бувад эмину бошадаш зарру сим»

Бад-ӯ гуфт: «Моро ситоиш ба чист,
Ба наздики ҳар кас писандида кист?»

Бад-ӯ дод посух, ки «он, к-ӯ ниёз
Бипӯшад, ҳамон рашк бо нангу оз.

Ҳамон кину рашкаш бимонад ниҳон,
Писандида ӯ бошад андар ҷаҳон».

Зи марди шикебо бипурсид шоҳ;
«Кӣ аз сабр дорад ба сар бар кулоҳ?»

Чунин гуфт: «Он кас, ки навмед гашт,
Зи бахту рухонаш чу хуршед гашт.

Дигар он ки рузаш бибояд шумурд,
Ба кори бузург андарун дастбурд».

Бад-ӯ гуфт: «Ғам бар дили кист беш,
Қ-аз андуҳ сер омад[1] аз ҷони хеш?»

Чунин дод посух, ки «он, к-ӯ зи тахт
Биафтоду навмед гардад зи бахт».

Бипурсид аз у шаҳриёри баланд,
Қи аз мо, кӣ дорад дили дардманд?

Чунин гуфт, к-он, к-ӯ хирадманд нест,
Тавонгар касеро, ки фарзанд нест.

Бипурсид шоҳ аз диле мустаманд,
Нишаста ба курм андарун бегазанд.

Бад-ӯ гуфт: «Бо донишу порсо,
Кӣ гардад бар ӯ аблаҳе подшо».

Бад-ӯ гуфт: «Навмедтар ҳам касе,[2]
Ки бошад тавоной уро басе»[3]

Чунин гуфт, к-«он к-ӯ зи кори бузург
Биафтад, бимонад нажанду сутург».

Бипурсид аз ӯ шоҳ Нушинравон,
Ки «эй марди бинову бахтат ҷавон,

---

[1] Л — ояд. [2] Л — Кас кадом. [3] Л — Ки дорад тавоноиву **некном.**

Ки донӣ, ки беному ороиш аст,
Ки у аз дари меҳру бахшоиш аст?»

Бад-у гуфт: «Марди фаровонгунoҳ,
Гунаҳгор дарвеши бедастгоҳ».

Бипурсиду гуфташ, ки «баргӯй рост,
Ки то аз ғузашта пушаймон кирост?»

Чунин дод посух, ки «он тиратарг,
Ки бар сар ниҳад подшо рӯзи марг.

Пушаймон шавад, дил кунад[1] пурҳарос,
Ки ҷонаш ба яздон бувад носипос.

Ва дигар, ки кирдор дорад касе,
Ба наздики ӯ[2] носипосон басе».

Бипурсиду гуфт: «Эй хирадьёфта,
Ҳунарҳо як андар дигар бофта,

Чӣ донӣ, к-аз ӯ тан бувад бегазанд,
Ҳам он бар дили ҳар касе арҷманд?»[3]

Чунин дод посух, ки «чун тандуруст
Бувад, дил ҷуз аз шодмонӣ наҷуст.

Ҳамон орзӯ тандурустӣ бувад,
Чу аз дард рӯзе ба сустӣ бувад».

Бипурсиду гуфташ, ки «аз орзӯ
Чӣ беш аст, пайдо кун, эй некхӯ?»

Бад-ӯ гуфт: «Чун сарфарозӣ бувад,
Ҳама орзӯ бениёзӣ бувад.

Чу бо бениёзӣ бувад тандуруст,
Набояд ҷуз аз коми дил чиз ҷуст».

---

[1] Л — бо диле. [2] Л — он. [3] И — б. 2461—2591 нест.

Аз он пас чунин гуфт бо раҳнамун,
Ки «бар дил чӣ андеша бошад фузун?

Чунин дод посух, ки «инро се руй
Бисозад хирадманд бо роҳҷуй.

Яке он ки андеша аз рузи бад
Магар бегунаҳ бар танаш бад расад.

Битарсад зи кори фиребанда дӯст,
Ки бо мағз ҷон хоҳаду хуну пӯст.

Се дигар, ки бедодгар подшо,
Ки бекор нашносад аз порсо

Чу некӯ бувад гардиши рузгор,
Хирадьёфта ёри омӯзгор.

Ҷаҳон равшану подшо додгар,
Зи гардун наёбӣ фузун з-ин ҳунар».

Бипурсидаш аз дину аз ростӣ,
К-аз ӯ дур бошад бади костӣ.

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳо, ба дине гирой,
К-аз ӯ нагсилад ёди номи Худой.

Ки дуранд зи кажживу аз роҳи дев,
Битарсанд яксар зи кайҳонхидев.

Ба фармони яздон ниҳода ду гуш,
Аз эшон набошад касе динфуруш».

В-аз он пас бипурсидаш аз подшо,
Ки фармонравон аст[1] бар порсо.

К-аз эшон кадом аст пирузбахт,
Ки бошад ба гетӣ сазовори тахт?

---

[1] И — фармонраво гашт.

Чунин гуфт, к-«он, к-ӯ бувад додгар,
Хирад дораду шарму рою ҳунар».

Бипурсидаш аз дӯстони куҳан,
Ки бошанд ҳамгӯшаву[1] ҳамсухан?

Чунин дод посух, ки «аз марди дӯст,
Ҷавонмардиву дод додан накӯст.

Нахоҳад ба ту бад ба озарм кас,
Ба сахтӣ бувад ёру фарьёдрас.

Бад-ӯ гуфт Кисро: «Киро беш дӯст,
К-аз эшон яке бошадаш хуну пӯст?»

Чунин дод посух, ки «аз некдил,
Ҷудоӣ нахоҳад магар дилгусил![2]

Дигар он касе ки [3] навозандатар,
Накутар ба кирдору созандатар».

Бад-ӯ гуфт: «Душман киро бештар,
Ки бошад бад-ӯ-бар бадандештар?»

Чунин дод посух, ки «бартарманиш,
Ки бошад фаровон бад-ӯ сарзаниш.

Ҳамон кас, ки овоз дорад дурушт,
Пурожанг рухсору баста ду мушт».

Бад-ӯ гуфт: «То ҷовидон дӯст кист,
Зи дарди ҷудоӣ кӣ хоҳад гирист?»[4]

Чунон дод посух, ки «анбоз мард,
Накоҳад, насӯзад, натарсад зи дард».

«Чӣ монад[5]-бад-ӯ гуфт-ҷовид чиз,
Ки он чиз каммӣ нагирад ба низ?»

---

[1] И — хампешаву. [2] И — б. 2615 нест. [3] ИЛ — к-ӯ. [4] Л — б. 2630 нест. [5] И — бояд.

Чунин дод посух, ки «кирдори нек
Нахоҳад ҷудо будан аз ёри нек».[1]

Бад-ӯ гуфт Кисро: «Ки равшантар аст,
Ки бар тораки ҳар касе афсар аст?»

Чунин гуфт, к-«ин ҷони доно бувад,
Ки бар орзӯҳо тавоно бувад».

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй худованди меҳр,
Чӣ бошад ба паҳно фузун аз сипеҳр?»

Бигуфташ: «Яке шоҳи бахшандадаст,
Ва дигар дили марди яздонпараст».

Бипурсиду гуфташ: «Чӣ ожиртар,
Қ-аз он барфарозад хирадманд сар?»

Чунин дод посух, ки «эй подшо,
Мадеҳ ганҷ ҳаргиз ба нопорсо.

Чу кирдор бо носипосон кунӣ,
Ҳаме хишти хушк андар об афканӣ».

Бад-ӯ гуфт, к-андар чӣ чиз аст ранҷ,
Қ-аз ӯ кам шавад мардро ози ғанҷ?»

Чунин дод посух, ки «эй шаҳриёр,
Ҳамеша дилат бод чун навбаҳор,

Парастандаи шоҳи бадхӯ зи ранҷ
Нахоҳад тану зиндагониву ганҷ[2]

Бипурсиду гуфташ: «Чӣ дидӣ шигифт,
Қ-аз он бартар андоза натвон гирифт?»

Чунин гуфт бо шоҳ Бузарҷмеҳр,
Ки «яксар шигифт аст кори сипеҳр

[1] Л — б. 2622, 2623 нест. [2] И — б. 2624—2633 нест.

Яке мард бинӣ, ки бо дастгоҳ
Расида кулоҳаш ба абри сиёҳ,

Ки ӯ дасти чапро надонад зи рост,
Зи бахшиш фузунӣ надорад зи[1] кост.

Як аз[2] гардиши осмони баланд,
Ситора бигӯяд, ки чун асту чанд.

Фалак раҳнамунаш ба сахтӣ бувад,
Ҳама баҳри ӯ шӯрбахтӣ бувад».

«Гаронтар чӣ донӣ?» Бад-ӯ гуфт шоҳ,
Чунин дод посух, ки «санги[3] гуноҳ».

Бипурсид, к-аз бадтарин корҳо,
Зи гуфторҳо ҳам зи кирдорҳо,

Кадом аст бо нангу бо сарзаниш,
Ки хонад варо ҳар касе бадкуниш?»

Чунин дод посух, ки «зуфтӣ зи шоҳ,
Ситеҳидани мардуми бегуноҳ.[4]

Тавонгар, ки тангӣ кунад дар хӯриш,
Дареғ оядаш пушишу парвариш.

Заноне ки эшон надоранд шарм,
Ба гуфтан надоранд овози нарм.

Ҳамон некмардон, ки тундӣ кунанд,
В-агар тангдастон баландӣ кунанд.

Дурӯғ он ки берангу зишт асту хор,
Чи бар пойкору чи бар шаҳриёр».

«Ба гетӣ зи некӣ чӣ чиз аст гуфт —
Ҳам аз ошкору ҳам андар нуҳуфт?

---

[1] Л — на. [2] Л — яке. [3] И — бори. [4] И — б. 2641—2643 **нест.**

К-аз он[1] марди донанда ҷавшан кунад,
Равонро бад-он чиз равшан кунад?»

Чунин дод посух, ки «кӯшо ба дин,
Зи гетӣ наёбад магар офарин.

Дигар он ки дорад зи яздон сипос,
Бувад донишӣ марди некишинос».[2]

Бад-ӯ гуфт Қисро: «Зи карда чӣ беҳ,
Чӣ нокарда аз шоҳу аз марди кеҳ?

Чӣ беҳтар зи фармудану доштан,
В-агар мардро хор бугзоштан?

Чӣ беҳтар, к-аз он боздорем чанг,
Гирифтан чӣ беҳтар зи баҳри диранг?»[3]

Ба посух «Нигаҳ доштан,— гуфт,— хашм,
Ки аз пургуноҳон бихобанд чашм.

Дигар он ки бедор дорӣ равон,
Накӯшӣ ба бад корҳо то тавон,

Фуруҳишта кин, баргирифта умед,
Битобад равон з-у ба кирдори шед.

Ба кори база чанд ёбӣ маза,
Бияфкан маза, дур бош аз база».

Сипос аз худованди хуршеду моҳ,[4]
Ки растам зи Бузарҷмеҳру зи шоҳ.[5]

Чу ин кор дилгират омад ба бун,
Зи шатранҷ бояд, ки ронам сухун.

---

[1] Л — ӯ. [2] И — б. 2648—2651 нест. [3] И — б. 2654 нест. [4] И — гардонсипеҳр. [5] И — Ки пардахтам аз шоҳу Бузарҷмеҳр.

АНДАР ФИРИСТОДАНИ РОИ ҲИНД ШАТРАНҶРО НАЗДИ НУШИНРАВОН

Чунин гуфт мубад, ки як рӯз шоҳ
Ба дебои румӣ биёрост гоҳ.

Биёвехт тоҷ аз бари тахти соҷ,
Ҳама соҷ оҷу ҳама оҷ тоҷ.

Ҳама бурҷ моҳу ҳама гоҳ шоҳ,
Ҳама боргоҳаш саросар сипоҳ.

Ҳама кох пурмӯбаду марзбон,
Зи Балху зи Бомиву аз ҳар карон.

Чунин огаҳӣ ёфт шоҳи ҷаҳон,
Зи гуфтори бедор корогаҳон

Ки омад фиристодаи шоҳи Ҳинд,
Або пилу чатру саворони Синд.

Шутурвор бор аст бо ӯ ҳазор,
Ҳаме роҳ ҷӯяд бари шаҳриёр.

Ҳамон гаҳ чу бишнид бедор шох,
Пазира фиристод чанде сипоҳ,

Чу омад бари шаҳриёри бузург,
Фиристодаи номдори сутург,[1]

Ба расми бузургон ниёиш гирифт,
Ҷаҳонофаринро ситоиш гирифт.

Гуҳар кард бисьёр пешаш нисор,
Або чатру бо пилу[2] бо гӯшвор.

Биёроста чатри ҳиндӣ ба зар,
Бар ӯ бофта чанд гуна гуҳар.

---

[1] И — б. 2669 нест. [2] И — Яке чатру даҳ тавки.

Сари бор букшод дар[1] боргоҳ,
Биёвард яксар ҳама назди шоҳ.

Фаровон ба бор андарун симу зар,
Чи аз мушку анбар, чи аз уди тар.

2675 Зи ёқуту алмосу аз теғи Ҳинд,
Ҳама теғи ҳиндӣ саросар паринд.

Зи чизе ки хезад зи Қаннуҷу Мой,
Зада дасту пой, оварида ба ҷой.

Ниҳоданд[2] яксар ҳама пеши тахт,
Нигаҳ кард солори пирузбахт.

Зи чизе, ки бурд андар он Рой ранҷ,
Фиристод Кисро саросар ба ганҷ.

Биёвард пас номае бар паринд,
Навишта ба Нӯшинравон Рои Ҳинд.[3]

2680 Яке тахти шатранҷ карда ба ранҷ,
Тиҳӣ карда аз ранҷи шатранҷ ганҷ.

Чунин дод найғом ҳиндӣ[4] зи Рой,
Ки то чарх бошад, ту бодӣ[5] ба ҷой!

Қасе, к-ӯ ба дониш барад ранҷ беш,
Бифармой то тахти шатранҷ пеш

Ниҳанду зи ҳар гуна рой оваранд,
Ки ин нағз бозӣ ба ҷой оваранд.

Бидонанд ҳар муҳраеро ба ном,
Ки чун ронд боядшу хона кадом,

2685 Пиёда бидонанду пилу сипоҳ,
Руху аспу рафтори фарзину шоҳ.

---

[1] И — букшуд бар. [2] И — Бибурданд. [3] И — б. 2678, 2679 нест.
[4] ИЛ — хинду. [5] И — бошӣ.

Гар ин нағз бозӣ бурун оваранд,
Ба донандагон-бар фузун оваранд,

Ҳамон сову боже, ки фармуд шоҳ,
Ба хубӣ фиристам бад-он боргоҳ,

В-агар номдорони эронгурӯҳ
Аз ин дониш оянд яксар сутуҳ,

Чу бо дониши мо надоранд тов,
Нахоҳанд аз ин буму бар божу сов.

2690 Ҳамон бож бояд-т пазруфт низ,
Ки дониш беҳ аз номбардор чиз.

Дилу гӯш Қисро ба гӯянда дод,
Суханҳо бар ӯ кард гӯянда ёд.

Ниҳоданд шатранҷ наздики шоҳ,
Ба муҳра дарун кард чанде нигоҳ.

Ба тахташ яке муҳраи оҷ буд,
Пур аз рангу пайкар дигар соҷ буд.

Бипурсид аз ӯ шоҳи бедорбахт,
Аз он пайкари муҳраву нек тахт

2695 Чунин дод посух, ки «эй шаҳриёр,
Ҳама расми роҳ аз дари корзор,

Бубинӣ, чу бинӣ ба бозиш роҳ,
Раҳу рою оройиши размгоҳ.

Бад-ӯ гуфт: «Як ҳафта хоҳам замон,
Бибозем ҳаштум ба равшанравон».

Яке хуррам айвон бипардохтанд,
Фиристодаро ҷойгаҳ сохтанд.

Раду мубадони намояндароҳ,
Бирафтанд яксар ба наздики шоҳ.

Ниҳоданд пас тахти шатранҷ пеш,
Нигаҳ кард ҳар як зи андоза беш.

Биҷустанду ҳар гунае сохтанд,
Зи ҳар даст бо якдигар бохтанд.

Яке гуфту пурсиду дигар шунид,
Наёвард кас роҳи бозӣ падид.

Бирафтанд яксар пурожанг чеҳр,
Биёмад бари шоҳ Бузарҷмеҳр.

Варо з-он сухан тунду ноком дид,
Бадоғоз[1] он ранҷу фарҷом дид.

Ба Кисро чунин гуфт, к-«эй подшо,
Ҷаҳондору бедору фармонраво,

Ман ин нағз бозӣ ба ҷой оварам,
Хирадро бар ин раҳнамой оварам».

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Ин сухан[2] кори туст,
Ки равшанравон бодиву тандуруст.

Кунун Рои Қаннуҷ гӯяд,[3] ки шоҳ
Надорад яке марди ҷӯяндароҳ.

Шикасте будӣ зишт бар мӯбадон,
Ба даргоҳу бар гоҳу бар бихрадон».[4]

Биёвард шатранҷ Бузарҷмеҳр,
Пурандеша биншасту букшод чеҳр.

Ҳаме ҷуст бозӣ чапу дасти рост,
Ҳаме ронд то ҷои ҳар як куҷост.

---

[1] И — Ба оғози. [2] И — Кисро, ки ин кори. [3] Л — гуфтӣ. [4] И — б. 2708, 2709 нест

Ба як рузу як шаб чу бозӣ биёфт.
Аз айвон сӯи шоҳи Эрон шитофт.

Бад-ӯ гуфт, к-«эй шоҳи пирӯзбахт,
Нигаҳ кардам ин пайкари мушку тахт.

Ба хубӣ ҳама бозӣ омад ба ҷой,
Ба бахти баланди ҷаҳонкадхудой.

Фиристодаи Ройро пеш хоҳ,
Қасеро, ки дорад мар онро[1] нигоҳ.

Шаҳаншоҳ бояд, ки бинад нахуст,
Яке размгоҳ аст гӯӣ дуруст»

Зи гуфтори ӯ шод шуд шаҳриёр,
Варо некпай хонду беҳрӯзгор.

Бифармуд то мӯбадону радон,
Бирафтанд бо номвар бихрадон.[2]

Фиристодаи Ройро пеш хонд,
Бари номвар боргоҳаш нишонд.[3]

Бад-ӯ гуфт гӯянда Бузарҷмеҳр,
Ки «эй мубади Рои хуршедчеҳр,[4]

Аз ин мӯҳраҳо шоҳ бо ту чӣ гуфт,
Ки ҳамвора бо ту хирад бод ҷуфт?»

Чунин дод посух, ки «фархунда Рой,
Чу аз пеши ӯ ман бирафтам зи ҷой

Маро гуфт, к-«ин мӯҳраи соҷу оҷ,
Бубар пеши тахти худованди тоҷ.

---

[1] Л — Қасоне, ки доранд моро; И — доранд моро. [2] И — б. 2717, 2718 нест.
[3] И — Фиристодаро хонд, пурсид шоҳ,
Ба наздик биншонд дар пешгоҳ.
[4] И — б 2720 нест.

Бигуяш, ки бо мӯбадон рой зан,
Бинеҳ пешу биншон яке анҷуман.

Гар ин нағзбозӣ ба ҷой оваранд,
Писандидаву раҳнамой оваранд,

Ҳамин бадраву бардаву божу сов,
Фиристем чандон, ки дорем тов.

Ба дониш бувад шаҳриёр арҷманд,
На аз ганчу мардони тахти баланд.[1]

В-агар шоҳу фарзонагон ин ба ҷой
Наёранду равшан надоранд рой,

Набояд, ки хоҳад зи мо божу ганҷ,
Дареғ оядаш ҷони доно ба ранҷ.[2]

Чу бинад дилу рои борики мо,
Фузунтар фиристад ба наздики мо».

Бари тахти он шоҳи бедорбахт,
Биёварду бинҳод шатранҷу тахт.

Чунин гуфт бо мӯбадону радон,
Ки «эй покдил, номвар бихрадон,

Ҳама гӯш доред гуфтори ӯй,
Ҳамин рои солори ҳушьёри ӯй!»

Биёрост доно яке размгоҳ,
Ба қалб андарун сохта ҷои шоҳ.

Чапу рост саф баркашида сипоҳ,
Пиёда ба пеш андарун размхоҳ,[3]

Ҳушивор дастур бар дасти шоҳ,
Ба разм андарунаш намоянда роҳ,

---

[1] И — б. 2727 нест. [2] Л — б. 2727, 2728 нест. [3] И — б. 2735 нест.

Биёроста пили ҷангӣ ду сӯй,
Ба ҷанг андарун ҳамгинон карда рӯй.

В-аз ӯ бартар аспони ҷангӣ ба пой,
Нишонда бар эшон ду покизарой.

Ҳамоварҷ гашта рухон бар ду рӯй,
Ба дасти чапу рост пархошҷӯй.

Чу Бузарҷмеҳр он сипаҳро биронд,
Ҳама анҷуман дар шигифтӣ бимонд.

Ғамӣ шуд фиристодаи Ҳинд сахт,
Бимонд андарон марди бедорбахт.[1]

Шигифт андар он марди ҷоду бимонд,
Дилашро ба андеша андар нишонд,

Ки ин тахти шатранҷ ҳаргиз надид,
На аз кордонони ҳиндӣ шунид,[2]

Чигуна фароз омадаш рои ин,
Ба гетӣ нагирад касе ҷои ин.

Чунон гашт Кисро зи Бузарҷмеҳр,
Ки гуфтӣ бад-ӯ бахт бинмуд чеҳр.[3]

Яке ҷом фармуд пас шаҳриёр,
Ки карданд пургавҳари шоҳвор.

Яке бадра динору аспе ба зин
Бад-ӯ доду кардаш басе офарин.

---

1 И — рои хушьёрбахт.
2 ТПМ — На ман гуфтам аз кори ин муҳра ҳеҷ
Або ӯ суханро накардам басеч.
3 ТПМ — Аз ӯ шоддил гашту бинвохташ,
Сазовортар хилъате сохташ.

СОХТАНИ БУЗАРҶМЕХР НАРДРО ВА ФИРИСТОДАНИ НӮШИНРАВОН ӮРО БА ҲИНД

Бишуд марди доно ба ороми хеш,
Яке тахту паргор бинҳод пеш [1]

Нигаҳ кард ҷое ки ториктар,
Қ-аз ӯ гардад андеша бориктар.

2750 Ба шатранҷу андешаи ҳиндувон,
Нигаҳ карду бифзуд ранҷи равон.

Хирад бо дили равшан анбоз кард,
Ба афсуну андеша бинҳод нард.

Ду мӯҳра бифармуд кардан зи оҷ,
Ҳама пайкари оҷ ҳамранги соҷ.

Яке размгаҳ сохт шатранҷвор,
Дурӯя баророста корзор.

Ду лашкар бубахшид бар ҳашт баҳр,
Ҳама размҷӯёни гирандашаҳр.

2755 Замин тору лашкаргаҳе чор сӯй,
Ду шохи гаронмоян некхӯй,

Қи доранд рафтор ҳар ду ба ҳам,
Яке аз дигар барнагирад ситам.*[1]

Ба ҳар ҷой гарданда пешаш сипоҳ,
Гурозон ду шоҳ андар он размгоҳ.

---

[1] ТПМ — Фурӯ рафт бисьёру андеша кард,
Зи андеша дилро яке беша кард.
Ҳаме хост то тоза рое занад,
Ба наввӣ яке нағз бозӣ кунад,
Ки монанд фарзонагон дар шигифт,
Қ-аз ин кор андоза натвон гирифт.

*[1] *М* — пас а зб. 2756 ин б. омада:
Ба фармони эшон сипоҳ аз ду рӯй
Ба тундӣ биёроста ҷангҷӯй.

Ҳаме ин бад-он он бад-ин баргузашт,
Гаҳе размн куҳу гаҳе разми дашт.

Якеро чу танҳо бигирад ду тан,
Зи лашкар бар ин як тан ояд шикан,[1]

Бад-ин[2] гуна то бар кӣ ояд[3] шикан,
Шудандӣ сипоҳ аз ду рӯй[4] анҷуман.

Бад-ин сон, ки гуфтам, биёрост нард,
Бари шоҳ шуд, сарбасар ёд[5] кард.

Зи неруи шоҳону ҷанги сипоҳ,
Бигустурду бинмуд як-як ба шоҳ.

Дили шоҳи Эрон аз он хира монд,
Хирадро ба андеша андар нишонд.

Аз он рафтани шоҳи бартарманиш,
Ҳамон бадситоиш, ҳамон сарзаниш,

Ҳаме гуфт, к-«эй марди равшанравон,
Ҷавон бодиву рузгорат ҷавон!

Бифармуд то сорбон[6] ду ҳазор
Биёвард уштур бари[7] шаҳриёр.

Зи боже, ки хезад зи Руму зи Чин,
Зи Ҳайтолу Мукрону эронзамин.

Зи ганҷи шаҳаншоҳ карданд бор,
Бишуд корвон аз дари шаҳриёр.

Чу шуд борҳои шутур сохта,
Дили шоҳ аз он кор пардохта,

---

[1] Л — б. 2760 нест. [2] Л — Бар ин. [3] Л — будӣ. [4] Л — сипоҳи ду шоҳ. [5] Л — сар пур аз бод. [6] ИЛ — сорвон. [7] Л — Ҳаюн оварад пеши кай.

Фиристодан Ройро пеш хонд,
Зи дониш фаровон суханҳо биронд.

Яке нома биннвишт наздики Рой,
Пур аз донишу ромишу ҳушу рой.

Сари нома кард офарини бузург,
Ба яздон паноҳаш зи деви сутург.

Дигар гуфт, к-эй номвар шоҳи Ҳинд,
Зи дарьёи Қаннуҷ то пеши[1] Синд,

Расид он фиристодаи ройзан,
Або чатру пилону он анҷуман.

Ҳамон тахти шатранҷу пайғоми Рой
Шунидему фармонаш[2] омад ба ҷой.

Зи донои ҳиндӣ замон хостем,
Ба дониш равонро биёростем

Басе ройзан мӯбади некрой,
Пижӯҳнду[3] овард бозӣ ба ҷой.

Кунун орад ин мӯбади ҳушманд,
Ба Қаннуҷ наздики Рои[4] баланд.

Шутурвор бори гарон ду ҳазор,
Писандида чиз аз дари ёдгор.

Ниҳодем бар ҷои шатранҷ нард,
Кунун то ба бозӣ кӣ орад набард.

Бараҳман фаровон бувад покрой,
Ки ин бозӣ орад ба дониш ба ҷой.

Зи чизе, ки дид ин фиристода ранҷ,
Фиристад ҳама Рои ҳиндӣ ба ганҷ.

---

[1] И — марзи. [2] Л — пайғомаш. [3] И — Пижуханда; Л — Пижуҳида.
[4] ИЛ — шоҳи.

В-ар эдун куҷо Рой бо раҳнамой,
Бикӯшанду бозӣ наёяд ба ҷой,

Шутурвор бояд, ки ҳам з-ин шумор,
Ба паймон кунад Рои Қаннуҷ бор.

Кунад бор ҳамроҳ бо бори мо,
Бар ин аст паймону бозори мо.

Чу хуршед рахшанда[1] шуд бар сипеҳр,
Бирафт аз бари шоҳ Бузарҷмеҳр.

Або бору бо номаву тахти нард,
Дилаш пур зи бозори нангу набард.

Чу омад зи Эрон ба наздики Рой,
Бараҳман ба шодӣ варо раҳнамой,

Биёмад ба наздикии тахти ӯй,
Бидид он сару афсару бахти ӯй.

Фаровон-ш бистуд бар паҳлавӣ,
Бад-ӯ дод пас номаи хусравӣ.

Паёми шаҳаншоҳ бо ӯ[2] бигуфт,
Рухи Рои ҳиндӣ чу гул баршукуфт.[3]

Зи шатранҷбозиву аз ранҷи Рой,
Бигуфт он чи омад ҳама раҳнамой.[4]

Зи бозиву аз муҳраву рои шоҳ,
В-аз он мӯбадони намоянда роҳ,

Бигуфт он ки чун дид донандамард,
Чунон ҳам баробар биёвард нард.

---

1 И — тобанда. 2 И — сипаҳдори Эрон. 3 И — Аз он кор шуд Рой бо дард ҷуфт. 4 И — б. 2793 нест.

Фиристодаи Ройро пеш хонд,
Зи дониш фаровон суханҳо биронд.

Яке нома бинвишт наздики Рой,
Пур аз донишу ромишу ҳушу рой.

Сари нома кард офарини бузург,
Ба яздон паноҳаш зи деви сутург.

Дигар гуфт, к-эй номвар шоҳи Ҳинд,
Зи дарьёи Қаннуҷ то пеши[1] Синд,

Расид он фиристодаи ройзан,
Або чатру пилону он анҷуман.

Ҳамон тахти шатранҷу пайғоми Рой
Шунидему фармонаш[2] омад ба ҷой.

Зи донои ҳиндӣ замон хостем,
Ба дониш равонро биёростем

Басе ройзан мӯбади некрой,
Пижӯҳиду[3] оварда бозӣ ба ҷой.

Кунун орад ин мӯбади ҳушманд,
Ба Қаннуҷ наздики Рои[4] баланд.

Шутурвор бори гарон ду ҳазор,
Писандида чиз аз дари ёдгор.

Ниҳодем бар ҷои шатранҷ нард,
Кунун то ба бозӣ кӣ орад набард.

Бараҳман фаровон бувад покрой,
Ки ин бозӣ орад ба дониш ба ҷой.

Зи чизе, ки дид ин фиристода ранҷ,
Фиристад ҳама Рои ҳиндӣ ба ганҷ.

---

[1] И — марзи. [2] Л — пайғомаш. [3] И — Пижуҳанда; Л — Пижуҳида.
[4] ИЛ — шоҳи.

В-ар эдун куҷо Рой бо раҳнамой,
Бикӯшанду бозӣ наёяд ба ҷой,

Шутурвор бояд, ки ҳам з-ин шумор,
Ба паймон кунад Рои Қаннуҷ бор.

Қунад бор ҳамроҳ бо бори мо,
Бар ин аст паймону бозори мо.

Чу хуршед рахшанда[1] шуд бар сипеҳр,
Бирафт аз бари шоҳ Бузарҷмеҳр.

Або бору бо номаву тахти нард,
Дилаш пур зи бозори нангу набард.

Чу омад зи Эрон ба наздики Рой,
Бараҳман ба шодӣ варо раҳнамой,

Биёмад ба наздикии тахти ӯй,
Бидид он сару афсару бахти ӯй.

Фаровон-ш бистуд бар паҳлавӣ,
Бад-ӯ дод пас номаи хусравӣ.

Паёми шаҳаншоҳ бо ӯ[2] бигуфт,
Рухи Рои ҳиндӣ чу гул баршукуфт.[3]

Зи шатранҷбозиву аз ранҷи Рой,
Бигуфт он чи омад ҳама раҳнамой.[4]

Зи бозиву аз муҳраву рои шоҳ,
В-аз он мӯбадони намоянда роҳ,

Бигуфт он ки чун дид донандамард,
Чунон ҳам баробар биёвард нард.

[1] И — тобанда. [2] И — сипаҳдори Эрон. [3] И — Аз он кор шуд Рой бо дард ҷуфт. [4] И — б. 2793 нест.

Ба нома кунун ҳар чи кардаст ёд,
Бихонад, равонро бупечад зи дод.

Зи гуфтори ӯ шуд рухи Рой зард,
Чу бишнид гуфтори шатранҷу нард.[1]

НОШИНОХТАНИ ДОНАНДАГОНИ ҲИНД РОИ НАРДБОЗӢ

Биёмад яке номвар кадхудой,
Фиристодаро дод шоиста ҷой.

Яке хуррам айвон биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

Замон хост з-ӯ номвар ҳафт рӯз,
Бирафт он ки будаш зи дониш фурӯз.

Зи кишвар дабирони шоистамард,
Яке анҷуман карду бинҳод нард

Ба як ҳафта ҳар кас, ки буд тезвир,
Аз он номдорони барнову пир,

Ҳаме боз ҷустанд бозии нард,
Ба рашку ба ному ба нангу набард.

Ба ҳаштум чунин гуфт мубад ба Рой,
Ки-«Инро надонад касе сар зи пой.

Магар бо радон[2] ёр гардад хирад,
Қ-аз ин муҳра бозӣ бурдан оварад.

Дили Рой аз он мубадон шуд дижам,
Равон пур зи ғам шуд, бурӯ пур зи хам.

Биёмад нуҳум рӯз Бузарҷмехр,
Пур аз орзу дил, пурожанг[3] чеҳр.

---

[1] Л — б. 2796, 2997 нест. [2] ИЛ — равон. [3] И — Ба ранги гули арғувон кард.

Ки эдар нафармуд моро диранг,
Набояд, ки гардад дили шоҳ танг.

Бузургони доно ба як сӯ шуданд,
Ба нодонии хеш хасту шуданд.

Чу бишнид, биншаст Бузарҷмехр,
Ҳама мӯбадон баркушоданд чеҳр.

Бигустурд пеш андарун тахти нард,
Ҳама гардиши муҳраҳо ёд кард.

Сипаҳдор[1] бинмуду ҷанги сипоҳ,
Ҳам ороиши разму фармони шоҳ.

Аз ӯ хира шуд Рой бо ройзан,
Зи кишвар ҳамон номдор[2] анҷуман.

Ҳама меҳтарон офарин хонданд,
Варо мӯбади покдин хонданд.

Зи ҳар донише з-ӯ бипурсид Рой,
Ҳама посух омад якояк ба ҷой.

Хурӯше баромад зи донандагон,
Зи донишпижӯҳону хонандагон.

Ки инат[3] сухангӯву донандамард,
На аз баҳри бозиву шатранҷу нард.

Биёвард он гаҳ шутур ду ҳазор,
Ҳама божи Қаннуҷ карданд бор.

Зи уду зи анбар, зи кофуру зар,
Ҳам аз ҷомаву ҳам зи дурру гуҳар.

Або божи яксола аз пешгоҳ,
Фиристод яксар ба даргоҳи[4] шоҳ.

---

1 ИЛ — Бунаҳдор. 2 И — Шигифте фуру монд з-ӯ. 3 ИЛ — ин аст. 4 И — наздики.

Яке афсаре хост аз ганҷи Рой,
Ҳамон ҷомаи ӯ зи сар то ба пой

Бад-ӯ доду чанд офарин кард низ,
Ба ёронш бахшид бисьёр чиз.

Шутур ду ҳазор он гаҳ аз пеш бурд,
Або божу ҳадья мар ӯро супурд.

Яке корвон буд, ки кас пеш аз он
Надиду набуд хоста беш аз он.

Биёмад зи Қаннуҷ Бузарҷмеҳр,
Барафрохта сар ба гардонсипеҳр.

Диле шод бо номаи шоҳи Ҳинд,
Набишта[1] ба ҳиндӣ хате бар паринд.

Ки Рою бузургон гувоӣ диҳанд,
На аз биму аз[2] сустрой[3] диҳанд,

Ки чун шоҳ Нӯшинравон[4] кас надид,
На аз мӯбадон низ ҳаргиз шунид.

На кас донишитар зи дастури ӯй,
Ба дониш сипеҳр аст ганҷури ӯй.

Фиристода шуд божи яксола пеш,
В-агар беш хоҳӣ, фиристамт беш.

Зи бозӣ, ки паймон ниҳодем низ,
Фиристода шуд ҳарчи боист чиз.

Чу огоҳӣ омад зи доно ба шоҳ,
Ки бо кому бо шодӣ[5] омад зи роҳ.

Бад-он огаҳӣ шод шуд шаҳриёр,
Бифармуд то ҳар кӣ буд номдор,

---

[1] Л — навишта. [2] Л — бим, ё. [3] И — бим, к-аз покрой. [4] И — Нӯширвон. [5] И — божу бо хубӣ.

Зи шаҳру зи лашкар хабира[1] шуданд,
Бузургони бемар пазира[2] шуданд.

Ба шаҳр андар омад чунон арҷманд,
Ба пирӯзии шаҳриёри баланд.

Ба айвон чу омад ба наздики тахт,
Бар ӯ шаҳриёр офарин кард сахт,

Ба бар даргирифташ ҷаҳондор шоҳ,
Бипурсидаш аз Рою аз ранҷи роҳ.

Бигуфт он куҷо рафт Бузарҷмеҳр,
Аз он бахти бедору меҳри сипеҳр.

Пас он номаи Рои пирӯзбахт,
Биёварду бинҳод дар пеши тахт.[3]

Бифармуд то Яздгирди дабир,
Биёмад бари шоҳи донишпазир.

Чу он номаи Рои[4] ҳиндӣ бихонд,
Ҳама[5] анҷуман дар шигифтӣ бимонд.

Ҳам аз донишу рои Бузарҷмеҳр,
Ҳам аз бахти солори хуршедчеҳр

Чунин гуфт Кисро, ки «яздон сипос,
Ки ҳастӣ хирадманду яздоншинос.

Меҳон тоҷу тахти маро бандаанд,
Дилу ҷон ба меҳри ман огандаанд.

Сипос аз худованди хуршеду моҳ,
К-аз ӯяст пирӯзиву дастгоҳ».[6]

---

[1] Л — пазира; И — Бад-он шодмонӣ назира. [2] Л — Або кӯсу пилу табира; И — Аз он ҳадьяву бож чира. [3] И — б. 2837—2839 нест. [4] И — шоҳи. [5] Л — Яке. [6] И — б. 2844, 2845 нест.

Шигифтитар аз кори Бузарҷмеҳр,
Ки дониш бад-у дод чандин сипеҳр.

Бар ин достон-бар сухан сохтем,
Ба Талҳанду шатранҷ пардохтем.

ДОСТОНИ ГАВ ВА ТАЛҲАНД ВА ПАЙДО ШУДАНИ ШАТРАНҶ

ОҒОЗИ ДОСТОН

Чунин гуфт фарзона Шоҳуи пир,
Зи Шоҳуи пир ин сухан ёд гир.

Ки дар Ҳинд марде сарафроз буд,
Ки бо ганҷу бо лашкару соз буд.

Ханида ба ҳар ҷою Ҷамҳур ном,
Ба мардӣ фузун кард аз Фур ном.

Ҳамон подшо буд[2] бар ҳиндувон,
Хирадманду бинову[3] равшанравон.

Варо буд Кашмир[4] то марзи Чин,
Бар ӯ хондандӣ меҳон[5] офарин.

Ба мардӣ ҷаҳонро гирифта ба даст,[6]
Варо Сандали буд ҷои нишаст.[7]

Ҳам эдар будаш тоҷу ганҷу сипоҳ,
Ҳам эдар нигину ҳам эдар кулоҳ.

Ҳунарманд Ҷамҳури фарҳангҷӯй,
Сарафрози бодонишу обрӯй.[8]

---

[1] Л — б. 2846 нест. [2] Л — Ҷаҳонподшо гашта; И — Шаҳи комрон гашта. [3] Л — бедору. [4] Л — буд зи Кашмир; И — Зи Мою зи Кашмир. [5] Л — бар зи додор буд; И — зи меҳр. [6] Л — **ҷаҳоне гирифта ба мушт.** [7] Л — ҳам ҷою пушт.
[8] И — Хирадманду бодонишу обрӯй,
Сарафрозу бедор фарҳангҷӯй.

Бад-ӯ шодмон зердастони ӯ,
Чи шаҳрӣ, чи аз дарпарастони ӯ,

Зане будаш андархуру[1] ҳушманд,
Ҳунарманду[2] бодонишу бегазанд.[3]

Писар зод аз он шоҳ як[4] шаб яке,
Ки пайдо набудаш зи моҳ[5] андаке.

Падар чун бидид он ҷаҳондори нав,
Бифармуд то ном карданд Гав.

Бар ин барнаёмад басе рӯзгор,
Ки бемор шуд ногаҳон шаҳриёр.

Ба кадбону андарз карду бимурд,
Ҷаҳоне пур аз дод Гавро супурд.

Зи хурдӣ нашоист Гав тахтро,[6]
На тоҷу камар бастани сахтро.[7]

Саронро ҳама сар пур аз гард буд,
Зи Ҷамҳур дилшон[8] пур аз дард буд.

Зи бахшидану хӯрдану доди ӯ,
Ҷаҳон буд яксар пур аз ёди ӯ.

Сипоҳиву шаҳрӣ шуданд анҷуман,
Зану кӯдаку мард шуд ройзан.[9]

Ки ин хурдкӯдак надонад сипоҳ,
На доду на хашму на тахту кулоҳ.[10]

---

[1] Л — андар хирад. [2] Л — Хирадманду. [3] И — б. 2856, 2857 нест. [4] Л — дар. [5] Л — набуд аз падар. [6] И — бахтро. [7] И — бастану тахтро. [8] И — Ҷамҳурашон дил. [9] И — Зану марду кӯдак ҳама яксухан.
[10] ИМ — Ки ин хурдкӯдак нашояд ба шоҳ
Чи донад зи ганҷу зи тахту сипоҳ.

Ҳама подшоҳӣ шавад пургазанд,
Агар шаҳриёре набошад баланд.

Яке буд[1] бародар мар ин шоҳро,
Хирадманду шоистаи гоҳро.

Куҷо номи он номвар Мой буд.
Ба Данбар нишаста буторой буд.

Ҷаҳондидагон як ба як шоҳҷӯй
Зи Сандал ба Данбар ниҳоданд рӯй.

Бузургони Қашмир то марзи Чин,
Ба шоҳӣ бар ӯ хонданд офарин.

Зи Данбар биёмад сарафроз Мой,
Ба тахти каён андаровард[2] пой.

Ҳамон тоҷи Ҷамҳур бар сар ниҳод,
Ба доду ба бахшиш сар андар ниҳод.

Чу бар гоҳ шуд, моми Гавро бихост,
Бипарварду бо ҷон ҳаме дошт рост.

Паричеҳра обастан омад зи Мой,[3]
Писар зод аз ин номвар кадхудой.[4]

Варо подшо ном Талҳанд кард,
Равонро пур аз меҳри фарзанд кард.

Дусола шуд ин хурду Гав ҳафтсол,
Диловар гаве буд бо фарру ёл.

Бад-он чанд гаҳ Мой бемор гашт,
Дили ҷуфт пурдарду тимор гашт.

Ду ҳафта баромад ба зорӣ бимурд,
Бирафту ҷаҳон дигареро супурд.

Ҳама Сандалӣ хору[5] гирьён шуданд,
Зи дуди[6] дили Мой бирьён шуданд.

---

1 Л — Будӣ як. 2 И — бузургӣ даровард. 3 И — шоҳ. 4 И — он номвар подшоҳ. 5 ИЛ — зор. 6 ИЛ — дарди.

Нишастанд як моҳ бо суги шоҳ,
Сари моҳ яксар биёмад сипоҳ.

Ҳама номдорону гурдони шаҳр,
Ҳар он кас ки ӯ аз хирад дошт баҳр.

Сухан рафт ҳаргуна бар анҷуман,
Чунин гуфт фарзона бо ройзан.

Ки «ин зан, ки ӯ ҷуфти Ҷамҳур буд,
Ҳамеша зи кирдори бад дур буд.

Ҳама ростӣ хости з-ин ду шӯй,
Набуд эч то буд ҷуз додҷӯй.

Нажодест ин сохта додро,
Ҳамон ростирову буньёдро.[1]

Ҳамон беҳ, ки ин зан бувад шаҳриёр,
Ки ин монд аз меҳтарон[2] ёдгор».

Ба гуфтори ӯ[3] ром гашт анҷуман,
Фиристода шуд назди он покзан.[4]

Ки тахти ду фарзанди худро бигир,
Физоянда корест ин ногузир.

Чу фарзанд гардад сазовори гоҳ,
Бад-ӯ деҳ бузургиву ганҷу сипоҳ.

В-аз он пас ҳам омӯзгораш ту бош,
Дилорому дастуру ёраш ту бош.[5]

Ба гуфтори эшон зани некбахт,
Биафрӯхт тоҷу биёрост тахт.

---

[1] И — б. 2883—2886 нест. [2] И — у монд аз ду шаҳон. [3] И — Саросар бад-ин. [4] И — поктан. Л — Чунин гуфт фарзона бо ройзан. [5] И — б. 2890, 2891 нест

Фузун кард парҳезу хубиву дод,[1]
Ҳама подшоҳӣ бад-ӯ гашт шод.[2]

Бад-эшон супурд он ду фарзандро,
Ду меҳтарнажоди хирадмандро.

Набудӣ аз эшон ҷудо як замон,
Ба дидори эшон будӣ шодмон.

Чу неру гирифтанду доно шуданд,
Ба ҳар донише-бар тавоно шуданд,

Замон то замон як зи дигар ҷудо
Шудандӣ бари модари порсо,

Ки аз мо кадом аст шоистатар,
Ба дил бартару низ боистатар.

Чунин гуфт модар ба ҳар ду писар,
Ки «то аз шумо бо кӣ ёбам ҳунар?

Ҳунармандиву рою парҳезу дин,
Забон чарбу ҷуяндаи офарин.

Чу дорад ҳар ду ба шоҳи нажод,
Хирад бояду шарму парҳезу дод».

Чу танҳо шудӣ суи модар яке,
Чунин ҳам сухан ронди андаке.

Ки аз мо ду фарзанд кишвар кирост,
Ба шоҳиву ин тахту афсар кирост?

Бад-ин[3] мом гуфти, ки «тахт они туст,
Хирадмандиву рою[4] бахт они туст».

---

[1] Л — рой. [2] Л — Ҳунарманду гетӣ сипурда ба пой;
ТПЗЛ — Ду мубад гузин кард покизарой,
Ҳунарманду гетӣ сипарда ба пой.*
[3] Л — Бад-ӯ. [4] Л — тахту.
* Л — Ки бошанд мар Синдро кадхудой.

Ба дигар писар ҳам бад-ин сон сухан
Ҳаме рондӣ то сухан шуд куҳан.

Дили ҳар яке шод карди[1] ба тахт,
Ба ганҷу сипоҳу ба ному[2] ба бахт.

Расиданд ҳар ду ба мардӣ ба ҷой,
Бадомӯз шуд ҳардуро раҳнамой.

Зи рашк уфтоданд ҳар ду ба ранҷ,
Барошуфтанд аз паи тоҷу ганҷ.[3]

Ҳама шаҳру лашкар ба ду ним гашт,
Дили некмардон пур аз бим гашт.

ГУФТУГӮЙ ҚАРДАНИ ГАВ ВА ТАЛҲАНД АЗ БАҲРИ ТАХТ

Зи гуфти бадомӯз ҷӯшон шуданд,
Ба наздики модар хурӯшон шуданд.

Бигуфтанд, к-аз мо кӣ зеботар аст,
Ки бар неку бар бад шикеботар аст?

Чунин посух овард фарзона зан,
Ки бо мӯбаде якдилу ройзан,

Бибояд нишастан шуморо нахуст,
Ба орому бо ком фарҷом ҷуст.[4]

В-аз он пас гузида бузургони шаҳр,
Ҳар он кас, ки ӯ дорад аз рой баҳр.

Якояк[5] бипурсид бо[6] раҳнамун,
На хуб аст гармӣ[7] ба кор андарун.

---

[1] И — гашти. [2] И — фарру. [3] И — б. 2908 нест. [4] И — б. 2913 нест. [5] И — суханҳо. [6] И — аз. [7] И — некуст кажжӣ.

Қасе к-у бичуяд ҳаме тоҷу гоҳ,
Хирад бояду рою ганҷу сипоҳ.

Чу[1] бедодгар подшоҳӣ кунад,
Ҷаҳон пур зи курму табоҳӣ кунад.

Ба модар чунин гуфт фарзона[2] Гав,
Қ-«аз ин пурсиш андар миёна марав.[3]

Агар кишвар аз ман нагирад фуруғ,
Бигӯю, макун ҳеҷ рои дуруғ.

Ба Талҳанд биспор тахту кулоҳ,
Ман ӯро яке кеҳтарам некхоҳ.

В-агар ман ба солу хирад меҳтарам,
Ҳам аз пушти[4] Ҷамҳури кундоварам,

Бад-у гуй[5] то аз паи тоҷу тахт
Нагирад ба бедонишӣ кор сахт».

Бад-ӯ гуфт модар, ки «тундӣ макун,
Бар андоза бояд, ки ронӣ сухун.[6]

Ҳар он кас, ки бар тахти шоҳӣ нишаст,
Миён баста бояд кушода ду даст.

Нигаҳ доштан пок ҷон аз бадӣ,
Ба дониш сипардан раҳи бихрадӣ.[7]

Ҳам аз душман ожир будан ба ҷанг,
Нигаҳ доштан баҳраи ному нанг.[8]

Зи доду зи бедоди шаҳру сипоҳ,
Бипурсад худованди хуршеду моҳ.

---

1 Л — Ки. 2 И — пурмоя. 3 И — машав. 4 И — тухми. 5 Л — Бигуй, ки. 6 Л — по неҳ, баландӣ макун. 7 Л — эзадӣ. 8 ИЛ — б. 2926 нест.

Агар пашша аз шоҳ ёбад ситам,
Равонаш ба дӯзах бимонад дижам.

Ҷаҳон аз шаби тира ториктар,
Диле бояд аз мӯй бориктар,

Ки аз бад кунад ҷону танро раҳо,
Бидонад, ки кажжӣ наёрад баҳо.

Чу бар сар ниҳад тоҷ бар тахти дод,
Ҷаҳон яксар аз дод бошанд шод.[1]

Саранҷом[2] бистар зи хишт асту хок,
В-агар сухта гардад андар мағок.

Аз ин дудмон шоҳ Ҷамҳур буд,
Ки рояш зи кирдори бад дур буд.

На ҳангом буд мурдан ӯро, бимурд,
Ҷаҳонро ба кеҳтар бародар супурд.

Зи Данбар биёмад сарафроз Мой,
Ҷавон буд бинодилу покрой.[3]

Ҳама Сандалӣ пеши ӯй омаданд,
Пур аз хун дилу шоҳҷӯй омаданд.

Биёмад ба тахти меҳӣ барнишаст,
Миён баста буду[4] кушода ду даст

Маро хост, анбоз гаштему ҷуфт,
Бидон то бимонад сухан дар нуҳуфт.

Пас акнун, ки меҳтар бародар[5] туӣ,
Ба солу хирад низ бартар[6] туӣ,

---

[1] И — Замин яксар обод дорад бадод,
Ба додаш бувад мардуми даҳр шод.

[2] И — Ки фарҷом. [3] И — раҳнамой [4] ИЛ — танг баста. [5] И — Кунун бишнав аз он, ки меҳтар. [6] И — хирад беҳтар.

Ҳамон кун, ки ҷонро надорӣ ба ранҷ,
Зи баҳри сарафрозиву тоҷу ганҷ.

Яке аз шумо гар кунам ман гузин,
Дигар гардад аз ман пур аз дарду кин.

Марезед хун аз паи тоҷу ганҷ,
Ки бар кас намонад сарои сипанҷ».

Зи модар чу бишнид Талханд панд,
Наёмад-ш гуфтори ӯ судманд.

Ба модар чунин гуфт, к-«аз меҳтарӣ,
Ҳаме аз паи Гав кунӣ доварӣ.

Ба сол ар бародар зи ман меҳтар аст,
На ҳар к-ӯ бувад меҳтар ӯ,[1] беҳтар аст.

Бад-ин шаҳру лашкар фаровон кас аст,
Ки ҳамсоли ӯ б-осмон каргас аст.

Ки ҳаргиз наҷӯянд гоҳу сипоҳ,[2]
На афсар, на ганҷу, на тахту кулоҳ.[3]

Падар гар ба рӯзи ҷавонӣ бимурд,
На тахти бузургӣ касеро супурд.

Дилат ҷафта бинам ҳаме сӯи Гав,
Бар онӣ, ки уро кунӣ пешрав.

Ман аз гил бад-ин гуна мардум кунам,
Мабодо, ки номи падар гум кунам».

Яке модараш сахт савганд х(в)ард,
Ки безорам аз гунбади ложвард.

Агар ҳаргиз ин орзӯ хостам,
Зи яздону бар[4] дил биёростам,

[1] И — кас, ки меҳтар бувад. [2] И — кулоҳ. [3] И — На ганҷу на кишвар, на марзу сипоҳ. [4] И — яздон бар ӯ.

Мабар з-ин сухан ҷуз ба некӣ гумон,
Машав тез[1] бо гардиши осмон.

Ки онро, ки хоҳад, диҳад некуи,
Нигар, ҷуз ба яздон ба кас награвӣ.

Ман андохтам ҳарчи омад зи панд,
Агар нест панди манат судманд,

Нигар то чӣ беҳтар зи кор, он кунед,
В-аз ин пандҳо ромиши[2] ҷон кунед».

В-аз он пас ҳама бихрадонро бихонд,
Ҳама пандҳо[3] пеши эшон биронд.

Қалиди дари ганҷи ду подшо,
Ки буданд бо донишу порсо,

Биёварду кард ошкоро ниҳон,
Ба пеши ҷаҳондидагону меҳон.[4]

Саросар бар эшон бубахшид рост,
Ҳама кому рои ду фарзанд хост.

Чунин гуфт з-он пас ба Талҳанд Гав,
Ки -«эй некдил марди бозори нав.

Шунидӣ, ки Ҷамҳур чанде зи Мой,
Сарафрозтар буд ба солу ба рой.

Падар-т он гаронмояи некхӯй,
Накард эч аз тахти ӯ орзӯй.

На нанг омадаш ҳаргиз[5] аз кеҳтарӣ.
Наҷуст эч бар меҳтарон[6] меҳтарӣ.

Нигар то писандад чунин додгар,
Ки ман пеши кеҳтар бубандам камар?

---

1 Л — бад ту. 2 Л — тушаи. 3 И — достон. 4 Л — ҷаҳондидагони ҷаҳон. 5 И — ҳеч. 6 И — мехтараш.

Нагуфтаст модар сухан ҷуз ба дод,
Туро дил чаро шуд зи бедод шод?

Зи лашкар бихонем чанде меҳон,
Хирадманду баргашта гирди ҷаҳон.

Зи фарзонагон чун сухан бишнавем,
Ба рою ба фармонашон бигравем.[1]

Қ-аз эшон ҳаме дониш омӯхтем,
Ба фарҳанг дилҳо барафрӯхтем -

Биёмад ду фарзонаи раҳнамой,
Миёншон ҳаме рафт ҳар гуна рой.

Ҳаме хост фарзонаи Гав, ки Гав —
Бувад[3] шоҳу дар Сандалӣ пешрав.

Ҳамон кас, ки устоди Талханд буд,
Ба фарзонагон-бар[4] хирадманд буд.

Ҳаме ин бар он барзаданд, он бар ин,
Чунин то ду меҳтар гирифтанд кин.

Ниҳоданд аз он пас ба[5] айвон ду тахт,
Нишаста бар ӯ ин ду фирӯзбахт.[6]

Диловар ду фарзанд бар дасти рост,
Ҳаме ҳар яке аз ҷаҳон баҳра хост.

Гаронмоягонро ҳама хонданд,
Ба айвон чапу рост биншонданд.

---

[1] ТПИМ — Аз айвони модар пур аз* гуфтугӯй,
Бирафтанду дилшон** пур аз ҷустуҷӯй.
Бар он барниҳоданд ҳар ду ҷавон,
Қ-аз ин пас зи гурдону*** аз паҳлавон.
Зи донову нодон сухан нашнавем****
Ба гуфтори фарҳангиён бигравем.

[3] И — б. 2969 нест. [3] И — шавад. [4] И — фарзонагӣ бо. [5] И — ниҳода шуд андар ду. [6] И — Нишастанд бар тахт ду некбахт.
* И — бад ин. ** И — дилҳо
*** И — кордонову. **** И — ?

Забон баркушоданд фарзонагон,
Ки «эй сарфарозону мардонагон,[1]

Аз ин номдорони фаррухнажод,
Ки доред расми падаршон ба ёд,

Кӣ хоҳед бар хештан подшо?
Кӣ доред аз ин ду ҷавон[2] порсо?

Фурӯ монданд андар он мӯбадон,
Бузургону бедордил бихрадон.

Нишаста ду шоҳи ҷавон бар ду тахт,
Ба гуфти ду фарзонаи шӯрбахт.

Бидонист шаҳриву ҳам лашкарӣ,
К-аз он кор шӯр[3] ояду доварӣ.

Ҳама подшоҳӣ бувад[4] бар ду ним,
Хирадманд монад ба ранҷу ба бим.

Яке з-анҷуман сар баровард рост,
Ба ово[5] сухан гуфту бар пой хост.[6]

Ки аз мо ду дастуру ду[7] шаҳриёр,
Чӣ ёрем гуфтан, кӣ ояд ба кор?

Бисозем фардо яке анҷуман,
Бигӯем як бо дигар тан ба тан.

В-аз он пас фиристем як-як паём,
Магар шаҳриёрон биёбанд[8] ком.

Бирафтанд аз айвон жакону дижам,
Даҳон пур зи боду равон пур зи ғам.

---

[1] И — озодагон. [2] И — донед аз ин меҳтарон, [3] И — ин кор ҷанг.
[4] ИЛ — шавад. [5] Л — Ҳам он гаҳ.
[6] ИМ — Яке марди донанда бар пой хост,
Сухан гуфтану сар баровард рост.
[7] И — мо пеши ду номвар. [8] И — шаҳриёрӣ биёбед.

Бигуфтанд, к-ин кор бо ранҷ[1] гашт,
Зи дасти ҷаҳондида андар гузашт.

Баробар надидем ҳаргиз ду шоҳ,
Ду дастури бадхоҳ бар пешгоҳ.

Бибуданд як шаб пурожанг чеҳр,
Бад-он гаҳ, ки барзад сар аз кӯҳ меҳр,

Бирафтанд яксар бузургони шаҳр,
Ҳар он кас,[2] ки-шон буд он кор[3] баҳр.

Пуровоз шуд Сандалӣ чор сӯ,[4]
Сухан рафт ҳар гунае б-орзу.[5]

Якеро зи гурдон ба Гав буд рой,
Дигар[6] сӯй Талҳанд буд раҳнамой.

Забонҳо зи гуфторҳо шуд сутӯҳ
Нагаштанд ҳамроҳ бо ҳамгурӯҳ.[7]

Яке сӯи Талҳанд пайғом кард,
Забонро зи Гав пур зи дашном кард.

Дигар сӯи Гав рафт бо гурзу теғ,
Ки аз шоҳ ман ҷон надорам дарег,

Пурошуб шуд кишвари Сандалӣ,
Бад-он некхоҳиву он баддилӣ.

Хирадманд гӯяд, ки дар як сарой
Чу фармон ду гардад, намонад ба ҷой.

---

1 И — кори мо ҳеч. 2 И — Касоне. 3 И — аз кор. 4 И — сӯй. 5 Л — ҳар гуна бар орзу; И — ҳар гуна бар орзуй. 6 И — яке.
7 ТПЗ — Парок[illegible]нда [illegible] [illegible]он бузург анҷуман,
Сипоҳ[illegible]у [illegible] ҳам[illegible] тан ба тан.

ҶАНГ СОХТАНИ ГАВ ВА ТАЛҲАНД

Пас огоҳӣ омад ба Талҳанду Гав,
Ки ҳар барзанеро яке пешрав.[1]

Ҳама шаҳр вайрон кунанд аз ҳаво,
Набояд, ки доранд шоҳон раво.

Бибуданд аз он огаҳи пурҳарос,
Ҳаме доштандӣ шабу руз пос.

Чунон буд, ки рӯзе ду шоҳи ҷавон,
Бирафтанд белашкару паҳлавон.

Забон баркушоданд як бо дигар,
Пурожанг[2] рую пур аз ҷанг сар.

Гави номбардор шуд пурхурӯш,
Аз он гуфтаҳо андар омад ба ҷӯш.[3]

Ба Талҳанд гуфт: «Эй бародар[4] макун,
К-аз андоза бугзашт моро сухун.

Ба беҳуда бар хира чизе маҷӯй,
Ки фарзонагон он набинанд руй.

Шунидӣ, ки Ҷамҳур чун[5] зинда буд,
Варо Мой ҳамчун яке банда буд.

Бимурд ӯву ман монда з-ӯ зору[6] хурд,
Яке хурдро гоҳ натвон супурд.

Ҷаҳон пур зи хубӣ буд аз[7] рои ӯ,
Наёраст ҷустан касе ҷои ӯ.

---

[1] ТПМ — Падид омаду шаҳр шуд пурхурӯш,
Хуруше, ки дилҳо баромад ба ҷӯш.
[2] И — Пур аз об. [3] И — б. 3005 нест. [4] И — Гав гуфт: «Шоҳо.
[5] ИЛ — то. [6] Л — Бимурду бимондам аз ӯ хору. [7] И — буду.

Бародар варо ҳамчу ҷон буду тан,
Ба шоҳӣ варо хостанд анҷуман.

Агар будаме ман сазовори гоҳ,
Накардӣ ба Мой андарун кас нигоҳ.

Бар оини шоҳони пешин равем,
Зи фарзонагон неку бад бишнавем.

Ман аз ту ба солу падар меҳтарам,
Ту донӣ ки ман тахтро бархурам.[1]

Макун носазо, тахти шоҳӣ маҷӯй,
Макун рӯи кишвар пур аз гуфтугӯй».

Чунин дод Талханд посух, ки «бас!
Ба афсун бузургӣ наҷустаст кас.

Ман ин тоҷу тахт аз падар ёфтам,
Зи тухме, ки ӯ[2] кишт, бар ёфтам

Ҳаме подшоҳиву ганҷу сипоҳ
Аз ин пас ба шамшер дорам нигоҳ.

Зи Ҷамҳур в-аз[3] Мой чандин магӯй,
Чу хоҳӣ ҳаме тахтро,[4] разм ҷӯй.

Сароншон пур аз ҷанг боз омаданд,
Ба шаҳр андарун размсоз омаданд.

Сипоҳиву шаҳрӣ ҳама ҷангҷӯй,
Ба даргоҳи шоҳон ниҳоданд рӯй.

Гурӯҳе ба Талҳанд карданд рой,
Дигарро[5] ба Гав буд дил[6] раҳнамой.

---

1 Л — гӯй ки ман меҳтару беҳтарам. 2 И — куҷо. 3 И — аз; Л — аз. 4 И — Агар тахт хоҳӣ, яке; Л — Агар бо манӣ тахт бо. 5 Л — Якеро. 6 И — Гурӯҳе ба Гав ҷонашон.

Баромад хуруш аз дари ҳар ду шоҳ,
Паеро[1] набуд андар он шаҳр роҳ.

Нахустин биёрост Талҳанд ҷанг,
Набудаш ба ҷанг аз далерӣ[2] диранг.

Дари ганҷҳои падар даркушод,[3]
Сипаҳро ҳама тарку ҷавшан бидод.[4]

Ҳама шаҳр яксар пур аз бим гашт,
Дили марди бихрад ба ду ним гашт,

Ки то чун бувад гардиши осмон,
Киро баркашад з-ин ду меҳтар замон.

Ҳама кишвар огоҳ шуд з-ин ду шоҳ,
Дамодам биёмад зи ҳар су[5] сипоҳ.

Бипушид Талҳанд ҷавшан нахуст,
Ба хун рехтан ҷангҳоро[6] бишуст.

Биёвард Гав низ хафтону хӯд
Ҳаме дод ҷони падарро дуруд.

Бад-он тези аз ҷой бархостанд,
Ҳама пушти пилон биёростанд.

Ниҳоданд бар куҳаи пил зин,
Ту гуфтӣ ҳаме ҷанг ҷӯяд замин.

Ҳама чашм[7] пурзангу зарриндарой,
Ҳама гӯш пурнолаи карриной.

Ба лашкаргаҳ омад ду шоҳи ҷавон,
Ҳама пеши бешӣ ниҳода равон.

---

[1] Л — Якеро. [2] И — Зи мардӣ набудӣ замоне. [3] И — боз кард. [4] И — Салеҳи падарро ба лашкар сипард. [5] Л — ду. [6] И — ҷанги худро. [7] И — шаҳр.

Сипеҳр андар он размгаҳ хира шуд,
Зи гарди сипаҳ чашмҳо тира шуд.

Баромад хурӯшидани говдум,
Зи ду рӯй овои рӯинахум.[1]

Биёроста маймана, майсара,
Ту гуфтӣ, замин кӯҳ шуд яксара,

Ду лашкар кашиданд саф бар ду мил,
Ду шоҳи сарафроз бар пушти пил.

Дурафше дурафшон ба сар-бар ба пой,
Яке пайкараш бабру дигар ҳумой.

Пиёда ба пеш андарун найзадор,
Сипардор шоистаи корзор.

ПАНД ДОДАНИ ГАВ ТАЛҲАНДРО

Нигаҳ кард Гав андарон дашти ҷанг,
Ҳаво дид чун пушти ҷангипаланг.

Ҳама гом хоку ҳама дашт хун,
Ба гирд[2] андарун найза буд раҳнамун.

Ба Талҳанд-бар[3] ҷанд ҷонаш бисӯхт,
Хирад ҳам лаби ози[4] ӯ барбидӯхт.

Гузин кард марде сухангӯй Гав,
К-аз он меҳтарон ӯ будӣ пешрав,

Ки рав пеши Талҳанду ӯро бигӯй,
Ки бедод ҷанги бародар маҷӯй.

Ки ҳар хун, ки ояд ба кин рехта,
Ту бошӣ бад-он яксар овехта.

---

[1] И — б. 3036 нест. [2] И — ҷанг. [3] Л — хар. [4] Л — хирадро **ҳаме** лаб аз.

Яке гӯш букшой бар панди Гав,
Ба гуфтори бадгӯй ғарра машав.

Набояд, ки аз мо бад-ин корзор.
Накуҳиш бувад дар ҷаҳон ёдгор.

Аз[1] ин кишвари Ҳинд вайрон шавад,
Куноми палангону шерон шавад.

3050 Бипарҳез аз ин разму овехтан,
Ба бедод-бар хира хун рехтан,

Дили ман бад-ин оштӣ шод кун,
Зи воми хирад гардан озод кун.

Ба паймон аз ин марз то марзи Чин,
Туро бод чандон, ки хоҳӣ замин.

Ҳама меҳр бо ҷон баробар кунем,
Туро бар сари хеш афсар кунем.

Бубахшем шоҳӣ ба кирдори ганҷ,
Ки аз тахту афсар наярзад ба ранҷ.

3055 В-агар ҷангу бедод ҷӯӣ ҳама
Парокандани гирд карда рама,

Бад-ин гетӣ андар накуҳиш бувад,
Бад-он дар чу рафтӣ, пижуҳиш бувад.[2]

Макун, эй бародар, ба бедод рой,
Ки бедодро нест бо дод пой».

Фиристода чун пеши[3] Талҳанд шуд,
Ба пайғоми шоҳ аз дари[4] панд шуд.

---

[1] Л — Кӣ; И — Гар.
[2] ТПМ — Битарс аз худованди хуршеду моҳ
Ки гум кардай бегумон низ роҳ.
[3] И — наздики. [4] Л — Забону равонаш пур аз.

Чунин дод посух, ки «Гавро[1] бигуй,
Ки дар ҷанг чандин баҳона маҷуй!

Бародар нахоҳам[2] туро ман, на дӯст,
На мағзи ту аз дудаи мо, на пуст,

Ҳаме[3] подшоҳӣ ту вайрон кунӣ,
Чу оҳанги ҷанги далерон кунӣ.

Ҳама бадсиголон ба назди туанд,
Ба баҳромрӯз урмузди туанд,

Гунаҳгор ҳам пеши яздон туӣ,
Ки бадному бадгавҳару бадхӯӣ.

Зи хуне, ки резанд, аз ин пас ба кин,
Ту бошӣ ба нафрину ман б-офарин.

Ва дигар, ки гуфтӣ бубахшем тоҷ,
Ҳамин Марзи боарзу ин тахти оҷ,

Тавоноиву ганҷу шоҳӣ марост,
Зи хуршед то пушти моҳӣ марост.[4]

Ҳар он гаҳ, ки ту шаҳриёри кунӣ,
Маро марз бахшиву ёрӣ кунӣ,

Нахоҳам, ки ҷон бошад андар танам,
Агар чашм бар тоҷу тахт афканам.

Кунун[5] баркашидам сипаҳро[6] рада,
Ҳаво шуд чу дебо ба зар ожада.[7]

Зи бас тиру ҷӯпину нӯки[8] синон,
Надонад кунун Гав рикоб аз инон.

---

[1] И — ӯро. [2] Л — нахонам. [3] И — Ҳама. [4] Л — б. 3066 нест. [5] Л — Чу ман. [6] И — чангро баркашидам. [7] ИЛ — озада. [8] И — тарку.

Бар овардгаҳ бар сарафшон кунам,
Ҳама[1] лашкарашро[2] хурушон кунам.

Бад-он сон сипоҳ андар орам ба ҷанг,
Ки серояд аз ҷанг ҷангипаланг.

Биёрем Гавро кунун баста даст,
Сипоҳаш бубинанд гирди[3] шикаст.[4]

Ки аз бандагон низ то шаҳриёр,
Напушад касе ҷавшани корзор».[5]

Чу посух шунид он хирадманд[6] мард
Биёмад, ҳама як ба як[7] ёд кард.

Ғамӣ шуд дили Гав чу посух шунид,
Ки Талҳандро ҳеҷ дониш надид.

Пурандеша фарзонаро пеш хонд,
Зи посух фаровон суханҳо биронд.[8]

Бад-ӯ гуфт, к-«эй[9] марди фарҳангҷӯй,
Яке чораи кор бо ман бигӯй.

Ҳама дашт хун асту бетан сар аст,
Равонҳову дилҳо ба дард[10] андар аст.[11]

Набояд, к-аз ин ҷанг фарҷоми кор,
Ба мо бозгардад бади рӯзгор».

Бад-ӯ гуфт фарзона, к-«эй шаҳриёр,
Набояд туро панди омӯзгор.

---

[1] И — Гаву. [2] Л — лашкари Гав. [3] И — Ба марзу сипоҳ андар ояд.
[4] ТПЗ — Зи теғам сароншон чу беҷон шаванд,
Чунон хастагон зору печон шаванд.
[5] И — б. 3074 нест. [6] И — сухангӯй. [7] И — суханҳо ҳама. [8] Л — б. 3076, 3077 нест. [9] Л — Эй. [10] Л — Равони гиромӣ ба банд.
[11] И — Равонро гузар бар ҷаҳондовар.

Гар аз ман ҳаме боз ҷуӣ сухун,
Ба ҷанги бародар дурушти макнун[1].

Фиристодаеро ба наздики ӯй,
Сарафрозу бодонишу хубгӯй,[2]

Бибояд фиристоду додан паём,
Магар гардад ӯ андар ин ҷанг ром.

Бад-ӯ деҳ ҳама ганҷи[3] нобурда ранҷ,
Ту ҷони бародар гузин кун зи[4] ганҷ.

Чу бошад туро тоҷу ангуштарӣ,
Ба динор бо ӯ макун доварӣ.

Нигаҳ кардам аз гардиши осмон,
Ба зудӣ сар ояд мар ӯро[5] замон.

Зи гарданда ҳафт ахтар андар сипеҳр,
Якеро надидам бар у рои[6] меҳр.

Табаҳ гардад ӯ ҳам бад-ин дашти ҷанг,
Набояд гирифтан бар у кор танг.

Мадеҳ[7] муҳри шоҳиву тахту кулоҳ,
Бад-он то-т баддил нахонанд шоҳ.

Дигар ҳарчи хоҳад зи аспу зи ганҷ,
Бидеҳ то зи ҷонат намонӣ[8] ба ранҷ.

Ту худ[9] шаҳриёриву некахтарӣ,
Ба кори сипеҳрӣ[10] тавонотарӣ».

---

[1] И — Гар аз ман сухан боз ҷуӣ ҳаме,
Ба ҷанги бародар мапуӣ ҳаме.
[2] ИЛ — чарбгуй. [3] И — Варо деҳ ҳама коми. [4] И — ба. [5] ИЛ — Бад-ин зудӣ ӯро сар ояд. [6] И — рою; И — набинам бар ӯ рою. [7] ИЛ — Магар. [8] Л — набошӣ. [9] Л — гар. [10] И — сипеҳраш.

Зи фарзона[1] бишнид шоҳ ин сухун,
Дигарбора рои[2] нав афканд бун.

Зи дарди бародар пур аз об рӯй,
Гузин кард некахтаре чарбгӯй.

3095 Бад-у гуфт: «Рав сӯи Талҳанд шав,
Бигӯяш, ки пурдарду ранҷ аст Гав

Аз ин гардиши чарху ин корзор,
Ҳаме хоҳад аз додгар кирдгор,[3]

Ки гирд орад андар дилат ҳушу меҳр
Битобӣ зи ҷанги бародар ту чеҳр.

Зи фарзонаи ту, ки наздики туст,
Фиребандаи[4] ҷони торики туст,

Бипурс аз шумори даҳу дуву ҳафт,
Ки чун хоҳад ин кори бедод рафт.

3100 Агар чанд тундиву ҷанг оварӣ,
Ҳам аз гардиши чарх барнагзарӣ.

Ҳама гирд бар гирди мо душман аст,
Ҷаҳоне пур аз мардуми риман аст.

Ҳам аз шоҳи Кашмиру фағфури Чин,
Ки танг аст аз эшон ба мо-бар замин.[5]

Накуҳида бошем аз ин ҳар се рӯй,
Ҳам аз номдорони пархошҷӯй.

---

1 И — муъбад. 2 И — Дигар бор коре,
3 ТП — Дилаш дардманд асту ҷон мустаманд,
Танаш дар гузору равон пур газанд.
4 И — Ки у душмани.
5 ТПМ — Ҳам аз ҷанги шерони эронзамин,
Битарсам чу мо ҷанг созему кин.

Чи гуянд, к-аз баҳри тахту кулоҳ,
Чаро сохт Талҳанду Гав размгоҳ.

Ба гавҳар, магар ҳамнажода наянд.
Ҳамон аз падар покзода наянд?!

Ба гуфтори нопокдил раҳнамун,
Ҳаме даст ёзанд хешон ба хун.

Зи лашкар гар ой ба наздики ман,
Дурахшон кунӣ ҷони торики ман.

Зи динору дебо зи аспону ганҷ,
Бубахшам, нахоҳӣ, ки бошам ба ранҷ.

Ҳам аз дасти ман кишвару мӯҳру тоҷ
Биёбӣ ҳамон ёраву тахти оҷ.

Зи меҳтар бародар туро нанг нест,
Маро орзӯ ҷустани ҷанг нест.

Агар панди ман як ба як нашнавӣ,
Ба фарҷоми корат пушаймон шавӣ».

Фиристода омад чу оби равон,
Ба наздики Талҳанди тираравон.

Бигуфт он чи Гав гуфт,[1] бифзуд низ,
Зи шоҳиву аз ганҷу динору чиз.

Чу бишнид Талҳанд гуфтори ӯй,
Хирадмандиву рои бедори ӯй,

Аз он, к-осмонро дигар буд роз,
Ба гуфти бародар наёмад фароз.

---

[1] Л — ӯ гуфту.

Чунин дод посух, ки «Гавро бигӯй,
Қи ҳаргиз набошӣ ба ҷуз чораҷӯй.

Бурида забонат ба шамшери бад,
Танат сӯхта б-оташи ҳирбад.

Шунидам ҳама хомгуфтори ту,
Набинам ҷуз аз чора бозори ту.

Чӣ гуна диҳӣ ганҷу шоҳӣ ба ман,
Ту худ кистӣ з-ин бузург[1] анҷуман?![2]

Ҳамоно замонат фароз омадаст,
Қ-ат андешаҳои дароз омадаст.

Сипоҳ истода чунин бар ду мил,
Ба овардгоҳи саворону[3] пил.

Фароз ор лашкар, биёрой ҷанг,
Ба размомадӣ чист чандин диранг?!

Қунун бинӣ аз ман чунон дастбурд,
Ки рӯзат ситора бибояд шумурд.

Надонӣ ҷуз афсуну банду фиреб,
Чу дидӣ, ки омад ба пешат ниҳеб.[5]

Аз андеша дуриву аз тоҷу тахт,
Нахонад туро донишӣ некбахт!»

Фиристода омад лабон[6] пур зи бод,
Ҳама посухи подшо кард ёд.

Чунин то шаби тира бинмуд рӯй,
Фиристода омад ҳаме з-ин бад-ӯй.

Фуруд омаданд андар он размгоҳ,
Яке канда карданд гирди[7] сипоҳ.

---

[1] Л — шумор.
[2] ТПЗИЛМ — Тавоноиву ганҷу шоҳӣ мароcт,
Зи хуршед то пушти* моҳӣ мароcт.
[3] И — Ҷаҳоне пур аз аспу мард асту; Л — Зи овардгоҳу зи пайкора. [4] Л — донӣ. [5] И — донӣ, ки омад ба тангӣ нишеб. [6] ИЛ — саре. [7] ИЛ — пеши.
* И — бурҷи.

Талоя ҳаме гашт бар гирди дашт,
Бар ин гуна то он шаб андар гузашт

ҶАНГИ ГАВ ВА ТАЛҲАНД

Чу барзад сар аз бурҷи шер офтоб,
Замин шуд ба кирдори дарьёи об.

Яке чодар овард хуршед зард,
Бигустурд бар гунбади ложвард.

Баромад хурӯшидани карраной,
Ҳам овои кӯс аз ду пардасарой.

Дурафши ду шоҳи нав омад падид,
Сипаҳ маймана майсара баркашид.

Ду шоҳи сарафроз дар қалбгоҳ,
Ду дастури фарзона бар дасти шоҳ,[1]

Ба фарзонаи хеш фармуда Гав,
Ки гӯяд ба овоз бо пешрав,

Ки бар пой доред яксар дурафш,
Кашида ҳама теғҳои бунафш!

Яке аз ялон пеш манҳед[2] пой,
Пиёда набояд, ки ҷунбад зи ҷой.

Ки ҳар кас, ки тезӣ кунад рӯзи ҷанг,
Набошад хирадманду борою[3] санг.

Бубинам, ки Талҳанд бо ин сипоҳ,
Чигуна хиромад ба овардгоҳ.

Набошад ҷуз аз рои яздони пок,
Зи рахшанда[4] хуршед то тирахок,

---

[1] Л — б. 3133, 3134 нест. [2] Л — нанҳед. [3] ИЛ — бо марди санг. [4] И — гарданда.

Чунонастам уммед аз рузгор,
Маро[1] рӯшной диҳад кирдгор.

Зи панд озмудему чанде зи меҳр
Бигуфтему Талҳанд нанмуд чеҳр.[2]

Марезед хун аз паи хоста,
Ки ёбед худ ганҷи ороста.

В-агар номдоре бувад з-ин[3] сипоҳ,
Ки асп афканад тез бар[4] қалбгоҳ.

Чу Талҳандро ёбад[5] андар набард,
Набояд, ки бар вай фишонанд гард.[6]

Ниёишкунон пеши пили жиён,
Бибояд шудан танг баста миён».

Хурӯше баромад, ки фармон кунем,
Зи рои ту ороиши ҷон кунем.

В-аз он рӯи Талҳанд пеши сипоҳ,
Чунин гуфт, к-«эй[7] посбонони гоҳ,

Гар эдун, ки бошем пирӯзгар,
Диҳад гардиши ахтари нек бар,

Ҳама теғҳо кинаро[8] баркашед,
Ба яздон паноҳеду душман кушед.

Чу ёбед[9] Гавро набояд-ш кушт,
На бо ӯ[10] сухан низ гуфтан дурушт.

Бигиредаш аз куҳаи[11] пили маст,
Ба пеши ман оред баста ду даст.

---

1 ИЛ — Ки мон.
2 ТПИЛ — Гар эдун, ки пирӯз гардад сипоҳ,
Маро бар диҳад гардиши хуру моҳ.
3 И — ин. 4 И — дар. 5 И — бинад. 6 И — вай дамад боди сард.
7 И — бо. 8 Л — Шумо теғҳоро ҳама. 9 Л — гиред. 10 Л — вай.
11 Л — пушти он.

Ҳамон[1] гаҳ хурушидани карраной
Баромад зи даҳлези пардасарой.

Аз овози аспону гарди сарон,
Гироидани гурзҳои гарон,

Ҳамон[2] кӯҳу дарьё пуровоз гашт,
Ту гуфтӣ сипеҳри равон бозгашт.

Зи бас наъраву чок-чоки табар,
Надонист кас пой, гуфтӣ, зи сар.

Зи рахшанда пайкону парри уқоб,
Ҳаме доман андар кашид офтоб.

Замин шуд ба кирдори дарьёи хун,
Сару дашт шуд зери санг андарун.

Чу пили жиён шоҳзода ду шоҳ,
Биронданд ҳар ду зи[3] калби сипоҳ,

Хурӯше баромад зи Талҳанду[4] Гав,
Ки аз боди жупини ман[5] дур шав!

Ба ҷанги[6] барадар макун даст пеш,
Нигаҳ дор аз озори ман ҷони[7] хеш!

Ҳаме ин бад-он гуфту ҳам он бад-ин,
Чу дарьёи хун шуд саросар замин,[8]

Ялоне, ки буданд ханҷаргузор,
Бигаштанд перомани[9] корзор.

Зи захми ду шоҳони пархошҷӯй,
Ҳаме хуну мағз андаромад ба ҷӯй.

[1] И — Пас он. [2] ИЛ — Ҳама. [3] И — пуркин ба. [4] И — Чунин гуфт Талҳанди ҷангӣ ба. [5] И — пеши гурзи гарон. [6] ИЛ — ҷанг, эй. [7] И — Зи Талҳанди ҷангӣ нигаҳ дор. [8] И — б. 3162 нест. [9] И — дар кинаву.

Бад-ин гуна то хур зи гунбад бигашт,
Зи андоза овезиш андар гузашт.

Хурӯш омад аз дашту овози Гав,
Ки «эй ҷангсозону гурдони нав,

Ҳар он кас, ки хоҳад зи мо зинҳор,
Мадоред аз ӯ кинаи корзор.[1]

Бад-он то бародар битарсад зи ҷанг,
Чу танҳо бимонад, насозад диранг»[2].

Басе хостанд аз ялон зинҳор,
Басе кушта шуд дар дами корзор.

Пароканда гаштанд лашкар ҳама,
Рама бешубон шуд, шубон бе рама.

Чу Талҳанд-бар пил танҳо бимонд,
Гав ӯро ба овоз чанде бихонд.

Ки «рав,[3] эй бародар,[4] ба айвони хеш,
Нигаҳ кун ба[5] айвону[6] девони хеш.

Наёбӣ ҳамоно басе зинда тан,
Аз ин теғзан номдор анҷуман,

Ҳама хубкорӣ зи яздон шинос,
В-аз у дор то зинда бошӣ сипос.

Ки зинда бирафтӣ, ту аз дашти ҷанг,
На ҳангоми рой асту рӯзи диранг».

Чу бишнид Талҳанд овози ӯй.
Шуд аз нанг печону пур об рӯй.

---

1 И — б. 3164—3167 нест. 2 И — Пас аз б. 3168 ин б. омада:
Чу бар кинагаҳ-бар миёнро бубаст,
Ба Талҳанду лашкар даромад шикаст.
3 Л — Ой. 4 И — Аз ин ҷо ба коху. 5 Л — Нигаҳбони. 6 И — Хирому биёрой.

Ба марғ[1] омад аз дашти овардгоҳ,
Фароз омадандаш зи ҳар сӯ сипоҳ.

Дари ганҷ букшоду рӯзӣ бидод,
Сипоҳӣ шуд ободу бокому шод.

Сазовори хилъат ҳар он кас, ки дид,
Биёрост ӯро чунон чун сазид.

3180 Ба динор чун лашкар обод гашт,
Дили ҷангҷӯ аз ғам озод гашт.

Паёме фиристод наздики Гав,
Ки эй тахтро чун ба полез хав,

Ба оташ бувӣ ногаҳон сӯхта,
Равон ожада чашмҳо дӯхта.[2]

Бар онӣ, ки аз ман шудӣ бегазанд,
Дилатро ба зуннори афсун мабанд».

Чу бишнид Гав он паёми дурушт,
Равонро зи меҳри бародар бишуст.

3185 Дилаш з-он суханҳо шуд андӯҳгин,
Ба фарзона гуфт: «Ин шигифтӣ бубин».[3]

Бад-ӯ гуфт фарзона: «Эй шаҳриёр,
Туӣ аз падар тахтро ёдгор.

Зи донишпижӯҳон ту донотарӣ,
Ҳам аз тоҷдорон тавонотарӣ.

Маро ин дуруст асту гуфтам ба шоҳ,
Зи гарданда хуршеду рахшанда моҳ,

---

1 И — Марв.
2 И — Ба оташ тани хешро сӯхтӣ,
Равонро ба кин, чашм бардӯхтӣ,
3 Л — б. 3184, 3185 нест.

Ки он номвар то нагардад ҳалок,
Нағалтад чу мор андар ин тирахок,

Наёсояду барнагардад зи ҷанг,
Туро чора дар ҷанг ҷустан диранг.[1]

Ба посух ту ӯро дуруштӣ магӯй,
Бипайванду озарми ӯро биҷӯй.

Ҳама кӯшиши ӯ ба кори бадист,
Чӣ созӣ, ки он бахшиши эзадист?!

Гар ӯ ҷанг созад, насозем ҷанг,
Ки ӯ бошитоб асту мо бодиранг».

Сипаҳбад фиристодаро пеш хонд,
Ба хубӣ[2] суханҳо фаровон биронд.

Бад-ӯ гуфт: «Рав бо бародар бигӯй,
Ки чанде[3] дуруштиву тундӣ маҷӯй.

Дуруштӣ на зебост аз шаҳриёр,
Падар номвар буду ту номдор.

Маро ин дуруст аст, к-аз панди ман
Ту дуриву дурӣ зи пайванди ман,

Валекин маро, з-он ки ҳаст орзӯ,
Ки ту номвар бошиву некхӯ.

Бигӯям ҳама он ки[4] андар дил аст,
Суханҳо, ки ҷонам бад-он моил аст.

Туро сар бупечид дастури бад,
Аз осонии роҳу роҳи[5] хирад,

Магӯ, эй бародар, сухан ҷуз ба дод,
Ки гетӣ саросар фусун асту бод.

[1] ИЛ — б. 3190 нест. [2] Л — чарбӣ. [3] Л — чи. [4] И — ранҷ. [5] И — Зи осониву хушу рою.

Сӯи оштӣ ёз то ҳар чи ҳаст,
Зи ганҷу зи мардони хусравпараст.[1]

Фиристам якояк ҳама пеши ту,
Бубинад равони бадандеши ту,

Ки андар дили ман ба- ҷуз дод нест,
Мабодо, к-аз ин ҷони ту шод нест.

Бар ин аст роям, ки додам паём,
Агар бишнавад меҳтари хешком.

В-ар эдун, ки роят ҷуз аз ҷанг нест,
Ба хубиву пайвандат оҳанг нест,

Бисозам кунун ҷангро лашкаре,
Ки бояд сипоҳи маро кишваре.

Аз ин марзи ободи мо бугзарем,
Сипаҳро ҳама пеши дарьё барем.

Яке канда созем гирди[3] сипоҳ,
Бар ин ҷангҷуён бубандем роҳ.

Зи дарьё ба канда дар об афканем,
Сари обҳо дар шитоб афканем.

Бад-он то ҳар он кас, ки бинад шикаст,
Зи канда набошад варо роҳи ҷаст.

Зи мо ҳар ки пирӯз гардад ба ҷанг,
Нарезем хун андар он ҷои танг.

Сипаҳро ҳама дастгир оварем,
Мабодо, ки шамшеру тир оварем».

---

1 Л — мардону нерӯи даст. 2 И — Равони маро пеша. 3 Л — пеши. 4 И — Нахаста ба.

Фиристода баргашту омад чу бод,
Бар ӯ-бар суханҳои Гав[1] кард ёд.

Чу Талҳанд бишнид пайғоми Гав,
Зи лашкар ҳар он кас, ки буд пешрав.

Бифармуд то пеши ӯ хонданд,
Сазовортар ҷой биншонданд.

Ҳама посухи Гав бад-эшон бигуфт,[2]
Ҳама розҳо баркушод аз нуҳуфт.

Ба лашкар чунин гуфт, к-«ин ҷанги нав,
Ба дарьё, ки андеша кардаст Гав,

Чи бинеду инро чӣ рой оварем,[3]
Ки андешаи ӯ[4] ба ҷой оварем?[5]

Агар буд хоҳед бо ман яке,
Напечад касе сар зи ҷанг андаке.

Агар ҷанг ҷуям чи дарьё, чи кӯҳ,
Чу дар ҷанг лашкар бувад ҳам гурӯҳ.[6]

Агар ёр бошед, бо ман ба ҷанг,
Аз овози рубаҳ[7] натарсад паланг.[8]

Ҳар он кас, ки ҷӯед номи бузург,
Зи гетӣ биёбед коми бузург.

Ҷаҳонҷӯй агар кушта ояд ба ном,
Беҳ аз зинда душман бад-ӯ шодком,[9]

---

1 И — Ба Талҳанд-бар ин сухан. 2 И — Суханҳои Гав як ба як бозгуфт. 3 И — оваред. 4 И — он. 5 И — оваред.
6 И — Чу дар ҷанг лашкар бувад ҳамгуруҳ,
Чи дашту чи ҳомун, чи дарьё, чи куҳ,
7 И — Зи овози шерон. 8 И — наҳанг. 9 И — б. 3224 нест; ТПЛ — Фароз омад он рузгори бузург,
Ба ҳомун падид ояд аз меш гург.

Ҳар он кас, ки дар ҷанг тундӣ кунад,
Ҳамон аз паи судмандӣ кунад,

Биёбед аз ман басе хоста,
Парастандаву аспи ороста.

Зи Қашмир то пеши дарьёи Чин,
Ба ҳар шаҳр моро кунанд[1] офарин.

Бубахшам ҳама шаҳрҳо[2] бар сипоҳ,
Чу фармон маро гардаду[3] тоҷу гоҳ.»

Ба посух ҳама меҳтарон пеши ӯй,
Якояк ниҳоданд бар хок рӯй.

Ки «мо номҷӯему ту шаҳриёр,
Бубинӣ кунун гардиши рӯзгор.

БОРИ ДИГАР РАЗМ КАРДАНИ ГАВ ВА ТАЛҲАНД ВА МУРДАНИ ТАЛҲАНД БАР ПУШТИ ПИЛ

Зи даргоҳи Талҳанд баршуд хурӯш,
Зи лашкар ҳама кишвар омад ба ҷӯш.

Сипаҳро ҳама сӯи дарьё кашид,
В-аз он сӯ сипоҳи Гав омад падид.[4]

Баробар фуруд омаданд он ду шоҳ,
Ки буданд як бо дигар[5] кинахоҳ,

Ба гирд андарун кандае сохтанд,
Чу шуд жарф об андар андохтанд.

Ду лашкар баробар кашиданд саф,
Саворон ҳама бар лаб оварда каф.[6]

---

[1] И — Ки ҳар кас наёбад ба ҷуз. [2] И — марзҳо. [3] И — бошаду. [4] И — Сари найзаро бар сурайё кашид. [5] И — бо якдигар. [6] И — б. 3235 нест.

Биёроста майсара маймана,
Қашиданд наздики дарьё буна.

Ду шоҳи гаронмоя пурдарду кин,
Ниҳоданд бар пушти пилон ду зин.

Ба қалб андарун сохта ҷои хеш,
Шуда ҳар яке лашкаророи хеш.

Замин қор шуд, осмон шуд бунафш,
Зи бас найзаву парниёи дурафш.

Ҳаво шуд зи гарди сипоҳ обнӯс,
Зи нолидани бӯқу овои кӯс.

Ту гуфтӣ, ки дарьё биҷӯшад ҳаме,
Наҳанг андар ӯ[1] хун хурӯшад ҳаме.

Зи захми табарзину кӯполу теғ,[2]
Зи дарьё баромад яке сурх меғ.[3]

Чу дар[4] пеш хуршед[5] доман кашид,
Чунон шуд, ки кас низ касро[6] надид

Ту гуфтӣ, ҳаво теғ борад ҳаме,
Ба хок андарун лола корад ҳаме.[7]

Зи афканда гетӣ бар он гуна гашт,
Ки каргас наёраст бар сар гузашт.

Ҳама дашт мағзу ҷигар буду дил,
Ҳама наъли аспон зи хун пур зи гил.[8]

---

1 ИЛ — андарун. 2 И — куполи кин. 3 И — Ту гуфтӣ, фитод осмон бар замин. 4 Л — бар. 5 И — гард аз бари меҳр. 6 И — Зи гурдон касе якдигарро.

7 ТПМ — Хурӯшу фиғон з-осмон баргузашт,
Яке растахезе падидор гашт.
Ҷаҳондидаро дида хира бимонд.
Ҷаҳон як сар аз гард тира бимонд.

8 И — б. 3246 нест.

Гурухе ба канда дарун пур зи хун,
Дигар сарбурида фиканда нагун.

Зи дарьё ҳаме хост аз бод мавҷ,
Сипоҳ андар омад ҳаме фавҷ-фавҷ.

Нигаҳ кард Талҳанд аз пушти пил,
Замин дид бар сони дарьёи Нил.

Ҳамон бод бар сӯи Талҳанд гашт,
Ба обу ба нон орзӯманд гашт.

Зи боду зи хуршеду шамшери тез,
На ором диду на роҳи гурез.

Бар он зини заррин бихуфту бимурд,
Ҳама кишвари Ҳинд Гавро супурд.

Ба бешӣ ниҳодаст мардум ду чашм,
Зи каммӣ бувад дил пур аз дарду хашм.

На он монад, эй пири доно, на ин,
Зи гетӣ ҳама шодмонӣ гузин.

Агар чанд бифзояд аз ранҷ ганҷ,
Ҳама ганҷи гетӣ наярзад ба ранҷ.

Зи қалби сипаҳ чун нигаҳ кард Гав,
Надид он дурафши сипаҳдори нав.

Саворе фиристод то пушти пил
Биҷӯяд, бигардад ҳаме мил-мил.

Бубинад, ки он лаъли рахшондурафш,
К-аз он буд рӯи саворон бунафш,

Куҷо шуд, ки ӯ нест ҷӯё набард,
Магар чашми ман тиратар кард гард.[1]

---

[1] И — тиратар гашт чашмам зи гард; Л — б. 3259 нест.

Савор омаду сарбасар бингарид,
Дурафши сари номдорон надид.

Ҳама қалбгаҳ дид пур гуфтугӯй,[1]
Саворони лашкар ҳама шоҳҷӯй.

Фиристода баргашту омад чу гард.[2]
Суханҳо ҳама пеши Гав ёд кард.[3]

Сипаҳбад фуруд омад аз пушти пил,
Пиёда ҳаме рафт гирьён ду мил.

Бародар чу Талхандро мурда ёфт,[4]
Рухи лашкар аз гард[5] пажмурда ёфт,[6]

Саропои ӯ як ба як бингарид,
Ба[7] ҷое бар ӯ пӯст хаста надид.

Хурӯшон ҳаме гӯшти худро[8] биканд,
Нишаст аз бараш сӯгвору наҷанд.

Ҳаме гуфт зор: «Эй набарда ҷавон,
Бирафтӣ пур аз дарду[9] хаста равон.

Туро гардиши ахтари бад бикушт,
В-агарна назад боде бар ту дурушт.

Бупечид аз омӯзгорон сарат,
Ту рафтиву мискин дили модарат.

Ба чарбӣ басе рондаам бо ту панд,
Наёмад туро панди ман судманд»,

Чу фарзонаи Гав бад-он ҷо расид,
Ҷаҳонҷӯй Талхандро мурда дид.[10]

---

1 И — хоюҳуй. 2 И — бод. 3 И — кард ёд. 4 И — дид. 5 И — дард. 6 И — дин. 7 И — Ки. 8 И — пуст аз тан; И — бозу. 9 И — Бирафтиву кардим.

10 ТПЗИЛ — Бародар-ш гирьён дар* он паҳндашт,
Хурӯшаш ҳаме аз фалак даргузашт**.

* ИЛ бар. ** И — Зи кайвон хурӯшаш ҳаме баргузашт.

Хурушон биғалтид дар пеши Гав,
Ҳаме гуфт зор: «Эй ҷаҳондори нав!»

В-аз он пас биёрост лабро ба панд,
Ба Гав[1] гуфт, к-«эй шаҳриёри баланд,

Аз ин зориву сугворӣ чӣ суд,
Чунин рафту ин буданӣ кор буд.

Сипос аз ҷаҳонофаринат якест,
Ки Талҳанд бар дасти ту кушта нест.

Ҳама буданӣ гуфта будам ба шоҳ,
Зи кайвону баҳрому хуршеду моҳ,

Ки чандон бупечад ба разм ин ҷавон,
Ки бар хештан бар сар орад замон.

Кунун кори Талҳанд чун бод гашт,
Ба нодониву тезӣ андар гузашт.

Сипоҳ аст чандин пур аз дарду хашм,
Саросар ҳама[2] бар ту доранд чашм.

Биёрому моро дил ором деҳ,
Хирадро ба ороми дил ком деҳ.

Ки чун подшоро бубинад сипоҳ,
Пур аз дард гирьён пиёда ба роҳ,

Бикоҳад-ш назди сипоҳ обрӯй,
Фурӯмоя густох гардад бад-ӯй.

Ба кирдори ҷоме[3] гулобаст шоҳ,
Ки аз гарди як[4] бод[5] гардад табоҳ.

Зи доно хирадманд бишнид панд,
Хурӯше зи лашкар баромад баланд.

---

[1] Л — Бад-у. [2] И — Ҳама яксара. [3] ИЛ — ҷоми. [4] И — гарду аз. [5] И — бод ӯ зуд.

Ки-«Эй номдорону гурдони шоҳ,
Мабошед як тан бад-ин размгоҳ,

Ки он лашкар акнун ҷудо нест з-ин,
Ҳама сохтан бояду офарин.[1]

Ҳама пок дар зинҳори манед,
В-аз он пурманиш ёдгори манед».

Пас он гоҳ донандагонро[2] бихонд,
Ба мижгон ҳама[3] хуни дил барфишонд.

Яке тангтобут кардаш зи оч,
Зи зарру зи пирӯзаву чӯби соҷ.

Ба дибку ба қиру ба кофуру мушк
Сари тангтобут карданд хушк.

Бипӯшид рӯяш ба дебои Синд,
Шуд он номвар номбардори Ҳинд.

В-аз он ҷойгаҳ тез лашкар биронд,
Ба роҳу ба манзил фаровон намонд.

ОГОҲ ЁФТАНИ МОДАРИ ТАЛҲАНД АЗ МАРГИ ПИСАР ВА СӮГ ҚАРДАН АЗ БАҲРИ Ӯ

Чу шоҳон гузиданд ҷои набард,
Бишуд модар аз хобу ором х(в)ард.

Ҳамеша ба раҳ дидбон доштӣ,
Ба талхӣ ҳама рӯз бугзоштӣ.

Чу аз роҳ бархост гарди сипоҳ,
Нигаҳ кард бинодил аз дидагоҳ.

---

1 И — пас аз б. 3286 ин б. омада:
Марезед хуну маёзед чанг,
Магиред бар он сипаҳ кор танг.

2 И — В-аз он пас ҳама меҳтаронро: Л — Аз он пас ҳама меҳтаронро. 3 ИЛ — ҳаме.

Зи боло дурафши Гав омад падид,
Ҳама рӯн кишвар сипаҳ ғустарид.

Ҳаме дидабон бингарид аз ду мил,
Ки бинад, магар тоҷи Талҳанду пил.

Наёмад падид аз миёни сипоҳ,
Саворе барафканд аз он дидагоҳ.[1]

Ки лашкар гузар кард аз ин сӯи кӯҳ,
Гаву ҳар кӣ буданд бо у гурӯҳ.

На Талҳанд пайдо,[2] на пилу дурафш,
На он номдорони зарринакафш,

Зи мпжгон фурӯ рехт хун модараш.
Фаровон ба девор барзад сараш.[3]

В-аз он пас чу омад бад-у огаҳӣ,
Ки тира шуд он фарри шоҳаншаҳӣ,

Ҷаҳонҷӯи Талҳанд бар зин бимурд,
Сари гоҳи шоҳиш Гавро супурд.

Ба айвони у шуд давон модараш,
Ба хун андарун ғарқ гашта сараш.[4]

Ҳама ҷома бидриду рухро биканд,
Ба айвону ганҷ оташ андар фиканд.

Ҳаме тоҷу[5] тахти бузургӣ[6] бисухт,
В-аз он пас баланд оташе барфурӯхт.

Ки сузад танашро[7] ба оини Ҳинд,
В-аз он[8] суг пайдо кунад дини Ҳинд.

---

1 И — б. 3296—3298 нест. 2 И — бинам. 3 Л — Ба хун андарун ғарка гашта бараш. 4 Л — б. 3302—3304 нест. 5 Л — Ҳамон коху. 6 И — Ҳама коху тахти сипаҳбад. 7 И — тани худ. 8 И — Аз ин.

Чу аз модар огоҳ[1] омад ба Гав,
Барангехт он бораи тезрав.

Биёмад варо танг дар бар гирифт,
Пур аз хун мижа хоҳиш андар гирифт.

Қи «эй модари меҳрубон, гӯш дор,
Қи мо бегуноҳем аз ин корзор.

На ман куштам ӯро, на ёрони ман,
На гурде гумон бурд аз он[2] анҷуман.

Қи худ пеши ӯ дам тавон зад дурушт,
Варо гардиши ахтари бад бикушт».

Бад-ӯ гуфт модар, ки «эй бадкуниш,
Зи чархи баланд оядат сарзаниш.

Бародар куши аз паи тоҷу тахт,
Нахонад туро некдил, некбахт».

Чунин дод посух, ки «эй меҳрубон,
Нашояд, ки бар ман шавӣ бадгумон.

Биёром то ман туро размгоҳ
Намоям, ҳамон кори шоҳу сипоҳ.

Қӣ ёраст шуд пеши он размҷӯй,
Қиро буд дар сар худ ин[3] гуфтугӯй?

Ба додор, к-ӯ моҳу меҳр офарид,
Шабу рӯзу гардонсипеҳр офарид.

Қ-аз ин пас набинад маро мӯҳру гоҳ,
На аспу на гурзу на теғу[5] кулоҳ,

Магар, к-ин сухан[6] ошкоро кунам,
Зи тундӣ дилат пурмадоро[7] кунам.

1 ИЛ — огоҳӣ. 2 И — аз ин номдор. 3 И — чунин. 4 ИЛ — меҳру моҳ. 5 И — тахту. 6 ИЛ — ҳадис. 7 И — бомадоро.

Ки ӯро ба дасти касе-бар замон
Наёмад, бубинӣ ба равшанравон.

Кӣ ёбад ба гетӣ раҳоӣ зи марг,
Агар ҷон бипӯшад ба пӯлод тарг?

Чу ин шамъи рахшон фурӯ пажмурад,
Ба марди касе як нафас нашмарад.

Агар чун намоям, нагардӣ ту ром,
Ба додори доранда, к-ӯ рост ком,

Ки сӯзам ба оташ тани хешро,
Кунам шод ҷони бадандешро».

Чу бишнид модар суханҳои Гав,
Дареғ омадаш бурзу болои Гав,

Ки сӯзад ба оташ далере ҷавон,
Ҳунар нобисуда танашро равон.

Бад-у гуфт модар, ки «бинмой роҳ,
Ки чун мурд бар пил Талҳандшоҳ?

Магар бар ман ин ошкоро шавад,
Бар оташ дилам пурмадоро шавад?».

Пур аз дард шуд Гав бар айвони хеш,
Ҷаҳондида фарзонаро хонд пеш.

Бигуфт он чи бо модараш рафта буд,
Зи модар чу бар оташ ошуфта буд.

Нишастанд ҳар ду ба ҳам ройзан,
Гаву марди фарзона беанҷуман.

---

[1] И — гуфтугӯ.

Бад-у гуфт фарзонаи некхӯ:
«Нагардад ба мо рост ин орзу.[1]

Зи ҳар ҷо[1] бихонем барнову пир,
Куҷо номдоре бувад тезвир.

Зи Қашмиру аз Дамбару Марғу Мой,
Аз он тезвирони ҷуяндарой.»[2]

БОЗИИ ШАТРАНҶ СОХТАН АЗ БАҲРИ МОДАРИ ТАЛҲАНД

Саворон ба[3] ҳар сӯ барафканд Гав,
Ба ҷое,[4] ки буд мӯбаде[5] пешрав.

Саросар ба даргоҳи шоҳ омаданд,
Бад-он номвар боргоҳ омаданд.

Ҷаҳондор[6] биншаст бо ҳиндувон,
Бузургони донову равшанравон.

Сифат кард фарзона он размгоҳ,
Ки чун рафт пайкори шоҳу сипоҳ.

Зи дарьёву аз кандаву обгир,
Якояк бигуфтанд бо тезвир.

Нахуфтанд аз эшон яке тирашаб,
На бар якдигар баркушоданд лаб.

Зи майдон чу бархост овои кӯс,
Ҷаҳондидагон хостанд обнӯс.

Яке тахт карданд аз он чор сӯ,
Ду марди гаронмояву[7] некхӯ.

Ҳамонанд он кандаву размгоҳ,
Ба руй андар оварда рӯи сипоҳ!

---

[1] И — су.
[2] ТПЛМ — Зи дарьёву аз кандаву размгоҳ
Бигуем бо марди ҷуянда роҳ.
[3] Л — зи. [4] И — ҳар ҷо. [5] Л — мубади. [6] И — Ҷаҳонҷуй. [7] ИЛ — гаронмояи.

Бар он тахт сад хона карда нигор,
Хиромидани лашкару шаҳриёр.

Пас он гаҳ ду лашкар зи соҷу зи оҷ,
Ду шоҳи сарафроз бо фарру тоҷ,

Пиёда падид андарун бо савор,
Ду саф карда ороиши корзор.

Зи аспону пилону дастури шоҳ,
Мубориз, ки асп афканад бар сипоҳ.

Ҳама карда пайкар бар оини ҷанг,
Яке тезу ҷунбон, яке бодиранг.

Биёроста шоҳ қалби сипоҳ,
Зи як даст фарзонаи некхоҳ.

Абар дасти шоҳ аз ду рӯя ду пил,
Зи пилон шуда гирд ҳамранги нил.

Ду уштур бари пил карда ба пой,
Нишонда бар эшон ду покизарой.

Ба паҳлӯи уштур ду аспу ду мард,
Қи пархош ҷӯянд рузи набард.

Мубориз ду рух бар ду сӯи[1] ду саф
Зи хуни ҷигар бар лаб оварда каф.

Пиёда бирафтӣ зи пешу зи пас,
Қи у буд дар ҷанг фарьёдрас.

Чу бугзоштӣ то сар овардгоҳ,
Нишастӣ чу фарзона бар дасти шоҳ.

Ҳамон низ фарзона як хона беш,
Нарафтӣ ба ҷанг аз бари шоҳ пеш.[2]

---

[1] ИЛ — руй. [2] Л — шоҳи хеш; И — б. 3356, 3357 нест.

Се хона бирафтӣ сарафроз пил,
Бидидӣ ҳама размгаҳ бар[1] ду мил.

Се хона бирафтӣ шутур ҳамчунон,
Ба овардгаҳ-бар дамону данон.

Ҳамон рафтани асп се хона буд,
Ба рафтан яке хона бегона буд.[2]

Нарафтӣ касе пеши рух[3] кинахоҳ,
Ҳаме тохтӣ ӯ ҳама размгоҳ.[4]

Ҳаме ронд[5] ҳар як[6] ба майдони хеш,
Ба рафтан накардӣ касе камму беш.[7]

Чу дидӣ касе шоҳро дар набард,[8]
Ба овоз гуфтӣ, ки «эй шоҳ[9] бард!

Шаҳ аз хонаи хеш бартар шудӣ,
Ҳаме то бар ӯ ҷой танг омадӣ.[10]

В-аз он пас бубастанд бар шоҳ роҳ,
Руху аспу фарзину пилу сипоҳ.

Нигаҳ кард гирд андарун чор сӯ,[11]
Сипаҳ дид афканда чин-дар бурӯ,[12]

---

1 ИЛ — аз 2 ИЛ — б. 3360 нест. 3 Л — Бирафтӣ зи ҳар сӯ рухи.
4 И — ба пешишсипоҳ. 5 И — Ҳаметохт. 6 Л — ка.. 7 И — Пас аз б. 3362 ин б. омада:

Чу бурдӣ яке ҳамла бар дигаре,
Нигаҳ囗 доштӣ ма.. варо ёваре.
Чу хасмаш дар..ардӣ ӯро зи пой,
Сабук хуни ӯ хостӣ раҳнамой,
Агар хира га..гӣ бурун омадӣ,
В-агар ..рқа гаштӣ ба хун омадӣ.
Будӣ р..ми он номвар меҳтарон.
Нигаҳ доштан гашти якдигарон.

8 И — навард. 9 И — аз роҳ.
10 И — Сабук шоҳ аз роҳ бархостӣ,
К-аз он лашкар ӯ ёварӣ хостӣ.
11 И — шоҳ андар он чор сӯй; Л — андараш чор суй. 12 ИЛ — рӯй.

Зи обу зи канда бар ӯ баста роҳ,
Чапу рост пешу пас андар сипоҳ.

Шуд аз ранҷу аз[1] ташнагӣ шоҳ мот,
Чунин ёфт аз чархи гардон барот.[2]

Зи шатранҷ Талҳанд буд орзӯй,
Гав он шоҳи озодаи некхӯй.

Ҳаме кард модар ба бозӣ нигоҳ,
Пур аз хун дил аз дарди Талҳандшоҳ.

Нишаста шабу рӯз пурдарду хашм,
Ба бозии шатранҷ дода ду чашм.

Ҳама кому рояш ба шатранҷ буд,
Зи Талҳанд ҷонаш пур аз ранҷ буд.

Ҳамеша ҳаме рехт хунин сиришк,
Бад-он дард шатранҷ будаш пизишк».

Бад-ин гуна буд, ночарону чамон,
Чунин то баромад[3] бар ӯ-бар[4] замон.[5]

Сар омад кунун бар ман ин достон
Чу бишнудам[6] аз гуфтаи бостон.[7]

ГУФТОР АНДАР ОВАРДАНИ БАРЗӮЙ ҚАЛИЛА ВА ДИМНАРО АЗ ҲИНДУСТОН

Нигаҳ кун, ки шодон Барзин чӣ гуфт,
Бад-он гаҳ, ки букшод роз аз нуҳуфт.

---

1 Л — в-аз. 2 Л — субот. 3 Л — сар омад. 4 И — Сари мох бар вай сар омад.
5 ТПМ — Чунин аст кори ҷаҳонро ниҳод,
К-аз ӯ гоҳ ғамгин бувӣ, гоҳ шод.
6 Л — бишнидам.
7 ТПМ — Ҳамин тахти шатранҷ аз он рӯзгор,
Бимондаст бар мардумон ёдгор.

Зи кори[1] шаҳаншоҳ Нӯшинравон,
Ки номаш бимонод доим ҷавон.

Зи ҳар донише мӯбадон хостӣ,[2]
Ки даргоҳ аз эшон биёростӣ.[3]

Пизишку сухангӯву кундоварон,
Гузорандаи хоб номоварон.

Або он яке номвар меҳтаре,
Куҷо ҳар сареро будӣ афсаре.

Пизишке сароянда Барзӯй буд,
Ба пирӣ расида суханҷӯй[4] буд.

Зи ҳар донише доштӣ баҳрае,
Ба ҳар баҳрае дар ҷаҳон шӯҳрае.

Чунон буд, ки рӯзе ба ҳангоми бор
Биёмад[5] бари номвар шаҳриёр.

Чунин гуфт, к-«эй шоҳи донишпазир,
Пижӯҳандаи донишу ёдгир,

Ман имрӯз дар дафтари ҳиндувон,
Ҳаме бингаридам ба равшанравон,

Набишта[6] чунин буд, ки дар кӯҳи Ҳинд,
Гиёест рахшон чу румӣ паринд,

Ки онро чу гирд оварад раҳнамой,
Биёмезаду дониш орад ба ҷой,

Чу бар мурда бипроканӣ, бегумон
Сухангӯй гардад ҳам андар замон.

---

1 ИЛ — Ба гоҳӣ. 2 Л — доштӣ. 3 Л — Бад-он хуррамӣ рӯз бугзоштӣ;
ТПЗЛ — Ба фармони ӯ буд яксар ҷаҳон,
Бузургону корозмуда меҳон
4 ИЛ — сухангӯй. 5 И — Бирафт ӯ. 6 Л — навишта.

Қунун ман ба дастурии шаҳриёр
Бипаймоям ин[1] роҳи душворхор.

Басе дониши раҳнамой оварам,
Магар, к-ин шигифтӣ ба ҷой оварам.

Тани мурда гар зинда гардад равост,
Ки Нушинравон[2] бар ҷаҳон подшост».

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Ин нашояд будан,
Магар к-озмунро бибояд шудан.

Бибар номаи ман бари Рои Ҳинд,
Нигар, то кӣ бошад буторои[3] Ҳинд,

Бад-ин кор бо хештан ёр хоҳ.
Ҳаме[4] ёрӣ аз бахти бедор хоҳ.

Аз ин нав шигифте шавад[5] дар ҷаҳон,
Қ-аз ин гуфта рамзе бувад дар ниҳон.

Бубар ҳарчи бояд ба наздики Рой,
Қ-аз ӯ боядат бегумон раҳнамой».

Дари ганҷ букшод Нушинравон,
Зи чизе ки буд дархури хусравон,[6]

Зи динору дебову хаззу ҳарир,
Зи муҳру зи афсар зи мушку абир,[7]

Шутурвор сесад биёрост шоҳ,
Фиристода бархост з-он боргоҳ.

Биёмад бари Рою нома бидод,
Сари борҳо пеши ӯ баркушод.

---

[1] И — он. [2] И — Чу Нӯширвон. [3] Л — дилорои. [4] Л — Ҳама. И — Ҳамон. [5] ИЛ — шавӣ. [6] Л — румӣ, ки буд ҷомаи ҳиндувон; И — парра, ки буд ҷомаи ҳиндувон.
[7] ТПЗЛ — Ҳам аз ёраву гавҳари шоҳвор,
Ҳам аз тавқ в-аз афсару гушвор.

Чу бархонд он номаи шоҳ Рой,
Чунин гуфт, к-«эй марди покизарой,

Зи Қисро маро ганҷ бахшида нест,[1]
Тану лашкару[2] подшоҳӣ[3] якест.

Зи доду зи фарру зи авранги шоҳ
В-аз он равшанибахту он дастгоҳ

Набошад шигифт аз ҷаҳондори пок,
Барорад ҳаме мурдагонро зи хок.

Бараҳман ба куҳ андарун ҳар кӣ ҳаст,
Яке дорад ин ройро бо ту даст.[4]

Буторой фархунда дастури ман,
Ҳамон ганҷу пурмоя ганҷури ман.

Баду неки Ҳиндустон пеши туст,
Бузургӣ маро дар каму беши туст.

Биёростандаш ба наздики Рой,
Яке номвар чун бибоист ҷой.

Фиристодаш афкандану хӯрданӣ,
Ҳамон пӯшиши нағзу густурданӣ.

Ҳама шаб ҳаме буд[5] бо мӯбадон,
Бузургони Қаннуҷу ҳам бихрадон.[6]

Чу барзад сар аз кӯҳ рахшанда рӯз,[7]
Падид омад он шамъи гетифурӯз.[8]

---

[1] И — он чи бахшиданист. [2] И — кишвару. [3] Л — ганҷи шоҳӣ. [4] И — Ҳама ҷумла бошад туро зердаст. [5] ИЛ — бизад рой. [5] Л — Пас аз б. 3410 ин б. омада:

Шаҳаншоҳ чун дид аз андеша ранҷ,
Бифармуд то ҷомадасте зи ганҷ
Биёвард ганҷуру аспе гузин,
Нишастӣ шаҳаншоҳ карданд зин.

[7] И — гетифурӯз. [8] И — тобони рӯз.

Пизишкони донандаро хонд Рой,
Қасе, к-ӯ ба дониш буди раҳнамой,

Бифармуд то назди доно шаванд,
Зи Барзӯй як-як сухан бишнаванд.

Бирафтанд ҳар кас, ки доно буданд,
Ба кори пизишкӣ тавоно буданд.[1]

Чу барзӯй бинҳод сар сӯи кӯҳ,
Бирафтанд бо ӯ пизишкон гурӯҳ.[2]

Пиёда ҳама кӯҳсорон ба пой
Бипаймуд бо дониши раҳнамой.

Гиёҳон зи хушку зи тар баргузид,
Зи пажмурдаву ҳарчи рахшанда дид.

Зи ҳар гунае суд аз он хушку тар,
Ҳаме барпароканд бар мурда бар.

Яке мурда зинда нагашт аз гиё,
Ҳамоно, ки суст омад он кимиё.

Ҳама кӯҳ биспард як-як ба пой,
Бари ранҷи ӯ ҳам наёмад ба ҷой.

Бидонист, к-он кори он подшост,
Ки зиндасту ҷовид фармонравост.

Дилаш гашт ҷӯшон зи ташвири шоҳ,
Ҳам аз номдорон ва аз[3] ранҷи роҳ.

В-аз он хоста низ, к-оварда буд,
Зи гуфтори беҳуда озурда буд.

Зи кори набишта[4] бишуд[5] тангдил,
Ки он марди бедонишу сангдил.

---

[1] Л — б. 3412—3414 нест. [2] И — б. 3413—1415 нест. [3] И — номдорону аз. [4] Л — навишта.
[5] И — шуда.

Чаро хира бар бод чизе навишт,
Ки бор оварад ранҷу[1] гуфтори зишт.

Чунин гуфт аз он пас бад-он бихрадон,
Ки «Эй кордида сутуда радон,

Кӣ донед донотар аз хештан,
Куҷо сар барафрозад аз анҷуман?»

Ба посух шуданд анҷуман ҳам сухан,
Ки донандае ҳаст[2] эдар куҳан.

Ба солу хирад ӯ зи мо меҳтар аст,
Ба дониш зи ҳар меҳтаре беҳтар аст.

Чунин гуфт Барзӯй бо ҳиндувон,
Ки «эй номдорони равшанравон,

Бар ин ранҷҳо-бар фузунӣ кунед,
Маро сӯи[3] ӯ раҳнамунӣ кунед.

Магар, к-он сухангӯи донои пир,
Бар ин кор бошад маро дастгир».

Бибурданд Барзӯйро назди ӯй,
Пурандеша дил, лаб пур аз гуфтугӯй.

Чу[4] наздики ӯ шуд сухангӯй мард,
Ҳама ранҷҳо назди[5] ӯ ёд кард.

Зи кори набишта, ки омад падид,
Суханҳо, ки аз кордонон[6] шунид.

Бар ӯ пири[7] доно сухан[8] баркушод,
Зи ҳар донише пеши[9] ӯ кард ёд.

---

[1] ИЛ — бар н-ояд аз ранҷи. [2] ИЛ — донанда пирест. [3] И — назди. [4] И — Ба. [5] ИЛ — пеши. [6] И — пири доно. [7] Л — низ. [8] И — Бад-ӯ низ доно забон. [9] И — назди.

Ки мо аз набишта ҳаме ёфтем,
Бар ин орзӯ тез[1] биштофтем.

Чу з-он ранҷҳо барнаёмад падид,
Бибоист ночор[2] дигар шунид.

Гиё чун сухандону дониш чу кӯҳ,
Ки бошад ҳамасола дур аз гурӯҳ.

3440 Тани мурда чун марди бедониш аст,
Ки нодон[3] ба ҳар ҷой беромиш аст.

Ба дониш бувад бегумон зинда мард,
Ҳунук ранҷбардори поянда мард.[4]

Чу мардум зи нодонӣ омад сутуҳ,
Гиё чун Калиласту дониш чу кӯҳ.

Ки бошад ба дониш намоянда роҳ,
Биёбӣ, чу ҷӯӣ ту дар ганҷи шоҳ.

Чу бишнид, Барзӯй аз ӯ шод гашт,
Ҳама ранҷ бар чашми ӯ бод гашт.

3445 Бар ӯ офарин карду шуд назди шоҳ,
Ба кирдори оташ бипаймуд роҳ.

Биёмад ниёишкунон пеши Рой,
Ки то Ҳинд бошад, ту бошӣ ба ҷой.[5]

«Китобест, эй Рои густурда ком,
Ки онро ба ҳиндӣ «Калиласт» ном.

Ба муҳр аст бо арҷ дар ганҷи шоҳ,
Ба рою ба дониш намоянда роҳ.

---

1 Л — низ. 2 Л — ноком. 3 Л — Гиё з-он.
4 ТП — Яке дафтаре ҳаст дар ганҷи шоҳ,
Ки хонад «Калила» варо некхоҳ.
5 И — б. 3445, 3446 нест.

Ба рамз он гиё ин «Қалиласту» бас,
Магар довари Ҳинд фарьёдрас

Ба ганҷур фармон диҳад, то зи ганҷ
Супорад ба ман гар надорад ба ранҷ.

Дижам гашт аз он орзӯ ҷони Рой,
Бупечид бар хештан-бар ба ҷой.

Ба Барзӯй гуфт: «Ин кас аз мо наҷуст,
На акнун, на аз рӯзгори нахуст.

Валекин ҷаҳондор Нӯшинравон,
Агар тан бихоҳад маро бо равон,

Надорем аз ӯ боз чизе, ки ҳаст,
Агар сарфарозаст, агар зердаст.[1]

Валекин бихонӣ магар пеши мо,
Бад-он то равони бадандеши мо

Нагӯяд, ба дил, к-он набиштаст кас,
Бихону бидону бубин пешу пас».[2]

Бад-ӯ гуфт Барзӯй, к-«эй шаҳриёр,
Надорам фузун, з-он, ки гӯӣ ту кор.

Қалила биёвард ганҷури Рой,
Ҳаме буд Барзӯй бо раҳнамой.

Ҳар он дур, ки аз[3] нома бархондӣ,
Ҳама руза[4] бар[5] дил ҳаме рондӣ.

Зи нома фузун з-он, ки будиш ёд,
На бархондӣ низ то бомдод.

Чу з-ӯ нома рафтӣ ба шоҳи ҷаҳон,
Дари аз «Қалила» набиштӣ[6] ниҳон.

---

[1] И — б. 3453, 3454 нест. [2] И — назди ман, бифкан аз дил ҳавас. [3] Л — к-аз ин. [4] Л — рӯз. [5] И — рӯз бо. [6] Л — Бад-ӯ дар навиштӣ «Қалила»; И — «Қалила» бар ӯ-дар навишта.

Бад-ин чора то номаи ҳиндувон,
Биёмад ба наздики Нӯшинравон.[1]

Ҳаме буд шодондилу тандуруст,
Ба дониш ҳаме ҷони равшан бишуст.

Бад-ин гуна то посухи нома дид,
Ки дарьёи[2] дониш бари мо расид.[3]

Зи айвон омад[4] ба наздики Рой,
Ба дастурии бозгаштан ба ҷой.

Чу букшод лаб, Рой[5] бинвохташ,
Яке[6] хилъати ҳиндувӣ сохташ.

Ду ёра баҳо гиру ду гӯшвор,
Яке тавқи пургавҳари шоҳвор.

Ҳамон шораи ҳиндиву[7] теғи Ҳинд,
Ҳама руи оҳан саросар паринд.

Баромад зи Қаннуҷ Барзӯй шод,
Басе донише баргирифта[8] ба ёд

Зи раҳ чун расид андар он боргоҳ,
Ниёишкунон рафт наздики шоҳ.

Бигуфт он чи аз Рой диду шунид,
Ба ҷои гиё дониш омад падид.

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй писандида мард,
«Қалила» равони маро зинда кард.

Ту акнун зи ганҷур бистон калид,
Зи чизе, ки бояд[9] бибояд гузид».

---

[1] Л — бари шоҳ Нӯширвон; И — Нӯширвон. [2] Л — даҳ бобӣ. [3] И — б. 3463, 3464 нест. [4] ИЛ — Аз айвон биёмад. [5] И — букшуд лабро̄. [6] И — ҳаме. [7] ИЛ — шораву мӯҳмилу. [8] И — достонҳо гирифта. [9] И — хоҳӣ.

Биёмад хирадьёфта сӯи ганҷ,
Ба ганҷур бисьёр нанмуд[1] ранҷ.

Дирам буду гавҳар ба[2] чаппу ба[3] рост,
Ҷуз аз ҷомаи шоҳ[4] чизе нахост.

Гаронмоя дасте[5] бипӯшиду рафт,
Ба даргоҳи Кисро хиромид тафт.

Чу омад ба надики тахташ фароз,
Бар ӯ офарин карду бурдаш намоз.

Чунин гуфт Барзӯйро шаҳриёр,
Ки «бебадраву гавҳари шоҳвор,

Чаро рафтӣ, эй ранҷдида, зи ганҷ,
Қасеро сазад ганҷ, к-ӯ дид[6] ранҷ».

Чунин дод Барзӯй посух ба шоҳ,
Ки «эй тоҷи ту бартар аз чархи[7] моҳ,

Ҳар он кас, ки ӯ пӯшиши шоҳ ёфт,
Ба бахту ба тахти меҳӣ роҳ ёфт.

Дигар он, ки бо ҷомаи шаҳриёр,
Бубинад маро марди носозгор,

Дили бадсиголон шавад тору танг,
Бимонад рухи дӯст бо обу ранг.[8]

Яке орзӯ хоҳам аз шаҳриёр,
Ки монад зи ман дар ҷаҳон ёдгор.

Ки бинвисад ин нома Бузарҷмеҳр,
Кушояд бар ин ранҷ Барзӯй чеҳр.

---

[1] И — дастуру ганҷур бинмуд; Л — бинмуд. [2] И — зи. [4] И — ҷома аз ганҷ. [5] И — ҷома. [6] И — бурд. [7] Л — чарху; И — зи чарху зи. [8] И — б. 3481, 3482 нест.

Нахустин дар аз ман кунад ёдгор,
Ба фармони пирӯзгар шаҳриёр.

Бад-он то пас аз марги ман дар ҷаҳон,
Зи донанда[1] ранҷам нагардад ниҳон».

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Ин бузург орзӯст,
Бар андозаи марди озармҷуст,

Валекин ба ранҷи ту андар х(в)араст,
Сухан гарчи аз пойгаҳ бартар аст».

3490 Ба Бузарҷмеҳр он замон шоҳ гуфт,
Ки «ин орзӯро набояд нуҳуфт».

Нависанда аз килк чун хома кард,
Зи Барзӯй як дар сари нома кард.

Набиштанд[2] бар номаи хусравӣ,
Набуд он замон хат ба ҷуз паҳлавӣ.

Ҳаме буд бо арҷ[3] дар ганҷи шоҳ,
Бад-ӯ носазо пас накардӣ нигоҳ.

Чунин то ба тозӣ сухан ронданд,
Аз он паҳлавонӣ ҳаме хонданд.

3495 Чу Маъмуни равшан ҷаҳон тоза кард,
Хуру рӯз[4] бар дигар андоза кард.

Дили мӯбадон дошту рои каён,
Бубаста ба ҳар донише бар миён.[5]

«Қалила» ба тозӣ шуд аз паҳлавӣ,
Бар ин сон, ки акнун ҳаме бишнавӣ.

---

1 Л — Бидонанд. 2 Л — Навиштанд. 3 Л — Ҳам эдун нигаҳ дошт. 4 Л — моҳ. 5 Л — Навишта ба ҳар донише — бар аён.

Ба този ҳаме буд то гоҳи Наср,
Бад-он гаҳ, ки шуд[1] бар ҷаҳон шоҳи аср.

Гаронмоя Булфазл дастури ӯ,
Ки андар сухан буд ганҷури ӯ,

Бифармуд, то форсиву[2] дарӣ
Бигуфтанду[3] кӯтоҳ шуд доварӣ.

Аз он пас чу бишнид[4] рой омадаш,
Бар ӯ-бар хирад раҳнамой омадаш.

Ҳаме хостӣ ошкору ниҳон,
К-аз ӯ ёдгоре бувад дар ҷаҳон.

Гузорандае[5] пеш биншонданд,
Ҳама нома бар Рӯдакӣ хонданд.

Бипайваст гуё парокандаро,
Бисуфт инчунин дурри огандаро.

Бар он,[6] к-ӯ сухан донад[7] ороиш аст,
Чу нодон[8] бувад ҷои бахшоиш аст.

Ҳадиси пароканда бипроканад
Чу пайваста шуд ҷону мағз оганад.

Ҷаҳондор[9] то ҷовидон зинда бод,
Замону замин пеши ӯ банда бод.

Дил аз шоҳ Маҳмуд хуррам шудӣ,
Агар роҳи бадгавҳарон кам шудӣ.[10]

Аз андеша дилро мадор эч танг,
Ки дурӣ ту аз рӯзгори дуранг.

---

[1] Л — буд. [2] Л — порсиву; И — Бигуфтанд бар порсиву. [3] И — Бад-ин сон. [4] ИЛ — биншаст. [5] И — Гузорандаро. [6] Л — Ҳар он. [7] И — ронад. [8] Л — аблаҳ. [9] И — Ҷаҳонҷуй, [10] ИЛ — б. 3508 нест.

Гаҳе дар[1] фарозӣ, гаҳе дар[2] нишеб,
Гаҳе дар ништотӣ[3] гаҳе бониҳеб.

Аз ин ду яке низ ҷовид нест,
Ба будан туро роҳи уммед нест.

ХАШМ ГИРИФТАНИ НУШИНРАВОН БАР БУЗАРҶМЕҲР ВА БАНД ФАРМУДАНАШ

Нигаҳ кун кунун кори Бузарҷмеҳр,
Ки бар сар чигуна шуд ӯро сипеҳр.

Ҳамон кас, ки бурдаш бар[4] абри баланд,
Фуруд овваридаш ба хоки нажанд.[5]

Чунон буд, ки Кисро бад-он рӯзғор,
Бирафт аз Мадоин зи баҳри шикор.

Ҳаме тохт бар ғурму оҳу ба дашт,
Пароканда шуд ғурму ӯ монда гашт.

Ҳаме ронд бо шоҳ Бузарҷмеҳр,
Зи баҳри парастиш ҳам аз баҳри меҳр.

Зи Ҳомун бари марғзоре расид,
Дарахту гиё, обу[6] ҳам соя дид.

Фуруд омад аз борагӣ шоҳ нарм,
Бад-он то биёсояд аз роҳи[7] гарм.

Надид аз парастандагон ҳеҷ кас,
Яке хубрух монд[8] бо шоҳу бас.

---

[1] И — бар фарозу гаҳе бар; Л — бар. [2] Л — бар. [3] И — бо мадоро; Л — номдору.

[4] ТПЗ — Ба гетӣ дарун то, к-ат ояд ҷавоз,
Гаҳе дар нишебӣ, гаҳе бар фароз.
Чу марг ояд он худ гаҳи рафтан аст,
Аз ӯ ҳарчи гӯй ту, ногуфтан аст.

[5] Л — ба. [6] ИЛ — диду. [7] ИЛ — Бар он то кунад баргиё чашм.
[8] И — буд.

Бихуфт андар он соягаҳ шаҳриёр,[1]
Ниҳода сараш меҳрубон бар канор.

Ҳамеша ба бозӯи донанда-бар,
Яке бандбозу будӣ пургуҳар.

Зи бозуш бугсаст он банди сахт,
Биафтод наздики болини бахт.[2]

Фурӯд омад аз абр мурғи сиёҳ,
Бипаррид то пеши болини шоҳ.

Нигаҳ карду ин бандбозу бидид,
Сари банди он гавҳарон бардарид,

Чу бидрид, гавҳар якояк бих(в)ард,
Ҳамон дурри хушобу ёқути зард.

Бихӯрду зи болини ӯ барпарид,
Ҳамон гаҳ зи дидор шуд нопадид.

Дижам гашт аз он кор Бузарҷмеҳр,
Фурӯ монд аз кори гардон сипеҳр.

Бидонист, к-омад ба тангӣ нишеб,
Ҳамон рӯзи ранҷ асту гоҳи фиреб.

Чу бедор шуд шоҳу ӯро бидид,
Қ-аз он сон ҳаме лаб ба дандон газид,[3]

Гумонӣ бад-он буд,[4] ки ӯро ба[5] хоб
Хуриш кард Бузарҷмеҳр аз[6] шитоб.

Бад-ӯ гуфт, к-«эй саг, туро ин кӣ гуфт,
Ки полоиши табъ битвон нуҳуфт?

---

[1] Л — Бирғалтид чандон бар он марғзор. [2] И — б. 3523 нест.
[3] ТПЛ — Ба бозӯ нигаҳ карду гавҳар надид,
Яке ошноро зи лашкар надид.
[4] Л — Гумоне чунон бурд, к-ӯро. [5] И — Гумоне чунон бурд, к-ӯро зи. [6] ИЛ — бар парвариш-бар.

На ман Урмуздам в-агар Баҳманам,
Зи хок асту аз[1] боду оташ танам.

Ҷаҳондор чанде забон ранҷа кард,
Надид эч посух ба ҷуз боди сард.

Бипажмурд бар ҷой Бузарҷмеҳр,
Зи шоҳу зи кирдори гардонсипеҳр,

Ки бас зуд дид он нишони нишеб,
Ҳирадманд хомуш бимонд аз ниҳеб.

Ҳама гирд бар гирди он марғзор
Сипаҳ буду[2] андар миён шаҳриёр.

Нишаст аз бари асп Қисро ба хашм,
Ба кас[3] то дари кох накшод чашм,

Ҳама раҳ зи доно ҳаме лаб макид,
Фуруд омад аз аспу чанде жакид.[4]

Бифармуд то рӯи Синдон кунанд,
Ба донанда-бар кох[5] зиндон кунанд.

Бад-он кох[6] биншаст Бузарҷмехр,
Бидид он урожанг чеҳри сипеҳр.[7]

Яке хеш будаш далеру ҷавон,
Парастандаи шоҳ Нӯшинравон.

Шабу рӯз бо хеш[8] дар кох буд,
Ба гуфтор бо шоҳ[9] густох буд.

Бипурсид як рӯз Бузарҷмеҳр,
Зи парвардаи шоҳи хуршедчеҳр,

---

1 Л — в-аз. 2 И — буд. 3 Л — Зи раҳ. 4 Л — закид. 5 И — хона.
6 И — Дар он хона. 7 И — Аҷаб монд аз кори гардонсипеҳр.
8 ИЛ — шоҳ. 9 И — Парастандааш буду.

Ки «ӯро парастиш ҳаме чун кунӣ,
Биёмӯз то кӯшиш афзун кунӣ».

Парастанда гуфт: «Эй сари мӯбадон,
Чунон буд, к-имрӯз[1] Нӯшинравон.

Сӯи ман ба бад рӯй з-он[2] гуна кард,
Ки гуфтам сар омад маро[3] хобу х(в)ард.[4]

Чу аз хон бирафт об бугсордам,
Замӣ в-остонро биёзордам.

Ҷаҳондор чун гашт бо ман[5] дурушт,
Маро[6] суст шуд обдастон ба мушт.

Бад-ӯ донишӣ гуфт: «Об ор, хез,
Чунон ҳам, ки бар даст аз[7] об рез».

Биёвард марди ҷавон оби гарм,
Ҳаме рехт бар дасту[8]*[1] донанда нарм.

Бад-ӯ гуфт, к-«ин бор бар даст шӯй,
Ту бо оби ҷӯ ҳеҷ тундӣ маҷӯй.

Чу лабро биёрояд аз бӯи х(в)аш,
Ту аз рехтан обдастон макаш».

Парастандаро дил пурандеша гашт,
Бад-он то дигар бора[9] бинҳод тašт.

Ба гуфтори доно фурӯ рехт об,
На нарму на аз рехтан пуршитоб.

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй физоянда[10] меҳр,
Кӣ гуфт ин туро? «Гуфт:»[11] Бузарҷмеҳр.

---

[1] ИЛ — дон, ки имрӯз. [2] Л — аз он, [3] И — ба ман.
[4] ТПМ — Чунон ҳам бар он сон, ки расми ман аст,
Фуру кардамаш оби равшан ба даст.
[5] И — Ҷаҳонҷӯй бо ман чунон шуд. [6] И — Куҷо. [7] И — дасти шоҳ. [8] ИЛ — дасти. [9] Л — бор. [10] Л — гироянда. [11] И — ҷуз ки.
*[1] М — дасти

Маро андар ин дониш ӯ дод роҳ,
Ки бинад ҳаме ин ҷаҳондор шоҳ».[1]

Бад-ӯ гуфт: «Рав пеши доно, бигӯй,
Бад-он номвар ҷоҳу он обрӯй,

Чу барҷастӣ аз бартарӣ камтарӣ,
Ба бадгавҳару носазо доварӣ».

Парастанда бишниду омад давон,
Бари хок шуд тунд хаста равон.[2]

Зи шоҳ он чи бишнид, бо вай бигуфт,
Чунин ёфт з-ӯ посух андар нуҳуфт.

Ки ҷои[3] ман аз ҷои[4] шоҳи ҷаҳон
Фаровон беҳ аст ошкору ниҳон.

Парастанда баргашту посух бибурд,
Фаровон абар ҳоли ӯ баршумурд.

Зи посух фаровон барошуфт шоҳ,
Варо банд фармуд торикчоҳ.

Дигар бора пурсид аз он пешкор,
Ки «чун ронад он камхирад[5] рӯзгор?»

Фиристода омад пур аз об чеҳр,
Бигуфт он[6] суханҳо ба Бузарҷмеҳр.

Чунин дод посух бад-он некхоҳ,
Ки «рӯзи ман осонтар аз рӯзи шоҳ».

Фиристода баргашту омад чу бод,
Ҳама посухаш кард бар шоҳ ёд.

Зи посух барошуфту шуд чун паланг,
Зи[7] оҳан танӯре бифармуд танг.

---

1 И — Парастанда гуфт: «Эй гаронмоя шоҳ,
Маро сӯи ин дониш ӯ дод роҳ».

2 Л — танг баста миён. 3 ИЛ — ҳоли. 4 ИЛ — ҳоли. 5 И — бехирад. 6 И — ин. 7 И — Аз.

Зи пайкону аз мех гирд андараш,
Ҳам аз банди оҳан нуҳуфта сараш.

Набуд рӯзаш орому шаб ҷои[1] хоб,
Танаш пур зи сахтиву дил[2] пуршитоб.

Чаҳорум чунин[3] гуфт бо пешкор,
Ки пайғом бугзору посух биёр.

Бигӯяш, ки[4] «Чун бинӣ акнун танат
Ҳам аз мех бар тан-т пероҳанат?»[5]

Парастанда омад, бидод он паём,
Ки бишнид аз он меҳтари хешком.[6]

Чунин дод посух ба марди ҷавон,
Ки «рӯзам беҳ аз рӯзи Нӯшинравон».[7]

Чу баргашту посух биёвард мард,
Зи гуфтор[8] шуд шоҳро рӯй зард.

Аз айвон яке ростгӯе гузид,[9]
Ки гуфтори доно бидонад шунид.

Яке бо фиристода шамшерзан,
Ки дижхим буд андар он анҷуман,

Ки рав бадтани бахтбадро бигӯй,
Ки гар посухатро бувад рангу бӯй,

В-агар нест дижхим бо теғи тез,
Намояд туро гардиши растахез.[10]

Ки гуфтӣ, ки зиндон беҳ аз тахти шоҳ,
Ҳамин меху ин банду торикчоҳ».[11]

И — Набудаш ба рӯзу шаб орому. [2] Л — сахтӣ; дилаш; И — дил бо. [3] И — Дигар бора шаҳ. [4] И — Бад-ӯ гуфт: [5] Л — б. 3572 нест. [6] И — шоҳи ҷуяндаком. [7] И — Нӯширвон. [8] И — пайғом. [9] И — ростгӯ баргузид. [10] И — Кунад марди ҷангӣ туро рез-рез. [11] Л — Ҳам аз мех(у) сандуқу ҳам банду чоҳ; И — Ҳамон меху сандуқу ҳам банду чоҳ.

Фиристода омад бари ӯ давон,
Бигуфташ суханҳои Нӯшинравон.[1]

Бад-он покдил гуфт Бузарҷмеҳр,
Ки «нанмуд ҳаргиз ба мо бахт чеҳр

На ин пой дорад ба гардиш, на он,
Сар ояд, ҳама неку бад бегумон.

Чи бо ганҷу тахту чи бо ранҷи сахт,
Бубандем ҳар гуна ноком рахт.[2]

Зи сахтӣ гузар кардан осон бувад,
Дили тоҷдорон ҳаросон бувад».

Хирадманду дижхим боз омаданд,
Бари шоҳи гарданфароз омаданд.

Шунида бигуфтанд бо шаҳриёр,
Битарсид шоҳ аз бади рӯзгор.

Ба айвон бурданд аз он[3] тангҷой,
Ба дастурии покдил[4] раҳнамой.[5]

Бар ин низ бугзашт чандин[6] сипеҳр,
Пурожанг шуд рӯи Бузарҷмеҳр.

Дилаш тангтар шуд ва[7] борик шуд.
Ду чашмаш зи андеша торик шуд.

Чу бо ранҷ ганҷаш[8] баробар набуд,
Бифарсуд аз он дарду аз[9] ғам бисуд.[10]

---

1 ИЛ — б. 3581 нест.
2 И — Чу з-он хокдон баст хоҳем рахт,
Чи тоҷу чи тахту чи зиндони сахт.
3 И — Бифармуд Кисро, к-аз он. 4 И — Ба айвон барандаш або.
5 И — Пас аз б. 3588 ин б. омада:
Фиристод хилъат аз ӯ узр хост,
Писандид он хубгуфтору рост.
6 ИЛ — чанде. 7 Л — гашту. 8 Л — ганҷ ранҷаш. 9 Л — ранҷ в-аз.
10 И — б. 3591 нест.

ФИРИСТОДАНИ ҚАЙСАР ДУРҶИ САРБАСТА ВА РАҲОЙ ЁФТАНИ БУЗАРҶМЕҲР ВА ГУФТАНИ РОЗИ ОН

Чунон буд, ки Қайсар бад-он чанд гоҳ
Расуле[1] фиристод наздики шоҳ.

Або ҳадьяву номаву бо нисор
Яке дурҷу қуфле бад-ӯ устувор,

Ки «эй шоҳи кундоварону радон,
Фаровон туро покдил мӯбадон,

Бад-ин дурҷу ин қуфл нобурда даст,
Нуҳуфта бигӯед, чизе ки ҳаст.

Фиристем бож ар бигӯед рост,
Ҷуз аз бож чизе, ки онни мост.

Гар эдун, ки з-ин дониши ногузир,
Бимонад дили мӯбади тезвир,

Набояд, ки хоҳад зи мо бож шоҳ,[2]
Наронад бад-ин подшоҳӣ сипоҳ».[3]

Бад-ин гуна омад зи Қайсар паём,
Ту посух гузор он чи ояд-т[4] ком.

Фиристодаро гуфт шоҳи ҷаҳон,
Ки «ин ҳам набошад зи яздон ниҳон.

Ман аз фарри ӯ ин[5] ба ҷой оварам,
Ҳама[6] марди покизарой оварам.[7]

Ту як ҳафта эдар ба мо шод бош,
Ба ромиш дилорою озод бош».

---

[1] И — Паёме. [2] Л — божу сов. [3] Л — шитоб. [4] Л — бояд-т. [5] Л — фарру онн. [6] Л — Ҳамон. [7] И — б. 3601 нест.

Аз он пас бад-он достон хира монд,
Бузургону фарзонагонро бихонд.

Нигаҳ кард ҳар як зи ҳар борае,
Ки созад мар он бандро чорае.

Бар он дурҷу қуфли чунон бе[1] калид,
Нигаҳ кард ҳар мӯбаду[2] бингарид.

Зи дониш саросар ба як сӯ шуданд,
Ба нодонии хеш хасту шуданд.

Чу гаштанд аз он анҷуман нотавон,
Ғамӣ шуд дили шоҳ Нӯшинравон.[3]

Ҳаме гуфт, к-ин рози гардонсипеҳр
Биёбад ба андеша Бузарҷмеҳр.

Шаҳаншоҳ чун дид аз андеша ранҷ,
Бифармуд то ҷомадасте зи ганҷ

Биёвард ганҷуру аспе гузин,
Нишасти шаҳаншоҳ карданд зин.

Ба наздики доно фиристоду гуфт,
Ки «ранҷе, ки дидӣ, бибояд нуҳуфт.

Чунин ронд бар сар сипеҳри баланд,
Ки омад зи мо бар ту чанде газанд.

Забони ту мағзи маро кард тез,
Ҳаме бо тани хеш кардӣ ситез.

Яке кор пеш омадам ногузир,
К-аз он хаста гардад[4] дили марди пир.

Яке дурҷи заррин сараш баста хушк,
Ниҳода бар ӯ қуфлу мӯҳре зи мушк.

---

[1] И — қуфле на пайдо. [2] И — мӯбаде. [3] И — Нӯширвон. [4] И — оҷиз омад.

Фиристод Қайсар бари мо зи Рум
Яке мӯбаде номбардори бум.

Фиристода гӯяд, ки солор гуфт,
Ки ин роз пайдо кунед аз нуҳуфт,

Ки ин дурҷро чист андар миён,
Бигӯянд фарзонагону[1] каён.

Ба дил гуфтам, ин рози пӯшида чеҳр,
Набинад магар ҷони Бузарҷмеҳр».

Чу бишнид Бузарҷмеҳр ин сухан,
Дилаш нав шуд аз[2] ранҷу дарди[3] куҳан,

Зи зиндон[4] биёмад сару тан бишуст,
Ба пеши ҷаҳондор омад нахуст.

Ҳаме буд тарсон зи озори шоҳ,
Ҷаҳондор пурхашму ӯ бегуноҳ.

Шаби тираву рӯз бедор буд,
Бар он сон, ки пайғоми[5] солор буд.[6]

Чу хуршед[7] рахшанда шуд бар сипеҳр,
Ба ахтар нигаҳ кард Бузарҷмеҳр.

Ба оби хирад чашми дилро бишуст,
Зи донандагон устуворӣ биҷуст.

Бад-ӯ гуфт: «Бозори ман хира гашт,
Чу чашмам дар ин ранҷҳо[8] тира гашт.

Нигаҳ кун, ки то кист, к-ояд ба роҳ,
Бигӯю, матарс эчу номаш бихоҳ».

---

1 И — фарзонагони. 2 Л — Дижам шуд аз он. 3 И — Бад-ӯ тоза шуд дарду ранҷи. 4 И — Аз айвон. 5 И — фармони.
6 ТПЗИЛ — Чу хуршед бинмуд тоҷ аз фароз,
Бипӯшид руи шаби дербоз.
7 И — Фурӯзанда. 8 И — Аз ранҷҳо чашми ман.

Ба роҳ омад аз хона Бузарҷмеҳр,
Ҳаме рафт пӯён зане хубчеҳр.

Хирадманди бино ба доно бигуфт,
Сухан ҳарчи бар чашми ӯ шуд нуҳуфт.

Чунин гуфт пурсандаро роҳҷӯй,
Ки «бипжӯҳ то дорад ин моҳ шӯй».

Зани покдоман ба пурсанда гуфт,
Ки «шӯй асту ҳам кӯдак андар нуҳуфт».

Чу бишнид донанда гуфтори зан,
Биҷунбид бар ҷармаи гомзан.[1]

Ҳамон гаҳ зане дигар омад падид,
Бипурсид чун тарҷумонаш бидид.

Ки «эй зан, туро баччаву шӯй ҳаст,
В-агар яктану[2] бод дорӣ ба даст?»

Бад-ӯ гуфт: «Шуй аст, агар бачча нест,
Чу посух шунидӣ, бари ман маист».

Ҳамон гаҳ се дигар зан омад ба роҳ,
Биёмад бари ӯ ҳаме некхоҳ,[3]

Ки «эй хубрух, кист ҳамсози ту»,
Бад-ин, к-аш хиромидану нози ту?

Бад-ӯ гуфт:[4] «Ҳаргиз набудаст шӯй,
Нахоҳам, ки бинад маро шӯй руй».

Чу бишнид Бузарҷмеҳр ин сухун,
Нигар то чи андеша афканд бун.

Биёмад дижамруй тозон ба роҳ,
Чу бурданд ҷӯяндаро назди шоҳ.

[1] И — б. 3631, 3632 нест. [2] ИЛ — яктанӣ. [3] Л — Биёмад бари ӯ ҳамон некхоҳ; И — Ба наздики ӯ шуд ҳамон некхоҳ. [4] ИЛ — маро гуфт.

Бифармуд то рафт наздики тахт,
Дили шоҳ Кисро ғамӣ гашт сахт.

Ки донандаро чашм бино[1] надид,
Ҳаме[2] боди сард аз ҷигар баркашид.

Ҳаме кард пўзиш бар он кор шоҳ,
К-аз ў дошт озор бар бегуноҳ.

Пас аз Руму Қайсар забон баркушод,
Ҳаме кард аз он дурҷу он қуфл ёд.

Ба шоҳи ҷаҳон гуфт Бузарҷмеҳр,
Ки «тобон бадӣ, то битобад[3] сипеҳр.

Яке анҷуман бояд аз бихрадон,
Фиристодаи Қайсару[4] мўбадон,

Ниҳода ҳамон дурҷ дар пеши шоҳ,
Чи пеши бузургони ҷўянда роҳ.

Ба нерўи яздон, ки андеша дод,
Равони маро ростӣ пеша дод,

Бигўям ба дурҷ андарун ҳар чи ҳаст,
Насозам бар он дурҷу он қуфл[5] даст.

Агар чашм шуд тира, дил равшан аст,
Равонро зи дониш ҳамон ҷавшан аст».

Зи гуфтори ў шод шуд шаҳриёр,
Дилаш тоза шуд чун гул андар баҳор,

Зи андеша шуд шоҳро пушт рост,
Фиристодаву дурҷро[6] пеш хост.

---

1 И — равшан. 2 И — Басе. 3 И — буви, то бигардад. 4 Л — фиристодаву чизу. И — Фиристодаи Рум бо. 5 И — Насоям бар он қуфлу занҷир. 6 И — қуфлро.

Ҳама мӯбадону радонро бихонд,
Басе донишӣ пеши доно нишонд.

Аз он пас фиристодаро хонд шоҳ,
Ки пайғом бугзору посух бихоҳ.

Чу бишнид румӣ, забон баркушод,
Суханҳои Қайсар ҳама кард[1] ёд.[2]

Ки кори[3] ҷаҳондори пирӯзҷанг,
Хирад ёбаду донишу ному нанг.

Туро фарру бурзи ҷаҳондор ҳаст,
Бузургиву донoиву зӯри даст.

Ҳамон пурхирад мӯбади роҳҷӯй,
Гаве пурманиш, к-ӯ бувад шоҳҷӯй.

Ҳама пок бар боргоҳи туанд,
В-агар дар ҷаҳон некхоҳи туанд.

Гар ин дурҷу ин қуфлу мӯҳру нишон
Бубинанд бедордил саркашон,[4]

Бигӯянд равшан, ки зери[5] нуҳуфт,
Чӣ чиз аст,[6] к-он бо хирад ҳаст ҷуфт?

Фиристем ҳам з-ин нишон божу сов,
Ки ин марз доранд бо бож тов.

В-агар боз монанд аз ин моя чиз,
Маҳоҳед аз ин марзи[7] мо бож низ.

Чу доно зи гӯянда з-он сон шунид,
Забон баркушод, офарин густарид.

---

[1] Л — ҳаме кард. [2] И — Паёми шаҳи Рум аксар бидод. [3] Л — гуфт аз. [4] Л — бихрадон. [5] И — Ба дониш бигӯянд, к-андар. [6] И — чизест, [7] И — пас зи.

Ки ҳамвора шоҳи ҷаҳон шоҳ[1] бод,
Сухандону бо бахт ҳамроҳ[2] бод!

Сипос аз худованди хуршеду моҳ,
Равонро ба дониш намоянда роҳ.

Бидонад ҳама ошкорову роз,
Ба дониш маро озу ӯ бениёз.

Се дурр аст рахшон ба дурҷ андарун,
Ғилофаш бувад з-он ки гуфтам фузун.

Яке суфтаву дигаре нимсуфт,
Яке[3] он ки оҳан надидаст ҷуфт.

Чу бишнид донои румӣ, калид —
Биёварду Нӯшинравон бингарид.

Нуҳуфта яке ҳуққа буд дар миён,
Ба ҳуққа дарун пардаи парниён.

Се гавҳар бад-он парда[4] андар нуҳуфт,
Чунон ҳам,[5] ки донои Эрон бигуфт.

Нахустин зи гавҳар яке суфта буд,
Яке нимсуфта, дигар[6] нобисуд.

Ҳама мӯбадон офарин хонданд,
Бар он донишӣ гавҳар афшонданд.

Шаҳаншоҳ рухсора пуртоб кард,
Даҳонаш пур аз дурри хушоб кард.

Зи кори гузашта дилаш танг шуд,
Бупечиду рӯяш пурожанг шуд.

---

[1] И — шод. [2] И — Сухангуй бо бахт ҳамзод. [3] И — Сейум. [4] И — ҳуққа. [5] И — Бар он сон. [6] Л — Дигар нимсуфта, сайум.

Қи бо ӯ чаро кард чандон ҷафо,
Аз он пас, к-аз ӯ дид меҳру вафо.

Чу доно рухи шоҳ пажмурда дид,
Равонаш ба дард андар озурда дид,

Баровард гӯянда роз аз нуҳуфт,
Гузашта сухан пеши Қисро бигуфт.

Аз он бандбозуву мурғи сиёҳ,
В-аз андешаи кеҳтару хоби шоҳ.[1]

Бад-ӯ гуфт, к-«ин будани кор буд,
Надорад пушаймониву дард суд.

Чу ояд баду нек рои сипеҳр,
Чи шоҳу чи мӯбад ва[2] Бузарҷмеҳр.

Зи тухме, ки яздон бар ахтар бикишт,
Бибояд-ш бар тораки мо навишт.

Дили шоҳ Нӯшинравон шод бод,
Ҳамеша зи дарду ғам озод бод![3]

Агар чанд бошад сарафроз шоҳ,
Ба дастур гардад дилорой гоҳ.

Шикор аст кори шаҳаншоҳу разм,
Дигар шодиву бахшишу доду базм.

Бидонад, ки шоҳон чӣ карданд пеш,
Биварзад бад-он ҳамнишон рои хеш,

Аз огандани ганҷу ранҷи сипоҳ,
Зи озору гуфтору аз додхоҳ,

Аз андешаи кадхудоиву ганҷ,
Дилу ҷони дастур бошад ба ранҷ.

---

1 И — б. 3679, 3680 нест. 2 ИЛ — чи. 3 И — б. 3684 нест.

ГУФТОР АНДАР ТАВҚЕИ НӮШИНРАВОН

Чунин буд то гоҳи Нӯшинравон,
Ҳам ӯ буд шоҳу ҳам ӯ паҳлавон.

Ҳам ӯ буд ҷангиву мӯбад ҳам ӯ[1]
Ҳам ӯ ҳирбад буд, сипаҳбад ҳам ӯ.[2]

Ба ҳар ҷой корогаҳон доштӣ,
Ҷаҳонро ба дастур нагзоштӣ.

Зи бисьёру андак зи кори ҷаҳон,
Баду нек аз ӯ кас накардӣ ниҳон.

Зи корогаҳон мӯбаде[3] некхох
Чунон буд, ки бардошт рӯзе ба шоҳ,

Ки гоҳе гунаҳ бугзаронӣ ҳаме,
Ба бад номи он кас нахонӣ[4] ҳаме.

Ҳам онро дигарбора овезиш аст,
Гунаҳгор агарчанд бо пӯзиш аст,

Ба посух чунин буд тавқеи шоҳ,
Ки он кас, ки хасту бувад бар гуноҳ.

Чу бемор зор асту мо чун пизишк,
Зи дору гурезону резон сиришк.

Ба як доварӣ ӯ нагардад дуруст,
Равон аз бузургӣ бихоҳем шуст.

Дигар мӯбаде гуфт: «Анӯша бадӣ,
Зи ҳар бад ба ҳар сӯ ба гӯша бадӣ!»

Сипаҳбад зи Гургон бирафт аз нуҳуфт,
Ба беша даромад замоне бихуфт.

---

[1] Л — ӯй. [2] Л — ӯй. [3] Л — мӯбади. [4] И — ӯро надонӣ.

Буна бар дигар килу ӯ барҳана,
Ҳаме бозгардад зи баҳри буна.

Ба тавқеъ посух чунин дод боз,
Ки «ҳастем аз лашкарӣ бениёз.

Куҷо посбонӣ кунад бар сипоҳ,
Зи бад хештанро надорад нигоҳ».

Дигар гуфт: «Анӯша бадӣ ҷовидон,
Нишасту хӯру хоб бо мӯбадон.

Яке моявар молдор[1] эдар аст,
Ки ганҷаш зи ганҷи[2] ту афзунтар аст».

Чунин посух овард, к-«оре, равост,
Ки ин афсари подшоҳӣ มарост.

Нигаҳбони ганҷу равонаш манам,
Бикӯшам, ки онро ба афзун кунам».[3]

Дигар гуфт, к-«эй шаҳриёри баланд,
Анӯша бадӣ, в-аз бадӣ бегазанд.

Асирони румӣ, ки овардаанд,
Басе ширхор андарун бурдаанд».

Ба тавқеъ гуфт: «Он чи ҳастанд хурд,
Зи дасти асирон набояд шумурд.

Сӯи модароншон фиристем[4] боз,
Ба дил шоду аз хоста бениёз».

Навиштанд, к-аз Рум сад моявар,
Ҳаме бозхарранд хешон ба зар.

«Агар боз харранд,— гуфт аз ҳарос,
Ба ҳар номдоре яке бода кос,—

---

1 Л — номдор. 2 И — азонӣ. 3 Л — б. 3708 нест. 4 И — Фиристанд яксар ба модар-ш.

Фурӯшеду афзун маҷӯед низ,
Ки мо бениёзем аз эшон ба чиз.

Ба шамшер хоҳем аз эшон гуҳар,
Ҳамон бардаву бадраи симу зарр».

Бигуфтанд, к-«аз моядорони шаҳр,
Ду бозоргонанд, к-аз шаб ду баҳр,

Якеро сар андар наёяд ба хоб,»
Аз овози мастону[1] чангу рубоб.

Чунин дод посух, к-«аз ин нест ранҷ,
Ҷуз эшон ҳар он кас, ки доранд ганҷ.

Ҳама ҳамчунон шоду хуррам зиед,
Беозор бошеду беғам зиед».

Набиштанд рӯзе, к-анӯша бадӣ,
Ҳамеша зи ту дур дасти бадӣ!

Ба айвон чунин гуфт шоҳи Яман,
Ки «Нушнравон[2] чун кушояд даҳан,[3]

Ҳама мурдагонро кунад беш ёд,
Пур аз ғам шавад, зиндаро ҷони шод».

Чунин дод посух, ки «аз мурда ёд
Кунад ҳар ки дорад хирад бо нажод.

Ҳар он кас, ки аз мурдагон дил бишуст,
Набошад ҳамон дӯстӣ з-он дуруст».

Яке гуфт, к-«эй шоҳ, кеҳтарписар
Нағардад ҳаме гирди доди падар.

Бирезад ҳаме бар замине дирам,
Ки бошад фурӯшандаи ӯ дижам».

---

[1] И — Зи овози ною зи. [2] И — Нуширвон. [3] И — сухан.

Чунин дод посух, ки «ин норавост,
Баҳо дар[1] замин ҳам фурӯшандарост».

Дигар гуфт, к-«эй шоҳи бартарманиш,
Ки дурӣ зи пайғораву сарзаниш,

Диле доштӣ пештар пур зи шарм,
Чаро шуд бад-ин сон беозарму гарм?»

Чунин дод посух, ки «дандон набуд,
Макидан ҷуз аз шир дармон набуд,

Чу дандон баромад, биболид пушт,
Ҳаме гӯшт ҷӯям чу гаштам дурушт».

Яке гуфт: «Гирам, ки ту меҳтарӣ,
Ба рою ба дониш зи мо беҳтарӣ.

Чаро баргузаштӣ зи шоҳаншаҳон,
Ду дида барои ту дорад ҷаҳон?»

Чунин дод посух, ки «моро хирад
Зи дидори эшон ҳаме бугзарад.

Ҳушу донишу рой дастури мост,
Замин ганҷу андеша ганҷури мост».

Дигар гуфт: «Бозн ту, эй шаҳриёр,
Уқобе гирифтаст рӯзи шикор».

Чунин гуфт, к-«ӯро бикӯбед пушт,
Ки бо меҳтари худ чаро шуд дурушт?!

Биёвез ӯро зи дори баланд,
Бад-он то бад-ӯ бозгардад газанд!

Кас аз кеҳтарон низ дар корзор
Фузунӣ наҷӯяд бари шаҳриёр».

[1] Л — баҳову.

Дигар номдоре зи корогаҳон,
Чунин гуфт бо[1] шаҳриёри ҷаҳон.

Ки[2] «шабгир Барзин бишуд бо сипоҳ,
Ситорашиносе баромад зи роҳ».

Чунин гуфт, к-«эй марди гарданфароз,
Чунин лашкаре гашну ин гуна[3] соз.

Чу баргошт рӯй аз дари[4] шаҳриёр,
Набинад кас ӯро бад-ин рӯзгор.

Ба тавқеъ гуфто, ки гардон сипеҳр
Кушодаст бо рои ӯ чеҳру[5] меҳр.

Ба Барзини солору ганҷу сипоҳ,
Нагардад табоҳ ахтари хуру моҳ».

Дигар мубаде гуфт, к-«эй шаҳриёр,
Чунин буд[6] фармон ба як[7] рӯзгор,

Ки марде гузинад зи[8] фаррухнажод,
Ки бар[9] подшоҳӣ бигардад[10] ба дод.

Расонад бад-ин боргоҳ огаҳӣ,
Зи бисьёру андак бадӣ, гар беҳӣ.

Гушасп он сарафроз марди дабир[11]
Сазад гар бувад додро дастгир».

Чунин дод посух, ки «ӯро[12] зи оз,
Камар бар миён аст дур аз ниёз.

Қасеро гузинед, к-аз ранҷи хеш,
Напарҳезаду бошадаш ганҷи хеш

[1] ИЛ — к-эй. [2] Л — Ба. [3] ИЛ — з-ин гуна. [4] Л — ӯ — пушт бар. [5] И — мо рои. [6] И — дод. [7] И — дар ин. [8] Л — ки бинанд; И — ки бинед. [9] ИЛ — дар. [10] И — нагардад. [11] ИЛ — Гушаспи сарафроз мардест пир. [12] И — гуфтӣ.

Чаҳондида марде дурушту дуруст,
Ки ӯ рои дарвеш созад нахуст»![1]

Яке гуфт: «Солори холигарон,
Ҳаме нолад аз шоҳу аз меҳтарон,

Ки чандон, ки ӯ худ кунад орзӯ,
Бисозам, ниҳам коса бар чор сӯ.

Набӯяд, наёзад бад-ӯ низ даст,
Биларзад бад-ӯ марди хусравпараст».

Чунин дод посух, ки «аз беш х(в)ард,
Магар орзӯ боз гардад ба дард».

Дигар гуфт:«Ҳар кас накӯҳиш кунад,
Шаҳаншоҳро чун пижӯҳиш кунад,

Ки белашкари гашн берун шавад,
Дили[2] дӯсти доно пур аз хун шавад.

Магар душмане бад сиголад бад-ӯй,
Ба чора бисозад,[3] биёяд бад-ӯй».

Чунин дод посух, ки «доду хирад,
Тани подшоро ҳаме парварад.

Агар додгар чанд бекас бувад,
Варо ростӣ посбон бас бувад».

Дигар гуфт, к-«эй бо хирад гашта ҷуфт,
Ба майдон хуросонсолор гуфт,

Ки гар боз кард ӯ Зараспи савор,
Надонам чи дид андар он шаҳриёр».

Чунин дод посух, ки «фармони мо
Наварзиду бинҳуфт паймони мо.

---

[1] И — б. 3753 нест. [2] Л — Дилу. [3] Л — бинолад.

Бифармудамаш то ба арзониён
Кушояд дари ганҷи суду зиён.[1]

Қасе, к-аз диҳиш кост бошад ба кор,
Бипӯшад ҳаме фарраи шаҳриёр».

Дигар гуфт: «Бо ҳар касе подшо
Бузургаст бахшандаву порсо.[2]

Парастори дерина Меҳрак чӣ кард,
Ки рӯзиш андак шуду рӯй зард?»

Чунин дод, посух ки «ӯ шуд дурушт,
Бар он[3] кардаи хеш бинҳод[4] пушт».

Биёмад ба даргоҳ биншаст маст,
Ҳамеша ҷуз аз май надорад ба даст».[5]

Зи корогаҳон мӯбаде гуфт: «Шоҳ—
Чу ронад сӯи ҷанги Қайсар сипоҳ,

Нахоҳад ҷуз эрониёнро ба ҷанг,
Ҷаҳон шуд ба Эрон-бар аз Рум танг»?

Чунин дод посух, ки «он душманӣ
Табиисту пархоши оҳарманӣ»,

Дигар бора бардошт марде, ки шоҳ,
«Зи шоҳон дигаргуна хоҳад сипоҳ.

Кадомаст чун боядат марди ҷанг,
Зи шерони аспафкану тезчанг».

Чунин дод посух, ки «Ҷангисавор,
Набояд, ки сер ояд аз корзор.

Ҳамон базмаш ояд, ҳамон размгоҳ,
Ба рахшанда рӯзу шабони сиёҳ.

---

[1] И — б. 3766 нест. [2] И — б. 3768 нест.
[3] И — Ки бар. [4] И — бинмуд. [5] И — б. 3771 нест.

Нагардад ба ҳангом неруш кам,
Зи бисьёру андак набошад дижам».

Дигар гуфт, к-«эй шоҳ, Нӯшинравон,
Ҳамеша бадӣ шоду бахтат ҷавон!

Ба дар-бар яке мард буд аз Нисо,
Парастандаву кордори басо.

Дирам монд бар вай чу сесад ҳазор.
Ба девон чу карданд бо ӯ шумор.

Набояд, ҳаме, к-ин дирам хурда шуд,
Раду мӯбаду кӯҳбад озурда шуд.

Чу огоҳ шуд з-он сухан шаҳриёр,
Ки мӯбад дирам хост аз кордор,

Бифармуд, к-аз хӯрда манмой ранҷ,
Бубахшид чанде мар[1] ӯро зи ганҷ.

Дигар гуфт: «Ҷангисаворе бихаст,
Бад-он хастагӣ дер монду бираст.

Ба пеши сафи румиён ҳамла бурд.
Бимурду аз он кӯдакон монд хурд».

Бифармуд, к-он кӯдаконро чаҳор,
Зи ганҷе[2] дирам дод бояд ҳазор».

Ҳар он кас, ки шуд кушта дар корзор,
В-аз ӯ хурдкӯдак бувад ёдгор,

Чу номаш ба[3] дафтар бихонад дабир,
Дирам пеши кӯдак бувад ногузир.

Чунин ҳам ба сол андарун чор бор,
Зи ганҷаш дирам дод бояд ҳазор.

---

[1] ИЛ — ҳам. [2] Л — ганҷи. [3] ИЛ — зи.

Дигар гуфт: «Ануша бади солу моҳ,
Ба Марв[1] андарун паҳлавони сипоҳ,

Фаровон дирам гирд карду нах(в)ард,
Пароканда гаштанд аз он марз мард».

Чунин дод посух, ки «он хоста,
Ки аз шаҳр мардум кунад коста,

Аз он кас, ки бистуд бад-ӯ боз деҳ,
В-аз он пас ба Марв андар овоз деҳ.

Бифармой доре задан бар дараш,
Ба биноии лашкару кишвараш,

Ситамгорaро зинда бар дор кун,
Ду пояш забар, сар нагунсор кун.

Бад-он то кас аз паҳлавонони мо,
Напечад дилу ҷон зи паймони мо.

Ҷаро бояд аз хуни дарвеш ганҷ,
Ки ӯ шод бошад тану ҷон ба ранҷ».

Дигар гуфт, к-«эй шоҳи яздонпараст,
Ба дар-бар басе мардуми зердаст.

Ҳама доддеҳро[2] ситоиш кунанд,
Ҷаҳонофаринро ниёиш кунанд».

Чунин дод посух, ки «яздон сипос,
Ки аз мо яке нест андар ҳарос.

Фузун кард бояд бад-эшон нигоҳ,
Агар бегуноҳанд, агар богуноҳ».

Дигар гуфт, к-«эй шоҳи бофарру ҳуш,
Ҷаҳон шуд зи шодӣ пур аз[3] ною[4] нӯш.

---

1 И — Балх. 2 И — Ҳаме доди шаҳро; Л — Ҳаме доди ӯро. 3 И — аз шодиву. 4 Л — аз шодиву нозу.

Тавонгар в-агар[1] мардуми зердаст,
Шаб ояд, шавад сар зи овой[2] маст».

Чунин дод посух, ки «андар ҷаҳон,
Ба мо шод бодо, кеҳону меҳон!»

Дигар гуфт, к-«эй шоҳи бартарманиш,
Ҳаме айбҷуят кунад сарзаниш,

Ки чандин[3] гизофа бубахшад зи ганҷ,
Зи гирд овавидан надидаст ранҷ».

Чунин дод посух, ки «он хоста,
К-аз ӯ ганҷи мо бошад ороста,

Агар боз гирам зи арзониён,
Ҳама суд фарҷом гардад зиён».

Дигар гуфт, к-«эй шаҳриёри баланд,
Ки ҳаргиз ба ҷонат мабодо газанд.

Ҷаҳудону тарсо туро душмананд,
Дурӯянду бо кеши оҳармананд».

Чунин дод посух, ки «шоҳи сутург,
Абе зинҳорӣ набошад бузург».

Дирам дод Мардуй дарвешро,
Басе бурд вижжа тани хешро».

Дигар гуфт, к-«эй номвар шаҳриёр,
Зи ганҷи ту афзун зи сесад ҳазор.

Чунин гуфт, к-«он ҳам ба дармони мост,
Ба арзониён чиз бахшӣ, сазост».[4]

---

[1] И — ҳама. [2] И — Шабу рӯз шоданду афтода. [3] И — чанде. [4] Л — равост; И — бахшӣ чизе равост.

Дигар гуфт, к-«эй шох, нодида ранҷ,
Зи бахшиш фаровон тиҳӣ монд[1] ганҷ».

Чунин дод посух, ки «дасти фарох
Ҳаме мардро нав кунад баргу шох.

Ҷаҳондор чун гашт яздонпараст,
Бар у баркушояд ҷаҳон ҳар чи ҳаст.

Ҷаҳон танг дидем бар тангхӯй,
Маро озу зуфтӣ накард орзӯй».

Чунин гуфт мӯъбад, ки «эй[2] шаҳриёр,
Қарохони солор сесад ҳазор

Дирам бистуд аз Балхи Бомӣ ба ранҷ,
Супурду ниҳодем яксар ба ганҷ».

Чунин дод посух, ки «моро дирам
Набояд, ки гардад касе з-ӯ дижам.

Аз он кас, ки бистуд ҳам ӯро диҳед,
Зи ганҷ он чи хоҳад, бар он сар ниҳед.

Ки дарди дили мардуми зердаст,
Нахоҳад ҷаҳондори яздонпараст.

Паи кохи ободи ӯ барканед,
Ба гил боми ӯро тавонгар кунед.

Шавад кох вайрон варо ранҷ суд,
Бимонад пас аз ранҷ нафрину дуд.

Зи девони ман номи вай бистуред,
Ба дар-бар чу ӯро ба кас машмаред».

Дигар гуфт, к-«эй шоҳи фаррухнажод,
Басе гирӣ аз Ҷамму Ковус ёд».

---

1 И — тиҳӣ монд якбора. 2 И — Дигар гуфт, к-эй номвар.

Чунин дод посух, ки «оре, равост,
Ҷаҳон бар ниёкони мо-бар гувост.[1]

Бад-он гӯям ин то паси марги ман,
Нагардад ниҳон афсару тарги ман».

Дигар гуфт, к-«аз Баҳмани сарфароз,
Чаро шоҳи Эрон бипӯшид роз?»

Чунин дод посух, ки «ӯ аз[2] хирад
Бупечад[3] ҳаме в-аз ҳаво бархӯрад».

Яке гуфт, к-«эй шоҳи кеҳтарнавоз,
Чаро гаштӣ акнун чунин дерсоз?»

Чунин дод посух: «Або[4] бихрадон
Хамонему ҳам[5] низ бо[6] мӯбадон.

Чу овози оҳарман ояд ба гӯш,
Намонад ба дил рою, бо мағз хуш».

Бипурсид[7] мӯбад зи шоҳи замин,
Сухан ронд[8] аз подшоҳиву дин,

Ки бедин наҷӯяд бади подшо,
Хирадманд бошад бар ин бар гуво».[9]

Чунин дод посух, ки «гуфтам ҳамин,[10]
Шунид аз ман ин[11] мардуми покдин.[12]

Ҷаҳондори бедин ҷаҳонро надид,
В-агар ҳар касе дини дигар гузид.

---

[1] ИЛ — б. 3830 нест;
ТПЗИЛ — Ба посух чунин гуфт Нӯширвон,*
Ки бодо зи дониш ҳамеша** ҷавон.
[2] И — ӯро. [3] И — Бипӯшад. [4] Л — ки бо; И — ки эй. [5] Л — Ҳамону ҳамин. [6] И — Ҷаҳондидаву покдил. [7] И — Ҷаҳондида. [8] И — Бипурсид. [9] ИЛ — б. 3838 нест. [10] И — ман ин. [11] Л — ин зи ман. [12] И — Яке ҷуст нафрин дигар офарин.
* Л — Нӯширвон. ** ИЛ — ҳамеша равонаш.

Яке бутпарасту яке покдин,
Яке гуфт: «Нафрин беҳ аз офарин».[1]

Зи гуфтор вайрон нагардад ҷаҳон,
Бигӯй он чи роят бувад дар ниҳон.

Чу бедин бувад подшо ҳамчунин,
Наёбад ба гети зи кас офарин.

Бувад дину шоҳӣ чу тан бо равон,
Бад-ин ҳар дувон пой дорад ҷаҳон».[2]

Яке гуфт, к-«эй шоҳи хуррамниҳон,
Сухан рондӣ[3] чанд пеши меҳон.

Яке он ки гуфтӣ замона манам,
Баду неки ӯро баҳона манам.

Қасе, к-ӯ кунад офарин бар ҷаҳон,
Ба мо бозгардад дурудаш[4] ниҳон».

Чунин дод посух, ки оре, равост,
Ки тоҷи замона сари подшост.

Ҷаҳон чун тану шаҳриёрон саранд,
Азеро чунон бар сарон афсаранд.

Дигар гуфт, к-эй шоҳи кеҳтарнавоз,
Туро подшоҳиву умри дароз.

Бувад рӯз панҷ, эй чароғи равон,
Ки номад барат мӯбади мӯбадон.

Бигуфто: «Бад-ин нест озори ман,
Ки ӯ ҳаст машғул дар кори ман».

---

[1] И — б. 3840, 3841 нест. [2] ИЛ — б. 3843, 3844 нест;
ТПЗИЛ — Ҳар он гаҳ, ки шуд тахт бетоҷдор,
Хирадмандиву дин наёяд ба кор.
[3] И — гуфтай. [4] ИЛ — зи дуда.

Яке гуфт, к-«эй шоҳи хуршедфарр,
Ки чун ту замона наёрад дигар.

Яке мард бинем ҷӯянда дод,
Ки ояд ба даргоҳ ҳар бомдод.

Ба як раҳ намегардад аз кори ӯй,
Надонам, ки аз чист озори ӯй.

Чунин дод посух, ки «андар Ҳиҷоз,
Варо дузд бурдаст бемар ҷиҳоз.

Бад-ӯ додаам ҳамчунон ман зи ганҷ,
Бад-он то равонаш набошад ба ранҷ.

Ман аз баҳри ин дорам ӯро бадар,
Ки дузде биёяд, шиносад магар».

Дигар гуфт, к-«эй шоҳи фаррухнажод,
Худованди бахшиш, худованди дод.

Зи гоҳи Каюмарс то ин замон,
Чу ту шоҳ наспард гоҳи каён».

Бигуфто: «Сипосам бад-ин аз худой,
Ки чунон бувад чиз, к-ӯрост рой.

Гузаштам зи тавқеи Нӯшинравон,
Ҷаҳон пиру андешаи мо ҷавон.

Маро табъ нашкуфт, агар тез гашт,
Ба пирӣ чунин оташомез гашт.

Ҳаме гуфтам ин номаро чанд гоҳ,
Ниҳон буд зи кайвону хуршеду моҳ.[2]

Чу тоҷи сухан номи Маҳмуд гашт,
Ситоиш ба офоқ мавҷуд гашт.

---

[1] ИЛ — б. 3850—3861 нест.
[2] ТПМ — Накардӣ касе ёди ӯ дар ҷаҳон,
На дар ошкору на андар ниҳон.

Замона ба номи вай обод бод,
Сипеҳр аз сари тоҷи вай шод бод!

Зи минбар чу Маҳмуд гӯяд хатиб,
Ба дини Муҳаммад гирояд салиб.

Ҷаҳон[1] бистуд аз бутпарастони Ҳинд,
Ба[2] теғе, ки дорад чу ваши[3] паринд.

Қунун номаи шоҳ Нӯшинравон,[4]
Бихону нигаҳ кун ба равшанравон.

ПАНД ДОДАНИ НӮШИНРАВОН ПИСАРИ ХУД ҲУРМУЗДРО

Бифармуд Қисро, ки ояд дабир,
Нависад яке номаи дилпазир.[5]

Зи шоҳи сарафрозу хуршедчеҳр,
Маҳ асту ба комаш гироён сипеҳр.

Ҷаҳондори бододи некукуниш,
Фишонандаи ганҷ бе сарзаниш.

Физояндаи ному тахти Қубод,
Гирояндаи тоҷу шамшери[6] дод.

Ки бо фарру бурз асту фарҳангу ном,
Зи тоҷи бузургӣ расида ба ком.

Суи пок Ҳурмузд фарзанди[7] мо,
Пазируфта аз дил ҳама панди мо.[8]

---

[1] И — Замин. [2] Л — Зи. [3] И — равшан. [4] И — Нӯширвон. [5] Л — б. 3869, 3870 нест;
ТПЗИ — Чунин гуфт, к-ин номаи дилписанд,
Ҳама ҳикмату донишу рамзу панд.
[6] И — авранди. [7] ИЛ — Ҳурмуз он покфарзанди.
[8] ТПМ — Сазо дидам ин номаи б-офарин,
Ба фарзанди пурдониши покдин.

Зи яздон бади шоду пирузбахт,
Ҳамеша ҷаҳондори бо тоҷу тахт.

Ба моҳи хуҷаста ва хурдодрӯз,
Ба некахтару фоли гетифурӯз,

Ниҳодем бар сар туро тоҷи зар,
Чунон ҳам, ки мо ёфтем аз падар.

Ҳамон офарин низ кардем ёд,
Ки бар тоҷи мо кард фаррух Қубод.

Ту бедор бошу ҷаҳондор бош,
Хирадманду роду беозор бош.

Ба дониш физою ба яздон гирой,
Ки ӯ бод[1] ҷони туро раҳнамой.

Бипурсидам аз марди неку сухан,
«Қасе, к-ӯ ба солу хирад буд куҳан,

Ки аз мо ба яздон, ки наздиктар,
Киро назди ӯ роҳ бориктар?»

Чунин дод посух, ки «дониш гузин,
Чу хоҳӣ зи парвардигор[2] офарин.

Ки нодон фузунӣ надорад зи хок,
Ба дониш писандида кун ҷони пок.

Ба дониш бувад шоҳ зебои тахт,
Ки донанда бодиву пирӯзбахт.

Мабодо, ки бошӣ ту паймоншикан,
Ки хокаст паймоншиканро кафан.

Ба бодафраи бегуноҳон макӯш.[3]
Ба гуфтори бадгуй маспор гӯш

[1] ИЛ — уяст. [2] Л — ки бар мо кунанд. [3] Л — хуш.

Ба ҳар кор фармон макун ҷуз ба дод,
Ки аз дод бошад равони ту шод.

Забонро магардон ба гирди дурӯғ,
Чу хоҳӣ, ки тахт аз ту гирад фурӯғ.

В-агар зердасте бувад ганҷдор,
Ту ӯро аз ин ганҷ беранҷ дор.

Ки чизи касон душмани ганҷи туст,
Бад-он ганҷ шав шод, к-аз ранҷи туст.[1]

Ҳама дар паноҳи ту ёбад[2] нашаст,
Агар пурманиш бошад, ар[3] зердаст.

Кӣ[4] некӣ кунад бо[5] ту, подош кун,
Або душмани дӯст[6] пархош кун.

В-агар гардӣ андар ҷаҳон арҷманд,
Зи ранҷи тан андешу дарду[7] газанд.

Сарои сипанҷ аст ҳар чун ки ҳаст,
Бад-ӯ андар эман нашояд нишаст.

Ҳунар ҷӯю бо пири[8] доно нишин,
Чу хоҳӣ, ки ёбӣ зи бахт[9] офарин.

Ба дониш гирою бад-ӯ шав баланд,[10]
Чу хоҳӣ, ки аз бад наёбӣ газанд.

Гиромӣ кун онро, ки дар пеши ту,
Сипар кард ҷони бадандеши ту.

---

[1] ИЛ — б. 3891, 3892 нест;
ТПИЛМ — Агар зердасте шавад моядор,
Ҳамон шаҳриёраш бувад поядор.
[2] ИЛ — бояд. [3] Л — покрой аст, агар; И — Забардаст хоҳе, агар.
[4] И — Чу. [5] И — кас. [6] И — В-агар бад кунад низ. [7] И — дур аз.
[8] Л — марди. [9] И — ба дод. [10] ИЛ — б. 3898 нест.

Чу бар сар ниҳӣ тоҷи шоҳаншаҳӣ,
Раҳи беҳтари боз ҷӯй аз беҳӣ.

Ҳамеша яке донишӣ пеш дор,
Варо чун равону тани хеш дор.

Бузургону бозоргонони шаҳр,
Ҳам аз дод бояд, ки ёбанд баҳр.

Қасе, к-ӯ надорад ҳунар бо нажод,
Макун з-ӯ ба низ аз каму беш ёд.

Мадеҳ марди беарзро сози ҷанг,
Ки чун боз ҷӯӣ, наёяд ба чанг.

Ба душман супорад варо дӯстдор,
Ду кор оядат пеш душвору хор.

Силеҳи ту дар корзор оварад,
Ҳамон бар ту рӯзе ба кор оварад.

Бубахшой бар мардуми мустаманд,
Зи бад дур бошу битарс аз газанд.

Ҳамеша ниҳони дили хеш ҷӯй,
Макун родиву дод ҳаргиз ба рӯй.

Ҳамон низ некӣ ба андоза кун,
Зи марди ҷаҳондида бишнав сухун.

Ба дине гирову ба дин дор чашм,
Ки аз дин бувад мардро рашку хашм.

Хазина ба андозаи ганҷ кун,
Дил аз бешии ганҷ[1] беранҷ кун.

Ба кирдори шоҳони пешин нигар,
Набояд, ки бошӣ ҷуз аз додгар.

---

[1] Л — Ҳама такья бар марди.

Ба нафрин бувад баҳри бедод шоҳ,
Ту ҷуз дод мапсанду нафрин махоҳ.

Қуҷо он сари[1] тоҷи шоҳаншаҳон,
Қуҷо он бузургону фаррухмеҳон?

Аз эшон сухан ёдгор асту бас,
Сарои сипанҷӣ намонад ба кас.

Гизофа мафармой хун рехтан,
В-агар ҷангро лашкар овехтан,

Нигаҳ кун бад-ин номаи пандманд,
Дил андар сарои сипанҷӣ мабанд.

Бад-ин мо туро некуӣ хостем,
Ба дониш дилатро биёростем.

Ба роҳи худованди хуршеду моҳ,
Бирав[2] дур кун девро дастгоҳ.

Ба рӯзу шаб ин номаро пеш дор,
Хирадро ба дил довари хеш дор.

Агар ёдгоре кунӣ дар ҷаҳон,
Зи номат бузургӣ нагардад[3] ниҳон,

Худованди некӣ[4] паноҳи ту бод,
Замону замин некхоҳи ту бод!

Ба коми ту гарданда чархи баланд,
Зи кирдори[5] бад дуру дур аз газанд.[6]

---

1 Л — сару. 2 Л — Бидав. 3 Л — намонад. 4 Л — гетӣ. 5 Л — тимори.

6 ТПМ — На ғамро ҳаме бар дилат роҳ бод,
На шодитро даст кӯтох бод!
Замона туро ҷовидон банда бод,
Сари бадсиголонт афканда бод!
Ба чархи нуҳум ахтари бахти ту
Маҳу муштарӣ сояи тахти ту.
Зи тоҷи ту рахшанда гашта ҷаҳон,
Ба хидматгарӣ пеши гоҳат шаҳон.

Чу бинвишт биспурд онро ба ганҷ,
Ҳаросон буд андар сарои сипанҷ.[1]

Шаҳаншоҳи бо рою доду хирад,
Бикушад, ки бо шарм гирд оварад—

Далери ба разм андару зӯри даст,
Ҳамон[2] покдиниву яздонпараст,

Ба гетӣ нигар, к-ин ҳунарҳо кирост,
Чу дидӣ, ситоиш мар ӯро сазост.

Биҷӯй он ки чун муштарӣ равшан аст,
Ҷаҳонҷӯй бо теғу бо ҷавшан аст.

Ҷаҳон бистад аз мардуми бутпараст,
Зи дебои дин бар дил озин бубаст.[3]

Кунун лоҷарам ҷуд мавҷуд гашт,
Чу шоҳи ҷаҳондор Маҳмуд гашт.

Агар базм ҷӯяд ҳаме, гар[4] набард,
Ҷаҳонбахшро[5] ин бувад коркард.

Абулқосим он шоҳи пирӯзу[6] род,[7]
Замона ба дидори[8] ӯ шод бод.

ПУРСИШИ МӮБАД АЗ НӮШИНРАВОН ВА ПОСУХИ Ӯ

Яке пир буд паҳлавонисухан,[9]
Ба гуфтору кирдор гашта куҳан.

Чунин гӯяд аз дафтари паҳлавон,
Ки пурсид мӯбад зи Нӯшинравон.

---

[1] Л — б. 3924 нест; И — б. 3908—3924 нест. [2] Л — Бувад. [3] И — б. 3928, 3929 нест. [4] ИЛ — ё. [5] И — Ҷаҳонгӯйро. [6] И — пирӯзи. [7] Л — дод. [8] Л — кирдори. [9] ИЛ — паҳлавони сухан.

Ки «он чист, к-аз кирдгори ҷаҳон
Бихоҳад парастанда андар ниҳон?

Бад-он орзӯ низ посух диҳад,
Бад-он посухаш бахти фаррух ниҳад.

Яке даст бардошта б-осмон,
Ҳаме хоҳад аз кирдгори ҷаҳон.

Биёбад ба хоҳиш ҳаме орзӯ,[1]
Ду чашмаш пуроб асту пурчин бурӯ?»[2]

Ба мӯбад чунин гуфт пирӯз[3] шоҳ,
Ки «хоҳиш ба[4] яздон ба андоза хоҳ.

Чу хоҳиш зи андоза берун шавад,
Аз он орзу дил пур аз хун бувад».[5]

Бипурсид: «Некӣ киро дар х(в)ар аст,
Ба номи бузургӣ кӣ зеботар аст»?

Чунин дод посух, ки «ҳар кас, ки ганҷ
Биёбад пароканда нобурда ранҷ,

Набахшад, набошад сазовори тахт,
Замон то замон тира гардад-ш бахт.

Ба ҳастиву бахшиш бувад мард меҳ,
Ту гар ганҷ дорӣ бубахшу манеҳ».[6]

Бипурсид: «Хирадро, ки буньёд чист,
Ба баргу ба бори хирад шод кист?»

Чунин дод посух, ки «доност шод,
Дигар он ки шармаш бувад бонажод».

Бипурсид: «Дониш киро судманд,
Кадом аст бедонишу бегазанд?»

---

[1] И — орзуй. [2] И — буруй. [3] И — Ба посух чунин гуфт бедор.
[4] ИЛ — зи. [5] ИЛМ — шавад.
[6] И — б. 3944 нест.

Чунин дод посух, ки «ҳар к-ӯ хирад
Бипарвард, ҷонро ҳаме парварад.[1]

Зи беши хирад ҷон бувад судманд,
Зи каммиш тимору дарду газанд».[2]

Бипурсид: «Дониш беҳ аз фарри шоҳ
Ки фарру бузургист зебои гоҳ?»

Чунин дод посух, ки «дониш ба фар,
Бигирад ҷаҳон сарбасар зери пар,

Хирад бояду ному фарру наҷод,
Бад-ин чор гирад сипеҳр аз ту ёд».

«Зи шоҳон,— бипурсид,— зебои тахт
Кадом асту аз кист ношод бахт?»

Чунин дод посух, ки «ёрӣ нахуст
Бибояд зи шоҳи ҷаҳондор ҷуст.

Дигар бахшишу донишу расму роҳ,
Диле пур зи бахшоиши додхоҳ.

Шашум[3] он касеро диҳад меҳтарӣ,
Ки бошад сазовор аз беҳтарӣ.

Ба ҳафтум,[4] ки аз неку бад дар ҷаҳон,
Суханҳо бар ӯ-бар намонад ниҳон.

Ба ҳаштум,[5] ки душман надонад зи дӯст,
Беозорӣ аз шаҳриёрон накӯст.

Чу фарру хирад дораду дину бахт,
Сазовори тоҷ асту зебои тахт.

В-агар з-ин суханҳо наёбӣ дар ӯй,
Ҳамоно, ки ёбиш беобрӯй.[6]

---

[1] И — б. 3948 нест. [2] Л — б. 3948, 3949 нест. [3] Л — дуввум.
[4] Л — Сайум он. [5] Л — Чаҳорум. [6] И — б. 3960 нест.

Бимонад пас аз марги ӯ номи зишт,
Наёбад ба фарҷом хуррамбиҳишт».

Бипурсидаш аз роду хурдакманиш,
Зи некикуниш мардуму бадкуниш.

Чунин дод посух, ки озу ниёз,
Ду деванд бадгавҳару[1] дерсоз.

Ҳар он кас, ки бешӣ кунад орзӯ,[2]
Бад-он деви бад бозгардад ба хӯ.[3]

Дигар сифлагӣ баргузиниву ранҷ,[4]
Гузинӣ[5] бар ин[6] хок[7] оганда ганҷ,[8]

Чу бечора деве бувад пурниёз,[9]
Ки ҳар ду ба як хӯ гироянд[10] боз.»

Бипурсид: «Гуфтор чанд асту чист,[11]
Ки баҳре[12] ҳаме з-ӯ бибояд[13] гирист?

Дигар баҳра ганҷ асту тоҷ асту ном,
Аз он мустамандем, аз ин шодком».

Чунин дод посух, ки «доно сухун,
Бубахшиду андеша афканд бун.

Нахустин сухан гуфтани судманд,
Хушовоз хонад варо бегазанд.

Дигар он ки паймон сухан хонияш,
Сухангӯву бедордил донияш.

Ки чандон сар ояд, ки ояд ба кор,
В-аз у монад андар ҷаҳон ёдгор.

1 Л — бадгавҳари. 2 И — орзӯй. 3 И — хӯй. 4 И — баргузинад зи ганҷ; Л — В-агар сифлагӣ баргузид ӯ зи ганҷ. 5 Л — Гузинад. 6 Л — он. 7 И — Гузинад бар он ганҷи. 8 И — ранҷ. 9 И — бониёз. 10 И — якдигар оянд. 11 Л — чандаст, гуфтор, чист: И — чандасту гуфтор чист. 12 И — шаҳре. 13 Л — шаҳре аз ӯ мебибояд.

Се дигар суханг̄уи ҳангомҷуй,
Бимонад ҳамасола бо обрӯй.

Чаҳорум, ки доно дилорой хонд,
Сарояндаро марди борой хонд.

Ки пайваста гӯяд саросар сухан,
Агар нав бувад достон гар куҳан.[1]

Ба панҷум, ки бошад сухангӯи гарм,
Ба ширин забон ҳам ба овои нарм.

Сухан чун як андар дигар бофтӣ,
Аз ӯ бегумон коми дил ёфтӣ».

Бад-ӯ гуфт: «Чанде ки омӯхтӣ,
Равонро ба дониш барафрӯхтӣ.

Бипурсӣ ҳам аз носазоён сухун,
Чӣ гӯӣ, ки дониш кай ояд ба бун?»

Чунин гуфт: «Аз ҳар кӣ омӯхтам,
Ҳаме номи ҷону хирад тӯхтам.

Ба дониш нигар, дур бош аз гуноҳ,
Ки дониш гиромитар аз тоҷгоҳ».

Бад-ӯ гуфт: «Қасро зи омӯхтан,
Ситоиш надидему афрӯхтан.

Нагӯяд касе, к-ӯ ба ҷое расид,
Ки низаш зи доно набояд шунид».

Чунин дод посух, ки «аз ганҷ сер
Кӣ ояд, магар хокаш орад ба зер?

Дари дониш аз ганҷ номитар аст,
Ҳамон назди доно гиромитар аст.

---

[1] И — б. 3974—3975 нест. [2] Л — аз ӯ.

Сухан монад аз мо ҳаме ёдгор,
Ту бо ганҷ дониш баробар мадор».

Бад-ӯ гуфт доно: «Шавад марди пир,
Ки[1] омӯзишӣ бошаду ёдгир?»

Чунин дод посух, ки «донои пир,
Зи дониш ҷавоне бувад ногузир.[2]

Бар аблаҳ ҷавонӣ гузинӣ равост,
Ки бегурӣ ӯ хоки у бенавост».

Бипурсид, к-«аз бахти шоҳаншаҳон,
Бикардӣ ҳаме ёд пеши меҳон,

Кунун номашон беш ёд оварӣ,
Ба ёд[3] аз ҷигар сардбод оварӣ»?

Чунин дод посух, ки «дар дил набуд,
Ки ин расмро худ биёрам сутуд.

Ба шамшери дод ин ҷаҳон доштан,
Чунин рафтану хор бигзоштан».

Бад-у гуфт: «Бо ҳар касе пеш аз ин,
Сухан рондӣ номвар беш аз ин.

Сабук дорӣ акнун нагӯӣ сухан,
На аз нав, на аз рӯзгори куҳан».

Чунин дод посух, ки «гуфтор бас,
Ба кирдор ҷуям ҳаме[4] дастрас.

Чунин[5] гуфт: «Ҳангоми пешин намоз
Набудӣ чунин пеши оташ дароз.

Шуморо ситоиш фузун аст аз он,
Хурӯши ниёиш бурун аст аз он».

---

[1] Л — Гар. [2] ИЛ — б. 3988 нест. [3] Л — Ҳаме. [4] И — кунун. [5] И — Бад-ӯ.

Чунин дод посух, ки «яздони пок
Парастандаро сар барорад зи хок.

Фалакро гирояндаи худ[1] кунад,
Ҷаҳонро ҳама бандаи худ[2] кунад.

Гар ин банда онро надонад баҳо,
Мабодо зи дарду зи сахтӣ раҳо».

Бад-ӯ гуфт: «То ту шудӣ шаҳриёр,
Сипосат фузун чист аз кирдгор,

Қ-аз он мар туро ромиш афзунтар аст,[3]
Дили бадсиголон пур аз хунтар аст»[4]?

Чунин дод посух, ки «аз кирдгор
Сипос он ки гаштем беҳрӯзгор.

Қасе пеши ман бар фузӯнӣ начуст,
Аз овози ман даст бадро бишуст.

Забун буд бадхоҳ дар ҷанги ман,
Чу кӯполи ман диду оҳанги ман».

Бад-ӯ гуфт: «Дар ҷанги Ховар будӣ,
Чунон тезчангу диловар будӣ.

Чу дар Бохтар сохтӣ боз ҷанг,
Шикебоӣ оростӣ бо диранг».

Чунин дод посух, ки «марди ҷавон
Наяндешад аз дарду ранҷи равон.

Ҳар он кӣ ба[5] сол андар омад ба шаст,
Ба пеши мадоро бибояд нишаст.

Сипос аз ҷаҳондори[6] парвардигор
Қ-аз ӯяст неку бади рӯзгор.

---

[1] ИЛ — у. [2] И — у. [3] ИЛ — бартари ромиш афзун шудаст. [4] ИЛ — хун шудаст. [5] И — гаҳ, ки. [6] Л — худованд.

Қи рузи ҷавонӣ ҳунар доштем,
Баду некро хор бугзоштем.

Қунун рузи пирӣ ба ҳопандагӣ,
Ба рою ба ганҷу фишопандагӣ.

Ҷаҳон зери оҳангу фарҳанги[1] мост,
Сипеҳри равон ҷавшани ҷанги[2] мост».

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳони пешин дароз—
Сухан хостанд ошкорову роз,

Шуморо сухан камтару роз беш,
Фузунед аз номдорони пеш»,

Чунин дод посух, ки «ҳар шаҳриёр,
Қи бошад варо дини парвардигор,

Надорад тани хеш дар ранҷу дард.
Ҷаҳонро нигаҳбон ҳамон кас, ки кард».

Бипурсид[3] шодон: «Дили шаҳриёр
Пурандеша бинам бад-ин рузгор».

Чунин дод посух, ки «гарди газанд
Надорад ба дил мардуми ҳушманд».

Бипурсид, ки[4] шоҳони пешин зи базм,
Набурданд ҷонро ба[5] андӯҳи[6] разм».

Чунин дод посух, ки «эшон зи ҷом
Накарданд ҳаргиз ба дил ёди ном.

Маро ном бар ҷом чира шудаст,
Равонам замонро пазира шудаст».

Бипурсид, к-«онҳо, ки шоҳон буданд,
Тани хештанро нигаҳбон буданд.

---

1 Л — фарҳангу оини. 2 Л — дини. 3 ИЛ — бад-ӯ гуфт: 4 ИЛ — Бад-ӯ гуфт: 5 Л — зи. 6 И — зи андуҳу.

Ба доруву дармону кори пизишк
Бад-он то наёлуд бояд сиришк».

Чунин дод посух, ки «танро замон,
Ки пеш ояд аз гардиши осмон

Ба пой аст, дору наёяд ба кор,
Нигаҳ дорадаш гардиши рӯзгор.

Чу ҳангомаи рафтан ояд фароз,
Замона нагардад ба парҳез боз».

Бад-ӯ гуфт: «Чандин ситоиш кунем,
Ҷаҳонофаринро ниёиш кунем.

Замоне набошӣ бад-он шодмон,
Пурандеша дорӣ ҳамеша равон».

Чунин дод посух, ки «андеша нест,
Дили шоҳ бо чархи гардон якест.

Битарсам, ки ҳар, к-ӯ ситоиш кунад,
Магар бими моро ниёиш кунад.

Ситоиш набояд фузун з-он ки ҳаст,
Наҷӯем рози дили зердаст».

Бад-ӯ гуфт: «шодӣ зи фарзанд чист?
Ҳамон орзӯҳои[1] пайванд чист?»

Чунин дод посух, ки «ҳар к-ӯ ҷаҳон
Ба фарзанд монад, нагардад ниҳон.

Чу фарзанд бошад, биёбад маза,
Зи баҳри маза дур гардад база.

В-агар бугзарад, кам бувад дарди ӯй,[2]
Ки фарзанд бинад рухи зарди ӯй.[3]

---

1 ИЛ — орзуҳо ба. 2 Л — довари. 3 Л — бад-он дилбарӣ.

Бад-ӯ гуфт: «Гетӣ таносон кирост?
Зи кирдори некӣ[1] пушаймон кирост?»

Чунин дод посух, ки «яздонпараст
Нагирад иноии замонро ба даст.

Фузунӣ наҷӯяд таносон шавад,
Чу бешӣ сиголад, ҳаросон шавад».

Дигар он ки гуфтӣ зи кирдори нек,
Ниҳони дилу ҷон ба бозори[2] нек,

Зи[3] гетӣ забунтар кас ӯро[4] шинос,
Ки некӣ сиголад або носипос.»

Бипурсид к-«он кас, ки бад карду мурд,
Зи девон ҷаҳон номи ӯро сутурд.

Ҳамон[5] кас, ки некӣ кунад, бигзарад,
Замона нафасро ҳаме бишмарад.

Чи бояд ҳаме некӯиро сутуд,
Чу марг омаду неку бадро дуруд»?[7]

Чунин дод посух, ки «кирдори нек
Биёбад ба ҳар ҷой бозори нек.

Намурд он ки ӯ неккирдор мурд,
Биёсуду ҷонро ба яздон супурд.[8]

Наёсуд он кас, к-аз ӯ боз монд.
В-аз ӯ дар замона бад овоз монд».

Дигар[9] гуфт: «Бад нест, бадтар зи марг,
Агар бошад, онро чӣ созем барг?»

---

1 И — некӯ. 2 ИЛ — ҷони мо кори. 3 Л — ба. 4 ИЛ — онро. 5 Л — ҳар он. 6 Л — некуиҳо. 7 И — бисуд.
8 ТПЗ — В-аз он кас, ки монад ҳаме номи бад,
Ба оғоз бад буду фарҷом бад.
9 ИЛ — Бад-у.

Чунин дод посух, к-«аз ин тирахок
Агар бугзарӣ, ёфтӣ ҷои пок.

Ҳар он кас, ки дар биму андӯҳ зист,
Бар он зиндагонӣ бибояд гирист.

Агар шоҳ бошӣ, агар кеҳтарӣ,
Зи биму зи дарди ҷаҳон бугзарӣ».[1]

Бад-ӯ гуфт: «Аз ин ҳар ду бадтар кадом,
Қ-аз ӯем пурдарду ношодком»?

Чунин дод посух, ки «ҳам санги кӯҳ,
Ҷуз андӯҳ машмар, ки гардад гурӯҳ.

Чи бим аст, агар бими андӯҳ нест,
Ба гетӣ ҷуз андӯҳ настӯҳ нест».

Бипурсид: «Растан аз инҳо ба чист,
Ки бар кори гетӣ бибояд гирист»?

Чунин дод посух, ки «дониш бувад,
Ки донанда доим ба ромиш бувад».[2]

Бипурсид, к-«аз мо кӣ бо ганҷтар»?
Чунин гуфт, к-«он кас, ки беранҷтар».

Бипурсид, к-оҳу кадом аст зишт,
Ки аз арҷ дур асту дур аз биҳишт?»

Чунин дод посух ки «занро,[3] ки шарм
Набошад сиришту на[4] овози нарм.

Зи мардон батар он ки нодон бувад,
Ҳама зиндагонӣ ба зиндон бувад».

Бад-ӯ гуфт: «Мардум кӣ настӯҳтар?»
Чунин гуфт, к-«он, к-ӯ беандӯҳтар».

---

[1] ИЛ — б. 4052 нест. [2] ИЛ — б. 4056, 4057 нест. [3] И — онро. [4] И — ҳамон низ.

Шавад пеши яздон тани пургуноҳ,
Зи бадҳо дили хеш карда сиёҳ».

Бад-ӯ гуфт: «Мардум кадомаст рост,
Ки ҷону хирад бар дили ӯ гувост?»

Чунин гуфт, к-«он, к-ӯ ба суду зиён
Бикӯшад, набандад бадиро миён».

Бипурсид: «Мардум ки некӯтар аст,
Ки он бар сари мардумон афсар аст?»

Чунин дод посух, ки «гар бурду бор
Бувад мардум, афсун наёяд ба кор.

На он к-аз бадӣ судмандӣ кунад,[1]
Дигар[2] низ рои баландӣ кунад.

Чу роде, ки подоши родӣ наҷуст,
Бубахшиду торикӣ аз дил бишуст.

Се дигар чу кӯшони эзадӣ,
Ки аз ҷони пок ояду бихрадӣ.»

Бад-ӯ гуфт: «Дар дил ҳарос аз чӣ беш?»
Чунин гуфт, к-«аз ранҷи кирдори хеш».[3]

Бад-ӯ гуфт: «Бахшиш кадомаст беҳ,
Ки бахшанда гардад сарафрозу меҳ?»

Чунин дод посух, к-«аз арзониён,
Мадоред боз эч суду зиён».

Бипурсид «мӯбад: «Зи кори ҷаҳон,—
Сухан баркушой ошкору ниҳон.

Ки оин гузинем аз ӯ гар писанд,
Агар гардиши кори носудманд».

---

[1] Л — паи судмандӣ бувад. [2] Л — В-агар. [3] И — б. 4070, 4071 нест.

Чунин дод посух, ки «ин чархи пир,
Агар ҳаст бодонишу ёдгир,

Бузургасту дорандаву бартар аст,
Ки бар доварони ҷаҳон довар аст.[1]

Ба они машав, дур бош аз писанд,
Мабин эч аз ӯ суду носудманд.[2]

Баду нек аз он дон, к-аш анбоз нест,
Ба кореш фарҷому оғоз нест.

Чу гӯяд бибош, ончи гӯяд[3] бад аст
Ҳам ӯ буд то буду то ҳаст ҳаст».

Бипурсид, к-«аз дард бар кист ранҷ,
Ки тан чун сарой аст ҷонро[4] сипанҷ»

Чунин дод посух, ки «ин гирдпӯст,
Бувад ранҷа чандон, ки мағз андар ӯст.

Чу полуд аз он ҷон, надорад хирад,
Ки ҷон з-ӯ бибоист агар бугзарад».

Бипурсид мӯбад зи парҳезу гуфт,
Ки «озу ниёз аз кӣ[5] битвон нуҳуфт»

Чунин дод посух, ки «озу» ниёз
Сазад, гар надорад хирадманд боз.

Ту аз оз бошӣ ҳамеша ба ранҷ,
Ки ҳамвора серӣ наёбӣ[6] зи ганҷ».

Бипурсид, к-«аз шаҳриёрони пеш,
Ба ҳушу ба рою ба онну[7] кеш

[1] Н — б. 4076, 4077 нест. [2] Л — б. 4076—4078 нест. [3] Л — хоҳад. [4] Н — асту ҷон чун. [5] Н — чӣ. [6] Н — наёяд. [7] Л — ба дину ба.

Киро донӣ, эй шаҳриёри замин,
Пас аз марг бар кӣ кунем офарин?»

Чунин дод посух, ки «он подшо,
Ки бошад парастандаву порсо,

Зи додори доранда дорад сипос,
Набошад кас аз ранҷи ӯ дар ҳарос.[1]

Пур уммед дорад дили некмард,
Дили бадкунишро пур аз биму дард.

Сипаҳро биёрояд аз ганҷи хеш,
Сӯи бадсигол афканад ранҷи хеш.

Сухан пурсад аз бихрадони ҷаҳон,
Баду нек дорад зи душман[2] ниҳон».

Бипурсид:[3] «Қори парастиш ба чист?
Ба некии яздон гироянда кист?»

Чунин дод посух, ки «торикҷӯй,
Равон андар орад ба борик мӯй.

Нахуст он ки донад, ки ҳасту якест,
Туро з-ин нишон раҳнамой андакест.[4]

В-аз ӯ дорад аз кори некӣ сипос,
Бад-ӯ бошад эмин в-аз ӯ дар ҳарос.

Ҳаросӣ, ту он гаҳ, ки ҷӯӣ газанд,
В-аз ӯ эминӣ, чун бувӣ судманд.

Агар некдил бошиву роҳҷӯй,
Бувад назди ҳар кас туро обрӯй.

В-агар бадкуниш бошиву бадгана,
Ба дӯзах фиристӣ саросар[5] буна.

[1] И — б. 4090 нест. [2] Л — мардум. [3] Л — Бад-у гуфт. [4] ИЛ — б 4096 нест. [5] И — фиристода бошӣ.

Мабош эч густох бо ин ҷаҳон,
Ки ӯ рози хеш аз ту дорад[1] ниҳон.

Гироянда бошӣ ба кирдори[2] дин,
Надонӣ бар ин рузгорат[3] гузин.

Хирадро кунӣ бар дил омӯзгор,
Бикӯшӣ, ки нафребӣ аз рӯзгор.

Ҳамон низ боре гунаҳгор мард,
Набошӣ ба бозори нангу набард.

Ғами он ҷаҳон аз паи ин ҷаҳон
Набояд, ки дорӣ ба дил-дар ниҳон.

Нишинӣ ту ҳамроҳ бо бихрадон,
Гироянда бо ромиши ҷовидон,

Ки ин ромиш андар ҷаҳон бугзарад,
Ҳуш инро ба ромиш ҳаме нашмарад.

Гироянда бо вай[4] ба фарҳангу рой,
Ба яздон хирад боядат раҳнамой.

Зи андоза барнагзаронӣ сухан,
Ки ту нав нигориву гетӣ куҳан.

Нагардонадат гардиши[5] рӯз маст,
Набошад-т бо мардуми бад нишаст.

Бупечӣ дил аз ҳарчи нобуданист,
Бубахшой онро, ки бахшуданист.

Надорӣ дареғ он чи дорӣ[6] зи дӯст,
Агар дида хоҳад, агар мағзу[7] пӯст.

---

[1] Л — уро хира дорад андар. [2] И — Ба кирдори некӯ гирову ба. [3] И — Бар ин ҳеҷ коре маёвар. [4] И — бодӣ. [5] И — ромиши. [6] И — нагири ба чизе ҷудой. [7] И — в-агар мағзи.

Агар дуст бо дуст гирад шумор,
Набояд, ки бошад миёнчӣ ба кор.

Чу бо марди бадхоҳ бояд[1] нишаст,
Чунон кун, ки накшояд ӯ бар ту[2] даст.

Чу ҷӯяд касе роҳи пайвастагӣ,
Ҳунар бояду шарму оҳистагӣ.

Набояд забон аз ҳунар чирагар,[3]
Дурӯғ аз ҳунар нашмарад додгар.

Надорад бузургӣ касеро[4] ба чиз,
На хорӣ ба ночиз дорад ба[5] низ.

Агар бадгумоне кушояд забон,
Ту тезӣ макун ҳеҷ бо бадгумон.

В-аз он пас, ки[6] сустӣ гумоне барад,
В-аз андоза гуфтори ӯ бугзарад,

Ту посух мар ӯро ба андоза гӯй,
Суханҳои хуб оварад,[7] тоза гӯй.

Ба озарм агар бифканӣ сӯи хеш,
Пушаймонӣ ояд ба фарҷом пеш.

Чу бекор бошӣ, машав ромишӣ,
Фигор аст[8] бекор, агар боҳушӣ.

Ба ҳар кор кӯшо бибояд будан,[9]
Ба дониш нию̄шо бибояд шудан.

Ба коре наёзӣ,[10] ки фарҷоми ӯй,
Пушаймониву тундӣ орад ба рӯй.

---

[1] И — бошад. [2] И — аз бар ду. [3] И — бештар. [4] И — набошад касеро бузургӣ. [5] И — ҳунар бояду ақлу парҳез. [6] И — чу. [7] Л — чарб овару. [8] ИЛ — на кор аст. [9] Л — шудан. [10] ИЛ — мабодӣ.

Бубахшой бар мардуми мустаманд,
Нанозад дилат сӯи дарду газанд.

Хирадманд гар дил кунад бурдбор,
Набошад ба чашми ҷаҳондор хор.

Бидонад, ки чанд аст бо ӯ ҳунар,
Ба андоза орад[1] ба ҳар кор сар.

Ки афзунӣ аз дӯст бистоядаш,
Баландиву кашшӣ биафзоядаш.

Ҳамон мард эзад надорад ба ранҷ,
Агар чанд гардад пароканда ганҷ.

Парастиш кунад пешаву ростӣ,
Бупечад зи бероҳиву[2] кости.[3]

Ҳамин аст рою, ҳамин аст роҳ,
Ба яздон гирою ба яздон паноҳ.

Агар додгар бошӣ, эй[4] шаҳриёр,
Зи ту[5] монадӣ дар ҷаҳон[6] ёдгор.

Чунон ҳам, ки аз шоҳ Нӯшинравон,[7]
Ки ӯ хок шуд, ном дорад ҷавон.[8]

Ба кирдори некӯ бувад бегумон,
Чунин номи ӯ зинда дар ҳар замон.

Бувад то ба ҷой аст чарху замин,
Абар ҷонаш аз бихрадон офарин.[9]

---

[1] И — бояд. [2] И — ҳар кажживу.

[3] ТПЗИЛ — Бад-ин зуд ин шоҳхо ёфт даст,
Ҳунарманди диниву эзадпараст.

[4] Л — бошадӣ. [5] Л — Аз ӯ. [6] И — Накӯ монад аз ту ҳаме. [7] И — Нуширвон

[8] ТПЗ — Шуд андар ниҳон номи ӯ ошкор,
Аз ӯ монда гуфтори ӯ ёдгор.

[9] ИЛ — б. 4143, 4135 нест.

НОМА НАВИШТАНИ НӮШИНРАВОН НАЗДИКИ ПИСАРИ ҚАЙСАР ВА ПОСУХ ФИРИСТОДАНИ ОН

Чунин дидам аз номаи бостон,
Зи гуфтори он донишӣ ростон.

Ки огоҳӣ омад зи обод бум,
Ба назди ҷаҳондор Кисро зи Рум,

Ки ту зинда бодӣ, ки Қайсар бимурд,
Замонаш[1] замин дигариро супурд.

Пурандеша шуд ҷони Кисро зи марг,
Шудаш лаълрухсор[2] чун зардбарг.

Гузин кард аз Эрон фиристодае,
Ҷаҳондида мардеву озодае.

Фиристод наздики фарзанди ӯй,
Бад-он сабзшохи барӯманди ӯй.

Сухан гуфтӣ бо ӯ ба хубӣ[3] басе,
К-аз ин бад раҳоӣ наёбад касе.

Яке нома бинвишт бо сӯгу[4] дард,
Пур аз об дида ва[5] рухсора зард.

Ки яздон туро зиндагонӣ диҳад,
Пас аз марги ӯ комронӣ[6] диҳад.

Назояд ба ҷуз[7] хокро ҷонвар,
Сарои сипанҷисту мо баргузар.

Агар тоҷ соем, агар хӯду тарг,
Раҳоӣ набошад ҳам аз чанги марг,

---

[1] ИЛ — замону. [2] И — лаълрухсора. [3] Л — чарбӣ. [4] Л — пурсӯгу.
[5] ИЛ — ду. [6] Л — меҳрубонӣ. [7] ИЛ — ҷуз аз.

Чи Қайсар, чи Хоқон чу омад замон,
Ба хок андар орад сараш бегумон.

Зи Қайсар туро мужда бисьёр бод,
Масехо равони варо ёр бод!

Шунидам, ки бар номвар тахти ӯй
Нишастӣ биёростӣ бахти ӯй.

Зи мо ҳарчи бояд зи неру бихоҳ,
Зи аспу силеҳу зи ганҷу сипоҳ.

Фиристода аз пеши Кисро бирафт,
Ба наздики Қайсар хиромид тафт.

Чу омад ба даргаҳ, кушоданд роҳ,
Фиристодаи шоҳ шуд пеши гоҳ.

Чу Қайсар нигаҳ карду унвон бидид,
Зи бешии Кисро дилаш бардамид.

Ҷавон хирасар буду ҳам навнишаст,
Фиристодаро тез бинмуд даст.

Бипурсид ноком пурсиданӣ,
Нигаҳ карданӣ пасту гарвиданӣ.

Яке ҷои дураш фуруд оварид,
Бад-он номаи подшо нангарид.

Ба як ҳафта ҳар кас, ки буд ройзан,
Ба наздики қайсар шуданд анҷуман,

Чунин гуфт қайсар або ройзан,
Ки «ин посухи номаро рой зан.

Чунон чун ту донӣ, ки бояд навишт,
Навису падидор кун хубу зишт».[1]

---

[1] ИЛ — б. 4158, 5159 нест.

Чунин гуфт мубад, ки «ман кеҳтарам,[1]
Зи фармони шоҳи ҷаҳон нагзарам.[2]

Ҳама ускуфу мӯбаду ройзан,
Ба як сӯ шуданд андар он анҷуман.

Навиштанд пас посухи нома зуд,
Бад-он сон, ки қайсар бифармуда буд.[3]

Сазо худ зи шоҳ ҳамчунин нома буд,
На бо кому бoисту худкома буд.

Дигар он ки қайсар ҷавон асту нав,
Ба гавҳар бар ин марзи мо пешрав.

Як имсол бо марди барно матов,
Ба унвони бешиву ҳам божу сов.

Ба ҳар кордореву худкомае,
Набиштаст бар носазо номае.

Ба унвон зи қайсар сарафрози Рум,
Худованди марзу худованди бум.

Фиристодаи шоҳи Эрон расид.
Бигӯяд зи бозори мо ҳар чи[4] дид.

Аз андӯҳу шодӣ сухан ҳар чи гуфт,
Ғаму шодмонӣ намонад нуҳуфт.

Бишуд қайсару тоза шуд қайсаре,
Ки сар барфарозад зи ҳар меҳтаре.

Надорад зи шоҳон касеро ба кас,
Чу[5] кеҳтар бувад[6] шоҳи фарьёдрас.

---

[1] ИЛ — Саранҷом гуфтанд: «Мо кеҳтарем.
[2] ИЛ — нагзарем. [3] ИЛ — б. 4161, 4162 нест;
ТПЗ — Нахуст аз ҷаҳонофарин ёд кард,
Хирадро бар он ёд буньёд кард.
[4] И — мо пеши шоҳ он чӣ. [5] ИЛ — чӣ. [6] ИЛ — чи аз.

Чу қиртоси румӣ[1] биёростанд,
Ба дар-бар фиристодаро хостанд.

Чу бишнид доно, ки шуд рой рост,
Биёмад ба дар посухи нома хост.

Варо носазо ҳилъате сохтанд,
Зи бегона айвон бипардохтанд.

Бад-у гуфт қайсар: «На ман чокарам,
На аз Чину ҳайтолиён кеҳтарам,

Зи меҳтар сабук дошта носазост,
Агар шоҳи ту бар ҷаҳон подшост,

Бузург он ки ӯро басе душман аст,
Маро душману дӯст бар доман аст.

Чи дорӣ ту аз ман бузургӣ дареғ
Ҳаме офтоб андар орӣ ба меғ.[2]

Чу кор оядам, шаҳриёрам тунӣ,
Ҳамон аз падар ёдгорам тунӣ.

Сухан ҳар чи дидӣ ба хубӣ бигӯй,
В-аз ин посухи нома зиштӣ маҷӯй,

Варо носазо хилъат ороstанд,[3]
Ба дар боран марзбон хостанд.

Фиристода барғашту омад дамон,
Ба манзил замоне наҷустӣ замон,

Биёмад ба наздики Кисро расид,
Бигуфт он куҷо рафту диду шунид.

---

1 Л — чинӣ.
2 ТП — На аз озмонш ҳаме кам шавад,
В-агар хун чаконӣ бар ӯ ям шавад.
3 Л — Танашро ба хилъат биёростанд.

Зи гуфтори ӯ тангдил гашт шоҳ,
Бад-ӯ гуфт: «Бархурдӣ аз ранҷи роҳ.

Шунидам, ки ҳар к-ӯ ҳаво парварад,
Наяндешад аз кор, кайфар барад.

Қиро дусту душман надонад ҳаме,
Чунин рози дил бар ту[1] хонад ҳаме.

Гумонад, ки моро ҷуз ӯ дуст нест,
В-агар хуну мағзу паю пуст нест.

Агар низ як тан зи руминажод,
Бимонам, ки бошад бари[2] тахт шод,

Ҳаме сар фарозад, ки ман қайсарам,
Гар аз номдорон яке меҳтарам.

Наям аз нажоди диловар Қубод,
Макун пеши мардон зи ман боз ёд.[3]

Кунам з-ин сипас Румро ном Шум,
Барангезам оташ зи ообд бум.

Ба яздони поку ба хуршеду моҳ,
Ба Озаргушаспу ба тахту кулоҳ.

Дигар[4] ҳар чи дар подшоҳии ӯст,
Зи ганҷи куҳан баркунад[5] гов пӯст.

Насояд сари теғи моро ниём,
Магар дил зи румӣ расонам ба ком.

Бифармуд то бар дараш карраной,
Дамиданд бо санҷу ҳиндидарой.

Ҳамон[6] кӯс бар кӯҳан жандапил
Бубастанду шуд рӯи[7] гетӣ чу нил.

---

[1] I — ки. [2] Л — бар он. [3] ИЛ — б. 4190 нест. [4] Л — Ки гар. [5] Л — Ганҷу гуҳар пур кунад. [6] И — Чихил. [7] Л — Бубасту шуд аз гард.

Сипоҳи гузашт аз Мадоин ба дашт,
Ки дарьёи Сабз андар ӯ хира гашт.

Зи нолидани буқу ранги дурафш,
Зи ҷӯши саворони зарринакафш,

Ситора, ту гуфтӣ, ба об андар аст,
Сипеҳри раванда ба хоб андар аст.[1]

ЛАШКАР ҚАШИДАНИ ҚИСРО БА РУМ ВА ВОМ ГИРИФТАН АЗ БОЗОРГОНОН

Чу огоҳӣ омад ба қайсар зи шоҳ,
Ки пурхашм аз Эрон бишуд бо сипоҳ.

Биёмад зи Аммурия то Ҳалаб,
Ҷаҳон шуд пурошубу бонгу ҷалаб.[2]

Саворони румӣ чу сесад ҳазор,
Ҳалабро гирифтанд яксар ҳисор.

Савор андар омад зи ҳар сӯ ба ҷанг,
Набуд ҷангашонро фаровон диранг.

Биёрост бар ҳар даре[3] манҷаниқ,
Зи гурдони Рум он, ки буд ҷосалиқ.

Ҳисори Сақило бипардохтанд,
К-аз он сӯ ҳаме тохтан сохтанд.

Ҷалаб шуд ба кирдори дарьёи хун,
Ба зинҳор шуд лашкари Ботрун.

Беандоза куштанд аз эшон ба тир,
Ба разм андарун чанд шуд дастгир.

Ба ду ҳафта аз румиён сӣ ҳазор,
Гирифтанду бурданд зӣ шаҳриёр.[4]

---

[1] ИЛ — б. 4198, 4199 нест. [2] И — пур аз ҷангу шӯру шағаб.
[3] ИЛ — бар ҳар суе.
[4] И — гирифтанд гурдони ханҷаргузор.

Ба пеши сипаҳ кандае сохтанд,
Ба шабгир об андар андохтанд.

Ба канда бубастанд бар шоҳ роҳ,
Фурӯ монд аз ҷанг шоҳу сипоҳ.

Сипаҳдор рузидеҳонро бихонд,
В-аз он ҷанг чанде суханҳо биронд.[1]

Ки ин кор бо ранҷ бисьёр гашт,
Ба[2] обу ба канда нашояд гузашт.

Сипаҳро дирам бояду дастгоҳ,
Ҳамон аспу хафтону румикулоҳ,

Суи ганҷ рафтанд рӯзидиҳон,
Дабирону дастури[3] шоҳи ҷаҳон.

Аз андозаи лашкари шаҳриёр
Кам омад зи динор[4] сесад ҳазор.

Биёмад бари шоҳ мӯбад чу гард,
Ба ганҷ он чи буд аз дирам ёд кард.

Дижам кард шоҳ андар он кор чеҳр,
Бифармуд то рафт Бузарҷмехр.

Бад-у гуфт: «Агар бадра монад тиҳӣ,
Чи бояд маро номи шоҳаншаҳӣ.

Бирав ҳам кунун сорвонро бихоҳ,
Ҳаюнон ба хатте барафкан ба роҳ.

Сад аз ганҷи Мозандарон бор кун,
В-аз у бештар бор динор кун».

---

[1] ТПМ — Баромад бар ин рузгоре дароз,
Ба симу зар омад сипаҳро ниёз.

[2] Л — Бар. [3] Л — ганҷури. [4] Л — дирам танг.

Ба шоҳи ҷаҳон гуфт Бузарҷмеҳр,
Ки эй шоҳи бо доду бо рою меҳр,

Сӯи ганҷи Эрон дароз аст роҳ,
Тиҳидасту бекор монад сипоҳ.[1]

Бад-ин шаҳрҳо гирди мо-дар кас аст,
Ки сад як зи молаш сипаҳро бас аст.

Зи бозоргонону деҳқон дирам
Агар вом хоҳӣ, нагардад дижам».

Бад-он кор шуд шоҳ ҳамдостон,
Ки донои Эрон бизад достон.

Фиристодае ҷуст Бузарҷмеҳр,
Хирадманди шодондилу хубчеҳр.

Бад-ӯ гуфт: «Аз эдар дуаспа бирав,
Гузин кун яке номбардори нав.[2]

Зи бозоргонону деҳқони шаҳр,
Қасеро куҷо ёбад[3] аз ном баҳр.

Зи баҳри сипоҳ ин дирам вом хоҳ,
Ба зудӣ бифармояд аз ганҷ шоҳ.

Биёмад фиристодаи хушсухан,
Ки нав буд ба солу ба дониш куҳан.

Паямбар ба андеша борик буд,
Биёмад ба шаҳре, ки торик[5] буд.

Дирам хост вом аз паи шаҳриёр,
Бар ӯ анҷуман шуд басе моядор.

---

[1] И — б. 4221, 4222 нест. [2] Л — номбардор гав. [3] Л — бояд. [4] И — б. 3227, 4228 нест. [5] ИЛ — наздик.

Яке кафшгар буд мӯзафурӯш,
Ба гуфтори ӯ паҳн бикшод гӯш.

«Дирам чанд бояд? «бад-ӯ гуфт мард,
Диловар[1] шумори дирам ёд кард.

Чунин[2] гуфт, к-«эй пурхирад моядор,
Чиҳил мар дирам ҳар маре[3] сад ҳазор».

Бад-ӯ кафшгар гуфт, к-«ин ман диҳам,
Сипосе зи ганҷур бар сар[4] ниҳам».

Биёвард каббону[5] сангу дирам,
Набуд ҳеҷ дафтар ба кори[6] қалам.

Чу бозоргонро дирам сахта шуд,
Фиристода аз кор пардахта шуд.

Бад-ӯ кафшгар гуфт, к-«эй хубчеҳр,
Наранҷӣ, бигӯй ба Бузарҷмеҳр,

Ки андар замона маро кӯдакест,
Ки бозори ӯ бар дилам хор нест.

Бигӯй магар шаҳриёри ҷаҳон,
Маро шод гардонад андар ниҳон.

Ки ӯро супорам ба фарҳангиён,
Ки дорад сари[7] мояву ҳанги он».

Фиристода гуфт: «Ин надорам ба ранҷ,
Ки кӯтоҳ кардӣ маро раҳ ба ганҷ».[8]

Биёмад бари шоҳ Бузарҷмеҳр,
Бар он хоста шод букшод чеҳр.

---

[1] И — Фаришта [2] И — Бад-ӯ. [3] Л — мару ҳар мар аз ӯ. [4] Л — худ. [5] И — қаббону; Л — қаппону. [6] ИЛ — кору. [7] И — сару.
[7] ТПЗ — Биёмад бари шоҳи Эрон ба шаб,
В-аз он кашфгар низ букшод лаб.

Чунин гуфт: «Аз он пас, ки яздон сипос,
Ки ҳастам чунин[1] поку яздоншинос.

Ки дар кишвари ман[2] яке мӯзадуз,
Бад-ин гуна шод асту гетифурӯз.

Ки чандин ниҳода дирам бошадаш,
Мабодо, ки аз мо ситам бошадаш.

Нигар то чи дорад кунун орзуй,[3]
Бимонод бар мо[4] ҳамин рою хӯй.[5]

Чу вомаш битӯзӣ, дирам сад ҳазор
Бидеҳ то бидорад зи мо ёдгор.

Ҳама зердастон тавонгар шаванд,
Ҷаҳонҷӯву бо тахту афсар шаванд.

Мабод эч[6] бедодгар шаҳриёр,
Дурафшон бувад шоҳу[7] беҳ рӯзгор!

Ба шоҳи ҷаҳон гуфт Бузарҷмеҳр,
Ки «эй шоҳи некахтари хубчеҳр,

Яке орзӯ кард мӯзафурӯш,
Агар шоҳ дорад ба гуфтор гӯш.[8]

Фиристода гуфто, ки ин мард гуфт,
Ки шоҳи ҷаҳон бо хирад бод ҷуфт.

Яке пур дорам расида ба ҷой,
Ба фарҳанг ҷӯяд ҳаме раҳнамой.

Агар шоҳ бошад бад-ин дастгир,
Ки ин покфарзанд гардад дабир,

---

[1] Л — Мабодам, магар. [2] Л — мо. [3] Л — орзу. [4] Л — бимонад ба мо-бар. [5] Л — ху. [6] Л — мабодо, ки. [7] Л — Бувад шоду бар тахту. [8] И — б. 4243—4253 нест.

Ба яздон бихоҳам ҳаме ҷони шоҳ
Ки ҷовид бод, ин сазовори гоҳ».[1]

Бад-у гуфт шоҳ: «Эй хирадманд мард,
Чаро дев чашми туро хира кард.

Бар у ҳамчунон боз гардон шутур,
Мабодо, к-аз ӯ сим хоҳему дурр.

Чу бозоргонбачча[2] гардад дабир,
Ҳунарманду бо донишу ёдгир,

Чу фарзанди мо барнишинад ба тахт,
Дабире бибояд-ш пирӯзбахт.

Ҳунар ёбад аз марди мӯзафурӯш,
Супорад бад-у чашми бинову гуш.

Ба дасти хирадманд марди нажод,
Намонад ҷуз аз[3] ҳасрату сардбод.

Шавад пеши ӯ хор мардумшинос,
Чу посух диҳад, зуд ёбад сипос.[4]

Ба мо-бар пас аз марг нафрин бувад,
Чу оини ин рӯзгор ин бувад.

Нахоҳем рӯзи бад-он ганҷ дод,
Дирам з-ӯ махоҳу макун ранҷ ёд.

Ҳам акнун шутур бозгардон зи роҳ,
Дирам хоҳу аз мӯзадӯзон махоҳ».

Фиристода баргашту шуд бо дирам,
Дили кафшгар з-он дирам пур зи ғам.

---

[1] Л — б. 4257 нест. [2] И — Ки чун кашфгарзода. [3] ИЛ — ба ҷуз.
[4] И — б. 4264 нест.

ОМАДАНИ ФИРИСТОДАГОНИ ҚАЙСАР НАЗДИ НӮШИНРАВОН БО ПӮЗИШ ВА НИСОР

Шаб омад, дижам[1] шуд зи гуфтор шоҳ,
Хуруши ҷарас хост аз боргоҳ.

Талоя пароканд бар гирди дашт,
Ҳама шаб ҳаме гирди лашкар бигашт.

Зи моҳӣ чу хуршед бинмуд тоҷ,
Барафганд хилъат заминро зи оҷ.

Талоя чу гашт аз лаби канда боз,
Биёмад бари шоҳи гарданфароз.

Ки пайғоме аз қайсар омад ба шоҳ,
Пур аз дарду пӯзишкунон аз гунох.[2]

Фиристода омад ҳамон гаҳ давон,
Ситоишкунон пеши Нӯшинравон.[3]

Чу румӣ сару тоҷи Кисро бидид,
Яке боди сард аз ҷигар баркашид.

Ба дил гуфт, к-инат сазовор шоҳ,
Ба шоҳиву мардиву чандин сипоҳ.

В-аз он файласуфони румӣ чиҳил,
Забон пур зи гуфтору пурбод[4] дил.

Зи динор бо ҳар яке си хазор,
Нисор овариданд зӣ[5] шахриёр.

Чу диданд ранги рухи[6] шаҳриёр,
Бирафтанд гирьёну[7] печон чу мор.

---

[1] ИЛ — ғами. [2] Л — б. 4273 нест. [3] И — б. 4274 нест [4] И — бар-кушоданд, ҳушьёр. [5] И — бар. [6] И — тоҷу сари; Л — тозарухи. [7] И — бар хок.

Шаҳаншоҳ чун дид, бинвохтшон,
Ба оин яке пойгаҳ сохтшон.

Сухан гуфт гӯяндаи пешрав,
Қи «эй, шоҳ, қайсар ҷавон асту нав.

Падар мурдаву носипарда ҷаҳон,
Надонад ҳаме ошкору ниҳон.

Ҳама сарбасар боҷдори туем,
Парастору дар зинҳори туем.

Туро[1] Рум Эрону Эрон чу Рум,
Ҷудоӣ чаро бояд ин марзу бум.

Чи ҳоқони чинӣ, чи дар Ҳинд шоҳ,
Ҳаме аз ту доранд тахту кулоҳ.[2]

Хирад дар замона шаҳаншоҳрост,
Қ-аз ӯ дошт Қайсар ҳаме пушт рост.

Агар кӯдаке норасида ба ҷой,
Сухан гуфт бедонишу раҳнамой.

Надорад шаҳаншоҳ аз ӯ кину дард,
Қи шод аст аз ӯ гунбади лоҷвард.

Ҳама[3] божи Рум он чи буд аз нахуст.
Супорему аҳде биёяд дуруст».

Бихандид Нӯширавон з-он сухун,
Ки марди фиристода афканд бун.

Бад-ӯ гуфт: «Гар номвар кӯдак аст,
Хирад бо сухан назди ӯ андак аст.

Чи қайсар, чи он бехирад Ботрун,
Замонаш равонро гирифта забун.

[1] И — ки шуд. [2] Л — Якояк парастанд ин тоҷу гоҳ. [3] ИЛ — ҳамон

Ҳама ҳушмандони искандарӣ,
Гирифтанд пирӯзиву бартарӣ.[1]

Қасе, к-ӯ бигардад зи фармони мо,
Бупечад дил аз рою паймони мо,

Аз ободбумаш барорем хок,
Зи ганҷу зи лашкар надорем бок».

Фиристодагон хок доданд[2] бӯс,
Чунон чун бувад мардуми чоплӯс.

Ки «Эй шоҳи пирӯзи бартарманиш.
Зи кори гузашта макун сарзаниш.

Ҳама сарбасар хоки ранчи туем,
Ҳама посбонони ганчи туем.

Чу хушнуд гардад зи мо шаҳриёр,
Набошем нокому бадрӯзгор.[3]

Зи ранҷе, ки эдар шаҳаншоҳ бурд,
Ҳама румиён он надоранд хурд.

Зи динор пур карда даҳ чарми гов
Ба ганчи ту орем аз баҳри[4] сов.

Ба каммиву бешиш фармон равост,
Пазирӣ зи мо гарчи ин носазост».[5]

Чунин дод посух, ки «аз кори ганҷ,
Ҷаҳондида[6] дастур бошад ба ранҷ».

Ҳама румиён пеши мӯбад шуданд,
Хурӯшону бо ахтари бад шуданд.

Фаровон зи ҳар дар сухан ронданд,
Ҳама рози қайсар бар ӯ хонданд.

---

[1] И — Сутургӣ гирифтанду кундоварӣ. [2] ИЛ — доданд. [3] И — Ҳама шод гардему беҳ рӯзгор. [4] Л — ганҷ оварем аз дари божу. [5] И — б. 4302 нест. [6] И — Сарафроз.

Зи динор гуфтанду аз гову пӯст,
Зи коре, ки ороми Рум андар ӯст.

Чунин гуфт мӯбад: «Агар зар диҳед,
Зи дебо чи моя бар он сар ниҳед.

Ба ҳангоми баргаштани шаҳриёр,
Зи зебои зарбафт бояд ҳазор.

Ки хилъат бувад шоҳро ҳар замон,
Чи бо кеҳтарону чи бо меҳтарон.

Бар ин барниҳоданду гаштанд боз,
Ҳама пок бурданд пешаш намоз.

Бибуд шоҳ чанде бад-ин размгоҳ,
Чу осуда шуд шаҳриёру сипоҳ.

Зи лашкар яке мард бугзид гурд,
Ки донад шумору навишту сутурд.[1]

Сипоҳӣ бад-ӯ дод то божи Рум
Бихоҳад,[2] супорад ба ободбум.

В-аз он ҷо биёмад суи Тайсафун,
Сипоҳӣ паси пушту пеш андарун.

Ҳама яксар обод бо симу зар,
Ба симин ситому ба заррин камар.

Зи бас парниёнӣ дурафши сарон,
Ту гуфтӣ ҳаво шуд магар парниён.

Дару дашт, гуфтӣ, ки заррин шудаст,
Қамарҳон[3] гавҳар чу парвин шудааст.

---

[1] ТП — Ба паймон бидонад дирам хостан,
Чу ҷанг уфтад лашкар оростан.
[2] ИЛ — Ситонад. [3] ИЛ — Қамарҳо зи.

Чу наздики шаҳр андар омад зи роҳ,
Пазира шудандаш фаровон[1] сипоҳ.

Ҳама пеши Қисро пиёда шуданд,
Камар баставу дил кушода буданд.

Ҳар он кас, ки паймуд бо шоҳ роҳ,[2]
Пиёда бишуд[3] то дари боргоҳ.

Ҳама меҳтарон хонданд офарин,
Бад-он шоҳи бедори боофарин.

Ҳар он, к-ӯ буд аз мӯбадон номдор,
Бар ӯ кард ёқуту гавҳар нисор.[4]

Чу танг андар омад ба ҷои нишаст,
Ба ҳар меҳтаре[5] шоҳ бинмуд даст.

Бирафтанд гурдон ба ороми хеш,
Барафрохта дар ҷаҳон номи хеш.[6]

ГУФТОРИ НУШИНРАВОН АНДАР ВАЛИАҲД КАРДАН ПИСАРИ ХУД ҲУРМУЗДРО

Ҷаҳонҷӯй деҳқони омӯзгор,
Чи гуфт андар ин гардиши рӯзгор,[7]

Ки рӯзе фароз асту рӯзе нишеб,
Гаҳе бо ҳиромему гаҳ бо ниҳеб.

Саранҷом бистар бувад хира хок,
Якеро фарозӣ, якеро мағок.

---

1 И — саросар. 2 И — Пиёда бирафтанд дар пеши шоҳ. 3 И — Бузургон ҳама. 4 ИЛ — б. 4322 нест.
5 И — Бад-он меҳтарон. 6 Л — б. 4324 нест;
ТПЛМ — Сар омад сухан гуфтани мӯзадӯз,
Зи Моҳи Муҳаррам гузашта се рӯз.
7 ТПЗИ — Ки ҷону дил андар сипанҷӣ сарой,
Набандад хирадьёфта некрой.

Нишоне надорем аз ин рафтагон,
Ки бедору шоданд, агар хуфтагон.

Бад-ин гетӣ ар чандашон барг нест,
Ҳамон орзӯмандии марг нест.

Агар сол сад бошад, ар бисту панҷ,
Яке шуд чу ёд ояд аз рӯзи ранҷ.[1]

Чи он кас, ки гӯяд хиром асту ноз,
Чи гӯяд, ки дард асту ранҷу ниёз.

Касеро надидам ба марг орзӯй,
Зи бероҳу аз мардуми некхӯй.

Чи динӣ, чӣ оҳармани бутпараст,
Зи марганд бар сар ниҳода ду даст.

Чу солат шуд, эй пир, бар шасту як,
Маю ҷому ором шуд беномак.[2]

Ба гоҳи басечидани марг май,
Чу пероҳани шаър бошад ба дай.

Фусурда тан андар миёни гуноҳ,
Равон сӯи фирдавс гум карда роҳ.

Зи ёрон басе монду чанде гузашт,
Ту бо ҷом ҳамроҳ монда ба дашт.

Ба оғоз агар кори худ нангарӣ,
Ба фарҷом ночор кайфар барӣ.[3]

Машав шодмон ар, бадӣ кардаӣ,
Ки озурда гардӣ, гар озурдаӣ.

---

1 И — б. 4326—4330 нест.
2 ТПЛМ — Набандад дил андар сипанҷӣ сарой,
Хирадьёфта мардуми покрой.
3 ТПЗ — Зи бад кардан ояд ба ҳосил зиён,
Агар бад кунӣ, ғам барӣ аз ҷаҳон.

Ба охир туро рафтан ояд, бидон,
Агарчанд эдар буви солиён.

Бияфзой некӣ гу то эдарӣ,
Қи гардӣ аз он шод, чун бугзарӣ.

Зи гуфтору кирдор ин рӯзгор,
Зи мо монад андар ҷаҳон ёдгор.[1]

Замон хоҳам аз кирдгори замон,
Қи чандон[2] бимонад дили[3] шодмон,

Қи ин достонҳову чандин сухан
Гузашта бар ӯ солу гашта куҳан,

Зи ҳангоми Гулшоҳ[4] то Яздгирд
Зи гуфти ман ояд пароканда гирд.

Бипайвандаму боғ бехав кунам,
Суханҳои шоҳаншаҳон нав кунам,

Ҳамоно, ки дилро надорам ба ранҷ,
Агар бугзарам з-ин сарои сипанҷ.

Чи гӯяд кунун марди равшанравон,
Зи рои ҷаҳондор Нӯшинравон.[5]

Чу сол андар омад ба ҳафтоду чор,
Пурандешаи марг шуд шаҳриёр.

Ҷаҳонро ҳаме кадхудое биҷуст,
Қи пироҳани дод ҷӯяд[6] нахуст.

Дигар, к-ӯ ба дарвеш-бар меҳрубон
Бувад низ беранҷу равшанравон.

---

1 ИЛ — б. 4338—4342 нест. 2 Л — чанде. 3 ИЛ — дилам. 4 Л — Қайшоҳ; И — гоҳи Қаюмарс. 5 И — ҷаҳонҷӯй Нуширвон. 6 ИЛ — пӯшад.

Писар буд мар ӯро[1] гаронмоя шаш,
Ҳама роду бинодилу шоҳваш.[2]

Ба мардиву парҳезу фарҳангу рой,
Ҷавонони[3] бодонишу дилкушой.

Аз эшон хирадманду меҳтар ба сол,
Гаронмоя Ҳурмузд буд беҳамол.

Сарафрозу бо донишу хубчеҳр,
Бар озодагон-бар бигустурда меҳр.

Бифармуд Кисро ба корогаҳон,
Ки ҷӯянд рози вай андар ниҳон.

Нигаҳ доштандӣ ба рӯзу ба шаб,
Агар достонро кушодӣ ду лаб.

Зи коре, ки кардӣ бадӣ, ё беҳӣ,
Расидӣ ба шоҳи ҷаҳон огаҳӣ.

Ба Бузарҷмеҳр он замон шоҳ гуфт,
Ки «Коре ҳаме доштам дар нуҳуфт,

Зи ҳафтод чун солиён баргузашт,
Сару риши мушкин чу кофур гашт.

Чу ман бугзарам з-ин сипанҷӣ сарой,
Ҷаҳонро бибояд яке кадхудой,

Ки бахшоиш орад ба дарвеш бар,
Ба бегонаву мардуми хеш бар.

Бубахшад, бипарҳезад аз меҳри ганҷ,
Набандад дил андар сарои сипанҷ.[4]

---

[1] Л — буд ӯро. [2] Л — шоҳфаш. [3] И — Ҳама пок.
[4] ТПМ — Наронад сухан ҷуз ба рою ба дод,
Ҳамеша хирадманду некуниҳод.

Сипосам ба яздон, ки фарзанд ҳаст,
Хирадманду донову эзадпараст.

В-аз эшон Хурмузд нозонтарам,
Ба рою ба ҳушаш фурӯзонтарам.

Зи бахшоишу бахшишу ростӣ,
Набинам ҳаме бар дилаш костӣ.

Ҳамеша ба некӣ бувад рои ӯй,
Абар гоҳи шоҳон сазад ҷои ӯй.[1]

Қунун мӯбадону радонро бихоҳ,
Касе, к-ӯ кунад сӯи дониш нигоҳ.

Ба дониш варо озмоиш кунед,
Ҳунар бар ҳунар-бар физоиш кунед.

ПУРСИШИ МӮБАДОН АЗ ҲУРМУЗД ВА ПОСУХ ДОДАНИ Ӯ

Шуданд андар он мӯбадон анҷуман,[2]
Зи ҳар дар пижӯҳандаву ройзан.[3]

Ҷаҳонҷӯй Ҳурмуздро хонданд,
Бари номдорон-ш биншонданд.

Нахустин сухан гуфт Бузарҷмеҳр,
Ки «эй шоҳи некахтару[4] хубчеҳр,

Чӣ донӣ, к-аз ӯ пок ҷону хирад
Шавад равшану колбад бар хӯрад?»

Чунин дод посух, ки «дониш беҳ аст,
Ки доно бари меҳтарон бар меҳ аст.

---

[1] ИЛ — б. 4367 нест. [2] И — анҷуман мӯбадон. [3] И — бихрадон.
[4] Л — некахтари.

Ба дониш бувад мардро эманӣ,
Бубандад зи бад дасти оҳарманӣ.

Дигар бурдбориву бахшоиш аст,
Ки танро бад-ӯ ному ороиш аст».[1]

Бипурсид, к-«он чӣ бувад судманд,
Кадом асту мард аз чӣ гардад баланд?»[2]

Чунин дод посух, ки «он, к-аз нахуст,
Ба неку бад озарми ҳар кас биҷуст.

Бикӯшид[3] то бар дили ҳар касе
Аз ӯ ранҷ бурдан[4] набошад басе.

Се дигар ба гетӣ ҳар он[5] кас, ки дод
Бидод, аз тани худ ҳам ӯ буд шод».

Нигаҳ кард пурсанда[6] Бузарҷмеҳр,
Бад-он меҳтари покдил,[7] хубчеҳр.

Бад-ӯ гуфт: «Аз гуфтанӣ ҳарчи ҳаст
Бигуям, ту бишмар якояк ба даст.

Саросар ҳама пурсишам ёд гир,
Ба посух ҳама дод буньёд гир.[8]

Суханро магардон пасу пеш ҳеҷ,
Ҷавонмардиву дод додан бисеҷ.

Агар ёд гирӣ чунон бегумон,
Кушодаст бар ту дари осмон.

Ки чандин ба гуфтор биштофтам,
Зи гуянда посух фузун ёфтам.

---

[1] ТПИМ — Фурутан се дигар касу додгар,
Шикебову ҷӯӣ дину ҳунар.

[2] И — б. 4377 нест;
Л — Бипурсид аз ӯ, гуфт: «Мард арҷманд.
Бигу аз чӣ гардад, чу гардад баланд?»

[3] И — Аз он куш. [4] И — Зи ту ранҷу андуҳ. [5] Л — Чунин дод посух, ки ҳар. [6] И — гуянда. [7] И — покдил меҳтари. [8] И — б. 4383 нест.

Ҷаҳондор омӯзгори ту бод,
Хирад равшану бахт ёри ту бод!

Кунун ҳар чи донам, бипурсам зи дод,
Ту посух кунам, з-он чи ояд-т ёд.

Ба посух хирадманд пайдо шавад,
Ба ҳар орзӯ-бар тавоно бувад.

Сухан ҳамчу қуфл асту посух калид,
Ба посух бад аз нек ояд падид.[1]

Зи фарзанд, гӯ, бар падар арҷманд,
Қадом аст шоиставу бегазанд?

Ба бахшоиши дил сазовор кист,
Ки бар дарди ӯ бар бибояд гирист?

Зи кирдори некӣ пушаймон кирост,
Ки дил бар пушаймонии ӯ гувост?

Сазо кист, к-ӯро накӯҳиш кунем,
Зи кирдори ӯ чун пижӯҳиш кунем?

Зи гетӣ куҷо беҳтар ояд гурез,
Ки хезад аз ороми ӯ растахез?

Бад-ин рӯзгор аз кӣ бошем шод,
Гузашта чӣ беҳтар, ки гирем ёд?

Замона, ки онро бибояд сутуд,
Қадом асту мо бар[2] чӣ дорем суд?

Гаронмоятар кист аз дӯстон,
К-аз овози ӯ дил бувад[3] бӯстон?

Қиро бештар дӯстон дар[4] ҷаҳон,
Ки шоданд аз ӯ[5] ошкору ниҳон?[6]

---

[1] ИЛ — б. 4389, 4390 нест. [2] И — аз. [3] Л — шавад, [4] Л — дуст андар. [5] Л — ки бояд бад-у. [6] И — б. 4398, 4399 нест.

Ҳамон низ душман киро бештар,
Ки бошанд бар вай[1] бадандештар?

Сазовори ором ҷустан куҷост,
Ки дорад ҷаҳондор з-ӯ пушт рост?

Зи гети зиёнкортар кор чист,
Ки бар кардаи худ бибояд гирист?

Зи чизе, ки мардум ҳаме парварад,
Чӣ чиз аст, к-он зудтар бугзарад?

Ситамгора, к-аш назди ӯ шарм нест,
Кадом аст, к-аш меҳру озарм нест?

Табоҳӣ ба гетӣ зи гуфтори кист,
Дили дӯстон пур зи озори кист?

Чӣ чиз аст, к-он нанг пеш оварад,
Ҳамон бад зи гуфтори хеш оварад?»[2]

Ба як рӯз то шаб баромад зи кӯҳ,
Зи гуфтор, доно наёмад сутӯҳ.

Чу ҳангоми шамъ омад аз тирагӣ,
Сари меҳтарон тира аз хирагӣ.[3]

Зи гуфтори ӯ чун ғамӣ гашт шоҳ
Ҳаме кард хомуш ба посух нигоҳ.

Гаронмоя Ҳурмузд бар пой хост,
Яке офарин кард бар шоҳ[4] рост,

Ки аз шоҳ гетӣ мабодо тиҳӣ,
Ҳаме бод бар тахти шоҳаншаҳӣ!

Мабодо, ки бе ту бубинем тоҷ,
Гар оини шоҳиву гар тахти оҷ.

---

[1] ИЛ — бошад бар ӯ-бар. [2] И — б. 4405, 4406 нест. [3] И — б. 4408 нест. [4] Л — Биёрост бо шоҳ гуфтори.

Сиришти ҷаҳон пеши ту хок бод,
Газанди туро чарх тарьёк бод!

Сухан ҳарчи ӯ гуфт, посух диҳам,
Бад-ин орзӯ рои фаррух ниҳам.

Зи фарзанд пурсид доно сухун,
Аз у боядам посух афканд бун.

Зи фарзанд бошад падар шоддил,
Зи ғамҳо бад-ӯ дорад озод дил.

Агар меҳрубон бошад ӯ бар падар,
Ба некӣ гирояндаву додгар,

Дигар он ки бар ҷои бахшоиш аст,
Бар ӯ муждаро ҷои полоиш аст.

Бузурге, ки бахташ пароканда гашт,
Ба пеши яке носазо банда гашт,

Зи кори вай, ар хун хурӯшӣ, равост,
Ки нопорсое барӯ подшост.

Дигар ҳар кӣ бо мардуми носипос
Кунад некӯӣ, монад андар ҳарос.

Ҳар он кас, ки некӣ фаромуш кунад,
Хирадро бикӯшад, ки беҳуш кунад.

Дигар гуфт, к-«орому роҳи гурез
Гирифтан, куҷо хубтар аз ситез.

Ба шаҳре, ки бедод шуд подшо,
Надорад хирадманд будан раво.

Зи бедодгар шоҳ бояд гурез,
К-аз ӯ хезад андар ҷаҳон растахез.[2]

---

[1] Л — б. 4420 нест. [2] Л — б. 4424, 4425 нест.

Чу гӯяд, ки донӣ, ки шодӣ бад-ӯст,
Бародар бувад, ё дилором дӯст.

Дигар он ки пурсад ки кори замон,
Замоне, к-аз ӯ гум шавад бадгумон.

Раво бошад ар чанд бистоияш,
Ҳам андар ситоиш бияфзонияш».[1]

Дигар он ки пурсид аз марди дӯст,
Зи ҳар дӯсте ёрмандӣ накӯст.

Тавонгар бувад, чодари ӯ бипӯш,
Чу дарвеш бошад, ту бо ӯ бикӯш.[2]

Қасе, ки фурӯтантару родтар,
Дили дӯстонаш бад-ӯ шодтар.

Дигар он ки пурсад, ки «душман кирост,
Қ-аз ӯ дил ҳамеша ба дарду балост?

Ки[3] густох бошад забонаш ба бад,
Зи гуфтор ӯ душман ояд сазад».

Дигар он ки пурсад, ки «душх(в)ор чист,
Ба озор *[1] дилро пурозор чист?

Чу бадгӯву бадсоз бо ӯ нашаст,
Яке зиндагонӣ бувад чун кабаст».

Дигар он ки гӯяд: «Гуво кист рост,
Ки ҷону хирад бар гувояш[4] гувост?»

Беҳ аз озмоиш набошад[5] гуво,
Гувои сухангӯву фармонраво.

«Зиёнкортар чиз,— гуфто, ки-чист,
Ки фарҷом аз он бад, бибояд гирист?»

---

[1] И — б. 4427, 4428 нест. [2] И — 4430 нест. [3] Н — чу. [4] Л — гувобар. [5] Л — надидам.
*[1] М — Бе озор.

Чу чира шавад бар дилат-бар ҳаво,
Ҳаво бугзарад ҳамчу боди ҳаво.[1]

Пушаймонӣ ояд ба фарҷом зуд,
Гули орзӯро нашояд пасуд.

Дигар он ки гӯяд, ки «гардонтар аст,
Ки гар[2] пой ҷӯям ба дастам сар аст»?

«Чунин дӯсте марди нодон бувад,
Сиришташ баду рой гардон[3] бувад.»

Дигар он ки гуфто:[4] «Ситамгора кист,
Бурида дил аз шарму бечора кист?»

«Чу кажжи кунад мард бечора хон,
Чу бешармӣ[5] орад, ситамгора хон.

Ҳар он кас, ки ӯ пеша гирад дурӯғ,
Ситамгорае хонамаш бефурӯғ».

«Табоҳӣ,—ки гуфтӣ,[6]—зи гуфтори кист,
Беозору пурдарду озор[7] кист?»

«Суханчину дуруя бекор мард,
Дили ҳушьёрон кунад пур зи дард».

Бипурсид доно, ки «Айб аз чӣ беш,
Ки бошад пушаймон зи гуфтори хеш?»

— «Ҳар он кас, ки ронад сухан аз[8] газоф,
Бувад бар сари анҷуман марди лоф.

Ба гоҳе, ки танҳо бувад дар нуҳуфт,
Пушаймон шавад з-он суханҳо, ки гуфт.

---

[1] Л — б. 4448, 4449 нест. [2] Л — чун. [3] Л — Сириштн бадорои кайҳон. [4] Л — гуяд; И — гуфтӣ. [5] И — бекорӣ. [6] Л — Табоҳии гетӣ. [7] Л — Беозортар дардозор. [8] ИЛ — бар.

Ҳам андар замон чун кушояд сухан,
Ба пеш орад он лофҳои кухан.

Ҳунарманд бо мардуми беҳунар,
Қас аз озмониш наёбад гузар».[1]

Ҳама пурсиш ин буду посух ҳамин,
Ки бар шоҳ бод аз ҷаҳон офарин.[2]

Забонҳо ба фармон-ш гӯянда бод,
Дили роди ӯ шоду ҷуянда бод!

Шаҳаншоҳ Кисро бад-ӯ хира монд,
Басе офарини каёнӣ бихонд.

Зи гуфтори ӯ анҷуман шод гашт,
Дили шаҳриёр аз ғам озод гашт.

Набиштанд аҳде ба фармони шоҳ,
Ки Ҳурмуздро дод тахту кулоҳ.

Чу қиртоси чинӣ шуд аз бод хушк,
Ниҳоданд мӯҳре бар ӯ-бар зи мушк.

Ба мӯбад супурд он ба пеши радон
Сарафрози[3] бедордил бихрадон.

Бипайвандам ин аҳди Нӯшинравон,
Ба пирӯзии шаҳриёри ҷаҳон.[4]

АҲД НАВИШТАНИ НӮШИНРАВОН ПИСАРИ ХУД ҲУРМУЗДРО

Ҷаҳонро намоиш чу кирдор нест,
Ниҳонаш ба ҷуз[5] ранҷу тимор нест.

---

[1] Л — офаринниш нагирад қадар. [2] И — бодо ҳазор офарин. [3] ИЛ — Сарафрозу. [4] Л — ҷавон.
[5] Л — ҷуз аз.

Агар тоҷ дориву гар гурму[1] ранҷ,
Ҳамон бугзарӣ з-ин сарои сипанҷ.[2]

Яке номаи шаҳриёри ҷаҳон,[3]
Нигар то ки бошад чу Нӯшинравон.

Ба доду ба рою ба базму ба ҷанг,
Чу рӯзаш сар омад, набудаш диранг.

Ту, эй пири фартут, бетавбамард,
Хирад гиру аз базму шодӣ бигард.

Ҷаҳон тоза шуд чун қадаҳ ёфтӣ,
Равон аз дари[4] тавба бартофтӣ.[5]

Агар бихрадӣ, сӯи тавба гирой,
Ҳамеша бувад покдин, покрой.

Пас аз пирият рузгорон намонд,
Тамузу харифу баҳорон намонд.

Аз он пас, ки тан ҷой гирад ба хок,
Нигар, то куҷо бошад ин ҷони пок.[6]

Чӣ гуфт он сарояндаи солх(в)ард,
Чу андарзи[7] Нӯшинравон ёд кард.

Суханҳои Ҳурмузд чун шуд ба бун,
Яке нав пай[8] афканд мӯбад сухун.

Ҳамовоз[9] шуд[10] ройзан бо дабир,
Набиштанд пас номае бар ҳарир.

Дилорой аҳде зи[11] Нӯшинравон,
Ба Ҳурмузди носолхӯрда ҷавон.

---

[1] Л — дорӣ, агар дарду.
[2] ТП — Ҷаҳонро вафо нест андар сиришт,
Ба зуди бихоҳад дуруд он чи кишт.
[3] ЗИЛ — шаҳриёрон бихон. [4] И — раҳи. [5] Л — Равонро зи тавба чаро тофтӣ? [6] ИЛ — б. 4467, 4469 нест. [7] Л — Ҳам эдар зи. [8] Л — навбун. [9] Л — Ҳамовой [10] И — Ба фармони шаҳ. [11] Л — бо аҳди.

Сари нома аз додгар кард ёд,
Дигар гуфт, к-«ин панди пури Қубод.[1]

Бидон, эй писар, к-ин ҷаҳон бевафост,
Пур аз ранҷу тимору дарду балост.[2]

Ҳар он гаҳ, ки бошӣ бад-ӯ шодтар,
Зи ранҷи замона дил[3] озодтар.[4]

Ҳама[5] шодмонӣ намонад[6] ба ҷой,
Бибояд шудан з-ин сипанҷӣ сарой.

Ҷаҳон чун супорам туро ман ба дод,
Ҳамон дигарироо бибояд-т дод.[7]

Чу андешаи рафтан ояд[8] фароз,
Ба рахшандарузу шаби дербоз.

Биҷустем тоҷи каиро саре,
Ки бар ҳар саре бошад ӯ[9] афсаре.

Хирадманд шаш буд моро писар,
Дилафрузу бахшандаву додгар.

Туро баргузидам, ки меҳтар будӣ,
Хирадманду зебои афсар будӣ.

Ба ҳаштод-бар буд соли[10] Қубод,
Ки дар подшоҳӣ маро кард ёд.

Кунун ман расидам ба ҳафтоду[11] чор,
Туро кардам андар ҷаҳон ёдгор.[12]

---

1 ТПЗ — Накӯ бишнаву бар дилат нақш кун,
Магар зинда монад дилат з-ин сухун.

2 ТПМ — Ба хун бар диҳад ҳар киро парварад,
Бипарҳезад аз кори ӯ пурхирад.

3 И — ранҷу зи ғам бод. 4 Л — беозодтар. 5 И — Ҳамон. 6 Л — бимонӣ. 7 ИЛ — б. 4478 нест. 8 ИЛ — омад. 9 Л — он. 10 Л — пои. 11 Л — ҳаштоду. 12 ИЛ — шаҳриёр.

Ҷуз орому хубӣ наҷустам бад-ин,
Ки бошад пас аз марги ман офарин.

Умедам чунон аст, к-аз кирдгор,
Ки бошӣ ҳаме[1] шоду беҳрӯзгор.

Гар эмин кунӣ дудмонро ба дод,
Худ эмин бихуспиву аз дод шод.

Ба подоши некӣ биёбӣ биҳишт,
Бузург он ки ҷуз тухми некӣ накишт![2]

Нигар, то набошӣ ба ҷуз бурдбор,
Ки тезӣ на хуб ояд аз шаҳриёр.

Ҷаҳондори бедори фарҳангҷӯй,
Бимонад ҳамасола бо обрӯй.

Ба гирди дурӯғ эч гуна магард,
Чу гардӣ, бувад[3] бахтро рӯй зард.

Дилу мағзро дур дор аз шитоб,
Хирад бо шитоб андар ояд ба хоб.

Ба некӣ[4] гиройю ба некӣ бикуш,
Ба ҳар неку бад панди доно ниюш.

Набояд, ки гардад ба гирди ту бад,
Ки аз бад туро бегумон бад расад.

Ҳама пок пушу ҳама пок х(в)ар,
Ҳама пандҳо ёд гир аз падар.

Ба яздон паноҳу[5] ба яздон гирой,[6]
Чу хоҳӣ, ки бошад туро раҳнамой.

Ҷаҳонро чу обод дорӣ ба дод,
Бавад ганҷат ободу тахти[7] ту шод.

---

1 ИЛ — набошӣ ҷуз аз. 2 Л — у тухми некӣ бикишт. 3 Л — гӯй, шавад. 4 Л — некон. 5 ИЛ — гирою. 6 ИЛ — кушой. 7 Л — тахт аз.

Чу некӣ намоянд подош кун,
Ҳамон то шавад ранҷи некӣ[1] кухун.

Ҳунармандро шоду наздик дор,
Ҷаҳон бар бадандеш торик дор.

Ҳама[2] кор бо марди доно сигол,
Ба ранҷи тан аз подшоҳи манол.

Чу ёбад хирадманд назди ту роҳ,
Бимонад ба ту тахту ганҷу сипоҳ.[3]

Ҳар он кас, ки бошад туро зердаст,
Мафармой дар бенавоӣ нишаст.

Бузургону озодагонро ба шаҳр,
Зи неки ту бояд, ки ёбанд баҳр.

Зи некӣ фурӯмояро дур дор,
Ба бедодгар мард магзор кор.

Ҳама гӯшу дил сӯи дарвеш дор,
Ғами кори ӯ чун ғами хеш дор.

Чу аз хештан номвар дод дод,
Ҷаҳон гашт аз ӯ шоду ӯ низ шод.

Бар арзониён ганҷ баста мадор,
Бубахшой бар марди парҳезгор.[4]

В-ар эдун ки душман шавад дӯстдор,
Ба шӯразамин тухми некӣ макор.

Агар панди моро шавӣ корбанд,
Ҳамеша бимонад кулоҳат баланд.

Ки некидиҳиш некхоҳи ту бод,
Хирад тахту давлат, кулоҳи ту бод!

---

[1] Л — Мамон то шавад ранҷи гетӣ. [2] Л — Ба хар. [3] И — кулоҳ.
[4] Л — б. 4505—4508 нест.

Мабодат фаромӯш гуфтори ман,
Агар дур монӣ зи дидори ман.

Сарат сабз боду дилат шодмон,
Танат поку дур аз бади бадгумон.

Ҳамеша хирад посбони ту бод,
Ҳама некӣ андар гумони ту бод!

Чу ман бугзарам з-ин ҷаҳони фароҳ,
Баровард бояд маро хуб[1] кох.

Ба ҷое, к-аз ӯ дур бошад гузар,
Напаррад бар ӯ каргаси тезпар.

Даре дур бар чарх, айвон баланд,
Ба боло бароварда чун даҳ каманд.

Набишта бар ӯ боргоҳи маро,
Бузургону ҷангӣ[2] сипоҳи маро.

Фаровон зи ҳар гуна афкандани,
Ҳам аз рангу бӯю парокандаӣ.

Ба кофур танро тавонгар кунед,
Зи мушк аз бари торак афсар кунед.

Ҳамон ҷомаи пок зарбафта[3] панҷ
Биёред нокордида зи ганҷ[4]

Бипӯшед бар мо ба расми каён,
Бар оини шоҳони Сосониён.[5]

Бисозед ҳам з-ин нишон[6] тахти оҷ,
Биёвехта аз[7] бари оҷ тоҷ.

---

[1] ИЛ — баробар ду. [2] Л — Бузургиву доду. [3] Л — зарбафт. [4] Л — ранҷ. [5] Л — мабандед ҳаргиз бадиро миён; И — некону арзониён. [6] Л — аз ин ҳам нишон. [7] Л — Биёвезӣ андар.

Ҳама[1] ҳар чи заррин ба пеш андар аст,
Агар тосу ҷомаст, агар[2] миҷмар аст.

Гулобу маю заъфарон ҷом[3] бист,
Зи мушку зи кофуру анбар дувист,

Ниҳода ба дасти чапу дасти рост,
Зи фармон фузунӣ набояд, на кост.

Зи хун кард бояд тиҳигоҳ хушк,
Бад-ӯ андар оганда кофуру мушк.

В-аз[4] он пас бароред даргоҳро,
Набояд, ки бинад касе шоҳро.

Дигаргун бувад кори он боргоҳ,
Наёбад касе назди мо боз роҳ.

Зи фарзанду аз дудаи арҷманд,
Қасе, к-аш зи марги ман ояд газанд,

Биёсояд аз базму шодӣ ду моҳ,
Қи ин бошад оин пас аз марги шоҳ.

Сазад гар ҳар он, к-ӯ бувад порсо,
Бигирьяд бар ин номаи подшо,

Зи фармони Ҳурмузд бармагзаред,
Дами хеш бе рои ӯ машмаред.

Фаровон бар он нома[5] ҳар кас гирист,
Пас аз аҳд як сол Қисро бизист[6].

---

[1] Л — Ҳамон. [2] Л — ҷом асту гар. [3] Л — ҷома. [4] Л — аз. [5] И — Бад-он панду андарз.
[6] ТПЗ —
Дар ин сол як шаб ниёишкунон,
Ба хоб андарун шуд ситоишкунон.
Чунон дид равшанравонаш ба хоб,
Қи дар шаб даромад яке офтоб.

Бирафту бимонд ин сухан ёдгор,
Ту ин ёдгораш ба зинҳор дор.

Чиҳил пояи нардбон аз бараш,
Ки мерафт то авҷи кайвон сараш.
Баромад бар ин нардбон аз Ҳиҷоз,
Хиромон, хиромон ба кашшиву ноз.
Ҷаҳон қоф то қоф пурнур кард,
Ба ҳар ҷо, ки буд мотаме сур кард.
Дар офоқ ҳар ҷо зи наздику дур
Набуд, к-он, на аз фарри у ёфт нур.
Ба ҳар ҷо, ки буд нур наздик ронд,
Ҷуз айвони Кисро, ки торик монд.
Биҷаст он гаҳ аз хоб шаҳ ними шаб,
Ба кас-бар аз ин кор накшод лаб.
Чу бурқаъ барафканд аз чеҳр меҳр,
Бихондаш бари хеш Бузарҷмеҳр.
Ба доно шаҳаншоҳ андар нухуфт,
Зи хобе куҷо дида буд, боз гуфт.
Чу бишнид Бузарҷмеҳр он сухун,
Нигаҳ кард он хоб сар то ба бун.
Чунин гуфт, к-«Эй хусрави комрон,
Ҳамоно, ки розест андар ниҳон».
Бад-у гуфт Хусрав, ки «Баргуй рост»,
К-аз андешагонам зи тан ҷон бикост.
Аз он пас чунин гуфт Бузарҷмеҳр,
Ки «Эй, рои ту бартар аз моҳу меҳр,
Нигаҳ кардам ин хобро сарбасар
Ту андар ҷавобаш шигифтӣ нигар.
Аз ин руз дар то чиҳил солу беш,
Ниҳад марде аз тозиён пой пеш,
Ки дар пеш гирад раҳи ростӣ,
Бупечад зи ҳар каҷживу костӣ,
Ба ҳам барзанад дини Зардуштро,
Ба маҳ чун намояд сарангуштро.
Ба ду нима гардад зи ангушти ӯ,
Ба кушиш набинад касе пушти ӯ.
Ҷуҳуду Масеҳо намонад ба ҷой,
Дар орад ҳаме дини пешин зи пой.
Ба тахти сепоя барояд баланд,
Диҳад мар ҷаҳонро ба гуфтор панд
Чу у бугзарад з-ин сарои сипанҷ,
Аз ӯ боз монад ба гуфтор ганҷ.
Шавад з-у ҷаҳон қарн то қарн шод,
Ҷуз айвони шаҳ к-он бароянд ба бод.
Пас аз вай зи ту як набера бувад,
Ки бо пилу кӯсу табира бувад.
Сипоҳе битозад бар ӯ аз Ҳиҷоз,
Агар чи надорад силеху чиҳоз.

4535 Чу бо у ҷафо кард гардонсипеҳр,
Набояд, ки ҷӯй аз ӯ доду[1] меҳр.

Кунун тоҷу авранги Ҳурмуздшоҳ
Биёрояму барнишонам ба гоҳ.

Зи тахт андарорад мар уро ба хок,
Зи гурдон кунад мар ҷаҳон ҷумла пок.
Бияфтад ҳама расми ҷашни Сада,
Шавад хокдон ҷумла Оташкада.
На оташ парастанду не офтоб,
Сари бахти гурдон дарояд ба хоб.
Ба Гуштосп, Ҷомосп худ гуфтааст,
Аз ин розу ин роҳ у рафтааст».
Чу бишнид Кисро зи Бузарҷмеҳр,
Аз инсон бигардидаш аз ранг чеҳр.
Ҳама руз бо дарду ғам буд ҷуфт,
Зи андеша чун шаб даромад, бихуфт.
Чунон шуд, ки аз шаб гузашта се пос,
Як овоз омад чунон пурҳарос,
Ки гуфтӣ ҷаҳон сарбасар гашт паст,
Пас он гаҳ яке гуфт, к-айвон шикаст.
Баромад ҳаме шоҳро дил зи ҷой,
Надонист он корро сар зи пой.
Ба Бузарҷмеҳр он гаҳ овоз кард,
Зи тоқи шикаста пас оғоз кард,
Чу он дид доно ҳам андар замон,
Чунин гуфт, к-«Эй шоҳ, Нуширавон,
Ба хоб андарун ҳарчи диди ту душ,
Аз он муҳр имшаб баромад хуруш
Чунон дон, ки айвон-т овоз дод,
Ки он моҳпайкар зи модар бизод.
Саворе расад ҳам кунун бо ду асп,
Ки барбод шуд кори Озаргушасп.
Дар ин буд, к-омад саворе чу гард,
Ки Озаргушасп ин замон гашт сард.
Аз ин кор дил танг шуд шоҳро,
Ҳаме ҳар замон баркашид оҳро.
Бад-у гуфт Бузарҷмеҳр он замон,
К-«Аз ин кор, шоҳо, чӣ бошӣ навон,
Замон чун туро аз ҷаҳон кард дур,
Пас аз ту ҷаҳонро чӣ мотам, чӣ сур?!»
Паси ин сухан шоҳ дере назист,
Бимурду бар у-бар ҷаҳоне гирист,
Пас аз шаҳ ба як моҳ Бузарҷмеҳр
Бипушид дар пардаи хок чеҳр.

[1] И — дори, ту з-у гушу

ПОДШОҲИН ҲУРМУЗД

Чордаҳ сол буд

ОҒОЗИ ДОСТОН

Бихандид таммӯз бо сурхсеб,
Ҳаме кард бо бору баргаш атеб.

Ки он дастаи гул ба вақти баҳор,
Ба мастӣ ҳаме доштӣ дар канор.

Ҳаме боди шарм омад аз ранги ӯй,
Ҳаме бӯи меҳр омад аз чанги ӯй.

Чӣ кардӣ, ки будат харидори он,
Куҷо ёфтӣ тез бозори он?

Ақиқу забарҷад, ки додат ба ҳам,
Зи бори гарон шохи ту ҳам наҷам.*1

Ҳамоно, ки гулро баҳо хостӣ,
Бад-он ранг рухро биёростӣ.

Ҳаме ранги шарм ояд аз гарданат.
Ҳаме мушк бӯяд зи пероҳанат.

Магар ҷома аз муштарӣ бистадӣ,
Ба лулӯ-бар аз хун нукат барзадӣ?

Забарҷад-т баргашту ҷармат бунафш,
Сарат бартар аз коваёнӣ дурафш.

Ба пероян зарду сурху сафед,
Маро кардӣ аз барги гул ноумед

Нигоро, баҳоро, куҷо рафтаӣ,
Ки ороиши боғ бинҳуфтаӣ?!

Ҳаме меҳргон бӯяд аз боди ту,
Ҳам аз ҷоми май нав кунам ёди ту.

---

*1 М — бо ҳам

Чу рангат шавад зард, бистоямат,
Чу дайҳими Ҳурмуз биёроямат.

Гар имруз тезаст бозори ман,
Бубинӣ пас аз марг осори ман.

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ ҲУРМУЗДШОҲ ВА АНДАРЗ ҚАРДАН БА САРДОРОН

Яке пир буд марзбони Ҳарӣ,
Писандидаву дида аз ҳар даре.

Ҷаҳондидае номи ӯ буд Мох,
Сухандону бо фарру бо барги шох.[1]

Бипурсидамаш то чи дорад ба ёд,
Зи Ҳурмуз, ки биншаст бар тахти дод.

Чунин гуфт пири Хуросон, ки «шоҳ —
Чу биншаст бар номвар пешгоҳ,

Нахуст офарин кард бар кирдгор,
Тавонову дорандаи рузгор».

Дигар гуфт: «Мо тахт номӣ кунем,
Гаронмоягонро гиромӣ кунем.

Ҷаҳонро бидорем дар зери пар,
Чунон чун падар дошт б-оину фар.

Гунаҳкардагонро ҳаросон кунем,
Ситамдидагонро таносон кунем.

Қасе бад кунад, бурдборӣ кунем,
Чу ранҷ оядаш беш, ёрӣ кунем.

Сутуни бузургист оҳистагӣ,
Ҳамон бахшишу доду шоистагӣ.

[1] Л — б. 16 нест.

29 — 6229

Бидонед, к аз кирдгори ҷаҳон,
Баду нек ҳаргиз намонад ниҳон.

Ниёкони мо тоҷдорони даҳр,
Ки аз додашон офарин буд баҳр,[1]

Наҷустанд ҷуз доду оҳистаги,
Бузургиву гурдиву шоистаги.[2]

Зи кеҳтар парастиш, зи меҳтар навоз,
Бадандешро доштан дар гудоз.

Ба ҳар кишваре дасту фармон мааост,[3]
Тавоноиву рою бурҳон мароcт.[4]

Қасеро, ки яздон кунад подшо,
Бинозад бад-у мардуми порсо.

Сари мояи шоҳ бахшоиш аст,
Замона зи бахшиш пуророиш аст.

Ба дарвеш-бар меҳрубонӣ кунем,
Ба пурмоя-бар посбонӣ кунем.

Ҳар он кас, ки эмин шуд аз кори хеш,
Бари мо барафрохт бозори хеш.

Шуморо ба мо ҳар чи ҳаст орзӯ,
Мадоред роз аз дили некху.

Зи чизе, ки дилтон ҳаросон бувад,
Маро доди он додан осон бувад.

Ҳар он кас, ки ҳаст аз шумо некбахт,
Ҳама шод бошед аз ин тоҷу тахт.

Миёни бузургон дурахшиш мароcт,
Чу бахшоишу доду бахшиш мароcт.

---

[1] Л — б. 26 нест. [2] И — б. 26, 27 нест. [3] И — рою фармони мост.
[4] И — тавоноиву ганчу паймони мост.

Шумо меҳрубонӣ ба афзун кунед,
Зи дил кинаву оз берун кунед.

Ҳар он кас, ки парҳез кард аз ду кор,
Набинад ду чашмаш бади рӯзгор.

Ба хушнудии кирдгори[1] ҷаҳон,
Бикӯшед яксар кеҳону меҳон.

Дигар он ки мағзаш бувад пурхирад,
Сӯи носипосӣ[2] дилаш нангарад.

Чу некӣ физоӣ ба рӯи касон,
Бувад музди он сӯи ту норасон.[3]

Маёмез бо мардуми кажжгӯй,
Ки ӯро набошад сухан ҷуз ба рӯй.

В-агар шаҳриёрат бувад додгар,
Ту бар вай ба сустӣ гумоне мабар.

Гар эдун, ки гуӣ, надонад ҳаме,
Суханҳои шоҳон бихонад ҳаме.

Чу бахшоиш аз дил кунад шаҳриёр,
Ту андар замин тухми кажжӣ макор.

Ҳар он кас, ки ӯ панди[4] мо дошт хор,
Бишӯяд дил аз хубии шаҳриёр.

Чу шоҳ аз ту хушнуд шуд, ростист,
В-агар[5] сар бупечӣ дари костист.

Дуруштисту нармист дар банди ту,
Наҷӯяд чу шуд гарм пайванди ту.

Зи некӣ мапарҳез ҳаргиз ба ранҷ,
Макун шодмон дил ба бедоду[6] ганҷ.

---

1 ИЛ — шахриёри. 2 И — Носипосон. 3 И — б. 42 нест. 4 Л — таҳдиди. 5 ИЛ — В-аз ӯ. 6 И — бисьёр.

Чу андар ҷаҳон коми дил ёфтӣ,
Расидӣ ба ҷое, ки биштофтӣ.

Чу дайҳим ҳафтод[1] бар сар ниҳӣ
Ҳама гирдкарда ба душман диҳӣ.

Ҳама кори[2] дарвеш дорад дилам,
Нахоҳам, ки андеша з-у бугсилам.

Ҳаме хоҳам аз покпарвардигор,
Ки чандон маро бар диҳад рузгор,

Ки дарвешро шод дорам ба ганҷ,
Наёрам дили порсоро[3] ба ранҷ.

Ҳар он кас, ки шуд дар ҷаҳон шоҳваш,
Сараш гардад аз ганҷи[4] динор каш,

Сарашро бупечам зи кундовари,
Нахоҳам, ки ҷуяд касе меҳтарӣ.[5]

Ҳамин аст фарҷому оғози мо,
Сухан гуфтани фошу ҳам[6] рози[7] мо.

Дуруди[8] ҷаҳонофарин бар шумо,
Ҳами чарх бодо,[9] замин бар[10] шумо!

Чу бишнид гуфтори ӯ анҷуман,
Пурандеша гаштанд аз он[11] тан ба тан.

Сари ганҷдорон пур аз бим гашт,
Ситамгорароро дил ба ду ним гашт.

Хирадманду дарвеш з-он ҳар кӣ[12] буд,
Ба дилш андарун шодмонӣ[13] фузуд.

---

[1] И — Агар ҳафт дайҳим. [2] Л — Ба ҳар кор. [3] И — зердастон. [4] ИЛ — ганҷу. [5] И — доварӣ. [6] И — аз. [7] Л — овози. [8] И — Дуруд аз. [9] И — чархи гардон. [10] Л — замини. [11] И — ӯ. [12] И — ҳар кас, ки. [13] И — рӯшнои.

ҚУШТАНИ ҲУРМУЗД ЭЗАДГУШАСПРО ВА ЗАҲР ДОДАНИ ЗАРДУҲИШТ МӮБАДИ МӮБАДОНРО

Чунин буд то шуд бузургиш рост,
Бад-он чиз бар подшо шуд, ки хост.

Барошуфту хуи бад овард пеш,
Ба як су шуд аз роҳи оину кеш.[1]

Ҳар он кас, ки назди падар-ш[2] арҷманд
Буди[3] шоду эмин зи бими газанд,

Якояк табаҳ кардашон бегуноҳ,
Бад-ин гуна буд роҳу[4] оини шоҳ.

Се мард аз дабирони Нушинравон,
Яке пири доно, ду дигар ҷавон.

Чу Эзадгушаспу дигар Бурзмеҳр,
Дабире хирадманд, бо фарру меҳр.[5]

Се дигар, ки Моҳозараш буд ном,
Хирадманду[6] равшандилу шодком.

Бари тахти Нӯшинравон он се пир,
Чу дастур буданду ҳамчу вазир.

Ҳаме хост Ҳурмуз, к-аз ин ҳар[7] се мард,
Барорад якояк зи[8] ногоҳ гард.

Ҳаме буд аз эшон дилаш пурҳарос,[9]
Ки рӯзе шаванд андар ӯ носипос.

---

[1] Л — роҳу оини хеш. [2] И — буд бар дараш. [3] И — Бибуд. [4] Л — рою. [5] И — Дабири хирадманди бо зебу чеҳр. [6] И — Хирадманди. [7] Л — Ҳаме сохт пинҳон ки то з-ин. [8] Л — Якояк барорад ба. [9] И — дил андар ҳарос.

Ба Эзадгушасп он замон даст охт,
Ба беҳуда-бар банду зиндон-ш сохт.[1]

Дили мӯбадн мӯбадон танг шуд,
Рухонаш зи андеша беранг[2] шуд.

Қи мӯбад буду[3] пок будаш сиришт,
Ба хурдн варо[4] ном бурд Зардуҳишт.

Аз он банд Эзадгушаспи дабир,
Чунон шуд, ки дил[5] хаста гардад ба тир.

Чу рӯзе[6] баромад, набудаш завор,[7]
На хӯрду на пӯшиш, на андӯҳгусор.[8]

Зи зиндон паёме[9] фиристод дӯст,
Ба мӯбад, ки «эй мар маро[10] мағзу пӯст,

Манам безаворӣ ба зиндони шоҳ,
Қасеро ба наздики ман нест роҳ.

Ҳаме хӯрданӣ орзӯ оядам,
Шикам гурусна ранҷ бифзоядам,

Бари ман кунун пок чизе фирист,
Чу мурдам кафан дӯзу баззе фирист».

Дили мӯбад аз дарди пайғоми ӯ
Ғамӣ гашт в-аз ҷои ороми ӯ.[11]

Чунин дод посух, ки «аз кори банд,
Манол, ар наёяд ба ҷонам газанд.[12]

Зи кирдори Ҳурмуз бинолид мард,
Аз андеша ранги рухаш гашт зард.[13]

---

[1] И — Бар Эзадгушасп он гаҳе даст ёфт,
Бар андеша зӣ банду зиндон шитофт.

[2] Л — Бупечиду рӯяш пурожанг. [3] Л — зи бад. [4] Л — мар он пирро. [5] И — куҷо. [6] И — Чу чанде. [7] И — қарор. [8] И — набудаш завор. [9] Л — паёмаш. [10] ИЛ — бандаро. [11] И — б. 82 нест. [12] ИЛ — Пас аз б. 83 ин б. омада:

Зи пайғоми ӯ шуд дилаш пуршикан,
Пурандеша шуд мағзаш аз хештан.

[13] ИЛ — б. 84 нест.

Ҳаме гуфт: «Акнун шавад огаҳӣ,
Бад-он ноҷавонмарди бефарраҳӣ.

Ки мубад ба зиндон фиристод чиз,
Наярзад тани мо бараш[1] як пашиз.

Газанд оядам з ин ҷаҳондор[2] мард,
Кунад бар ман аз хашм у рӯй[3] зард».

Ҳам аз меҳри Эзадгушасп дабир,
Дилаш буд печону рух чун зарир.

Бифармуд то пок холигараш
Ба зиндон кашад[4] хӯрданиҳо бараш.

В-аз он пас нишаст аз бари тозиасп,
Биёмад ба наздики Эзадгушасп.

Нигаҳбони зиндон чу ӯро бидид,
Шуд аз бим ранги рухаш нопадид.[5]

Наёраст гуфтан ба зиндон марав,
Ки ин шаҳриёрест[6] ҷӯшону[7] нав.

Фуруд омад ин[8] пир гирьён зи асп,
Биёмад[9] ба зиндони Эзадгушасп.

Гирифтанд мар якдигарро канор,
Пур аз дарду[10] мижгон чу абри баҳор.

Зи хуи бади шоҳ чандин[11] сухан
Ҳаме рафт, то шуд суханҳо[12] куҳан.

Ниҳоданд хон пеши яздонпараст,[13]
Гирифтанд пас божу барсам ба даст.

---

[1] И — бараш ҷони ман: Л — бари мо танаш. [2] И — з-он ҷафоҷӯй. [3] Л — рухсор; И — рухсора. [4] ИЛ — барад. [5] И — б. 90, 91 нест. [6] И — шаҳриёр аст. [7] Л — шаҳриёре ҷавон аст. [8] Л — он. [9] ЛМ — даромад. [10] И — дард. [11] Л — чанде. [12] Л — суханшон. [13] ЛМ — эзадпараст.

Пас Эзадгушасп он чи андарз буд,
Ба замзам ҳаме гуфту мубад шунуд.

Зи динору аз ганҷи ороста,
Ҳам аз коҳу айвону аз хоста,[1]

Ба мубад чунин гуфт, к-«эй номҷуй,
Чу рафтӣ зи эдар ба Ҳурмуз бигуй,

Ки гар сар бупечӣ зи гуфтори ман,
Барандеш[2] аз ранҷу тимори ман,

Ки пеши падар-т андарун бардаам,
Туро низ бар бар бипарвардаам.

Бад-он ранҷ подош банд омадаст,
Пас аз банд бими газанд омадаст.

Диле бегунаҳ пурғами шаҳриёр,
Ба яздон намоям ба рӯзи шумор.»[3]

Чу мубад сӯи хона шуд, дар замон
Зи корогаҳон рафт марде дамон,

Шунида якояк ба Ҳурмуз бигуфт,
Дили шоҳ бо рои бад гашт ҷуфт.

Зи Эзадгушасп он замон шуд дурушт,
Ба зиндон фиристоду ӯро бикушт.

Суханҳои мубад фаровон шунид,
Бад-ӯ барнакард эч гуна падид.

Ҳаме ронд андеша бар хубу зишт,
Сӯи чораи куштани Зардуҳишт.

---

[1] И — б. 98 нест. [2] ИЛ — андешӣ.
[3] ТПМ — Чу бар бегунаҳ — бар бубахшӣ равост,
Ки бахшоиш аз зинати подшост.

Бифармуд то заҳр холигараш,
Ниҳонӣ биёмехт андар хӯраш.

Чу мубад биёмад ба ҳангоми бор,
Ба пурсидани номвар шаҳриёр,

Бад-ӯ гуфт: «Имруз аз эдар марав,
Ки холигаре ёфтастем нав».

Чу биншаст мӯбад ниҳоданд хон,
Зи муъбад биполуд ранги рухон.

Бидонист, к-он хон замони вай аст,
Ҳамон[1] рости дар гумони вай аст.

Хӯришҳо бибурданд холигарон,
Ҳаме хурд шоҳ аз карон то карон.

Чу он косаи заҳр пеш оварид,
Нигаҳ кард мубад бад-он бингарид.

Бад-он бегумон шуд дили поки ӯй,[2]
Ки заҳр аст бар коса[3] тарьёки ӯй.[4]

Чу Ҳурмуз нигаҳ кард, лабро бубаст,
Бад-он косаи заҳр ёзид даст.

Бад он сон, ки шоҳон навозиш кунанд,
Бад-он бандагон низ нозиш кунанд.

Чу ёзид дасти гиромӣ ба хон,
Аз он коса бардошт мағзустухон.[5]

Ба мӯбад чунин гуфт, к-«эй покмағз,
Туро кардам ин луқмаи хубу нағз.

Даҳон боз кун, то хурӣ з-ин хуриш,
Аз[6] ин пас чунин боядат парвариш».

Бад-ӯ гуфт мӯбад: «Ба ҷону сарат,
Ки ҷовид бодо сару афсарат,

---

1 И — Ҳама. 2 И — ӯ. 3 ИЛ — хон. 4 И — ӯ. 5 И — б. 118, 119 нест. 6 Л — В-аз.

Қ-аз ин нуша хӯрдан нафармоиям,
Ба серӣ расидам, наяфзоиям».

Бад-ӯ гуфт Ҳурмуз: «Ба хуршеду моҳ,
Ба покиравони ҷаҳондор шоҳ,

Ки бистонӣ ин нуша з-ангушти ман,
Бад-ин орзӯ нашканӣ пушти ман».

Бад-ӯ гуфт мӯбад, ки «Фармони шоҳ,—
Биёмад, намонад маро рою роҳ».

Бихӯрду зи хон зору печон бирафт.
Ҳаме ронд то хонаи хеш тафт.

Аз он хӯрдани захр бо кас нагуфт,
Яке ҷома афканду нолон бихуфт.

Бифармуд то пойзахр оваранд,
Зи ганҷи куҳан, ё зи шаҳр оваранд.

Бад-он заҳр тарьёк н-омад ба кор,
Зи Ҳурмуз ба яздон бинолид зор.

Яке устуворе фиристод шоҳ,
Бад-он то кунад кори мӯбад нигоҳ,

Ки он заҳр шуд бар танаш коргар,
Гар андешаи мо наёмад ба бар.[1]

Фиристодаро чашми мӯбад бидид,
Сиришкаш зи мижгон ба рух барчакид.

Бад-ӯ гуфт: «Рав пеши Ҳурмуз бигӯй,
Ки бахтат ба баргаштан овард рӯй.[2]

---

[1] И — б. 132 нест.

[2] ТПЗ — Саранҷом з-андешаи нобакор
Шавӣ дар ҷаҳон кӯру бечоравор.
Ба ту ёфта душманон коми дил,
Равонат аз ин бад бимонад хиҷил.
Наёбӣ ба гетӣ дарун бас диранг,
Пас аз ту ба номи ту-бар монда нанг.

Бад-ин довари пеши довар шавем,
Ба ҷое, ки ҳар ду баробар шавем.

Аз ин пас ту эмин махусп аз бадӣ,
Ки подош пеш оядат эзадӣ.

Ту падруд бош, эй барандеш мард,
Бад ояд ба рӯят зи бадкоркард!»

Чу бишнид, гирьён бирафт устувор,
Биёвард посух бари шаҳриёр.

Сипаҳбад пушаймон шуд аз кори ӯй,
Бупечид аз он рост гуфтори ӯй.

Мар он дардро роҳи чора надид,
Басе оҳи[1] сард аз ҷигар баркашид.

Бимурд он замон мӯбади мубадон,
Бар ӯ зор гирьён ҳама бихрадон,

Чунин аст кайҳон пур аз дарду ранҷ,
Чӣ нозӣ ба тоҷу чи ёзӣ ба ганҷ?

Ки ин рӯзгори хушӣ бугзарад,
Замона дами мо ҳама[2] бишмарад.

КУШТАНИ ҲУРМУЗД СИМОҲБАРЗИН ВА БАҲРОМИ ОЗАРМЕҲОНРО

Чу шуд кори мӯбад ба зорӣ ба сар,
Ҳама кишвар аз дард зеру забар,

Ҷаҳондори хунрези носозгор,
Накард эч ёд аз бади рузгор.

Миён танг хун рехтанро бубаст,
Ба Баҳроми Озармеҳон ёхт даст.

[1] Л — Яке боди. [2] Л — Нафас марди доно ҳаме.

Чу шаб тиратар шуд, мар уро бихонд,
Ба пеши худ андар ба зону нишонд.

Бад-у гуфт: «Хоҳӣ, ки эмин шавӣ,
Набинӣ зи ман зиштиву бадхавӣ,

Чу хуршед бар чарх равшан шавад,
Сари куҳ чун пушти ҷавшан шавад.

Ту бо номдорони Эрон биёй,
Ҳаме бош бар пеши тахтам ба пой.

Зи Симоҳбарзинт пурсам сухун,
Чу посух гузорӣ, ту дил бад макун.

Бипурсам, ки ин дустдори ту кист,
Бад аст, ар парастандаи эзадист.

Ту посух чунин деҳ, ки ин бадтан аст,
Бадандеш в-аз тухми оҳарман аст.

В-аз он пас зи ман ҳарчи хоҳӣ, бихоҳ,
Парастандаву муҳру тахту кулоҳ».

Бад-у гуфт Баҳром, к-«эдун кунам,
В-аз ин бад, ки[1] гуфтӣ, сад афзун кунам.

Ба Симоҳ, ки буд аз нажоди меҳон,
Гузини падар он чароғи ҷаҳон,

Ҳаме сохт то чорае чун кунад,
Ки пироҳани меҳр берун кунад.[2]

Чу пайдо шуд он чодари оҷгун,
Хур аз бахши ду пайкар омад бурун,[3]

Ҷаҳондор биншаст бар тахти оҷ,
Биёвехтанд он баҳогир тоҷ.

[1] И — к-аз ин ҳарчи.
[2] ТПМ — Шуд аз ростӣ, суи чора шитофт,
Гилеми сияҳбахти худро бибофт.

[3] И — б. 157, 158 нест.

Бузургони Эрон бар он боргоҳ
Шуданд анҷуман то биёяд сипоҳ,

Зи дар парда бардошт солори бор,
Бирафтанд яксар бари шаҳриёр.

Чу Баҳроми Озармеҳон пешрав,
Чу Симоҳбарзину гурдони нав

Нишастанд ҳар як бар он ҷои хеш,
Гуруҳе бибуданд бар пои пеш.

Ба Баҳроми Озармеҳон гуфт шоҳ,
Ки «Симоҳбарзин бар ин боргоҳ,

Сазовори ганҷ аст, агар марди ранҷ,
Ки бадхоҳ зебо набошад ба ганҷ?»

Бидонист Баҳроми Озармеҳон,
Ки ин[1] пурсиши шаҳриёри ҷаҳон,

Чӣ гунасту инро паю бех чист,
Қ-аз ин бех моро бибояд гирист.

Саранҷом ҷуз дахмаи бекафан
Наёбем аз ин меҳтари анҷуман».

Чунин гуфт Баҳром, к-«Эйродшоҳ,[2]
Зи Симоҳбарзин ту некӣ махоҳ,[3]

Ки вайронии буми Эрон аз уст,
Ки на мағз бодаш ба тан дар, на пӯст!

Нагуяд сухан ҷуз ҳама баттарӣ,
Бар он баттарӣ-бар кунад доварӣ».

Чу Симоҳбарзин шунид ин сухан,
Бад-у гуфт, к-«Эй некьёри куҳан,

[1] И — он. [2] ИЛ — шоҳзод. [3] ИЛ — макун ҳеҷ ёд.

Ба бад бар тани ман гувои мадеҳ,
Чунин девро ошноӣ мадеҳ.

Чӣ дидӣ зи ман, то ту ёри манӣ,
Зи кирдору гуфтори оҳарманӣ?!»

Бад-у гуфт Баҳроми Озармеҳон,
Ки «Тухме пароканди андар ҷаҳон,

Ки он бар нахустин ту хоҳӣ дуруд,
В-аз оташ наёбӣ магар тирадуд.

Ки Кисро марову туро пеш хонд,
Бари тахти шоҳи ба зону нишонд.

Або мӯбадон низ Бузарҷмеҳр,
Чу Эзадгӯшасп он маҳи хубчеҳр,

Бипурсид, к-«ин тахти шоҳаншаҳӣ,
Киро зебаду кист бо фарраҳӣ?!

Ба кеҳтар диҳам, ё ба меҳтар писар,
Кӣ бошад ба оҳи[1] сазовортар?»

Ҳама яксар аз ҷой бархостем,
Забон посухашро биёростем,

Ки ин турկзода сазовор нест,
Қас уро ба шоҳӣ харидор нест.

Ки ҳоқоннажод асту бадгавҳар аст,
Ба болову дидор чун модар аст.

Ту гуфтӣ, ки Ҳурмуз ба шоҳӣ сазост,
Кунун з-ин сазо мар туро ин ҷазост.

Гувоҳӣ ман аз баҳри ин додамат,
Чунин лаб ба дашном букшодамат».

---

[1] ИЛ — шоҳӣ.

Зи ташвир Ҳурмуз фурӯ пажмурид,
Ки ин ростгуфтори мардон шунид.

Ба зиндон фиристодашон тирашаб,
В-аз эшон ду шаб[1] низ накшод лаб.

Савум шаб чу барзад сар аз кӯҳ моҳ
Зи Симоҳбарзин бипардахт шоҳ.

Ба зиндон чу дуздон мар ӯро бикушт,
Набудаш ҷуз аз ранҷу нафрин ба мушт.

Чу Баҳроми Озармеҳон он шунид,
Ки он покдил мард шуд нопадид,

Паёме фиристод наздики шоҳ,
Ки, эй тоҷи ту бартар аз чархи[2] моҳ,

Ту донӣ, ки ман чанд кӯшидаам,
Ки то розҳои ту пушидаам.

Ба пеши падарт он сазовор шоҳ,
Набудам туро ҷуз ҳама некхоҳ.

Яке панд гуям, чу хони маро,
Бари тахти шоҳӣ нишонӣ маро.

Туро судмандист аз панди ман,
Ба зиндон мамон як замон банди ман.

Ба Эрон аз он судмандӣ бувад,
Хирадмандро бегазандӣ бувад.[3]

Паёмаш чу наздики Ҳурмуз расид,
Яке роздор аз миён баргузид,

Ки Баҳромро назди шоҳ оварад,
Бад-он номвар боргоҳ оварад.

---

[1] ИЛ — ба бад. [2] Л — чарху. [5] ИЛ — б. 195 нест.

Шаби тира Баҳромро пеш хонд,
Ба чарбӣ сухан чанд бо ӯ[1] биронд.

Бад-ӯ гуфт: «Баргуй, к-он панд чист,
Ки моро бад он рузгори беҳист?».

Чунин дод посух, ки «Дар ганҷи шоҳ,
Яке сода сандуқ дидам сиёҳ.

Ниҳода ба сандуқ-дар ҳуққае,
Ба ҳуққа дарун порсӣ руқъае.

Набиштаст бар парниёни сапед,
Бад-он бошад эрониёнро умед.

Ба хатти падарт он ҷаҳондор[2] шоҳ,
Туро андар он кард бояд нигоҳ».

Чу Ҳурмуз шунид он, фиристод кас
Ба наздики дастури фарьёдрас,

Ки дар ганҷҳои кухан боз ҷуй,
Яке содасандуқ муҳре бар ӯй.

Бар он муҳр-бар номи Нушинравон,
Ки ҷовид бодо равонаш ҷавон!

Ҳам акнун шаби тира пешам биёр,[3]
Фаровон ба ҷустан мабар рузгор.

Шитобид ганҷур, сандуқ ҷуст,
Биёвард пешаш[4] ба муҳре дуруст.

Ҷаҳондор сандукро баркушод,
Фаровон зи Нушинравон кард ёд.

Ба сандуқ дар ҳуққа бо муҳр дид,
Шитобиду он[5] парниён баркашид.

---

[1] И — хубӣ фаровон суханҳо. [2] И — ҷаҳонгир. [3] ИЛ — **пеши ман** ор. [4] ИЛ — ба айвон. [5] Л — аз; И — з-ӯ.

Нигаҳ кард дар[1] хатти Нушинравон,
Набишта бар он руқъаи парниён.

Ки Ҳурмуз ба даҳ солу бар сар ду сол,
Яке шаҳриёре бувад[2] беҳамол.

В-аз он пас пурошуб гардад ҷаҳон,
Равад[3] ному овози у дар ниҳон.

Падид ояд аз ҳар суе душмане,
Яке баднажоде чу[4] оҳармане.[5]

Пароканда гардад ба[6] ҳар сӯ сипоҳ,
Фуруд[7] афканад душман ӯро зи гоҳ.

Ду чашмаш кунад доғ он бадкунаш,[8]
В-аз он пас бароранд ҳуш аз танаш.

Ба хатти падар Ҳурмуз он руқъа дид,
Ҳаросон шуду парниён бардарид.[9]

Чу чашмаш пур аз хун шуду рӯй зард,
Ба Баҳром гуфт: «Эй ҷафопеша мард,

Чӣ ҷустӣ бад-ин руқъа андар ҳаме,
Бихоҳӣ рабудан зи ман сар ҳаме»?

Бад-ӯ гуфт Баҳром, к-«Эй туркзод,
Ба хун рехтан то набошӣ ту шод.

Ту хоқоннажодӣ, на аз Қайқубод,
Ки Кисро туро тоҷ бар сар ниҳод».

Бидонист Ҳурмуз, ки ӯ ласти[10] хун
Биёзад ҳаме зинда бо[11] раҳнамун.

---

[1] Л — бас. [2] Л — шавад. [3] ИЛ — Шавад. [4] И — баднажодеву. [5] Л — аҳримане. [6] ИЛ — зи. [7] Л — Фуру. [8] ИЛ — кур хеши занаш. [9] И — И — б. 218 нест. [10] И — к-он мард. [11] И — Ҳаме бинаду несташ.

Шунид ин суханҳои нокомро,
Ба зиндон фиристод Баҳромро.

Дигар шаб чу бар зад сар аз кӯҳ моҳ,
Ба зиндон дижогоҳ кардаш табоҳ.

Намонд он замон бар дараш бихраде,
Ҳамон раҳнамоеву гар[1] мубаде.

Зи хуи бад ояд ҳама баттарӣ,
Нигар то суи хуи бад нангарӣ.

БАРГАШТАНИ ҲУРМУЗД АЗ БЕДОД БА ДОДГУСТАРӢ

В-аз он пас набуд зиндагонии хеш,[2]
Зи тимор зад бар дили хеш неш.[3]

Зи соле ба Истахр будӣ се[4] моҳ,
Ки кӯтоҳ будӣ шабони сиёҳ.

Ки шаҳре[5] хунук буду равшан ҳаво,
Аз он ҷо гузаштан набудӣ раво.

Се моҳи ҳарифон[6] будӣ б-Асфаҳон,
Ҳавои хушу ҷойгоҳи меҳон.

Зимистон будӣ ҷои ӯ Тайсафун,
Або лашкару мубаду[7] раҳнамун.

Баҳорон будӣ ӯ ба Арванддашт,
Бар ин гуна чанде бар ӯ баргузашт.

Аз он рукъа будӣ дилаш[8] пурҳарос,
Ниёишкунон буд дар[9] шаб се пос.

---

[1] И — ҳам; Л — раҳнамову ҳамон. [2] ИЛ — зиндагониш хуш. [3] ИЛ — нуш. [4] Л — ду. [5] И — шаҳри. [6] И — маҳ бо ҳарифон. [7] И — муъбади. [8] И — будаш дил андар. [9] И — то.

На хун рехт аз он пас, на бедод кард,
На аз бад равонаш ҳаме ёд кард.[1]

Чу пинҳон шудӣ чодари ложвард,
Падид омади куҳи[2] ёқути зард,

Мунодигаре баркашидп хурӯш,
Ки эй номдорони бофарру ҳуш,

Агар киштманде шавад куфта,
В аз он ранҷ коранда ошуфта,

В-агар асп дар киштзоре шавад,
Касе низ дар мевадоре шавад,

Думи аспу гушаш бибояд бурид,
Сари дузд[3] бар дор бояд кашид.

Маҳу сол гардон будӣ дар ҷаҳон,
Баду некувӣ з-у набудӣ ниҳон.

Ба ҳар кишваре дод кардӣ чунин,
Зи деҳқон[4] ҳаме ёфтӣ офарин.

Писар буд мар ӯро гиромӣ яке,
Ки аз моҳ пайдо набуд андаке.

Мар уро падар карда[5] Парвез ном,
Гаҳаш хондӣ Хусрави хешком.[6]

Набудӣ ҷудо як замон аз падар,
Падар низ нашкефтӣ аз писар.

Чунон буд, ки аспе зи охур биҷаст,
Ки буд шоҳ Парвезро[7] бар нишаст.

Суи киштманд омад аспи ҷавон,
Нигаҳбони асп аз пас андар[8] давон.

---

[1] Л — б. 231—235 нест. [2] И — Шудӣ кӯҳ монанди. [3] И — мард. [4] И — ҳар кас. [5] ИЛ — кард. [6] Л — шодком. [7] И — будӣ бар ӯ шоҳро. [8] И — омад.

Биёмад худованди он киштзор,
Ба пеши нигаҳбон[1] бинолид зор.

Худованди кишта бигуфт: «Аспи кист,
Ки бар думму гушаш бибояд гирист?!»

Нигаҳбон[2] гуфт: «Аспи Парвезшоҳ,
Надорад ҳаме кеҳтар онро нигоҳ» [3]

Биёмад нигаҳбон бари шаҳриёр,
Бигуфт он чи бишнид аз он киштзор.

Бад-ӯ гуфт Ҳурмузд: «Боз ор ҳуш,[4]
Бибур дар замон аспро думму гуш.

Зиёне, ки омад бар он киштманд,
Шумораш бибояд гирифтан, ки чанд.

Зи Хусрав зиён боз бояд ситад,
Агар сад зиён аст, агар ҳафтсад.[5]

Дирамҳои ганҷӣ дар он киштзор,
Бирезед[6] пеши худованди кор[7]».

Чу бишнид Парвез, пӯзишгарон[8]
Барангехт аз ҳар суе, меҳтарон[9]

Ба назди падар то бубахшад гуноҳ,
Набуррад думу гуши аспи сиёҳ.[10]

Барошуфт аз он аспи ӯ[11] шаҳриёр,
Ҷаҳондидагонро ҳама кард хор.

Нигаҳбон[12] шуд аз бими Хусрав[13] давон,
Бад-он кишта[14] наздики аспи ҷавон.[15]

---

1 ИЛ — муваккал. 2 Л — худованд; И — Нигаҳбон-ш. 3 И — худованди дайҳиму ганҷу сипоҳ. 4 ИЛ — ба рафтан бикӯш. 5 Л — шуд зиёнаш дусад бор сад; И — се бор сад. 6 Л — Бирезанд. 7 И — б. 255 нест. 8 Л — аз кеҳтарон. 9 И — пурмоя хоҳишгарон. 10 Л — Ки бошед хоҳишкунон пеши шоҳ,
Набуррад магар думму гӯши сиёҳ.
11 И — гуфтаҳо. 12 ИЛ — муваккал. 13 И — Парвез; Л — аспаш. 14 Л — кишт. 15 Л — аспаш равон.

Ба ханҷар ҷудо кард аз у гушу дум,
Бад-он киштзоре, ки оварда[1] сум.

Ҳамон низ товон ба фармони шоҳ,
Расонид Хусрав бад-он додхоҳ.

В-аз он пас ба нахчир шуд шаҳриёр,
Биёвард ҳар кас фаровон шикор.

Саворе разӣ дид бороваре,
Сипаҳбаднажоде баландахтаре.

Саросар ҳама раз пур аз ғӯра буд,
Бифармуд то кеҳтаронро дуруд,

Аз он хушае чанд бибриду бурд,
Ба айвону холигарашро супурд.

Биёмад худованди раз дар замон,
Бад-он мард гуфт, к-«Эй бади бадгумон,

Нигаҳбони он раз набудӣ ба ранҷ,
На динор доди баҳоро, на ганҷ.

Чаро ранҷ нобурда кардӣ табоҳ?
Бинолам кунун аз ту ман[2] пеши[3] шоҳ».

Савори диловар зи бими зиён,
Ба зуди камар боз кард аз миён.

Бад-ӯ дод пурмоя заррин камар,
Ба ҳар муҳрае дарнишонда гуҳар.

Худованди раз чун камар дид гуфт,
Ки «Кирдори бад чанд бояд нуҳуфт?!

Ту бо шаҳриёр ошноӣ макун,
Харанда надорӣ, баҳое макун,

---

[1] ИЛ — овард. [2] Л — дар. [3] И — дар пешгоҳ.

Сипосе ниҳам бар ту худ[1] з ин камар,
Ту беҷонӣ ар[2] бишнавад додгар.[3]»

Яке мард буд Ҳурмузи шаҳриёр
Ба пирӯзӣ андар шуда номдор.[4]

Ба мардӣ сутуда ба ҳар анҷуман,
Ки рамзи варо кас надидӣ шикан,

Ки ҳам доддеҳ буду ҳам додхоҳ,
Кулоҳи каи баргузашта[5] ба моҳ.

Накардӣ ба шаҳри Мадоин диранг,
Диловарсаре[6] буд бо ному нанг.[7]

Баҳору тамӯзу зимистону[8] тир,
Наёсуд ҳаргиз яли шаҳргир.[9]

Ҳаме гашт гирди ҷаҳон сар ба сар,
Ҳаме ҷуст бо подшоҳи ҳунар.

ЛАШКАР КАШИДАНИ СОВАШОҲ БА ҶАНГИ ҲУРМУЗД

Чу даҳсола шуд подшоҳиш рост,
Зи ҳар кишвар овози бадхоҳ хост,

Биёмад зи роҳи Ҳари Совашоҳ,
Або кӯсу пилону ганҷи сипоҳ,

Гар аз лашкари Сова гирӣ шумор,
Бирав чорсад бор бишмар ҳазор.

---

[1] И — кунам бар ту-бар; Л — ниҳам бар ту-бар. [2] И — Бупечӣ агар. [3] И — Пас аз б. 273 ин б. омада:

Бузургон ба хоҳишгарӣ пеши ӯй,
Бирафтанду доданд бар буса рӯй.
Ба хоҳиш бидоданд ӯро камар,
Басе буса доданд бар чашму сар.

[4] И — комгор. [5] Л — баркашида. [6] Л — Диловар шаҳе. [7] И — б. 277 нест. [8] И — зимистону даймоҳу. [9] И — наёсудӣ он хусрави гурдгир.

Зи пилони ҷанги ҳазору дувист,
Ту гуфтӣ, магар дар замин роҳ нест.

Зи дашти Ҳарӣ то лаби Марврӯд,
Сипаҳ буд оганда чун тору пуд.

В-аз ин рӯй то Марв лашкар кашид,
Шуд аз гарди лашкар[1] замин нопадид.

Ба Ҳурмуз яке нома бинвишт шоҳ,
Ки наздики худ хон зи ҳар сӯ сипоҳ.

Пулу роҳи ин лашкар обод кун,
Алаф созу аз теғи мо ёд кун.

Бад-ин подшоҳӣ бихоҳам гузашт,
Ба дарьё сипоҳ асту дар кӯҳу дашт.

Чу бархонд он номаро шаҳриёр,
Бипажмурд аз он лашкари бешумор.

В-аз он рӯй Қайсар биёмад зи Рум,
Зи лашкар ба зер андар овард[2] бум.

Сипаҳ буд аз румиён[3] сад[4] ҳазор,
Саворони ҷанговару[5] номдор.

Зи шаҳре, ки бигрифт Нӯшинравон,
Ки аз номи ӯ буд Қайсар навон.[6]

Ба шамшер бигрифт як сар ҳама,
Даромад ба фармони Қайсар ҳама.[7]

Биёмад зи ҳар кишваре лашкаре,
Ба пеш андарун номвар меҳтаре.

---

[1] И — гард руи. [2] И — Биёвард лашкар ба обод. [3] И — Саворони румӣ се раҳ. [4] Л — румӣ адад сӣ. [5] И — Далерони ҷанговари; Л — ҷанговари. [6] И — Пас аз б. 292 ин б. омада:

Бад-он шаҳрҳо шоҳ лашкар кашид,
Сари рост аз моҳ бартар кашид.

[7] ИЛ — б. 293 нест.

Сипоҳе биёмад зи роҳи Хазар,
Қ-аз эшон сияҳ шуд ҳама буму бар.

Ҷаҳондидаи гурд дар пеш буд,
Або ганҷу бо лашкари хеш буд.

Аз[1] Армения то дари Ардабил,
Пароканда шуд лашкараш[2] хел-хел,

Зи дашти саворони найзагузор,
Сипоҳе биёмад фузун аз шумор.

Чу Аббосу чун Амрашон пешрав,
Саворону гарданфарозони нав.

Зи тороҷ вайрон шуд он буму руст,
Ки Ҳурмуз ҳаме бож аз эшон[3] биҷуст.

Биёмад сипаҳ[4] то ба руди Фурот,
Набуд андар он бум ҷое набот[5].

Чу торик шуд рузгори беҳӣ,
Зи лашкар ба Ҳурмуз расид огаҳи.

Чу бишнид гуфтори корогаҳон,
Бипажмурд шодоб шоҳи ҷаҳон.

Пушаймон шуд аз куштани мубадон,
Зи даргоҳ гум гаштани бихрадон.

Надид у ҳаме мардуми ройзан,
Бупечид Ҳурмуз бари хештан.[6]

Фиристоду эрониёнро бихонд,
Саросар ҳама кох мардум нишонд,

Баровард розе, ки буд аз нуҳуфт,
Бад-он номдорони Эрон бигуфт,

---

[1] И — В-аз. [2] И — Сипоҳи пароканда буд; Л — лашкарӣ. [3] Л — божи Эрон. [4] И — Аз — Армения. [5] И — намонд андар он подшоҳӣ субот. [6] Л — б. 304, 305 нест.

Ки чандин сипаҳ сар бар Эрон ниҳод,
Ки кас[1] дар ҷаҳон ин[2] надорад ба ёд.

Ҳама марзбонон фуру монданд,
Зи ҳар гуна андешаҳо ронданд.

Бигуфтанд, к-«эй шоҳи бо рою ҳӯш,
Яке андар ин кор бикшой гуш.[3]

Хирадманд шоҳиву мо камтарем,
Ҳама хешган мӯбаде нашмарем.

Ҳама мубадону дабирони хеш
Бикуштиву гаштӣ зи оину кеш.[4]

Барандеш то чораи кор чист,
Бару буми моро нигаҳдор кист?».

Чунин гуфт мӯбад, ки будаш вазир,
Ки эй шоҳи донову донишпазир,

Сипоҳи Хазар гар биёяд ба ҷанг,
Наёбанд ҷангӣ замоне диранг.

Або румиён достонҳо занем,
Зи бун пояи[5] тозиён[6] барканем.

Туро Совашоҳ аст наздиктар,
В-аз ӯ кори мо низ ториктар.

Зи роҳи Хуросон бувад ранҷи мо,
Ки вайрон кунад лашкару ганҷи мо.

Чу турк андар омад зи Ҷайҳун ба ҷанг,
Набояд бад-ин кор кардан диранг.

---

[1] Л — касе. [2] И — Кас аз рузгорон. [3] ИЛ — б. 310 нест. [4] ИЛ — б. 312 нест. [5] Л — бехи ин. [6] И — Зи дил кину пайкорашон.

Ба мубад чунин гуфт ҷуяндароҳ,
Ки «акнун чӣ созем бо Совашоҳ?»

Бад-у гуфт мӯбад, ки «Лашкар бисоз,
Ки хусрав ба лашкар бувад сарфароз.

Аразро бихон, то биёрад шумор,
Ки чанд аст мардум, ки ояд ба кор»?[1]

Араз бо ҷарида ба наздики шоҳ
Биёмад, биёвард марри[2] сипоҳ.

Шумори сипоҳ омадаш сад ҳазор,
Пиёда басе дар миёни савор.

Бад-ӯ гуфт мубад, ки «бо ин сипоҳ,
Сазад гар бишурем бо Совашоҳ.

Магар мардумӣ ҷӯиву ростӣ,
Бурун афканӣ каҷживу костӣ.

Раҳони сари кеҳтаронро[3] зи бад,
Чунон ки раҳи[4] шаҳриёрон сазад.

Шунидастӣ он достони бузург,
Ки Арҷосп он пурзиён пиргург,

Ба Гуштоспу Луҳросп аз баҳри дин
Чӣ бад кард худ бо саворони Чин?

Чӣ омад зи тимор бар шаҳри Балх,
Ки шуд зиндагонӣ бар он бум[5] талх.

Чунин то кушода шуд Исфандиёр,
Ҳаме кард ҳар гунае корзор.

Агар нашнавад панд шоҳи замин,
Басе ранҷ бинад зи туркони Чин.

---

[1] И — мард аз дари корзор. [2] И — бемарр. [3] И — мӯбадонро. [4] И — кардан. [5] И — шаҳр.

Зи меҳтар[1] ба сол ар чи ман меҳтарам,[2]
Аз ӯ ҳам ба андеша барнагзарам,[3]

Ба мӯбад чунин гуфт пас шаҳриёр,
Ки Қайсар наҷӯяд ба мо корзор.

Ҳамон шаҳрҳоро, ки бигрифт шоҳ,
Супорам бад-ӯ боз гардад зи роҳ.

Фиристодае ҷуст гурду[5] дабир,
Хирадманду донову ҳам ёдгир.[6]

Ба Қайсар чунин гуфт, к-«Аз Рум шаҳр
Нахоҳам, туро бод аз он бум баҳр.

Ту ҳам пой дар марзи Эрон манеҳ,
Чу хоҳӣ, ки меҳ бошиву рузбеҳ.[7]

Фиристода чун пеши[8] Қайсар расид,
Бигуфт он чи аз шоҳи Эрон шунид,

Зи раҳ бозгашт он замон шоҳи Рум,
Наёзурд хок андар он марзу бум.

Шаҳаншоҳ Ҳурмуз сипаҳ[9] баргузид,
Ки аз гардашон рӯз[10] шуд нопадид.

Фиристодашон то бад-он буму бар,[11],
Ба пой андар оранд кӯҳи[12] Хазар.

Сипаҳдорашон пеш[13] Харрод буд,
Ки бо фарру аврангу бодод буд.

Чу омад ба Армения дар сипоҳ,
Сипоҳи Хазар баргирифтанд роҳ.

---

[1] И — Хусрав. [2] И — мо меҳтарем. [3] И — нагзарем. [4] Л — б. 332—334 нест. [5] И — ҷуст карду. [6] И — Хирадманди донову гӯёву пир. [7] И — бошад маҳу рӯз беҳ. [8] И — наздики. [9] ИЛ — Сипоҳе зи эрониён. [10] И — меҳр. [11] Л — зуд з-Эрон ба дар. [12] Л — марзи. [13] И — Сари он сипаҳ гурд.

В-аз эшон фаровон бикуштанд низ,
Гирифтанд аз он марз бисьёр чиз.[1]

Чу огоҳи омад ба наздики шоҳ,
Ки Харрод пируз буд[2] бо сипоҳ.

Ба ҷуз кинаи Совашоҳаш намонд,
Хирадро ба андеша андар нишонд.

НИШОН ДОДАНИ МЕҲРОНСИТОД АЗ БАҲРОМИ ЧӮБИНА БА ҲУРМУЗДШОҲ ВА ХОСТАНАШ ҲУРМУЗД

Яке банда буд шоҳро шодком,
Хирадманду бедору Настуҳ ном.

Ба шоҳи ҷаҳон гуфт: «Ануша бадӣ,
Ҳамеша зи ту дур чашми бадӣ.

Падарм он хирадманд Меҳронситод,
Ки чун у замона надорад ба ёд,

Ба кунҷе нишастаст бо Занду Уст,
Аз уммеди гетӣ шуда пиру суст.

Бад-ин рӯзгорон[3] бари ӯ шудам,
Яке рӯзу як шаб[4] бари ӯ будам.

Ҳаме гуфтам уро ҳам аз Совашоҳ,
Зи пилони ҷангиву чандин сипоҳ».

Чунин дод посух, ки «Омад сухан,
Аз он гуфтаи рӯзгори куҳан».

Бипурсидам аз пир Меҳронситод,
К-«Аз он рӯзгорон чӣ дорӣ[5] ба ёд»?

---

1 ИЛ — шуд.
2 ТПЗ — Араб чун шуниданд, баста шуданд,
Бирафтанд аз он ҷойгаҳ, к-омаданд.
3 И — Дар ин чанд рӯза. 4 И — Шабу рӯз яксар. 5 Л — дорад.

Чунин дод посух, ки «Шоҳи ҷаҳон,
Агар пурсадам, боз гуям ниҳон».

Шаҳаншоҳ фармуд то дар замон,
Бишуд назди у номдоре дамон.

Мар он пирро зуд[1] бардоштанд,
Ба маҳд андарун тез бугзоштанд.

Чу омад бари шоҳ марди куҳан,
Диле пур зи дониш саре пурсухан.

Бипурсид меҳтар[2] зи Меҳронситод,
Ки «Аз кори мо ту[3] чӣ дорӣ ба ёд?»

Чунин дод посух бад-у марди пир,
Ки «Эй шоҳи гуяндаву ёдгир,

Бад-он гаҳ куҷо модаратро зи Чин
Фиристод хоқон ба Эронзамин,

Ба хоҳандаги ман будам пешрав,
Саду шаст мард аз далерони нав.[4]

Падарт он шаҳаншоҳи донову рост,
Зи хоқон парасторзода нахост.[5]

Маро гуфт ҷуз духти хотун маҳоҳ
Назебад парастор ҳамҷуфти шоҳ.[6]

Бирафтем наздики хоқони Чин,
Ба шоҳӣ бар у хондем офарин.

Варо панҷ духтар буд андар ниҳон,
Ҳама хубу зебои тахти шаҳон.[7]

---

[1] Л — Тани пир аз он коҳ. [2] И — Ҳурмуз. [3] И — рузгорон [4] И — б. 363 нест. [5] Л — б. 364 нест. [6] И — дар пешгоҳ, [7] И — меҳон.

Ба рафтан тазарву ба дидан баҳор,
Саросар пур аз бую рангу нигор.[1]

Маро дар шабистон фиристод шоҳ,
Бирафтам дар он номвар пешғоҳ.

Рухи духтаронро биёростанд,
Сари зулф бар гул бипе껐станд.

Магар модарат бар сар[2] афсар надошт,
Ҳамон ёраву тавқу гавҳар надошт,

Нишаста сар афканда бегуфтугӯй,
Зи шарм остинро гирифта ба рӯй.[3]

Аз эшон ҷуз ӯ духти Хотун набуд,
Бад ӯ раҳ маро рой равшан намуд,

Ки хотуни чинӣ зи Фағфур буд,
Ба гавҳар зи кирдори бад дур буд.

Ҳаме модарашро ҷигар з-ӯ бихаст,
Ки фарзанд ҷое шавад дурдаст.

Дижам буд[4] аз он духтари порсо,
Гусӣ кардан аз хонаи подшо.

Ман ӯро гузин кардам аз духтарон,
Нигаҳ доштам чашм аз[5] дигарон.

Маро гуфт хокон, ки дигар гузин,
Ки ҳар панҷ хубанду бо офарин.

Маро посух ин[6] буд, к-«Ин боядам,
Чу дигар гузинам, газанд оядам».

---

[1] И — б. 368 нест. [2] И — модари ту, ки. [3] ИЛ — б. 372 нест. [4] Л — шуд. [5] И — аз он. [6] И — он.

Фиристод пас мӯбадонро[1] бихонд,
Бари тахти шоҳи ба зону нишонд.

Ба пурсиш гирифт ахтари духтараш,
Қи то чун бувад гардиши[2] ахтараш

Ситорашумар гуфт: «Чӯз некувӣ,
Набиниву ҷуз рости нашнавӣ.

Аз ин духту аз[3] шоҳи эрониён,
Яке пур зояд[4] чу шери жиён.

Ба боло баланду ба бозу ситабр,
Ба мардӣ чу шеру ба бахшиш чу абр.

Сияҳчашму пурхашму нобурдбор,
Падар бугзарад, ӯ бувад шаҳриёр.

Фаровон зи ганҷи падар бархӯрад,
Басе[5] рузгорон ба бад наспарад.

В-аз он пас яке шоҳ хезад[6] сутург,
Зи туркон сипоҳе биёрад[7] бузург.

Бисозад, ки Эрону шаҳри Яман,
Саросар бигирад бад-он[8] анҷуман.

Аз у шоҳи Эрон шавад дардманд,
Битарсад зи пирузбахти баланд.[9]

Яке кеҳтаре бошадаш зӯрдаст,[10]
Саворе сарафрози[11] меҳтарпараст,

Ба боло дарозу[12] ба андом хушк,
Ба гирди сараш ҷаъдмуе чу мушк.

---

[1] И — Ҳамон гоҳ кундоваронро; Л — Фиристоду кундоваронро. [2] Л — духтару. [3] Л — духт в-аз. [4] Л — кудак ояд. [5] И — Пас. [6] И — меҳтар ояд. [7] И — диловар сипоҳе. [8] И — Бигирад, барорад сар аз. [9] И — б. 389 нест. [10] Л — дурдаст. [11] Л — сарафрозу. [12] И — баланду.

Қави устухонҳову бинӣ бузург,
Сияҳчардаву[1] тундгуву[2] сутург.

Ҷаҳонҷуй Чубина дорад лақаб,
Ҳам аз паҳлавонон-ш бошад насаб.

Зи ҷое биёяд ба даргоҳи шоҳ,
Чунин марди чокар[3] ба андак сипоҳ.

Мар он туркро ногаҳон бишканад,
Ҳама лашкарашро ба ҳам барзанад.

Чу бишнид гуфти ситорашумар,
Надидам зи хоқон касе шодтар.

Ба Нӯшинравон дод пас духтараш,
Ки аз духтарон ӯ будӣ афсараш.

Пазируфтам ӯро ман аз баҳри шоҳ,
Чу ин карда шуд, бозгаштам ба роҳ.

Баровард чандон гуҳарҳо зи ганҷ,
Ки мо ёфтем аз кашидан-ш ранҷ.

Сипаҳ то лаби руди Ҷайҳун биронд,
Ҷаҳонбини худро ба киштӣ нишонд.

Зи Ҷайҳун дили пур зи хун бозгашт,
Зи фарзанд бо дард ҳамбоз гашт.

Кунун он чи дидам, бигуфтам ҳама,
Ба пеши ту, эй шаҳриёри рама.

Аз ин кишвар ин мардро бозҷӯй,
Ба пуянда шояд, ки гуй, бипуй.

Ки пирузии шоҳ бар дасти ӯст,
Ба душман мамон ин сухан, ё ба дӯст».

---

[1] ИМ — Сияҳчеҳраву. [2] Л — Сияҳчарда гурду далеру. [3] И — Чу ин марди чобук. [4] ИЛ — б. 399—401 нест.

Бигуфт ину ҷонаш баромад зи тан,
Бар ӯ зор гирьён буданд[1] анҷуман.

Шаҳаншоҳ з-ӯ дар шигифти бимонд,
Ба мижгон ҳаме хуни дил барфишонд.

Ба эрониён гуфт Меҳронситод,
Ҳаме дошт ин достонҳо[2] ба ёд.

Чу бо мо якояк бигуфт ин,[3] бимурд,
Писандида ҷонаш ба яздон супурд.

Сипосам ба[4] яздон, к-аз ин марди пир,
Баромад чунин гуфтани[5] ногузир.[6]

Нишон ҷуст бояд зи[7] ҳар кишваре,
Агар меҳтаре бошад, ар кеҳтаре.[8]

Буҷуед то ин[9] ба ҷой оваред,
Ҳама ранҷҳо[10] зери[11] пой оваред.

Яке меҳтаре номбардор буд,
Ки бар охури асп солор буд.

Куҷо Зодфаррух буди номи ӯй,
Ҳама шодии шоҳ буд коми ӯй.

Биёмад бари шоҳу гуфт ин нишон,
Ки дод ин сутуда ба гарданкашон,

Зи Баҳроми Баҳром пури Гушасп,
Саворе сарафрози[12] печандаасп,

---

1 И — зору гирьён шуданд. 2 И — он гуфтаҳоро. 3 И — ӯ. 4 И — зи. 5 И — Биёмад чунин гуфтае.
6 ТПЗ — Агар соате дигар овардаме,
Бимурдиву бисьёр ғам хурдаме.
7 И — ба. 8 И — Зи ҳар номдору зи ҳар меҳтаре. Л — б. 408—410 нест. 9 И — Биҷуеду инро. 10 — Мар ин гуфтаҳо. 11 Л — З-ӯ ба. 12 И — сарафрозу.

Аз андешаи ман нахоҳад гузашт
В-агар бугзарад, боз монад ба дашт.

Ки доди бад-у Бардаъу Ардабил,
Яке марзбон гашт бо кусу пил.

Хаюне таковар барафканд шоҳ,
Ба Баҳром то сар нахорад[1] ба роҳ.

Сӯи боргоҳ ояд аз Ардабил,
Ба танҳо тани хеш бекӯсу хел.

Фиристода Баҳромро мужда дод,[2]
Суханҳои Меҳрон бар он кард ёд.[3]

ОМАДАНИ БАҲРОМИ ЧУБИНА БА НАЗДИКИ ҲУРМУЗДШОҲ

Ҷаҳонҷӯй пуён зи Бардаъ биронд,
Зи гурдони лашкар касеро нахонд.

Чу Баҳром танг андар омад зи роҳ,
Бифармуд то бор доданд шоҳ.

Чаҳондида рӯи шаҳаншоҳ дид,
Бар он номдор офарин густарид.

Нигаҳ кард шоҳ андар ӯ як замон,
Набурдаш бад-ӯ ҷуз ба некӣ гумон.

Нишонҳои Меҳронситод андар ӯй
Бидиду бихандиду шуд тозарӯй.

В-аз он пас бипурсиду бинвохташ,
Яке номвар ҷойгаҳ сохташ.

---

[1] И — напечад. [2] И — бурд. [3] И — Ҳурмуз бар ӯ бар шумурд.
[4] Л — Набудаш бар ӯ.

Шаби тира чун чодари мушкбуй,
Бияфканду бинмуд хуршед руй.

Ба даргоҳ шуд марзбон назди шоҳ,
Гаронмоягон баркушоданд роҳ.

Ҷаҳондор Баҳромро пеш хонд,
Ба тахт аз бари номдорон нишонд.[1]

Бипурсид аз он пас, ки «Бо Совашоҳ
Кунам ошти, ё фиристам сипоҳ?»

Чунин дод посух бад-ӯ ҷангҷуй,
Ки «Бо Совашоҳ оштӣ нест руй.

Агар ҷангро хоҳад оростан,
Ҳазимат бувад оштӣ хостан.

Ва дигар, ки бадхоҳ гардад далер,
Чу бинад, ки коми ту ояд ба зер.

Гаҳи разм чун базм пеш оварӣ,
Ба фармонбарӣ монад он доварӣ»[2].

Бад-ӯ гуфт Ҳурмуз, ки «пас чист рой,
Диранг оварам,[3] ар наҷунбам зи ҷой?»

Чунин дод посух, ки «гар бадсигол
Бупечад сар аз дод, беҳтар ба фол.

Чӣ гуфт он гаронмоян[4] некрой,[5]
Ки бедодро нест бо дод ҷой[6].

Ту бо душмани бадкуниш разм ҷуй,
На бо оташ об андар ояд ба ҷуй.

---

[1] ТПЗ — Суханҳои Эрон бар ӯ кард ёд.
Ҳамон низ гуфтори Меҳронситод.
[2] И — б. 427—434 нест. [3] И — Диранг оварад. [4] Л — фиристодаи.
[5] И — покрой. [6] ИЛ — пой.

В-агар худ дигаргуна бошад сухан,
Шаҳи нав гузинад сипеҳри куҳан.

Чу нерӯ ба бозуи хеш оварем,
Ҳунар ҳарчи дорем, пеш оварем.

На аз покяздон накӯҳиш[1] бувад,
На шарм аз ялон чун пижӯҳиш[2] бувад.

Чу нокушта з-эрониён даҳ ҳазор[3],
Битобем[4] хира сар аз корзор,

Чи гӯяд туро душмани айбҷӯй,
Ки беҷанг печи зи бадхоҳ рӯй?!

Чу бар душманон тирборон кунем,
Камонро чу абри баҳорон кунем,

Ҳамон теғу кӯпол чун сад ҳазор,
Кашида шавад дар сафи корзор,

Чу пирӯзии мо[5] наёяд падид,
Дил аз некбахтӣ бибояд кашид[6].

Аз он пас ба фармони душман шавем,
Ки беҷону бетӯшу бетан шавем.

Бикӯшем[7] то гардиши осмон
Чӣ пеш оварадмон зи суду зиён».

Чу гуфтори Баҳром бишнид шоҳ,
Бихандиду рахшанда шуд пешгоҳ.

Зи пеши ҷаҳондор берун шуданд,
Ҷаҳондидагон дил пур аз хун шуданд.

---

1 И — пижӯҳиш. 2 И — аз шермардон накӯҳиш. 3 И — Ба нерӯи яздони парвардигор. 4 И — Натобем. 5 И — пирӯзие з-он. 6 И — бурид. 7 И — Бубинем.

Ба Баҳром гуфтанд, к-«андар сухун,
Чу пурсад туро бас далерӣ макун.

Сипоҳ аст чандон або Совашоҳ,
Ки бар мӯру бар пашша бастаст[1] роҳ.

Чунон чун ту гуфтӣ ҳаме пеши шоҳ,
Ки ёрад будан паҳлавони сипоҳ»?

Чунин гуфт Баҳром бо меҳтарон,
Ки «эй номдорону кундоварон,

Чу фармон диҳад номбардор шоҳ,
Манам сохта паҳлавони сипоҳ»[2].

Бирафтанд бедор корогаҳон,
Ҳамон гаҳ бари шаҳриёри ҷаҳон,

Суханҳои Баҳром чандон[3], ки буд,
Ба ҳар як сароянда даҳ барфузуд.

ПАҲЛАВОНӢ ДОДАНИ ҲУРМУЗД БАҲРОМИ ЧӮБИНАРО

Шаҳаншоҳи Эрон аз он шод гашт[4],
Зи тимори[5] он лашкар озод гашт[6].

Варо кард солор бар лашкараш,
Ба абр андар овард ҷангӣ сараш.

Ҳар он кас, ки ҷуст аз ялон номро,
Сипаҳбад ҳаме хонд Баҳромро.

Сипаҳбад биёмад бари шаҳриёр
Камарбаста бо олати корзор,

---

[1] И — банданд.
[2] И — Манам сохта кинаву ҷангро,
Кашида ба кин танги шабрангро.
[3] ИЛ — з-он сон. [4] И — шуд. [5] И — андӯҳи. [6] И — шуд.

Ки дастур бошад маро шаҳриёр,
Ки хонам аразро зи баҳри шумор,

Бубинам зи лашкар, ки ҷангӣ кианд,
Гаҳи ном ҷустан диранги кианд?»

Бад-ӯ гуфт: «Солори лашкар туӣ,
Ба ту бозгардад баду некуӣ»[1].

Сипаҳбад бишуд то аразгоҳи шоҳ,
Бифармуд то пеши ӯ шуд сипоҳ.

Гузин кард аз эрониён лашкаре,
Ҳар он кас, ки будаш саворон саре.

Набиштанд номи даҳу ду ҳазор,
Зиреҳдору баргустувонвар савор.

Чиҳилсолагонро набиштанд ном,
В-агар з-ин каму беш буд, шуд ҳаром.

Сипаҳдор Баҳроми Баҳром буд,
Ки дар ҷанг ҷустан варо ном буд.

Якеро, ки номаш Ялонсина буд,
Куҷо синаи ӯ пур аз[2] кина буд,

Сари номдорони ҷангиш кард,
Ки[3] пеши саф ояд[4] ба рӯзи набард.

Бигардонад аспу бигӯяд нажод,
Кунад бар дили ҷангиён ҷанг ёд[5].

Дигар он ки номаш буд Эзадгушасп,
К-аз оташ набаргоштӣ дар таг асп,

Бифармуд то гуш дорад буна,
Кунад майсара рост бо маймана.

---

[1] И — ки меҳтар туй. [2] И — Ки дар синаи ӯ ҳама. [3] И — Ба. [4] И — андар. [5] И — б. 472 нест.

Ба пушти сипаҳ буд Нардогушасп,
Куҷо думми шерон гирифти зи асп.

Ба лашкар чунин гуфт пас паҳлавон,
Ки «эй номдорони равшанравон,

Чу хоҳед, к-эзад бувад ёратон,
Кунад равшан ин тира бозоратон,

Қамозор бошеду ҳам камзиён,
Бадиро мабандед ҳаргиз миён.

Шаби тира чун нолаи карраной
Барояд, биҷунбед яксар зи ҷой.

Бар он гуна ронед яксар сутур,
Ки бархезад андар шаби тира шӯр.

Зи неруву осудагӣ аспу мард,
Наяндешад аз рузгори набард[1].

Чу огоҳӣ омад суи шаҳриёр,
Ки донанда Баҳром чун сохт[2] кор,

Зи гуфтору кирдори ӯ гашт шод,
Дари ганҷ бикшоду рӯзӣ бидод.

Ҳамон[3] ганҷҳои силеҳи набард,
Бидодаш ба Баҳрому дар[4] боз кард.

Аз аспони ҷанг он чи будаш[5] яла,
Ба шаҳр андар овард чанде[6] гала.

Бифармуд то паҳлавони сипоҳ,
Бихоҳад ҳар он ч-аш бибояд зи шоҳ.

Чунин гуфт Баҳромро шаҳриёр,
Ки «аз ҳар даре дидаӣ корзор.

---

[1] Л — б. 480, 481 нест. [2] Л — барсохт. [3] Л — Ҳама. [4] Л — Биёварду дар пеши ӯ. [5] Л — Зи аспон-ш чандон ки будӣ. [6] Л — яксар.

Шунидӣ, ки бо номвар Совашоҳ
Чӣ моя силеҳ асту чандин сипоҳ.

Ҳам аз ҷанги туркони ӯ рӯзи кин,
Ба овардгаҳ-бар биларзад замин.

Гузидӣ зи лашкар даҳу ду ҳазор,
Зиреҳдору баргустувонвар савор.

Бад-ин моя мардум ба рузи набард,
Надонам, ки чун бошад ин коркард?!

Ба ҷон ҷавонони шамшерзан,
Чиҳилсолагон хостӣ з-анҷуман».

Сипаҳбад чунин дод посух бад-ӯй,
Ки «эй шоҳи некахтару чарбгӯй,

Шунидастӣ он достони меҳон,
Қ-аз ин[1] пеш буданд шоҳи ҷаҳон.

Аз ин[2] достон низ дорам гуво,
Агар бишнавад шоҳи фармонраво,

Ки чун бахти пирӯз ёвар бувад,
Раво буд, агар ёр камтар бувад.

Ки Қовуси Қайро ба Ҳамоварон,
Бубастанд бо лашкари бекарон,

Гузин кард Рустам даҳу ду ҳазор,
Зи шоистамардони гурду савор.

Биёвард Қовуси Қайро зи банд,
Бад-он номдорон наёмад газанд.

Ҳамон низ Гударзи Қашводагон,
Сари номдорону озодагон[3],

---

[1] ИЛ — Ки дар. [2] ИЛ — Бад-ин. [3] И — б. 500 нест.

Ба кини Сиёвуш даҳу ду ҳазор
Биёвард баргустувонвар савор.

Ҳамон низ пурмоя Исфандиёр,
Биёвард ҷангӣ даҳу ду ҳазор

Ба Арҷаспу аз[1] чора кард он чи кард,
В-аз он лашкару диж баровард гард.

Аз ин моя гар лашкар афзун бувад,
Зи мардиву аз рой берун бувад.

Сипаҳбад, ки лашкар фузун аз шумор
Ба ҷанг оварад, печад аз корзор.

Дигар он ки гуфтӣ, ки чилсола мард
Зи барно фузунтар наҷуяд набард,

Чиҳилсола бо озмоиш бувад,
Ба мардонагӣ дар физоиш бувад.

Ба ёд оядаш меҳри нону намак,
Бар ӯ гашта бошад фаровон фалак.

Зи гуфтори бадгуй в-аз ному нанг
Ҳаросон бувад, сар напечад зи ҷанг.

Зи баҳри зану зодаву дударо,
Напечад равон марди фарсударо.

Ҷавон чиз бинад, пазирад фиреб,
Ба гоҳи дирангаш набошад[2] шикеб.

Надорад зану зодаву кишту варз,
Ба чизе надонад зи ноарз, арз

Чу беозмоиш наёбад хирад,
Сари моян корҳо нангарад.

---

[1] ИЛ — Арҷосп-дар. [2] И — наёяд.

Гар эдун, ки пирӯз гардад ба ҷанг,
Шавад шоду хандону созад диранг.

В-агар ҳеҷ пирӯз шуд бар танаш,
Набинад ҷуз аз пушти ӯ душманаш».

Чу бишнид гуфтори ӯ шаҳриёр,
Чунон тоза шуд чун гул андар баҳор.

Бад-ӯ гуфт: «Рав ҷавшани корзор
Бипӯшу зи айвон ба майдон гузор».

Сипаҳбад биёмад зи наздики шоҳ,
Қамар хосту хафтону румикулоҳ.

Барафканд баргустувон бар саманд,
Ба фитрок барбаст печон каманд.

Ҷаҳондор бо гӯю чавгону тир,
Ба майдон хиромид худ бо вазир.

Сипаҳбад биёмад ба майдони шоҳ,
Або ҷавшану гурзу румикулоҳ.

Чу дидаш ҷаҳондор, кард офарин,
Сипаҳбад бибусид рӯи замин[2],

Биёвард пас шаҳриёрӣ дурафш,
Куҷо пайкариаждаҳо[3] буд бунафш,

Ки дар пеши Рустам будӣ пеши[4] ҷанг,
Сабук шоҳи Эрон гирифта[5] ба чанг.

Чу бибсуд, хандон ба Баҳром дод,
Фаровон бар ӯ офарин кард ёд.

---

1 И — ба ҷуз.
2 ТПЗ — Намудаш ҳунарҳои некугумон,
Ба гурзу ба чавгону тиру камон.
3 ИЛМ — пайкараш аждаҳо. 4 ИЛ — рӯзи. 5 ИЛ — гирифт он.

Ба Бахром гуфт: «Он ки шоҳони[1] ман,
Ҳаме хондандаш сари анҷуман,

Ки буд номи ӯ Рустами паҳлавон,
Ҷаҳонгиру пирӯзу равшанравон.

Дурафши вай аст он чи дорӣ ба даст,
Ки пирӯз бодиву хусравпараст.

Гумонам, ки ту Рустами[2] дигарӣ,
Ба мардиву гурдиву фармонбарӣ».

Бар ӯ офарин кард пас паҳлавон,
Ки пирӯз бодиву[3] равшанравон.

Зи майдон биёмад ба ҷои нишаст,
Сипаҳбад дурафши Таҳамтан ба даст.

Пароканда гаштанд гурдони шоҳ,
Ҳамон шодмон паҳлавони сипоҳ.

РАФТАНИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА БА ҶАНГИ СОВАШОҲ

Сапеда чу барзад сар аз кӯҳсар,
Падид омад аз дур рахшон сипар.

Сипаҳбад биёмад ба айвони шоҳ,
Биғалтид бар хок пеши сипоҳ.

Чунин[5] гуфт: «Ман бебаҳона шудам,
Ба фарри ту тоҷи замона шудам.

Яке орзӯ хоҳам аз шаҳриёр,
Ки бо ман фиристад яке устувор,

[1] И — чадони; Л — ачдоди. [2] Л — Рустаме. [3] Л — пирӯзгар бошу.
[4] И — б. 533, 534 нест. [5] Л — Бад-ӯ.

Ки то ҳар касе, к-ӯ набард оварад,
Сари душмане зери гард оварад,

Нависад ба нома дарун номи ӯй,
Раванда шавад дар ҷаҳон коми ӯй»

Чунин гуфт Ҳурмуз, ки «меҳрони пир
Бузург асту гӯяндаву ёдгир».

Бифармуд то бо сипаҳбад бирафт,
Аз айвон сӯи ҷанг ёзид[1] тафт.

Бишуд лашкар аз кишвари Тайсафун,
Сипаҳбад чу Баҳром пеш андарун

Сипоҳе[2] хирадманду гурду далер,
Сипаҳбад сарафроз[3] чун наррашер.

Чу ӯ рафт, шоҳи ҷаҳон бозгашт,
Або мӯбади хеш ҳамроз гашт[4].

Ба мӯбад чунин гуфт Ҳурмуз, ки «мард
Шавад шоду хандон[5] ба рӯзи набард.

Аз ин пас чӣ гӯӣ, чӣ шояд будан,
Ҳамон[6] достонҳо бибояд задан».

Бад-ӯ гуфт мӯбад, ки «ҷовид зӣ,
Ки худ ҷовидон зиндагиро сазӣ.

Бад-ин бурзболои ин паҳлавон,
Бад-ин тез гуфтор равшанравон,

Набошад магар шоду пирӯзгар,
Ҷаҳоне, ки шуд бебар, орад ба бар.

Битарсам, ки ӯ ҳам ба фарҷоми кор
Бипечад сар аз шоҳи[7] парвардигор.

[1] И — тозид. [2] ИЛ — Сипохе. [3] ИЛ — Сипахдори бедор. [4] ИЛ — б. 543 нест. [5] И — Дилаш ҳаст шодон. [6] Л — Ҳама. [7] Л — шоху.

Ҳаме дар сухан бас далерӣ намуд,
Ба гуфтор бо шоҳ шерӣ намуд.

Бад-ӯ гуфт Ҳурмуз, ки «дар пойзаҳр,
Маёлой заҳри[1] бадандеш даҳр.

Чун ӯ гашт пируз бар Совашоҳ,
Сазад гар супорам бад-ӯ тоҷу гоҳ.

Чунин боду ҳаргиз мабодо ҷуз ин,
Ки ӯ шаҳриёре шавад б-офарин[2]».

Чу мӯбад зи шоҳ ин суханҳо шунид,
Бипажмурду лабро ба дандон газид.

Ҳаме дошт андар дил ин шаҳриёр,
Чунин то баромад бад-ин рӯзгор.

Зи даргаҳ яке[3] роздоре биҷуст,
Ки то ин сухан боз донад[4] дуруст.

Бад-ӯ гуфт: «Тез аз паси паҳлавон —
Бирав, то чӣ бинӣ ба ман барбихон»

Биёмад суханҷӯй пӯён зи пас,
Набуд огаҳ аз рои ӯ ҳеҷ кас.

Ки ҳам роҳбар буду ҳам фолгӯй,
Саранҷоми ҳар кор гуфтӣ бад-ӯй.

Чу Баҳром берун шуд аз Тайсафун,
Ҳаме ронд бо найза пеш андарун[5].

Яке покчаббини пӯшида дошт,
Басе сар бар ӯ-бар ҳаме даргузошт.

Сипаҳбад барангехт асп, эй шигифт,
Ба нӯки синон з-он саре баргирифт.

---

[1] ИЛ — заҳр, эй. [2] Л — бар замин. [3] И — шаҳ; Л — як. [4] ИЛ — ҷӯяд. [5] И — Або лашкару мардуми раҳнамун.

Ҳаме ронд то найзаро кард рост,
Бияндохт он сар аз он сӯ, ки хост.

Яке ахтаре кард аз он сар ба роҳ,
Қ-аз ин сон бибуррам сари Совашоҳ,

Ба пеши сипоҳаш ба роҳ афканам,
Ҳама лашкарашро ба ҳам барзанам.

Фиристодаи шоҳ чун он бидид,
Бияфканд[1] фоле чунон чун сазид.

Чунин гуфт, к-«ин марди пирӯзбахт,
Аз ин ранҷ, ёбад саранҷом тахт.

Аз[2] он пас чу коми дил орад ба мушт,
Бупечад сар аз шоҳу гардад дурушт».

Биёмад бари шоҳу ин ҳам бигуфт,
Ҷаҳондор бо дарду ғам гашт ҷуфт.

Варо он сухан бадтар омад зи марг,
Бипажмурду тира шуд он[3] сабзбарг.

Фиристодае хост аз дар ҷавон,
Фиристод тозон бари[4] паҳлавон.

Бад-ӯ гуфт: «Рав бар сипаҳбад бигӯй,
Ки имшаб аз ин ҷо[5], ки ҳастӣ, мапӯй.

Ба шабгир баргарду пеши ман ой,
Тиҳӣ кард хоҳам зи бегона ҷой.

Бигӯям ба ту харҷи бояд зи панд,
Сухан чанд ёд омадам судманд».

Фиристода омад сӯи паҳлавон,
Бигуфт он чи бишнид марди ҷавон.

---

[1] Л — Пай — афканд. [2] Л — В-аз. [3] Л — Фурӯ монду пажмурд ru [4] Н — паси. [5] Н — зи ҷое.

Чунин дод посух, ки «лашкар зи роҳ
Нахонанд боз, эй хирадманд шоҳ,

Зи раҳ бозгаштан бад ояд ба фол,
Ба нерӯ шавад з он сухан бадсигол.

Чу пирӯз гардам, биёям барат,
Дурафшон шавад[1] кишвару лашкарат».

Фиристода омад ба наздики шоҳ,
Бигуфт он чи бишнид аз он некхоҳ.

Зи гуфтори ӯ шоҳ хушнуд гашт,
Ҳама ранҷи пӯянда бесуд гашт.

Сипаҳбад ба шабгир лашкар биронд,
Бар эшон ҳаме номи яздон бихонд.

Ҳаме рафт то кишвари хузиён,
Зи лашкар касеро наёмад зиён.

Зане бо ҷуволе миён пур зи коҳ,
Ҳаме бурд пӯён миёни сипоҳ[2].

Саворе биёмад харид он ҷувол,
Надодаш баҳову бупечид ёл.

Хурӯшон зан омад ба Баҳром гуфт,
Ки «коҳ аст лахте маро дар наҳуфт.

Баҳое ҷуволе ҳаме доштам,
Ба пеши сипоҳи ту бугзоштам.

Кунун бистуд аз ман саворе ба роҳ,
Ки дорад ба сар-бар зи оҳан кулоҳ».

Бипустанд он мардро дар замон,
Кашиданд пеши сипаҳбад дамон.

[1] И — кунам. [2] И — б. 581—584 нест.

Ситонандаро гуфт Баҳроми гурд,
Ки «ин кор чандин шумурдӣ ту хурд»?

Равонаш[1] ба пеши саропарда бурд,
Сару пою дасташ шикастанд хурд.

Миёнаш ба ханҷар ба ду ним кард,
Дили марди бадсоз пурбим кард.

Хурӯше баромад зи пардасарой,
Ки «эй номдорони покизарой,

Ҳар он кас, ки ӯ барги коҳе зи кас —
Ситонад, набошад-ш фарьёдрас,

Миёнаш ба ханҷар кунам бар ду ним,
Бихарред чизе, ки бояд, ба сим.

Ҳаме ронд бо дод бар раҳ сипоҳ,
Ҳама роҳу бероҳ аз ӯ дар паноҳ.[2]

ФИРИСТОДАНИ ҲУРМУЗДШОҲ ХАРРОДИ БАРЗИНРО НАЗДИКИ СОВАШОҲ БА ПАЙҒОМИ ФИРЕБАНДА

Аз он лашкари Совау пилу ганҷ,
Ҳаме буд з-андеша Ҳурмуз ба ранҷ.

Ба дил бар-ш андеша бисьёр гашт,
Зи Баҳром пурдарду[3] тимор гашт.

Равонаш пур аз ғам, дилаш бар ду ним,
Ҳаме доштӣ з он ба дил тарсу бим.

Шаби тира барзад сар аз бурҷ моҳ,
Ба харроди Барзин чунин гуфт шоҳ,

---

[1] ИЛ — Давонаш. [2] ИЛ — б. 596 нест. [3] ИЛ — Дилаш з-он сухан пур зи.

Ки «барсоз, то сӯи душман шавӣ,
Бикӯшиву аз тохтан нағнавӣ.

Сипоҳаш нигаҳ кун, ки чанду чианд,
Сипаҳбад кадом асту гурдон кианд?»

Бифармуд то номаи пандманд,
Набиштанд наздики он пургазанд.

Яке нома бо ҳадьяи шоҳвор[1],
Чу онро нашояд гирифтан шумор.

Фиристодаро гуфт: «Сӯи Ҳарӣ
Ҳаме рав, чу пайдо шавад лашкаре.

Чунон дон, ки Баҳроми ҷанговар аст,
Мапиндор, к-он лашкари дигар аст.

Аз он роҳ наздики Баҳром пуй,
Сухан ҳарчи бишнидӣ аз ман, бигӯй.

Бигӯяш, ки ман бо навиду хиром,
Бигустурда[2] хоҳам яке тоза дом[3],

Набояд, ки пайдо шавад рози ту,
Агар бишнавад ному овози ту.

Мар ӯро ба домат фароз оварам,
Суханҳои чарбу дароз оварам».

Баророст Харроди Барзин ба роҳ,
Биёмад бар он сон, ки фармуд шоҳ.

Чу Баҳромро дид, бо ӯ бигуфт,
Суханҳо кучо дошт андар нуҳуфт.

В-аз он ҷойгаҳ шуд сӯи Совашоҳ,
Ба ҷое ки буд пилу ганҷу сипоҳ.

---

[1] Л — шаҳриёр. [2] Л — Бигустурд.
[3] ТП — Фаровон зи мо офаринаш расон,
Ки пирӯз бодиву равшанравон.

Варо диду бистуду кардаш[1] намоз,
Шунида ҳаме гуфт бо ӯ ба роз.

Бияфзуд пайғомаш аз ҳар даре,
Бад-он то шавад лашкар андар Ҳарӣ.

Чу омад ба дашти Ҳарӣ номдор,
Саропарда зад бар лаби рудбор.

Талоя биёмад зи туркон ба роҳ,
Бидиданд Баҳромро бо сипоҳ.

Пас он гаҳ чу дид он диловар сипоҳ,
Биёмад дамон то дари Совашоҳ.

Бигуфт, он ки бо номвар меҳтаре,
Яке лашкар омад ба дашти Ҳарӣ[2].

Суханҳо чу бишнид аз ӯ Совашоҳ,
Пурандеша шуд марди ҷӯяндароҳ.

Зи хайма фиристодаро бозхонд,
Ба тундӣ суханҳо фаровон биронд.

Бад-ӯ гуфт, к-эй римани пурфиреб,
Магар з-ин[3] фарозӣ бубинӣ[4] нишеб.

Бирафтӣ зи даргоҳи Ҳурмуздшоҳ[5],
Бад-он то магар дом[6] созӣ ба роҳ.

Ба чанг[7] оварӣ порсӣ лашкаре,
Зани хайма бар марғзори Ҳарӣ».

Чунин гуфт Харроди Барзин ба шоҳ,
Ки «пеши сипоҳи ту андак сипоҳ

Гар ояд, ба зиштӣ гумоне мабар,
Ки ин марзбоне бувад баргузар.

---

[1] Л — Чу дидаш сутуду бибурдаш. [2] Л — б. 616—619 нест. [3] Л — к-аз. [4] Л — надидӣ.
[5] Л — он хоршоҳ. [6] Л — маро ром. [7] Л — чанг.

В-агар зинҳори яке номҷуй,
Зи кишвар[1] суп шоҳ бинҳод руй.

В ар эдун, ки бозоргоне сипоҳ
Биёвард, то бошад эмин ба роҳ.

Ки бошад, ки орад ба рӯи ту рӯй
Агар кӯҳу дарьё шавад кинаҷӯй!»[2]

Зи гуфтори ӯ шод шуд Совашоҳ,
Бад-ӯ гуфт: «Моно, ки инаст роҳ»[3].

Чу Харроди Барзин сӯи хайма рафт,
Баромад шаби тира аз кӯҳ тафт.

Бисечиду барсохт роҳи гурез,
Бад-он то наёяд бад-ӯ растахез.

Бад-он гаҳ, ки шаб тиратар гашт, шоҳ
Ба Фағфур фармуд то бо сипоҳ,

Зи пеши падар то бари паҳлавон,
Биёяд хирадманд марди ҷавон.

Чу омад ба наздики эронсипоҳ,
Саворе барафканд фарзанди шоҳ,

Ки пурсад, ки ин ҷангҷӯён киянд,
В-аз он тохтан сохтан, бар чиянд?

Зи туркон биёмад саворе чу гард,
Хурӯшид, к-«эй номдорон мард.

Сипаҳбад кадомасту солор кист,
Ба разм андарун номбардор кист?

---

[1] Л — лашкар.
[2] ТПИЛ — Фиристам яке мард наздики ӯй,
Бубинад, ки то кист он марзҷӯй.
[3] ТПЗ — Фиристем як мард то даррасад,
Ки ӯ некхоҳ аст, агар марди бад.

Ки Фағфур чашму дили Совашоҳ,
Варо дид хоҳад ҳаме бесипоҳ.

Зи лашкар биёмад яке размҷӯй,
Ба Баҳром гуфт он чи бишнид аз ӯй.

Сипаҳбад биёмад зи пардасарой,
Дурафши дурафшон ба сар-бар ба пой.

Чу Фағфури чинӣ бидидаш, битохт,
Саманди чаҳанда[1] ба хай дарнишохт.

Бипурсиду гуфт: «Аз куҷо рондай,
Кунун истода чаро мондай?

Шунидам, ки аз Порс бугрехтӣ,
Ки озурда гаштиву хун рехтӣ?»

Чунин гуфт Баҳром, ки-«ин худ мабод,
Ки бо шоҳи Эрон кунам кина ёд.

Ман эдар ба разм омадам бо сипоҳ,
Зи Бағдод рафтам ба фармони шоҳ.

Чу аз лашкари Совашоҳ огаҳӣ
Биёмад бад-он боргоҳи меҳи,

Маро гуфт: «Рав роҳи эшон бигир,
Ба гурзу синону ба шамшеру тир».

Чу бишнид Фағфур, баргашт зуд,
Ба пеши падар шуд, бигуфт он чи буд.

Шунид ин сухан, шоҳ шуд бадгумон,
Фиристодаро ҷуст ҳам дар замон.

Қасе гуфт: «Харроди Барзин гурехт,
Ҳаме з-омадан хуни мижгон бирехт».

---

1 Л — чашмонаш.

Чунин гуфт пас бо писар Совашоҳ,
Ки «ин бадгумонмард чун ёфт[1] роҳ?

Шаби тираву лашкаре бешумор,
Талоя чаро шуд чунин хор кор?»

ПАЙҒОМ ФИРИСТОДАНИ СОВАШОҲ НАЗДИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА

Аз[2] он пас фиристод марди куҳан,
Ба наздики Баҳроми чирасухан[3],

Бад-ӯ гуфт: «Рав порсиро бигӯй,
Ки эдар ба хира марез обрӯй.

Ҳамоно, ки ин моя донӣ дуруст,
Ки он подшоҳи ту марги ту ҷуст.

Ба ҷанге[4] фиристод назди касе,
Ки ҳамто надорад ба гетӣ басе.

Туро гуфт, рав роҳ бар вай бигир,
Шунидӣ ту гуфтори нодилпазир.

Агар кӯҳ пеши ман ояд ба роҳ,
Ба пой андар орам ба пилу сипоҳ».

Чу бишнид Баҳром гуфтори ӯй,
Бихандид аз он тирабозори[5] ӯй.

Чунин дод посух, ки «шоҳи ҷаҳон,
Агар марги ман ҷӯяд андар ниҳон

Чу хушнуд бошад зи ман, шоядам,
Агар хок боло бипаймоядам».

---

1 Л — рафт. 2 Л — В-аз. 3 ИЛ — хирасухан. 4 ИЛ — ҷангат. 5 Л — **тез бозори.**

Фиристода омад бари Совашоҳ,
Бигуфт он чи бишнид аз он размхоҳ.

Бад-у гуфт: «Рав, боз гарду[1] бигӯй,
Ки чандин чаро боядат гуфтугӯй,

Ки чун омадастӣ бад-ин размгоҳ,
Зи мо орзӯ ҳар чи хоҳӣ, бихоҳ»[2].

Фиристода омад ба Баҳром гуфт,
Ки «розе, ки дорӣ, барор аз нуҳуфт.

Ки ин шаҳриёрест некахтаре,
Биҷуяд ҳаме чун[3] ту фармонбаре».

Бад-у гуфт Баҳром, к-«ӯро бигӯй,
Ки гар[5] дод ҷӯй[6], баҳона маҷӯй.

Гар эдун, ки аз шаҳриёри ҷаҳон,
Ҳаме оштӣ ҷӯӣ андар ниҳон.

Туро андар ин марз меҳмон кунам,
Ба чизе ки гӯӣ ту, фармон кунам.

Бубахшам сипоҳи туро симу зар,
Қиро дархур ояд кулоҳу камар,

Саворе фиристам ба наздики шоҳ,
Бад-он то ба пеш оядат нима роҳ.

Ба сони ҳамолон алаф созадат,
Агар дустӣ, шоҳ бинвозадат.

В-ар эдун, ки эдар ба ҷанг омадӣ,
Ба дарьё ба чанги наҳанг омадӣ.

---

1 ИЛ — порсиро.
2 ТПМ — Ба хорит гардонам аз роҳ боз,
Намонам, ки монӣ дар эдар дароз.
3 Л — аз. 4 Л — ӯро. 5 И — чун. 6 Л — хоҳӣ.

Чунон бозгашти[1] зи дашти Ҳарӣ,
Ки бар ту бигирьянд ҳар меҳтаре.

Ба баргаштанат пеш-дар чоҳ бод,
Пасат боду борон-т ҳамроҳ бод!

Наёвардат эдар, магар бахти бад,
Хаме хост то бар сарат бад расад».

Фиристода баргашту омад чу бод,
Паёми ҷаҳонҷӯй як-як бидод.

Чу бишнид пайғоми ӯ Совашоҳ,
Барошуфт аз он шердил[2] размхоҳ[3].

Фиристодаро гуфт: «Рав, бозгард,
Паёме бибар назди он девмард.

Бигӯяш, ки дар ҷанги ту нест ном,
На аз куштанат низ ёбем ком.

Чу шоҳи ту бар дар маро кеҳтараст,
Туро кеҳтарӣ з-ин ҳама меҳтараст.

Гар эдун, ки зинҳор хоҳӣ зи ман,
Сарат баргузорам аз ин анҷуман.

Фаровон биёбӣ зи ман хоста,
Шавад лашкарат яксар ороста.

Ба гуфтори бесуду девонагӣ,
Наҷӯяд ҷаҳонҷӯй мардонагӣ,

Фиристода он марди гарданфароз,
Биёмад ба наздики Баҳром боз.

---

[1] Л — бозгардӣ. [2] И — нанг дар; Л — некдил. [3] Л — Пас аз б. 679 ин б. омада:

Аз он сард гуфтан дилаш танг шуд,
Рухонаш зи андеша беранг шуд.

Бигуфт он газоянда пайғоми уй,
Ҳамоно, ки буд з-он сухан коми уй.

Чу бишнид бо мард пайғом гуфт,
Ки «посух зи меҳтар набояд нуҳуфт».

Бигуяш, ки гар ман чунин кеҳтарам,
Ки нанг ояд аз кеҳтаре[1] бар сарам.

Шаҳаншоҳ бо лашкар аз нанги ту,
Ба тундӣ начуяд ҳаме ҷанги ту.

Ман аз хурдагӣ рондаам бо сипоҳ,
Ки вайрон кунам дудаи Совашоҳ.

Бибуррам сарашро фиристам ба шоҳ,
Наярзад, ки бар найза созам ба роҳ.

Чу ман зинҳорӣ бувад нанги ту,
Бад-ин хурдагӣ кардан оҳанги ту.[2]

Набинӣ маро ҷуз ба рузи набард,
Дурафше паси пушти ман ложвард.

Ки дидори он аждаҳо марги туст,
Наёми синонам сару тарги туст.

САФ ҚАШИДАНИ СОВАШОҲ ВА БАҲРОМИ ЧУБИНА БА ҶАНГИ ЯКДИГАР

Чу бишнид гуфторҳои дурушт,
Фиристодаи шоҳ бинмуд пушт.

Баёмад, бигуфт он чи диду шунид,
Сари шоҳи туркон зи кин бардамид.

Бифармуд то кус берун баранд,
Сарафроз пилон ба ҳомун баранд.

---

[1] Л — кеҳтарон. [2] Л — б. 693 нест.

Сиёҳ шуд ҳама кишвар аз гарди сум,
Баромад хурушидани говдум.

Чу бишнид Баҳром, к омад сипоҳ,
Дару дашт зардасту сурху сиёҳ,

Сипаҳро бифармуд то барнишаст,
Биёмад зиреҳдор гурзе ба даст,

Паси пушт буд шорсони Ҳари,
Ба пеш андарун теғзан лашкаре,

Биёрост бо майсара, маймана,
Сипоҳӣ ҳама якдилу яктана[1].

Ту гуфтӣ, ҷаҳон яксар аз ҷавшан аст,
Ситора зи нӯки синон равшан аст.

Нигаҳ кард аз он размгаҳ Совашоҳ,
Ба ороишу созу он дастгоҳ,

Ҳарӣ аз паси пушти Баҳром дид,
Ҳама ҷои худ тангу ноком дид.

Чунин гуфт пас бо саворони хеш,
Ҷаҳондидаву ғамгусорони хеш,

Ки омад фиребандае назди ман,
Аз он порсӣ меҳтари анҷуман.

Ҳаме буд то ин сипаҳ шорсон
Гирифтанду шуд ҷои мо[2] хорсон».

Бад он ҷои танги сафе баркашид,
Ҳаво нилгун шуд, замин нопадид.

Сипаҳ буд бор маймана чил ҳазор,
Саворони ҷӯпинзану найзадор.[3]

[1] Л — б. 700—703 нест. [2] Л — ман. [3] И — ҷупинвари кинадор.

Абар майсара чил ҳазори дигар,
Чи найзагузору чи ханҷаргузар.[1]

Ҳамон чил ҳазор аз далерон мард.
Паси пушти лашкарш бар[2] пой кард.

Зи лашкар басе низ бекор буд,
Бад он тангӣ андар гирифтор буд.

Чу девор пилон ба пеши сипоҳ,
Фароз овариданду бастанд роҳ.

Пас андар ғамӣ шуд дили Совашоҳ,
Ки танг оядаш ҷойгоҳи сипоҳ.

Ту гуфтӣ, бигӯяд[3] ҳаме бахти ӯй,
Ки бекор хоҳад будан[4] тахти ӯй.

ФИРИСТОДАНИ СОВАШОҲ ПАЙҒОМИ ДИГАР БА БАҲРОМИ ЧӮБИНА

Дигар бора гурде забоноваре,
Фиребанда марде зи дашти Ҳарӣ

Фиристода шуд назди[5] Баҳрому гуфт,
Ки «бахти сипеҳрӣ туро нест ҷуфт.

Ҳаме нашнавӣ панду чандин сухун,
Хирад ёр кун, чашми дил боз кун.

Ду тан ёфтасти, ки андар ҷаҳон,
Чу эшон набуд аз нажоди меҳон.

---

[1] Л — Ҳама новакандозу пархошхар.
И — Ҳама найзадорони.
ТПЗЛ — Ба қалб андарун номвар чил ҳазор,
Чи найзагузору чи ханҷаргузор:
[2] Л — лашкар абар. [3] Л — бигирьяд. [4] ИЛ — шудан. [5] Л — фиристод наздики

Чу хуршед бар осмон равшананд,[1]
Зи марди ҳамасола дар ҷавшананд.[2]

Яке ман, ки шоҳи ҷаҳонам ба дод,
Дигар пур Пармуда фаррухнажод.

Сипоҳам фузунтар зи барги дарахт,
Агар бишмарӣ[3] мардуми некбахт.

Гар аз пиру лашкар бигирам шумор,
Бихандӣ зи борони[4] абри баҳор,

Силеҳ асту хиргоҳу пардасарой,
Фузун з-он ки андеша орӣ[5] ба ҷой.

Зи аспону мардон биёбону кӯҳ,
Агар бишмарӣ, низ гардӣ сутӯҳ,

Ҳама шаҳриёрон маро кеҳтаранд,
Агар кеҳтариро худ андархӯранд.

Агар ёбадӣ оби дарьё равон,[6]
В-агар куҳро пой будӣ[7] давон,

Набардорад аз ҷой ганҷи маро,
Силеҳи маро, сози ранҷи маро.

Ҷуз аз порсимеҳтарат дар ҷаҳон,
Маро шоҳ хонанд фаррухмеҳон.

Туро худ замон ҳам ба дасти ман аст,
Ба пеши равони ман ин равшан аст.

Агар ман зи ҷой андар орам сипоҳ,
Бубанданд бар мӯру бар пашша роҳ.

---

[1] Л — равшан аст. [2] Л — ҷавшан аст. [3] Л — бишмарад. [4] ИЛ — борону. [5] И — орад. [6] Л — забон. [7] Л — бошад.

Ҳамон пили баргустувонкаш[1] ҳазор,
Ки бугрезад аз буи эшон савор.

Ба Эрону Турон, ки пеш оядам,
Қ-аз он омадан ранҷ бифзоядам.

Аз эдар маро то дари Тайсафун
Сипоҳ асту бошад, к-ам ояд фузун.

Қиат, эй бадандеш, бифрефтаст,
Фиребандаи ту магар шефтаст.

Туро бар тани хештан меҳр нест,
В-агар ҳаст, меҳри туро чеҳр нест.

Ки нашносад ин[2] чашми ту неку бад,
Газоф аз хирадьёфта кай сазад.

Бипарҳез аз ин ҷангу назди[3] ман ой,
Намонам, ки бошӣ замоне ба пой.

Туро кадхудоиву духтар диҳам,
Ҳамон арҷумандиву афсар диҳам.

Биёбӣ ба наздики мо мехт рӣ,
Шави бениёз аз бади кеҳтарӣ.

Чу кушта шавад шоҳи Эрон ба ҷанг,
Маро бошад[4] он[5] тоҷу тахташ ба чанг.

Супорам ба ту тоҷу тахти варо,
Ҳамон афсару ганҷу рахти варо.

В-аз он ҷойгаҳ ман шавам суи Рум,
Туро монад он лашкару ганҷу бум.

---

[1] И — баргустувонвар. [2] Л — нашносади; И — он. [3] ИЛ — пеши.
[4] Л — Туро ояд. [5] И — Туро бошад ин.

Аз он гуфтам ин,[1] к-ам писанд омадӣ,
Бад-ин корҳо фарҳаманд омадӣ.

Сипаҳ сохтан дониву кимиё,
Сипахбад будастат падарру ниё.

Зи мо ин на гуфтори ороиш аст,
Маро бар ту-бар ҷои бахшоиш аст.

Бад-ин руз бо хормоя сипоҳ
Баробар яке сохтӣ размгоҳ.

Наёбӣ ҷуз ин низ пайғоми ман,
Агар сар бупечонӣ аз коми ман».

ПОСУХ ДОДАНИ БАҲРОМИ ЧУБИНА СОВАШОҲРО

Фиристода гуфту сипаҳбад шунид,
Ба посух сухан тира омад падид.

Чунин дод посух, ки эй баднишон,
Миёни бузургону гарданкашон.

Ҷаҳондори бесуди бисьёргуй,
Намонад-т[2] назди касе обруй,

Ба пешин[3] сухан в-он чи гуфтӣ зи пас,[4]
Ба гуфтор дидам[5] туро дастрас.

Қасеро, ки ояд замонаш ба сар,
Зи мардӣ ба гуфтор ҷуяд ҳунар.

Шунидам суханҳои носудманд,
Дилам гашт тарсон зи бими газанд.

---

[1] И — гуфтаам. [2] И — Намонад-ш: [3] Л — бешӣ. [4] Л — бас. [5] Л — бинам.

Яке он, ки гуфти, кушам шоҳро,
Супорам ба ту кишвару гоҳро.

Яке достон зад бар ин марди меҳ,
Ки дарвешро чун битозӣ зи деҳ,

Ба ҳар ҷой гуяд, ки меҳтар[1] будам,
Ҳама банда буданду ман сар[2] будам.

Бад-ин кор хур[3] барнаёяд ду рӯз,
Ки бифрӯзад аз чарх гетифурӯз,

Ки бар найзае-бар сарат[4] з-ин нишон.
Фиристем[5] наздики шоҳи ҷаҳон.

Дигар он, ки гуфтӣ, ту аз духтарат,
Ҳам аз ганҷу аз лашкару кишварат,

Маро аз ту он гоҳ буди сипос,
Туро хондаме[6] шоҳи гетишинос,[7]

Ки духтар маро додаӣ он замон,
Ки аз тахти Эрон набурди гумон.

Фиристодӣ аз кохи[8] ороста,
Ба наздики ман духтаре хоста.

Чу ман дӯст буди ба Эрон туро,
На разм омадӣ бо далерон туро.

Кунун найзаи ман ба гӯшат расид,
Саратро ба ханҷар бихоҳам бурид.

Чу рафтӣ, сару тоҷу ганҷат марост,
Ҳамон духтару бурда ранҷат марост.

---

1 Л — Нагӯяд, ки ҷуз меҳтари деҳ. 2 Л — меҳ; И — бартар. 3 И — худ; Л — Бар ин рузи мо. 4 Л — найза-бар сар-тро. 5 Л — фиристам ба. 6 Л — гуфтаме. 7 Л — мардумшинос; И — мардумшинос. 8 И — Фиристодиву гоҳи.

Дигар он чи гуфти бурун аз шумор,
Маро тоҷу тахтасту пили савор.

Ҳамон достон зад яке номдор,
Ки печон шуд андар сафи корзор.

Ки чандон кунад саг ба тезӣ шитоб,
Ки аз коми[1] ӯ дуртар монад об.

Бибурданд девон дилатро зи роҳ,
Чу[2] наздики шоҳ омадӣ размхоҳ.

Бупечӣ зи бодафраи эзадӣ,
Ҳам аз кардаи корҳои бадӣ.

Дигар он ки гуфтӣ, маро кеҳтаранд,
Бузургон, ки бо тоҷу бо афсаранд,

Ҳама шорсонҳои гетӣ маросг,
Замона бар ин-бар, ки гуфтам гувост,

Сӯи шорсонҳо кушодаст роҳ,
Чи кеҳтар бад-он роҳ пӯяд, чи шоҳ.

Агар ту бикӯбӣ дари шорсон,
Ба шоҳӣ наёбӣ магар хорсон.

Дигар он ки бахшуданӣ хондӣ,[3]
Зи мардӣ маро дур биншондӣ.[4]

Чу бинӣ сипоҳам, набахшоиям,
Ҳамон зердастӣ нафармоиям.

Сипоҳи туро, боргоҳи[5] туро,
Ҳамон жандапилону гоҳи туро,

Чу саф баркашидам, надорам ба чиз,
Наандешам аз лашкарат[6] як пашиз.

---

[1] ИЛ — ҷоми. [2] ИЛ — Ки. [3] ИЛ — хондай. [4] ИЛ — биншондай.
[5] ИЛ — кому роҳи [6] И — лашкаре.

Агар шаҳриёри ту чандин дуруғ
Бугуи, нагирӣ ба гетӣ фуруғ.[1]

Замон додаам шоҳро то се руз,
Чу пайдо шавад тоҷи гетифуруз,

Баранд он саратро ба Эрон сипоҳ,
Бубинанд бар найза бар пешгоҳ».[2]

Фиристода омад ба рух чун зарир,
Шуда борвар бахти барнош пир.

Ҳаме гуфт пайғом бо Совашоҳ,
Чу бишнид, шуд руи меҳтар сиёҳ.

Бад-у гуфт Фағфур, к-«Ин лоба чист,
Бар он моя лашкар бибояд гирист».

Биёмад ба даҳлези пардасарой,
Бифармуд то санҷу ҳиндидарой

Биёранд бо жандопилону кус,
Кунанд осмонро ба ранг обнус.

Чу ин номвар ҷангро кард соз,
Пурандеша шуд шоҳи гарданфароз.[3]

Ба фарзанд гуфт: «Эй, гузини сипоҳ,
Макун ҷанг то бомдоди пагоҳ».

Шуданд он дуруи сипаҳ боз ҷой,
Талоя биёмад зи пардасарой.

Барафрухтанд оташ аз ҳар ду руй,
Ҷаҳон гашт аз ин роз пургуфтугуй.[4]

---

[1] ТПЗ — Дигар гуфта будӣ писандидамат,
Ба испаҳбудӣ низ бугзидамат.
Писандидаам то баланд омадам,
Ҷаҳондорп худро писанд омадам.

[2] Л — дар пеши шоҳ.

[3] ТПМ — Битарсид аз ҷанги Баҳром сахт,
Бипажмурд шодоб барги дарахт.

[4] Л — шуд аз овоз пургуфтугӯй; И — аз роз бо гуфтугуй.

ХОБ ДИДАНИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА ВА ЛАШКАР ОРОСТАН

Чу Баҳром дар хайма танҳо бимонд,
Фиристоду эрониёнро бихонд.

Ҳаме рой зад ҷангро бо сипоҳ,
Бар ин гуна то гашт гетӣ сиёҳ.

Бихуфтанд туркону озодагон,
Ҷаҳон шуд ҷаҳонҷӯйиро ройгон.

Чу Баҳроми ҷангӣ ба хайма бихуфт,
Ҳама шаб дилаш буд бо дард[1] ҷуфт.

Чунон дид дар хоб Баҳроми шер,
Ки туркон шуданди ба ҷангаш далер.

Сипоҳаш саросар шикаста шудӣ,
Бар ӯ роҳи даргоҳ баста шудӣ.

Ҳаме хостӣ аз ялон зинҳор,
Пиёда бимондӣ, набудиш ёр.

Ғами шуд, чу аз хоб бедор шуд,
Сари пурҳунар пур зи тимор шуд.

Шаби тира бо дарду ғам гашт ҷуфт,
Бипушиду он хоб бо кас нагуфт.

Ҳамон гоҳ Харроди Барзин зи роҳ
Биёмад, ки бугрехт аз Совашоҳ.[2]

Ба Баҳром гуфт: «Аз чӣ сахт эманӣ,
Нигаҳ кун бад-ин доми оҳарманӣ.

---

[1] Л — ҷанг.
[2] ТПЗМ — Ҳаме гуфт аз он чора андар гурез,
В-аз он лашкари гашну он растахез,
Ки кас дар ҷаҳон з-он фузунтар сипоҳ
Набинад, ки ҳастанд бо Совашоҳ.

Мадеҳ ҷони эрониёнро ба бод,
Нигаҳ кун бад-ин номдорон ба дод.

Ба мардӣ бубахшой бар ҷони хеш,
Ки ҳаргиз-т н-ояд чунин кор пеш».

Бад-ӯ гуфт Баҳром, к-«аз шаҳри ту,
Зи мардӣ наёмад ҷуз ин баҳри ту.

Ки моҳӣ фурӯшанд яксар[1] ҳама.
Ба таммӯз то рӯзгори дама.

Туро пеша домасту ҷой[2] обгир,
На марди синониву кӯполу тир.

Чу хур барзанад сар[3] зи кӯҳи сиёҳ,
Намоям туро ҷанги шоҳу сипоҳ».[4]

Чу сар барзад аз чашмаи шер шед,
Ҷаҳон гашт чун рӯи румӣ сапед.

Бизад нои рӯина барзад хурӯш
Замин омад аз наъли аспон ба ҷуш.

Сипаҳро биёросту худ барнишаст,
Яке гурзи пархошдида ба даст.

Шумурданд бар маймана се ҳазор,
Зиреҳдори корозмуда савор.

Фиристод бар майсара ҳамчунин,
Савoрони ҷангиву мардони кин.

Ба як даст-бар буд[5] Эзадгушасп,
Ки бугзоштӣ оби дарьё бар асп.

---

[1] Л — моҳе. [2] И — дом аст; ё Л — дом аст бо. [3] Л — сар барорад.
[4] ТПЗ — Бубинӣ ту он пилу он лашкараш,
Ба хок андар афканда бо пайкараш.
[5] Л — Биёрост бар қалб.

Ба дасти чапаш буд Кундогушасп,
Парастандаи фаррух Озаргушасп.

Паси пушти эшон Ялонсина буд,
Сипоҳе, ки дар ҷанг дерина буд.

Ба қалб[1] андарун буд Ҳамдонгушасп,
Ки дар най зади оташ аз наъли асп.

Або ҳар яке шуд[2] ҳазор аз ялон,
Саворони ҷангиву ҷангидилон.[3]

Хурӯше баромад зи пеши сипоҳ,
Ки «Эй гурздорони зарринкулоҳ,

Зи лашкар касе, к-ӯ гурезад зи ҷанг,
Агар шер пеш оядаш, гар[4] паланг,

Ба яздон, ки аз тан бибуррам сараш,
Бар оташ бисузам тани бебараш!»

Ба ду сӯи лашкарш ду роҳ буд,
Ки бугрехтан роҳ кутоҳ буд.

Бар овард даҳ раш ба гил ҳар ду роҳ,
Ҳаме буд худ дар миёни сипоҳ.

Дабири бузурги ҷаҳондор шоҳ,
Биёмад бари паҳлавони сипоҳ.

Бад-ӯ гуфт, к-«Инро худ андоза нест,
Агар бишмари, ин сухан тоза нест,

Зи лашкар нигаҳ кун бад-ин размгоҳ,
Ки мӯи сапедему рони сиёҳ.

---

[1] ИЛ — пеш. [2] ИЛ — се. [3] ИЛ — сангиндилон. [4] ИЛ — е. [5] Л — сапедем миёни.
[6] ТТНИДМ — Бад-ин ҷанг Эрон ҳаме хор шавад,
Бару буми мо пок вайрон шавад.

На хок аст пайдо, на дарьё, на кӯҳ,
Зи бас теғдорони тӯронгурӯҳ».

Яке бархурӯшид Баҳром сахт,
Бад-ӯ гуфт, к-«эй баддили шӯрбахт,

Туро аз давотасту киртос кор[1],
Зи лашкар ки гуфтат, ки мардум шумор?!»[2]

Биомад ба Харроди Барзин бигуфт,
Ки «Баҳромро нест чуз дев чуфт.

Бичустанд ду пир[3] рохи гурез,
Бад-он то набинанд ин[4] растахез.

Зи бими шаҳаншоҳу бороии тир,
Ҳаме лаб газиданд ҳар ду дабир.

Яке тундболо буд аз разм дур,
Ба як су зи роҳи саворони Тур.

Бирафтанд ҳар ду бар он бар зи роҳ,
Ки шоист кардан ба лашкар нигоҳ.[5]

Ниҳоданд бар турку Баҳром чашм,
Ки то чун кунад чанг ҳангоми хашм.

Чу Баҳроми чангӣ сипаҳ рост кард,
Хурӯшон баромад зи чои набард.

Биғалтид дар пеши яздон ба хок,
Ҳаме гуфт, к-«эй довари доду пок,

Гар ин чанг бедод бини ҳаме,
Зи ман Соваро баргузинӣ ҳаме,

Ҳам ӯро ба чанг[6] андар ором деҳ,
Бар эрониён — бар варо[7] ком деҳ.

[1] ИЛ — бар. [2] ИЛ — шумар. [3] Л — Дабирон бичустанд. [4] ИЛ — набинад касе. [5] Л — б. 836 нест. [6] Л — Диламро ба разм. [7] Л — ӯро.

В-агар ман зи баҳри ту кӯшам ҳаме,
Ба разм андарун сар фурӯшам ҳаме,

Марову сипоҳи маро шод кун,
В-аз ин ҷанги мо гетӣ обод кун».

Хурӯшон аз ин ҷойгаҳ барнишаст,
Яке гурзаи говпайкар ба даст.[1]

РАЗМ КАРДАНИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА БО САВОШОҲ

Чунин гуфт пас бо сипаҳ[2] Совашоҳ,
Ки «аз ҷодуӣ андар оред роҳ,

Бад-он то дилу чашми эрониён
Бупечад, наёяд шуморо зиён».

Ҳама ҷодувон ҷодуӣ сохтанд,
Ҳаме дар ҳаво оташ андохтанд.[3]

Баромад яке боду абри сиёҳ,
Ҳаме тир борид аз ӯ бар сипоҳ.

Хурӯшид Баҳром, к-«эй меҳтарон,
Бузургони Эрону кундоварон,

Аз ин ҷодуиҳо бихобед чашм,
Ба ҷанг андар оред лашкар ба хашм.

---

[1] ТПЗ — Чу Рустам, ки дар ҷанги Комус буд,
Дили шермардон пур аз бӯс буд.
Буд ӯ Рустами он замона ба ҷанг,
Паланге ба зераш, наҳанге ба чанг.

[2] Л — бо лашкараш.

[3] ТПЗ — Яке ҷодуе барнишаста ба шер,
Ба боло баланду ситабру далер.
Ба як даст будеш мори бузург.
Ба дасти дигар аждаҳои сутург.
Намуд ончунон, к-аспу марду сипоҳ,
Ҳаме оташ афрӯхт дар размгоҳ.

Ки он сарбасар тунбалу ҷодуист,
Зи чора бар эшон бибояд гирист».

Хурӯше баромад зи эрониён,
Бубастанд хун рехтанро миён.

Нигаҳ кард аз он размгоҳ Совашоҳ,
Ки он ҷодуиро надоданд роҳ.[1]

Биёвард лашкар сӯи майсара,
Чу гург андар омад ба пеши бара.

Чу як рӯй лашкар ба ҳам баршикаст,
Сӯи қалб Баҳром ёзид даст.

Нигаҳ кард Баҳром аз он қалбгоҳ,
Гурезон сипаҳ дид пеши сипоҳ.

Биёмад[2] ба найза се танро зи зин
Нагунсор барзад ба рӯи замин.

Ҳаме гуфт: «Аз ин сон бувад корзор,
Ҳамин буд расму ҳамин аст[3] кор.

Надоред шарм аз худои ҷаҳон,
На аз номдорони фаррухмеҳон».

В аз он пас биёмад сӯи маймана,
Чу шери жиён, к-ӯ бувад[4] гурсуна.

Чунон лашкареро зи ҳам бардарид,
Дурафши сипаҳдор шуд нопадид.

В-аз он ҷойгаҳ шуд сӯи қалбгоҳ,
Бад-он сӯ, ки солор буд[5] бо сипоҳ.

---

[1] ТПЗ — Ҳаме дид, к-омадш бадхоҳ беш,.
Сипоҳ аз пасу гурд Баҳром пеш.
Л — Баромад. [3] ИЛ — буд. [4] Л — жиёну дамон. [5] Л — шуд.

Бад-у гуфт: «Баргашта бод ин сухан,
Гар эдун, ки ин разм гардад куҳан.

Пароканда гардад ба ҷанг ин[1] сипоҳ,
Нигаҳ кун кунун то кадомаст роҳ.

Бирафтанду ҷустанду роҳе набуд,
Қ-аз он роҳ шоист боло намуд».

Чунин гуфт бо лашкаророн хеш,
Қи девори мо оҳанинаст пеш.[2]

Ҳар он кас, ки ӯ рахна донад задан,
Зи девор берун тавонад шудан.

Шавад эмину ҷон ба Эрон барад,
Ба наздики шоҳи далерон барад.

Ҳама дил ба хунрехтан барниҳед,
Сипар бар сар ореду ханҷар диҳед.[3]

Агар бахти бедорамон бар диҳад,
Бад-ин ранҷҳо тахту афсар диҳад.

Зи яздон набошад касе ноумед,
Магар тира бинед рӯзи сапед».

Чунин гуфт бо меҳтарон Совашоҳ,
Ки «пилон биёред пеши сипоҳ.

Ба анбӯҳ лашкар ба ҷанг оваред,
Бар эшон ҷаҳон тору танг оваред».

Чу аз дур Баҳром пилон бидид,
Ғамӣ гашту теғ аз миён баркашид.[4]

---

[1] Л — он. [2] И — б. 865, 866 нест. [3] Л — Ҳама яксара тарг ба сар ниҳед. [4] Л — б. 874 нест.

В-аз он пас чунин гуфт бо меҳтарон,
Ки «эй номдорону ҷанговарон,[1]

Камонҳои чочӣ ба зеҳ барниҳед,
Ҳама яксара тарг бар сар ниҳед.

Ба ҷону сари шаҳриёри ҷаҳон,
Гузини бузургону тоҷи беҳон,[2]

Ки ҳар кас, ки ӯро камон асту тир,
Камонро ба зеҳ барниҳад ногузир.

Хаданге, ки пайконш ёзад ба хун,
Се чӯба ба хартуми пил андарун,

Нишонеду пас гурзҳо баркашед,
Ба ҷанг андар оеду душман кушед.

Сипаҳбад камонро ба зеҳ барниҳод,
Яке хӯдпӯлод бар сар ниҳод.

Ба пеш андарун тирборон гирифт,
Камонро чу абри баҳорон гирифт.

Паси пушти ӯ андар омад сипоҳ,
Ситора шуд аз парру пайкон сиёҳ.

Бисуфтанд хартуми пилон ба тир,
Зи хун шуд дару дашт чун обгир.

Чу пил он чунон захми пайкон бидид,
Ҳама лашкари хешро биспарид.

---

1 Л — Пас аз б. 875 ин б. омада:
Бикӯшед то ному нанг оваред,
Сари душманон зери чанг оваред.

2 ИЛ — меҳон.

Аз он хастагӣ пушт баргоштанд,
Дару дашти пайкор бугзоштанд.[1]

Сипоҳ андар омад паси пушти пил,
Замин шуд ба кирдори дарьёи Нил.

Сипаҳ барҳам афтоду чанде бимурд,
Ҳамон бахти бад комгорӣ бибурд.

Тале буд хуррам бад-он ҷойгоҳ,
Паси пушти он ранҷдида сипоҳ.[2]

Яке тахти заррин ниҳода бадӯй,
Нишаста бар ӯ Соваи размҷӯй,

Сипаҳ буд чун кӯҳи оҳан равон,
Ҳама сар пур аз гарду тира равон.

Паси пушташон жандапилони маст,
Ҳаме кӯфтанд он сипаҳро ба даст.

Пур аз об шуд дидаи Совашоҳ,
Бад-он то чаро шуд ҳазимат сипоҳ.

Нишаст аз бари тозиаспи саманд,
Ҳаме тохт тарсон зи бими газанд.[3]

Паси Сова Баҳром чун пили маст,
Қаманде ба бозу камоне ба даст.

Ба лашкар чунин гуфт: к-эй саркашон,
Зи бахти бад омад бар эшон нишон.

На ҳангоми розасту рӯзи сухан,
Битозед бо теғҳои куҳан.

---

[1] Л — б. 886 нест. [2] Л — б. 889 нест. [3] ИЛ — абр.

Бар эшон яке тирборон кунед,
Бикӯшеду кори саворон кунед!»

Бар он тал баромад куҷо Совашоҳ,
Ҳаме буд бо тахту зарринкулоҳ.

Варо дид бар тозие чун ҳизабр,
Ҳаме тохт бар дашт бар сони бабр,

Хаданге гузин карду пайкон чу об,
Ниҳода бар ӯ чор парри уқоб.

Бимолид чочикамонро ба даст,
Ба чарми гавазн андар овард шаст.

Чу чап рост карду хам овард рост,
Хурӯш аз хами чархи чочн бихост.[1]

Чу бугзашт пайкон бар[2] ангушти ӯ,[3]
Гузар кард бар мӯхраи пушти ӯ.[4]

Сари Сова омад ба хок андарун,
Ба зер андараш ҷой шуд ҷӯи хун.

Шуд он тоҷвар шоҳ чандон сипоҳ,
Ҳамон тахти зарриму заррин кулоҳ.

Чунин аст кирдори гардонсипеҳр,
На бо меҳрубониш ёбӣ ту чеҳр.[5]

[1] ИЛ — б. 903 нест. [2] И — пайкон бибӯсид. [3] И — ӯй. [4] И — мӯхра бар пушти ӯй. [5] Л — на меҳр.

Нигар, то нанозӣ ба тахти баланд,
Чу эмин шавӣ, сахт тарс аз газанд,

Чу Баҳроми ҷангӣ расид андар ӯй,
Қашидаш бар он хоки тира ба рӯй.

Бурид он сари шоҳвор[1] аз танаш,
Наёмад яке хеш пероманаш.

Чу туркон расиданд наздики шоҳ,
Фиканда тане буд пурхун ба роҳ.[2]

Ҳама баргирифтанд яксар хурӯш,
Замин пурхурӯшу ҳаво пур зи ҷуш.

Писар гуфт, к-«ин эзадӣ кор буд,
Ки Баҳромро бахт бедор буд».

Зи тангӣ куҷо роҳ буд бар сипоҳ,
Фаровон бимурд андар он тангроҳ.

Басе пил биспард мардум ба пой,
Нашуд[3] з-он сипаҳ даҳьяке боз ҷой.

Чи зери паи пил гашта табоҳ,
Чи сарҳо бурида ба овардгоҳ.

ҚУШТАНИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА ҶОДУЙРО

Чу бугзашт аз он рӯзи беҳ нӯҳ замон,
Надиданд зинда яке бадгумон.

Магар он ки буданд баста асир,
Равонҳо зи ғам хаставу тан ба тир.

---

[1] И — тоҷдор. [2] Л — б. 911 нест. [3] И — турк.

Ҳама роҳ баргустувон буду тарг,
Саронро зи тарг[1] омад он рӯзи марг.

Ҳамон теғи ҳиндиву тиру камон,
Зи ҳар сӯ, ки афканда буд бадгумон.[2]

Зи кушта чу дарьёи хун буд замин,
Ба ҳар гӯшае монда аспе ба зин.

Ҳаме гашт Баҳром гирди сипоҳ,
Ки то кист кушта зи Эрон, табоҳ.

В-аз он пас ба Харроди Барзин бигуфт:
«Як имрӯз бо ранҷи мо бош[3] ҷуфт.

Нигаҳ кун, к-аз эрониён кушта кист,
К-аз он дард моро бибояд гирист».

Ба ҳар ҷой Харроди Барзин бигашт,
Ба ҳар пардаву хаймае баргузашт.

Қам омад зи лашкар яке номвар,
Ки Баҳром буд номи он пурҳунар.

Зи тухми Сиёвуш гаве меҳтаре,
Сипаҳбаднажоде зи[4] эронсаре.[5]

Ҳаме рафт ҷӯянда чун беҳушон,
Магар з-у биёбад ба ҷое нишон.

Тани хаставу кушта чанде кашид,
Зи Баҳром ҷое нишоне надид.[6]

---

[1] Л — Бишуд. [2] Л — б. 917—920 нест. [3] Л — Ки як рӯз бо ранҷ бошед. [4] Л — Сипаҳбаднажодеву. [5] И — Сипаҳбаднажодеву кундсваре. [6] И — б. 929, 930 нест.

Сипаҳдор аз он кор шуд дардманд,
Ҳаме гуфт зор: «Эй гави хушманд!»[1]

Замоне бимонду падид омад ӯй,
Дари бастаро чун калид омад ӯй,

Або сурх[2] турке баде гурбачашм,
Ки гуфтӣ дил озурда дорад ба хашм.

Чу Баҳром Баҳромро дид гуфт,
Ки «ҳаргиз мабодӣ ту бо хок ҷуфт»!

В-аз он пас бипурсид аз он турки зишт,
Ки «эй дӯзахирӯи дур аз биҳишт.

Чӣ мардиву зоду нажоди ту чист,
Ки зояндаро бар ту бояд гирист».

Чунин дод посух, ки «Ҷоду будам,
Аз озодмардӣ ба як сӯ будам.

Ҳар он гаҳ,[3] ки солор бошад ба ҷанг,
Ба кор оядаш рӯзгори диранг.

Ба шаб чизҳое намоям ба хоб,
Ки оҳистагонро[4] кунам пуршитоб.

Туро ман намудам шаб он хоби бад,
Бад-он гуна то бар сарат бад расад.[5]

Маро чора з-он беш боист ҷуст,
Чу найрангҳоро накардам дуруст.

Ба мо ахтари бад чунин боз гашт,
Ҳама ранҷ бо бод анбоз гашт.

---

[1] И — судманд. [2] И — сурха. [3] Л — Ту. ИЛ — кас. [4] Л — оҳистагиро. [5] И — б. 938, 939 нест.

Агар ёбам аз ту ба ҷон зинҳор,
Яке пурҳунар ёфтӣ дӯстдор».

Чу бишнид Баҳрому андеша кард,
Дилаш гашт пурдарду рухсора зард.

Замоне ҳаме гуфт к-«ин рӯзи ҷанг
Ба кор оядам, чун шавад кор танг».

Замоне ҳаме гуфт бар Совашоҳ,
Чӣ суд омад аз ҷодуи тирароҳ?

Ҳама некуиҳо зи яздон шинос,[1]
Касеро, ки дорад зи яздон сипос.[2]

Бифармуд аз он пас буридан сараш,
Ҷудо кард ҷон аз тани бебараш.

Чу ӯро бикуштанд, бар пой хост,
Чунин гуфт, к-«эй довари доду рост,

Бузургиву пирӯзиву фарраҳӣ,
Баландиву дайҳими шоҳаншаҳӣ,

Нажандиву ҳам шодмонӣ зи туст,
Ануша далере, ки роҳи ту ҷуст».

В-аз он пас биёмад дабири бузург,
Чунин гуфт, к-«эй паҳлавони сутург,

Фаридуни ял чун ту як паҳлавон —
Надиду на Баҳрому Нушинравон,

Ҳамат шермардӣ, ҳам аврангу панд,
Замона паноҳӣ, замона газанд.

---

[1] Л — бувад. [2] Л — кучо бахт хандон бувад.

Ҳама шаҳри Эрон ба ту зиндаанд,
Ҳама паҳлавонон туро бандаанд.

Ба ту гашта тахти баландӣ баланд,
Ба ту зердастон шуда бегазанд.

Сипаҳбад туӣ, ҳам сипахбаднажод,
Хунук мом, к-ӯ чун ту фарзанд зод!

Ки фаррухнажодиву фаррухпаӣ,
Зи ҳар гуна бо фарру бихрад[1] каӣ».

Пароканда гаштанд аз он ҷойгоҳ,
Бузургону ҳам паҳлавонони шоҳ.

ФИРИСТОДАНИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА ФИРУЗНОМАРО БО САРИ СОВАШОҲ НАЗДИ ҲУРМУЗД

Шаби тира чун зулфро тоб дод,
Ҳамон тоби ӯ чашмро хоб дод.

Падид омад он пардаи обнӯс,
Баросуд гетӣ зи овози кӯс.

Ҳаме гашт гардун шитоб омадаш,
Шаби тираро дерьёб омадаш.

Баромад яке зардкиштӣ аз об,
Биболид ранҷу биполуд хоб.

Сипаҳбад биёмад, фиристод кас,
Ба наздики ёрони фарьёдрас,

Ки то ҳар кӣ шуд кушта аз меҳтарон,
Бузургони туркону ҷангисарон,

[1] Л — Ба ҳар борае тоҷварфаш.

Сароншон бибурранд яксар зи тан,
Қасеро, ки буд меҳтари анҷуман.

Дурафши дурафшон паси ҳар саре,
Ки буданд аз он ҷангиён афсаре,

Асирону сарҳо ҳама гирд кард.
Бибурданд аз овардгоҳи набард.

Дабири нависандаро пеш хонд,
Зи ҳар дар фаровон суханҳо биронд.

Аз он лашкари номвар бешумор,
В-аз он ҷунбишу гардиши рӯзгор,

В-аз он ҷангу он чора аз ҳар даре,
Куҷо рафта буд бо чунон лашкаре,

В-аз он кӯшишу ҷанги эрониён,
Ки накшод рӯзе саворе миён.

Чу он нома бинвишт наздики шоҳ,
Гузин кард пӯяндае аз сипоҳ.

Нахустин сари Сова бар найза кард,
Дурафше, ки ӯ доштӣ дар набард.

Сарони бузургони Туронзамин,
Чунон ҳам дурафши саворони Чин,

Бифармуд то бар сутури наванд,
Ба зудӣ бари шоҳи Эрон баранд.

Асирону он хоста ҳар чи буд,
Ҳаме дошт андар Ҳарӣ нобисуд.

Бад-он то чӣ фармон диҳад шаҳриёр,
Фиристод бо сар саворони кор.

Ҳамон то бувад низ дастури шоҳ,
Суи ҷанги Пармуда бурдан сипоҳ.

Сутури наванд андар омад зи ҷой,
Ба пеши саворон яке раҳнамой.[1]

В-аз он рӯй туркон ҳама барҳана,
Бирафганд бесозу аспу буна.[2]

Расиданд яксар ба туронзамин,
Саворони гурку саворони Чин.

Чу омад ба Пармуда он огаҳӣ,
Бияндохт аз сар кулоҳи меҳӣ.

Хурӯше баромад зи туркон ба зор,
Бар он меҳтарон талх шуд рӯзгор.

Ҳама сар пур аз гарду дида пуроб,
Қасеро набуд хӯрду ором у хоб.

В аз он пас гавонро бари хеш хонд.
Зи мижгон ҳаме хуни дил барфишонд.

Бипурсид, к «ин лашкари бешумор,
Гаҳи разм ҷустан накарданд кор?»

Чунин дод посух яке раҳнамун,
Ки «мо доштем он сипаҳро забун.

Чу Баҳроми ҷангӣ ба ҳангоми кор
Набинад кас андар ҷаҳон як савор.

Набуд лашкараш з-они мо сад яке,
Нахаст аз далерони ӯ кӯдаке.

Ҷаҳондори яздон варо баркашид,
Чу з-ин[3] беш гӯям, набояд[4] шунид».

---

[1] И — б. 979 нест:
ТПЗЛ — Қашиданд ранҷу сипарданд роҳ,
Бад-он то ба зудӣ бубинанд шоҳ.
Бибурданд наздики шоҳи ҷаҳон,
Дуруде ҳам аз паҳлавону меҳон.*
[2] Л — б. 975—980 нест. [3] Л — аз ин. [4] Л — бибояд.
* Л — Танхо б. дуюм мавҷуд аст.

Чу Пармуда бишнид гуфтори ӯ,
Пурандеша гашташ дил аз кори ӯ.

Бичушиду рухсорагон зард кард,
Ба дарди дил оҳанги овард кард.

Сипаҳбад аз он ҷангиён сад ҳазор,
Ҳама номдор аз дари корзор.

Зи даргоҳ[1] лашкар ба ҳомун кашид,
Ба наздикии руди Ҷайҳун кашид.[2]

В-аз он ҷо, куҷо номаи паҳлавон,
Биёмад бари пури Нӯшинравон.[3]

Нишаста ҷаҳондор бо меҳтарон,
Ҳаме гуфт: «Бечора, эй сарварон!

Ду ҳафта бар ин боргоҳи меҳӣ,
Наёмад зи Баҳром ҳеҷ огаҳӣ.

Чӣ гуеду з-ин пас чӣ шояд будан,
Бибояд бад-ин достонҳо задан?».

Ҳамон гаҳ, ки гуфт ин сухан шаҳриёр,
Биёмад зи даргоҳ солори бор.

Шаҳаншоҳро з-он сухан мужда дод,
Ки ҷовид бодо, ҷаҳондор шод!

Ки Баҳром бар Сова пирӯз гашт,
Ба разм андарун гетиафрӯз гашт.

Сабук марди Баҳромро пеш хонд,
В аз он номдорон-ш бартар нишонд.[4]

---

1 ИЛ — хиргоҳ.
2 ТПЗ — Бад-он то ба кини падар сарфароз,
Ба Баҳроми Чубина орад гудоз.
3 Л — шоҳи равшанравон.
3 ТПЗ — Бипурсидаш аз лашкару паҳлавон
В-аз он номдорону фаррух гавон.

Фиристода гуфт: «Эй сарафроз шоҳ,
Ба коми ту шуд кори он размгоҳ.

Анӯша бизӣ шоду ромиш пазир,
Ки бахти бадандеши ту гашт пир.

Сари шоҳ Сова ва кеҳгар писар,
Ки Фағфур хондӣ мар уро падар,

Зада бар сари найзаҳо бар дар аст,
Ҳама шаҳр наззораи он сар аст.

Шаҳаншоҳ бишнид бар пой хост,
Ба зудӣ хам овард болои рост.

Ҳаме гуфт бар пеши яздон ба пой,
Ҳаме гуфт: «Эй довари раҳнамой,

Бадандеши моро ту кардӣ табоҳ,
Туӣ офаринандаи хуру моҳ.

Чунон зору навмед будам зи бахт,
Ки гуфтам нагун андар оям[1] зи тахт.

Сипаҳбад накард он, на ҷангӣ сипоҳ,
Ки яздон буд ин бандаро некхоҳ».

Баровард[2] ганҷе дирам сад ҳазор,
Зи ганҷе, ки буд аз падар ёдгор.

Сеяк[3] он дирамро[4] ба дарвеш дод,
Парастандагонро дирам беш дод.

Ва дигар сеяк пеши оташкада,
Ҳамон меҳри Наврӯзу ҷашни Сада.

Фиристод то ҳирбадро диҳанд,
Ки дар пеши оташкада бардиҳанд.*[1]

---

[1] И — душман нагун андар омад. [2] Л — Биёвард. [3] И — сабук.
[4] Л — з-он ду ганҷе.
*[1] М — барниҳанд.

Савум бахра ҷое, ки вайрон бувад,
Работе, ки андар биёбон бувад,

Кунад яксар обод, ҷӯяндамард,
Набошад ба роҳ андарун биму дард.

Бубахшид пас чорсола хироҷ,
Ба дарвешу онро, ки буд тахту тоҷ.

Набиштанд пас нома аз шаҳриёр,
Ба ҳар кишваре назди ҳар номдор,

Ки Баҳром пирӯз шуд бар сипоҳ,
Буриданд бетан сари Совашоҳ.

Парастанда шуд шоҳ ду ҳафта рӯз,
Чу барзад сар аз чарх гетифурӯз,

Фиристодаи паҳлавонро бихонд,
Мар уро[1] бари номдорон нишонд.

Мар он номаро зуд посух навишт,
Дарахте ба боғи бузургӣ бикишт.

Яке тахти симин фиристод низ,
Чу наълини заррину ҳаргуна чиз.

Зи Ҳайтол то пеши руди бузург,
Бидодаш бад-он паҳлавони сутург.

Бифармуд, к-он хоста бар сипоҳ,
Бубахш он чи овардаӣ ту зи роҳ.

Магар ганҷи вижа тани Совашоҳ,
Ки овард бояд бад-ин боргоҳ.

В-аз он пас ту пайкори Пармуда соз,
Ҳамон то шавад шоҳ гарданфароз.

Ҳам эрониёнро фиристод чиз.
Набишта ба ҳар шаҳр маншур низ.

[1] Л — Ба шодӣ.

Фиристодаро хилъат оростанд,
Пас аспи гусибандагон[1] хостанд.

Фиристода чун назди[2] Баҳром шуд,
Сипаҳдор аз ӯ шоду падром шуд.

Ғанимат бубахшид пас бар сипоҳ,
Ҷуз аз ганҷи нопокдил Совашоҳ.

Фиристод бо ӯ саворони хеш,
Ҷаҳондидаву номдорони хеш.

Бибурданд[3] яксар ба даргоҳи шоҳ,
Сипаҳбад суи ҷанг шуд бо сипоҳ.

РАЗМИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА БО ПАРМУДА, ПИСАРИ СОВАШОҲ ВА ГУРЕХТАНИ ПАРМУДА БА ОВОЗАДИЖ

Аз ӯ чун ба Пармуда рафт огаҳӣ,
Ки ҷӯяд ҳаме тахти шоҳаншаҳӣ,

Диже дошт Пармуда Овоза ном,
К-аз ин диж будӣ эману шодком.

Ниҳод он чи будаш бад-у-дар дирам,
Зи динору аз гавҳару беш кам.

Зи Ҷайҳун гузар кард худ бо сипоҳ,
Биёмад гурозон суи размгоҳ.

Ду лашкар чу танг андаромад ба ҷанг,
Ба раҳ-бар накарданд ҷое диранг.

Ба ду манзил аз Балх ҳар ду сипоҳ,
Гузиданд шоиста як размгоҳ.

---

[1] И — гусипаҳлавон. [2] ИЛ — пеши. [3] И — Ба наздик.

Миёни ду лашкар ду фарсанг буд,
Ки паҳнои дашт аз дари ҷанг буд.

Дигар рӯз Баҳроми ҷангӣ бирафт,
Ба дидори гурдони Пармуда тафт.

Нигаҳ кард Пармуда уро бидид,
Зи ҳомун яке тундболо гузид.

Сипаҳро саросар ҳама барнишонд,
Чунон шуд, ки дар дашт ҷое намонд.

1045 Сипаҳ дид Пармуда чандон, ки дашт
Ба дидори эшон ҳаме хира гашт.

Варо дид, к-аз пеши он лашкараш,
Ба гардун баровард[1] ҷангӣ сараш.[2]

Ғамӣ гашту бо лашкари хеш гуфт,
Ки «бо пешрав аҳриман гашт ҷуфт.

Шумори сипоҳаш падидор нест,
Ҳам ин размро кас харидор нест.

Сипаҳдори гарданкашу хашмнок,
Ҳаме хун шавад зери ӯ тирахок.

1050 Чу шаб тира гардад шабехун кунем,
Зи дил тарсу андеша берун кунем».

Чу Пармуда омад ба пардасарой,
Ҳаме зад зи ҳар гуна аз ҷанг рой.

Ҳаме гуфт, к-«ин аз ҳунарҳо якест,
Агарчи сипаҳшон кунун андакест.

Саворону аспони пурмояанд,
Зи гарданкашон бартарин пояанд.

---

1 И — ҳамебурд.
2 ТПМ — Шигифтӣ бар ин бурзу ёлаш бимонд,
Фаровон ҳаме номи яздон бихонд.

Силеҳ- асту Баҳромашон пешрав,
Қи гардад синон пеши ӯ хора хав.

Ба пирӯзии Совашоҳ андарун,
Гирифта дилу маст ғашта ба хун.

Агар ёр бошад ҷаҳонофарин,
Ба хуни падар ҷӯям аз куч кин».

Бад-он гаҳ, ки Баҳром буд[2] ҷангҷӯй,
Аз Эрон сӯи Турк бинҳод рӯй.

Ситорашумар гуфт Баҳромро,
Қи дар чоршанбе мазан гомро.

Агар з-ин бупечӣ, газанд оядат,
Ҳамон кори носудманд оядат.

Яке боғ буд дар миёни сипоҳ,
Аз ин рӯю он рӯи овардгоҳ.[3]

Бишуд чоршанбе ҳам аз бомдод,
Бад-он боғ, к-имрӯз бошем шод.

Бибурданд пурмоя густурданӣ,
Май оварду ромишгару хӯрданӣ.

Биёмад дар он[4] боғу май даркашид,
Чу посе зи тирашаб андар кашид,

Талоя биёмад ба Пармуда гуфт,
Қи «Баҳромро шуд маю ҷом ҷуфт».

Сипаҳдор аз он ҷангиён шаш ҳазор,
Зи лашкар гузин кард гурду савор.

Фиристод то гирд бар гирди боғ
Бигиранд гарданкашон бечароғ.

---

1 Л — Салоҳ. 2 ИЛ — шуд. 3 И — Сӯю он рӯи ӯ размгоҳ. 4 Л — бад-он; И — бар он.

Сипаҳбад чу огаҳ шуд аз корашон,
Зи рои ҷаҳонҷӯву бозорашон,

Ялонсипаро гуфт, к«эй сарфароз,
Ба девори боғ андарун рахна соз!»

Пас он гоҳ Баҳрому Эзадгушасп,
Нишастанд бо ҷангҷӯён бар асп.

Бар[1] он рахнаи боғ берун шуданд,
Кӣ донист, к-он саркашон чун шуданд.

Баромад зи дар нолаи карраной,
Сипахбад ба ҷанг андар омад зи ҷой.

Сабук[2] рахнаи дигар андар заданд,
Сипахро якояк ба ҳам барзаданд.

Ҳаме тохт Баҳром хиште ба даст,
Чунон чун бувад мардуми ниммаст.

Наҷастанд ҷуз андак аз дасти ӯй,
Ба хун буд ёзон сари масти ӯй.

Баромад чакочоки захми сарон,
Чу пӯлод бо[3] путки оҳангарон.

Аз он боғ то ҷои Пармудашоҳ,
Тани бесарон буд фиканда ба роҳ.

Чу омад ба лашкаргаҳи хеш боз,
Шабехун сиголид гарданфароз.

Чу ниме зи тирашаб андар гузашт,[4]
Сипаҳдори ҷангӣ миёнро бубаст.[5]

Сипаҳбад бар он сӯй лашкар кашид,
Зи турконталоя кас ӯро надид.

---

1 Л — Аз. 2 И — Бад-он. 3 Л — пӯлодро. 4 И — шикаст. 5 Л — биёмад ба дашт.

Чу омад ба наздикии размгоҳ,
Дами нои сарғин баромад ба моҳ.

Чу дар шаб хуруш омад аз карраной,
Бичастанд туркони ҷангӣ зи ҷой.[1]

Ба торикӣ андар деҳодеҳ бихост,
Зи дасти чапи лашкару дасти рост.

Яке мар дигарро надонист боз,
Шаби тираву найзаҳои дароз.

Зи[2] ханҷар ҳаме оташ афрӯхтанд,
Ҳавою заминро ҳаме сӯхтанд.

Зи туркони ҷангӣ фаровон намонд,
Зи хун сангҳо ҷуз ба марҷон намонд.

Гурезон ҳаме рафт меҳтар чу гард,
Даҳон хушку лабҳо шуда ложвард.

Чунин то сапедадамон бардамид,
Шаби тирагун доман андар кашид.

Сипаҳдори Эрон ба туркон расид,
Хурӯше чу шери жиён баркашид.

Ба删мода гуфт: «Эй гурезанда мард,
Ту гирди далерони ҷангӣ магард!

На мардӣ ҳанӯз, эй писар, кудакӣ,
Раво бошад ар шири модар макӣ!»

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй газоянда шер.
Ба хун рехтан чанд бошӣ далер?!

---

[1] ТПЗЛ — Зи лашкар баромад бар он сон хурӯш,
Ки шери жиёнро бидаррид гӯш.
[2] И — Ба. [3] Л — б. 1086 нест.

Зи хуни радон сер шуд рузи ҷанг
Ба дарьё наҳангу ба хушкӣ паланг.

Нахоҳӣ шуд аз хуни мардон ту сер,
Бар онам, ки ҳастӣ ту даррандашер.

Буриди сари Совашоҳ он ки меҳр
Бар ӯ дошт то буд гардонсипеҳр.[1]

Сипоҳе бар он гуна кардӣ табоҳ,
Ки бахшоиш орад ҳаме ҳуру моҳ.

Аз он шоҳи ҷангӣ манам ёдгор,
Маро ҳамчунон дон, ки куштӣ ба зор.

Зи модар ҳама маргро зодаем,
Гад эдун, ки туркем, ар озодаем.[2]

Гурезонаму ту ҳам[3] андар дамон,
Наёби маро, то наёяд замон.

Агар бозгардам силоҳам ба ҷанг,
Магар ман шавам кушта, гар ту ба ҷанг.

Макун тезмағзиву отошсарӣ,
На з-ин сон бувад меҳтари лашкарӣ.

Ман акнун шавам сӯи даргоҳи[4] хеш,
Яке боз ҷӯям сари роҳи хеш.

Нависам яке нома зӣ шаҳриёр,
Бар он сон, ки бояд бад-ин рӯзгор.

Гар эдун, ки ӯ дарпазирад маро,
Аз ин тохтан даргузирад маро.

---

[1] Л — б. 1094 нест. [2] И — б. 1096, 1097 нест.
ТПЗ — Бимон, то бимонам ба даҳр андаке,
К-аз озодагони ту бошам яке.
[3] ИЛ — пас. [4] ИЛ — хиргоҳи.

Ман он боргаҳро яке бандаам,
Дил аз меҳтарӣ пок баркандаам.

Зи сар кинаву ҷангро дур кун,
Ба хубиманиш-бар яке сур кун».

Чу бишнид Баҳром, аз ӯ бозгашт,
Чу бо вай ба шоҳӣ ҳамовоз гашт.

Чу аз ҷанг он лашкар осуда шуд,
Ба лашкаргаҳи шоҳ Пармуда шуд.

Ҳаме гашт бар гирди дашти набард,
Сари саркашонро зи тан боз кард.

Чу барҳам ниҳоданду анбуҳ гашт,
Ба болои сангин яке кӯҳ гашт.

Ҳам он ҷойро номдорони ял,
Ҳаме хонданднш Баҳромтал.

Силеҳи саворону чизе, ки дид,
Зи[1] ҷое, ки буд сӯи он тал кашид.

Яке нома бинвишт зӣ шаҳриёр,
Зи Пармудаву лашкари бешумор.

Бигуфт он ки ӯро чи омад ба рӯй,
Зи туркону аз шоҳи пархошҷӯй.

Дил аз биму теғ, ӯ сӯи чора шуд,
В-аз он ҷойгаҳ хору овора шуд.[2]

В-аз он рӯй хокон дари диж бубаст,
Ба анбӯҳи андешагон барнишаст.[3]

---

[1] Л — Ба. [2] И — б. 1114 нест. [3] ИЛ — Дарнишаст;
ТПЗЛ — Биёмад пасаш лашкари бешумор,
Нишастанд ҷумла ба гирди ҳисор.

Бигаштанд гирди диж андар басе,
Надонист сомони ҷангаш касе.

ПАНОҲ ХОСТАНИ ПАРМУДА АЗ БАҲРОМИ ЧӮБИНА

Чунин гуфт: «Аз он пас, ки[1] бар дашт ҷанг
Забунист бар кор[2] кардан диранг».

Ялонсинаро гуфт то се ҳазор,
Аз он размгаҳ баргузинад савор.

Чаҳор аз ялон низ Эзадгушасп,
Аз он ҷангиён барнишонад ба асп.

Бифармуд то ҳар киро ёфтанд,
Ба гарданзадан тез биштофтанд.

Магар шаҳриёр ояд аз диж бурун,
Чу бинад ҳама дашт чун руди[3] хун.

Бибуд бар дари диж бар ин сон се рӯз,
Чаҳорум чу бифрӯхт гетифурӯз,

Паёме фиристод Пармударо,
Мар он меҳтари кишвару дударо.

Ки «эй меҳтару шоҳи туркону Чин,
Зи гети чаро кардай[4] диж гузин?

Куҷо он ҷаҳон ҷустани Совашоҳ,
Куҷо он ҳама ганҷу он дастгоҳ?!

Куҷо он ҳама пилу баргустувон,
Куҷо он бузургони равшанравон?![5]

---

[1] Л — Ба лашкар чунин гуфт: [2] Л — набояд ба бекор. [3] Л — ҷӯи.
[4] Л — кардӣ ин. [5] И — б. 1126 нест.

Кучо он ҳама тунбалу чодуи,
Ки акнун аз ин сон бар ин як сӯӣ?!

Ҳама шаҳри туркон варо бас набуд,
Чу боби ту андар чаҳон кас набуд.

Нишастӣ кунун дар диже чун занон,
Пур аз хун ду дастат ба рух-бар занон.

Дари бор[1] букшову зинҳор хоҳ,
Бари шоҳи гетӣ[2] маро ёр[3] хоҳ.

Зи диж ганчи динор берун фирист,
Ҳама бадраҳо сӯи ҳомун фирист.

Агар ганч дорӣ ту кишвар мадор,
Ки динор хор аст бар шаҳриёр,

Ба даргоҳи шоҳат миёнчӣ манам,
Ки дар шаҳри Эрон гавончӣ манам.

Туро бар ҳама меҳтарон меҳ кунам,
Аз андешаҳо рои ту беҳ кунам.

Ар эдун, ки ройаст наздики ту,
Ки равшан кунад кори торики ту,[4]

Кушода кун он розу бо ман бигӯй,
Чи корат чунин гашт, дерӣ мачӯй.[5]

В-агар чангро ёд дорӣ касе
Ҳамон ганчу динор дорӣ басе,

Бизан кӯсу ин кинаҳо боз хоҳ,
Бувад хоста танг н-ояд сипоҳ».

---

[1] И — Ту дар боз. [2] И — кишвар. [3] И — боз. [4] Л — б. 1135 нест.
[5] ТПЗ — Ту донӣ, ки зинҳор додам туро,
Раҳи частанӣ баркушодам туро.
В-агар на ту бечон будӣ чун падар-т,
На дуда туро дидаву не писар-т.

Фиристода омад, бигуфт[1] ин паём,
Чу бишнид аз ӯ марди ҷуяндаком.[2]

Чунин дод посух, ки уро бигуй,
Ки рози ҷаҳон то тавони маҷуй.

Ту густох гашти ба гетӣ магар,
Ки ранҷе, ки бурдӣ, баромад ба бар.

Ба пирузӣ андар ту кажжӣ макун,
Ки гар ту нави, ҳаст гетӣ куҳун.

Надонад касе рози гардонсипеҳр,
На ҳаргиз намояд ба мо низ чеҳр.

Зи меҳтар на хубаст кардан фусӯс,
Маро ҳам сипаҳ буду ҳам пилу кус.

Дуруғозмояст чархи баланд,
Ту дилро ба густохӣ андар мабанд.

Надарм он ҷаҳондори бедормард,
Ки дидӣ варо рӯзгори набард.

Замин сумми аспи варо банда буд,
Барояш фалак низ пӯянда буд.

Биҷуст он ки ӯро набоист ҷуст,
Бупечид аз андешаи нодуруст.

Зи афсун ҳунар пок пинҳон шавад,
Ҳамон душман аз дур хандон шавад.

Яке он ки гуфти шумори сипоҳ,
Фузунтар шуд аз тобиши хуру моҳ.

---

[1] ИЛ — Чу омад фиристода гуфт: [2] Л — ҷӯяндаком; И — Шунидаш паём он шаҳи некном.

Сутурону пилон чу тухми гиё,
Шуд андар дами парраи осиё.

Бад-он гунатон ҳам чунин гашт рӯз,
Намонӣ ҳаме шоду гетифурӯз.

Ҳаме тарс аз ин, к-ин газоянда даҳр,
Магар заҳр созад аз ин пойзаҳр.

Қасеро, ки хун рехтан пеша гашт,
Дили душман аз вай пурандеша гашт.

Бирезанд хунаш бар он ҳамнишон,
Ки ӯ рехт хуни сари саркашон.

Гар аз буми туркон барорӣ димор,
Ҳамон кин бихоҳанд фарҷоми кор.

Ба ҷангат наёям ҳамон бесипоҳ,
Ки девона хонад маро некхоҳ.

Наёям ҳаме пеши ту ногаҳон,
Натарсам,[1] ки бар ман сар орӣ замон.

Яке бандаи, ман яке шаҳриёр,
Бари банда ман кай шавам хорсор?!

Агар хоҳам аз шоҳи ту зинҳор,
Чу тангӣ ба рӯй оядам, нест ор.

Аз он пас дижу ганҷу мардум[2] турост,
Бар ин номвар бум комат равост».[3]

Фиристода омад, бигуфт ин паём,
Зи пайғом Баҳром шуд шодком.

---

[1] ИЛ — Битарсам. [2] Л — чатрам; И — дару буму ганҷам. [3] И — ранҷам турост.

ХОСТАНИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА МАНШУРИ ЗИНҲОРИИ ПАРМУДА АЗ ҲУРМУЗД

Набиштанд пас номаи судманд,
Ба наздики Ҳурмузд[1] шоҳи баланд,

Ки «хокони Чин зинҳорӣ шудаст,
Зи Баҳроми ҷангӣ ҳисорӣ шудаст.

Яке мӯҳру маншур бояд ҳаме,
Бад-ин мужда-бар сур бояд ҳаме.

Чу хоқон зи мо зинҳорӣ шавад,
Аз он бартарӣ сӯи хорӣ шавад,

Шаҳаншоҳ шояд, ки бахшад бар ӯй,
Чу якбора з-ӯ дур шуд рангу бӯй».[2]

Чу нома биёмад ба наздики шоҳ,
Ба абр андар овард фаррухкулоҳ.

Фиристоду эрониёнро бихонд,
Бари тахти шоҳаншаҳӣ[3] барнишонд.

Бифармуд то нома бархонданд,
Ба хонанда-бар гавҳар афшонданд.

Ба озодагон гуфт: «Яздон сипос,
Ниёиш кунам шаб ба пешаш се пос.

Ки хоқони Чин кеҳтари мо бувад,
Сипеҳри баланд афсари мо бувад.

Ҳаме сар ба чархи фалак барфарохт,
Ҳаме хештан шоҳи гетӣ шинохт.

Кунун пеши бартарманиш бандай,
Сипаҳбадсарӣ, марзҷӯяндаӣ.

---

[1] Л — пирӯз. [2] И — б. 1165—1167 нест. Л — б. 1167 нест. [3] И — Бар он номвар тахти шоҳӣ.

Чунон шуд, ки бар мо кунад офарин,
Сипаҳдору солори туркону Чин.

Сипос аз худованди хуршеду моҳ
Ки ӯ дод бар бартарӣ дастгоҳ.[1]

Шумо ҳам ба яздон ниёиш кунед,
Ҳама некуӣ дар физоиш кунед».

Фиристодаи паҳлавон[2] пеш[3] хонд,
Ба хубӣ суханҳо фаровон биронд.

Камар хост бо гавҳари шоҳвор,
Яке бораву ҷомаи шаҳриёр.

Ситомӣ бар он бораги-бар ба зар,
Ба ҳар муҳрае барнишонда[4] гуҳар.

Фиристодаро низ динор дод,
Яке бадраву чизи бисьёр дод.

Чу хилъат бад-ин гуна ӯро[5] супурд,
Варо меҳтари паҳлавонон шумурд.

Бифармуд пас то биёмад дабир,
Набиштанд пас[6] номае бар ҳарир.

Ки хокони Пармуда, ёри ман аст,
Бад-он марз дар зинҳори ман аст.

Бар ин мӯру маншур яздон гувост,
Ки мо бандагонему ӯ подшост.

Ҷаҳонҷӯйро низ посух навишт,
Пур аз орзӯ номае чун биҳишт.

---

[1] ТПЗЛ — Ба дарвеш бахшем ганҷи куҳан,
Чу пайдо шавад ростӣ з-ин сухан.

[2] И — туркро. [3] Л — паҳлавонро. [4] ИЛ — дарнишонда. [5] Л — бад-он марди доно. [6] Л — навиштанд аз ӯ.

Бад-ӯ гуфт: «Пармударо бо сипоҳ
Гусӣ кун ба хубӣ бад-ин боргоҳ.

Ғанимат, ки аз лашкараш ёфтӣ,
Бад-он бандагӣ тез биштофтӣ.

Ба даргаҳ фирист он чи андар (хв) ар аст,
Туро кирдгори ҷаҳон ёвар аст.

Нигаҳ кун ба ҷое, ки душман бувад,
Агар душманеро нишеман бувад,

Бигиру нигаҳ дору хонаш[2] бисӯз,
Ба некахтару[3] фоли гетифурӯз.

Гар эдун, ки лашкар фузун боядат,
Фузуни бувад, ганҷ[4] бифзоядат.

Ба як номаи дигар аз мо бихоҳ,
Фиристем ҷандон, ки бояд сипоҳ.

Аз эрониён хар кӣ наздики туст.
Ки кардӣ ба дил ростиро дуруст.

Бад-ин нома-бар номи эшон бубар,
Зи ранҷе, ки диданд, ёбанд бар.

Сипоҳи туро марзбонӣ диҳам,
Туро афсарӣ паҳлавонӣ диҳам.

ХАШМ ГИРИФТАНИ БАҲРОМИ ҶУБИНА БАР ПАРМУДА

Ҷу нома биёмад бари паҳлавон,
Дили номвар паҳлавон шуд ҷавон.

Аз он[5] нома андар шигифтӣ бимонд,
Фиристоду эрониёнро бихонд.

---

1 Л — Дигар душманонро. 2 ИЛ — ҷояш. 3 Л — фаррухнаю. 4 ИЛ — ранҷ. 5 Л — Бад-ин.

Ҳамон хилъати шоҳ пеш оварид,
Бар ӯ офарин кард, ҳар кас, ки дид.

1200 Суханҳои эрониён ҳар чи буд,
Бад-он нома андар бад-эшон намуд.

Аз айвон баромад яке офарин,
Ки[1] гуфтӣ, биҷунбид руи замин.

Ҳамон номвар номаи зинҳор,
Ки Пармударо омад аз шаҳриёр.

Бад-он диж фиристод наздики ӯй,
Дурахшанда шуд ҷони торики ӯй.[2]

Фуруд омад аз бора он номдор,
Басе офарин хонд бар шаҳриёр![3]

1205 Ҳама хоста ҳарчи буд дар ҳисор,
Ба Баҳром биспурду барсохт кор.[4]

Фуруд омад аз диж сарафроз мард,
Ба аспи набард андар омад чу гард.

Ҳаме рафт бо лашкар аз диж ба роҳ,
Накард эч Баҳроми ялро нигоҳ.

Чу бишнид Баҳром, нанг омадаш,
Агарчанд шоҳе ба чанг омадаш.

Фиристоду ӯро пиёда зи роҳ,
Биёвард пуён ба пеши сипоҳ.[5]

---

[1] Л — Ту. [2] Л — б 1203 нест.
[3] Л — Чу Пармуда огоҳ шуд з-ин сухун,
Дигаргуна андеша афканда буи.
[4] ТПИЛ — Чу Баҳром бишнид, к-ӯ кард соз,
Ба рафтан бари шоҳи гарданфароз.
Нигаҳбон фиристод то дар ҳисор,
Нависанд чизе, ки ояд ба кор.
[5] ТПЗ — Пур аз хашм Баҳром гуфташ чунин
«Шуморост оин ба Турону Чин,
Ки бехоҳиши ман сар андар ниҳӣ,
Ба роҳ ин набошад магар аблаҳӣ?»

Чунин гуфт Пармуда ӯро, ки «ман
Сарафроз будам ба ҳар анҷуман,

Чунин пурманиш зинҳори шудам,
Аз авҷи баландӣ ба хори шудам.

Бад-ин рӯз ҳам нестӣ хушманиш,
Ки пеши ман оварди, эй бадкуниш.

Кунун ёфтам номаи зинҳор,
Ҳаме рафт хоҳам бари шаҳриёр.

Магар бо ман ӯ чун бародар шавад,
Бади рӯз бар мэн сабуктар шавад.[1]

Туро бо ман акнун чӣ кор аст низ,
Супурдам туро тахту орому чиз.

Барошуфт Баҳрому шуд тезчашм,
Зи гуфтори Пармуда омад ба хашм.

Ба тезиш- як тозиёна бизад,
Бар он сон, ки аз носазоён сазад.

Бубастанд ҳам бар замон[3] пои ӯй,
Яке тангхиргоҳ шуд ҷои ӯй.

Чу Харроди Барзин чунон дид гуфт,
Ки «ин паҳлавонро хирад нест ҷуфт».

Биёмад ба назди дабири бузург,
Бад-ӯ гуфт, к-«ин паҳлавони сутург,

Ба як парри пашша надорад хирад,
Азэро касеро ба кас нашмарад.

Бибояд ш гуфтан, к-аз ин чора нест,
Варо баттар аз хашм патьёра нест».

---

[1] Л — б. 1214 нест. [2] Л — тундеш. [3] ИЛ — дарзамон.

Ба наздики Баҳром рафт ин ду мард,
Забонҳо пур аз панду рух ложвард.

Бигуфтанд, к-«ин ранч додӣ ба бод,
Сари номвар пур зи оташ мабод».

Бидонист Баҳром, к-ин буд зишт,
Ба об андар афканда шуд хушкхишт.

Пушаймон шуду банд аз ӯ баргирифт,
Зи кирдори худ даст бар сар гирифт.

Фиристодаш аспе ба заррин ситом,
Яке теғи ҳиндӣ ба заррин ниём.

Ҳам андар замон шуд ба наздики ӯй,
Ки равшан кунад ҷони торики ӯй.

Ҳаме буд то ӯ миёнро бубаст,
Яке бораи тезтаг барнишаст.

Сипаҳбад ҳаме ронд бо ӯ ба роҳ,
Бидид он ки тоза набуд рӯи шоҳ.

Ба ҳангоми падрудкарданш гуфт,
Ки «озор дорӣ зи ман дар нуҳуфт.

Гарат ҳаст бо шоҳи Эрон магӯй,
Наёяд[1] туро з-ин сухан рангу бӯй».

Бад-ӯ гуфт хоқон, ки «моро гила
Зи бахт асту кардам ба яздон яла.

На ман з-он шуморам, ки бар ҳар касе
Суханҳо ҳаме ронд хоҳам басе.

Агар шаҳриёри ту з-ин огаҳӣ
Наёбад, назебад бар ӯ-бар меҳӣ.

---

[1] ИЛ — Набояд.

Маро банд гардуни гарданда кард,
Нагӯям, ки бо ман бад ин банда кард».

Зи гуфтори ӯ гашт Баҳром зард,
Бупечиду хашм аз далерӣ бих (в) ард.

Чунин дод посух, ки «омад нишон,
Зи гуфтори он номвар саркашон,

Ки тухми бадӣ то тавонӣ макор,
Чу корӣ, барат бар диҳад рӯзгор.

1240 Чаро ман ба ту дил биёростам,
Зи гетӣ туро некӯвӣ хостам.

Ҳаме[1] нома кардам ба шоҳи чаҳон,
Ҳама айби ту доштам дар ниҳон».

Бад-ӯ гуфт хоқон, ки «он даргузашт,
Гузашта суханҳо ҳама бод гашт.[2]

Валекин чу дар чанг хорӣ бувад,
Гаҳи оштӣ бурдборӣ бувад.

Туро хашм бо оштӣ гар якест,
Хирад бегумон назди ту андакест.

1245 Чу солор роҳи худованди хеш
Нагирад, зи дониш бад ояд-ш пеш.

Ҳамон роҳи яздон бибояд сипурд,
Зи дил тирагиҳо бибояд ситурд.

Сухан гар наяфзоӣ акнун равост,
Ки ин бад, ки шуд, гашт бо бод рост».

---

1 И — Ман ин.
2 ТПЗ — Ба яздон, ки аз ту маро кина нест,
Ба дил низ он кина дерина нест.
Бувад некии ту аз ин бад фузун,
Ту будӣ ба некӣ маро раҳнамун.

Зи хокон чу бишнид Баҳром гуфт,
Ки «пиндоштам, к-ин бимонад нуҳуфт.

Кунун з-ин гиреҳ[1] кам наёмад зиён,
Напӯшам бар ӯ чодари парниён.

Ту он ҷо расӣ, ҳарчи хоҳӣ, бигӯй,
К-аз он хам накоҳад[2] маро обрӯй».

Бад-ӯ гуфт хокон, ки «ҳар шаҳриёр,
Ки аз неку бад барнагирад шумор,

Ба бад кардани банда хомуш бувад,
Чунон дон, ки бемағзу[3] беҳуш бувад.

Чу аз дур бинад туро бадсигол,
Агар некхоҳе бувад, гар[4] ҳамол,

Туро носазо хонаду сарсабук,
Варо шоҳи берон мағзе[5] тунук».

Чу бишнид Баҳром, шуд зардрӯй,
Нигаҳ кард Харроди Барзин бад-ӯй,

Битарсид аз он тез хунхора мард,
Ки ӯро зи бод андар орад ба гард.

Ба Баҳром гуфт: «Эй сипаҳдори шоҳ,
Бихур хашму сар бозгардон зи роҳ,

Ки хокон ҳаме рост гӯяд сухун,
Ту бинийӯшу андешаи бад макун.

Сухан гар нарафтӣ бад-ин гуна сард,
Варову туро нести дил ба дард».

Бад-ӯ гуфт Баҳром, к-ин бадҳунар,
Биҷӯяд ҳаме ҷойгоҳи падар».

---

[1] ИЛ — гила. [2] Л — На з-он кам шавад мар. [3] И — ту уро, ки. [4] Л — ё. [5] ИЛ — Эрону мағзе.

Варо гуфт хоқон, ки «ин бад макун,
Сазад бепадар гар нагардам[1] кухун.

Зи гетӣ ҳар он кас, ки ӯ чун ту буд,
Сараш пур зи гарду дилаш пур зи дуд,

Ҳамон бад сиголиду бо кас насохт,
Ба кажживу номардумӣ сар фарохт.

Ҳаме аз шаҳаншоҳ тарсониям,
Сар аз буданиҳо бигардониям.[2]

Зи гарданкашон, ӯ ҳамоли ман аст,
На чун бандаи бадсиголи ман аст.

Ҳушивору оҳиставу бонажод,
Басе номбардор дорад ба ёд.

Ба ҷону сари шоҳи эронсипоҳ,
Қ-аз эдар кунун бозгардӣ зи[3] роҳ.

Ба посух наяфзой аз бадха (в) ӣ,
Нагуӣ сухан низ то нашнавӣ».

Чу бишнид Баҳром аз ӯ гашт боз,
Ба лашкаргаҳ омад, сари кинасоз.[4]

Чунин гуфт Баҳроми ҷангозмой,
Ба назди бузургони покизарой,[5]

Ки «Харроди Барзину он бихрадон,
Дабиру бузургу дигар мӯбадон,

Нависанд нома ба шоҳи ҷаҳон,
Сухан ҳарчи рафт ошкору ниҳон».

Сипаҳдор бо мубаду мӯбадон,
Ба хашм он замон гуфт, к-«эй бихрадон,

---

[1] Л — бигардам. [2] Л — Ҳама з-ӯ бувад ранҷу осониям. [3] И — ба.
[4] Л — гави ҷангсоз. [5] ИЛ — б. 1270 нест.

Ҳам акнун аз эдар ба диж-бар равед,
Бикӯшеду бо бод ҳамраҳ шавед.[1]

Ба диж-дар бубинед то хоста,
Чи моя бувад ганҷи ороста».

Дабирон бирафтанд дил пурҳарос,
Зи шабгир то шаб гузашта се пос.

Сияҳ шуд басе номҳо аз шумор,
Набишта нашуд ҳам ба фарҷоми кор.

Ба диж-дар набуд роҳ аз ин хоста,
Гузашта бар ӯ солу нокоста.[2]

Зи ҳангоми Арҷоспу Афросиёб,
Зи динору гавҳар, ки хезад зи об.

Ҳамон низ чизе, ки конӣ бувад,
Куҷо растанаш осмонӣ бувад.

Ҳамон ганҷҳо андар Овоза буд,
Куҷо[3] номи ӯ дар ҷаҳон тоза буд.

Зи чизи Сиёвуш нахустин камар,
Ба ҳар муҳрае дарнишонда[4] гуҳар.

Ҳамон гӯшвораш, ки андар ҷаҳон
Касеро набуд аз кеҳону меҳон.

Ки Кайхусрав онро ба Луҳросп дод,
Ки Луҳросп з-он пас ба Гуштосп дод,

Ки Арҷосп онро ба диж дарниҳод,
Ки ҳангоми он кас надорад ба ёд.

---

[1] И — б. 1272—1274 нест. [2] Л — б. 1276—1279 нест. [3] Л — яке. [4] Л — дар се бора.

Набиштанд як-як ҳама хоста,
Ки буд андар он ганҷ ороста.[1]

Фиристод Баҳром марде дабир,
Сухангуву равшандилу ёдгир.

Биёмад, ҳама хоста гирд кард,
Ки буд дар дижу ҳам ба дашти набард.

Аз он[2] хоста буд ду гӯшвор,
Ду муза бад-ӯ-дар зи[3] гавҳар нигор.

Ҳамон шушаи зар бар ӯ бофта,
Ба гавҳар сари шӯша[4] бартофта.

Ду бурди Ямонӣ ҳамон заррбафт,
Бисахтанд ҳар як ба ман буд ҳафт.

Сипаҳбад зи кажживу кундоварӣ,
Набуд огаҳ аз ҷустани доварӣ.

Ду бурди Ямонӣ ба як сӯ ниҳод,
Ду мӯза ба нома накард эч ёд.

Бифармуд аз он пас ба Эзадгушасп,
Ки то бо саворон нишинад ба асп.

Зи лашкар гузин кард марде ҳазор,
Ки бо ӯ шавад то дари шаҳриёр.[5]

Зи хоқон шутур хост сӣ корвон,
Шумурд он шутурвор бар сорвон.

Саворон бирафтанду хоқон зи пеш
Ҳаме ронд бо номдорони хеш.

---

1 ТПЗИЛ — Шумораш надонист кас дар ҷаҳон,
Ситорашиносону фаррухмеҳон,

2 Л — Або. 3 Л — дурри. 4 Л — шафша.

5 ТПЗ — Далерон нишастанд яксар ба асп,
Бибурд ончунон ганҷ Эзадгушасп.

ОМАДАНИ ХОҚОН БА НАЗДИКИ ҲУРМУЗДШОҲ

Чу хоқон биёмад ба наздики шоҳ,
Або ганҷи деринаву бо сипоҳ,

Чу бишнид шоҳи ҷаҳон, барнишаст,
Ба сар бар яке тоҷу гурзе ба даст.

Биёмад чунин то ба даргаҳ расид,
Зи даҳлез чун руи хоқон бидид,

Ҳаме буд то чун-ш бинад ба роҳ,
Фуруд ояд ӯ ҳамчунин бо сипоҳ.

Бубинад-шу баргардад аз пеши ӯй,
Пурандеша буд з-он сухан номҷуй.

Пас он гоҳ хоқон чунон ҳам бар асп,
Биёмад або мубад Эзадгушасп.[1]

Фуруд омад аз асп хоқон ҳамон,
Биёмад бари шоҳи Эрон дамон.

Шаҳаншоҳ аспи[2] таковар биронд,
Ба даҳлез бо ӯ замоне намонд.[3]

Дирангӣ бибуд[4] то ҷаҳондор шоҳ,
Расидӣ ба айвон аз он боргоҳ.[5]

Чу хоқон бирафт аз паси[6] шаҳриёр,
Инонаш гирифт он замон пардадор.

Пиёда шуд аз асп Пармуда зуд,
Бар он кеҳтарӣ ҷодуиҳо намуд.

---

[1] И — Озаргушасп;
ТПЗ — Чу танг андар омад ҷаҳондор шоҳ,
Биҷунбид бар хештан бо сипоҳ.
[2] Л — аспе. [3] ИЛ — бимонд. [4] И — набуд. [5] И — Нишаст аз бари тозиаспи сиёҳ. [6] И — дари.

Хиромон биёмад ба наздики тахт,
Мар ӯро шаҳаншоҳ бинвохт сахт.

Бипурсиду биншондаш пеши хеш,
Ғамӣ шуд зи ҷони бадандеши хеш.

Сазовори ӯ ҷойгаҳ сохтанд,
Яке хуррам айвон бипардохтанд.[1]

Бибурданд чизе, ки шоиста буд,
Ҳамон пеши Пармуда боиста буд.

Сипаҳро ба наздики ӯ ҷой кард,
Дабире бар он кор бар пой кард.

Чу огаҳ шуд аз кори он хоста,
Ки овард Пармуда ороста.

Ба майдон фиристод то ҳамчунон,
Бувад бори пурмоя бо сорвон.

Чу осуд як ҳафта аз ранҷи роҳ,
Ба ҳаштум яке сур фармуд шоҳ.

Чу хоқон ба пеши ҷаҳондор шоҳ,
Нишаст аз бари хон бар он пойгоҳ.[2]

Бифармуд то бори он уштурон
Ба пушт андар оранд пеши сарон.

Қасе баргирифт аз кашанда шумор,
Ба як рӯз муздур шуд даҳ[3] ҳазор.

Дигар рӯз ҳам бомдоди пагоҳ,
Ба хон-бар май оварду биншаст шоҳ.

Зи майдон бибурданд панҷаҳ ҳазор,
Ҳамон танг бар пушт[4] мардони кор.

---

[1] И — б. 1311 нест. [2] ИЛ — боргоҳ. [3] ИЛ — буд сад. [4] Л — Ҳама танг барбаста.

Аз Овоза сад ганҷ шуд сохта,
Дили шоҳ аз он кор пардохта.

Яке тахтҷома бифармуд шоҳ,
Ки он ҷо биёранд пеши сипоҳ.

Ҳамон пургуҳар гӯшвору камар,
Ки гуфтӣ ҳама зарр буду гуҳар.[1]

Яке офарин хост аз[2] базмгоҳ,
Ки пируз бод ин ҷаҳондор шоҳ.

Ба Эзадгушасп он замон шоҳ гуфт,
Ки бо вай будаш ошкору нуҳуфт.

Ки «чун бинӣ ин кори Чубинаро,
Ба мардӣ ба пой оварад кинаро?»

Чунин гуфт Эзадгушаспи[3] дабир,
Ки «эй шоҳи равшандилу ёдгир,

Ба суре, ки дастон-ш Чӯбин бувад,
Чунон дон, ки хонаш навоин бувад».

Зи гуфтори ӯ шоҳ шуд бадгумон,
Равонаш пурандеша шуд як замон.

ОГОҲӢ ЁФТАНИ ҲУРМУЗД АЗ НОРОСТИИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА ВА ПАЙМОН БАСТАН БО ХОҚОН

Ҳаюне биёмад ҳам он гаҳ сутург,
Або[4] номае аз дабири бузург,

Ки шоҳи ҷаҳон ҷовидон шод бод,
Сару тоҷи ӯ бандаро ёд бод!

---

[1] ТПЗ — Фиристодаро доду кард офарин,
Фиристода бусид рӯи замин.
[2] Л — бар. [3] Л — Оннгушаспи. [4] ИЛ — Яке.

Чунон дон, ки бурди Ямонӣ ду буд,
Ҳамон муза аз гавҳари нобисуд.

Ҳамон гушвори Сиёвуши рад,
Қ-аз ӯ ёдгораст моро хирад.

Аз ин ҷойгаҳ паҳлавон[1] баргирифт,
Чу ӯ дид ранҷ, ин набояд[2] шигифт.

Зи Шоҳак бипурсид пас номҷӯй,
Қ-аз ин ҳарчи дидӣ, яко як бигӯй.

Сухан гуфт Шоҳак бар ин ҳамнишон,
Барошуфт аз он шоҳи гарданкашон.

Ҳам андар замон гуфт: «Чӯбина роҳ —
Ҳаме гум кунад, сар барорад ба моҳ.

Яке он ки хоқони Чинро бизад,
Бар он сон, ки аз гавҳари ӯ сазад:

Дигар он ки ҷуз гӯшвораш ба кор
Наёмад,[3] магар шуд яке шаҳриёр?

Ҳама ранҷи ӯ сарбасар бод гашт,
Ҳама дод додан-ш бедод гашт».

Бигуфт ину Пармударо пеш хонд,—
Бар он номвар ҷойгоҳаш нишонд.

Бибурдансу хурданд то шаб зи роҳ,
Бияфшонд он тиразулфи сиёҳ.[4]

Ба хоқон чунин гуфт, к-«аз баҳри[5] ман[6]
Басе ранҷ дидӣ дар ин анҷуман.[7]

Нишаста биёзиду дасташ гирифт,
Аз ӯ монда Пармуда андар шигифт.

---

[1] И — паҳлавӣ. [2] ИЛ — ранҷ дид, ин набошад, [3] Л — Биёмад. [4] И — б. 1342, 1343 нест. [5] Л — «Гар аҳди. [6] И — меҳри ту. [7] Л — Пазирӣ биёбӣ бад-он шаҳди ман; И — Чу дидам, набуррам ман аз чеҳри ту.

Бад ӯ гуфт: «Савганди мо тоза кун,
Ҳама кор бар дигар андоза кун.

Ба яздон, ки ӯ бартар аз бартарист,[1]
Нигорандаи Зуҳраву Муштарист,

Ки чун бозгардӣ, напечӣ зи ман,
На аз номдорони он анҷуман».

Бихӯрданд савгандҳои гарон,
Ба яздони поку ба ҷони сарон.

Ба тоҷу ба гоҳу ба хуршеду моҳ,
Ба Озаргушаспу ба муҳру кулоҳ,[2]

Ки аз шоҳ хоқон напечад ба дил,
Набошад[3] ба коре варо дилгусил.

Бигуфтанду аз ҷой бархостанд,
Суи хобгаҳ рафтан ористанд.

Чу барзад сар аз кӯҳ зард офтоб,
Сари тоҷдорон баромад зи хоб,

Яке[4] хилъат орост пурмоя шоҳ,
Зи զарину симину аспу кулоҳ.

Чу заррин камарҳои гавҳарнигор,
Чи аз ёраву тавқи бо гушвор.

Чи аспони тозӣ ба заррин ситом,
Чи шамшери ҳиндӣ ба заррин ниём.

Ба наздики хоқон фиристод шоҳ
Ду манзил ҳаме рафт[5] бо ӯ ба роҳ.[6]

---

[1] Л — уро аз он беҳтарист. [2] ИЛ — озарпаноҳ. [3] Л — Надорад.
[4] Л — Басе. [5] Л — ҳаме ронд. [6] И — б. 1357 нест.

Се дигар бипаймуд роҳи дароз,
Дурудаш фиристоду шаҳ[1] гашт боз.

Чу огоҳӣ омад сӯи паҳлавон,
Аз он хилъати шаҳриёри ҷаҳон.

Зи хоқони чинӣ, ки омад ба роҳ,[2]
Чунон шод гашта ба наздики шоҳ.[3]

Пазира шудаш паҳлавони сипоҳ,[4]
Аз Эрон ҳар он кас, ки буд некхоҳ.[5]

Алаф сохт ҷое, ки вай[6] баргузашт,
Ба шаҳру деҳу манзили[7] кӯҳу[8] дашт.

Хаме тохт пузишкунон пеши ӯ,
Пур аз шарм ҷони бадандеши ӯ.

Чу Пармударо дид, кард офарин,
Аз ӯ сар бупечид хоқони Чин.

Напазруфт аз ӯ ҳарчи оварда буд,
Алаф буд, агар бадраву барда буд.

Ҳаме ронд Баҳром бо ӯ ба роҳ,
Накард эч хоқон бад-ӯ-дар нигоҳ.

Бар ин гуна шуд- то се манзил биронд,
Ки як рӯза Пармуда уро нахонд.

Чаҳорум фиристод хоқон касе,
Ки баргард чун ранҷ дидӣ басе.

Чу бишнид Баҳром баргашт аз ӯй,
Ба тундӣ сӯи Балх бинҳод рӯй.[9]

---

[1] И — з-ӯ. [2] ИЛ — аз назди шоҳ. [3] Л — баргашту омад зи роҳ. И — баргашту омад ба роҳ. [4] ИЛ — савор. [5] ИЛ — номдор. [6] ИЛ — ӯ. [7] И — манзилу. [8] Л — шаҳр андарун ҳам ба манзил, ба.
[9] ТПЗ — Ҳаме буд дар Балх чанде дижам,
Ки карда пушаймону дил пур зи ғам.

ФИРИСТОДАНИ ҲУРМУЗД ДУКДОН ВА ҶОМАИ ЗАНОН НАЗДИ БАҲРОМИ ЧУБИНА

Ҷаҳондор ҳам з-ӯ на хушнуд буд,
Зи тезӣ равонаш пур аз дуд буд.

Аз озори ҳоқони чинӣ нахуст,
Ки Баҳром аз озарми ӯ дил бишуст.

Дигар он ки чизе, ки фармон набуд,
Ба бардоштан худ далери намуд.

Яке нома бинвишт пас шаҳриёр,
Ба Баҳром, к-«эй деви нософкор,[1]

Ҳунарҳо зи яздон набинӣ ҳаме,
Ба чархи фалак барнишинӣ ҳаме.[2]

Наёяд ҳаме ёдат аз ранҷи ман,
Сипоҳи ману бахшиши ганҷи ман.

Раҳи паҳлавонон насозӣ ҳаме,
Сарат б-осмон барфарозӣ ҳаме.

Зи фармони ман сар бипечидаӣ,
Дигаргуна коре бисечидаӣ.

Кунун хилъат омад сазовори ту,
Писандидаву дархури кори ту».

Чу бинҳод бар нома-бар мӯҳр шоҳ,
Бифармуд то дукдоне сиёҳ

Биёранд бо дуку ианба дар ӯй,
Ниҳода басе носазо рангу бӯй.

---

[1] Л — меҳтари нобакор;
ТПЗМ — Надонӣ ҳаме хештанро ту боз,
Чунин аз бузургӣ шудӣ бениёз.
[2] И — б. 1374 нест.

Ҳам аз шаър пероҳане ложвард,
Яке сурху шалвору миқнои зард

Фиристодаи беманиш баргузид,
Қи он хилъати бебаҳоро сазид.

Бад-у гуфт, к-«ин назди Баҳром бар,
Бигу, эй сабукмояи бегуҳар,

Ту хоқони чини[1] бубандӣ ҳаме,
Газанди бузургон писандӣ[2] ҳаме.

Зи тахте, ки ҳастӣ фуруд орамат,
Аз ин пас ба кас низ нашморамат!»

Фиристода бо хилъат омад чу бод,
Шунида суханҳо ҳама кард ёд.

ПӮШИДАНИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА ҶОМАИ ЗАНОН ВА ХУДРО ДАР ҲАМОН ҶОМА БА САРДОРОНИ ЛАШКАР НАМУДАН

Чу Баҳром бо нома хилъат бидид,
Шикебоиву хомӯши баргузид.

Ҳаме гуфт: «Ин аст подоши ман,
Чунин аст аз ин шоҳ пархоши ман.

Чунин бад аз андешаи шоҳ нест,
Ҷуз аз носазо гуфти бадхоҳ нест.

Ҷаҳондор бар бандагон подшост,
Агар мар маро хор гирад равост.

Гумоне набурдам, ки наздики шоҳ
Бадандешагон низ ёбанд роҳ.

---

[1] И — Чинро. [2] И — навозандаи мо газандӣ.

Аз он пас, ки бо хормоя сипоҳ
Ба тезӣ бирафтам зи даргоҳи шоҳ,

Ҳама дидаанд, он, ки ман кардаам,
Ғаму ранҷу сахтӣ, ки ман бурдаам.

Чу подоши ин ранҷ хорӣ бувад,
Гар аз бахт носозгорӣ бувад,

Ба яздон бинолам зи гардонсипеҳр,
Ки аз ман чунин пок бугсист меҳр».

Зи додори некидиҳиш ёд кард,
Бипӯшид пас ҷомаи сурху зард.

Ба пеш андарун дукдоне сиёҳ,
Ниҳода ҳар он ч-аш фиристод шоҳ.

Бифармуд то ҳар кӣ буд аз меҳон,
Аз он номдорони шоҳи ҷаҳон,

Зи лашкар бирафтанд наздики ӯй,
Пурандеша буд ҷони торики ӯй.

Чу рафтанд, диданд пиру ҷавон,
Бар он гуна-бар пушиши паҳлавон.

Бимонданд аз он кор яксар шигифт,
Дили ҳар кас андешае баргирифт.

Чунин гуфт пас паҳлавони сипоҳ,
Ки «Хилъат бар ин сон фиристод шоҳ,[1]

Ҷаҳондор шоҳ асту мо бандаем,
Дилу ҷон ба меҳри вай огандаем.

---

[1] ТПЗ — Шунидеду дидед кирдори ман,
Ба жӯпин задан ҷангу пайкори ман.
Зи тахти каён шоҳ буд ноумед,
Ҷаҳон тирагун буд, зи ман шуд сафед.
Бипушидам ин хилъати иописанд,
Ба фармони он шаҳриёри баланд.

Чӣ бинед бинандагон андар ин,
Чи гӯем бо шаҳриёри замин?»

Ба посух кушоданд яксар забон,
Ки эй номвар, пурҳунар паҳлавон,

Чу арҷи ту ин аст наздики шоҳ,
Сагонанд[1] бар боргоҳаш сипоҳ.

Нигар то чи гуфт ин хирадманди пир,
Ба рай чун дилаш танг шуд з-Ардашер,[2]

Ки безорам аз мубаду тахти шоҳ,
Чу неку бади ман надорад нигоҳ.

Қасе, к-у туро нест озармҷуй,
Чӣ ҷуй, чӣ хоҳӣ аз ӯ обруй?!»[3]

Чунин гуфт Баҳром, к-«ин худ магуй,
Ки аз шоҳ гирад сипаҳ обруй.

Ҳама сарбасар бандагони ваем,
Диҳандасту дорандагони ваем».

Чунин ёфт посух аз эрониён,
Ки «мо худ набандем аз ин пас миён.

Ба Эрон кас ӯро нахоҳем шоҳ,
На Баҳромро паҳлавони сипоҳ».

Бигуфтанд в-аз пеш берун шуданд,
Зи кохи сипаҳбад[4] ба ҳомун шуданд.

Сипаҳбад сипаҳро ҳама дод панд,
Ҳаме дошт бо панд лаброн ба банд.

---

[1] И — Сагонем. [2] Л — б. 1406, 1407 нест. [3] ИЛ — б. 1409 нест.
[4] ИЛ — хумоюн.

АНДАР ДИДАНИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА БАХТИ ХУДРО

Чунин то ду ҳафта бад-ин[1] баргузашт,
Сипаҳбад зи айвон омад[2] ба дашт.

Яке беша пеш омадаш пурдарахт,
Сазовори майхораи некбахт.

Яке гӯр дид андар он марғзор,
Қ-аз он нектар кас набинад шикор.[3]

Пас андар ҳаме ронд Баҳром нарм,
Бар ӯ борагиро накард эч гарм.

Бад-он беша дар ҷои нахчиргоҳ,
Ба пеш андар омад яке танг роҳ.

Зи танги чу гӯри жиён баргузашт,
Биёбон падид омаду боғу дашт.[4]

Аз ин дашт[5] Баҳром чун бингарид,
Яке кохи пурмоя омад падид.

Бад-он кох Баҳром бинҳод рӯй,
Ҳамон гур пеш андарун роҳҷӯй.

Ҳаме ронд то пеши он кох асп,
Паси пушти ӯ буд Эзадгушасп.

Инони таковар бад-ӯ доду гуфт,
Ки «бо ту ҳамеша хирад бод ҷуфт».

Пиёда ба даҳлези кох андарун
Ҳаме рафт Баҳром бераҳнамун.

---

[1] ИЛ — бар у. [2] И — Сипаҳдор аз айвон биёмад; Л — биёмад.
[3] И — хубтар, кас набинад нигор.
[4] ТПЗ — Гурозид Баҳрому тозид гӯр,
Ба об андарун ғарқа шуд марду бур.
[5] Л — Гузоранда.

Замоне ҳаме буд Эзадгушасп,
Гирифта ба даст он гаронмоя асп.

Ялонсина омад паси ӯ давон,
Бар аспи таковар бубаста миён.[1]

Бад-ӯ гуфт Эзадгушаспи далер,[2]
«Ба кох андарун рав, ту, эй нарраше![3]

Бубин то куҷо рафт солори мо,
Сипаҳдор, он номбардори[4] мо».

Ялонсина дар боғ[5] бинҳод рӯй,
Диле пур зи андеша солорҷуй.

Яке коху айвони фархунда дид,
Ки-аз он сон ба Эрон надиду шунид.

Ба як[6] дасти айвон яке тоқ дид,
Зи дида сари чархи[7] ӯ нопадид.

Ниҳода ба тоқ андарун тахти зар,
Нишонда ба ҳар пора дурру[8] гуҳар.

Бар он тахт фарше зи дебои Рум,
Ҳама пайкараш гавҳару зарру бум.

Нишаста бар ӯ-бар зане тоҷдор,
Ба болой сарву ба рух чун баҳор.[9]

---

[1] ИЛ — б. 1428 нест. [2] ИЛ — Ялонсинаро гуфт: «Акнун яке. [3] Л — Ба кох андарун рон ту низ андаке; И — Ба кох андарун рон ту асп андаке. [4] И — Сипаҳбуд дилу дастбардори; И — Сипаҳбуд яли дастбардори. [5] Л — коҳ. [6] И — яке. [7] И — баландии. [8] Л — пояе дур.

[9] ТПЗ — Фурӯҳишта бар сар ду мушкин каманд,
Ки кардӣ бад-он пурдилонро ба банд.
Зи дидори ӯ муштарӣ тира буд,
Хирад пеши рӯяш ҳамон хира буд.
Ба сони сутуне ба сим озада,
Рухаш рашки хуршеди тобон шуда.

Бари тахти заррин яке зергох,
Нишаста бар ӯ паҳлавони сипоҳ.

Фаровон парастанда бар гирди тахт,
Бутони парирӯи бедорбахт.[1]

Чун он зан Ялонсинаро дид гуфт:
«Парастандаеро, ки эй хуб ҷуфт,

Бирав тезу он шердилро бигӯй,
Ки эдар туро омадан нест рӯй.

Ҳаме бош наздики ёрони хеш,
Вай акнун биёяд, ҳаме рав ту пеш».[2]

Ҳам он гаҳ парастандагонро бэ роҳ,
Зи[3] айвон барафканд назди сипоҳ.

Ки то аспи гурдон ба охур баранд,
Барафкандаву зинҳо[4] бишмаранд.

Дари боғ букшод полезбон,
Ба фармони он тозарух мизбон.

Биёмад яке марди меҳтарпараст,
Ба боғ аз пай божу барсам ба даст.

Ниҳоданд хон гирди боғ андарун,
Хӯриш хостанд[5] аз гумонӣ фузун.[6]

Чу нон хӯрда шуд, аспи гарданкашон
Бибурданд пӯён ба ҷои нишон.

Бад-ин зан чу баргашт, Баҳром гуфт,
Ки «тоҷи туро муштарӣ бод ҷуфт!».

---

[1] ТПЗМ — Ниҳонӣ бигуфтанд бисёр чиз,
Ҷуз он ҳар ду тан кас надонист низ.

[2] ТПЗЛ — Бад-ин сон паёмаш зи Баҳром деҳ,
Дилашро ба баргаштан ором деҳ.

[3] ИЛ — Аз. [4] Л — Пароканда зинҳо ҳаме; И — Аз афканданиҳо ҳама. [5] ИЛ — сохтанд. [6] И — бурун.

Бад-ӯ гуфт: «Пирӯзгар бош зан,
Ҳамеша шикебодилу ройзан».[1]

Чу Баҳром аз он гулшан омад бурун,
Ту гуфтӣ, ҳаме борад аз чашм хун.

Маниш дигару гуфту посух дигар,
Ту гуфтӣ ба гардун баровард сар.

Биёмад ҳам андар замон наррагӯр,
Сипаҳбад пас андар ҳаме ронд бӯр.

Чунин то аз он беша омад бурун,
Ҳаме буд Баҳромро раҳнамун.

Ба шаҳр андаромад зи нахчиргоҳ,
Аз он кор накшод лаб бар сипоҳ.

Нигаҳ кард Харроди Барзин бар ӯй,
Чунин гуфт, к-«эй меҳтари ростгӯй,

Ба нахчиргоҳ ин шигифтӣ чӣ буд,
Ки он кас надиду на ҳаргиз шунуд»?

Аз он[2] паҳлавон ҳеч посух надод.
Дижам гашту сар суи Эрон ниҳод.[4]

ГИРИФТАНИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА ОИНИ ПОДШОҲӢ

Дигар рӯз чун симгун гашт роғ,
Падид омад он зардрахшон чароғ,

---

[1] ТПЗ — Ки солори Турону Эрон туӣ,
Шаҳаншоҳи гурдону шерон туй.,
Бирав тахту дайҳими Эрон турост,
Ҷаҳон аз ту дорад ҳаме пушт рост.
Ба зӯр ин ҷаҳонро ба ханҷар бигир,
Зи хоки сияҳ то ба ахтар бигир.
Ниҳонӣ бигуфтанд бисьёр чиз,
Ҷуз он ҳар ду тан кас надонист низ.

[2] ИЛ — Варо. [3] Л — айвон.

[4] ТПЗ — Дигар кас наёраст гуфтан бад-уй,
Ки ин кор худ чист в-ини рангу буй.

Бигустурд фарше зи дебои Чин,
Ќи гуфтӣ, магар осмон шуд замин.

Ҳама кох курсии заррин ниҳод,
Зи дебои зарбафт болин ниҳод.

Ниҳоданд заррин яке зергоҳ,
Нишаст аз бараш паҳлавони сипоҳ.

Нишасте биёрост шоҳаншаҳӣ,
Ниҳода ба сар-бар кулоҳи меҳӣ.

Нигаҳ кард кораш дабири бузург,
Бидонист, к-ӯ шуд далеру сутург.

Чу наздики Харроди Варзин расид,
Бигуфт он чи донисту диду шунид.

Чу Харроди Барзин шунид ин сухан,
Бидонист, к он ранҷҳо шуд куҳан.

Чунин гуфт пас, к-«эй гиромӣ дабир,
Ту кори чунин бар дил осон магир.

Набояд кушодан бар ин кор лаб,
Бари шоҳ бояд будан тирашаб.[1]

Шаҳаншоҳи мо хирасар шуд бад-он,
Ќи хилъат фиристодаш аз дукдон.

Надонист, к-ин шери пархошхар
Зи фармон бупечад бад-ин гуна сар»,[2]

Ќи Баҳромро дил пур аз тоҷ гашт,
Ҳамон тахт зер андараш оҷ гашт.

[1] Л — нимшаб. [2] ИЛ — б. 1468, 1469 нест.

Заданд андар он кор ҳар гуна рой,
Ҳаме чора аз рафтан омад ба ҷой.

Чу ранги гурез андар омехтанд,
Шаби тира аз Балх бугрехтанд.

Сипаҳбад бидонист он[1] коршон,
Зи равшан равонҳои бедоршон.

Ялонсинаро гуфт бо сад савор,
Битоз аз паи ин ду ноҳушвор.

Ялонсина андар дабири бузург,
Расиду барошуфт бар сони гург.

Аз ӯ чиз бистуд ҳама ҳарчи дошт,
Ба банди гаронаш зи раҳ боздошт.

Ба наздики Баҳром бурдаш зи роҳ,
Бад-он то кунад бегунаҳро[2] табоҳ.

Бад-у паҳлавон гуфт, к-«эй девсоз,
Чаро рафтӣ аз назди ман бе ҷавоз?».

Чунин дод посух, ки «эй паҳлавон,
Маро кард Харроди Барзин навон.

Маро гуфт, к-эдар[3] будан рӯй нест,
Диранги ту ҷуз коми бадгӯй нест.

Чу Баҳроми ял паҳлавони сипоҳ,
Ба шоҳӣ нишинад бар ин боргоҳ,

Марову туро бими куштан бувад,
Аз эдар магар бозгаштан бувад».

Бад-у гуфт Баҳром: «Шояд будан,
Ба неку ба бад рой бояд задан».

---

[1] ИЛ — чу огаҳ шуд аз. [2] Л — бегунохаш. [3] Л — ҳаме гуфт: эдар.

Зиёне, ки будаш ҳама боз дод,
Ҳам аз ганҷи хешаш яке[1] соз дод.

Аз он пас бад-ӯ гуфт: «Рав кори хеш —
Ба жарфӣ нигаҳ дору магрез беш».

ОГАҲ ДОДАНИ ХАРРОДИ БАРЗИН ҲУРМУЗДРО АЗ ҚОРИ БАҲРОМИ ЧӮБИНА

В-аз ин рӯй Харроди Барзин ниҳон
Ҳаме тохт то назди шоҳи ҷаҳон.

Ҳама гуфтаниҳо бад-ӯ боз гуфт,
Ҳама розҳо баркушод аз нуҳуфт.

Чунин то аз он бешаву марғзор,
Якояк ҳама гуфт бо шаҳриёр.

В-аз он рафтани гӯру он роҳи танг,
Аз ороми Баҳрому чандон диранг.

В-аз он коху[2] он тахти гавҳарнигор,
Парастандагону аз он[3] тоҷдор.

Якояк бигуфт он чи з-ӯ дида буд,
Дигар ҳарчи з-он кор бишнида буд.

Аз он тоҷвар монд андар шигифт,
Сухан ҳар чи бишнид, дар дил гирифт.

Чу гуфтори мӯбад ба ёд омадаш,
Зи дил-бар яке сард бод омадаш.

Ҳамон низ гуфтори он фолгӯ,
Ки гуфт ӯ бупечад сар аз тахт ӯ.

Сабук мӯбади мӯбадонро бихонд,
Бад-он ҷой Харроди Барзин нишонд.

---

[1] ИЛ — басе. [2] Л — тоҷу. [3] ИЛ — зани.

Ба Харроди Барзин чунин гуфт шоҳ,
Ки «букшой лаб з-он, ки диди ба роҳ».

Ба фармони у худ забон баркушод,
Суханҳо якояк ҳама кард ёд.

Бад-у шоҳ гуфт: «Ин чӣ шояд будан,
Ҳама достонҳо бибояд задан?

Ки дар беша гуре бувад раҳнамой,
Миёни биёбон бубинӣ сарой.

Абар тахти заррин зане тоҷдор
Парастанда пеш андарун шоҳвор,

Ба кирдори хобест ин достон,
Ки ёд ояд аз гуфтаи бостон».

Чунин гуфт мубад ба шоҳи ҷаҳон,
Ки «ин[1] гур деве бувад дар[2] ниҳон.

Чу Баҳромро хонд аз ростӣ,
Падид омад андар дилаш костӣ.

Ҳамон кох чун[3] гурситоне шинос,
Бар он тахт зан ҷодуе носипос.

Ки Баҳромро он[4] сутургӣ фузуд,
Ҳамон[5] тоҷу тахти бузургӣ намуд.

Чу баргашт аз ӯ пурманиш гашту маст,
Чунон дон,[6] ки ҳаргиз наёяд ба даст.

Ба дил доғаш аз дукдони ту буд,
Раҳи деви ҷоду бад-он барфузуд.

---

[1] ИЛ — Он. [2] Л — буд андар. [3] Л — кохро. [4] Л — з-он; И — ин.
[5] Л — Чун он; И — Чун он тоҷу тахту. [6] ИЛ — шуд.

Набоист он хилъати носазо
Фиристод наздики он пурҷафо.

Ки эрониён з-он бупечидаанд,
Умед аз шаҳаншоҳ бубридаанд.[1]

Қунун чора он кун, ки то он сипоҳ
Зи Балх оварӣ суи ин боргоҳ.

Пушаймон шуд аз карди худ шаҳриёр,
Аз он пунбаву ҷомаи пурнигор.

Зи Харроди Барзин бипурсид шоҳ:
«Чӣ гуфтанд аз он зан бад-он боргоҳ?»

Ба Ҳурмуз чунин гуфт, к-«эй шаҳриёр,
Сипаҳ яксара: «он зани номдор,—

Бигуфтанд, к-ин бахти Баҳром буд,
Ки бас хуб бартахту падром буд».

Чу бишнид з-у ин сухан шаҳриёр,
Битарсид сахт аз бади рузгор.

Бад-ин барнаёмад басе рузгор,[2]
Ки омад кас аз паҳлавони савор.

Яке салла аз ханҷар анбошта,[3]
Якояк сари теғ баргошта.

Биёварда, бинҳод дар пеши шоҳ,
Ҳаме кард шоҳ андар оҳан нигоҳ.

Бифармуд то теғҳо бишкананд,
Бад-он саллаи нобакор афкананд.

Фиристод наздики Баҳром боз,
Нагуфта сухан, гашта пайдо зи[4] роз.

[1] ИЛ — б. 1507—1509 нест. [2] ИЛ — б. 1512—1516 нест. [3] Л — яке салла ханҷар барафрошта. [4] Л — Суханҳои бекору бемарди.

Сари салла чун кард Баҳром боз,
Бидид он сари теғҳои дароз.[1]

Ба ду ним[2] карда, ниҳода ба ҷой,
Пурандеша шуд марди[3] баргаштарой,

Фиристоду эрониёнро бихонд,
Ҳама гирди он салла андар нишонд.

Чунин гуфт, к-«ин ҳадьяи шаҳриёр,
Бубинеду инро мадоред хор.

Ҳаме гӯяд ин лашкари бебаҳост,
Сари ханҷар инро, ки гуфтам гувост».

Пурандеша шуд лашкар аз кори шоҳ,
Зи гуфтори он паҳлавони сипоҳ.

Ки як рӯзмон ҳадьяи шаҳриёр,
Бувад дӯк бо ҷомаи пурнигор,

Шикаста дигар рӯз ханҷар бувад,[4]
Зи захму зи дашном баттар бувад.

Агар низ Баҳром пури Гушасп,
Бар он хоки даргоҳ бугзорад асп,

Зи Баҳром на мағз боду на пӯст,
На он камбаҳоро, ки Баҳром аз ӯст.

Сипаҳбад чу гуфтор аз эшон шунид,
Дили лашкар аз тоҷвар гашта[5] дид.

Ба лашкар чунин гуфт пас паҳлавон,
Ки «Бедор бошеду равшанравон,

---

[1] Л — б, 1520 нест. [2] Л — нима. [3] Л — буд марду.
[4] ТПЗЛ — Чунин шоҳ бар гоҳ ҳаргиз мабод.
На он кас, ки гирад аз ӯ низ ёд.
[5] ИЛ — хаста.

Ки Харроди Барзин бари шаҳриёр,
Суханҳои пушида кард ошкор.

Ҷунун як ба як чораи ҷон кунед,
Ҳама бо ман имруз паймон кунед.

Магар кас фиристам зи лашкар ба роҳ,
Ки доранд моро зи душман нигоҳ.

В-агарна маро рӯз баргашта гир,
Сипаҳро якояк ҳама кушта гир».

Бигуфт ину худ сози дигар гирифт,
Нигаҳ кун, кунун то бимонӣ шигифт.[1]

Пароканд бар гирди лашкар савор,
Бад-он то магар номаи шаҳриёр,

Биёяд ба наздики эрониён,
Набанданд пайкори[2] ӯро миён.

Бар ин низ бугзашт як рӯзгор,
Нахонд эч кас номаи шаҳриёр.

СИГОЛИШ НАМУДАНИ БАҲРОМ БО САРДОРОН АЗ ПОДШОҲИИ ХУД ВА ПАНД ДОДАН ӮРО ГУРДИЯ ХОҲАРИ ХЕШ

Аз он пас гаронмоягонро бихонд,
Басе розҳо пеши эшон биронд.

Чу Ҳамдонгушаспу дабири бузург,
Ялонсина он номдори сутург.

Чу Баҳроми гурд он Сиёвушнажод,
Чу Кундогушасп он хирадманди род.

---

[1] ТП — Сипахро зи хар гунае озмуд,
Ки дар дил зи лашкар варо бим буд.

[2] Л — Бубанданд бар кор.

Ҳаме рой зад бо чунин меҳтарон,
Ки буданд шерону ҷанговарон.

Чунин гуфт пас паҳлавони сипоҳ,
Бад-он лашкари тезу гумкарда роҳ,

Ки «эй номдорони гарданфароз,
Ба рои шумо ҳар якеро ниёз.

Зи мо меҳтар озурда шуд бегуноҳ ,
Чунин сар бупечид аз оину роҳ,[1]

Чӣ созему[2] дармони ин кор чист,
Набояд, ки бар хаста бояд гирист?

Ҳар он кас, ки пӯшид дард аз пизишк,
Зи мижгон фурӯ рехт хунин сиришк.

Зи донандагон гар бипӯшем роз,[3]
Шавад кори осон ба мо-бар дароз.

Кунун дардмандам, ман андар ниҳон,
Бигӯям ба донандагони ҷаҳон.[4]

Бирафтам аз Эрон чунон кинахоҳ,
Бад-он моя лашкар ба фармони шоҳ.

Аз он беш душман набинад касе,
В-агар чанд монад ба гетӣ басе.

Чу Пармудаи турк бо Совашоҳ,
Агар суи Эрон кашидӣ сипоҳ,

Наярзиди Эрон ба як мӯҳра мум,
В-аз он пас ҳаме дошт оҳанги Рум.

---

[1] Л — б. 1546, 1547 нест. [2] Л — созеду; И — доред. [3] Л — В-агар даст аз ин кор дорем боз: [4] Л — б. 1551 нест;
ТПЗ — Шумо яксар аз корҳо огаҳед,
Бар-ин-бар, ки гӯям гувоҳӣ диҳед.

Ба Пармудаву Совашоҳ он расид,
Ки кас дар ҷаҳон он шигифтӣ надид.

Агарчи фаровон кашиданд ранҷ,
На-шон пил мондам аз он пас, на ганҷ.

Ба навви яке ганҷ бинҳод шоҳ,
Тавонгар шуд, ошуфта буд[1] бар сипоҳ.[2]

Шумо ҳар касе чораи ҷон кунед,
Бад-ин хастагӣ то чӣ дармон кунед.

Ман аз роз пардахта[3] кардам дилам,
Аз он подшоҳи ҳаме бугсилам.[4]

Шумо чораҳо ҳар чи донед зуд,
Зи ҳар неку бад боз ронед[5] зуд,[6]

Паси пардаи номвар паҳлавон,
Яке хоҳараш буд равшанравон.

Хирадмандро Гурдия ном буд,
Парирух, дилороми Баҳром буд.

Чу аз парда гуфти бародар шунид,
Барошуфту аз кин дилаш бардамид.

Аз он анҷуман шуд диле пурсухан,
Лабон пур зи гуфторҳои куҳан.[7]

---

[1] ИЛ — шуд.
[2] ТПЗИЛ — Кунун чора ин домро чун кунам,
Ки осон сар аз банд берун кунам.
Шаҳаншоҳро корҳо сохтаст,
В-аз ин кори беранҷ пардохтаст.*
[3] Л — пардахт. [4] Л — Бигуед, ки бинҳам дилам. [5] Л — гӯед.
[6] ТПЗ — Сипаҳро бад-ин гуфтаҳо озмуд,
Ки дар дил зи лашкар варо бим буд.
[7] И — б. 1565 нест;
ТП — Ду дида пур аз обу рух чун зарир,
Забон тез карда чу пайкони тир.
* И — Танҳо байти аввал ҳаст.

37 — 6229

Бародар чу овози хоҳар шунид,
Зи гуфтори посух фурӯ орамид.[1]

Чунон ҳам зи гуфтор эрониён,
Бимонданд яксар зи бими зиён.

Чунин гуфт пас Гурдия бо сипоҳ,
Ки «эй номдорони ҷӯяндароҳ,[2]

Зи гуфтор хомуш чаро мондаед,
Чунин аз ҷигар ҷӯш биншондаед!

Чӣ бинед яксар ба кор андарун,
Чӣ бозӣ ниҳед андарин дашти хун?!

Аз Эрон саронеду[3] ҷанговарон,
Хирадманду бедордил меҳтарон.[4]

Чунин гуфт Эзадгушаспи савор,
Ки «эй аз гаронмоягон ёдгор,

Забонҳои мо гар шавад теғи тез,
Зи дарьёи рои ту гирад гурез.

Ҳама корҳои шумо эзадист,
Зи мардиву аз донишу бихрадист.

Набояд, ки роҳи паланг оварем,
Ки бо ҳар касе роҳи ҷанг оварем.

Маҷӯед аз ин[5] пас кас аз ман сухун,
К-аз ин бораам[6] дониш омад ба бун.

Агар ҷанг созӣ ту, ёрӣ кунем,
Ба пеши саворон саворӣ кунем.

---

[1] Л — б. 1565, 1566 нест. [2] Л — номдорону гурдони шоҳ. [3] Л — Зи эронсаворону. [4] И — донову афсунгарон. [5] И — з-ин. [6] И — чораам

Чу хушнуд бошад зи ман паҳлавон,
Бар онам, ки ҷовид монам ҷавон».

Чу Баҳром бишнид гуфтори ӯй,
Миёнҷӣ ҳаме дид бозори ӯй.

Аз он пас Ялонсинаро диду гуфт,
Ки «акнун чӣ дорӣ ту андар нуҳуфт?»

Ялонсина гуфт: «Эй сипаҳдори гурд,
Ҳар он кас, ки ӯ роҳи яздон супурд,

Чу пирӯзиву фарраҳӣ ёбад ӯй,
Ба сӯи бадӣ ҳеҷ наштобад ӯй.

Ки он офарин низ[1] нафрин шавад,
Аз ӯ чархи гарданда пуркин[2] шавад.

Чу яздон туро фарраҳӣ доду бахт,
Ҳамон лашкару ганҷ бо тоҷу[3] тахт,

Аз ӯ гар пазирӣ ба афзун шавад,
Дили носипосӣ пур аз хун шавад».

В-аз он пас ба Баҳроми Баҳром гуфт,
Ки «эй бохирад ёру бо рой ҷуфт,

Чӣ гӯй, к-аз ин ҷустани тахту ганҷ,
Бузургист фарҷом агар дарду ранҷ?»

Бихандид Баҳром аз ин доварӣ,
В-аз он пас барандохт ангуштарӣ.

Бад-ӯ гуфт: «Чандон, ки ин дар ҳаво
Бимонад, шавад бандаи подшо.

Бузургаст, инро мапиндор хурд,
Ки дайҳимро хор натвон шумурд».

---

[1] И — киро з-офарин кор. [2] И — баркин. [3] Л — ганҷу ёрону.

Чунин гуфт аз он пас ба Кундогушасп,
Ки «эй теғзан шери тозанда асп,

Чӣ бинӣ, чӣ гӯӣ ту дар кори мо,
Бувад тахти шоҳӣ сазовори мо?»

Чунин гуфт Кундогушаспи[1] савор,
Ки «эй дар ҷаҳон аз ялон ёдгор,

Яке мӯбаде достон зад ба Рай,
Ки ҳар кас, ки доно бувад некпай,

Агар подшоҳӣ кунад як замон,
Бипаррад равонаш сӯи осмон,

Беҳ аз банда будан ба соле дароз,
Ба фарри[2] ҷаҳондор бурдан[3] ниёз».

Чунин гуфт пас бо дабири бузург,
Ки «букшой лабро ту, эй пиргург»,

Дабири бузург он замон лаб бубаст,
Ба анбуҳи андеша андар нишаст.

Аз он пас чунин гуфт Баҳромро,
Ки «ҳар кас, ки ҷӯё бувад комро,[4]

Чу дархӯрд ҷуяд, биёбад ҳамон,
Дарозаст ёзанда дасти замон.

Зи чизе, ки бахшиш кунад додгар,
Чунон дон, ки кӯшиш наёбад гузар».

Ба Ҳамдонгушасп он замон гуфт боз,
Ки «эй гашта андар нишебу фароз,

Сухан ҳар чи гуӣ ба рӯи касон,
Шавад боду кирдори ӯ норасон.

[1] ИЛ — Эзадгушаспи, [2] ИЛ — ганҷи. [3] ИЛ — бошад. [4] ИЛ — номро.

Бигуй он чи бини ба кор андарун,
Ба[1] неку бади рузгор андарун».

Чунин гуфт Ҳамдонгушаспи баланд,
Ки «эп назди пурмоягон арҷманд,

Зи ноомада бад, чӣ тарсӣ ҳаме,
Зи дайҳими шоҳӣ чӣ пурсӣ ҳаме?

Бикун кору карда ба供 яздон супор,
Ба хурмо чӣ ёзӣ, чу тарсӣ зи хор?[2]

Таносон нагардад сари анҷуман,
Ҳама бими ҷон бошаду ранҷи тан».

Зи гуфторашон хоҳари паҳлавон,
Ҳаме буд печону тираравон.

Бад-он довари ҳеҷ накшод лаб,
Зи баргаштани шед то ними шаб.

Бад-у гуфт Баҳром: «Аё[3] некзан,
Чӣ бинӣ зи гуфтори ин анҷуман?»

Варо Гурдия ҳеҷ посух надод,
На аз рои он меҳтарон буд шод.

Чунин гуфт пас бо дабири бузург,
Ки «эн марди бадсоз, чун деву гург![4]

Гумонат чунин аст, к-ин тоҷу тахт,
Сипоҳу бузургиву фирузбахт,

Зи[5] гетӣ касеро набуд орзуй,[6]
Аз он номдорони озодахуй?![7]

---

[1] И — Зи. [2] И — б. 1607 нест [3] ИЛ — к-эй. [4] И — бесози чун пир-гург; И — б. 1613 нест. [6] Л — Ба. [6] Л — орзу. [7] Л — озодаху.

В-агар шоҳӣ осонтар аз бандагист,
Бар ин дониши ту бибояд гирист.

Бар[1] оини шоҳони пешин равем,
Суханҳои он бартарон бишнавем.[2]

Басе буд, ки бекор буд тахти шоҳ,
Накард андар ӯ ҳеҷ кеҳтар нигоҳ.

Ҷаҳонро ба мардӣ нигаҳ доштанд,
Яке чашм бар тахт нагмоштанд.[3]

Набуданд ёрон ба тахти каён,
Ҳамон бандагиро камар бар миён.

Бубастанду з-эшон беҳӣ хостанд,
Ҳама дил ба фармон биёростанд.

На бегона зебои афсар бувад,
Сазои бузургӣ ба гавҳар бувад.

Зи Қовус шоҳ андар оям нахуст,
Куҷо рози яздон ҳаме хост ҷуст.

Ки бар осмон ахтарон бишмарад,
Хами чархи гардандаро бингарад.[4]

Ба зориву хорӣ ба Сорӣ фитод
Аз андешаи кажжу аз бадниҳод.

---

[1] И — Ба.
[2] ТПЗ — Чунин дод посух мар уро дабир,
Ки гар рои ман нести ҷойгир,
Ҳамон гую, он кун, ки рой оядат,
Бад-он рав, ки дил раҳнамой оядат.
Ҳамон хоҳараш низ Баҳромро,
Чунин гуфт он марди худкомро
На некуст ин донишу рои ту,
Ба кажжӣ хиромад ҳаме пои ту.
[3] ТПИЛМ — Ҳар он кас, ки доно бувад* покмағз,
Зи ҳар гуна андеша оварда** нағз,
Бидонад, ки шоҳӣ беҳ аз бандагист,
Ҳам он бартарӣ беҳ зи афкандагист.***
[4] Л — б. 1624 нест.
* И — буду. ** И — карданд. *** танҳо б. аввал ҳаст.

Чу Гударзу чун Рустами паҳлавон,
Накарданд ранҷа бад-ин-бар равон.

В-аз он пас, ки ӯ шуд ба Ҳомоварон,
Бубастанд пояш ба банди гарон,

Қас оҳанги он тахти шоҳӣ[1] накард,
Ҷуз аз курм,[2] тимори эшон нах[в]ард.

Чу гуфтанд бо Рустам эрониён,
Ки ҳастӣ сазовори тахти каён,

Яке бонг барзад бар он кас, ки гуфт,
Ки бо тухмаи дев бошед ҷуфт.

Маро тахти зар бояду баста шоҳ,
Мабод он бузургӣ, мабод он кулоҳ!

Гузин кард аз Эрон даҳу ду ҳазор,
Ҷаҳонгиру баргустувонвар савор.

Раҳо кард аз он банд Қовусро,
Ҳамон Геву Гударзу ҳам Тусро.

Ҳамон низ Пирӯз чун кушта шуд,
Бар[3] эрониён рӯз[4] баргашта шуд.

Диловар шуд аз кори ӯ Хушнавоз,
Ба ором биншаст бар тахти ноз.

Зи фарзанд Қоран бишуд Суфарой,
Биёвард[5] гоҳи[6] меҳӣ боз ҷой.

Зи пирӯзии ӯ чу омад нишон,
Аз Эрон бирафтанд гарданкашон,

Ки бар вай ба шоҳӣ кунанд офарин,
Шавад кеҳтаре шаҳриёри замин.

---

1 И — курму. 2 ИЛ — ту зебои. 3 И — Аз. 4 И — кор. 5 Л — Ки овард. 6 И — Ки овард бахти.

Ба эрониён гуфт: «Ин носазост,
Бузургиву тоҷ аз дари подшост.

Қубод ар чи хурдаст, гардад бузург,
Наёрем дар бешаи шер гург.

Ту хоҳи, ки шоҳӣ кунӣ бенажод,
Ҳама[1] дударо[2] дод хоҳӣ ба бод.

Қубод он замон чун ба мардӣ расид,
Сари Суфарой аз бари[3] тоҷ дид.

Ба гуфтори бадгавҳаронаш бикушт,
Ки у буд дар подшоҳиш пушт.[4]

В-аз он пас бубастанд пои Қубод,
Савори диловар каи[5] кайнажод.[6]

Ба Размеҳр додаш яке бадгуҳар,[7]
Ки кини падар зӯ-бихоҳад[8] магар.

Нигаҳ кард Размеҳр касро надид,
Ки бо тоҷ бар тахти[9] шоҳӣ сазид.

Аз у банд бардошт то кори хеш
Биҷуяд, кунад тез бозори хеш.

Кас аз кеҳтарон тоҷи[10] шоҳи наҷуст,
В-агар чанд будаш нажоди[11] дуруст:

Зу туркон яке номи ӯ Совашоҳ,
Биёмад, ки ҷуяд нигину кулоҳ.

---

1 И — ҳаме, 2 Л — ҳаме хешро. 3 ИЛ — дари.
4 ТПМ — Чу лашкар барошуфт бар Кайқубод,
Нишонданд Ҷомосп бар тахти дод.
5 И — Диловарсаворе каю. 6 Л — Диловарсаворе кае бонажод.
7 Л — беҳунар. 8 ИЛ — биҷӯяд. 9 И — ӯ тоҷу тахти. 10 ИЛ — бандагони тахти. 11 ИЛ — будӣ нажодаш.

Чунин хост равшан ҷаҳонофарин,
Ки ӯ нест гардад ба эронзамин.[1]

Туро орзӯ тахти[2] шоҳаншаҳӣ,
Ҷаро кард аз он пас, ки буди раҳӣ.[3]

Ҳаме барҷаҳонад Ялонсина асп,
Ки то ман зи Баҳроми пури Гушасп,

Ба нав[4] дар ҷаҳон шаҳриёрӣ кунам,
Тани хешро ёдгорӣ кунам.

Хирадманд шоҳе чу Нушинравон,
Ба Ҳурмуз буди рузи пирӣ ҷавон.

Бузургони кишвар ҳама ёваранд,
Чи ёвар ҳама бандаву чокаранд.

Ба Эрон савор аст сесад ҳазор,
Ҳама паҳлавону ҳама номдор.

Ҳама як ба як шоҳро бандаанд,
Ба фармону рояш сар афкандаанд.

Шаҳаншоҳи гетӣ туро баргузид,
Чунон, к-аз раҳи номдорон сазид.

Ниёкон туро ҳамчунон номдор,
Ба ҳар ҷой бар душманон комгор.

Ту подоши ин некуӣ бад кунӣ,
Чунон дон, ки бад бо тани х[в]ад кунӣ.[5]

Макун озро бар хирад подшо,
Ки доно нахонад туро порсо.

---

1 ТПЗ — Ба фарри ҷаҳондор бар дасти ту,
Чу омад чунин кор аз шасти ту.

2 И — кард. 3 И — Чунон дон, ки кардӣ ту аз ҷон тиҳӣ. 4 И — ту.

5 ТПЗ — Мазан, эй бародар, ту ин рои бад,
К-аз ин рои бад мар туро бад расад.

Агар ман занам, панди мардон диҳам,
На[1] бисьёр сол, аз бародар кеҳам.

Мадеҳ коркарди ниёкон ба бод,
Мабодо ки панди ман оядт ёд».

Сипаҳдор лабро ба дандон гирифт.
Ҳама анҷуман монд аз ӯ дар шигифт.

Бидонист, к-ӯ рост гӯяд ҳаме,
Ҷуз аз роҳи хубӣ наҷӯяд ҳаме.

Ялонсина гуфт: «Эй гаронмоя зан,
Ту бар анҷуман рои шоҳон мазан,

Ки Ҳурмуз бад-ин чанд гаҳ бугзарад,
Зи тахти меҳи паҳлавон бар хӯрад.

Чу Ҳурмуз чунин бошад андар ҳунар,
Бародар-тро шоҳи Эрон шумар.

Ба тоҷи кай ар бинозад ҳаме,
Чаро хилъат аз дӯк созад ҳаме.

Яке паҳлавон шермарде чунин,
Ки аз бими теғаш биларзад замин,[2]

Бад-ӯ дӯку панба фиристад нисор,
Туфу бар чунон бевафо шаҳриёр![3]

Сухан бас кун аз Ҳурмузи туркзод,
Ки андар замона мабод он нажод!

Гар аз Кайқубод андар орӣ шумор.
Бад-ин тухма-бар солиён шуд ҳазор.

---

[1] ИЛ — Ба.
[2] ТПЗ — Агар монадӣ теғи ӯ дар ниём,
На Ҳурмуз бимондӣ, на Эрону Шом.
[3] ИЛ — б. 1670—1671 нест.

Ки бо тоҷ буданд бар тахти зар,
Сар омад кунун номи эшон мабар!

Зи Парвез Хусрав маяндеш низ,
Қ-аз ӯ ёд кардан наярзад ба чиз!

Ба даргоҳи ӯ харки вижатаранд,
Бародар-тро камтарин чокаранд.

Чу Баҳром гӯяд бад-он кеҳтарон,
Бубандед пояш ба банди гарон,

Бубанданд ҳам бар замон пои ӯ
Нишинад бародар-т бар ҷои ӯ».[1]

Бад-ӯ Гурдия гуфт: «Деви сиёҳ
Ҳамон дом созад шуморо ба роҳ.

Макун бар тану ҷони мо-бар ситам,
Ҳаме аз ту бинам ҳама боду дам.

Падар марзбон буд моро ба Рай,
Ту афкандӣ ин ҷустани тахт пай.

Чу Баҳромро дил ба ҷуш оварӣ,
Табори маро дар хуруш оварӣ,

Шавад ранҷи ин тухмаи мо ба бод,
Зи[2] гуфтори ту кеҳтари баднажод.

Пурошӯб кун рӯзи оромро,
Кунун роҳбар бош Баҳромро!»

Бигуфт ину гирьён сӯи хона шуд,
Ба дил бо бародар чу бегона шуд.

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки ин покзан
Чи неку сухан гуфт бар анҷуман.[3]

---

[1] ИЛ — б. 1678 нест. [2] ИЛ — Ба. [3] ИЛ — Сухангуву равшандилу ройзан.

Ту гуфтӣ,[1] ки гуфтораш аз дафтар аст,
Зи[2] дониш ба[3] Ҷомосп ӯ бартар[4] аст.

Чу Баҳромро он наёмад писанд,
Ҳаме буд аз овози хоҳар нажанд.

Дили тира з-андешаи дерьёб
Ҳаме тахти шоҳӣ намудаш ба хоб.

Чунин гуфт пас, к-«ин сарои сипанҷ,
Наёбанд ҷуяндагон ҷуз ба ранҷ».

Бифармуд то хон биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

Ба ромишгаре гуфт, к-«имрӯз руд
Биёрой бо паҳлавонӣ суруд.

Нахоҳам ҷуз аз номаи Ҳафт хон,
Бар ин майгусорон лахте бихон.

Ки чун шуд ба руиндиж Исфандиёр,
Чӣ бозӣ намуд андар он рузгор».

Бихӯрданд бо ёди ӯ чанд май,
Ки обод бодо бару буми Рай.

К-аз он бум хезад сипаҳбад чу ту,
Фузун офаринод эзад чу ту.

Пароканда гаштанду шаб тира гашт,
Сари майгусорон зи[5] май хира гашт.

СИККА ЗАДАНИ БАҲРОМ БА НОМИ ХУСРАВИ ПАРВЕЗ

Чу барзад синон офтоби баланд,
Шаби тира гашт аз дурахшаш[6] нажанд.

Сипаҳдор, Баҳроми гурди сутург,
Бифармуд то шуд дабири бузург.

---

1 ИЛ — гуӣ. 2 ИЛ — Ба. 3 ИЛ — зи. 4 И — номитар. 5 И — ба.
6 И — дирафша и.

Ба хоқон яке нома аржангвор,
Навиштанд пурбӯю рангу нигор.

Ба пузиш, к-аз он карда, ҳастам ба дард,
Дилам пур[1] пушаймониву[2] боди сард.

Аз ин пас бару буму марзи туро,[3]
Наёзорам аз баҳри арзи туро.[4]

Агар бар ҷаҳон пок меҳтар шавам,
Туро ҳамчу кеҳтар бародар шавам.

Ту бояд, ки дилро бишӯӣ зи кин,
Надорӣ ҷудо марзи Эронзамин.*[1]

Ба дил ёдгори гузашта магир,
Ки яздон зи бандаст пӯзишпазир.

Ҳама офарин бод бар рои ту,
Бар он номвар буму бар ҷои ту.

Суханҳо ҷуз ин низ бисьёр гуфт,
Фиристода бо бод дар роҳ ҷуфт.

Чу шуд назди хоқони Чин сарфароз,
Фаровон-ш бистуду бурдаш намоз.

Ҳамон номаи паҳлавонро бидод,
Ҷуз он ҳам суханҳо басе кард ёд.

Сипаҳдори Чин шуд зи пайғом шод,
Фиристодаро чиз бисьёр дод.

Ҳамон номаро зуд посух навишт,
Ба боғи бузурги дарахте бикишт.

---

[1] И — Диле бар. [2] Л — Диле пур пушаймону пур. [3] И — Ҳама марз яксар туроcт. [4] И — Ки асли бузургиву гавҳар туроcт;

Л — Аз ин пас бару буму он марзи ту,
Наёзорам аз мардиву арзи ту

[5] И — буми Эрон зи Чин.
*[1] М — Эрон зи Чин.

Фиристод Баҳромро хоста,
Зи посух дилаш гашт ороста.[1]

Чу пардахта шуд з он, дигар соз кард,
Дари ганҷи гирдомада боз кард.

Сипаҳро дирам доду аспу раҳӣ,
Ниҳонӣ ҳаме ҷуст ҷои меҳӣ.

Зи лашкар яке паҳлавон баргузид,
Ки солори марзи[2] Хуросон сазид.

Хуросон бад-ӯ дод бо лашкарӣ
Нишопур бо Балху Марву Ҳарӣ.[3]

Пурандеша аз Балх шуд сӯи Рай,
Ба хурдоди фархунда дар моҳи дай.

Ҳаме кард андеша дар бешу кам,
Бифармуд пас то сарои дирам

Бисозанду ороши нав кунанд,
Дирам мӯҳр бар номи Хусрав кунанд.

Зи бозоргонон яке[4] покмағз,
Сухангӯю андархӯри кори нағз.

Ба мӯҳр он дирамҳо ба бадра дарун —
Биёварду гуфто, ки дар Тайсафун,

Биёранд пурмоя дебои Рум,
Ки пайкар бирешим бувад, зар-ш бум.

Бихарранд то он дирам назди шоҳ
Баранду кунад мӯҳри ӯро нигоҳ.

Фиристодае ҷуст бо рою ҳуш,
Диловар ба сони хуҷаста суруш.

---

[1] ИЛ — б. 1705—1712 нест. [2] Л — буми. [3] ИЛ — б. 1717 нест.
[4] Л — бозоргон он ки буд.

НОМА НАВИШТАНИ БАҲРОМ НАЗДИ ҲУРМУЗД ВА ГУРЕХТАНИ ХУСРАВИ ПАРВЕЗ АЗ ПЕШИ ПАДАР

Яке нома бинвишт пурбоду дам,
Сухан гуфт ҳар гуна аз бешу кам.

Зи Пармудаву лашкари Совашоҳ,
Зи разме, ки ӯ карда буд бо сипоҳ.

В-аз он хилъате, к-омад ӯро зи шоҳ,
Зи миқноу он дукдони сиёҳ.

Чунин гуфт аз он пас, ки «ҳаргиз ба хоб
Набини маро, шаст баркаш зи об.

Ҳар он гаҳ, ки Хусрав нишинад ба тахт,
Писарт он гаронмояи некбахт,

Ба фармони ӯ роғ ҳомун кунам,
Биёбон зи душман чу Ҷайҳун кунам.

Агар кӯдак аст, ӯ ба шоҳӣ сазост,
Вафодор ӯ, на чу ту бевафост.

Пазируфтам ӯро ба шоҳаншаҳӣ,
Аз ин пас набошам ҷуз ӯро раҳӣ.[1]

Ҳаме хост то бар писар шаҳриёр,
Сар орад магар бегунаҳ рӯзгор.[2]

Ки ӯро ҳама бими Парвез буд,
Ки бар подшоҳ ӯ диловез буд.[3]

Ҳама ёд кард ин ба нома дарун,
Фиристода омад сӯи Тайсафун.

---

[1] ИЛ — б. 1731, 1732 нест.
[2] ТПЗ — Падар гардад озурда з-ӯ дар ҷаҳон,
Ситонад равонаш яке дар ниҳон.
[3] ИЛ — б. 1734 нест.

Ба бозоргон гуфт: «Мехи дирам,
Чу Ҳурмуз бубинад, бупечад зи ғам,

Чу Хусрав набошад варо ёру пушт,
Бубинад зи ман рузгори дурушт.

Чу озармҳо бар замин барзанем,
Ҳама бехи Сосон зи бун барканем,

На он тухмаро кард яздон замин
Гаҳ омад, ки бархезад ин офарин».

Биёмад фиристодаи некпай,
Ба Бағдод бо номдорони Рай.

Чу нома ба наздики Ҳурмуз расид,
Рухаш гашт аз он нома чун шанбалид.

Пас огоҳӣ омад зи мехи дирам,
Якояк бар он ғам бияфзуд ғам.

Бупечиду шуд бар писар бадгумон,
Бигуфт ин ба Оингушасп он замон.

Ки «Хусрав ба мардӣ ба ҷое расид,
Ки аз мо ҳаме сар бихоҳад кашид.

Дирамро ҳаме мех созид низ,
Сабук доштан бештар з-ин чӣ чиз?»

Ба посух чунин гуфташ Оингушасп,
Ки «бе ту мабинод майдону асп.

Агарчанд Парвез фарзанди туст,
Бад-ин кор зебад, ки дар банди туст».[1]

Чунин гуфт Ҳурмуз, ки «ман ногаҳон
Ҳамин[2] шӯхро гум кунам аз ҷаҳон!»

---

[1] Л — б. 1745, 1747 нест; Л — б. 1747 нест. [2] ИЛ — Мар ин.

Чунин гуфт бо номвар номҷӯй,
Қи «бе ту мабинод кас коми ӯй».

Ниҳонӣ яке мардро хонданд,
Шаби тира бо шоҳ биншонданд.

Бад-ӯ гуфт Ҳурмуз, ки «фармон гузин,
Зи Хусрав бипардоз рӯи замин».

Чунин дод посух, ки «эйдун кунам,
Ба афсун зи дил меҳр берун кунам.

Қунун заҳр фармояд аз ганҷ шоҳ,
Чун ӯ маст гардад шабони сиёҳ,

Қунам заҳр бо май ба ҷом андарун,
Аз он беҳ, ки дасте биёзӣ[1] ба хун».

Набуд Хусрав огаҳ зи кори газанд,
Нишаста ба оромгоҳ арҷманд.[2]

Бути дилнавозу маи хушгувор,
Парастиду огаҳ набуд ӯ зи кор.[3]

Аз ин сохтан ҳоҷиб огоҳ шуд,
Бар ӯ кому ором кӯтоҳ шуд.

Биёмад дамон пеши Хусрав бигуфт,
Ҳама розҳо баркушод аз нуҳуфт.

Чу бишнид Хусрав, ки шоҳи ҷаҳон
Ҳаме куштани ӯ сиголад ниҳон,

Шаби тира аз Тайсафун даркашид,
Ту гуфтӣ, ки гашт аз ҷаҳон нопадид.

---

[1] Л — куҷо даст ёзӣ.
[2] ТПМ — Ҳаме ромишу базму май кор буд,
Ба як ҳафта ду руз башкор буд.
[3] ИЛ — б. 1755, 1756 нест;
ТПМ — Чу яздон чунон хост, к-аз чархи моҳ,
Фарозад басе сол Хусрав кулох.

38 — 6229

Надод он сари пурбаҳо ройгон,
Ҳаме тохт то Озарободагон.

Чу огоҳӣ омад ба ҳар меҳтаре,
Ки буд марзбон бар сари кишваре,

Ки Хусрав биёзурд аз шаҳриёр,
Бирафтаст бо хормоя савор.[1]

Ба пурсиш гирифтанд гарданкашон,
Ба ҷое, ки буд аз гиромӣ нишон.

Чу бо доди Кисро буду зӯри пил,
Ба бахшиш чу дарьёву чун руди Нил,[2]

Зи Шероз чун Сом Исфандиёр,
Зи Кирмон чу Пирӯз гурди савор,[3]

Якояк ба Хусрав ниходанд рӯй,
Сипоҳу сипаҳбад ҳама шоҳҷӯй.

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки эй пури шоҳ,
Туро зебад ин тахту тоҷу кулоҳ.

Аз Эрону аз дашти найзаварон,
Зи ханҷаргузорону ҷангисарон

Биёянд чандон, ки хоҳӣ барат,
Бувад фарри ту раҳбари лашкарат.[4]

Нигар то надорӣ ҳарос аз газанд,
Бизӣ шоду хандондилу[5] арҷманд.

Замоне ба нахчир тозем асп,
Замоне навон пеши Озаргушасп.

---

[1] Л — Гурезон шудаст аз бади рӯзгор.
[2] ТПЗИ — Зи Гургон чу Устои яздонпараст,
Зи Умон чу Ханҷ аст чун пили маст.
[3] Л — б. 1765, 1766 нест. [4] ИЛ — б. 1770 нест. [5] Л — рому шододилу; И — шод бо коми дил.

Ба кирдори некон ситоиш[1] кунем,
Чу оташпарастон ниёиш[2] кунем.

Гар аз шаҳри Эрон чу сесад ҳазор,
Газанди туро барнишинад савор,

Ҳама пеши ту тан ба куштан диҳем,
Сипосе бар он куштагон барниҳем».

Бад-эшон чунин гуфт Хусрав, ки «ман —
Пур аз бимам[3] аз шоҳу аз[4] анҷуман.

Агар пеши Озаргушасп ин сарон,
Биёянду савгандҳои гарон

Хӯранду маро яксар эмин кунанд,
Ки паймони ман з-ин сипас нашкананд,

Бибошам бад-ин марз бо эманӣ,
Натарсам зи тимори оҳарманӣ.

Ялон чун шуниданд гуфтори ӯй,
Ҳама сӯи Озар ниҳоданд рӯй.

Бихӯрданд савгандхое, ки хост,
Ки меҳри ту бо дида дорем рост.

Чу эмин шуд аз номдорон ниҳон,
Зи ҳар сӯ барафканд корогаҳон,

Ки то аз гурезаш чӣ гӯяд падар,
Магар чораи нав бисозад дигар.

Чу бишнид Ҳурмуз, ки Хусрав бирафт,
Ҳам андар замон кас фиристод тафт.

Чу Густаҳму Биндуйиро карда банд,
Ба зиндон барад марди носудманд.

---

[1] ИЛ — ниёиш. [2] И — Зи оташ ба яздон намоиш; Л — Зи яздон-парастон намоиш. [3] И — бим. [4] Л — он.

Ки ин ҳар ду холони Хусрав буданд,
Ба мардонагӣ дар ҷаҳон нав буданд.

Ҷуз ин ҳар кӣ буданд хешони ӯй,
Ба зиндон кашиданд бо гуфтугӯй.

ФИРИСТОДАНИ ҲУРМУЗД ОИНГУШАСПРО БА ҶАНГИ БАҲРОМ ВА КУШТА ШУДАНИ Ӯ

Ба[2] Оингушасп он гаҳе шоҳ гуфт,
Ки «аз рои дурему[3] бо дард ҷуфт.

Чӣ нав[4] шуд, чӣ созем Баҳромро,
Чунон бандаи хори худкомро?»

Шуд Оингушасп андар он роҳҷӯй,
Ки он ройро[5] чун диҳад рангу бӯй.

Бад-у гуфт, к «эй шоҳи гарданфароз,
Суханҳои Чӯбин зи ман шуд дароз.

Ҳаме хуни ман ҷӯяд андар ниҳон,
Нахустин зи ман гашт хаста равон.

Маро назди ӯ пой карда ба банд,
Фиристӣ магар бошадат судманд».

Бад-у гуфт шоҳ: «Ин на кори ман аст,
Ки ин роҳи бадгавҳар оҳарман аст.

Сипоҳӣ фиристам, ту солор бош,
Ба разм андарун номбардор бош.

Нахустин фиристаш яке раҳнамун,
Бад-он то чӣ бинад[6] ба сар-ш андарун.

---

[1] И — Пас аз б. 1787 ин б. омада:
Чу рӯзи дигар гуй заррини меҳр
Равон гашт бар авҷи саҳни сипеҳр.
Бар андеша биншаст Ҳурмуз пагоҳ,
Чу марди саросема гумкарда роҳ.

[2] И — Бар. [3] И — дурем. [4] Л — Чу ӯ. [5] И — онро ҳаме. [6] И — Нигар, то чӣ бинӣ.

Агар меҳтари ҷуяду тоҷу тахт,
Ба фарҷом печад аз у руй бахт.

В агар ҳамчунин вижа кеҳтар бувад,
Ба фарҷом ором[1] беҳтар бувад.

Зи гетӣ яке баҳра уро диҳам,
Кулоҳи ялонаш ба сар барниҳам.

Зи гети чу Баҳроми ҷанги кам аст,
Маро чокар аст, арчи чун Рустам аст.[2]

Маро яксар аз кораш огоҳ кун,
Диранги марав, роҳ кутоҳ кун».

Ҳаме сохт Оингушасп ин сухун,
Куҷо шоҳи фарзона афканд бун.

Яке мард буд баста аз шаҳри уй,
Ба зиндони шоҳ андарун чораҷуй.

Чу бишнид, к-Оингушасп ин савор
Ҳаме рафт хоҳад суи корзор.[3]

Қасеро зи зиндон ба наздики уй
Фиристод, к-«эй меҳтари роҳҷуй,

Зи шаҳрат яке баста зиндониям,
Нагуям ҳамоно, ки худ дониям.

Маро гар бихоҳӣ ту аз шаҳриёр,
Давон[4] бо ту оям дар ин корзор.

Ба пеши ту бо ҷон бикушам ба ҷанг,
Чу ёбам раҳои зи зиндони танг».

Фиристод Оингушасп он замон,
Қасеро бари шоҳи гетӣ дамон,[5]

---

1 Л — корон-ш. 2 ИЛ — б. 1800 нест. 3 Л — б. 1804 нест. 4 Л — Равон. 5 И — ба наздики шоҳи ҷаҳон.

Ки ҳамшаҳрии ман ба зиндон дар аст,
Ба банду ба бими газанд андараст.

Ба ман бахшад ӯро ҷаҳондор шоҳ,
Ҳам акнун ба ман андар ояд ба роҳ».

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Ин бади нобакор,
Ба пеши ту-дар кай кунад корзор!

Яке марди хунрезу бекору дузд,
Бихоҳӣ зи ман чашм дорӣ ба музд.

Валекин кунун з-ин сухан чора нест,
В-агар з-ӯ батар низ патьёра нест».

Бад-ӯ дод марди бадомезро,
Чунон бадкуниш дузди хунрезро.

Биёвард Оингушасп ин сипоҳ,
Ҳаме ронд чун бод лашкар ба роҳ.

Бад-ин гуна то шаҳри Ҳамдон расид,
Ба ҷое, ки лашкар фуруд оварид.

Бипурсид тозон гаронмоя шаҳр,
«Ки дорад ҳаме з-ахтару фол баҳр?»

Бад-ӯ ҳар касе гуфт: «Ахтаршинос,
Ба назди ту ояд, пазирад сипос.[1]

Яке пиразан моядор эдар аст,
Ки гӯи магар дидаи ахтар аст.[2]

Сухан ҳарчи гӯяд набошад ҷуз он,
Нагӯяд ба таммӯзу[3] моҳи[4] хазон».

---

[1] ТПЗ — Яке пир аз он шаҳр буд номҷӯй,
Гурозон биёмад ба наздики ӯй.

[2] ТПМ — Аз ӯ фолзан беҳ набошад ҳаме,
Набошанд гуфтан-ш бешу каме.

[3] И — Бигуяд ба таммуз. [4] Л — Бигӯяд ба таммуз ранги.

Чу бишнид гуфтораш Оингушасп,
Ҳам андар замон кас фиристоду асп.

Чу омад, бипурсидаш аз кори шоҳ,
В-аз он, к-ӯ биёвард лашкар ба роҳ.

Бад ӯ гуфт: «Аз он пас, ки дар гӯши ман
Яке лаб бичунбон, ки то[1] ҳуши ман

Ба бистар барояд зи тиратанам,
В-агар хаста аз ханҷари душманам?»

Ҳаме гуфт бо пирзан рози хеш,
Ниҳон карда аз ҳар кас овози хеш.

Миён андарун мард, к-уро зи шоҳ
Раҳонида бо ӯ биёмад ба роҳ,

Ба пеши зани фолзан баргузашт,
Ба меҳтар нигаҳ карду андар гузашт.

Бад-ӯ пирзан гуфт, к-«ин мард кист,
Ки аз захми ӯ бар ту бояд гирист?

Писандида ҳуши ту бар дасти ӯст,
Ки на мағз бодаш ба гетӣ,[2] на пуст».

Чу бишнид Оингушасп ин сухан,
Ба ёд омадаш гуфтугуи куҳан,

Ки аз гуфти ахтаршиносон шунид,
Ҳаме кард бар хештан нопадид.

Ки ҳуши ту бар дасти ҳамсояе,
Яке пурниёзеву[3] бемояе

Бароянд ба роҳи дароз андарун,
Ту зори кунӣ, у бирезад т хун.[4]

[1] И — яке. [2] Л — тан бар. [3] Л — бениёзеву
[4] ТПЗ — Варо ҳалья доду гусӣ кард зуд,
В-аз андешаҳо хобу хурдаш набуд.

Яке нома бинвишт наздики шоҳ,
Ки инро, ки бардоштам ман зи роҳ,

Набоист кардан зи зиндон раҳо,
Ки инаст аз баччаи аждаҳо.

Ҳаме ронд[1] шоҳ ин сухан бо раҳӣ,
Раҳиро набуд фарри шоҳаншаҳӣ.

Чу ояд, бифармой то дарзамон,
Бибуррад ба ханҷар сараш бадгумон.

Навишту[2] ниҳод аз бараш муҳри хеш,
Чу шуд хушк, ҳамсояро хонд пеш.

Фаровон ш бистуду бахшид чиз,
Басе беманиш офарин хонд низ.

Бад-у гуфт, к-«ин нома андар ниҳон,
Бубар зуд наздики шоҳи ҷаҳон.

Чу посух кунад зуд пеши ман ор,
Нигар то набошӣ бари шаҳриёр.

Аз ӯ бистад он нома марди ҷавон,
Ба[3] рафтан пурандеша будаш равон.

Ҳаме гуфт: «Зиндону банди гарон,
Кашидам басе ночамону чарон.

Раҳонид яздон аз он сахтиям,
В-аз он курму тимору бадбахтиям.[4]

Кунун бозгардам сӯи Тайсафун,
Ба ҷуш ояд андар танам мағзу хун».

Замоне ҳаме буд ба раҳ-бар[5] нажанд,
Пас аз номаи шоҳ букшод банд.

---

1 ИЛ — Ҳаме гуфт. 2 И — Набишту. 3 ИЛ — Зи. 4 Л — б. 1845 нест. 5 Л — Ҳаме буд дар раҳ замоне; И — роҳи.

Чу он номаи паҳлавони[1] бихонд,
Зи кори ҷаҳон дар шигифти бимонд,

Ки ин мард аз шоҳ[2] ҷонам бихост,
Ҳаме гуфт ин меҳтариро сазост.

Ба хунам кунун худ шитоб омадаш,
Магар ёди ин бад ба хоб омадаш.

Бубинад кунун роҳи хун рехтан,
Биёсояд[3] аз ранҷу овехтан.

Пурандеша дил у зи раҳ бозгашт,
Чунон шуд,[4] ки бо бод ҳамбоз[5] гашт.

Чу наздики он номвар шуд зи роҳ,
Қасеро надид андар он боргоҳ.

Нишаста ба хайма — дар Оингушасп,
На кеҳтар бари ӯ,[6] на шамшеру асп.

Дилаш пур зи андешаи шаҳриёр,
Бад он[7] то чӣ пеш оварад[8] рузгор.

Чу ҳамсоя омад ба хайма дарун,
Бидонист, к-ӯ даст ёзад ба хун.

Ба шамшер зад даст хунрез мард,
Ҷаҳонҷуй чанде бад-у лоба кард.

Ҳаме гуфт, к-«эй марди гумкарда роҳ,
На ман хостам рафта ҷонат зи шоҳ?»

Чунин гуфт бо вай, ки «гар хости,
Чӣ кардам, ки бад кардан орости?![9]

---

[1] Л — паҳлавонро. [2] Л — марди ҳамсоя. [3] Л — Баросояд. [4] И — буд. [5] И — ҳамсоз. [6] И — бо ҳамаш буд. [7] Л — яке. [8] Л — орадаш. [9] И — пас аз б. 1895 ин б. омада:

Чу ояд касеро замона ба танг,
Насозад сипеҳраш замоне диранг.
Ба пеш оварад ҳар бадие, ки ҳаст,
Наёрад кашидан кас аз марг даст.
Қашида бар ӯ теғ ҳамсоя тез,
Надонист бечора роҳи гурез.

Бизад гардани меҳтари номдор,
Саромад бар ӯ базму ҳам корзор.

Зи хайма баровард пурхун сараш,
Ки огаҳ набуд з-он сухан лашкараш.

Мабодо, ки танҳо бувад номҷӯй,
Ба вижжа, ки дорад сӯи ҷанг руй.

Чу аз хуни он кушта бадном шуд,
Хаме тохт то пеши Баҳром шуд,

Бад-у гуфт: «Инак сари душманат,
Ки у бадсиголида буд бар танат.

Чу бо лашкар омад ҳаме пеши ту,
Набуд огаҳ аз рои кам, беши ту».

Бипурсид[1] Баҳром, к-«ин мард кист,
Бар ин сар ба геги, кӣ хоҳад гирист?!

Чунин гуфт, к-«Онигушаспи савор,
Ки бо ту сиголида буд корзор».

Бад-ӯ гуфт Баҳром, к-«ин порсо,
Бад-он рафта буд аз дари подшо,

Ки бо шоҳ моро диҳад оштӣ,
Ба хоб андарун сарш бардоштӣ.

Ту бодафраҳе ёбӣ акнун зи ман,
Ки бар ту бигирьяд ба зор анҷуман.

Бифармуд доре задан бар дараш,
Назора бар у кишвару лашкараш.

Нагунбахтро зинда бар дор кард,
Дили марди бекор бедор кард.

[1] И — Бад-у.

Саворони Оингушаспи савор,
Ки оварда буд аз дари шаҳриёр,

Чу кори сипаҳбад ба фарҷом шуд,
Зи мардум басе пеши Баҳром шуд.

1875 Гурӯҳе суи Хусрав омад зи роҳ,
Тане чанд рафтанд наздики шоҳ.

Чунон шуд, ки аз бешубонӣ рама,
Пароканда гардад ба рӯзи дама.

КӮР КАРДАНИ ГУСТАҲМ ВА БИНДӮЙ ҲУРМУЗДРО

Чу огоҳӣ омад суи шаҳриёр,
Зи Оингушасп, он гави номдор.

Аз андӯҳ дари бор додан бубаст,
Надидаш касе низ бо май ба даст.

Баромад аз орому аз хӯрду хоб,
Ҳаме буд бо дидагон пур зи об.

1880 Ба дар-бар сухан рафт чанде зи шоҳ,
Ки парда фуру ҳишт аз боргоҳ.

Бимонданд аз он кор гурдон шигифт,
Ҳаме ҳар касе рои дигар гирифт.[1]

Чу аз Тайсафун бар шуд он гуфтугӯй,
Аз он подшоҳӣ бишуд рангу бӯй.

Сари бандагон шуд пур аз дарду кин,
Гузиданд нафрин пас аз[2] офарин.

---

[1] ТПЗ — Яке гуфт: «Баҳром шуд ҷангҷӯй,
Ба тахти бузурги ниҳодаст рӯй».
Дигар гуфт: «Хусрав зи озори шоҳ
Ҳаме суи Эрон гузорад сипоҳ».

[2] И — паси.

Сипоҳ андаке шуд ба даргоҳ-бар,
Ҷаҳон танг шуд бар дили шоҳ бар.

Ба Биндую Густаҳм рафт огаҳӣ,
Ки тира шуд он тахти шоҳаншаҳӣ,

Ҳама бастагон банд бардоштанд,
Якеро бад-он кор бигмоштанд.

Ки ин огаҳи боз ҷуяд, ки чист,
Зи ҷанговарон бар дари шоҳ кист?

Зи кори замона чу огаҳ шуданд,
Зи фармон бигаштанду бераҳ шуданд.

Шикастанд зиндону бар шуд хурӯш
Бар он сон, ки ҳомун баромад ба ҷуш.

Ба шаҳр андаруи ҳар кӣ буд лашкаре,
Бимонданд бечора аз ҳар даре.

Ҳаме рафт Биндую Густаҳм пеш,
Зиреҳдору бо лашкару сози хеш.

Якояк зи дида бишустанд шарм,
Диловар[1] ба даргоҳ рафтанд гарм,

Ба бозор пеши сипоҳ омаданд,
Саворон[2] ба даргоҳи шоҳ омаданд.

Пас он гаҳ чунин гуфт Густаҳми гурд,
Ба лашкар, ки «ин хор натвон шумурд.[3]

Ки гар[4] гашт хоҳед бо мо яке,
Маҷӯед озарми шоҳ андаке.

---

[1] И — Саворон. [2] И — Диловар.
[3] И — Бигуфтанд, к-эй сарварони сипоҳ,
Якояк суханро биҷуед роҳ.
[4] И — Агар.

В-агар баст хоҳед як-як миён,
Ба кини бузургони эрониён,[1]

Ки Ҳурмузд куштаст абар бегуноҳ,
Абар порсо аз дари тоҷу гоҳ.

Ҳар он кас, ки доред оину роҳ,
Аз ин пас мар уро махонед шоҳ.

Ба бодафраи он биёзед даст,
Бар ӯ бар кунед оби Эрон кабаст.

Шуморо бувем андарин пешрав,
Нишонем бар гоҳи ӯ шоҳи нав.

В агар ҳеҷ сустӣ кунед андарин,
Шуморо супорем эронзамин.

Яке гӯшае бас кунем аз ҷаҳон,
Ба як су раҳонем[2] бо ҳамраҳон».

Ба гуфтори Густаҳм яксар сипоҳ
Гирифтанд нафрин бар ороми шоҳ,

Ки ҳаргиз мабодо чунин тоҷвар,
Ки ӯ даст ёзад ба хуни писар.

Ба гуфтор чун шух шуд лашкараш,
Ҳамон гаҳ заданд оташ андар дараш.

Шуданд андар айвони шоҳаншаҳӣ,
Ба наздики он шоҳи бо фарраҳӣ.[3]

Чу тоҷ аз сари шоҳ бардоштанд,
Зи тахташ нагунсор баргоштанд.

Ниҳоданд пас доғ бар чашми шоҳ,
Шуд он гоҳ чун шамъи рахшон сиёҳ.

[1] И — б. 1896 нест. [2] И — хиромем. [3] И — б. 1906 нест.

Варо ҳамчунин зинда бугзоштанд,
Зи ганҷ он чи буд пок бардоштанд.

Чунин аст кирдори чархи баланд,
Дил андар сарои сипанҷӣ мабанд.

Гаҳе ганҷ ёбем аз ӯ гоҳ ранҷ,
Намонӣ ба неку бад андар сипанҷ,

Агар сад бувад сол агар сад ҳазор,
Гузашт он сухан, к-омад андар шумор.

Қасе, к-ӯ харидори некӣ шавад,
Нагӯяд бадӣ то бадӣ нашнавад.[1]

---

[1] Л — б. 1864—1913 нест.

ФЕҲРИСТИ ФУСУЛИ ҶИЛДИ ҲАШТУМ

Подшоҳии Яздгирд писари Баҳроми Гур, *ҳаждаҳ сол буд* 5

Бар тахт нишастани Яздгирд ва андарз кардан ба сардорон. 5

Подшоҳии Хурмуз писари Яздгирд, *як солу як моҳ буд* . . 7

Бар тахт нишастани Ҳурмузд ва ситадани тоҷи ӯ барода-раш Пирӯз 7

Подшоҳии Пирӯз писари Яздгирд, *ёздаҳ солу чаҳор моҳ буд.*

Бар тахт нишастани Пирӯз ва хушкӣ ҳафт сол афтодан бар замини Эрон 9
Ҷанги Пирӯз бо туроние̇н 12
Номаи Хушнавоз бо Пирӯз 14
Афтодани Пирӯз ба чоҳ ва кушта шудан 18

Подшоҳии Балош писари Пирӯз, *панҷ солу як моҳу шаш рӯз буд* 21
Андарз кардани Балош эрониёнро 21
Нома навиштани Суфарой ба Хушнавоз 23

Размн Суфарой бо Хушнавоз 28
Бозгаштани Қубод ба эронзамин 34

Подшоҳии Қубоди Пирӯз, *чиҳил сол буд* 37

Бар тахт нишастани Қубод ва андарз кардан ба меҳон 37
Бадгумон кардани эрониён Қубодро аз Суфарой ва куштани ӯ Суфаройро 39
Банд кардани эрониён Қубодро ва бар тахт нишондан Ҷомосп бародарашро 46
Гурехтани Қубод ва паноҳ гирифтан назди ҳайтолиён . 48
Боз гаштани Қубод аз Ҳайтол ва зодани Кисро Нушинравон ва бар тахт нишастани Қубод 51
Пазируфтани Қубод дини Маздак 54
Овехтани Кисро Маздакро ва куштан уро 60
Валиаҳд кардани Қубод Кисроро ва бузургон номи Нушир-вон додан уро 66
Аз пири нолидани сароянда 69

Подшоҳии Кисрои Нушинравон, *чиҳилу ҳашт сол буд* 71

Андарз кардани Нушинравон сардорони Эронро . . 71
Бахшидани Кисро подшоҳиро ба чаҳор баҳр ва тадбир кардан хироҷро 75
Нома навиштани Нушинравон ба кордорони хеш . . 78
Достони Бобак мубади Кисро ва арзи сипоҳ доданаш . 84
Дар доду фарҳанги Нушинравон 90
Баргаштани Нушинравон гирди подшоҳии хеш . . . 93
Сазо додани Кисро алонон ва булуҷиён ва гелониёнро . 97
Фарьёд хостани Манзари Този аз бедод кардани Қайсари Рум 104
Нома фиристодани Нушинравон назди Қайсари Рум ва посухи ӯ 108
Расидани номаи Нушинравон назди Қайсар ва фиристодани Қайсар посухи он 109
Лашкар кашидани Нушинравон ба ҷанги Қайсари Рум . 111
Дижҳо гирифтани Нушинравон дар буми Рум . . . 118

Разм кардани Нушинравон бо Фарфириуси румӣ ва гирифтани Қолиниюс ва Антокия 120
 Obод кардани Нушинравон шаҳр ба монанди Антокия ва нишондан дар ин асирони румиро 125
Оштӣ ҷустани Қайсари Рум аз Нушинравон 127
Пайғоми Қайсар назди Нушинравон бо божу сов . . 128
Достони Нушзод писари Нушинравон ва зане тарсо . . 131
Бемор шудани Нушинравон ва фитна барпо задани Нушзод 134
Номаи Нушинравон ба Ромбарзин, нигаҳбони марзи Мадоин, дар бораи гирифтор кардани Нушзод 136
Ҷанг сохтани Ромбарзин бо Нушзод ва панд додани Пируз Нушзодро 144
Разми Ромбарзин бо Нушзод ва кушта шудани Нушзод . 148
Хоб дидани Нушинравон ва ба даргоҳ омадани Бузарҷмеҳр 153
Гузоридани Бузарҷмеҳр хоби Кисроро 158
Базми Нушинравон бо мубадон ва панд гуфтани Бузарҷмеҳр 162
Базми дуввуми шоҳ Нушинравон бо Бузарҷмеҳр ва мубадон 168
Базми саввуми Нушинравон бо Бузарҷмеҳр ва мубадон . 176
Базми чаҳоруми Нушинравон бо Бузарҷмеҳр ва мубадон . 183
Базми панҷуми шоҳ Нушинравон бо Бузарҷмеҳр ва мубадон. 188
Базми шашуми Нушинравон бо Бузарҷмеҳр ва мубадон 192
Базми ҳафтуми Нушинравон бо Бузарҷмеҳр ва мубадон . 199
Достони Маҳбуд, дастури Нушинравон 203
Ошкор шудани афсуни Зарвон ва яҳудӣ ва кушта шудани ҳардувон 210
Сохтани Нушинравон шорсони Сурсонро 215
Достони разми хоқони Чин бо ҳайтолиён 218
Огоҳ шудани Нушинравон аз кори ҳайтолиён ва лашкар кашидан ба ҷанги эшон 225
Лашкар кашидани Нушинравон барои ҷанги хоқони Чин . 231
Номаи хоқони Чин ба назди Нушинравон 234
Посухи номаи хоқони Чин аз Нушинравон 238
Номаи хоқон дар бораи додан духтари хешро ба Нушинравон 243
Фиристодани Нушинравон Меҳронситодро барои дидани духтари хоқон 249
Фиристодани хоқони Чин духтарро ҳамроҳи Меҳронситод назди Нушинравон 256

Бозгаштани хоқон ва лашкар кашидани Нушинравон сӯи Тайсафун 261
Боз омадани Нушинравон ба эронзамин ба пирӯзӣ . 266
Андар ором ёфтани чахониён аз оини Нушинравон . 270
Панд додани Бузарчмехр Нушинравонро 273
Андар фиристодани Рои Хинд шатранчро назди Нушинравон. 291
Сохтани Бузарчмехр нардро ва фиристодани Нушинравон уро ба Хинд 298
Ношинохтани донандагони Хинд рои нардбозӣ . . . 302
Достони Гав ва Талханд ва пайдо шудани шатранч . 306
Гуфтугуй кардани Гав ва Талханд аз бахри тахт . 311
Чанг сохтани Гав ва Талханд 319
Панд додани Гав Талхандро 322
Чанги Гав ва Талханд 330
Бори дигар разм кардани Гав ва Талханд ва мурдани Талханд бар пушти пил 338
Огох ёфтани модари Талханд аз марги писар ва сӯг кардан аз бахри ӯ 343
Бозии Шатранч сохтан аз бахри модари Талханд . . 347
Гуфтор андар овардани Барзуй Калила ва Димнаро аз Хиндустон 350
Хашм гирифтани Нушинравон бар Бузарчмехр ва банд фармуданаш 362
Фиристодани Кайсар дурчи сарбаста ва рахои ёфтани Бузарчмехр ба гуфтани рози он 369
Гуфтор андар тавкеи Нушинравон 377
Панд додани Нушинравон писари худ Хурмуздро . . 391
Пурсиши мубад аз Нушинравон ва посухи ӯ 396
Нома навиштани Нушинравон наздики писари Кайсар ва посух фиристодани он 413
Лашкар кашидани Кисро ба Рум ва вом гирифтан аз бозоргонон 418
Омадани фиристодагони Кайсар назди Нушинравон бо пузиш ва Нисор 424
Гуфтори Нушинравон андар валиахд кардан писари худ Хурмуздро 428
Пурсиши мубадон аз Хурмузд ва посух додани он . 432
Ахд навиштани Нушинравон писари худ Хурмуздро . 439

Подшоҳии Ҳурмузд, *чордаҳ сол буд* 448

Оғози достон 448
Бар тахт нишастани Ҳурмуздшоҳ ва андарз кардан ба сардорон 449
Куштани Ҳурмузд Эзадгушаспро ва заҳр додани Зардуҳишт мўбади мўбадонро 453
Куштани Ҳурмузд Симоҳбарзин ва Баҳроми Озармеҳонро 459
Баргаштани Ҳурмузд аз бедод ба додгустарӣ . . . 466
Лашкар кашидани Совашоҳ ба ҷанги Ҳурмузд . . 470
Нишон додани Меҳронситод аз Баҳроми Чубина ба Ҳурмуздшоҳ ва хостанаш Ҳурмузд 476
Омадани Баҳроми Чубина ба наздики Ҳурмуздшоҳ . 482
Паҳлавонӣ додани Ҳурмузд Баҳроми Чўбинаро . . . 485
Рафтани Баҳроми Чўбина ба ҷанги Совашоҳ . . . 491
Фиристодани Ҳурмуздшоҳ Харроди Барзинро наздики Совашоҳ ба пайғоми фиребанда 496
Пайғом фиристодани Совашоҳ назди Баҳроми Чўбина . 501
Саф кашидани Совашоҳ ва Баҳроми Чўбина ба ҷанги якдигар 504
Фиристодани Совашоҳ пайғоми дигар ба Баҳроми Чўбина . 506
Посух додани Баҳроми Чубина Совашоҳро 509
Хоб дидани Баҳроми Чўбина ва лашкар оростан . . . 513
Разм кардани Баҳроми Чўбина бо Совашоҳ 517
Куштани Баҳроми Чўбина ҷодуро 525
Фиристодани Баҳроми Чўбина фирўзномаро бо сари Совашоҳ назди Ҳурмузд 527
Разми Баҳроми Чўбина бо Пармуда, писари Совашоҳ ва гурехтани Пармуда ба Овозадиж 533
Паноҳ хостани Пармуда аз Баҳроми Чубина . . . 540
Хостани Баҳроми Чўбина маншури зинҳории Пармуда аз Ҳурмузд 544
Хашм гирифтани Баҳроми Чўбина бар Пармуда . . 546
Омадани хоқон ба наздики Ҳурмуздшоҳ 555
Огоҳӣ ёфтани Ҳурмузд аз норостии Баҳроми Чўбина ва паймон бастан бо хоқон 557
Фиристодани Ҳурмузд дукдон ва ҷомаи занон назди Баҳроми Чубина 561

Пушидани Баҳроми Чубина ҷомаи занон ва худро дар ҳамон ҷома ба сардорони лашкар намудан 562
Андар дидани Баҳроми Чубина бахти худро 565
Гирифтани Баҳроми Чӯбина оини подшоҳӣ 568
Огоҳ додани Харроди Барзин Ҳурмуздро аз кори Баҳроми Чубина 571
Сиголиш намудани Баҳром бо сардорон аз подшоҳии худ ва панд додан уро Гурдия хоҳари хеш 575
Сикка задани Баҳром ба номи Хусрави Парвез 588
Нома навиштани Баҳром назди Ҳурмузд ва гурехтан Хусрави Парвез аз пеши падар 591
Фиристодани Ҳурмузд Онигушаспро ба ҷанги Баҳром ва кушта шудани у 596
Кур кардани Густаҳм ва Биндуй Ҳурмуздро 603

Фирдавсӣ Абулқосим

Ф 75 Шоҳнома: Иборат аз 9 ҷилд. Таҳияи Қ. Айнӣ, З. Аҳрорӣ, [Б Сирус] ва ҷилдҳои 7, 8, 9 бо иштироки А. Девонақулов.

(Ҳайати таҳририя: М. Осимӣ, Қ. Айнӣ, З. Аҳрорӣ, Х. Шарифов, М. Қаноат.) — Душанбе, Адиб, ҷилди VIII, 1990.

Фирдоуси Абулкасым

Шахнаме: Собрание сочинений в 9-ти томах, том VIII

Ф $\frac{4702540102-9079}{М\ 503(12)-90}$ 81 — 90 ББК83.3(0)9

ISBN5--8362—0259—I

Абулкасым Фирдоуси

ШАХНАМЕ

Юбилейное издание
в 9-ти томах

Том VIII

(на таджикском языке)

Научная подготовка тома

К. АЙНӢ, З. АҲРОРОВ

Мухаррири ороиш *А. Мухаммадиев*
Мухаррири техникӣ *Я. Бекназарова*
Мусаҳҳеҳон *И. Олимхон* ва *С. Шералӣ*

БИ № 544

Ба матбаа 30.06.89 супурда шуд. Ба чопаш 16.10.89 имзо шуд. Формати 84×108¹/₃₂. Коғази типографии № 1. Гарнитурааш адабӣ. Чопаш барҷаста. Ҷузъи чопии шартӣ 32,34. Ҷузъи рангаи шартӣ 33,075. Ҷузъи нашрию ҳисобӣ 26,048. Адади нашр 12000. Супориши № 6229. Нархаш 2 с. 60 тин.

734003, Душанбе, нашриёти «Адиб», кӯчаи Рӯдакӣ, 33.

Матбааи аввалини Комитети давлатии РСС Тоҷикистон оид ба матбуот. 734025, Душанбе, хиёбони Ленин, 37.